

**ОСОБИСТІНО-ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

**PERSONAL AND PROFESSIONAL TEACHER'S COMPETENCE:
THEORY AND PRACTICE**

МАТЕРІАЛИ

II Всеукраїнської науково-методичної конференції

28 лютого 2018 р., м. Суми, Україна

Міністерство освіти і науки України
Департамент освіти і науки Сумської ОДА
Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України
Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти»
Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти
Інститут проблем виховання НАПН України
КВНЗ Київської обласної ради (КВНЗ КОР) «Академія неперервної освіти»
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»
Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти
Глухівський національний університет імені Олександра Довженка
КЗ «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»
Житлово-комунальний коледж ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
Тернопільський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді
Сумський обласний центр позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю
Комунальний заклад Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Кафедра теорії і методики змісту освіти

**ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА
PERSONAL AND PROFESSIONAL TEACHER'S COMPETENCE: THEORY AND PRACTICE**

**МАТЕРІАЛИ ІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

(28 лютого 2018 р.)

**Суми
2018**

УДК 373: 374: 378

ББК 74

Рекомендовано до друку Вченою радою
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Протокол № 2 від 27 лютого 2018 р.

Редакційна колегія:

Нікітін Ю.О., д. і. наук, доцент, ректор КЗ Сумський ОІППО;

Бірюк Л.Я., д. пед. наук, професор Глухівського НПУ ім. О. Довженка;

Вознюк А.В., к. п. наук, доцент КЗ Сумський ОІППО;

Грицай С.М., к. пед. наук, доцент, проректор КЗ Сумський ОІППО;

Демидчик Г.С., к. пед. наук., доцент Глухівського НПУ ім. О. Довженка;

Мельник С.А. к. пед. наук, проректор КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»;

Коростіль Л.А., к. пед. наук., доцент КЗ Сумський ОІППО;

Сєрих Л.В., к. пед. наук., доцент КЗ Сумський ОІППО;

Собко В.О., к. пед. наук, доцент Глухівського НПУ ім. О. Довженка;

Тихенко Л.В., к. пед. наук, доцент КЗ Сумський ОІППО, директор СОЦПО та РТМ;

Удовиченко І.В., к. пед. наук, доцент, проректор КЗ Сумський ОІППО;

Успенська В.М., к. пед. наук., доцент кафедри ДШО КЗ Сумський ОІППО;

Чуркіна В.Г., к. мист., доцент КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти».

О 124

Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика : збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-методичної практичної конференції (28 лютого 2018 р.) / за заг. ред. Л. В. Сєрих – Суми : НІКО, 2018. – 343 с.

У збірнику матеріалів конференції представлені доповіді та повідомлення науковців, методистів, управлінців, учителів на проблему формування та розвитку особистісно-професійної компетентності педагога. У контексті гуманітарних смислів розкриваються професійні, соціальні, управлінські, психологічні, методичні характеристики особистісно-професійної компетентності педагогів дошкільної, початкової, повної загальної середньої, позашкільної, професійної вищої освіти.

Рекомендовано науковцям, керівникам закладів освіти, викладачам, учителям, педагогам, методистам, студентам – усім, хто цікавиться проблемою формування та розвитку особистісно-професійної компетентності педагога.

Редакція не несе відповідальності за зміст текстів і не завжди поділяє думки їх авторів.

КЗ Сумський ОІППО, 2018
©НІКО, 2018

ЗМІСТ

Бех Іван

Вітання учасникам та організаторам II Всеукраїнської науково-методичної конференції.... 11

Абрамітова Ірина

Інформаційно-комунікаційна компетентність педагога позашкільної освіти 12

Алещенко Юлія

Застосування інноваційних методів навчання на уроках композиції 15

Артюшенко Оксана

Формування життєво важливих компетентностей в учнів старших класів шляхом розв'язання прикладних задач 18

Балагур Олена

Соціальна та фінансова освіта дітей дошкільного віку за програмою «Афлатот» 22

Барляева Олена

Михаил Салтыков-Щедрин 24

Білоножко Наталія

Психологічне забезпечення особистісно-професійного зростання педагога 27

Бузовська Валентина

Творче бачення нового «життя» вторинних матеріалів 28

Буракова Юлія

Використання бізібордів в роботі з дошкільниками 32

Васильченко Ірина

Особистісно-професійна компетентність педагога закладу загальної середньої освіти 34

Висневська Любов

Категорії «добра» і «блага» в творчестві Н.Гоголя і О.Вишні 38

Власенко Олександр

Роль та місце психолога під час консультативної роботи з педагогами у світлі гуманістичної психології 40

Вороніна Галина

Особистісно-професійна компетентність педагога позашкільної освіти у системі підвищення кваліфікації 44

Гавриленко Ольга

Хмарні технології – рецепт «живого» викладання на уроках трудового навчання 48

Гапон Анатолій

Окремі громадянські права і свободи дітей та їх батьків в контексті нової української школи 51

Гладун Віра

Інноваційні моделі командної діяльності та їх використання в управлінні партнерством між ЗДО і родиною 54

Глова Оксана

Підвищення професійної компетентності учителів хімії як запорука успішності учнів 57

Голікова Наталія

Сучасний підхід до екологічної освіти у закладах дошкільної освіти міста Тростянця 61

Голубенко Тетяна

Розвиток професійної компетентності вчителів біології 63

Гутак Інна

Проектування нових форм організації процесу підвищення кваліфікації педагогічних працівників згідно нового закону України «Про освіту» 66

Декунова Зоя**Лавська Алла**

Сучасні підходи щодо контрольно-оцінювальної діяльності вчителя початкових класів 69

Деменков Денис

Організація гурткових занять з футболу зі школярами 5-9 класів 72

Дикий Віктор

Екологічне виховання як важливий аспект компетентнісної діяльності вчителя трудового навчання 79

Дрантусова Олена

Мудрые жизненные советы М.Щедрина и О. Вишни 82

Дудник Світлана

Формування й розвиток творчої індивідуальності учнів шляхом використання тестових технологій у процесі вивчення фізики 85

Євтифієва Оксана

Використання нових технік на уроках образотворчого мистецтва для розвитку творчого потенціалу учнів (урок) 89

Євтушенко Олена

Готуємося до інтегрованих курсів «Природничі науки» 91

Єрмакова Тетяна

Формування здоров'язберігаючої компетентності учнів засобами інтеграції фізичної та естетичної освіти 94

Іващенко Інна

Складові іміджу сучасного педагога 97

Ільєнко Світлана

Роль професійної компетентності вчителя обслуговуючої праці 100

Заворотько Лариса	
«Persona Doiis» як засіб соціалізації дитини в сучасному закладі дошкільної освіти	102
Кайдалова Жанна	
Комическое и сатирическое в интермедии «Украинизация» и усмешке «Немного украиноведения» О.Вишни	104
Камишанська Віталія	
Інноваційна діяльність педагогічного колективу у формуванні професійних компетенцій учнів ПТНЗ	106
Кириченко Лариса	
Національно-патріотичне виховання учнів на уроках трудового навчання та декоративно-прикладного мистецтва	109
Киян Тетяна	
Метод проектів як педагогічна технологія на уроках літератури	113
Кіктенко Валентина	
Використання інформаційних технологій на уроках хімії	117
Ковтун Єлизавета	
Методична підготовка вихователів до соціалізації дітей дошкільного віку	120
Ковтун Ірина	
Овсянникова Тетяна	
Синтез публіцистичного та художнього у творчості І.Багряного	123
Ковтун Тетяна	
Інтерактивна дошка як дань моді чи ефективний інструмент сучасного уроку	125
Кожем'якіна Ірина	
Компетентнісний розвиток вчителя початкових класів в контексті реалізації освітніх змін	129
Косаріна Світлана	
Екологія та війна	131
Котенко Юлія	
Формування експериментальних компетентностей учнів при розв'язуванні експериментальних задач з оптики	134
Котлярова Юлія	
Розвиток професійної компетентності педагога у професійній освіті	136
Крамаренко Любов	
Громадянська компетентність – складова професійної компетентності вчителя	143
Крот Галина	
Саморозвиток творчого потенціалу вчителя трудового навчання	146
Кухарська Тетяна	
Формування соціальних компетентностей вихованців гуртків еколого-натуралістичного профілю	152

Лабуз Олена

Формування творчих компетентностей на уроках трудового навчання 156

Латіфова Неллі

Формування та розвиток компетентностей майбутнього педагога через сприймання творів декоративно-прикладного мистецтва 161

Лебединець Наталія

Роль учителя-фасилітатора в організації проектної діяльності учнів із природничих дисциплін 165

Личко Лідія

Особистісно-професійна компетентність як складова педагогічного іміджу педагога позашкільного закладу 169

Луган Олена

Швидка Любов

Домінанти творчості І. Багряного 171

Макаренко Оксана

Особистісно-професійне зростання педагогічних працівників в умовах діяльності англomовних груп закладу дошкільної освіти 174

Малишевська Валентина

Формування професійної компетентності вихователя дошкільного навчального закладу в контексті базової програми «Я у світі» 177

Махновець Юлія

Методична компетентність вчителів початкової школи 180

Марусиченко Людмила

Особистісно-професійна компетентність вчителя музичного мистецтва 182

Мельник Світлана

Чуркіна Вікторія

Компетентнісний підхід у неперервній освіті педагогічних працівників ВНЗ та ІППО 185

Метейко Алла

Розвиток професійної компетентності вчителя хімії 188

Мірошниченко Юлія

Мнемотехніка – сучасна технологія підвищення продуктивності освітнього процесу 192

Моргун Інна

Професійна компетентність вчителя-логопеда 193

Ніколаєнко Михайло

Роль інтерактивної дошки в освітньому процесі 196

Оксом Павло

Особливості професійної компетентності вчителів предмету «Захист Вітчизни» 199

Осетрова Світлана

Професійна компетентність учителя – важлива складова якісної освіти200

Павлюк Віктор

Охорона праці та безпека життєдіяльності як невід’ємна складова професійної компетентності вчителів фізико-математичних дисциплін203

Панченко Світлана

Коростіль Лідія

Школа, як самонавчальна організація: технологія корпоративного навчання педагогів 207

Панченко Олена

Формування здоров'язберезувальної компетентності на уроках фізичної культури методами спортивних ігор 212

Пашкова Людмила

Формування професійної компетентності та самоосвіти вчителів математики217

Перлик Вікторія

Нова Українська школа: організаційно-педагогічні умови функціонування та розвитку опорних закладів освіти. Компетентнісний підхід 220

Понирко Галина

Творчий учитель в умовах Нової Української школи 223

Поставний Олександр

Методичні рекомендації щодо розвитку силових здібностей у дітей старшого шкільного віку 227

Пронікова Ольга

Розвиток креативного мислення як складової творчої компетентності вихованців позашкільного закладу освіти 230

Радевич Вячеслав

Роль особистості вчителя фізичної культури у всебічному розвитку молодших школярів 231

Рассказова Олена

Ключові (загальні) освітні компетентності дорослих: семантичне поле 233

Родіна Валентина

Творчий пошук О.Вишні і О.Довженка 237

Сахарова Ольга

Самоосвітня діяльність учителя- словесника як один із шляхів підвищення його професійної компетентності 239

Сахненко Анна

Аналіз стану фізичного виховання у вищих навчальних закладах аграрного профілю 242

Северин Віктор

Розвиток професійних компетентностей учителя в умовах реформування освіти 245

Сердюк Оксана	
Формування предметних компетентностей учнів на уроках музичного мистецтва	248
Сєрих Лариса	
Теоретико-методологічні аспекти взаємодії загальноосвітніх та позашкільних закладів освіти: компетентнісний підхід	253
Сєрих Тетяна	
Законодавчий супровід проблеми формування полікультурної комунікативної компетентності майбутніх учителів	257
Сиромля Микола	
Формування в учнів інтересу до занять фізичною культурою	261
Скубко Юлія	
Особистісно-професійна компетентність вихователя з формування основ естетичної культури у дітей середнього дошкільного віку	263
Сидоренко Людмила	
Професійна компетентність учителя географії	265
Соловйова Світлана	
Підвищення компетентності педагога професійної освіти	270
Сорокіна Тетяна	
Готовність до інновацій – необхідна умова підвищення професійної компетентності педагогів системи професійної (професійно-технічної освіти)	273
Сотніченко Ірина	
Готовність вчителів природничих дисциплін до впровадження інтегрованого курсу «Природничі науки» в старшій профільній школі	277
Тихенко Лариса	
Формування професійних компетентностей педагогів закладів позашкільної освіти	279
Троян Анатолій	
Вплив комунікативних здібностей керівника знз на ефективність управління педагогічним колективом	283
Турчин Зоя	
Формування в підростаючого покоління культури миру як складової гармонійних міжособистісних стосунків через інноваційний виховний проект «Клуб юних миротворців «Білі крила»	286
Успенська Валентина	
Професійна компетентність учителя як ієрархія компетентностей	290
Хабленко Наталія	
Пластилінографія як засіб розвитку творчих здібностей дітей з особливими потребами	299
Харламенко Валентина	
Професіоналізація педагога: компетентнісний підхід	303

Цимерман Ірина	
Самоосвіта як фактор професійного саморозвитку педагога закладу дошкільної освіти	307
Чишко Валентина	
Сучасні підходи до оцінювання навчальних досягнень учнів з біології	310
Чмут Сергій	
Компетентність педагога на уроках трудового навчання	315
Шалда Наталія	
Інтеграція Lego-технології в освітній процес дошкільного навчального закладу	321
Шевченко Валентина	
Підвищення компетентності викладача професійно-теоретичної підготовки шляхом упровадження інноваційних технологій	323
Шеденко Ніна	
Розвиток ключових компетентностей школярів засобами скрайбінгу	327
Шокун Марина	
Складові компоненти компетентностей вчителя при педагогічному супроводі проектної діяльності учнів	330
Шумицька Оксана	
Онлайн – освіта – новий поступ до підвищення рівня професійної компетентності вчителя	332
Юнак Світлана	
Професійна компетентність вчителя географії – основа життєвої компетентності учнів	335
Відомості про авторів	339

ВІТАННЯ

учасникам, гостям та організаторам II Всеукраїнської науково-методичної конференції

доктора психологічних наук, академіка,
директора Інституту проблем виховання НАПН України
ІВАНА ДМИТРОВИЧА БЕХА

Вельмишановні учасники та гості II Всеукраїнської науково-методичної конференції!

Щиро вітаю організаторів та учасників конференції!

Початок третього тисячоліття характеризується глобалізацією суспільного розвитку, зближенням націй, народів, держав, переходом людства від індустріальних до науково-інформаційних технологій, високих економіко-технологічних укладів, які значною мірою базуються на освітньо-інтелектуальному потенціалі населення. Ми переживаємо, переосмислюємо сьогодні новий виток розвитку української освіти.

Переконали, що науково-методична практична конференція, яка проводиться вдруге Сумським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти, розглядатиме змінені підходи до освіти та освітньої політики, які полягають у розв'язанні низки ключових проблем: забезпечення формування інноваційної людини – людини з інноваційним мисленням, інноваційною культурою, здатної до інноваційної діяльності, що лише і може забезпечити в Україні дослідницько-інноваційний тип прогресу і побудову суспільства знань; утвердження в освіті принципу дитиноцентризму, тобто максимальне наближення навчання і виховання дитини до її сутності, здібностей і врахування її особливостей, що буде сприяти максимальному саморозвитку і самореалізації особистості впродовж життя. Це потребує системної перебудови освітньої сфери на засадах компетентнісного підходу, а теоретико-методологічний та науково-методичний супровід компетентнісного підходу забезпечує, зокрема й ваша конференція.

Сподіваюсь, що актуальні питання освітнього процесу, розглянуті на конференції, відображають головні принципи, завдання, напрями діяльності сучасного періоду модернізації національної освіти.

Зичу всім учасникам конференції щастя, здоров'я, миру та злагоди в родинах, усіляких наукових, творчих та особистих злетів.

Впевнений, що результати II Всеукраїнської науково-методичної практичної конференції стануть рушійною силою на шляху до поліпшення якості національної освіти і науки України та життя суспільства.

З повагою,

Іван Дмитрович Бех, директор Інституту проблем виховання НАПН України

Абрамітова Ірина Миколаївна,

викладач кафедри теорії і методики змісту освіти

КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядається проблема інформаційно-комунікаційної компетентності педагога позашкільної освіти як важливої складової його професійної культури.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, педагог позашкільної освіти.

Постановка проблеми. Сьогодні актуальним постає питання інформаційно-комунікаційної компетентності кожної особистості, кожного педагога. Все це вимагає потребу в якісно підготовлених, конкурентоспроможних фахівцях, здатних забезпечити функціонування і розвиток позашкільного навчального закладу в сучасних умовах

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема компетентності привертала увагу багатьох дослідників. Вона була представлена в працях зарубіжних учених Р. Бадера, Д. Мертенса, А. Шелтена. Українські вчені І. Бех, Н. Бібік, О. Биковська, В. Вербицький, О. Кононко, О. Пометун, О. Савченко перспективи компетентностей в сучасній освіті досліджували. Питання формування компетентностей особистості розкрили російські вчені В. Болотов, І. Зимня, Е. Зеєр, О. Лебедєв, А. Хуторської та інші. Проблеми формування компетентності сучасного фахівця стали предметом багатьох психолого-педагогічних досліджень (О. Білик, О. Босак, Н. Веніг, Л. Голованчук, Л. Карпова, О. Селіванова, В. Моляко, С. Вершаловський, С. Андрушівська, Т. Брагін та інші).

Окремі аспекти розвитку інформаційної культури досліджують В. Биков, В. Руденко, В. Гуменюк, Л. Забродська, Н. Панкратова, Л. Калініна та ін.

Тлумачення понять «інформаційний», «інформаційно-комунікаційний» у сукупності з поняттям «компетентність» подавали такі вітчизняні та закордонні науковці, як П. Беспалов, С. Бєлов, Н. Гендіна, М. Головань, Р. Гуревич, М. Жалдак, А. Зав'ялов, О. Зайцева, С. Зайцева, О. Іванова, В. Котенко, Н. Насирова, О. Павленко, Н. Прилуцька, О. Семенов, І. Скіпор, Є. Смирнова-Трибульська, О. Смолянинова, О. Спірін, О. Толстих, С. Трішина, А. Фрідланд, М. Холодна, М. Цветкова та ін.

Метою статті є характеристика інформаційно-комунікаційної компетентності педагога позашкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні «компетентність» тлумачиться як досконале володіння знаннями, справою; як результат освіти та виховання; як творче застосування здобутих знань у проблемних ситуаціях. Компетентність має складний зміст, який інтегрує професійні, соціально-педагогічні, соціально-психологічні, правові характеристики. Більшість авторів поділяють думку, що компетентність охоплює: комплекс знань, умінь, навичок; постійне оновлення знань, самовдосконалення себе як особистості та професіонала; поглиблене знання з певної проблеми, питання тощо; відповідність певним стандартам; уміння впроваджувати набуті теоретичні надбання на практиці; креативний підхід до розв'язання проблеми.

Під компетентністю людини розуміють спеціально сконструйовані набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання [3, с.18].

Вони дозволяють людині визначати, тобто ідентифікувати і розв'язувати, незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, характерні для певної сфери діяльності. Компетентний – той, який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий. Компетентність – поінформованість, обізнаність, авторитетність [1, с.445].

Професійна компетентність педагога позашкільного навчального закладу, на думку вченої О. Редіної, – це здатність вирішувати професійні проблеми і типові професійні програми, що виникають в реальних ситуаціях під час здійснення фахової діяльності з використанням знань та життєвого досвіду, цінностей та нахилів [6, с. 7].

Згідно із засадами компетентнісного підходу, професійна компетентність педагога ґрунтується на знаннях, нормах, цінностях, здібностях, набутих завдяки неперервному самонавчання, самотворенню, самовдосконаленню і самореалізації. Вона визначається колом повноважень у сфері професійної діяльності, що окреслюють індивідуальний стиль роботи, спосіб досягнення навчально-виховної мети, забезпечують якість і ефективність професійної діяльності. Компетентність педагога – це процес набуття ним певних компетенцій, які він впроваджує в практику.

Підвищення професійного рівня педагога, освоєння нових освітніх технологій, перехід від принципу «освіта на все життя» до «освіта через все життя», як стверджує Р. Гатін [2], сьогодні виявляються безпосередньо пов'язаними з інформаційними та комунікаційними технологіями, тому педагог повинен набути так званої «подвійної компетенції». Це знаходить відображення в інформаційно-комунікаційній компетентності, котра є компонентом його загальної педагогічної культури, найважливішим показником його професійної майстерності.

Як бачимо, поняття містить дві складові: інформаційну та комунікаційну. Інформаційна компетентність розглядається як здатність особистості орієнтуватися в потоці інформації, як уміння працювати з різними видами інформації, знаходити і відбирати необхідні дані, класифікувати їх, узагальнювати, критично до них ставитися, на основі здобутих знань вирішувати будь-яку інформаційну проблему, пов'язану з професійною діяльністю.

Комунікаційна компетентність є інтегральною характеристикою особистості, здатністю до засвоєння відповідних знань і розв'язання задач у навчальній та професійній діяльності. Тому, інформаційна та комунікаційна компетентність мають розглядатися як єдине ціле [5, с.174-177].

Інформаційно-комунікаційна компетентність педагога – уміння і навички роботи з комп'ютерними джерелами,; застосування раціональних прийомів пошуку, аналізу, адекватного відбору, систематизації, інтерпретації, адаптації та використання інформації відповідно до завдань навчання і виховання; оптимізація навчального процесу на основі сучасних технологій, засобів моніторингу процесу навчання тощо.

Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності педагога позашкільної освіти невід'ємно пов'язаний з формуванням таких компетентностей:

- пізнавальної (полягає у засвоєнні знань про інформацію та її властивості);
- практичної (полягає у використанні інформації для практичних завдань, формуванні практичних навичок використання засобів сучасних технологій);

– творчої (забезпечує розвиток мислення, творчих здібностей педагогів, інтелекту, набуття досвіду власної творчої діяльності, оволодіння новими навичками та здібностями, вміннями змінювати свою життєву програму розвитку, творчої ініціативи та самореалізації);

– соціальної (полягає у вихованні культури праці, творчої ініціативи, формуванні стійкого інтересу до технічної творчості, розвитку позитивних якостей емоційно-вольової сфери особистості педагога: працелюбства, наполегливості, відповідальності).

Формування інформаційно-комунікаційної компетентності сприяє:

- всебічному розвитку педагога;
- самовдосконаленню;
- бажанню вчитися впродовж усього життя;
- розумінню інформаційно-комунікаційних процесів;
- здатності застосовувати опановане у професійній діяльності;
- удосконалювати професійну майстерність;
- застосовувати набуті знання у повсякденній практиці.

З огляду на вищезазначене, постає потреба в реалізації ідеї безперервного вдосконалення інформаційно-комунікаційної компетентності педагогів позашкільної освіти. Це необхідно здійснювати не лише під час навчання на курсах підвищення кваліфікації, а й у міжкурсовий період. Необхідно розробляти нові форми безперервної взаємодії з педагогами позашкільної освіти, що сприятиме їхньому професійному розвитку в інформаційному освітньому середовищі, задоволенню потреби у самоосвіті, орієнтації у тенденціях і перспективах сучасних інформаційних технологій; знанні методів й алгоритмів створення електронних баз даних, володінні методикою роботи в мережі Інтернет.

Висновки. Таким чином, інформаційно-комунікаційна компетентність педагога позашкільної освіти, яка є важливою складовою його професійної культури, постає сьогодні проблемою комплексною й багатовекторною і потребує як значної науково-методичної уваги з боку провідних педагогів і дослідників, так і фінансової й інтелектуальної підтримки з боку держави. Отже, формування інформаційно-комунікаційної компетентності сприяє всебічному розвитку педагогів позашкільної освіти; їх самовдосконаленню; бажанню вчитися впродовж усього життя; розумінню інформаційно-комунікаційних процесів; здатності застосовувати опановане у професійній діяльності; удосконалювати професійну майстерність; застосовувати набуті знання у педагогічній практиці, що в свою чергу забезпечує підвищення якості освіти.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т Бусел. – Київ: Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
2. Гатин Р. И. НИТ и профессиональная компетентность педагога [Электронный ресурс]. URL: <http://ilbyak-school.ucoz.ru/publ/1-1-0-3>
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О.В. Овчарук. К., 2004. 112 с.
4. Лунячек В. Компетентнісний підхід як методологія професійної підготовки у вищій школі [Електронний ресурс] URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2013-1/doc/4/01.pdf>

5. Наумчук І.А. Інформаційно-комунікаційна компетентність керівника позашкільного навчального закладу як важлива складова його професійної культури // Педагогічний дискурс. Вип. 7, 2010. С.174-177.

6. Шляхи підвищення професійної майстерності педагога-позашкільника / упор. Редіна О. В. Харків. 2012. 30 с.

Алещенко Юлія Іванівна,

викладач Сумського вищого училища мистецтв і культури ім. Д. Бортнянського

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ КОМПОЗИЦІЇ

У статті розкрито поняття «інноваційні методи», визначений взаємозв'язок між живописом та музикою, позначені форми творчої праці з учнями.

Ключові слова: інноваційні методи, професійна компетентність педагога, взаємозв'язок музики та образотворчого мистецтва.

Успішність виконання соціального замовлення держави й потреб суспільства залежить від підготовки конкурентноздатних, компетентних спеціалістів, які, застосовуючи інновації, забезпечують ефективну діяльність освітнього закладу. Окрім того, ефективність самого навчально-виховного процесу в значній мірі теж залежить від професійної компетентності педагога та його професійного росту. Як відомо, професійного росту не існує без вдосконалення педагогічної майстерності, а педагогічна майстерність неможлива без залучення до різних форм методичної роботи та застосування інновацій. [1] Італійське слово *innovazione*, що означає новизну та нововведення, не так давно, але ґрунтовно увійшло в освітній простір, в значенні особливої форми педагогічної діяльності, що направлена на упровадження та поширення нового в освіті.

Викладаючи з 2003 року в Сумському Вищому училищі мистецтв і культури ім. Д.Бортнянського такий творчий предмет як композиція, дійшла до висновку, що сучасним учням потрібні педагоги-новатори, які вміють привносити в педагогічний процес щось цікаве, корисне, оригінальне. Вміють підштовхнути до розвитку креативних здібностей, творчої активності, позбавити почуття невпевненості, спонукати до творчого спілкування. Все вищезазначене пов'язане з головним завданням освітнього процесу, який наголошує на всебічному розвитку вихованця, розкриттю та реалізації творчого та духовного потенціалу учня, вихованню особистості, здатної жити і творити в умовах мінливого світу.

У зв'язку з чим на уроках композиції доцільно використовувати інноваційні методи, які побудовані на принципах співтворчості та групових мистецьких практик, направлені на вияв внутрішніх зв'язків між музикою та образотворчим мистецтвом. Сенс однієї з таких інновацій, яку нещодавно було запроваджено в нашому закладі полягає в тому, щоб учні на уроках композиції малювали під звуки живої (без жодного використання техніки) музики, у виконанні своїх однопіснів – студентів інструментальних відділів училища (струнно-смичкового, духового, народного тощо). Особливо в період, коли інструменталісти вже гарно підготувалися до виступу на сцені і можуть донести художній образ твору.

Виконання музичних творів окрім величезного емоційного впливу на студентів мало на меті залучити майбутніх художників-професіоналів до аналізу специфіки діяльності композитора та художника, аналізу співвідношення засобів художньої виразності музики та живопису. Не випадково геній Відродження Мікеланджело Буаноротті казав: « Гарний живопис – це музика, це мелодія». Музика впродовж всієї історії свого розвитку не існувала сама по собі, завжди була пов'язана з іншими видами мистецтва, чинила на них вплив і, у свою чергу, відчувала на собі вплив зворотній. Треба зазначити, що в музичній і живописній композиції часто діють подібні закономірності: для живопису, наприклад, так само важливе значення ритму, руху, як для музики значення колориту та симетрії. Ми говоримо про лінії в образотворчому мистецтві і мелодичної лінії в музиці, про пропорції в цих двох видах мистецтва.

Відомий живописець М. Сарьян (1880-1972) писав: «Якщо ти проводиш лінію, то вона повинна звучати, як струна скрипки: або сумно, або радісно. А якщо вона не звучить - це мертва лінія. І колір те ж саме, і все в мистецтві так». Мистецтвознавці пильно вивчали взаємозв'язок між живописом та музикою на прикладі живописців рококо і творчістю клависиністів XVIII століття, між революційним мистецтвом художника Ж. Давида, музикою Ф. Госсека і раннього Л. Бетховена, між романтичними образами Е. Делакруа і Г. Берліоза. Можна підкреслити також паралелі між полотнами В. Сурікова і народними драмами М. Мусоргського, знайти аналогію в зображенні природи у П. Чайковського і І. Левітана, казкових персонажів у Н. Римського-Корсакова і В. Васнецова, символічних образів М. Врубеля та А. Скребіна. А. Скребін, до речі, першим використав колір при виконанні музичних творів та ввів термін «цветомузыка» – (рос). Неможливо не пригадати приклад справжнього сплаву і художнього і музичного бачення світу викладеного в творчості М. Чюрльоніса (1875-1911) – видатного литовського художника і композитора. Найбільш відомі його картини «Сонати» (що складаються з полотен Allegro, Andante, Scherzo, Finale) і «Прелюдії і фуги», які несуть на собі відбиток музичного сприйняття автором навколишньої дійсності. З музичної спадщини М. Чюрльоніса, в якому мальовничий початок проявляється найбільш оригінально, виділяються його симфонічні поеми-пейзажі («У лісі», «Море»). [6] Відомо також, що в історії мистецтва, наприкінці XIX-го, початку XX століття набули чинності блискучі приклади взаємопроникнення та взаємозбагачення двох мистецтв в такому художньому напрямку як імпресіонізм. Пригадаймо лише музичні пейзажі К. Дебюсі «Море» та «Місячне сяйво».[5]

Навіть в галузі термінології для художників та музикантів існує багато спільного. Музиканти запозичили такі, виключно «художницькі» слова, як гама, тон, полутон, відтінок, нюанс. Музичність живопису – це суто образотворчі властивості картини, такі як її колорит, композиція ліній і колірних поєднань, розташування ритмічних елементів, вся організація художнього простору. Вивчаючи тему співіснування музики та живопису науковці зазначають, що семантична єдність зору та світла, слуху та звуку ґрунтується на єдності людської діяльності, цілісності його орієнтації у світі [2].

Після впровадження інновації малювання під звуки живої інструментальної класичної музики на уроках композиції, в учнівських роботах констатувалися якісні творчі зміни. Ми спостерігали нестандартні композиційні рішення, суттєву варіативність, кольористичні та пластичні досягнення. Деяким учням властива «зажатість», немногословність. Працюючи в групі з однолітками, втілюючи у життя риси професійного художника, що нібито створює роботу «на

заказ» діти розкривалися, скидаючи психологічне «закріпачення», відчуваючи себе справжніми творцями. Ця інновація надихнула їх на нові творчі звершення. Вихованці просили продовжити подібне «живе» спілкування (адже сприйняття інструментального виконання «наживо» відрізняється від запису) зробивши його циклічно-тематичним. Сприймаючи твори мистецтва, виконані в особливій атмосфері, учні не просто слухали та дивилися на рухи майбутніх професійних музикантів. Музика апелювала до власних життєвих вражень слухача, до проведення асоціативних паралелей. Тому учнівські роботи виявилися різнобічними, напрочуд пластичними та цікавими. Сам процес творчого спілкування однолітків виявився надзвичайно багаторівневим. Таким, що і з боку виконавців і з боку слухачів розширює простір для творчої самореалізації та самоствердження, забезпечує досягнення успіху й формування позитивної самооцінки, посилює віру у власні творчі можливості.

Неможна залишити поза увагою факт, що ця інноваційна методика в м. Суми вперше була успішно застосована відомим сумським художником Володимиром Яковичем Ратнером ще наприкінці ХХ-го століття. Починаючи з 1982 року Ратнер керував студією образотворчого мистецтва при Сумському палаці піонерів та школярів і саме у 1980-ті та 90-ті роки запровадив методу, згідно якої школярі малювали під звуки юних скрипалів та піаністів Сумської ДМШ№1 [3] Результат перевершив усі очікування, але на той час такі сміливі творчі пошуки не були помічені та підтримані. А згодом взагалі були забуті. [4]

Таким чином, узагальнюючи все вище зазначене, маємо прийти до висновку, що використання в навчально-виховному процесі творчих інновацій побудованих на принципах співтворчості та групових мистецьких практик, суттєво поліпшує інтелектуальні та творчі якості учнів, стверджують віру дітей в свої можливості, підвищують рівень професійної компетентності педагога. Результати впровадження інновації звучать в унісон з висновками В. Сухомлинського, який відзначав вагомість підвищення пізнавальної активності та розвитку креативних здібностей учнів при застосуванні в навчальному процесі творчих вправ.

Література:

1. Ванслов В.В. Изобразительное искусство и музыка: очерки. 2-е изд. Л.: Художник РСР. 1983.
2. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології як процес // Математика. 2007. № 30. С. 24-29.
3. Коротеєва Е.И. Связь музыки и живописи в развитии художественного образного мышления школьников // Искусство в школе. 1996. № 1. С. 35-38.
3. Лесина Ю. Ратнер и дети-художники 25 лет спустя // Ваш шанс. 2011. № 12 (23 березня).
4. Лесина Ю. Вальс цветов на именинах // Ваш шанс. 2014. № 29 (16 липня).
5. Лобчикова К.В. Взаємозв'язок музики з живописом, архітектурою, танцем, словом / К. В. Лобчикова. – Заголовок з екрана. – Режим доступу : <http://ped-kopilka.com.ua>, вільний.

Артюшенко Оксана Миколаївна,
учитель фізики КУ загальноосвітня школа I-III ст. №6 м. Суми

ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВО ВАЖЛИВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ШЛЯХОМ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРИКЛАДНИХ ЗАДАЧ

У статті у розрізі реалізації компетентнісного підходу до навчання розглянуто проблему формування життєвих компетентностей учнів старших класів на уроках фізики шляхом розв'язання прикладних задач. Описано форми роботи вчителя щодо досягнення поставленої мети.

Ключові слова: творча індивідуальність, компетентнісний підхід, життєві компетентності, прикладні задачі, процес вивчення фізики.

Перед сучасною освітою постає завдання виховати особистість, здатну на життєтворчу діяльність. Така особистість зуміє правильно обрати свій шлях у житті, зважаючи на власні можливості, буде ставити перед собою завдання самовдосконалення і саморозвитку, що стане запорукою успіху в різних сферах діяльності.

Учні, які озброювались лише системою знань, умінь і навичок, нині повинні бути підготовлені до життєдіяльності, здатні активно і творчо працювати, діяти, саморозвиватися та вдосконалюватися інтелектуально, морально і фізично. Я, як вчитель фізики, свою освітню діяльність повинна організувати таким чином, щоб не тільки дати учням певну кількість знань, умінь, навичок, але й сформувати життєву компетентність [1].

Одним із шляхів оновлення змісту освіти України та узгодження його із сучасними потребами, інтеграцією до європейського та світового освітніх просторів є орієнтація навчального процесу на набуття життєвих компетентностей та на створення ефективних механізмів їх упровадження [10].

Найбільш значущими завданнями національних систем освіти за компетентнісною концепцією ЮНЕСКО визначено такі: «навчитися жити разом»; «навчитися пізнавати»; «навчися робити»; «навчитися бути». Цими чотирма системоутворювальними освітніми цілями визначаються життєві компетентності, на формування яких повинна спрямовуватися сучасна освіта. Однак, ще й донині наукові підходи щодо формування життєвих навичок учнів не набули достатнього розвитку в умовах загальноосвітньої школи, тому звернення до вивчення цього питання вважаємо актуальним.

Відтак, метою статті окреслюємо висвітлення окремих технологій формування життєвих компетентностей учнів у процесі вивчення фізики.

Говорять «Не звужуй життя до уроку, урок розширюй до життя». Втіленням цього твердження може стати розв'язування прикладних задач з фізики. Актуальність вищезазначеного засвідчується умовами сучасного життя – переходом суспільства до нової сучасної школи. Адже, без практичного спрямування будь-якої теми з фізики не може бути успішного її засвоєння учнями. Фізика є ключем до пізнання навколишнього світу, базою науково-технічного прогресу і важливою компонентою розвитку особистості. Отже, фізика стала проникати в області традиційно «нефізичні» – управління державою, медицину, лінгвістику та ін.

Сучасна школа повинна не лише дати учня певний обсяг знань і вмінь, а й сформувати людину, здатну творчо мислити, приймати рішення, мати свою позицію, атапуватися до умов

життя, тобто бути людиною компетентною. Тому розв'язання прикладних задач є необхідною умовою формування життєвих компетентностей. Розв'язування прикладних задач сприяє ознайомленню учнів з основними напрямками роботи тих чи інших підприємств або галузей народного господарства; викликає інтерес, що є неодмінною умовою ефективності орієнтації учнів на певні професії.

Конфуцій говорив: «Не навчайте дітей так, як навчали вас – вони народилися в інші часи», отже для формування життєвих компетентностей доцільно реалізовувати інноваційні технології навчання. А. Дістерверг говорив: «Мистецтво навчання полягає не в умінні повідомляти, а в умінні збуджувати, будити, оживляти» [4]. Тому, щоб урок був живий приносить результат використовують різні методи і прийоми: мозковий штурм, коло ідей, презентації, метод-прес, мікрофон, ігрові технології, проблемний метод, роботу в групах, парах, індивідуальну роботу, демонстраційний експеримент, використання прикладних задач тощо.

Багато зроблено науковцями у сфері дослідження теоретичних питань компетентнісного підходу, з'ясовано сутність понять «компетентність» та «компетенція», визначено ієрархію компетентностей в освіті, визначено складові індивідуальної компетентності, як інтегральної характеристики особистості і як основного результату навчання. Формування ключових чи предметних компетентностей учнів висвітлено у працях Н. Бібік, С. Бондар, Л. Гузеєва, О. Овчарук, О. Савченко, О. Ляшенка, О. Пометун, Г. Селевка, І. Родигіної. Але, на практиці, часто залишається нез'ясованими ряд моментів, що стосуються методики формування життєвих компетентностей особистості, в якій важливу роль відводиться прикладним задачам [5]. Тому дослідження прикладних задач, теоретичних аспектів їх створення та використання є одним із актуальних питань методики викладання шкільних предметів.

Л. Павлова визначає вимоги задач прикладного змісту, а саме:

- можуть мати кілька способів вирішення;
- припускають комплексне використання предметних знань з різних предметів або розділів, а також інших предметних областей;
- умови задач пов'язані з професійною діяльністю, з реальними життєвими ситуаціями або іншими сферами;
- будуються на предметному (фізичному) змісті, розглянутому у шкільному курсі фізики

Прикладна спрямованість фізики – це орієнтація змісту, методів і форм навчання на застосування законів фізики в техніці, суміжних науках, професійній діяльності, народному господарстві і побуті. Найефективніша реалізація прикладної спрямованості здійснюється у процесі розв'язування прикладних задач, що виникають поза курсом фізики і розв'язуються фізико-математичними методами.

Безумовно використання прикладних задач на уроках фізики один із перших шляхів формування життєвих компетентностей, так як вони:

- здійснюють профорієнтацію;
- містять більш конкретні дані;
- поглиблюють і розширюють знання учнів з конкретної області;
- ознайомлюють з новими досягненнями науки і техніки;
- викликають значний інтерес, особливо якщо їх розв'язання підказує учням практичне вирішення проблемного питання.

Упроваджуючи в практику розв'язування прикладних задач слід дотримуватись наступних вимог:

- задачі повинні мати реальний практичний зміст;
- задачі повинні відповідати шкільним програмам і чинним підручникам з курсу фізики;
- прикладні задачі природничого характеру повинні демонструвати практичне застосування фізичних ідей у різних галузях природознавства, зокрема в біології, генетиці, екології, хімії, медицині, фармації;
- зміст задачі повинен викликати в учнів пізнавальний інтерес поняття і терміни задач мають бути відомі або інтуїтивно зрозумілі учням;
- числові дані в прикладних задачах повинні відповідати існуючим на практиці, тобто бути реальними.

Задачі з прикладним змістом не змінюють зміст програми навчального предмета, вони тільки допомагають сприйняти та зрозуміти дітям навчальний матеріал, наблизити шкільне життя до реального.

Розв'язування стереотипних задач не навчає вмінню «відійти» від початкового формулювання, не здійснює професійної орієнтації учнів на майбутній фах [8]. Отже, під розв'язуванням прикладних задач ми розуміємо прийняття оптимального рішення в заданій ситуації.

Щодо втілення задач прикладного змісту у навчальний процес, то їх доцільно пропонувати під час постановки проблеми, на етапі закріплення та систематизації під час узагальнення вивченого уроку. Такі задачі доцільно пропонувати учням для домашнього виконання.

Спеціальних збірників з прикладними задачами з фізики немає. Тому, для їх використання на уроках фізики, необхідно переформулювати існуючі навчальні задачі, запропоновані у збірниках задач для загальноосвітніх шкіл, скласти задачі на основі даних наукової, науково-популярної літератури, мережі Інтернет; добирати задачі на основі використання матеріалу підручників для конкретних професій.

Вимоги до складання задач з прикладним змістом

Науковість	Завдання пов'язані зі змістом навчального матеріалу з фізики, доповнюють його конкретними прикладами і відомостями
Достовірність	Однозначність вихідних і кінцевих величин, запитань, відповідей
Доступність	Інформація ґрунтується на засвоєних раніше знаннях і відповідає віковим можливостям дітей
Оптимізації знань	Враховуються індивідуальні можливості учнів, охоплюються основні розділи фізики
Зв'язок навчання з життям	Розкривається зв'язок між явищами природи і людиною, природою і технікою
Систематичність та послідовність	Спрямовані на набуття учнями вмінь моделювати різноманітні виробничі ситуації

Задачі прикладного змісту доцільно використовувати на різних етапах уроку. Наприклад, на етапі мотивації навчальної діяльності (постановки проблеми) запропоновані задачі під час вивчення теми «Основні положення молекулярно-кінетичної теорії» можуть бути такими:

1) Дифузійне зварювання вперше було запропоноване Н.Ф. Козаковим. Чому під час цього зварювання деталі потрібно нагрівати та сильно стискати?

2) Один із способів зварювання – зварювання тертям. Як пояснити цей механізм з точки зору молекулярно-кінетичної теорії будови речовини.

Під час вивчення теми «Рух тіл по колу» на етапі узагальнення і систематизація знань учням можна запропонувати такі задачі:

1) для передачі обертального руху від одного валу до іншого використовують пластичні та роликові ланцюги. Яка їх лінійна швидкість руху, якщо радіус шківів 25 см, а період обертання 0,05с?

2) Визначити частоту обертання шпинделя при точінні циліндричної поверхні, якщо заготовка має діаметр 78 мм, а діаметр обробленої поверхні складає 80 мм, швидкість різання дорівнює 64 м/хв.

Під час вивчення теми «Тиск твердих тіл на поверхню. Сила тиску», на етапі мотивації учнів до навчання, можливо продемонструвати дороги місцевого значення та запропонувати проблемне запитання «Чому дорога перебуває у такому стані?» На етапі закріплення вивченого матеріалу з теми «Тиск твердих тіл на поверхню. Сила тиску»:

1) Для чого при вишиванні жінки одягають наперсток?

2) Для чого один край лопати роблять гострим, а другий загнутим?

3) Рибалка вирушає на зимову риболовлю. Чи безпечно це, якщо лід на початку березня витримує тиск 9 кПа, а маса рибалки із спорядженням та без улову 100 кг?

Під час вивчення теми «Трансформатор. Виробництво, передача та використання електричної енергії», на етапі узагальнення та систематизації знань, доцільно запропонувати задачу:

1) Пониження робочої напруги процесорів дозволяє зменшити їх розміри, а також зменшити тепловиділення в процесорі, що дозволяє збільшити його продуктивність без загрози перегріву. Блок живлення, у якого трансформатор з коефіцієнтом трансформації – 22, увімкнено в мережу з напругою 220 В. Визначити ЕРС індуквану у вторинній обмотці, а також напругу при навантаженому процесорі, якщо опір вторинної обмотки 1 Ом, а сила струму у ній 3А. Розв'язавши її, учні дізнаються, що робоча напруга процесорів не перевищує 3 В.

Звісно, подібні задачі існують у розрізі кожної теми. Результативність впровадження в курс фізики задач прикладного змісту можна побачити у:

- підвищенні рівня природничо-математичного розвитку учнів;
- підвищенні рівня успішності навчання з предметів природничо-математичного циклу;
- розвитку творчих здібностей учнів;
- розвитку життєвих компетенцій школярів;
- розширенні кругозору учнів;
- розширенні та поглибленні знань учнів;
- ознайомленні з новими досягненнями науки і техніки;
- формуванні працелюбності, допитливості і самостійності;

– продовженні освіти у вищих навчальних закладах фізико-математичного, природничого й технологічного спрямування.

Відтак, досвід засвідчує, що вивчення фізики повинно мати яскраво виражений прикладний характер, спрямований на формування життєвих компетентностей, що є дуже важливим у підготовці учнів до повсякденного життя та осмисленого вибору професії [9]. Адже, розв'язання задач прикладного змісту на уроках фізики сприяє розвитку інтересу учнів до вивчення предмета, систематизації мислення учнів; допомагає забезпечити оптимальне навчальне середовище; спрямовує мислення учнів на пошук раціональних способів розв'язання задач; розвиває здібності учнів до технічної творчості і є стимулом для зміцнення відповідних професійних інтересів і намірів.

Інформаційні джерела:

1. Морзе Н.В., Кузьмінська О.Г. Компетентнісні задачі з інформатики. Науковий часопис 1. НПУ імені М.П. Драгоманова. Сер. №2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. наукових праць. / Редрада. К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, №6 (13), 2008.
2. Пометун О.І. Компетентнісний підхід до оцінювання рівнів досягнень учнів. К.: През. на нараді Центру тестових технологій 19.10.2004р. 10 с.
3. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти. [Електронний ресурс]. URL:<http://osvita.ua/school/materials/estimation/2358/>
4. Лист МОН України від 26.06.2015 № 1/9-305 «Про вивчення базових дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах у 2015/2016 навчальному році». [Електронний ресурс] URL: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4115->
5. [Електронний ресурс] URL:<http://ukrbukva.net/20708-Kompetentnostno-orientirovannye-zadaniya-po-teme-Peremennyiy-tok.html>
6. Хуторской А.В. Компетентность как дидактическое понятие: содержание, структура и модели конструирования. [Електронний ресурс]: URL:<http://khutorskoj.ru/books/>
7. Конопака А.О. Формування практичної компетентності школярів на уроках фізики та астрономії // Фізика в школах України. 2008. №4(104). С. 2-4.
8. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти // Стратегія реформування освіти в Україні. К.: К.І.С., 2003. 295 с.
9. Концепція профільного навчання в старшій школі // Інформ. зб. Міністерства освіти і науки України. 2003. №24. С. 3-15.
10. Концепція фізичної освіти у 12-річній загальноосвітній школі: Проект / О.І. Бугайов // Фізиката астрономія в школі. 2001. №6. С. 6-13.

Балагур Олена Миколаївна,

вихователь-методист ДНЗ (ясла-садок) «Теремок» м. Охтирка

**СОЦІАЛЬНА ТА ФІНАНСОВА ОСВІТА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
ЗА ПРОГРАМОЮ «АФЛАТОТ»**

У сучасних соціально-економічних умовах надзвичайно важливим є виховання нового покоління, яке позитивно сприйматиме економічну інформацію, адекватно реагуватиме на суспільні зміни, володітиме навичками економічно доцільної поведінки. Підґрунтя для майбутньої успішної економічної діяльності людини закладається в дошкільному дитинстві.

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти з'явилися дослідження вчених та практиків Кларіної Л. М., Шатової А. Д., Курака Е. А., Беленької Г. В., Жадан Р. П., Григоренко Г. І. та інших, які розкривають ймовірні можливості дітей-дошкільників у засвоєнні знань із економічної сфери життя людей.

Якщо сприймати економіку як сферу «розумного» домашнього господарства, то в доступній формі можна донести дітям дошкільного віку елементарні базові знання з цієї галузі: ознайомити вихованців практично з усіма економічними категоріями (товар, продукт, послуга, доходи й витрати та їх складові, гроші, банки, інфляція, податки, ціни, тощо), роз'яснити зміст економічних взаємозв'язків, показати роль дитини в економічних процесах родини.

Активному залученню дошкільника до економічного розвитку сприяє програма соціально-фінансової освіти дітей дошкільного віку від трьох до шести років «Афлатот». Вона вже протягом 2-х років поспіль впроваджується в освітньому процесі Охтирського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) «Теремок» Охтирської міської ради Сумської області.

Програма «Афлатот» дозволяє педагогам закладу розв'язувати ряд важливих завдань:

- формувати системно економічні знання, базуючись на предметно-чуттєвому досвіді та пов'язуючи їх з уже сформованими уявленнями;
- вчити дітей розв'язувати проблемні економічні ситуації, обґрунтовувати свої рішення, використовуючи доступні засоби навчання;
- виховувати інтерес до економічних знань безпосередньо через усі види дитячої діяльності.

Педагогічним колективом закладу розроблено систему забезпечення соціальної і фінансової освіти для дітей четвертого, п'ятого та шостого років життя. Система включає роботу з дітьми (заняття, екскурсії, сюжетно-рольові ігри, ігрові імпровізації, ділові ігри, тренінги, гурткова робота, презентації індивідуальних проектів, драматизація казок, продуктивна діяльність, різні види праці тощо), педагогами та родинами вихованців.

Навчально-методичне забезпечення, що є у закладі (перспективно-тематичне планування щомісячного та щотижневого розподілу змісту роботи з дітьми та батьками, конспекти занять, зошити для дітей тощо), дозволяє реалізувати п'ять ключових елементів програми «Афлатот», а саме:

- особистісне розуміння і дослідження (дітей спонукають до більшого самопізнання і впевненості в собі);
- права та обов'язки (втілюються принципи Конвенції ООН про права дитини);
- заощадження й витрати (діти вчать цінувати і захищати як матеріальні, так і нематеріальні ресурси);
- планування і складання бюджету (діти починають розуміти, що надії і мрії здійсненні);
- дитяча соціальна і фінансова ініціатива (дітей налаштовують сприймати себе як активного учасника та члена суспільства).

Перспективно-тематичне планування освітнього процесу за програмою «Афлатот» розроблено за блочно-тематичною технологією, яка дозволяє елементи (завдання, методи, форми роботи) та учасників (вихователі, спеціалісти, діти, батьки, адміністрація) працювати на

кінцевий результат: формування соціально-фінансової та соціально-комунікативної компетенцій дитини дошкільного віку.

Інтегруючи різні види дитячої діяльності, педагоги дають уявлення дітям про економічну категорію «потреби», допомагають дітям зрозуміти різницю між словами «бажаю» та «треба»; вчать виділяти першочергові потреби сім'ї, формують у дітей уявлення про те, що необхідно в різних ситуаціях самій дитині, оточуючим людям, рослинам, тваринам; вправляють в умінні виділяти першочергові потреби (їжа, вода, повітря, житло, одяг, взуття, безпека тощо); розвивають у дітей навички, пов'язані з призначенням та використанням грошей, допомагають змінити відношення до речей, спонукають до активної діяльності в суспільстві.

Важливою умовою успішної реалізації програми «Афлотот» є відповідне розвивальне середовище економічного спрямування: осередки для сюжетно-рольових ігор («Лікарня», «Салон краси», «Маркет», «Банк»), дидактичні та настільно-друковані ігри («Що можна придбати за гроші, а що ні?», «Бажаю та треба», «Коли є попит на товар», «Природні ресурси», «Які бувають доходи», «Ланцюжок виробників», «Хто де працює?», «Якого майстра робота», «Товари та послуги», «Чим хата багата», «Як колосок на стіл хлібом прийшов», «Логічний поїзд»). У ДНЗ створено банк дидактичних ігор, вправ, творчих, «розумних» завдань та ситуацій економічного спрямування.

Значна увага приділяється роботі з родинами вихованців. Систематично проводяться анкетування, тренінги, батьківські збори, дружні зустрічі, консультації акції, проекти, майстер-класи, конкурси, виставки. тощо. Члени родин вихованців є постійними учасниками різних заходів: свят, розваг, занять, екскурсій.

Отже, проведена робота переконливо демонструє, що виховання соціально-відповідальних та освічених у фінансовій сфері дітей підвищує їхню конкурентоспроможність та життєву компетентність, тим самим збільшуючи шанси на успішне й щасливе майбутнє.

Барляева Олена Антонівна,

учитель російської мови і літератури гімназії № 43

Міської ради Московського району м. Харкова

МИХАИЛ САЛТЫКОВ-ЩЕДРИН

Многогранная деятельность М. Е. Салтыкова-Щедрина как писателя-сатирика, публициста и литературного критика, редактора (вместе с Н. А. Некрасовым) «Отечественных записок» была одним из ярких явлений литературы второй половины XIX века. По силе художественного дарования это сатирик общечеловеческого значения. Его призванием была политическая сатира, социальным идеалом - общество свободных, равноправных, счастливых людей [1, с.8].

«История одного города» (1869-1870). Произведение написано после реформы. Салтыков-Щедрин называет свое главное произведение 70-х годов просто книгой. Оно оригинальное по жанру, по стилю, по системе образов. Он представляет собой обработку летописи. Но сам Щедрин говорил о том, что в своем произведении он не историю высмеивает, а известный порядок вещей. Пройденные этапы истории не интересовали Салтыкова-Щедрина как самостоятельная тема. Прошлое входило в его произведение при условии, что оно помогало осознать современное положение общества. "История одного города" - это

политическая сатира на современность. Это сатира на русское самодержавие, на правительственную власть, где цари и министры представлены в образах градоначальников, а установленный ими порядок в стране представлен в образе города Глупова[4].

Проблематика: 1) народ и власть; 2) злоупотребления и деспотизм власти; 3) глупость обладателей; 4) судьба народа.

«Глуповство» в равной степени присуще и градоначальнику, и народу Глупова. «История одного города» – двусторонняя сатира: на самодержавие и пассивность, долготерпение народа. Мера сатирического наказания была разной: по самодержавию сатира носила характер беспощадного и полного отрицания; по отношению к народу целью ее было исправление нравов, политическое образование.

В «Историю одного города» вошли 22 градоначальники: Брудастый («Органчик»), Фердыщенко, Бородавкин, Негодяев, Беневоленский, Прыщ, Грустилов, Угрюм-Бурчеева и другие. Каждый из градоначальников включает в себя наиболее существенные черты самодержавия. Не случайно многие из них имеют реальных прототипов: Грустилов – Александр I; Угрюм-Бурчеева-Николай II.

Город Глупов – современная Щедрину Россия в миниатюре [4].

В реалистическом произведении использованы черты фантастики и гротеска. Образец использования гротеска – образ Брудастого («органчика»). Образ этот очень показателен и в плане его отношение к народу, и как самодержца. В голове у органчика был установлен механизм (органчик), выполнявший только две пьесы: «Не потерплю» и «Разорю». Причем этого было достаточно. В Глупове был полный порядок. В форме правления крика, страха было достаточно. В такой манере властвовать – систематически не разговаривать, а кричать. Салтыков-Щедрин обобщает эту форму правления органчика как типичный способ взаимоотношений между властью и народом.

Когда речь идет о градоначальниках, Щедрин безоговорочно говорит об отжившей системе правления. Населению же Глупова, надо устыдиться своей рабской покорности, бессмысленной и губительной несамостоятельности и, таким образом, перестать быть глуповцами. Они должны начать новую жизнь.

Своим торжествующим смехом Остап Вишня сопровождал в «царство теней» (выражение М. Е. Салтыкова-Щедрина) различных служителей и защитников царско-помещичьего строя[1]. Он так же выступал против Советской власти («Специально дворянский», «Государиться...»); монархов, диктаторов, которые теряли свою власть («Уговорил», «Ну куда его?», «Не дурак король...»). Он обличал различных белоэмигрантов («ей-богу, не я!», «Радуйся, женщина украинском!» и т.п.).

Чтобы сатира была подлинной сатирой и достигала своей цели, то есть верой и правдой служила бы добру и истине, – завещал гениальный Салтыков-Щедрин, – надо прежде всего, чтобы она давала почувствовать читателю тот идеал, которым руководствуется в своем творчестве сатирик, и, во-вторых, чтоб она – сатира – вполне ясно осознавала тот предмет, против которого направлено ее жало[4].

Всю свою жизнь О.Вишня продолжал и развивал великие традиции русской и украинской сатирической классики [2].

Остап Вишня-сатирик так же как и М. Салтыков -Щедрин хорошо чувствовал атмосферу политической жизни и не обходил своим вниманием, по сути, ни примечательного события или эпизодов в лицемерной политике буржуазных и отечественных правителей. Так, заявления английских руководителей о том, будто действия Советского правительства вредят их престижу стали предметом политических фельетонов сатирика («Ответ на меморандум английского его Величества правительства », «Как Керзон в Белом море рыбу ловил и щ из всего может выйти») [2].

Проявляя мастерство сатирика-полемиста и беспощадного обличителя, писатель в резком тоне говорит о бесполезных посягательствах представителей власти на творчество Т. Г. Шевченка: наш Шевченко, наш ...и в своей иронической манере «доказывает» эту мысль такими строками: «Не просить (якихось півдесятини, а цілі лани, а кручами, з Дніпром...». Зрозуміло, після таких «підтверджень» ворожих домагань щодо спадщини Т.Г. Шевченка їх абсурдність стає вражаючою».

В своей политической сатире Остап Вишня последовательно отмечал одним из ведущих мотивов относительно деятельности украинских буржуазных националистов; речь идет о преклонении перед хозяевами на Западе, угодничестве и продажности. Вишня высмеивал слабости: свои, своих земляков, считая, как и Гоголь, «у кого уже не хватает духа посмеяться над своими собственными недостатками, лучше тому век не смеяться». Особенно беспощадно Вишня высмеивал слабость у украинцев инстинктов гражданского и национального единства, их инертность, анахроничные черты в психологии и мышлении украинцев, которые так дорого обошлись Украине[5]. Так, в фельетоне «Берлінська українська держава» автор с особой точностью показывает ни от кого не зависящих буржуазно-националистических деятелей, которые решили отметить в берлинском казино одну из годовщин провозглашения «Україні лихої пам'яті гетьманату». Сатирическое информирование об украинском государстве во главе с гетманом Скоропадским имеет откровенно гротескный характер: «Як усяка держава, вона має територію, владу й народ: «Території до чорта – ціла вілла, народу теж до чорта, і влада ні Чорта собі...»[3, с.482]. Фигура гетьмана, представленная автором, полностью отвечает действительности «Ходить по території та булавою махає. Чотири вже булави розмахав...». Политический фельетон и гротеск – основные формы художественной сатиры, которые разрабатывал и обогащал своим творческим опытом О. Вишня.

Литература:

1. Щедрин (М. Е. Салтыков). О литературе. М.. Гослитиздат, 1952. С. 591.
2. Бернадська Н.І. Українська література ХХ століття: навч. посіб. для старшокл. та вступників до вищих навч. закладів Вид. 3-тє, стереотип. К.: Знання-Прес, 2006. 271 с.
3. Зуб І.В. Вишня Остап // Енциклопедія сучасної України. Т. 4. К., 2005. С. 482-483.
4. Салтыков М. История одного города. Глупая жизнь. [URL://NIKIFOROVSERGEY.COM/?PAGE_ID=2350](http://NIKIFOROVSERGEY.COM/?PAGE_ID=2350)
5. Вишня О. Творча спадщина: Посібн. для 11 кл. / Авт. -уклад. О.Д.Марченко, В.В.Паращич. Харків: Ранок, 2001. 80 с.

Білоножка Наталія Йосипівна,
практичний психолог Конотопської гімназії Конотопської міської ради

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГА

Зміни, які сьогодні відбуваються в освіті, стосуються не лише учнівської аудиторії, але й педагогічних працівників. У Національній доктрині розвитку освіти зазначається, що підготовка педагогічних і науково-педагогічних працівників та їхнє професійне вдосконалення є важливою умовою модернізації освіти. Нові пріоритети й соціокультурні цінності, які зумовлені інтеграційними зусиллями освітніх систем країн Європейської спільноти, вимагають оновлення змістового навантаження, форм та методів педагогічної взаємодії [1 с. 8].

Різні аспекти досліджуваної проблеми знайшли своє відображення в наукових працях, спрямованих на визначення сутності професійного розвитку особистості в численних працях українських та зарубіжних учених із проблем філософії неперервної освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремінь, В. Лутай); теорії освітніх систем та їх розвитку (А.Алексюк, В. Безпалько, Б. Гершунський, С. Гончаренко); післядипломної освіти педагогічних працівників (В. Бондар, Е. Еріксон, Д. Корріган, С. Крисюк, В. Маслов, Л. Міллер, Н. Протасова, О. Тонконога, П. Худоминський) та інших українських філософів, педагогів, видатних учених [5].

Сьогодення вимагає від учителя гнучкості, мобільності, творчих якостей, навичок швидкого опрацювання інформації, яка невпинно зростає. Учитель «нового» типу повинен відзначитися різнобічною компетентністю й опанувати сучасні освітні технології. Сучасна школа потребує педагога, який удосконалював би зміст своєї діяльності відповідно до вимог часу та світових стандартів. Сучасній школі потрібен учитель, який є самодостатньою особистістю, взірцем високої психологічної науки, духовної педагогічної культури, прагне до професійного розвитку та творчої самореалізації.

Фундаментальною умовою професійного розвитку педагога є усвідомлення необхідності змін своєї особистості, адже на висококваліфікованого вчителя покладається роль не просто транслятора знань, а передусім організатора й керівника спільного з учнями пошуку – через різні види спілкування – життєво важливої інформації й шляхів вирішення навчальних завдань [3 с. 32].

Одним із найважливіших засобів особистого зростання є навчальне й виховне спілкування вчителя зі школярем, психологічна культура педагога, від якої залежить ефективність його діяльності.

Одним із засобів впливу на розвиток педагога-професіонала є психологічне забезпечення, направлене на той чи інший аспект формування особистісного росту, на підвищення самооцінки вчителя, на розвиток емпатичних здібностей педагога, на усвідомлення професійних мотивів.

Завдання психологічного забезпечення – це, насамперед, актуалізація саморозвитку людини, її прагнення до особистісного й професійного росту [4].

За основу ми приймаємо положення, згідно з яким забезпечення психологічної допомоги педагогічним працівникам повинно здійснюватися крізь призму поширення психологічних знань, надання висококваліфікованих консультацій, корекційних заходів на рівні шкільної психологічної служби.

Відтак, основними завданнями психолого-педагогічного супроводу професійного зростання вчителя мають стати:

- сприяння повноцінному професійному розвитку педагогів та їх адаптації до освітніх вимог;
- забезпечення умов для формування мотивації в учителів до самоосвіти й саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації;
- формування в учителів стійкої потреби в психологічних знаннях і розвитку вмінь їх застосовувати на практиці;
- формування в педагогів компетентності щодо застосування особистісно-орієнтованих технологій у педагогічній взаємодії;
- залучення вчителів до інтерактивної взаємодії з метою розвитку особистісних якостей, які б сприяли творчій самореалізації педагога [2 с. 8].

Насьогодні існує чимала кількість різноманітних шляхів психологічного забезпечення особистісно-професійного зростання педагога. Серед них самоосвіта (у значенні самотворення), самовиховання, психологічне забезпечення, яке направлене на згуртування педагогічного колективу, розвиток комунікативних навичок, емоційної стійкості, упевненості в собі, доброзичливого ставлення один до одного.

Під час реалізації особистісно-професійного зростання учителя вважаємо важливим використання психологом коучингу; ділових, імітаційних, операційних, рольових ігор; «ділового театру»; психосоціодрами; аналізу продуктів творчої діяльності; аргументованих пояснень; інтерв'язій; психічної релаксації; групової дискусії тощо.

Література:

1. Линвинюк Л. Педагогічне стимулювання професійного зростання вчителів з низьким рівнем самооцінки // Рідна школа. – 2004. - №11. – 68 с.
2. Перехейда О. Стимулювання професійної майстерності педагога – важливий чинник управління // Рідна школа. – 2004. - №5. – 62 с.
3. Стадник О.Л. Створення умов для розвитку творчої особистості вчителів // Все для вчителя. – 2005. - №21-22. – 48 с.
4. <http://chito.in.ua/psihologo-pedagogichnij-suprovid-rozvitku-profesijnoyi-kompete.html?page=6>
<http://refs.in.ua/psihologo-pedagogichnij-suprovid-profesijnogo-standovlennya-maj.html>
5. file:///C:/Documents%20and%20Settings/User/%D0%A0%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB/Vnadps_2013_4_23.pdf

Бузовська Валентина Юріївна,
вчитель технології та обслуговуючої праці
ОЗ Великочернечинської СШ I-III ст. Сумської районної ради

ТВОРЧЕ БАЧЕННЯ НОВОГО «ЖИТТЯ» ВТОРИННИХ МАТЕРІАЛІВ

Ми живемо в XXI столітті. Світ стрімко змінюється, а також міняється суспільство, економіка та її потреби. Еволюція відносин людини з природою має довгу та непросту історію. Кількість населення планети постійно зростає, а разом із ним ростуть і його потреби, що вимагають для задоволення все більше ресурсів. Протягом століть людство чинило негативний

вплив на природу, невпинно нарощуючи промислові потужності, які часто цілковито ігнорували стан довкілля.

Приріст населення планети призвів до значного розширення виробництва та енергоспоживання, що спричинило такі негативні наслідки, як інтенсивне забруднення повітря, випадання кислотних дощів, утворення «озонових дір», парникового ефекту, вирубування лісів, спустелювання та ерозію ґрунтів, забруднення води та ін. [1,с.6]

Прикро усвідомлювати, але на даний час саме ця проблема є кричущою у нашій країні – Україні. Приймати серйозні рішення треба вже сьогодні, вивчивши досвід розвинених країн світу, бо вони вже мають ефективні нароби з даної проблеми. Одним із рішень, на їх думку, є :

- реалізація сталого виробництва та споживання має здійснюватись за допомогою переходу на модель «зеленої» економіки та впровадження

- «зеленої» промисловості;

- «зелена» економіка– це ініціатива, запроваджена програмою ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП)у 2008 році та направлена на поліпшення добробуту населення і досягнення соціальної рівності при одночасному скороченні ризиків для навколишнього середовища та екологічного дефіциту [1, с.10].

Ресурсоефективне та чисте виробництво є одним з основних інструментів «зеленої» трансформації економіки, її зростання, покращення добробуту людей та зниження ризиків для навколишнього природного середовища [1,с.11].

Виробництво супутньої продукції – це отримання другорядної продукції, яка має комерційну привабливість для споживачів, із залишків матеріалів або відходів виробництва основного продукту. Модифікація продукції – це часткові зміни в продуктах, що виробляються для вдосконалення характеристик товару та підвищення його екологічної та економічної привабливості [1,с.81].

Проблема загрози існування та зростання здорового покоління на нашій планеті Земля та в Україні, насамперед, не можливе без посильного вкладу кожної людини в її відновлення й розквіт. Давайте не будемо байдужими до всього того, що нас оточує, і до тих, хто нас оточує. Кожен наведемо лад у своєму домі, будьмо ошадливими, економно використовуймо продукти харчування, одяг, меблі, паливо, воду і т.д., бо саме цього у не дуже далекому майбутньому може не вистачити вашим правнукам. Культурі користування та заощадження ресурсів планети й матеріальних благ ми повинні навчати людей з раннього дитинства.

Знання, які дає сьогодні наша школа, у багатьох сферах далекі від тих потреб, що їх ставить перед учнями світ. Від гарної освіти не тільки залежить доля окремо взятої особи, а й доля й розвиток українського суспільства в цілому. Тому реформа освітньої галузі наразі, є надзвичайно важливою.

Головним завданням освіти має бути формування свідомих, суспільно активних громадян, здатних забезпечити економічне зростання й культурний розвиток країни. У науковій сфері реформа покликана зупинити ізоляцію й стагнацію у сфері досліджень, сформуванати запит на якісну підготовку дослідників та якісні розробки в галузі фундаментальних і прикладних наук, скоротити розрив між дослідженнями та впровадженням їх результатів, інтегрувати вищу освіту й науку України в освітній та дослідницький простір Європейського Союзу [2, с.1].

Метою базової загальної середньої освіти є розвиток і соціалізація учнів, формування їхньої національної самосвідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення і поведінки, творчих здібностей, дослідницьких і життєзабезпечувальних навичок, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів. Зазначена мета досягається шляхом залучення учнів на уроках трудового навчання до проектної діяльності як провідного засобу розвитку й навчання учнів, формування в них здатності до самостійного навчання, оволодіння засобами сучасних технологій, умінь конструювати власний процес пізнання і на практиці реалізовувати заплановане [3,с.4].

Основним змістом оновленої навчальної програми з трудового навчання із цього року є формування в учнів десять ключових й предметних компетентностей. Так, наприклад, при формуванні в учнів ключової компетентності в природничих науках і технологіях основними компонентами є такі уміння:

- розумно та раціонально користуватися природними ресурсами, економно використовувати матеріали;
- порівнювати фізико-механічні властивості конструкційних матеріалів, обґрунтовувати технології проектування та виготовлення виробу, намагатися організувати безвідходне виробництво, вторинну переробку матеріалів;
- аналізувати, формулювати гіпотези, збирати дані, проводити експерименти, аналізувати та узагальнювати результати;
- використовувати наукові відомості для досягнення мети, обґрунтованого рішення чи висновку.

Ставлення:

- усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя й здоров'я людини;
- розуміння важливості грамотної утилізації відходів виробництва;
- шанобливе ставлення до природи, праці.

Навчальні ресурси:

- добір конструкційних матеріалів, обґрунтування технологій проектування та виготовлення виробу [3,с.5].

Дуже своєчасною зміною в оновленій навчальній програмі з трудового навчання є збільшення кількості проектів у середній школі, що дає можливість учням засвоїти значну кількість технологій і швидше отримати кінцевий результат. І все це спонукатиме дітей творчо і критично мислити, шукати й застосовувати знання на практиці при проектуванні та виготовленні об'єктів технологічної діяльності. Учителям трудового навчання при календарно-тематичному плануванні не слід панікувати, звідки взяти матеріали для виготовлення учнями великої кількості об'єктів проектування, бо у більшості сімей немає зайвих коштів, щоб придбати їх, а заощадливо підійти до вирішення даної проблеми.

Творчий підхід для надання нового «життя» вторинним матеріалам як найкраще підійде в цьому випадку. Тому доцільно запропонувати учням, щоб вони разом із батьками переглянули свої гардероби, віднайшли ті речі, які уже малі для них або не зовсім сучасні чи мають деякі вади (дірки, плями), підготували їх для подальшого використання – випрала. У своїй практиці я використовую залишкові матеріали: обрізки тканин швейних виробів, а також обрізки матеріалів для обтягування меблів, які протягом семи років надає директор меблевої фабрики «Меблі

Design» Савченко О.І. Із пластикових та скляних пляшок із старих журналів і газет, із залишків та обрізків різних матеріалів, що залишилися від ремонту в будинку, можна спроектувати й виготовити корисні речі для побуту.

Наприклад, у 5 класі методом фантазування учні виготовляють наступні об'єкти проектної діяльності: гольники, чохли для ножиць, чохли для окулярів (бабусі чи дідусю), чохли для гребінця (тату або братику), текстильні листівки для друга чи подруги, новорічні іграшки на шкільну ялинку. Для оздоблення та виготовлення об'єктів проектування діти використовують обрізки з тканини, обрізки матеріалів для обтягування меблів, хусточки із тканин натурального та хімічного походження, ґудзики різні за розміром, формою та кольором.

У 6 класі учениці на уроках домоводства розробляли за методом біоформ та створювали цікаві проекти виробів і виготовляли їх. Це – об'ємні м'які іграшки, декоративні квіти, брелоки для ключів, картини із текстильних матеріалів у техніці «кину сайга». Для їх виготовлення використовували обрізки із тканини, матеріалів для обтягування меблів. Наповнювачем для об'ємних форм слугують розпуцені в'язані вироби. Залишки від упаковок з пінопласту є основою для «кину сайга».

При проектуванні корисних виробів методом фокальних об'єктів у 7 класі учениці використовували нитки для в'язання гачком, попередньо розпустивши шапки, шарфи (які були у вжитку), а також шматочки тканин меблевої оббивки. Вони виготовляли чохли для горнятка, гаманці або чохли для мобільного телефону (на вибір за бажанням), килимки. Для їх виготовлення використали старі футболки, нарізавши попередньо поперечні смужки (залежно від техніки його виготовлення), а за основу використовували рештки будівельної сітки, або сітки для огорожі. Учні 8 класів при проектуванні килимка на стілець використовували обрізки матеріалів для обтягування меблів, одяг джинсовий чи футболки, які не використовуються за призначенням, виготовляли швейний виріб ручним способом у техніці «печворк». Із захопленням учні 9 класу працювали над проектуванням корисних речей для інтер'єру школи, дитячого садка, громадських місць, власної кімнати. Застосовуючи елементи біоніки в процесі створення виробів із речей, які вийшли з ужитку, учні спроектували вироби красиві, функціональні.

Гарно вписалося у інтер'єр фойє нашої школи панно із газетних трубочок, пофарбованих у національні кольори, закріплених півколом до онови у вигляді віночка з польових квітів, виготовлених із яскравих тканин синтетичних блузок, які давно вже залежалися в шафах.

На цьому цікаві проекти виробів, виготовлених учнями нашої школи, не закінчуються. Діти в постійному творчому пошуку, відшліфовують професійну майстерність. Залюбки школярі проектують корисні, функціональні речі для себе, для родини чи для друзів або вироби для школи, оволодіваючи різними новими техніками та технологіями, які не ввійшли до програми з трудового навчання. Діти вчатьса ощадливості, підприємливості за рахунок використання вторинних матеріалів для втілення в життя своїх ідей.

«Наше завдання – кожній дитині дати доступ до якісної освіти. Успіх України в тому, щоб побудувати суспільство освіченого загалу, бо кожна дитина, не залежно від її здібностей, має право на успіх у житті, на максимальне розкриття власних здібностей, яке може запропонувати якісна освіта», – Лілія Гриневич.

Література:

1. Ресурсоефективне виробництво. Навч. посіб.

URL:http://recpc.kpi.ua/images/eap_green/printed_materials/RECP-Study-Book-2017.pdf.

2. URL:<https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/reforma-osviti>

3. Трудове навчання. 5-9 кл. Практик. посібн. для вчителів / С.М. Дятленко, Р.М. Лещук, О.Ю. Медвідь; упоряд. С.М. Дятленко; за аг. ред. А.І. Терещука. Харків: Вид. «Ранок», 2017. 128 с.

Буракова Юлія Дмитрівна,

вихователь-методист ДНЗ № 12 м. Шостка Сумської області

ВИКОРИСТАННЯ БІЗІБОРДІВ В РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

Видатний педагог і психолог Марія Монтессорі залишила багату спадщину, розробивши унікальну методикку розвитку і виховання малюків, що з успіхом застосовується по всьому світу і сьогодні. Розвиток моторики та сенсорики, уваги і мислення – ось на що спрямовані методи виховання М. Монтессорі.

За методикою Монтессорі для раннього розвитку дитини потрібне особливе навчальне середовище. Предмети побуту і вжитку – найкращі посібники для пізнання світу і дійсності. Саме ці посібники і складають в цілому бізіборд. **Бізіборд (busy board)** – розвивальна дошка (стенд, модуль) з різноманітними кнопками, вимикачами, клямками, гачками та іншими маленькими «небезпеками», які дитині в реальному житті чіпати заборонено.

Прототип сучасного бізіборду був виготовлений ще в 1907 році самою Марією Монтессорі. Вона запропонувала помістити на стенд різноманітні предмети домашнього вжитку, з якими дитина рано чи пізно буде стикатися на практиці. У наш час бізіборд як засіб розвитку дитини набув широкої популярності. Існує велика різноманітність розвивальних дошок, які класифікуються:

– за матеріалом, з якого зроблені: на твердій основі (дошці, пластику, ДВП, фанері та ін.), на м'якій основі (тканині);

– за тематичним спрямуванням: для дівчаток, для хлопчиків, сюжетні, безсюжетні;

– за дидактичною метою: механічні, тактильні, кінезіологічні, універсальні.

М'який бізіборд має вигляд килимка, на якому нашиті елементи: гудзики, стрічки, липучки, гачечки, шнурівки, брязкальця. Також м'який бізіборд може бути у вигляді подушки, великої іграшки тощо. М'які бізіборди рекомендуються для ігор дітей від 8 місяців.

Для хлопчиків і дівчаток створені бізіборди, які відповідають їхнім інтересам. Тематичний бізіборд має певний сюжет. Наприклад, морській вміщує іграшковий штурвал, дзвін, якор, компас, шматочки канатів і т.д. Для розвитку тактильних відчуттів існують бізіборди з коробочками, в яких сховане різноманітне наповнення: будь-які тканина та папір, шкіра, фетр, вата, синтипон, хутро, гудзики, насіння, гума, камінці тощо. Механічні бізіборди з кранами, вимикачами, шпингалетами, тумблерами сприяють розвитку маніпулятивних дій, під час яких формується здатність брати дрібні предмети, затискувати їх пальцями, утримувати в руці.

Для дітей з особливими потребами існують кінезіологічні розвивальні дошки з механічним наповненням. Відмінність їх від звичайних в тому, що вони вміщують однакові набори елементів

для обох рук. Граючись, дитина одночасно відчиняє-зачиняє, переключає, обертає, пересуває механізми лівою і правою рукою. Таким чином в роботу включаються одразу дві півкулі, активізується робота різних відділів головного мозку, покращується їхній взаємозв'язок, що позитивно впливає на розвиток нервової системи та мови дитини.

Універсальні бізіборди можуть вміщувати всі елементи. Вони є поліфункціональними.

Робота з бізібордом має таку саму послідовність, як і робота з дидактичним матеріалом Марії Монтессорі. Спершу дорослий показує малюку раціональний спосіб роботи з розвивальною дошкою, подає зразок дій з нею. А потім пропонує дитині виконати дії самостійно. Згодом дитина з власної ініціативи та за бажанням маніпулює з предметами. Окрім розвитку маніпулятивних дій, розвивальна дошка може бути використана в індивідуальній роботі для уточнення знань дітей. Педагогами нашого закладу створені різноманітні бізіборди, а також розроблена система роботи з ними. Розвивальна дошка використовується як посібник в ігровому сюжеті. До кожного бізіборду підібрано сюжет і серію проблемно-ігрових ситуацій, розв'язуючи які, діти уточнюють знання. Дана система роботи передбачає:

- засвоєння основних математичних понять (класифікація, серіація, обчислювальна діяльність);
- формування уміння знаходити різні можливі варіанти розв'язання логіко-математичних, інтелектуальних задач;
- розвиток пояснювального мовлення, уміння висловлювати й обстоювати свою думку;
- розвиток і підтримку допитливості, життєвої компетентності дитини;
- упорядкованість уявлень про навколишній світ, розуміння зв'язку між предметами та явищами.

Граючись з розвивальною дошкою, малюки розв'язують складні завдання: прогнозують результат своїх дій, навчаються утримувати об'єкт у полі зору, координують роботу рук і ока, засвоюють алгоритм дій. Шляхом вільного експериментування і повторення дій дитина оволодіває новими знаннями, набуває необхідних навичок. Повторення є дуже важливим для розвитку маленької дитини, оскільки формує вміння концентрувати увагу, порівнювати, робити висновки.

Література:

1. Градовкина Ж., Решетняк О. Через дію до пізнання // Дошкільне виховання. 2016 №1 С. 15-19.
2. Науменко О., Найда А. Монтессорі – підхід до математики // Дошкільне виховання. 2014. № 8. С. 12- 15.
3. Прибильська Н., Проценко Н. Сенсорне виховання в педагогіці Монтессорі // Дошкільне виховання. 2014. № 8. С. 9 11.
4. Тищенко С. Кинезиологический тренажер как средство логопедического интенсификации // Логопед 2017. № 1. С.8-10.

Васильченко Ірина Михайлівна,
учитель вищої категорії, «старший учитель»,
директор Михайлівської ЗОШ I-III ступенів

ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті розкриваються ключові компоненти професійної компетентності вчителя.

Ключові слова: професійна компетентність, ключові компоненти, компетентнісний підхід

На початку третього тисячоліття поглиблюються та прискорюються загальноосвітні соціально-економічні, політичні, соціокультурні процеси, які визначають розвиток людства на сучасному етапі його життєдіяльності. Глобальні суспільні зрушення мають систематичний, швидкий, незворотний характер. Вони зумовлені науково-технічним прогресом, швидкою інформатизацією та комп'ютеризацією, демократизацією суспільного життя у більшості країн світу.

Найбільш відповідальною в цих умовах є роль освіти. Саме освіта має безпосередній та найбільший вплив на особистість і суспільство.

Освіта є соціальним інститутом, через який проходить кожна людина, набуваючи при цьому рис особистості, фахівця і громадянина. Завдяки діяльності вчителя реалізується державна політика у створенні інтелектуального, духовного потенціалу нації, розвитку вітчизняної науки, техніки і культури, збереженні і примноженні культурної спадщини, формування людини майбутнього, а також забезпечується Конституційне право громадян України на здобуття повної загальної середньої освіти. Все це висуває проблеми підготовки вчителя, його професійного становлення і професійної компетентності. Саме компетентнісний підхід розглядається як один із важливих концептуальних принципів, який визначає сучасну методологію оновлення змісту освіти [1].

Які ж якості необхідні людині в будь-якій професійній діяльності? Дж.Равен, автор книги «Компетентність у сучасному суспільстві», на основі проведених досліджень так відповідає на це запитання:

- здатність працювати самостійно без постійного керівництва;
- здатність брати на себе відповідальність за власною ініціативою;
- здатність виявляти ініціативу, не питаючи інших, чи слід це робити;
- готовність помічати проблеми та шукати шляхи їх вирішення;
- уміння аналізувати нові ситуації й застосовувати вже наявні знання для такого аналізу;
- здатність ладити з іншими;
- здатність засвоювати будь-які знання за власною ініціативою;
- уміння приймати рішення на основі здорових суджень.

Педагогічна компетентність учителя – це єдність його теоретичної та практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності. Проблема педагогічної компетентності цікавила багатьох науковців.

На думку Адольфа, компетентний педагог – це такий фахівець, який володіє ґрунтовними знаннями з будь-якого предмета шкільного курсу навчання. Ш. Амонашвілі розглядає

педагогічну діяльність як творчий процес. В. Бондар вважає, що компетентний учитель організує педагогічну діяльність так, щоб вона була спрямована на отримання усвідомленого результату. М. Коломієць розглядає компетентність як сукупність знань, умінь, навичок, які потрібні для успішного виконання його функцій навчання, виховання, розвитку особистості дитини. А. Маркова вважає, що професійно компетентна людина та, яка:

- успішно розв'язує завдання навчання й виховання, готує для суспільства випускника з бажаними психологічними якостями;
- задоволена професією;
- досягає бажаних результатів у розвитку особистості учнів;
- має й усвідомлює перспективу свого професійного розвитку;
- відкрита для постійного професійного навчання;
- збагачує досвід професії завдяки особистому творчому внеску;
- соціально активна в суспільстві;
- віддана педагогічній професії, прагне підтримувати навіть у складних умовах її честь і гідність, професійну етику;
- готова до якісної та кількісної оцінки своєї праці, уміє сама це робити.

А. Орлов у теорії та практиці професійної діяльності вчителя виділяє основні компоненти професійно-педагогічної компетентності: етичні установки вчителя, систему психолого-педагогічних знань, систему знань у сфері свого предмета, загальну ерудицію, засоби розумових і практичних дій, професійно-особистісні якості. На думку В. Синенка, варто розрізняти професійну підготовку фахівця та його професійну компетентність. Перше – це процес оволодіння потрібними знаннями та навичками, друге – результат цього процесу. В. Синенко трактує професійну компетентність учителя як інтегрування відповідного рівня його професійних знань, умінь, навичок, особистісних якостей, що виявляються в результаті діяльності.

За аналізом праць науковців можна визначити такі ключові компоненти професійної компетентності.

1. Інформаційна компетентність, яка передбачає володіння інформаційними технологіями, уміння опрацьовувати різні види інформації. Серед них уміння й навички роботи з друкованими джерелами, уміння здобувати інформацію з інших джерел, переробляти її відповідно до цілей і завдань педагогічного процесу.

2. Комунікативна компетентність – це вміння вступати в комунікацію (спілкування), бути зрозумілим, спілкування без обмежень. Ці вміння допомагають зрозуміти інших (учнів, учителів, батьків).

3. Продуктивна компетентність – це вміння працювати, отримувати результат, ухвалювати рішення та відповідати за них. Більшість науковців серед ключових компетенцій учителя на перше місце ставить саме продуктивну компетентність.

4. Автономізація на компетентність – це здатність до саморозвитку, творчості, самовизначення, самоосвіти, конкурентоспроможність. Адже вчитель перш за все вчиться сам, це вічний учень.

5. Моральна компетентність – це готовність, спроможність і потреба жити за традиційними моральними нормами.

6. Психологічна компетентність – це здатність використовувати психологічні засоби навчання в організації взаємодії в освітній діяльності.

7. Предметна компетентність, до змісту якої входить володіння певними засобами навчання у сфері навчального процесу (спеціальність). Це сукупність умінь і навичок, необхідних для стимулювання активності як окремих учнів, так і колективу в цілому. До неї входять уміння вибирати правильний стиль і тон у спілкуванні, управляти їх увагою, темпом діяльності.

8. Соціальна компетентність – це вміння жити та працювати з оточуючими.

9. Математична компетентність – це вміння працювати з числом, числовою інформацією.

10. Особисті якості вчителя (це теж одна з найголовніших складових професійної компетентності) – доброзичливість, чуйність, урівноваженість, витонченість, толерантність, рефлексія, людяність[2].

Поняття «компетенції та компетентності» значно ширші за поняття «знання, уміння, навички», тому що охоплюють:

- спрямованість особистості (мотивацію);
- здібності особистості до подолання стереотипів, відчуття проблеми, прояв принциповості, гнучкості мислення;
- характер особистості - самостійність, цілеспрямованість, вольові якості.

Слід зазначити, що сучасні науковці здатні розглядати професійну компетентність учителя як сукупність трьох складових компонентів – предметно-технологічного, психолого-педагогічного, загальнокультурного.

Основні показники педагогічної компетентності вчителя – це передусім:

- особистісні якості, особливо перетворювальні та психологічні;
- усвідомлення ролі педагога у вихованні громадянина, патріота;
- безперервне підвищення загальної та професійної культури;
- пошукова діяльність педагога;
- володіння методами педагогічного дослідження;
- конструювання власного педагогічного досвіду;
- результативність навчально-виховного процесу;
- активна педагогічна діяльність, спрямована на перетворення особистості учня й учителя.

З огляду на зазначене можна стверджувати, що під професійною компетентністю педагога слід розуміти таку пошукову діяльність учителя, коли на основі бази знань, умінь, навичок та усвідомленого розуміння своєї ролі в суспільстві, безперервного самовдосконалення й саморозвитку особистості він забезпечує оптимальний варіант організації навчально-виховного процесу з метою формування творчої особистості.

На думку А. Макаренка, оволодіти педагогічною майстерністю може кожний педагог за умови цілеспрямованої роботи над собою. Вона формується на основі практичного досвіду.

Аналіз світових тенденцій у галузі педагогічної освіти засвідчує зростання вимог до педагогічного професіоналізму й особистих якостей учителя.

На думку вчених, основними проблемами, з якими зустрічаються вчителі в цьому тисячолітті, є:

- постійне ускладнення змісту освіти, гарантування високого рівня освітніх стандартів;
- ускладнення проблем виховання;
- безперервне оволодіння прогресивними технологіями навчання й виховання;
- розв'язання складних професійно-педагогічних проблем, які вимагають інтеграції знань, практичних умінь і навичок з таких суміжних з педагогікою наук, як філософія, психологія, медицина, економіка, кібернетика та ін.;

– робота в єдиному інформаційному середовищі, що передбачає раціональне використання інформаційних технологій у навчально-виховному процесі.

Усе це може здійснювати тільки вчитель з високою професійною компетентністю, розвиненими творчими здібностями, високим рівнем інтелігентності, ерудованості, здібностей до безперервної освіти [2].

На думку вчених, основними проблемами, з якими зустрічатимуться вчителі у цьому тисячолітті, є:

- постійне ускладнення змісту освіти, гарантування високого рівня освітніх стандартів;
- самостійна постановка і вирішення творчих і дослідницьких завдань; ускладнення проблем виховання;

- безперервне оволодіння прогресивними технологіями навчання і виховання, новими досягненнями вітчизняного і зарубіжного досвіду;

- розв'язання професійно-педагогічних проблем, які вимагають інтеграції знань, практичних умінь і навичок із таких суміжних з педагогікою наук, як психологія, медицина, економіка, правознавство та ін.;

- робота в єдиному інформаційному середовищі, що передбачає раціональне використання інформаційних технологій у навчально-виховному процесі.

Отже, вирішення цих проблем в сучасних умовах вимагає від учителя високої професійної компетентності, глибокого усвідомлення особистісно-орієнтованої парадигми освіти, творчого підходу до організації навчально-виховного процесу, високого рівня інтелігентності, духовно-морального потенціалу, комп'ютерної грамотності, володіння іноземними мовами, здібностей до безперервної освіти тощо [3].

Література:

1. Концепція педагогічної компетентності [Електронний ресурс]. Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. URL: <http://www.kgpa.km.ua/?q=node/233>

2. Сучасна освіта [Електронний ресурс]. Освіта. ua. URL: <http://osvita.ua/school/method/9170>

3. Особистісно-орієнтована система розвитку професійної компетентності педагогів як засіб підвищення якості освіти [Електронний ресурс]. URL: http://osvita-mk.org.ua/load/jakist_osviti_jak_kljuchova_kategorija_novoji_paradigmi_osviti/osobistisno_orientovana_sistema_rozvitku_profesijnoji_kompetentnosti_pedagogiv_jak_zasib_pidvishhennja_jakosti_osviti/3-1-0-26

Висневська Любов Олександрівна,
учитель російської мови та літератури гімназії № 43
Міської ради Московського району м. Харкова

КАТЕГОРИИ «ДОБРА» И «БЛАГА» В ТВОРЧЕСТВЕ Н.ГОГОЛЯ И О.ВИШНИ

Мир Н.Гоголя и мир О.Вишни могут быть правильно восприняты только в их целостности и исходя из особенностей их мировоззрения. Истолкователи Н.Гоголя и исследователи творчества О. Вишни не раз отмечали монолитность творческого процесса. На каждом новом витке развития личности писатели возвращались к своим прежним произведениям, изменяя или давая им новые объяснения.

Н. Гоголь всю жизнь пишет одну книгу, и это – книга его жизни, которая настолько неотделима от творческого процесса, что продукты этого творчества не приобретают законченного смысла и полной самостоятельности, пока книга не завершена, пока жизнь как творческий процесс не закончена. Отсюда многочисленные исправления, новые редакции, перевод персонажей и тем из одной повести в другую, переписывания заново, а когда становится невозможным воплотить новое содержание в старой форме – полный отказ от произведений раннего периода и двукратное сожжение «Мертвых душ» – главной книги [3, с.123].

Всю свою творческую жизнь Остап Вишня был неразлучен с идеями Гоголя, Щедрина, Котляревским, Шевченка, Чехова, Франка. Всю свою жизнь в литературе Остап Вишня достойно продолжал и развивал великие традиции русской и украинской сатирической классики. Он старался показать любовь к человеку-созидателю, человеку – творцу всех материальных и духовных ценностей на земле. Сатирически описывал людей-паразитов, дармоедов, хищнически присваивающих богатства, созданные трудом человека. Это основная тематика его произведений.

Н. Гоголь создает свои произведения по-новому, поскольку меняется его ощущение истинности и степени воплощения ее в прежних работах. Отмечаем эволюцию творчества Гоголя от «Вечеров на хуторе близ Диканьки» (1830) до второго тома «Мертвых душ» (1842-1852) как последовательное нарастание рефлексии.

Необходимо отметить, что рефлексивность Н.Гоголя – это ответ на определенный социокультурный запрос, психологическая установка индивидуального сознания. Решая неизбежный вопрос «кем быть?», Гоголь в 1827 году пишет из Нежина матери: «Во сне и наяву мне грезится Петербург, с ним вместе и служба государству» [3, т.10, с.83]. Понятие «службы» слито у Гоголя с понятием «дела»: «...Может быть, мне доведется погибнуть в пыли, не означив своего имени ни одним прекрасным делом - быть в мире и не означить своего существования - это было для меня ужасно» [3, т.10, с.111] и двадцать лет спустя: «Дело мое» – душа и прочное дело жизни» [3, т.10, с.299]. (1847). Проблема смысла жизни (своей и других) всегда стояла перед Н. Гоголем. Три общественных института – искусство, мораль и религия – обслуживают потребность в решении смысложизненной проблемы. С трех этих точек зрения последовательно решал эту проблему Гоголь.

Для О.Вишни так же важны искусство, мораль и религия. Он остро высмеивает то, что чуждо и враждебно народу и поддерживает ростки нового на производстве, в быту, культуре, в

духовном бытии советского человека, своего современника. Предмет, против которого направлена сатира Остапа Вишни, сила его смеха, – это пережитки старого в сознании людей.

В глубоком понимании идеала, в художественном мастерстве, в умении дать почувствовать идеал читателю, в страстном, действенном желании бороться за торжество этого идеала человека-созидателя. Такие его фельетоны, как «Дылда», «В ночь под Новый год», «Зоре моя, вечерняя», «По ревизии», «Кочевники» и многие другие еще долго, долго будут служить «сатирическим оружием» в борьбе против дармоедов, бездельников, спекулянтов.

Совпадение понятий «служба», «поприще», «дело», всегда связанных у Н.Гоголя с кругом понятий «цель», «назначение», «польза» («ум мой был всегда склонен к существенности и к пользе более осязательной» [3, т.10, с.449], скажет он о себе в поздний период саморефлексии в «Авторской исповеди»), представляет собой личностную увязку индивидуальной жизни с жизнью всеобщей, т.е. способ универсализации личности. Смыслоразнозначные понятия – «поприще», «призвание», «место в жизни» изначально несут у Гоголя этическую нагрузку, будучи всегда связанными с категорией «благо»[1, с.52].

Для О. Вишни, как вспоминал писатель, характерно самообразование, желание принести пользу обществу[6, с.1]. Остап Вишня создал целую серию таких очерков, и по праву считается родоначальником этого интересного, многообещающего жанра. Очерки Вишни трогают сердце читателя глубоким лиризмом, искренним поэтическим словом, душевной красотой. Они пронизаны чувством высокого патриотизма, насыщены юмором. Но в этих очерках юмор играет совсем иную, противоположную роль, чем в произведениях обличительного характера. Моральный опыт человечества обнаружил, что добро невыводимо из природы, будь то природа человека или внешнего мира. Следовательно, чтобы обосновать возможность добра, нужно выйти за пределы природы человека.

Не удивительно, что в фельетонах и юмористических рассказах, автор отмечает, что если раньше добро, справедливость и благочестие вели друг друга за собой, то теперь умные и много знающие советские люди могут в то же время быть злыми и нечестивыми.

Если раньше купцы считали, а мудрецы пророчествовали, то теперь все смешалось. В советском обществе появляется новый тип человека, еще неизвестный истории. Это человек, который дорожит своей независимостью и индивидуальностью, принимает на себя ответственность за решения, гордится своей свободой.

Остап Вишня беспощаден и непримирим, когда пишет о Дылдах и им подобных нарушителях советских законов, порядков, этики. Писатель зло высмеивает и строго осуждает их; так велит ему его литературная совесть, потому что он глубоко уважает и любит людей, скромных, честных, благородных тружеников .

Писатель использует здесь средства юмора для того, чтобы еще больше подчеркнуть, еще больше оттенить глубокий оптимизм советских людей, радость их творческого труда.

Поздний Гоголь в «Выбранных местах из переписки с друзьями», опубликованных в 1847 году интерпретирует право как низшую форму общественного регулирования, отдавая приоритет этике и религии, внутреннему выбору человека перед словом общего «железного

закона», настаивает на суде благородных дворян (субъективность которого он пытается растворить в «законе, данном Христом»), переосмысляет назначение царской власти, т.е. по существу отделяет служение обществу от служения государству. «...Назначение человека - служить и вся жизнь наша есть служба. Не забывать только нужно того, что взято место в земном государстве затем, чтобы служить на нем государю небесному и потому иметь в виду его закон. Только так служа, можно угодить всем...»[3, т.10, с.462].

Перо Вишни всегда остро, в 1934 г. выдающийся советский юморист был репрессирован, за обличение людей без совести и чести. Ему был безразличен статус человека.

Он смог вернуться к литературной работе лишь в 1944 г. Первым произведением, которое знаменовало возвращение писателя к литературной работе, стала «Зенитка», опубликованная в газете «Советская Украина» 26 февраля 1944 г., — она обошла все фронты, часто читалась по радио, вызывая теплую улыбку в бойцов и тружеников тыла, добавляя им веры в близкую победу над врагом [7]. Автор также подчеркивает идею службы на благо государства. Остроумные и художественно неповторимые диалоги в произведениях – одно из основных средств характеристики и оценки персонажей.

Слова благопристойный, благопристойность и благопристойно, благо, добро встречаем в произведениях выдающихся писателей, в письмах и мемуарах. Многие слова с первой частью благо пришли из старославянского языка. Первая часть этих слов благо – «добро, счастье» тоже старославянизм, которые являются синонимами.

Старайтесь делать добро – это основные идеи в творчестве писателей Н.Гоголя и О. Вишни, сегодня важно делать настоящее добро, проявлять благородство по отношению к родным, окружающим, стране.

Литература:

1. Воропаев В.А. Духом схимник сокрушенный: Жизнь и творчество Гоголя в свете Православия. М.: Московский рабочий, 1994. 159 с.
2. Выготский Л.С. Психология искусства. М.: Педагогика, 1987. 344 с.
3. Гоголь Н.В. Полное собрание сочинений: В 14 т. М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1937. 1952. Т. I-XIV.
4. Гоголь: материалы и исследования. М.: «Наследие», 1995. 255 с.
5. Гончаров С.А. Творчество Гоголя в религиозно-мистическом контексте. СПб.: Изд-во РГПУ им.А.И. Герцена, 1997. 338 с.
6. Долина Н. "Вишневиx" вам усмішок! // Урядовий кур'єр. 2009. 13 лист.(№211). С. 1
7. Остап Вишня Твори в семи томах 1963-1965. Т.7. Фейлетони. Гуморески. Усмішки. (1952-1956). К.: Дніпро, 1965. 424 с.

Власенко Олександр Володимирович,
практичний психолог Сумського міського Центру НТТМ

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ПСИХОЛОГА ПІД ЧАС КОНСУЛЬТАТИВНОЇ РОБОТИ З ПЕДАГОГАМИ У СВІТЛІ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

У статті зроблена спроба розглянути найголовніші риси та позиції психолога-консультанта, які будуть необхідними та ефективними у процесі психологічного консультування з позиції гуманістичної психології.

Ключові слова: гуманістична психологія, кризові стани, психотерапевтичні відносини, особистість, емпатія, безумовне прийняття, конгруентність, особистісно орієнтоване консультування, нейтральність.

Все, що нас не вбиває, робить нас сильнішими (Ф. Ніцше)

Багатьом з нас цей вислів добре знайомий. Цю фразу ми говоримо собі чи іншій людині, коли нас щось турбує чи лякає. Іноді ми говоримо так, коли хочемо підбадьорити себе чи іншого. В цій фразі є важливий акцент, - врахування досвіду пережитого. Адже те, що ми змогли пройти крізь усі складнощі і пережити їх, залишає з нами унікальний досвід, що робить нас мудрішими і сильнішими.

Досвід говорить, що труднощі та кризові прояви мають місце в усіх сферах життя. А якщо до цього ще додати «нормальні» кризові періоди у вікових аспектах життєдіяльності людини, зрозуміло, що іноді самому важко з цим всім впоратись і не вступити в халепу різного роду психологічного неблагополуччя: конфліктів, депресивного настрою, невротоподібних станів, підвищення рівня агресії, появи страху перед майбутнім, відмови від зусиль, невпевненості в завтрашньому дні. Поряд з цим слід говорити, що криза є одночасно рушійною силою в розвитку особистості. Поняття кризи походить від грецького *krisis*, що в перекладі означено «переломний момент». В китайській мові поняття кризи складається з двох ієрогліфів: небезпека і можливість (шанс, добра нагода). Дослідники проблеми [5; 7] визначають кризу як ситуацію порушеного внутрішнього чи зовнішнього пристосування (індивіду чи системи). Випробувані раніше механізми пристосування, тепер є недостатніми для того, щоб втримувати необхідні для виживання процеси рівноваги. Необхідні нові стратегії переборювання труднощів та відповідні внутрішні зміни. В зв'язку з цим актуальною стає потреба в отриманні кваліфікованого психологічно-орієнтованого консультування, яке визначається як допомога людині в її допомозі самій собі [9, 130]. Технологія в консультативних відносинах посідає другорядне місце порівняно з особистісною позицією консультанта, його здібностями до здійснення рефлексивної взаємодії з клієнтом, тому **метою цієї статті** є висвітлення тих вимог до психолога-консультанта, як до професіонала та особистості, які з позиції гуманістичної психології створюють умови для реалізації ефективної консультаційної взаємодії між психологом і клієнтом та здійснюють терапевтичні відносини.

Аналізу професійної діяльності й проблемам процесу професійного становлення його особистості присвячено достатню кількість праць: загально психологічні положення про сутність і розвиток особистості як суб'єкта власної життєдіяльності (Б.Г. Ананьєв, О.М. Леонтьєв, С.Д. Максименко, С.Л. Рубінштейн, В.О. Шатенко та ін.); вплив мотиваційно-сислової сфери на професійне становлення особистості в контексті вивчення мотивації професійної діяльності (В.О. Бодров, Є.П. Ільїн, Ж.П. Вірна, В.В. Рибалка, В.Д. Шадріков та ін.); формування індивідуального та професійного стилю діяльності (Б.О. Вяткін, Є.О. Климов, В.С. Мерлін, М.О. Холодна, М.Р. Щукін та ін.); особливості професіоналізації психологів (О.Ф. Бондаренко, Н.І. Пов'якель, Н.В. Пророк, О.С. Романова, Н.В. Чепелева, Р.В. Овчарова, О.Ю. Осадько, Н.Ф. Шевченко та ін.).

Яким же психолог повинен бути, щоб, здійснивши наявність психотерапевтичних відносин, реально допомогти людині стати щасливішою лише розмовними методами?

Дослідники, які працюють у руслі гуманістичної психології зазначають, що деякі

особистісні риси та позиції психолога є особливо значущими для здійснення психотерапевтичних відносин і успішної професійної діяльності.

Так американський психотерапевт і психолог Р. Мей зазначає: «Оскільки особистість консультанта є його знаряддям праці, її повнота й цілісність набуває важливого значення для ефективності консультування» [2, 53]. Основною особистісною якістю успішної психотерапевтичної діяльності Р. Мей вважає здатність до емпатії, яка забезпечує розуміння, проникнення у душевний світ іншої людини.

Представники гуманістичного напрямку розуміють психотерапевтичний процес як міжособистісний контакт. При цьому його зміст і атмосфера розглядаються як основні фактори, що впливають на ефективність діяльності, і залежать, на їх думку, від відносин та індивідуальних характеристик психолога і клієнта.

На важливість наявності відносин у стосунках між консультантом і клієнтом вперше звернув увагу К. Роджерс – американський психолог, лідер гуманістичної психології. Він ввів нову концепцію стосунків між консультантом і клієнтом. К. Роджерс назвав свою роботу клієнт-центрованим підходом, в якому психолог виступає в ролі фасилітатора (від англ. facilitate — полегшувати), активного, але недерективного співучасника терапії.

За К. Роджерсом технологія в консультативних відносинах посідає другорядне місце порівняно з особистісною позицією психолога-консультанта, яка передбачає реалізацію ним у стосунках із клієнтом трьох основних умов консультативної взаємодії:

- прийняття (безумовного, безоціночного, позитивного ставлення до особистості, величезної уваги до внутрішнього світу клієнта);
- емпатії (прагнення наблизитись до розуміння смислів і справжніх почуттів людини);
- конгруентності (здатності бути щирим, нефальшивим, справжнім у стосунках з клієнтом) [4, 142].

Ці умови становлять поняття «центральної умов» здійснення технології особистісно орієнтованого консультування.

Доречно зараз привести розгорнуту цитату з К. Роджерса, де, на нашу думку, дуже тонко показані взаємовпливи трьох «центральної умов»: «Чи завжди корисно бути щирим? А як відносно негативних почуттів? Як відносно випадків, коли справжніми почуттями консультанта стосовно клієнта є роздратування, нудьга чи неприязнь? Моя емпірична відповідь буде такою: навіть такими почуттями, як ці, які всі ми час від часу переживаємо, консультанту краще поділитись, ніж ховатись за фасадом цікавості, турботи і симпатії, яких насправді немає. Але досягнути цього непросто. Справжність (щирість) ставить складне завдання потоку переживань, який протікає всередині іншого потоку, відзначеного складністю і постійними змінами... краще поділитись з ним (клієнтом - авт.) своїми переживаннями нудьги і дискомфорту, які я переживаю... і коли я пробую виразити свої почуття, вони змінюються... ще я відчуваю до нього нове співчуття тепер, коли я виразив почуття, яке було бар'єром між нами. Я уже можу відчувати подив, чи, можливо, образу в його голосі, щоб він став говорити більш щиро, тому я відважився бути з ним справжнім я дозволив собі бути особистістю – справжньою, недосконалою – е своїх відносинах з ним» [6, 28].

З приведеного прикладу добре видно, що певна сміливість і відкритість консультанта дає можливість виходу на справжні глибинні стосунки, які власне і є терапевтичними.

На думку як А. Маслоу, так і К. Роджерса, психологічна допомога може бути ефективною лише тоді, коли встановлюються емпатійні й довірливі відносини психолога-консультанта з клієнтом. Так само як і А. Адлер, А. Маслоу вважав, що хороший психолог-консультант подібний до старшого брата або сестри, тобто люблячої і турботливої людини. Але окрім цієї моделі, Маслоу давав пораду використовувати модель за типом «лаоського помічника», що передбачає участь людини, яка пропонує свою допомогу, але ні в що не втручається [1, 93]. Тут слід згадати позицію системно-сімейного підходу, яка співзвучна гуманістичній у психотерапевтичній роботі: Зберігаючи нейтральність, системний психолог бере на себе відповідальність за процес, а важливі для системи клієнта рішення і дії підпадають під його відповідальність. «Конфлікти мусить вирішувати або не вирішувати сама система, тобто сітка взаємодій її компонентів (персон). Завдання психотерапевта полягає в тому, щоб ініціювати процес, результатом якого мусить стати взяття цієї функції самою системою або одним із членів системи (персон)» [5, с.198]. Якщо ж психолог приймає компенсаційну чи контролюючу функцію, тоді формується ефект прив'язаності, що в певній мірі зменшує компетенцію рішення проблеми в самій системі клієнта і виростає небезпека хронічного впливу. До того часу, поки відповідальність буде прийматися психологом, для системи клієнта не виникає необхідності розвивати власні ресурси.

У порівнянні з іншими професіями робота психолога-консультанта є специфічною, по-перше своїм предметом – індивідуальністю людини; по-друге, тим, що сам психолог-консультант завжди виступає у власній професійній діяльності як індивідуальність. Виходячи з цього, можна сформулювати ряд вимог до консультанта та особистості з позицій гуманістичної психології. Р. Мей називає такі:

- безпосередність як життя у згоді з власними інстинктами;
- цільність натури, тобто здатність цілком висловлювати себе у словах та вчинках, чесність;
- оригінальність, тобто свіжість та новизна кожної реакції;
- вміння легко пристосовуватись до змін;
- свобода як відсутність війни з власним підсвідомим [7, 28].

Карл Роджерс вважав, що консультант повинен бути щирим, конгруентним. Це означає, що він повинен мати вільний доступ до своїх внутрішніх процесів, мати свої власні почуття, власні позиції і нахили, бути «прозорим» для клієнта. Щоб придбати таку «позицію», психологу-консультанту необхідно вміти цим оперувати. Тому слід пройти курс психотерапії у професійного психотерапевта або психолога-консультанта.

На думку В. Таланова консультанту слід розвивати в собі те, що Адлер назвав «мужністю недосконалої», тобто вміння мужньо приймати невдачу. При цьому мужність недосконалої полягає в тому, щоб «зібрати усі сили на одну вирішальну битву, наслідок якої може бути як перемогою, так і поразкою» [8, 81].

Психолог-консультант повинен також навчитися радіти не тільки досягнутим цілям, але й самому процесу життя, спокійному перебігу подій, спілкуванню з людьми, дружбою з родичами спостереганню за природою, пізнаванню нового та цікавого. Задоволення, яке ми отримуємо від життя і роботи, позбавляє нас від необхідності постійно мотивувати наші вчинки і зважувати кожний крок в залежності від того, що він нам принесе.

Підводячи підсумки всього вище сказаного можна говорити, що все більше науковців та практичних спеціалістів, які займаються теорією та практикою психологічного консультування, схиляються до думки, що результат професійної допомоги, який повинен привести до здійснення особистісних змін у клієнта, більш за все буде залежати від особистості психолога та якості відносин між клієнтом і консультантом, ніж методи або техніки, яких додержується та використовує психолог-консультант.

Література:

1. Маслоу А. Мотивация и личность. 3-е изд. СПб.: Питер, 2003. 352с.
2. Мэй Р. Искусство психологического консультирования / Пер. с англ. Т.К.Кругловой. М.: Независимая фирма «Класс», 1999. 367 с.
3. Осадько О.Ю. Технології психологічного консультування. К.: Ред. загальнопед.газ., 2005. 128 с.
4. Роджерс К.Р. Консультирование и психотерапия. Новейшие подходы в области практической работы. М.: 1999. 464 с.
5. Саймон Р. Один к одному: Беседы с создателями семейной терапии / Пер. с англ. Н.М. Падалко. – М.: Независимая фирма «Класс». 1996. 224 с.
6. Слободянюк І.А. Емпатія і конгруентність психотерапевта – проблеми їх «сумісності» в психотерапевтичному процесі. // Праці наук.-практ. конф. «Відносини в психотерапевтичному процесі» Вінниця: Континент-ПРИМ. 2000. с. 26-30.
7. Титаренко Т.М. Життєві кризи: технології консультування. Главник. 2004. 95 с.
8. Таланов В.Л. Справочник практического психолога. СПб.: ЭКСМО. 2003. 928 с.
9. Федун А.А. Вимоги до особистості психолога-консультанта в гуманістичній психології. «Теорія і практика допомоги особистості в психологічному консультуванні і психотерапії» пр. Міжнар. наук.-практ. конф. К.: 2005. с. 130-131.

Вороніна Галина Леонідівна,

к. пед. наук, викладач кафедри виховання й розвитку особистості
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

**ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ПОЗАШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ У СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ**

У статті висвітлено проблему особистісно-професійної компетентності педагога позашкільної освіти у системі підвищення кваліфікації. На основі аналізу наукової літератури, вивчення особливостей професійної діяльності педагога-позашкільника обґрунтовано й визначено поняття професійної компетентності керівника гуртка позашкільного навчального закладу в системі післядипломної освіти та наголошено на основні особистісні характеристики педагога-позашкільника.

Ключові слова: керівник гуртка, позашкільна освіта, позашкільний навчальний заклад, особистісно-професійна компетентність, підвищення кваліфікації, післядипломна освіта.

На сучасному етапі розвитку системи освіти України позашкільна освіта є однією з важливих складових, бо націлена на розвиток здібностей дітей та молоді. Особливо актуальним постає питання формування якісних педагогічних кадрів, створення умов для підвищення рівня особистісно-професійної компетентності педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів. Важливе місце в становленні педагога-професіонала посідає система післядипломної освіти, яка спрямована на вирішення завдань, пов'язаних з професійним розвитком педагогічних працівників.

Нові вимоги, відображені в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про позашкільну освіту», Концепції «Нова українська школа», потребують від педагогів позашкільних навчальних закладів глибоких знань із теорії та методики позашкільної освіти й виховання, володіння інноваційними технологіями, інтерактивними формами й методами роботи, сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями. В організації своєї діяльності керівники гуртків позашкільних навчальних закладів відчують недосконалість програмно-методичного забезпечення та недостатність матеріально-технічної бази. В арсеналі методичних служб позашкільних та загальноосвітніх навчальних закладів, районних (міських) методичних кабінетів бракує яскравих зразків узагальнення перспективного педагогічного досвіду з організації позашкільної освіти. Тож, пошук ефективних шляхів підготовки педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів у системі післядипломної освіти є актуальним, зокрема при організації курсів підвищення кваліфікації, які відіграють важливу роль у розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів.

Система післядипломної педагогічної освіти покликана максимально задовольнити професійні, соціальні, культурологічні запити педагогів-практиків, спонукати їх до постійного самовдосконалення в професійному та особистісному вимірах, формувати готовність до професійної діяльності в сучасних умовах.

Термін «професійна компетентність» з'явився в психолого-педагогічній літературі в кінці 80-х – на початку 90-х років ХХ століття, і з того часу питання формування та розвитку професійної компетентності педагогів перебуває в центрі уваги дослідників. Розглядаючи поняття компетентності як загальні (ключові) вміння, кваліфікації, опори, експерти Ради Європи наголошують на спроможності професіонала сприймати та відповідати на індивідуальні й соціальні потреби, мати систему ставлень, цінностей, знань, навичок.

У психологічній і педагогічній літературі немає єдиного погляду на визначення цього поняття, але характеристика сутності та структура професійної компетентності керівників гуртків позашкільних навчальних закладів є важливою педагогічною проблемою. У зв'язку з цим останнім часом дослідники все частіше звертаються до визначення феномену професійної компетентності педагога-позашкільника .

У сучасній системі позашкільної освіти особистісно-професійна компетентність педагога є його невід'ємною властивістю, що вміщує особистісні якості, рівень теоретичної й практичної обізнаності при здійсненні педагогічної діяльності. Основою для визначення цього поняття може бути думка В. Редіної про те, що професійна компетентність педагога позашкільного навчального закладу – це здатність вирішувати професійні проблеми, що виникають в реальних ситуаціях під час здійснення фахової

діяльності з використанням знань та життєвого досвіду, цінностей та нахилів. Компетентність завжди виявляється в діяльності педагога при вирішенні професійних завдань в органічному поєднанні з цінностями людини, тобто за умови глибокої особистісної зацікавленості в даному виді діяльності [7, с.7]. Тож, професійна компетентність керівника гуртка позашкільного навчального закладу є інтегрованим утворенням, яке поєднує в собі систему знань, умінь, професійних та індивідуальних властивостей щодо здійснення завдань позашкільної освіти, що набули особистісного змісту в педагогічній свідомості керівника гуртка та стали спонукальними мотивами його професійної діяльності.

Особистісно-професійна компетентність керівника гуртка позашкільного навчального закладу складається із ключових, базових та спеціальних компетентностей. Ключові компетентності виявляються в здатності вирішувати професійні завдання та використовувати інформаційні, комунікативні, соціально-правові засади поведінки особистості в суспільстві. Базові компетентності відображають специфіку професійної діяльності (уміння бачити особистість дитини в освітньому процесі, взаємодіяти з іншими суб'єктами навчально-виховного процесу, орієнтувати навчально-виховний процес на виконання мети певного рівня позашкільної освіти). Спеціальні компетентності відображають специфіку конкретної або надпредметної царини професійної діяльності (реалізація ключових та базових компетентностей в організації роботи окремого гуртка).

Серед основних характеристик особистісно-професійної компетентності керівника гуртка позашкільного навчального закладу можна назвати такі, як здатність задовольняти індивідуальні та соціальні потреби; мати оперативні та мобільні знання та вміння застосовувати їх в конкретній ситуації; здатність ухвалювати оптимальні рішення в будь-якій ситуації; здатність співпрацювати з різними учасниками навчально-виховного процесу; мати комунікативні вміння; мати певні ціннісні орієнтири; здатність до самоаналізу, саморозвитку.

Професійні та особистісні якості педагога посідають центральне місце в процесі виховання. Ще на початку ХХ століття С. Русова зауважувала, «на педагогові позашкільної освіти лежить не тільки відповідальність до добре становище всіх справ, він мусить створити таку атмосферу, щоб усім було приємно там, щоб усі вважали сей будинок найдорожчий на селі, не просто будинок, а інституція, яка надає суцільності, гармонії, дає змогу нормально і широко розвиватися й ширити культурний вплив на людність [3, с.78]».

Керівник гуртка – чуйна, щира, гуманістично спрямована людина, соціально зріла, відповідальна, віддана своїй професії. «Ядром» особистості педагога можна вважати його професійну самовідданість. Якщо педагог має високий рівень професійної самосвідомості, то головними цінностями для нього є цінності особистісного зростання в професії.

На думку С. Сисоєвої, професійна діяльність педагога позашкільного навчального закладу відрізняється такими рисами, як творчий характер, дотримання рівноваги між орієнтацією на особистість та на професійну справу; набором особистісних якостей (комунікабельність, емпатійність). Тому для здійснення ефективної професійної діяльності педагог-позашкільник повинен володіти комплексом організаторських, комунікаційних,

когнітивних, емоційних, креативних, дослідницьких здібностей: [4, с. 43]. Серед професійних якостей педагога-позашкільника дослідник Т. Сущенко визначає вміння впливати не лише на вихованців, але й на їхніх батьків і друзів; здатність будувати стосунки з вихованцями на основі діалогу [5, с. 16].

Узагальнюючи дані наукових джерел та практичної діяльності інститутів післядипломної педагогічної освіти, можна назвати такі особистісні якості керівника гуртка, як креативність – здатність швидко і нестандартно вирішувати інтелектуальні (навчальні) задачі [4, с. 127-129]; здатність виробляти не тільки оригінальні продукти діяльності, а й нестандартно мислити, мати підвищену чутливість до всього складного, незвичного, виявляти інтерес до нового, бути здатним дивуватися й захоплюватися; здібність до рефлексії – вміння аналізувати процес педагогічної взаємодії, співвідносити його реальні й прогнозовані результати; конкурентоспроможність – здатність до активності, пошуку нових можливостей удосконалення на тлі впевненості у своїх силах; мобільність, тобто здатність швидко реагувати на зміни, соціальні запити, умови тощо; комунікативним – спроможним реалізовувати потребу в спілкуванні, передавати знання, організовувати обмін інформацією, управляти пізнавально-практичною діяльністю вихованців, регулювати відносини між дітьми, стимулювати позитивні емоції у співрозмовника [2, с. 38; 2, с. 184]; здатність до емпатії – розуміння ставлення, почуття, психічних станів інших людей; ініціативність – здатність до активних і самостійних дій; гуманістичність – спрямованість до особистісної центрації на дитині, осмислення ідей захисту, підтримки вихованців, утвердженням їхніх прав, свобод та інтересів [1, с. 44].

Названі складові особистісно-професійної компетентності керівника гуртка позашкільного навчального закладу потребують узагальнення в професійному стандарті, в якому б було визначено перелік умінь, навичок, знань, що потрібні педагогу для виконання завдань професійної діяльності. І першим кроком у розв'язанні цього завдання стало прийняття Національної рами кваліфікацій як базового, системного й структурованого опису кваліфікаційних рівнів відповідно до компетентностей, що дає можливість охарактеризувати здатність особистості адекватно діяти в простих ситуаціях, розв'язання соціально значущих проблем в певній галузі діяльності, готовність до системного навчання, вміння створювати нові знання й використовувати прогресивні технології.

Отже, особистісно-професійна компетентність керівника гуртка є важливим ресурсом позашкільної освіти, і тому її розвиток у системі підвищення кваліфікації фокусує увагу на необхідність створення умов для цілеспрямованого впливу на удосконалення готовності педагогів до розуміння ідей компетентнісного підходу, бажання та здатності реалізувати їх у власній професійній діяльності.

Література:

1. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. К. : Либідь, 2003. Кн. 2 Особистісно-орієнтований підхід : когнітивно-практичні засади. 2003. 344 с.
2. Ладыженская Т. А. Живое слово. М., 1986. 232 с.
3. Русова С. Позашкільна освіта : засоби її переведення. К. : Дзвін, 1918. 88 с.
4. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник. К. : Міленіум, 2006. 344 с.

5. Суцєнко Т. І. Концепція розвитку післядипломної педагогічної освіти. *Післядипломна освіта в Україні*. 2007. № 1. С. 23–27.

6. Термінологічний словник з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної освіти / авт. кол. : Є. Р. Чернишова та ін. ; за наук. ред. Є. Р. Чернишової. Київ: ДВНЗ «Університет менеджменту освіти». 2014. 230 с.

7. Шляхи підвищення професійної майстерності педагога-позашкільника / упор. О. В. Рєдіна, О. А. Сторожук. Харків, 2012. 30 с.

Гавриленко Ольга Володимирівна,
учитель трудового навчання Лебединської ЗОШ I-III ст. № 3
Лебединської міської ради Сумської області

ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ – РЕЦЕПТ «ЖИВОГО» ВИКЛАДАННЯ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Матеріал розкриває можливості «хмарних технологій», які додадуть інтерактив на уроках трудового навчання.

Ключові слова: *хмарні технології, електронне сховище, хмарні додатки та сервіси.*

Інформаційне суспільство спонукає сучасного педагога працювати на випередження. Насьогодні, учні прагнуть інноваційних форм навчання, так чи інакше пов'язаних з електронними матеріалами, намагаються рівноцінно володіти ІТ-навичками з учителем, який, у свою чергу, повинен бути координатором інформаційного потоку, володіти сучасними методиками та новітніми технологіями.

Уперше ідеї хмарних технологій висловив Джозеф Карл Робнетт Ліклайдер у 1970 році. Він запропонував у комп'ютерних мережах надати можливість користувачеві отримувати не тільки дані, але й програми для їх опрацювання.

Хмарні технології – являють собою вільний спосіб доступу до зовнішніх інформаційних ресурсів у вигляді сервісів, що надаються за допомогою мережі Інтернет. Іншими словами «хмара» – це електронне сховище ваших даних у глобальній мережі, яке дозволяє зберігати, редагувати, а також обмінюватися цікавими файлами із вашими учнями чи колегами. Щоб її створити достатньо лише зарєструвати поштову скриньку і шлях до сервісів вам відкрито.

Тепер для того, щоб навчати, вчителю не обов'язково стояти біля дошки. Навчати можна скрізь: в приміщенні та на відкритій місцевості, під деревом, в транспорті. Для цього потрібно лише під'єднатися до мережі Інтернет.

Завдяки хмарним технологіям в будь-якому кабінеті школи легко можна організувати сучасний учбовий процес. Для цього не обов'язково мати комп'ютер, його легко замінюють ірад-и, ноутбуки, нетбуки, планшети учнів. Вимога до них лише одна – підтримка безпроводного підключення за стандартом Wi-fi.

Мабуть, основною перевагою застосування хмарних технологій у навчальному процесі є можливість економити на дорогому програмному забезпеченні. Сама собою зникає потреба в спеціалізованих приміщеннях. Адже у наших школах переважно один комп'ютерний клас, і одночасно кілька вчителів не можуть проводити у ньому свої уроки. Істотними перевагами

хмарних технологій також є: виконання багатьох видів навчальної роботи, контролю і оцінки online; економія дискового простору; антивірусна, безрекламна, антихакерська безпека та найголовніша їх перевага – це відкритість освітнього середовища для вчителів і для учнів.

Для освіти хмарні технології мають суттєве значення, адже способів їхнього застосування можна знайти безліч! На сьогоднішній день багато великих компаній активно працюють над розробкою «хмарних» технологій. Учителі вже переконались на практиці, що зручними у процесі навчання є хмарні сервіси *Google*.

Зокрема, допомагають у навчанні:

- *Google* (арт проект) – інтерактивне-представлення популярних музеїв світу;
- *Google Docs* (документи) – сервіс для створення документів;
- *Google World Wonders Project* (чудеса світу) – зібрані разом об'єкти світової спадщини;
- *Google Maps* (карти) – набір географічних карт;
- *Google Планета Земля* – віртуальний путівник для подорожей у будь-яке місце світу;
- *Google Mars* (Марс) – дослідження об'єктом якого являється планета Марс;
- *Google Sites* (сайти) – безкоштовна платформа, для розробки сайтів;
- *Google Translate* (перекладач) – он-лайн перекладач;
- *Google Play* (плей) – пошук літератури у електронній книгарні;
- *Google Drive* (драйв) – хмарне сховище місткістю 5 Гб з можливістю он-лайн перегляду безлічі типів файлів.

Компанія нещодавно анонсувала вихід додатка [Google Cast for Education](#), який функціонально повністю може замінити проектор. Завантаживши цю програму, викладачі зможуть не лише показувати медіа-файли на віртуальній дошці, а й поширювати матеріали за допомогою безпроводного зв'язку. Вчителю слід лише створити групу із контактами і надати її членам відповідні права, щоб кожен учень міг поділитись своїм дослідженням або переглянути результати роботи однокласників.

Сервіс [Google Expeditions](#) запустили для віртуальних подорожей. Відтепер додаток зробили доступним для всіх. Школярі зможуть віртуально подорожувати і виконувати завдання поставлені викладачем. Наразі завантажили понад 200 різноманітних екскурсій, серед них не лише земні, а й планетарного масштабу на Марс та Місяць.

Google представив цілий набір креативних інструментів на *Chromebooks* для створення і спільного перегляду анімацій, відео та музики. Серед них: віртуальна дошка [Explain Everything](#), редактори [Soundtrap](#) та [WeVideo](#) для музики й відео відповідно.

[Quizzes](#) – ідеальний помічник викладачам під час підготовки тестових завдань. Цей додатковий інструмент *Google Forms* допоможе швидко перевіряти виконані тести, адже обладнаний функцією автоматичного оцінювання. Додаток дозволяє самостійно писати тести, давати варіанти відповідей і пояснення до них у вигляді тексту чи відео. За допомогою *Quizzes* можна економити час на перевірці та аналізі тестових робіт у школах та інших закладах освіти.

Google-хмара надає безліч додатків і сервісів, що можуть оживити та урізноманітнити освітній процес на уроках трудового навчання. Так, розробляючи ескізи до творчих проектів та знайомлячи учнів із професіями художника чи дизайнера, можна використати додаток *Google*

арт проект. Унікальний інтерактивний проект, за допомогою плавної навігації якого можна відвідати 385 кімнат кращих музеїв світу.

Шукати експонати можна за назвою, формою мистецтва, ім'ям художника чи скульптора, а також за країною, назвою музею чи колекції. У проект включено 45 000 творів мистецтва, найулюбленіші з яких можна об'єднати у своїй персональній галереї. Є можливість помістити поруч ескіз та готове полотно для їх порівняння. Деякі з них можна збільшувати настільки, що буде видно кожен мазок пензля майстра. І нарешті, можна додати до картин коментарі і відправити їх друзям.

«Хмарний» сервіс Google-документи містить готові шаблони та бланки документів, на основі яких створюю: фотоальбоми; колажі; форми для анкетування учнів, їх тестування, опитування; а також електронні презентації, дозвіл для перегляду яких мають тільки учні відповідної групи та їхні батьки. Згаданий сервіс незамінний помічник учителя, коли потрібно здійснити он-лайн контроль навчальних досягнень.

У кожному куточку нашої планети є щось, що може вважатися чудом. Це будівлі, і міста, шедеври природи, архітектури та культури із сучасності та минулих століть. Корпорація Google вирішила зібрати всі ці об'єкти світової спадщини разом у новому проекті «Чудеса світу».

Вивчаючи основи проектування, малі архітектурні форми, дизайн ландшафту на уроках технологій за допомогою цього «хмарного» додатку можна досліджувати 3D-будівлі, зображення та ландшафт. З неприхованим інтересом учні переглядають визначні місця та дива природи. Панорамні зображення створюють ефект присутності. А технологія перегляду вулиць дає можливість віртуально переміщатися важливими історичними та культурними об'єктами.

Упродовж століть педагоги, теоретики і практики, ведуть суперечку про те, чи педагогіка є наукою, чи мистецтвом. Переконана, що викладання – це мистецтво. Потрібно, випробувавши різні методи, обрати свій, переглянувши безліч підручників та посібників, оволодівши сервісами та додатками, які є основою хмарних технологій – зробити свій, неповторний мікс. Ось рецепт живого викладання.

Література:

1. Chappell David A Short Introduction to Cloud Platforms, 2012. [Електронний ресурс] URL:<http://www.davidchappell.com/CloudPlatforms-Chappell.pdf>
2. Mell, Peter and Grance, Timothy The NIST Definition of Cloud Computing. Recommendations of the National Institute of Standards and Technology. NIST (20 October 2011).
3. Морозов А. Школьники уходят в облака / [Електронний ресурс]. URL:http://www.ng.ru/education/2011-09-06/8_shkolniki.html.
4. Федор Л. «Хмарні» технології в освіті: створення презентацій.// Відкритий урок: розробки, технології, досвід. №1, 2015.
5. <http://cikavi-fakty.com.ua/cikavi-servisi-google-pro-yaki-vi-ne-znali/>
6. <http://studway.com.ua/google-school/>
7. http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/44001/

Гапон Анатолій Васильович,

старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ОКРЕМІ ГРОМАДЯНСЬКІ ПРАВА І СВОБОДИ ДІТЕЙ ТА ЇХ БАТЬКІВ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті здійснено спробу окреслити коло найбільш загальних і типових питань, що виникають в ході реалізації української освітньої реформи, а також наголошено на конституційних громадянських правах і свободах дітей та їх батьків в контексті цього процесу.

Ключові слова: *нормативно-правові акти, закон, підзаконний акт, правове регулювання, вступні іспити, конкурс, школярі, облік дітей, організатори освіти.*

Тема і зміст даної статті є логічним продовженням думок автора, що були презентовані ним минулого року на 1-й Всеукраїнській науково-методичній конференції «Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика» [2]. Більше того, сьогодні її актуальність значно посилюється після вступу в юридичну силу Закону України «Про освіту» від 28 вересня 2017 р. і розгортання активної роботи педагогів то організаторів освіти по реалізації проекту «Нова Українська школа».

Рік тому автор, посилаючись на Загальну Декларацію Прав Людини від 10.12. 1948 р. (ст.26) та відповідні статті Конституції України, (ст.8,ст.53) дійшов висновку про те, що завданням сучасного законодавства України про освіту все більше стає зміна регулювання суспільних відносин у галузі навчання, виховання, професійної, наукової, загальнокультурної підготовки громадян України.

Для ефективного правового забезпечення діяльності установ та закладів освіти необхідно використовувати всю систему законодавства держави: адміністративне, державне, господарське, фінансове, трудове, кримінальне, сімейне право. І механізм створення відповідних правових умов для функціонування любого навчального закладу містить у собі два обов'язкових елементи - створення правових актів та відповідна їх реалізація [3, с.49].

Слід чітко пам'ятати, яку надзвичайно важливу роль у ефективній реалізації базового нормативно-правового акту (закону, кодексу законів) відіграють підзаконні акти. Від їх кількості, якості, часу розробки і введення в дію залежить весь механізм застосування і повнота виконання базового закону. Вони можуть як забезпечити чітку реалізацію закону, так і загальмувати його. Дуже багато робочих, практичних моментів і ситуацій просто не можуть бути передбачені тим же законом «Про освіту». Ці прогалини повинні своєчасно заповнити грамотні підзаконні акти. У першу чергу це будуть відповідні накази та інші нормативно-розпорядчі документи МОН, розробка і прийняття яких завжди носить перманентний характер. А на їх зміст і якість можуть і повинні впливати як педагогічна спільнота, так і батьки, громадські організації, що представляють інтереси дітей. Це також є їхнім важливим громадянським правом та обов'язком.

Досвід практичної роботи з учителями початкових класів під час підвищення їх професійної кваліфікації в Сумському ОІППО, відвідування шкіл області в ході так званих «вїзних курсів» і спілкування з адміністрацією шкіл, учителями та вихователями на їх

«робочому місці», зустрічі з учнями, а іноді - під час різноманітних заходів, з їхніми батьками, бесіди з працівниками районних (міських) закладів управління освітою різного рівня, дозволяє виділити ряд найбільш типових питань, які сьогодні хвилюють цю категорію громадян більше, ніж інших.

Спробуємо виділити основні з них. Так, наприклад, часто виникає запитання: чи будуть вступні іспити до 1-х класів та чи скасовуються спецшколи?

У Законі про освіту за 1991 рік, який втратив свою чинність 28.09.2017р., було сказано: «забороняється перевіряти рівень знань під час зарахування дітей до загальноосвітнього навчального закладу, крім гімназії, ліцеїв, колегіумів, спеціалізованих шкіл (шкіл інтернатів)» [4].

Ця норма у новому законі відсутня. Натомість новий закон проголошує наступне: «Зарахування учнів до ліцеїв, приватних закладів загальної середньої освіти і закладів спеціалізованої освіти дозволяється проводити на конкурсних засадах». Зарахування учнів до інших закладів загальної середньої освіти дозволяється на конкурсних засадах лише у випадках, якщо кількість поданих заяв на відповідний рівень загальної середньої освіти перевищує спроможність цього закладу. Крім того, право на позачергове зарахування до початкової школи мають діти, які проживають на території обслуговування цієї школи.

У ст. 13 нового закону передбачено також, що кожна особа має право здобувати початкову та базову середню освіту в закладі освіти (чи його філії), що найбільш доступний та найближчий до місця проживання особи. Це право гарантується, але не обмежено і право обрати інший заклад освіти [4].

Тобто, зараз діє припущення, що відбору до перших класів, які проводили гімназії та спецшколи, не буде вже з 2018 -2019 навчального року. І логіка тут проста: фактично в 1-му класі навчальні заклади оцінюють не дитину, а батьків. Хтось із них навчив дитину читати і писати, а хтось - ні. Але дитина в цьому не винна.

В той же час проводити конкурс до першого класу школа зможе у тому випадку, коли - для прикладу, на 90 місць є 100 заявок з її території обслуговування. Але якщо діти з інших територій захочуть навчатися саме в цій школі, то вони можуть це зробити, якщо тільки школа не добере учнів зі своєї території. Але вже при зарахуванні до 5-х класів учні, які живуть на території обслуговування школи, першочерговості не мають. І тому за умови перевищення кількості заявок, школа зможе проводити конкурс.

Стосовно спецшкіл, то новий закон вводить наступні види спеціалізованої освіти: освіта мистецького, спортивного, військового та наукового спрямування. Для кожного напрямку передбачені свої особливості. Якщо ж говорити про нинішні спецшколи, ліцеї і гімназії, то теоретично вони можуть стати закладами спеціалізованої освіти наукового спрямування.

В законі вказано, що цей вид спецосвіти базується на дослідно-орієнтованому навчанні. Воно спрямоване на поглиблення вивчення профільних предметів та набуття тих компетентностей, що необхідні для подальшої дослідно-експериментальної, конструкторської, винахідницької діяльності їхніх вихованців

Указані заклади можуть функціонувати лише на рівні базової та профільної школи. Тобто, це 5-9, або 10-12 класи профільної коли. З 1-го класу відповідної оцінки знань дітей нинішнє законодавство не передбачає. Крім того, як уже зазначалося, іспити до перших класів теж скасовуються [4].

Багатьох адміністраторів шкільної освіти цікавить питання щодо системи обліку дітей шкільного віку.

Існуюча практика того, що вчителі ходять по мікрорайону школи та записують дітей, що там живуть припиняється. Але зі школи не знімається відповідальність вести облік дітей, які в ній навчаються. Щороку, не пізніше 15 вересня до відповідного управління освіти повинні бути надані дані про зарахованих учнів. Якщо учень в ході навчального року переходить до іншого навчального закладу, школа повинна подати про це інформацію до свого управління освіти не пізніше 15-го числа наступного місяця. Після того, як учня зараховують до іншої школи, вона також подає інформацію до свого управління і знову не пізніше 15 числа наступного місяця з дня зарахування.

Окрім того, якщо учень без поважної або з невідомої причини не з'являється в школі протягом 10 днів, школа зобов'язана повідомити про це поліцію та службу у справах дітей. І вже вони зобов'язані з'ясувати, чому сім'я не виконує норму закону щодо обов'язковості середньої освіти.

Дещо не врегульованим залишається питання, як повинен здійснюватися облік дітей, що лишаються поза школою. Проте всім зрозуміло, що це є обов'язком управління освіти із залученням територіальних органів поліції та служб у справах дітей. На сьогодні уже існує чітка заборона залучати до цього процесу працівників шкіл.

Багатьох батьків і організаторів освіти цікавить питання, чи буде державне фінансування приватних навчальних закладів і якщо так, то яким чином гроші на навчання дитини потраплятимуть у приватний навчальний заклад?

Нове законодавство про освіту передбачає, що гроші, які виділяться з державного бюджету на навчання учня «йтимуть» за ним і у приватний заклад освіти. Механізм їх передачі ще погоджується. Передбачалося, що у кожної дитини буде ваучер, з яким вона буде приходити до школи, а також додавати до нього певну суму коштів у випадку навчання у приватному закладі. Але прийнято рішення, що ваучерів не буде. А гроші будуть спрямовувати до того навчального закладу, який обере дитина [4].

Оскільки нещодавно ухвалений закон є рамковим, то конкретні механізми спрямування коштів ще будуть розроблятися. Логіка законодавця така: оскільки повна загальна середня освіта є обов'язковою і на навчання кожної дитини з бюджету виділяється фіксована сума, то вона має «йти» за дитиною в той заклад, в якому вона навчається. Але цей заклад повинен мати ліцензію на проведення освітньої діяльності.

У кінцевому результаті це мало б зменшити фінансове навантаження на батьків, які вирішують навчати дитину у приватному навчальному закладі. Як це буде відбуватися на практиці та яким буде механізм контролю за використанням коштів - усе це буде додатково прописано у підзаконних актах. Сам же принцип «гроші ходять за дитиною» буде запроваджено не раніше 1-го січня 2019 року, оскільки на це потрібно передбачити гроші в бюджеті. Закласти їх в бюджет на 2018 рік Кабінет Міністрів не встиг.

Ще не вирішеним є питання: як і де буде проводитись атестація дітей, які навчаються вдома? Куди будуть перераховані гроші за навчання у таких випадках? Відповіді на ці питання також будуть у відповідному наказі МОН. Поки що передбачаються, що дитина буде прикріплена до якоїсь із шкіл, у якій буде проходити атестація. Якщо вона не буде прикріплення

до навчального закладу, до неї прийде поліція як до такої, що не здобуває обов'язкову середню освіту.

Механізму передачі грошей за навчання батькам у цих випадках немає. Скоріше за все, дитина зможе отримувати підручники у закріпленій школі, а вчителі повинні будуть певну кількість додаткових годин приділяти цій дитині, що буде додатково оплачуватись. Можливий варіант, що індивідуальний навчальний план дитини буде поєднувати дві форми навчання: домашню і очну. Тобто певні уроки дитина буде відвідувати в школі, а інші вдома. Отже, це також є питання, що потребує додаткового опрацювання у підзаконних актах.

Отже, нове українське освітнє законодавство, що вступає в дію, істотно розширює громадянські права та свободи дітей та їх батьків щодо способів здобуття середньої освіти в контексті реалізації освітнього проекту «Нова Українська школа». Але питання є і будуть. І найбільш фахові і оперативні відповіді, на наш погляд, можуть сьогодні надати відповідні експерти Реанімаційного Пакету Реформ і спеціалісти Відділу нормативної роботи та правової експертизи МОН [4].

Література:

1. Конституція України. ТОВ «ВВП Нотіс», 2016. 56с.
2. Гапон А.В. Правові і соціально-гуманітарні норми в забезпеченні освітньої галузі / Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика: матеріали I Всеукраїнської науково-методичної практичної конференції (28 лютого 2017р.). Суми: НІКО, 2017. 392с. С.48-51
3. Там само, с.49
4. <http://nus.org.ua/questions>

Гладун Віра Миколаївна,
вихователь-методист, ЗДО №1 «Ромашка»м. Суми

ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ КОМАНДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В УПРАВЛІННІ ПАРТНЕРСТВОМ МІЖ ЗДО І РОДИНОЮ

У статті розглядаються інноваційні підходи до командної діяльності в процесі управління партнерством між закладом дошкільної освіти і родиною, завдяки чому максимально враховуються інтереси дітей дошкільного віку.

Ключові слова: *заклад дошкільної освіти, управління закладом дошкільної освіти, командна діяльність, управлінська діяльність, інноваційні підходи, багатoproфільна команда, мультидисциплінарна модель, інтердисциплінарна модель, трансдисциплінарна модель.*

Постановка проблеми. Реформування української освіти передбачає застосування інноваційних ефективних систем управління закладом дошкільної освіти, одним зі складових шляхів реформування управління освітніми заходами є наукове обґрунтування та відпрацювання інноваційних моделей управління партнерством між ЗДО і родиною.

На сучасному етапі змістом управління дошкільною освітою є орієнтація на дитину та її потреби, створення умов для забезпечення гармонійного розвитку особистості кожної дитини, орієнтація педагогів на результативну командну діяльність в різних напрямках роботи закладу дошкільної освіти. Для підвищення ефективності управлінського процесу на всіх його рівнях в умовах закладу дошкільної освіти необхідно застосовувати інноваційні моделі управління з метою модернізації та розвитку дошкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень. Загальна теорія соціального управління, основи якої розкриті Г. Афанасьєвим, П. Трет'яковим, є підґрунтям, на яке спирається теорія управління розвитком дошкільної освіти. Теоретичні засади процесу управління закладом освіти висвітлено у працях дослідників: Л. Даниленко, О. Орлова, В. Пікельної, М. Поташника, Є. Хрикова, Т. Шамової та ін. Частково висвітлено питання дотримання законодавчо-нормативної бази дошкільної освіти, взаємодії ЗДО і родини авторами: Л. Артемовою, В. Котирло, К. Крутій, С. Ладивір та ін.; питання застосування інноваційних підходів до управлінської діяльності відображено у працях І. Гузенко, О. Зайченко, В. Кутало та ін. Однак, власне специфіку та застосування інноваційних моделей управління партнерством між ЗДО і родиною в умовах закладу дошкільної освіти розкрито недостатньо.

Метою статті є характеристика інноваційних підходів до командної діяльності в процесі управління партнерством між закладом дошкільної освіти і родиною, завдяки чому максимально враховуватимуться інтереси дітей пердшкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Реформування дошкільної освіти в сучасних умовах передбачає радикальну перебудову у напрямку демократизації, децентралізації та гуманізації управлінської діяльності, що потребує відмови від авторитарного стилю керівництва, усвідомлення необхідності оновлення функцій та застосування інноваційних моделей управління закладом дошкільної освіти. На сучасному етапі підвищилися вимоги до управління системою підвищення кваліфікації педагогічних працівників та керівників закладів дошкільної освіти; вченими створено індивідуальні освітні програми, в яких висвітлений комплекс взаємозв'язаних завдань і напрямків у роботі фахівців з дитиною: так, В. Кузьменко вважає за доцільне для підвищення якості навчання і виховання дошкільників запроваджувати індивідуальні освітні програми [7, с. 55].

Дослідники Н. Бастун, І. Гузенко, О. Зайченко, В. Кутало, А. Колупаєва та ін. пропонують впроваджувати в управлінський процес командний підхід до партнерства між закладом дошкільної освіти і родиною з метою досягнення гармонійного розвитку дитини передшкільного віку. Так, Н. Бастун рекомендує здійснювати комплексну фахову підготовку не лише дітей, а й родини в цілому, в результаті чого підвищуватиметься рівень батьківської компетенції, «вони навчатимуться адекватно реагувати на основні потреби своєї дитини, напрацьовувати в кожному конкретному випадку ефективні способи навчання, виховання та піклування про її здоров'я» [1, с. 79].

На думку Т. Давиденко, А. Колупаєвої, Т. Шамової, ефективність навчально-виховної роботи значною мірою залежить від скоординованості дій батьків, педагогів та різнопрофільних фахівців (психолога, соціального педагога, медичного працівника), які входять до складу команди [8, с. 92].

Деякі вчені (І. Гузенко, О. Зайченко, В. Кутало, О. Ушаков та ін.) пропонують організовувати взаємодію між педагогами і фахівцями, чи закладом дошкільної освіти і родиною, застосовуючи трансдисциплінарний підхід між членами команди – партнерами. Усі працівники закладу дошкільної освіти повинні бути поінформовані з питань допомоги дитині; вся робота з дитиною має спрямовуватись на досягнення головної мети – підготувати дитину до навчання в школі та подальшого життя [3, с. 57].

На наш погляд, з метою підвищення результативності управління партнерством між ЗДО і родиною в процесі навчання, виховання та максимального забезпечення інтересів дітей у ЗДО варто запроваджувати командний підхід. На думку А. Ушакова, команда – це група людей (педагоги, різнопрофільні фахівці і родина), об'єднаних для досягнення спільної мети (навчання, виховання, гармонійного розвитку дошкільника) під керівництвом лідера (керівника закладу дошкільної освіти). Існують три моделі командної діяльності: мультидисциплінарна, інтердисциплінарна, трансдисциплінарна. *Мультидисциплінарна модель*: дитина і сім'я знаходяться у центрі уваги, однак фахівці багатoproфільної команди не контактують один з одним. Між членами команди немає взаємодії, їх дослідження і послуги ізольовані. Крім того існує змішаний підхід, при якому дитина розглядається комплексно, досягнення та послуги повністю інтегровані. *Інтердисциплінарна модель*: увага концентрується на дитині і сім'ї, проте фахівці команди взаємодіють між собою. *Трансдисциплінарна модель*: існує ефективний обмін інформацією між членами команди, відчувається колективна відповідальність за загальні результати. Всі члени команди повинні активно співпрацювати [6, с. 80].

Аналіз теоретичних досліджень щодо управління закладом дошкільної освіти свідчить про взаємозв'язок понять: проектування, планування, прогнозування, моделювання. Проектування передбачає розробку основних напрямів, умов, концепцій, моделей, засобів, змісту діяльності; перевірку технологій проектної діяльності. Так, програмно-цільове управління діяльності закладу дошкільної освіти, яке можна подати як інтеграцію цілей, завдань та відповідних кроків проектування, дає можливість враховувати потреби та запити всіх учасників навчально-виховного процесу.

Як зазначають В. Котирло, С. Ладивір, партнерство закладу дошкільної освіти і родини надає батькам можливість розширити межі задоволення духовних, соціальних, особистісних потреб у вихованні дітей; вихованцям – отримати якісні освітні послуги, нові знання; педагогам та іншим фахівцям дошкільної освіти – використати ширші можливості для самореалізації, професійного вдосконалення; керівникам ЗДО – визначити нову стратегію управління закладом в умовах реформування освіти, забезпечити умови розвитку педагогічної системи закладу; підвищити результативність управління ЗДО. Усі члени багатoproфільної команди ЗДО на засадах партнерства з родиною спрямовують зусилля на покращення умов навчання та виховання дитини, її всебічного гармонійного розвитку, закріплення позитивних рис характеру і профілактики негативних. Працівники ЗДО повинні постійно акцентувати увагу на тому, що батьки є партнерами – важливими членами колективу закладу і їх внесок у загальну справу становлення особистості дитини є цінним і необхідним [4, с. 88].

На думку Л. Даниленко, О. Зайченко, Н. Софій, Т. Шоутен та ін., командна діяльність в моделі управління партнерством ЗДО і родини, передбачає вміння кожного члена команди співпрацювати, виконувати координуючу чи виконавську ролі – залежно від поставленого завдання. Керівник закладу дошкільної освіти стає ключовою фігурою в здійсненні управлінської діяльності, тому модернізація освітнього процесу ставить нові універсальні вимоги до професійної компетентності керівників дошкільних закладів, а саме: оволодіння технологіями менеджменту і маркетингу в освіті; залучення до управлінських процесів широкого загалу педагогічної громадськості, батьків, громадських організацій; створення принципово нових моделей науково-методичної роботи в закладі; оновлення освітнього процесу, реформування

освітньої галузі та підвищення статусу завідувача ЗДО як керівника; модернізація програми підвищення кваліфікації працівників ЗДО із врахуванням досвіду інших країн світу [2, с. 40].

Зміна методологічних підходів до управління закладами дошкільної освіти передбачає відповідні зміни в управлінській діяльності керівників: психологічні, функціональні, організаційні та змістові. Керівник ЗДО має формувати в собі такі якості особистості, як: відмова від шаблону, оригінальність, ініціативність, наполегливість, високу самоорганізацію, працездатність тощо.

Висновки. Сучасна дошкільна освіта України, як й українське суспільство, переживає часи змін, тому сьогодні необхідне поєднання та концентрація зусиль працівників ЗДО і батьків для підвищення ефективності навчання, виховання та всебічного розвитку дітей перед шкільного віку шляхом впровадження інноваційних підходів до управління партнерством між ЗДО і родиною.

Література:

1. Гузенко І., Кутало В. Векторне моделювання // Бібл. виховат. дит. садка. 2009. Вип. 4. С. 79-81.
2. Даниленко Л., Зайченко О., Софій Н., Шоутен Т. Менеджмент керівників закладів дошкільної і початкової освіти. К.: СПД-ФО, 2009. 112 с.
3. Зайченко О. Управління дошкільним навчальним закладом у сучасних умовах // Нова педагогічна думка. 2010. № 1. С. 55-57. // Науковий ж. м. Рівне / Гол. ред. М.А. Віднічук.
4. Котирло В., Ладивір С. Дитячий садок і сім'я. К.: Либідь, 2004. С. 88-90.
5. Пікельна В. Теоретичні основи управління дошкільним навчальним закладом. Львів.: Академія, 2007. 205 с.
6. Ушаков А. Науково-методичний супровід особистісно-професійного саморозвитку педагога // Міжнародний журнал експериментальної освіти. 2012. № 6. С. 80-81.
7. Хриков Є. Управління навчальним закладом: навч. посібник. К.: Знання, 2006. 365 с.
8. Шамова Т., Давиденко Т. Управління виховним процесом в навчальному закладі. Львів: Академія, 2005. 384 с.

Глова Оксана Анатоліївна,

учитель хімії навчально-виховного комплексу № 16 м. Суми

**ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧИТЕЛІВ ХІМІЇ ЯК ЗАПОРУКА
УСПІШНОСТІ УЧНІВ**

У статті розглядаються складові професійної компетентності вчителя хімії як однієї з умов розвитку сучасної школи. Акцентується увага на вагомих складових сучасного педагога його готовності до педагогічної діяльності.

Ключові слова: професійна компетентність, компоненти професійної компетентності, педагогічна освіта, самоосвіта.

Яким має бути учитель хімії XXI ст.? Це питання зовсім не риторичне. Безумовно, високо компетентним, що пропонує інноваційні підходи до навчання, який не боїться змін, а навпаки ініціює їх. Розкриваючи творчі таємниці вчителя, О.А.Захаренко писав: «Кого люблять діти? Хто не такий як усі, хто щодня радує їх новинкою, хто не буденно сіра, а святкова творча

особистість» [1,с.37]. Ці слова видатного педагога справедливо можна віднести і до вчителя хімії нового століття.

Хімія – одна з найбільш гуманістично-орієнтованих природничих наук, оскільки її успіхи завжди спрямовані на задоволення потреб людства. Вивчення хімії в школі сприяє формуванню світогляду учнів і цілісної наукової картини світу, розуміння необхідності хімічної освіченості для вирішення повсякденних життєвих проблем, вихованню належної поведінки в навколишньому середовищі. Саме тому організувати процес навчання необхідно так, щоб учні сприймали хімію як потрібну і важливу для життя науку. Необхідним є створення умов для розвитку природної пізнавальної активності дитини та її самоствердження.

XXI століття – доба інформаційного суспільства. Таке суспільство вимагає підготовки людей високої освіченості і моралі, кваліфікованих спеціалістів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукових та інформаційних технологій, мобільності та конкурентоспроможності на ринку праці.

Сучасному вчителю хімії вже замало мати міцні знання з предмету, володіти практичними вміннями та навичками. Він має бути комунікативним, конструктивним і мобільним. І це не весь список вимог до сучасного вчителя. В першу чергу він має іти в ногу з часом. В умовах переходу від репродуктивної, авторитарної педагогіки до освіти інформаційно-гуманістичного типу, постать учителя набуває іншого забарвлення. І його педагогічна компетентність має складатися не лише із ґрунтовних знань, вмінь і навичок, а й його особистих якостей, моральної культури, демократичних цінностей, новаторського підходу і постійного самовдосконалення та пошуку, так як не можна людину навчити на все життя, можна навчити все життя вчитися.

Професійна компетентність аналізується багатьма дослідниками як сукупність особистісних якостей, знань, умінь, що забезпечують високий рівень самоорганізації професійної діяльності, її результатів, самопізнання та саморозвиток; як складне системне утворення, що є складовою професійної діяльності вчителя і основою його майстерності та творчості. На думку І.Зязюна, складниками професіоналізму у будь-якій професії є компетентність та озброєння системою вмінь [7,с.112]. А. Деркач визначає професійну компетентність як головний когнітивний компонент підсистеми професіоналізму діяльності, сферу професійного ведення, систему знань, яка постійно поширюється і дозволяє здійснювати професійну діяльність з високою продуктивністю [7,с.114].

Компетентний – це особа, яка має достатні знання в якій-небудь галузі, яка з чим-небудь добре обізнана; ґрунтується на знанні, кваліфікована [2,с.14].

В основі поняття компетентності – ідея виховання особистості педагога, який має необхідні знання, професіоналізм, високі моральні якості, уміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовувати знання та брати на себе відповідальність за певну діяльність.

Рівень професійної компетентності учителя хімії – це його знання, уміння, особистий досвід. Це пошукова діяльність, яка забезпечує оптимальний варіант організації навчально-виховного процесу з метою формування творчої особистості. Але професійна компетентність учителя хімії потребує постійного розвитку й удосконалення.

Самоосвіта – це постійна діяльність учителя, спрямована на розширення й поглиблення знань і вмінь, підвищення рівня предметної підготовки. Здатність до самоосвіти, на думку

фахівців, незрівнянно важливіша за своїми результатами та впливом на людину, ніж сама освіта в навчальному закладі.

Самоосвітня діяльність повинна носити системний характер, суть якої полягає не стільки в підготовці до кожного конкретного уроку, скільки в тому, що самоосвіта – це чинник розвитку професійно-педагогічної культури вчителя. Вона спрямована на поглиблення знань з основ фізіології, психології, педагогіки, методики, спеціальних знань з предмета [5,с.46]. Отже, самоосвіта – це усвідомлена потреба в постійному вдосконаленні своєї професійної діяльності.

Організація самоосвіти залежить від рівня самопідготовки вчителя, визначення проблеми, мети вдосконалення педагогічної майстерності, а також вибору форм і способів узагальнення досвіду і безперечно опанування методики впровадження самоосвітньої діяльності.

Професійний саморозвиток педагога можна визначити як внутрішній процес, спрямований на досягнення професіоналізму.

Сучасний вчитель, який виявляє активний розвиток, характеризується постійною незадоволеністю досягнутими позитивними результатами своєї діяльності і навпаки – яскраво вираженою наполегливістю у досягненні все більш значущих завдань свого професійного саморозвитку. Як результат цього – добровільне усвідомлення своєї здатності до професійного саморозвитку.

К.О. Баханов пропонує анкету на визначення ступеня здатності вчителя до саморозвитку та визначення чинників що стимулюють, або заважають у навчанні, розвитку та саморозвитку вчителя [2, с.7]. Важливою умовою самовдосконалення вчителя хімії є його постійний саморозвиток. [4, с. 9].

Професійно-особистісне зростання повинно бути в значній мірі свідомо керованим. Межа керованого особистісно-професійного зростання учителя полягає в теоретичному і практичному оволодіння психологічними знаннями, різноманітними методами і методиками взаємодії з учнями, колегами, громадськістю. Самоуправління – це цілеспрямовані зміни. Зазвичай вони передбачають керування своїми формами активності і спілкування, поведінкою, діяльністю і переживаннями [7, с.128-129].

Таким чином, самоуправління – це важлива умова розвитку професійної компетентності вчителя, без належного розвитку якої говорити про сучасного вчителя хімії просто неможливо.

Із власного досвіду роботи та роботи моїх колег хочеться виділити наступні, на мою думку, компоненти професійної майстерності вчителя:

1. Міцні, ґрунтовні теоретичні та практичні знання предмета.

2. Досвід, який набувається тільки з роками.

3. Психологічна компетентність. Теоретичних знань, які дає нам ВУЗ замало для роботи, тому що ми працюємо з людьми, а передбачити поведінку кожного практично не можливо. Тут потрібно підключати спостереження, пригадувати всі знання з психології і діяти за обставинами, головне за принципом: « Не нашкодь!»

4. Етична компетентність. Для учнів ми маємо бути еталоном поведінки, тому правила поведінки мають відповідати дитячій думці про вчителя. Це і словесна етика, і поведінкова.

5. Дипломатична компетенція. Вчителю доводиться тісно працювати як з учнями, так і з батьками. І важливо не допустити розгортання конфлікту, наростання проблеми, вирішувати складну ситуацію до її появи.

6. Всебічний розвиток. Іноді на уроці хімії учні задають запитання, які не стосуються теми, але якимось чином зацікавили дитину. І тут учитель має показати, щоб ствердитися в очах дитини, що він володіє не лише знаннями з свого предмета, а ерудований у всіх питаннях.

7. Володіння комп'ютером. В наш час технологій вчитель просто зобов'язаний володіти елементарними знаннями з інформатики, і застосовувати технічні засоби на уроці.

8. Мовленнєва культура. Бездоганне володіння усною і писемною мовою. Не секрет, що на сприйняття і усвідомлення матеріалу впливає ритм, темп, динаміка, і, навіть, тембр голосу. Монотонна мова без динамічних перепадів приводить до підсвідомого сну.

9. Індивідуальний стиль. З роками виробляється індивідуальний стиль викладання. Його вчитель виробляє з метою покращення якості знань. Діти відчують незначні нюанси в поведінці вчителя і змінюють свою поведінку, спрямовуючи її в потрібне русло. Це і жести, і міміка, і артистизм, і паузи в мовленні, сила звуку. І що саме головне, це не можна перейняти, тут потрібно знайти свою тактику поведінки і викладання. Головне, потрібно тримати клас завжди у готовності діяти.

10. Мобільна компетентність. В умовах швидкого темпу життя сучасний вчитель має пристосовуватися до нових методів роботи так само швидко. Встигати приймати участь у всіх заходах – це також сприяє підвищенню майстерності, вчасно реагувати на ситуацію, шукати різні підходи до вирішення однакових питань. Іти за однаковим планом роботи на наступний рік не можна, тому що до кожного класу ставляться різні вимоги. Якщо з одним класом за урок можна опрацювати всю тему, то ця ж сама тема не буде так само сприйматися на наступний рік іншими учнями.

11. Креативність. Не боятися експериментувати. Проводити нестандартні уроки, які сьогодні набувають великої популярності і заслуговують до себе уваги. Основне, зуміти передати матеріал, донести до учнів так, щоб вони зрозуміли.

12. Поєднання вище перерахованих компонентів на уроці в єдине ціле.

13. Трудова мотивація. Ринкові відносини інформаційного суспільства торкнулись і класу інтелігенції. То ж важливим показником професійного росту є матеріальна сторона. Тут не можна не сказати про стимулювання з боку адміністрації у вигляді похвали, заохочення, ставлення в приклад, подяки. «Якщо я віддаюся, то хочу щоб мене оцінили» – це закономірна психологія людини. Без стимулу не буде ентузіазму або ж він буде неефективним. Підтримка – важлива справа».

Напевно кожен з учителів засвоїв просту істину, яку висловив ще у XVIII ст. Григорій Сковорода: все своє життя людина повинна безперервно вчитися, самовдосконалюватися.

О.А.Захаренко був переконаний в тому, що вчитель весь час має підвищувати свій професійний рівень, бо розвивається психологія, змінюється практика шкільного навчання і виховання, відповідно до руху суспільного життя. Саме йому належать висловлювання: «Хто не працює над собою постійно, той не стане справжнім учителем», «Зупинитися – значить не існувати».

Хочеш вчити інших, постійно вчися сам», так говорив відомий педагог Черкащини К.А. Заремба, спонукаючи особистим прикладом колег до самоосвіти, саморозвитку [6, с.15].

Література:

1. Академік із Сахнівки. Під ред. Кузьмінського А.І. Черкаси., Вид. ЧНУ ім. Б.Хмельницького. 2008.
2. Баханов К.О. Здатність до саморозвитку // Суспільні науки. 2013, № 1
3. Долинська Л.В. Розвиток здатності до самоуправління як механізм особистісно-професійного становлення вчителя / Зб. наук. праць К-ПНУ ім. Івана Огієнка Інституту психології ім. Г.С. Костенка НАПН України. Вип. 12, 2011.
4. Карпова Л.Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи. Автореф. дис. канд. пед.наук: 13.00.04 / Харківський ДПУ ім. Г. Сковороди. Харків, 2004. 20 с.
5. Кушуріна Л.С. Роль самоосвіти в підвищенні професійної компетентності педагога // Завучу. Усе для роботи. 2010, № 4.
6. Казимир Аполлонович Заремба /авт. упоряд. Суховершко Г.В. Черкаси: «Вертикаль ПП Кандич С.Г., 2007. 252 с, іл».
7. Педагогічна майстерність / І.А. Зязюн, Л.В. Карамущенко, І.Ф. Кривonos та ін.; за ред. І.А. Зязюна. К.: Вища школа, 1997. 349 с.

Голікова Наталія Іванівна,

вихователь-методист Комунального ДНЗ (ясла-садок) «Ромашка»
відділу освіти Тростянецької міської ради

**СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ МІСТА ТРОСТЯНЦЯ**

У статті описаний досвід роботи творчої групи педагогів дошкільних закладів відділу освіти Тростянецької міської ради «Чепурик – захисник довкілля» з екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: екологічний світогляд, екологічна свідомість, екологічна культура, екологічна освіта, природоохоронна діяльність, довкілля, екологічне виховання, красзнавче виховання.

Сьогодні ми все частіше говоримо слова «екологія», «забруднення навколишнього середовища», «забруднене довкілля», але люди задумуючись над екологічними проблемами світу, забувають, що перш за все потрібно дбати про чистоту тієї території, на якій проживаєш, про своє місто, село, вулицю. А для цього у громади повинна бути сформована екологічна культура, вихованість, певний екологічний світогляд. Ми, педагоги, розуміємо, що це формування повинно відбуватися з перших років життя людини – з раннього дитинства.

Творча група педагогів дошкільних закладів міста Тростянець «Чепурик – захисник довкілля» протягом п'яти років працює над проблемою «Виховання екологічної свідомості та культури у дітей старшого дошкільного віку та їх батьків». Творча група отримала свою назву не випадково. На початку 2013 навчального року завдяки співпраці Тростянецької міської ради та компанії «Mondelez» до всіх дитячих садочків міста надійшла книжка для дітей та їх батьків «Чепурик – захисник довкілля». Посібник виданий спільними зусиллями Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України та

швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні - DESPRO». Різноманітна дитяча книжка «Чепурик – захисник довкілля» в ігровій та невимушеній формі пропонує кожній дитині замислитися про свою роль у житті рідного міста, рідного краю. Змалечку наші діти повинні знати прості істини - як зберегти природу в її первісному вигляді, які зусилля для цього необхідно докласти кожному жителю нашого містечка. Дитяча книжка вчить цінувати і поважати працю інших людей, любити й оберігати природу, а також не залишатися байдужим до екологічних проблем сьогодення. Посібник у цікавій для дітей формі розповідає як треба сортувати сміття й використовувати його як сировину для подальшої переробки.

Оскільки підходи до системи знань, умінь, навичок дошкільників у освітній лінії «Дитина у природному довкіллі» змінилися, основними стали не вони самі по собі, а ставлення до природи як до цінності, екологічна свідомість та екологічно доцільна поведінка, базис особистісної культури дошкільника. Так вихователі наших дошкільних закладів почали у новому форматі виховувати свідомих громадян рідного міста. Чепурик – захисник довкілля, з'явився у повсякденні кожного дитячого садочка. Діти знають про «Кольори чистоти» – кольори контейнерів для сортування відходів, вчать дотримуватися правил поведінки з відходами – зменшуй, збирай, застосовуй, як це роблять захисники довкілля усього світу. Дітей у такому віці легше навчити, привчити, показати, як сортують сміття. Буде краще, якщо вони зразу робитимуть це правильно, так як це роблять у Європі.

На сьогоднішній день робота вихователів не обмежена природознавчими аспектами, а має інтегрований характер. Основні завдання які визначені для роботи педагогів це:

- здійснювати вплив на формування екологічної свідомості та культури у дітей старшого дошкільного віку та їх батьків, створення системи екологічної освіти;
- розвивати пізнавальні здібності через природничу тематику з використанням сучасних активних форм навчання;
- доповнювати предметні осередки груп в напрямленні екологізації, створювати тематичні ігрові та дослідницькі центри;
- розширювати коло уявлень дітей та батьків про природоохоронну діяльність у природному довкіллі свого регіону, про необхідність чистоти довкілля.

Щоб реалізовувати поставлені завдання, кожен вихователь повинен мати професійну та організаційну підготовку. Планом роботи творчої групи передбачено ознайомлення педагогів з програмами та методичною літературою з даного питання, діагностичними методиками та технологіями. Звісно, глобальний характер екологічного стану повинні вирішувати державні органи. Однак наші педагоги переконані, що багато чого можна досягти і власними силами, на рівні родини, дошкільного закладу. Кожен із закладів планує різноманітні форми роботи з дітьми, батьківською громадою, педагогічними кадрами. Відповідно педагогами розроблені конспекти інтегрованих занять, музично-оздоровчих розваг, екскурсій, батьківських майстерень. Тож кожен дошкільний заклад міста сьогодні має власні напрацювання, продовжує створювати необхідну методичну базу. Педагоги творчої групи для перспективи розвитку та популяризації екологічної культури дошкільнят розповсюджують набутий досвід своїх дошкільних закладів через засоби масової інформації, соціальні мережі.

Протягом трьох років у дошкільних закладах міста проходить екологічна естафета «Чепурик – захисник довкілля» організована відділом освіти Тростянецької міської ради. У 2016-

2017 навчальному році естафета проводилася з метою співпраці дошкільних навчальних закладів та початкової школи, виховання екологічної культури підростаючого покоління, любові до рідного міста, надання дітям можливості реалізації власних творчих здібностей. Було оголошено конкурс на авторські роботи патріотичної, екологічної тематики про рідне місто.

Результатом роботи творчої групи стало створення електронного інтерактивного дидактичного посібника «Я люблю Тростянець» для дітей старшого дошкільного віку, освітні напрями – екологічне та краєзнавче виховання. До посібника увійшли найкращі авторські роботи дітей, батьків, педагогів і передбачав доповнення до книжки «Чепурик – захисник довкілля» (для дітей та їх батьків).

Даний посібник має ряд додатків. Так була проведена робота по узагальненню та систематизації всіх напрацювань з даного питання. Кожен навчальний заклад розробив перспективний план роботи з еколого-краєзнавчого виховання дітей. Пропонуємо проведення таких тематичних днів: «День народження нашого міста», «Архітектурні споруди міста», «Чепурик у нашому садочку», «Чепурик вдома», «Чепурик у парках та скверах», «Чепурик у лісі», «Машини-помічники», «Чепурик вулицями нашого міста», «Старим речам – нове життя», «День шоколаду», «Я маленький тростянчанин», «Добрі та погані вчинки», «Земля – наш спільний дім», «Природа рідного краю», «Професії, що дбають про красу міста». Для реалізації теми дня розроблена план-сітка за всіма освітніми лініями.

У результаті запропонованих напрацювань маємо не тільки гарні результати роботи творчої групи «Чепурик – захисник довкілля», але й великі перспективи для планування подальшої роботи. Творчість педагога не має меж, а всі разом ми спроможні створити своє, власне педагогічне надбання, маємо для цього всі необхідне – професіоналізм, креативність, бажання розвиватися далі.

Звертаючись до спадщини Василя Сухомлинського пригадаємо, що «...добрі почуття своїм корінням сягають у дитинство, а людяність, доброта, гідність, доброзичливість народжуються в праці, турботах, хвилюваннях про красу навколишнього світу».

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Наук. керівник: А.М. Богуш: Київ. 2012. 63 с.
2. Плохій З.П. Виховання екологічної культури дошкільників: Метод. посіб. Київ: Дошкільне виховання, 2002. 173 с.

Голубенко Тетяна Сергіївна,

методист біології, екології, природознавства та основ здоров'я
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ

У статті актуалізується проблема розвитку професійної компетентності вчителів біології та пропонуються шляхи її підвищення.

Ключові слова: компетентність, компетентнісний підхід, професійна компетентність, учитель біології.

В умовах модернізації сучасної освіти в Україні особливої актуальності та гостроти набувають питання підвищення й розвитку професійної компетентності вчителів. Зі змінами в суспільстві зростають вимоги до особистості педагога, до його діяльності. Учителю Нової

української школи необхідні гнучкість і нестандартність мислення, уміння адаптуватися до швидких змін умов життя. Усі суб'єкти навчально-виховного процесу зацікавлені у наданні якісних освітніх послуг (учні та їхні батьки, педагогічні колективи загальноосвітніх навчальних закладів, органи управління освітою тощо). Сьогодні ефективність педагогічної праці залежить не тільки від базової професійної підготовки, а й від інших сучасних компонентів професіоналізму. Педагогові доводиться самостійно розв'язувати такі завдання, які раніше не входили до його компетенції – діагностування, прогнозування, проектування, розроблення авторських програм та оптимізація всіх аспектів навчально-виховного процесу. Тому обрана тема є актуальною.

В. Синенко трактує поняття «професійна компетентність» як інтегрування відповідного рівня професійних знань, умінь та навичок учителя, його особистісних якостей, що виявляються в результаті діяльності: рівень вихованості і освіченості учнів, набуття ними життєвих компетентностей. Дослідник визначає такі критерії професіоналізму вчителя: з одного боку, глибокі професійні знання і теоретичні уміння, з іншого – комплекс уміло застосованих практичних умінь і навичок у навчально-виховному процесі. Учений робить висновок, що професійна компетентність учителя є високим рівнем його психолого-педагогічних і науково-предметних знань і вмінь у поєднанні з відповідним культурно-моральним образом, що забезпечує на практиці соціально затребувану підготовку підростаючого покоління до життя [7, с. 2].

Н. Кузьміна дає визначення професійній компетентності як сукупності таких компонентів: спеціальна компетентність; методична компетентність у галузі способів формування знань, умінь і навичок учнів; психолого-педагогічна компетентність; рефлексія професійної діяльності [3, с. 38].

Науковцями та педагогами розробляються й постійно вдосконалюються ключові складові професійної компетентності вчителів:

1. Предметна – знання, уміння й навички в галузі конкретного предмета, спеціальності.
2. Продуктивна компетентність – уміння працювати, отримуючи прибуток; здатність виробляти власний продукт, приймати рішення та нести відповідальність за них; готовність та потреба у творчості.
3. Особистісні якості вчителя – терпимість, доброзичливість, чуйність, урівноваженість, витонченість, толерантність, рефлексія, людяність та інші.
4. Інформаційна – володіння інформаційними технологіями, уміння здобувати, опрацьовувати й використовувати різні види інформації з різноманітних джерел.
5. Автономізаційна – здатність до саморозвитку, творчості, самовизначення, самоосвіти, конкурентоспроможності; готовність і потреба навчатися протягом усього життя.
6. Комунікативна – уміння вступати в комунікацію, бути зрозумілим; спілкування без обмежень усно, письмово рідною й іноземними мовами.
7. Моральна – готовність, спроможність та потреба жити за традиційними моральними нормами.
8. Психологічна – здатність до використання психологічних знань, умінь та навичок в організації взаємодії в освітній діяльності.
9. Соціальна – уміння жити й працювати з оточуючими; уміння безконфліктно співіснувати.

10. Математична – уміння працювати з числовою інформацією, володіння математичними вміннями.

11. Полікультурна – оволодіння досягненнями культури; розуміння інших людей, їхньої індивідуальності і відмінностей за національними, культурними, релігійними й іншими ознаками [4, с. 11].

Тому один із головних шляхів реформування освіти полягає в необхідності підготовки нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їхнього професійного та загальнокультурного рівня.

З метою підвищення рівня професійної компетентності вчителів біології в межах загальноосвітнього навчального закладу першочерговими є такі завдання:

1. Створення методичних об'єднань учителів біології під керівництвом досвідчених вчителів-методистів або старших вчителів. Формами роботи методичного об'єднання можуть бути: заслуховування та обговорення доповідей з актуальних питань, огляд новітньої наукової й педагогічної літератури, публікацій; проведення відкритих уроків, практичних занять (розв'язування задач, виконання лабораторних робіт, використання технічних засобів тощо); організація консультацій; заслуховування звітів учителів; участь в атестації вчителів.

2. Формування гнучкої системи безперервної самоосвіти, яка передбачає:

– участь у тематичних конференціях, семінарах, методичних заходах на рівні школи, району (міста), області, розробка та публікація навчально-методичних матеріалів, авторських програм, робота в складі творчих груп, участь у професійних конкурсах тощо;

– засвоєння нових програм і підручників, усвідомлення їхніх особливостей і вимог;

– самостійне опанування нових технологій навчально-виховного процесу (наприклад, технологія розвитку критичного мислення);

– оволодіння методологією й методикою педагогічного дослідження;

– самостійна робота з розв'язування задач, організації лабораторних і практичних робіт, дослідів і вправ;

– освоєння технічних засобів навчання.

4. Вивчення, узагальнення и поширення передового педагогічного досвіду [4, с. 481].

Організація компетентнісної освіти у школі передбачає перенесення вчителями біології акцентів з відтворення учнями окремих фактів, визначень, ознак живих об'єктів на отримання ними навичок застосування біологічних законів і теорій для пояснення явищ, що спостерігаються в природі. Із цією метою вчителям необхідно збільшувати обсяг досліджуваного матеріалу, а підвищувати рівень його засвоєння від простої репродукції до усвідомленого застосування отриманих знань у знайомих і незнайомих ситуаціях. Саме тому спеціальна складова професійної компетентності вчителів біології передбачає зростання ролі практичних робіт, занять по застосуванню знань, розв'язанню біологічних задач.

З точки зору компетентнісного підходу, методика навчання біології повинна націлювати учнів на самостійний аналіз біологічних явищ, порівняння біологічних об'єктів і спонукувати їх до самостійного мислення.

Розвитку пізнавальної активності сприяє організація самостійної роботи учнів з навчальною літературою, проведення досліджень у природі. Працюючи з обдарованими учнями з біології, слід передбачити співпрацю з викладачами вищих навчальних закладів, участь у

біологічних школах. Успіх навчально-пізнавальної діяльності школярів значною мірою залежить від уміння вчителя мотивувати її. Підтримувати інтерес учнів до уроків біології можливо, наприклад, за допомогою використання продуктивних і творчих завдань, екскурсій у природу, створення куточка живої природи тощо.

Дослідницькі вміння необхідні вчителям біології з метою здійснення науково-методичної роботи, підготовки наукових статей та доповідей з проблем організації освітнього процесу з біології, для проведення педагогічних досліджень та експерименту, створення нових програм, методик, технологій, побудови й аналізу педагогічного процесу, для проектування й конструювання педагогічних інновацій, для використання і розробки нових засобів навчання.

Більшості вчителів бракує належного рівня сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності, що уповільнює процес практичного застосування ІКТ як на уроках, так і в напрямі самоосвітньої роботи. Набуття практичного досвіду раціонального використання інформаційно-комунікаційних технологій вимагає систематичного тренування.

Розвиток професійної компетентності вчителів біології потребує від наукових та педагогічних працівників (викладачів та методистів) системи післядипломної педагогічної освіти комплексного підходу на основі міжгалузевої інтеграції науки, технологій, сучасної методики освітнього процесу, що відповідає новітнім вимогам освіти.

Література:

1. Закон України «Про освіту» №1060-XII. URL: http://www.osvita.org.ua/pravo/law_00/ (дата звернення: 30.01.2018).
2. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. М. : Высш. шк., 1990. 119 с.
3. Мороз І.В. Методика навчання біології. Навч. посібн. для студентів вищих навчальних закладів. К. : Либідь, 2006. 590 с.
4. Роман О.А., Роман О.В. Stem-освіта як інноваційний інструмент навчання робототехніки // Імідж сучасного педагога. 2016. № 4.
5. Сергієнко Н.Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя. URL: Режим доступу: <http://tme.uomo.edu.ua> (дата звернення 27.01.2018).
6. Синенко В.Я. О профессиональном становлении учителя как воспитателя // Сибирский учитель. 2016. № 1. с. 2.

Гутак Інна Олександрівна,

заступник директора з НВР, учитель хімії

КО (установи, закладу) «Шосткинський навчально-виховний комплекс: спеціалізована школа I-II ступенів-ліцей Шосткинської міської ради Сумської області»

ПРОЕКТУВАННЯ НОВИХ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗГІДНО НОВОГО ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ОСВІТУ»

Засоби масової інформації наголошують на тому, що спосіб навчання в сучасній школі не готує учнів до успішної самореалізації у житті, більшість вчителів використовують в своїй освітній діяльності застарілі дидактичні засоби. Фокус-група нової української школи (Далі НУШ) наголошує на тому, що діти сьогодні хочуть сучасних, креативних учителів, вчителів, які

насамперед розуміють учня [2]. Отже, як прописано в Концепції нової української школи: «Нова школа потребує нового вчителя, який зможе стати агентом змін» [2].

Як «молодому» заступнику директора (працюю лише другий рік), мені стало цікаво дізнатися, які думки і стратегії є у моїх колег, у першу чергу для того, щоб зрозуміти, чи є в нашому закладі вчителі, які можуть стати ядром агентів змін нової української школи, по-друге, вибрати правильний вектор в організації методичної роботи в своєму навчальному закладі. Для цього в Шосткинському НВК: спеціалізована школа I-II ст.-лицей було проведено моніторингове дослідження серед педагогічних працівників. Для аналізу було використано дані за три навчальні роки (2015-2017). В опитуванні взяли участь усі 59 педагогічних працівників закладу, які в електронному режимі заповнили дві таблиці і дали відповіді на декілька запитань. Систематизація відповідей дозволила отримати наступні результати (табл. 1, 2).

Таблиця 1

Методична допомога на базі Сумського ОІППО за 2015-2017 рр.

Форма підвищення кваліфікації	Кількість педагогічних працівників	Інші форми підвищення кваліфікації	Кількість заходів	Кількість педагогічних працівників
Навчання на факультеті підвищення кваліфікації та перепідготовки на базі СОІППО	44	1. Участь в семінарах 2. Майстер-класи 3. Науково-методичні конференції 4. Тренінги 5. Вебінари	38 4 5 3 13	21 3 2 3 13
Разом	44		63	42

Аналіз отриманих даних дає можливість стверджувати, що на базі Сумського ОІППО, протягом останніх трьох років, 44(75%) педагогічних працівників закладу пройшли курсову перепідготовку, 42(71%) – отримали іншу методичну допомогу, взявши участь у 63 заходах. Це свідчить про те, що наші вчителі є постійними учасниками обласних семінарів, приймають активну участь у проведенні науково-методичних конференцій різного рівня.

У той же час мої колеги підвищували свій професійний рівень на базі інших закладів освіти, про що свідчать їх сертифікати. Хочу наголосити, що більшість з цих онлайн-курсів, тренінгів відвідувалося вчителями за власним бажанням, бо вони вбачали в цьому професійну необхідність, і фінансувалися з власної кишені.

Отже, як показує таблиця 2, кожен рік педагогічні працівники закладу беруть активну участь у різноманітних заходах підвищення професійно-педагогічного рівня на базі інших освітніх закладів України та Сумської області. З кожним роком ця тенденція зростає. Найбільш масово вчителі беруть участь у вебінарах, які проводять онлайн видавничі групи «Основ» та «Ранок».

Таблиця 2

Підвищення професійного педагогічного рівня в інших структурах

Заклад	2015-2016	2016-2017	2017
Академія Інноваційного Розвитку освіти, м. Київ	1	5	2
Літні школи: -«Хмарні сервіси в освіті», авторські курси Н. Саражинської.	2	-	-
- «Варіативні моделі комп'ютерно-орієнтованого середовища», авторські курси О. Гребюк.	3	2	-
- «Безпека в Інтернеті», авторські курси Н. Саражинської	2	-	-
Міжнародний форум «Інноватика в сучасній освіті». м. Київ	2	-	-
Міжнародний форум «Цифрове перетворення освіти», авторський курс Н. Саражинської	-	2	3
Науково-методична конференції: - «Освіта, наука та виробництво», ШіСумДу; -«Науково-методичні засади створення інноваційної моделі STEM-освіти»	3	13	2
II Міжнародна онлайн конференція «Проблеми розвитку ІТ технологій та кластерних ініціатив»	1	-	-
Онлайн-курс Cisco Networking Academy	-	1	-
Онлайн-курс «Вчимося жити разом»	-	-	3
Онлайн-курс «Основи здоров'язберезувальної компетентності»	-	-	3
Академія неперервної освіти. «Росток А.В.Т.»	3	1	-
Семінар GEG «Інформаційно-освітнє середовище навчального закладу засобами Google Apps for Education», м. Київ	1	-	-
Дистанційна Академія Elnik	1	-	-
Освітня платформа «Критичне мислення». Тренінги, м. Київ	-	16	7
Онлайн-курс «Критичне мислення для освітян» на платформі Prometheus	-	-	3
Вебінари ВГ «Основа», «Ранок»	14	13	19
Віртуальна школа ІКТ, авторський курс О. Гергель	-	2	-
Навчально-методичний семінари: -«Нова українська школа: знання/викладання про Голодомор та інші геноциди». м. Київ -«Можливості використання методу усної історії у загальноосвітній школі», м. Суми -«Розвиток соціальної згуртованості суб'єктів освітнього процесу», м. Київ	-	1 1 1	-
EdCamp (Глухів, Шостка)	-	5	7
Разом	33	63	59

Таким чином, як показали результати опитування, педагогічна спільнота Шосткинського НВК: спеціалізована школа І-ІІ ст.-ліцей готова до змін і хоче навчатися, поєднуючи різні форми організації курсів як на базі Сумського ОІППО, так і інших освітніх закладів України та Сумської області. До того ж, в нашому закладі є ядро вчителів, які мають практичний досвід проектування нових форм організації процесу підвищення кваліфікації, вибудови індивідуальної траєкторії професійного зростання, до чого і спонукає закон України «Про освіту». Таких людей стає все більше і це потрібно враховувати в організації методичної роботи.

Література:

1. Закон України «Про освіту». ВВР.2017.№38-39.с.380
2. Концепція Нової української школи.

URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Декунова Зоя Володимирівна,

старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти;

Лавська Алла Михайлівна,

старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ЩОДО КОНТРОЛЬНО-ОЦІНЮВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті висвітлено сучасні підходи щодо контрольної-оцінювальної діяльності вчителя початкових класів. Акцентовано увагу на формувальному оцінюванні та важливій технології оцінювання у початковій школі – портфоліо.

Ключові слова: початкова школа, контроль, оцінюванню, портфоліо.

Контрольно-оцінювальна діяльність учителя – обов'язковий засіб взаємозворотного зв'язку в навчальному процесі. Вона завжди привертає пильну увагу дітей, батьків, суспільства. Особливий інтерес до контролю й оцінювання виник у період зміни ідеологічних, методологічних і нормативних вимог до школи.

Завдяки контролю й оцінюванню визначається рівень персональної відповідальності кожного учасника за якість процесу навчання. Результати навчання учнів стають сигналом для самооцінювання вчителем своєї праці, пошуку способів корекції й допомоги дітям.

Курс розвитку сучасного освітнього процесу в напрямі формування компетентностей зумовлює перегляд основних підходів до оцінювання навчальних досягнень учнів. Стандартні тести і перевірки (контрольні) роботи, які здебільшого зосереджуються на тому, чого не знають чи не вміють робити учні, відходять у минуле, на перший план виходять методи і форми оцінювання, які зосереджуються на протилежному – що знають і що вміють робити учні.

У Державному стандарті початкової загальної освіти заявлено рекомендацію впроваджувати формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів.

За формувальним оцінюванням відстежується особистісний розвиток дитини та хід опанування нею навчального досвіду як основи компетентності. У процесі оцінювання дитина порівнюється сама із собою, з власними здобутками: із чого почала й чого досягла. Таке оцінювання більш продуктивне, бо показує сходинки розвитку конкретної дитини.

Формувальне оцінювання дає можливість:

- вибудувати індивідуальну траєкторію розвитку учнів;
- оцінити або визначити досягнення дітей на кожному з етапів освітнього процесу;
- вчасно виявляти проблеми й запобігати їх нашаруванню;
- мотивувати учнів до прагнення здобути максимально можливі результати;
- виховувати ціннісні якості особистості, бажання навчатися, відсутність побоювання помилитися, переконання у своїх можливостях і здібностях.

Враховуючи пріоритетні напрямки Нової української школи, зазначені в Державному стандарті початкової загальної освіти, оптимізм, життєрадісне світосприймання, почуття впевненості у своїх силах необхідно формувати з перших днів перебування дитини в школі. На необхідності зміцнювати в дитини віру в свої сили, терпляче працювати з нею і чекати того моменту, коли можна буде позитивно оцінити її працю зазначав і В.О.Сухомлинський.

Сьогодні акцент перевірки зміщується з того, що дитина не знає, на те, чого вона навчилася, що вміє, а це повністю відповідає гуманістичним підходам системи оцінювання та реалізує позитивний принцип оцінювання, тобто. ґрунтується на врахуванні рівня навчальних досягнень учня, а не ступеня його невдач.

У сучасній школі змінюється загальна мета оцінювання – вона перестає бути лише інструментом оцінювання успішності учня, а стає засобом навчання для вчителя також.

Однією з важливих технологій оцінювання у початковій школі, особливо у першому класі, є технологія портфоліо, яка відрізняється від традиційних методів оцінювання тим, що забезпечує вчителя обґрунтованою інформацією про процес і результати навчальної діяльності учня, забезпечуючи при цьому можливість для здійснення власних оцінних суджень щодо результатів своєї діяльності.

Портфоліо, яке з'явилося у світовому освітньому просторі у 90-х роках як інноваційна форма оцінювання і форма накопичення інформації, вважається «аутентичним», тобто істинним, найбільш наближеним до реального оцінювання, до індивідуалізованої оцінки, зорієнтованої не лише на процес оцінювання, а й самооцінювання.

Самоконтроль і самооцінювання – як система дій, за допомогою яких учень перевіряє власну діяльність, на думку Д. Б. Ельконіна та В. В. Давидова впливає на розвиток внутрішніх мотивів пов'язаних з формуванням навчальної діяльності. При цьому важливо. щоб зовнішні мотиви (які спонукає оцінка), переросли у внутрішні: «навчаюсь, тому що мені цікаво пізнати щось нове», «тому що подобається процес навчання».

Термін «портфоліо» зарубіжна педагогіка запозичила зі сфери бізнесу Загалом цим словом позначають спосіб фіксації, накопичення й оцінювання індивідуальних досягнень особистості. У такому ж сенсі він використовується і в сучасній педагогіці. Ця форма контролю доповнює наявні засоби, розширює можливості запровадження особистісно зорієнтованого підходу, оскільки передбачає постійну співпрацю, діалог учителя й учня, обов'язкову опору на самоконтроль і самооцінювання, активність і творчість дитини.

Портфоліо – це спеціально спланована та організована індивідуальна добірка матеріалів і документів, яка демонструє зусилля, динаміку і досягнення учнів у різних сферах. Ось чому кінцеву мету навчального портфоліо вбачають в унаочненні прогресу навчання за результатами навчальної діяльності. Портфоліо завжди візуалізоване – зазвичай, у вигляді спеціальної папки. Однак його зміст не зводиться лише до колекції учнівських робіт.

Найважливішим є накопичення позитивної інформації в різних формах. Цю спрямованість відображають і різні назви цих папок: «портфоліо досягнень», «книжка досягнень», «сходинки зростання», «щоденник досягнень», «моя освіта», «папка моїх досягнень» та ін. Отже, основне призначення портфоліо полягає в тому, щоб *учень показав, на що він здатний*. Запровадження такої форми контролю сприяє розвитку самоконтролю й самооцінювання, рефлексивних умінь.

Цей вид роботи активізує співпрацю вчителя з батьками, заохочує їх до участі в навчанні

та розвитку дітей, наочно показує особистий поступ школяра. Результати оцінювання є чудовою інформацією для обговорення її з батьками дитини під час індивідуальних зустрічей. Батьки можуть побачити прогрес у розвитку дитини, оволодіння тими чи іншими компетентностями, обговорити види навчальної діяльності, які вони можуть здійснювати в домашніх умовах.

У початковій школі доцільно використовувати три види портфоліо:

1) *робоче*, матеріали якого покликані відобразити результати навчання школярів на певних етапах навчання (добираються як поточні роботи, так і зразки підсумкових робіт);

2) *демонстраційне*, що використовується для накопичення учнем робіт, які характеризують його найкращі результати з різних навчальних предметів (обираються самим учнем);

3) *портфоліо вчителя* – містить контрольні (тестові) завдання і зразки робіт, вибрані самим учителем. У вчительське портфоліо вкладаються продукти навчальної діяльності, які засвідчують її динаміку, а не лише абсолютні оцінки

На відміну від традиційних форм демонстрування кращих учнівських робіт (виставки саморобок, малюнків, конкурси літературної творчості та ін.), портфоліо передбачає тривалу вибірку роботи *кожного учня на основі самооцінювання*.

Щоб створення папки досягнень було цікавим, мотивувало дітей на успішне навчання, а вчителю давало достатньо інформації про їх розвиток, школярів необхідно вчити складати портфоліо. При цьому потрібно врахувати конкретні умови класу, а саме: 1) готовність дітей: їх вік, уміння і навички письма, читання, малювання, аплікації; 2) наявність у класі технічних засобів навчання; 3) чітко передбачити методику роботи: який вид портфоліо створюватимуть діти, де саме і як часто вони будуть поповнювати його матеріалами, як і що оцінюватиме вчитель, а що – самі діти.

Неможливо чітко визначити, які саме пункти мають бути в портфоліо кожного учня, бо це залежить від конкретної ситуації (вимог учителя, віку, можливостей, ініціативи учня, підказки батьків). Педагоги допомагають дітям опанувувати вміння оцінювати свої власні роботи і роботи своїх однолітків.

Проте, у процесі складання портфоліо не повинно бути тиску з боку вчителя або батьків, щоб діти якомога частіше поповнювали свою папку досягнень.

Молодшим школярам важко самостійно створювати папку своїх досягнень, тому вчитель може підказати дітям, що треба відібрати, як краще його оформити, час від часу приділяти на уроці кілька хвилин для розгляду портфоліо в малих групах або колективно.

Для молодших школярів портфоліо формується, як правило, у вигляді папки з файлами, у яких накопичується інформація за розділами, рубриками. Структуру папки можна вказати на внутрішньому боці обкладинки. Упровадження портфоліо вимагає від учителів додаткових знань і вмінь, а від учнів – організованості, творчості, адекватної самооцінки.

Отже, використання портфоліо як форми контролю й оцінювання учнів виконує кілька функцій: мотиваційну, розвивальну, діагностичну, навчальну. Залучення дітей до складання портфоліо є важливим засобом самопізнання й оволодіння вмінням учитися (у тому числі самоконтролю й самооцінювання), адже разом з учителем вони визначають мету роботи, структуру змісту, Вибір виду портфоліо, співпраця з учнями та батьками щодо його наповнення має відбуватися на засадах діалогічної взаємодії, урахувати вікову й навчальну готовність дітей та перспективи для одержання вчителем достатньої інформації щодо їх навчання й

розвитку виявляють вольові якості, щоб заповнювати папку послідовно, охайно, виконують заплановане.

Спостереження за навчальним поступом учнів та оцінювання цього поступу розпочинається з перших днів навчання дитини у школі і триває постійно. Педагоги мають постійно використовувати різноманітні методи оцінювання, уникаючи упередженості й ярликів.

Література:

1. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua>

2. Нова українська школа: поради для вчителя / Під заг. ред. Н.М. Бібік. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

3. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підруч. для вищ.навч.закл. 2-ге вид. К.: Грамота, 2013. 504 с.

4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: У 5 т. К.: Рад. шк., 1976. Т. 2, С. 419-530.

5. Федорова Е. Е., Новикова Т. Г., Прутченков А. С. Портфолио как система альтернативного оценивания в практике зарубежной школы // Школьные технологии. 2005. № 3. С. 171-181.

Деменков Денис Вікторович,

старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ОРГАНІЗАЦІЯ ГУРТКОВИХ ЗАНЯТЬ З ФУТБОЛУ ЗІ ШКОЛЯРАМИ 5-9 КЛАСІВ

Актуальність. Популярним видом фізичної активності як серед школярів, так і загалом серед молоді є футбол, оздоровчий вплив якого широко застосовується в практиці загальноосвітніх навчальних закладів (А.В. Дулібський, 2001; В.М. Шамардін, 2002; В.М. Костюкевич, 2006; F. M. Impellizzeri, 2006; J. Mallo, 2008 та ін.). Однак, слід відзначити, що не зважаючи на популярність футболу серед шкільної молоді в навчальних закладах України, він ще не використовується як ефективний засіб подолання факторів ризику багатьох хронічних захворювань, а також формування й ведення здорового способу життя, відволікання дітей та молоді від негативного впливу «вулиці».

Зниження рухової активності, фізичного розвитку, захворювання опорно-рухового апарату, серцево-судинної системи – далеко не повний список проблем «сучасної школи», які, на жаль, неможливо вирішити тільки уроками фізичної культури, рухливими перервами, фізкультхвилинками та фізкультпаузами.

Проблема недостатності рухової активності учнів здебільшого є наслідком інтенсифікації сучасного навчального процесу і малої кількості годин, виділених на заняття фізичною культурою в школі. Передбачається, що у вирішенні проблеми значну роль має відіграти ефективна організація фізичного виховання учнів із використанням різноманітних додаткових видів рухової активності в позаурочний час з метою всебічного розвитку особистості школярів [6].

Відомо, що оптимальний рівень рухової активності позитивно впливає на цілий комплекс показників, які визначають поняття «фізичне здоров'я» [2].

В цьому руслі зростає значення гурткової роботи як засобу додаткової рухової активності, фізкультурної освіти та збереження здоров'я школярів.

Ефективне функціонування системи шкільної футбольної освіти потребує належного нормативно-правового, організаційного, кадрового, науково-методичного, фінансового, матеріально-технічного забезпечення.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Проблему побудови уроків футболу в загальноосвітній школі досліджували А.В. Попов (2000), К.Л. Віхров, Є.В. Столітенко (2001, 2002, 2004, 2013), В.М. Костюкевич (1997, 2006) та ін.

На сьогодні достатньо вивчені питання відбору юних футболістів (Золотарев А.П., 1997; Бойченко Б.М., 2003 та ін.), планування тренувального процесу (Айрапетянц Л.Р., 1992; Максименко І.Г., 2001, 2004; Лисенчук Г.А., 2004, Столітенко Є.В., 2010), розвитку фізичних якостей (Булатова М.М., 1996; Дулібський А.В., 1999, 2001), формування індивідуальної техніко-тактичної майстерності (Петухов А.В., 2006) методики навчання та тренування (Нуримов Р.И., 2005; Столітенко Є.В., 2013).

Однак практично поза увагою дослідників залишається проблема організації гурткових занять з футболу для школярів в умовах розвитку та нових вимог сучасної освіти, крім того, значна частина розроблених матеріалів спирається на старі програми з фізичної культури, навчальну програму для гуртків з футболу в 1-11 класах загальноосвітніх навчальних закладів [3], навчально-методичний посібник «Футбол у школі», які розроблені до затвердження нових програм з фізичної культури і не враховують взаємозв'язок програмного матеріалу гуртків з футболу між школою м'яча та варіативним модулем «футбол» [5], інноваційні підходи у фізичному вихованні школярів, що безумовно знижує ефективність гурткової роботи з футболу.

Виклад основного матеріалу. Навчання футболу у 5 класі носить форму ознайомлення з прийомами футболу і починається зі створення уявлення про них. З цією метою учням пояснюють призначення даного прийому і показують його. Одночасно акцентують увагу на найважливіших деталях руху. Важливо, щоб учні зрозуміли, осмислили матеріал.

Варто ознайомити їх з усіма технічними прийомами, що входять до навчальної програми за цей рік. На цьому етапі навчання школяр сам вибирає (за допомогою вчителя) найбільш прийнятні для себе технічні прийоми, які вивчає на заняттях.

Відомо, що високу техніку насамперед характеризує раціональність. Виконання окремих прийомів високотехнічного футболіста відрізняється впевненістю, невимушеністю, основна увага його спрямована не на саме виконання прийому, а на вирішення тактичних завдань. Тому при навчанні школярів придбанню різноманітних рухових навичок варто приділяти велику увагу вдосконаленню почуття рухів [1].

Вивчення прийомів футболу в цьому віці доцільно вести цілісним методом з деяким акцентом на деталях виконання технічного прийому. Головне – показ. На заняттях варто вивчати не більше 2 прийомів. З огляду на те, що нові рухові навички виникають на базі раніше засвоєних, треба використовувати природний взаємозв'язок і структурну спільність різних технічних прийомів і способів.

У 5 класі відбувається знайомство учнів, які забажали стати воротарями, або яких призначили вчителі, з технікою гри воротаря. Таке знайомство необхідно починати з оволодіння

імітаційними та підвідними вправами, спрямованими насамперед на покращення координаційних здібностей.

У 6 класі вирішується основне завдання даного етапу – створення в учнів цілісного зорового уявлення і рухового відчуття дії, яка виконується, та її основних елементів.

Під час навчання футболу в цьому віці вчителю варто дотримуватися такої послідовності:

1. Демонстрація (показ), розповідь.
2. Вивчення прийому в цілому, вивчення по частинах.

Навчання варто починати з вивчення прийому в цілому, потім виправляти при необхідності окремі деталі. Не можна залишати помилок без зауважень. При потребі слід давати підвідні вправи, які найбільш ефективні перед безпосереднім вивченням технічного прийому.

3. Повторення прийому в різних вправах.

При повторенні варто враховувати психологічні особливості цього віку й урізноманітнити вправи. Визначаючи міру повторення, необхідно враховувати, що нові координаційно складні вправи швидко викликають у школярів цього віку стомлення відповідних нервових центрів. Тому на даному етапі найефективніше серійне повторення вправ (2-3 серії по 8-10 повторень у кожній). Інтервали між серіями повинні бути достатніми для відпочинку. У цей час можна зробити зауваження, внести виправлення, уточнити, ще раз показати вправу. Вивчення нового матеріалу триває протягом 3-5 наступних занять. Жодна вправа не повинна виконуватися недбало.

Становить певний інтерес методика навчання школярів цього віку, основний зміст якої - навчання в певній послідовності технічним прийомом, що найчастіше зустрічаються у грі, у так званих «зв'язках». Такими прийомами вважаються:

- а) обробка (зупинка, прийом) м'яча;
- б) ведення м'яча;
- в) удар по м'ячу.

Відповідно до цієї методики, саме «зв'язка» є базовою в усій сукупності технічних прийомів, що зустрічаються в грі. Звичайне навчання починають з удару, причому з місця, або ж навчають окремим технічними прийомам по частинах.

У грі ж здебільшого необхідно швидко обробити м'яч у русі в потрібному напрямку, у потрібну сторону без додаткової обробки для наступних дій, тобто удару передують численні рухові дії, що досить характерно для ігрової ситуації, і якість удару багато в чому залежить від рівня вмінь, виявлених у попередніх діях. Тому і пропонується почати навчання з «обробки м'яча», тобто із зупинки і підлаштування його в потрібний бік із наступними діями - передачею або ударом, і вже тут акцентувати увагу на техніці удару або передачі.

4. Виконання прийому на оцінку.

Виконання технічного прийому на оцінку може проводитися у процесі навчання, причому оцінка повинна бути об'єктивною. Треба заохочувати змагання не тільки серед класу, групи учнів, але й між двома-трьома.

Навчаючи футболу учнів 6 класу, необхідно мати на увазі ще низку положень:

1. Під час навчання повторення технічного прийому має відбуватися при малих і середніх зусиллях. Учитель повинен вирішувати самостійно, коли варто ускладнювати умови виконання технічного прийому, або ж переходити до вивчення наступного в залежності від засвоєння навчального матер-ла. До вправ, у яких технічний прийом виконується із граничними зусиллями, варто переходити тільки тоді, коли прийом або дія будуть засвоєні в достатній мірі. Особливо важливо пам'ятати, що кількість повторень тих чи інших фізичних вправ, елементів техніки має бути такою, щоб вони виконувались вільно, без зайвих напруг. З появою хоча б невеликої втоми, вправа (з метою навчання) повинна бути припинена.

2. Для закріплення технічного прийому необхідно використовувати і саму гру. Ігри рекомендується проводити із завданням, яке має передбачати часте застосування технічного елемента, що вивчається.

Наприклад, на занятті вивчається удар внутрішньою стороною стопи. У грі можливо таке завдання: всі передачі робити тільки ударом внутрішньою стороною стопи. Після вивчення удару головою можна наприкінці заняття провести гру в ручний м'яч без воротарів, в якій м'яч вважати забитим тільки ударом голови, або всі передачі робити тільки ударом голови.

3. Наприкінці занять з вивчення технічних прийомів, з метою підняття емоційності проведення занять, необхідно проводити ігрові вправи. Зміст ігрових вправ учитель повинен варіювати сам, у залежності від підготовленості учнів і завдань заняття.

Навчання футболу у 6 класі починається з вивчення техніки пересувань. Паралельно здійснюється оволодіння основними способами виконання техніки польового гравця. Техніку пересувань надалі необхідно вдосконалювати і у старших класах. Після засвоєння окремих прийомів і способів – потрібно відпрацьовувати можливі їх поєднання в ігровій обстановці. Вправи з техніки пересувань необхідно систематично включати в підготовчу частину заняття, а при постановці спеціальних завдань – в основну.

Починати навчання веденню м'яча треба з ведення по прямій носком, серединою підйому, потім внутрішньою і зовнішньою частиною підйому, чергуючи кожний наступний спосіб ведення з раніше вивченим. До ведення м'яча по дугах, зигзагах зі зміною напрямку варто переходити після того, як учні добре засвоїли техніку ведення м'яча по прямій у поєднанні з усіма способами.

Паралельно з навчанням веденню м'яча можна переходити і до навчання зупинкам м'яча, починаючи з найпростіших (зупинка м'яча підшвою, внутрішньою стороною стопи), поступово переходячи до більш складного (внутрішньою і зовнішньою частиною підйому, серединою підйому). Головним завданням під час навчання ударам є завдання поставити удар, тобто навчити бити сильно і точно з різних положень, а також навчити диференціювати силу удару в міру потреби. Починати навчання ударам ногою треба з найпростіших ударів, поступово, у міру засвоєння, переходячи до більш складних. Спочатку вивчають удари по центру м'яча, а потім переходять до «різаних» ударів.

У 6 класі здійснюється навчання найпростішим технічним прийомам гри воротаря:

- а) пересування;
- б) ловіння м'ячів, що летять низько, на середній висоті і високо без падіння;
- в) вивчення падінь у бік після кроку і після пересування.

Для цього вчитель або гравець під час навчання кидає м'яч рукою (для більшої точності) або посилає з невеликою швидкістю ногою в різних напрямках від воротаря. Особливу увагу необхідно звертати на якість виконання технічних прийомів, а не на швидкість.

Основна мета навчання футболу в 7-9 класах – формування рухового вміння. Безпосереднє оволодіння руховою дією починається з формування знання про сутність рухового завдання і шлях його вирішення. Знання це формується на основі спостереження зразка і коментаря, що супроводжує показ. Учитель повинен звернути увагу учня саме на ті елементи рухової дії, від яких залежить успішність її виконання. Доступність рухової дії, що вивчається, залежить від якості уявлення про мету дії та шляхи її досягнення.

Уявлення формуються на основі відомостей, які повідомляються вчителем, і особистого досвіду учня. Учень має розібратися в логіці дії, що вивчається, і зосередити увагу на вирішальних умовах її виконання. Часто спроби виконати дію невдалі саме тому, що виконавець не розуміє, від чого залежить успіх, що є головним і як другорядні елементи пов'язані з головним умовами успіху.

Уявлення повинні містити зоровий образ рухового завдання і спосіб його вирішення, оснований на спостереженні; логічний (смысловий) образ, оснований на поясненні (коментарі); кінестезичний образ способу вирішення, оснований на раніше сформованих уявленнях (накопичений руховий досвід) і на відчуттях, що виникають у спробах вирішити рухове завдання частково (у підвідних вправах) або цілком. Формування логічного і зорового компонентів, як правило, відбувається значно швидше, ніж рухового, але руховий компонент завжди залишається основою уявлення, головною формою реалізації смыслового компонента.

Основними методами навчання футболу у цьому віковому періоді виступають розповідь, показ і їхнє поєднання. Демонстрація супроводжується вербальним коментарієм, причому чим яскравіша, образніша, емоційніша мова вчителя, тим швидше і міцніше запам'ятовується інформація, яка повідомляється учням. Якщо учень має достатній руховий досвід і чітко уявляє необхідні дії по кожній з деталей цілісної дії, то рухова дія може бути виконана відразу ж після постановки рухового завдання. Для формування повноцінного уявлення учень повинен не тільки побачити, але й відчути особливості дії, що вивчається, сформувати рухове уявлення про неї. З цією метою учневі пропонують виконати дію, яку вивчають, якщо вона доступна, або підвідну вправу, в якій потрібне відчуття можна наочно відчути і добре запам'ятати.

Показ у поєднанні з поясненням робить вирішальний внесок у формування уявлень про рухову дію, що вивчається. Дія виконується уповільнено (через необхідність докладного свідомого контролю дії по всіх окремих деталях цілісної дії й неминучого на перших спробах коригування елементів дії). Для школярів цієї вікової групи поки ще не повною мірою зрозумілі м'язові відчуття при виконанні тієї чи іншої рухової дії. Щоб вони були сприйнятті і зрозумілі, потрібно в кілька разів більше часу на сприйняття й усвідомлення. М'язове почуття вдосконалюється особливо успішно, коли учень, виконуючи завдання, зосереджує увагу на сприйнятті зусиль. Для усвідомлення відчуттів буває достатньо 10-12 повторень.

Під час навчання футболу учнів 7-9 класів метод практичного виконання дії, що вивчається, реалізується в таких методичних прийомах:

1. Виконання підвідних вправ (вони, як правило, індивідуалізовані);

2. Застосування так званих “регуляторів руху”. Застосовуючи їх, учитель ставить учня в такі умови, в яких рух може бути виконано тільки одним, правильним способом.

3. При початковому освоєнні краще виконувати дію, що вивчається, серіями по 5 повторень із 3-хвилинною перервою між серіями, усього 3-4 серії.

Правило від «легкого до важкого» реалізується в декількох методичних прийомах:

1. Східчасте збільшення швидкості дій. Учень виконує серію спроб на відносно невисокій швидкості. Після того, як вдаються 90 % спроб, швидкість дій дещо підвищується і на цій сходинці знову досягають 90 % вдалих спроб.

2. Східчасте підвищення точності дії. Принцип ускладнення той же, але параметром, що змінюється, є не швидкість, а вимога до точності дій.

3. Збільшення розмірів поля, розподіл уваги для доцільного коригування дій у зовнішніх умовах, що змінюються.

На цьому етапі надзвичайно важливий контроль помилок. Основна вимога педагогічного контролю при цьому - контролювати й оцінювати не якість дій учня взагалі, а якість вирішення поставленого завдання навчання. Контролюючи якість усвідомлення рухового завдання, оцінюють здатність точно сформулювати його смисл і розповісти про основні умови.

Під час навчання у 7-9 класах воротарі повинні якнайчастіше виконувати у занятті різні вправи з м'ячем у руках, загальнорозвивальні і спеціальні, у загальній групі та індивідуально. Перед воротарями слід поставити такі завдання:

- краще менше виконати прийомів у грі, але правильніше;
- виконувати у грі ті технічні прийоми, які вже добре засвоєні.

Як правило, вивчення технічних прийомів воротарів у русі пов'язано з певними складностями, тому заняття з вивчення нових технічних прийомів треба обов'язково починати з повторення прийомів, пройдених на попередніх заняттях і обов'язково в повільному темпі. Поступово швидкість збільшується, і робляться більш різноманітні вправи за ступенем складності їхнього виконання. Необхідно сформувати міцну рухову навичку з виконання технічного прийому і, звичайно, воротар має розуміти зміст власних рухів, повинен добре орієнтуватися у часі і просторі під час прийому м'яча, що йде у різних напрямках від нього.

Зрозуміло, що під час гри воротар діє у 3 основних ситуаціях: у воротах, на виходах і в організації атаки й оборони. Тому і навчання стража воріт повинно слугувати моделлю його ігрових дій. Воратареві для успішного засвоєння технічних прийомів і для їх удосконалення необхідно на кожному уроці, окрім чистої роботи над елементами, постійно награвати типові ситуації, щоб у грі використовувати накопичені вміння раціонально і з найбільшою віддачею. Для цього поряд із загальноприйнятими формами навчання необхідні спеціальні заняття у вигляді тематичних уроків, присвячених:

- відпрацюванню техніки ловіння і відбивання м'яча під час гри у воротах;
- удосконаленню ловіння і відбивання м'яча під час гри на виходах (у цих випадках доцільно створювати ймовірні ситуації й умови);
- навчанню вибивання м'яча ногою з руки і кидкам м'яча під час організації атаквальних дій команди.

Побудувати заняття правильно і педагогічно грамотно – це насамперед раціонально використати відведений на нього час. Організація повинна починатися ще до заняття і включати

дотримання порядку в місцях переодягання, підготовку інвентарю, виконання черговими своїх обов'язків, тобто формування попередніх умов. Добра підготовка до заняття забезпечує високий рівень його поведіння, створює позитивний емоційний фон, сприяє інтенсивній і плідній роботі.

Однак, вивчення документів планування з фізичної культури показало, що календарні плани, в яких основним є оптимальний розподіл навчальних годин за елементами програмного матеріалу, у більшості випадків складаються формально і не забезпечують творчого його використання в роботі. Між тим, передові вчителі, готуючи ці документи, враховують як можливості матеріальної бази школи, так і особливості фізичного розвитку та підготовленості учнів, оскільки складаються вони для кожного класу окремо. У більшості обстежених шкіл календарні плани для паралельних класів фактично нічим не відрізняються [4].

Висновки. Вивчення науково-методичної літератури дозволило узагальнити і систематизувати дані з проблеми організації гурткових занять з футболу у школі.

Встановлено, що на сьогодні, залишається ряд невирішених питань організації гурткових занять з футболу, а саме:

- невідповідність сучасним вимогам науково-методичного та медико-біологічного забезпечення розвитку футболу;
- стан спортивного інвентаря, обладнання, спортивних споруд та їх повна відсутність;
- рівень професійної підготовки вчителя, який викладає гурткові заняття з футболу в школі;
- значна кількість розроблених методичних матеріалів не відповідає вимогам сучасної школи та не є системним продовженням змісту варіативних модулів з фізичної культури.

Для підвищення ефективності впровадження футболу у загальноосвітні навчальні заклади необхідна система, яка б визначала, як організаційне (вибір та підготовку місць для занять, матеріально-технічне забезпечення, побудову занять, керівництво групою, добір методів навчання), так і методичне (наявність державних програм, які відповідають сучасним вимогам, планування роботи, розклад занять, методичні рекомендації та ін.) забезпечення гурткової роботи з футболу.

Перспективи подальших досліджень. Актуальними є подальші дослідження щодо організації гурткових занять з футболу зі школярами 5-9 класів.

Література та джерела:

1. Віхров К.Л. Футбол у школі. Київ: Комбі ЛТД, 2004. 256 с.
2. Магльований А. Системне уявлення про здоров'я людини. Рівне: РВЦ Міжнародного університету "РЕГ" імені академіка Степана Дем'янчука, 2003. Ч.1. С.192–196.
3. Навчальна програма для гуртків з футболу в 1 -11 класах загальноосвітніх навчальних закладів [Електронний ресурс] // Федерація футболу України: [сайт]. Київ, 2008. URL: <http://ua.convdocs.org/docs/index-56797.html> (дата звернення: 16.02.2018).
4. Столітенко Є.В. Фізичне виховання учнів 1-11 класів у процесі занять футболом : навч. посіб. / Є.В. Столітенко. Київ, 2013. 304 с.
5. Фізична культура в школі: 5-11 класи: метод. посіб. / за заг. ред. С.М. Дятленка. Київ: Літера ЛТД, 2011. 368 с.

6. Шаленко В.В. Формування рухових якостей та технічної підготовленості школярів протягом безперервної футбольної підготовки: автореф. дис. на здобут. наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту: спец: 24.00.21 «Олімпійський і професійний спорт». Харків, 2005. 20 с.

Дикий Віктор Петрович,

учитель трудового навчання Гринцівського НВК
Лебединського району Сумської області

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ КОМПЕТЕНТІСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

У програмі «Трудове навчання 5-9 класи» вказано, що метою базової загальної середньої освіти є розвиток і соціалізація учнів, формування у них національної свідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення і поведінки, творчих здібностей, дослідницьких життєзабезпечувальних навичок, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів. Зміст навчальної програми орієнтовано на формування в учнів ключових і предметних компетентностей, які покликані наблизити процес трудового навчання до життєвих потреб учня, його інтересів та природних здібностей. Для формування ключових і предметних компетентностей у зміст предмета закладено інтегровані змістовні лінії, однією з яких є «Екологічна безпека та сталий розвиток» яка націлена на формування в учнів соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства, усвідомлення важливості сталого розвитку для майбутніх поколінь.

XXI ст. визнане в світі як етап історичних змін, коли людство має замислитись над власним майбутнім. Екологічні, економічні та соціальні загрози, що виникли в наслідок людської діяльності, зумовили необхідність формування нових поглядів на майбутнє суспільства, тобто концепції сталого розвитку. Необхідною умовою реалізації цієї концепції є переорієнтація освіти, яка має ґрунтуватись на комплексному підході до соціального, економічного й екологічного розвитку. Загальною метою освіти є підвищення рівня розуміння громадянами проблем навколишнього середовища і розвитку, тобто формування компетентних особистостей.

Найбільш важливим підсумком XX століття є дійсне усвідомлення людством екологічної проблеми, сформоване відчуття екологічної кризи. Проте, як показує практика, українці ще не готові до активної участі у боротьбі за чисте довкілля. До причин слабкої участі населення України в розв'язанні екологічних проблем Н.В. Казанішена відносить: – недостатність знань і уявлень про масштаби екологічних проблем, причини їх виникнення; – незнання шляхів виходу із кризової ситуації; – безвідповідальне ставлення до результатів своєї діяльності; – екологічні проблеми та їх вирішення розглядаються населенням як справи відповідних організацій, органів влади; – недооцінка власних сил у подоланні локальних екологічних проблем, відсутність усвідомлення зв'язків між локальними та глобальними екологічними проблемами; – неусвідомленість потреби та відсутність бажання змінювати, гармонізувати взаємини із природою тощо [2, с. 179].

Розв'язати екологічні проблеми, зберегти природу для нащадків під силу лише людям з досить високим рівнем екологічної культури та високим почуттям відповідальності за

результати своєї природоохоронної діяльності. У зв'язку з цим виховання молоді в дусі бережливого ставлення до природи повинно стати невід'ємним компонентом навчального процесу. Екологізація освіти, на думку багатьох науковців, – один із найефективніших шляхів розв'язання екологічних проблем. Основним завданням екологічної освіти є виховання екологічної свідомості, що забезпечує гармонійне співіснування людського суспільства з навколишнім природним середовищем та охорону довкілля від техногенних забруднень [6, с. 416]. Науковці наголошують на необхідності екологізації мислення сучасних поколінь та формуванні екологічної культури населення. Місію створення нової системи взаємодії людини й природи багато вчених відводять учителю. Для успішного її вирішення, як стверджує В.П. Назарук, він має бути компетентним у цих питаннях, тобто володіти еколого-психологічною компетенцією [5, с. 228]. Значний внесок у виховання екологічної свідомості шкільної молоді, може внести вчитель трудового навчання. Вчитель трудового навчання – це фахівець-практик, організатор і вихователь учнівських колективів, від світоглядної позиції якого багато в чому залежить, як і в якому напрямі, з урахуванням яких пріоритетів будуть розгортатися виробничі й життєві процеси в майбутньому. Він формує в учнів ставлення до праці, предметами якої споконвіків були об'єкти природи. А тому в умовах глобальної екологічної кризи саме вчитель трудового навчання покликаний сформувати в учнів ціннісне і шанобливе, а не суто споживацьке ставлення до природи.

У юнацтва, як показують дослідження, переважають антропоцентристські установки в ставленні до природи. Довкілля більшістю школярами оцінюється з точки зору корисності для людини, сприймається як об'єкт використання для задоволення потреб людини. Таке ставлення до природи укорінюється ще з раннього дитинства, а навчально-виховний процес, де акценти зроблені на технологічних аспектах розвитку суспільства, лише поглиблює проблему. Ситуацію намагаються виправити організацією екологічного виховання під час вивчення природничих дисциплін та позакласні заходах. А тим часом на уроках трудового навчання переважно вивчаються технології використання природних ресурсів для задоволення матеріальних потреб людини. Такий підхід не дасть значного ефекту в екологічному вихованні шкільної молоді. Очевидно, що в ставленні до природи потрібна зміна парадигми з антропоцентричної на природоцентричну, і починати потрібно саме з перегляду місця і функцій людини в Природі та впливу трудової діяльності людини на стан довкілля. Такі питання має вивчати із школярами саме вчитель трудового навчання, виховуючи в них екологічну відповідальність і використовуючи для цього всі можливості.

Сучасні проблеми взаємовідносин суспільства і природи загострюють ряд невідкладних завдань, які постають перед педагогічною наукою і практикою. Прийшло усвідомлення того, що підростаюче покоління слід виховувати не в згубній традиції – якомога більше взяти від природи, а в гармонійному спілкуванні з природою, шанобливому ставленні до неї, у психологічній готовності оберігати природні цінності. Формування екологічної відповідальності, на думку Л.І. Малинівської, передбачає таку перебудову поглядів людини, коли засвоєні екологічні норми стають одночасно й нормами поведінки у ставленні до природи. А для цього природа має набути для школяра життєво важливого значення, стати особистісною цінністю. Тому вчитель трудового навчання має сформувати « світогляд майбутнього господаря, а не бездушного споживача навколишнього середовища» [4, с. 174].

Відомо, що найбільш могутнім засобом впливу на учнів є особистість вчителя. Для ефективного екологічного виховання школярів на уроках трудового навчання педагогу сьогодні необхідно бути високо освіченою, ерудованою людиною, володіти інформацією в суміжних галузях, бути добре обізнаним з питань економічного, політичного та екологічного життя. Для цього можна запропонувати модель екологічної підготовки вчителя трудового навчання.

Готовність учителя трудового навчання до екологічного виховання учнів: *Особистісна готовність*: 1) володіння екологічними знаннями; 2) сформоване ціннісно-мотиваційне ставлення до навколишнього середовища;

Педагогічна готовність: 1) володіння методикою екологізації трудового навчання; 2) наявність системи психолого-педагогічних знань, умінь і навичок, що дозволяють організувати еколого-виховні завдання: – формувати цілісну систему природничих, технологічних, економічних та екологічних знань; – виховувати шанобливе та бережливе ставлення до природи; – розвивати вміння оцінювати власну діяльність стосовно навколишнього середовища та передбачати її наслідки; – виховувати екологічну культуру та формувати розуміння необхідності її формування в учнів; – формувати знання про мету, завдання та зміст.

Адже саме від підготовки вчителя, його знань і вмінь подавати навчальний матеріал, висвітлювати проблеми, що гостро постають перед всім людством, залежить майбутнє. Учні, здобувши якомога ширші і ґрунтовніші знання, використовуватимуть їх у своїй професійній діяльності.

Оскільки найбільшій шкоди навколишньому середовищу завдають промисловість і сільське господарство, то вчитель трудового навчання має володіти якомога більшими знаннями екологічних проблем, адже на своїх заняттях він знайомить школярів з різними галузями народного господарства, а тому повинен знайомити із наслідками діяльності промисловості, тобто наслідками шкоди, якої завдають підприємства природі своїми відходами. Навчальний матеріал необхідно поновити екологічною інформацією, тобто при висвітленні більшості тем необхідно наводити приклади пагубного впливу майже всіх сфер виробництва, адже виробництво є головним чинником забруднення навколишнього середовища, екологічних проблем сучасності загалом. Повідомлення екологічного характеру на уроках трудового навчання повинні передбачати можливість реалізації його взаємозв'язку з національним і глобальним підходом до розкриття екологічних проблем. Завданням учителя трудового навчання є донести до кожного школяра, що кожна людина відповідає за збереження ресурсів планети, і кожен може щось зробити для цього. Однак мало того, щоб учні лише знали про це, необхідно, щоб вони одержали практичні навички із збереження ресурсів планети – води, електроенергії, палива, тепла, їжі тощо. Необхідно сформувати в учнів раціональне ставлення до використання ресурсів, пояснити, що споживати (купувати, використовувати) потрібно стільки, скільки необхідно для життя, а не бездумно і все підряд.

Важливою умовою розвитку інтересу до екологічних проблем є ставлення до них учителя. Щоб пробуджувати в школярів інтерес до природоохоронної діяльності, вчитель сам повинен бути переконаним у необхідності бережливого ставлення до природи. Вчитель трудового навчання повинен створювати такі виховні ситуації, які б викликали у школярів позитивні

емоційні реакції та переживання, спрямовувати такі ситуації на усвідомлення учнями функції природи, перспектив майбутнього, визнання неповторності й оригінальності природи.

Отже, екологічне виховання учнів на уроках трудового навчання є досить важливою проблемою, яка передбачає пошук нових ідей, науково обґрунтованих психолого – педагогічних шляхів екологічного виховання школярів. Детального опрацювання потребує проблема виховання в учнів ціннісного ставлення до природи як складова екологічного виховання школярів на уроках трудового навчання.

Вже тепер молодь повинна усвідомлювати, що вона вступає в життя в епоху не лише бурхливого розвитку науки і техніки, а й негативних наслідків науково – технічної революції, якщо людство не змінить стилю своєї діяльності й існування, не переоцінить життєвих цінностей, то йому неминуче загрожує загибель.

Список використаних джерел:

1. Денисюк Н. Можливості трудового навчання у формуванні екологічної компетентності учнів 5-7 класів // Трудова підготовка в закладах освіти. 2007. №3. с.20-22.

2. Казанішена Н.В. Екологічна підготовка майбутнього педагога як фактор гармонізації взаємин людини і природи // Шляхи вирішення екологічних проблем урбанізованих територій : наука, освіта, практика / Зб. праць за матер. всеукраїнської наук.-практ.конф. Хмельницький: Технологічний університет. Поділля 2003. С. 176-179.

3. Сірик І. Екологічне виховання як важливий аспект професійної діяльності вчителя трудового навчання // Трудова підготовка в закладах освіти. 2006. №5. с.36-37.

4. Малинівська Л.І. Формування відповідального ставлення до природи як проблема в науковій літературі // Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка : зб. наук. пр. Житомир: ЖДУ ім. Івана Франка, 2008. № 37. С. 174-177.

5. Назарук В.П. Теоретико-методологічні аспекти формування еколого- психологічної компетенції // Актуальні проблеми психології. Екологічна психологія : Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. Максименка С.Д. К.: «Логос», 2004. т.7, вип.7. С.226–233.

6. Петришин О.Л. Особливості екологічної підготовки бакалаврів інженерних спеціальностей в університетах США // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, досвід, проблеми : Зб.наук. праць. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2006. Вип. 10. С. 415–419.

Дрантусова Олена Миколаївна,

учитель-методист, учитель російської мови та літератури гімназії № 43

Міської ради Московського району м. Харкова

МУДРЫЕ ЖИЗНЕННЫЕ СОВЕТЫ М.ЩЕДРИНА И О. ВИШНИ

Одной из задач литературы является воспитание нового поколения, отвечающего по своему уровню развития и образу жизни условиям общества. Сбор и восприятие информации, преобразование ее в форму, удобную для восприятия, являются одним из видов самовыражения и раскрытия творческого потенциала личности. Сегодня можно прочитать фантастические удивительные волшебные повествования о занимательных приключениях

различных героев, например, животных. Получить нужные жизненные советы, ответы на интересующие вопросы.

В животном мире сказок существует особый тип героя. Например, Лиса в народных сказках имеет устойчивый образ, в котором доминирует хитрость, склонность к обману и уловкам. Лиса пойдет на всё, чтобы получить своё: будет притворяться слабой и беспомощной, пускать в ход всё своё обаяние и красноречие. В русских сказках о лисе противопоставляется персонаж-простак. Им может быть волк, которого лиса с успехом одурачивает, петух («Кот, петух и лиса»), или слабый заяц, которого она выгоняет из своей избы («Лиса и заяц»). Первоначально в мифе именно его необычное поведение способствовало сотворению мира и обретению знаний.

К народной мудрости, к сказке и мифу обращаются выдающиеся писатели. Салтыков-Щедрин (псевдоним – Н. Щедрин) Михаил Евграфович (1826-1889) – русский писатель-сатирик. Книга "Сказки" создается Щедриным в восьмидесятые годы. В 1883-1886 годах было написано 28 сказок из общего количества 32. Безудержная фантастика в сказочном мире Щедрина пронизана реальным "духом времени" и выражает его[1].

Проблематика и художественное своеобразие: 1) сатира на правительственные верхи самодержавия и на эксплуататорские классы («Медведь на воеводстве», «Орел-меценат», «Дикий помещик»); 2) разоблачение поведения и психологии обывательски настроенной интеллигенции («Премудрый пискарь»); 3) изображение жизни народных масс в царской России («Коняга»); 4) мораль собственников-хищников и пропаганда социалистического идеала и новой нравственности («Карась-идеалист»)[5].

«Медведь на воеводстве». Как и во всех сказках, здесь использована аллегория. Эта сказка - острая политическая сатира на правительственную систему самодержавия. Автор призывает к свержению монархического принципа государственного строя. Высмеиваются царь, министры, губернаторы; заметные признаки памфлета на правительство Александра III (образ льва). В образах трех Топтыгиных осмеивается монархия как антинародная, деспотическая государственная форма. Вывод: причина народных бедствий заключается не в злоупотреблении принципу власти, а в самом принципе. Спасение – не в замене злых Топтыгиных добрыми, а в устранении воевод Топтыгиных вообще, то есть в поваленные самодержавия.

«Орел-меценат». Щедрин высмеивает деятельность царизма на ниве образования. Заводя образованную дворню, Орел-меценат определяет ей назначение: она меня утешать будет, а я ее в страхе держать состояния. Когда кто-то из дворни осмеливался учить грамоте самого Орла, он отвечал на это расправой и погромом. На том и заканчивалось золотой век образования. Основной пафос сказки выраженный в заключительных строках: «орлы для просвещения вредны». Щедрин заклеил холопство в науке, показал, что монархический строй вообще враждебен образованию и допускает ее лишь в тех пределах, которые необходимы для обслуживания паразитических верхов.

«Самоотверженный заяц». Сказка направлена одновременно и против волчьих привычек поработителей, и против слепой покорности их жертв. Заяц пробежал мимо волчьего логова и не остановился на его грозный зов. За это волк посадил Зайца под куст и велел ждать, пока он проголодается и растерзает его. Главная черта психологии Зайца – не трусость. Основное

мотивировки его поведения (в отличие от мудрого пескаря) высказанное так: «Не могу, волк не велел». Заяц привык подчиняться, он раб покорности. В образе самоотверженного зайца Щедрин обобщил воспитанную веками классового гнета разновидность рабской психологии, в которой смирение пересиливает инстинкт самосохранения. Конечно, заяц – трусливый, у Щедрина – самоотверженный. Уже в одном этом заглавном высказывании сатирик проникновенно постиг противоречивость подневольной личности, испорченности человеческих качеств в обществе, основанных на насилии [2, с.223].

Остап Вишня - украинский писатель, юморист и сатирик, переводчик, член литературных группировок «Плуг» и «Гарт». В 1934 писатель был незаконно репрессирован и смог вернуться к литературному труду лишь в 1944 году. Одним из самых любимых произведений писателя известен цикл «Охотничьи усмешки». О. Вишня приобретает признание самобытного мастера украинской сатиры и мора [4]. Работа в прессе стала своеобразным продолжением, уже на высшем уровне гражданской зрелости, этой ежедневной школы жизни, что ее добросовестный и наблюдательный литератор проходил с действительно исключительной неутомимостью. Молодому журналисту и писателю Остапу Вишне хватало жизненных наблюдений и комических красок — именно поэтому он чуть не ежедневно мог выступать на страницах "Вести", "Крестьянской правды" и других изданий с усмешками, фельетонами или просто с лаконичными ущипливыми откликами на то или иное конкретное событие. Его слово пользовалось необыкновенной популярностью.

Выходят один за другим и сборники писателя. Всего, в течение десяти лет, на русском языке (если принимать во внимание и многочисленные переиздания) появилось около ста книг вишневской сатиры и юмора. Произведения автора печатаются в переводах на русский и другие языки [6, с.151].

В юмористическом рассказе «Лисица» О.Вишня дает советы охотникам, делится собственным опытом: когда охотиться на лису, почему именно зимой, как одеться. Описывает идеальную охоту с двумя собаками. Публикуя рассказ «Лисица» в 1945 году впервые определил его жанр – «мисливська усмішка» (подзаголовок к публикации «Із мисливських усмішок»). На русском – «охотничьи усмешки». Усмешка — это разновидность фельетона и юморески. Ввёл это термин сам Остап Вишня. Позднее он писал: «Хоть «фельетон» уже и завоевал у нас право на существование, но, на мой взгляд, слово «усмішка» ... от фельетона». Автор «Вишневых усмешек» осваивает и дальше развивает традиции отечественной, мировой литературы и народного творчества, прежде всего традиции классиков (Гоголя и Шевченко, Салтыкова-Щедрина и Франко, Мартовича и Чехова) [4].

«Охотничьи усмешки» Остапа Вишни пользовались большой популярностью, и немало из них включалось в разные издания его произведений.

«Наилучшее ружье - ваше. Остальные - бревно. Это на ваш взгляд. А на взгляд ваших товарищей-охотников и ваше ружье попадет в разряд бревна. Это вам, конечно, больно, но ничего не поделаешь: таков закон. Итак, покупайте ружье какой угодно фабрики: для вас оно будет наилучшим и с таким боем, какого нигде не видели и не слышали». Остап Вишня и сказал это в своей юмореске «Ружжо».

В его усмешках присутствуют и типичный украинский пейзаж, и украинский характер, и украинская поэтичность, и украинский юмор – «лукавый и добродушный».

В его произведениях, проникнутых искренним, жизнерадостным настроением, описаниями комических ситуаций. В своих рассказах Остап Вишня дает очень дельные и конкретные советы опытного охотника. В них он спрашивает о жизни и дает советы: «Як варити і їсти суп з дикої качки», «Сом», «Відкриття охоти», «Заєць». Поэтому «Охотничьи усмешки» не просто короткие юморески, но и справочник жизни, как и сказки у М.Е.Салтыкова-Щедрина. Успех человека и общества в целом зависят от каждого из нас. Мы ответственны за каждое наше действие, поэтому приятнее плоды за благочестивые поступки. То какой наша жизнь будет завтра, зависит от того, что мы делаем сегодня.

Литература:

1. Критическая литература о произведениях М.Е. Салтыкова-Щедрина. Вып. 3 / Сост. Николай Денисюк. Типография: Издание А.С. Панафидиной (Москва), 1905. 340с.
2. Бушмин А.С., Баскаков В.И. «Сказки» Салтыкова-Щедрина. Становление жанра. Творческая история. Восприятие. Ленинград. Наука. 1988. С.223-245.
3. Журавський А. «...Скажіть усім, що я не ворог народу...» // Літературна Україна. 1988. 9 червня. С.6-7.
4. Остап Вишня. <http://www.bookclub.ua/read/vishja/>
5. Салтыков-Щедрин М.Е. Сказки. Ленинград, 1988. С.56-77.
6. Суровцова Н. Перехрещені стежки // Березіль. 1992. №3-4. С.151-155.

Дудник Світлана Сергіївна,
учитель фізики КУ ЗОШ I-III ст. №19
м. Суми

ФОРМУВАННЯ Й РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ УЧНІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФІЗИКИ

У статті розкрито основні складові формування й розвитку творчої індивідуальності учнів шляхом використання тестових технологій у процесі вивчення фізики. Описано різні форми роботи з тестовими завданнями.

Ключові слова: творча індивідуальність, тестові технології, процес вивчення фізики.

Творчий розвиток особистості при навчанні з фізики не може бути реалізований без формування фізичних понять, законів, теорій, навичок та вмінь розв'язування задач з фізики. У процесі її вивчення можна успішно використовувати різні види інформації побудовані у формі тестів. Одна з основних функція тесту контролююча.

Тестові технології навчання фізики – є одним із пріоритетних напрямів діяльності вчителя у зв'язку зі здачею в кінці навчального року державної підсумкової атестації за тестами за вибором учнів та імовірно здачі зовнішнього незалежного оцінювання [3]. У фізиці, яка є основою природничих наук присутні всі види навчально-пізнавальної діяльності. Тому в процесі її вивчення можна успішно розвивати всі види мислення. Носієм необхідної для цього інформації є завдання побудовані у формі тестів. Тести з фізики можна використовувати з різною метою – для навчання, контролю, самоконтролю. Навчальні тести використовуються на етапі усвідомлення навчальної інформації; контрольні – на етапі перевірки знань; тести для самоконтролю – на етапі вивчення нового матеріалу і на етапі закріплення навчального

Тест, як система завдань специфічної форми і змісту є надійним інструментом в оцінюванні вмінь, знань та навичок учнів, дає можливість здійснювати диференційований підхід до учнів, упроваджувати у тест різні форми завдань, сприяє розвитку пізнавальних здібностей, логічного мислення, формуванню навичок застосовувати набуті знання на практиці. Використання тестів при вивченні фізики дає можливість:

- об'єктивно оцінювати знання учнів;
- використовувати обмежений час, може бути перевірено рівень навчальних досягнень в 50-80% учнів за урок;

- створювати умови для самостійної роботи учня, виключаючи списування;
- є можливість враховувати індивідуальні можливості учнів

Але при цьому використання тестових завдань для моніторингу навчальних досягнень учнів мають певні недоліки:

- тестові завдання не розвивають навичок мовлення, що інколи перешкоджає повній зв'язній відповіді при поясненні законів, теорій, фізичних явищ;

- у випадку самостійного складання тестів затрачається багато часу вчителем;
- існує імовірність випадкового вибору правильної відповіді із запропонованих;
- не простежується сам процес мислення учнів – ми лише бачимо кінцевий результат;
- інколи незначні помилки в арифметичних обрахунках приводять до неправильної цифрової відповіді, хоч сам процес використання фізичних знань правильний.

Тест, як інструмент вимірювання знань, вмінь та навичок учнів використовується дуже широко у зв'язку із запровадженням зовнішнього незалежного оцінювання [2]. Таким чином, тестування стало одним з головних видів контролю і оцінювання навчальних досягнень учнів. Тести можливо використовувати на різних етапах уроку, при вивченні усіх без виключення розділів і тем, починаючи із 7 класу.

Наприклад, для учнів 7 класу, на етапі актуалізації знань, можна застосувати тест та підготувати учнів до розв'язання задач з теми «Сила тертя. Коефіцієнт тертя»:

1. У яких випадках діє сила тертя спокою:

- А ящик лежить на похилій площині;*
- Б автомобіль зупиняється;*
- В ящик тягнуть по поверхні похилої площини;*
- Г автомобіль рухається рівномірно*

2. Люди і тварини не змогли б пересуватися, якби не діяла

- А сила тертя ковзання*
- Б сила тертя спокою*
- В сила тертя кочення*
- Г сила земного тяжіння*

3. У якому випадку значення сили тертя найменше:

- А при ковзанні тіла по поверхні іншого;*
- Б коли тіло перебуває в спокої на похилій поверхні*
- В при коченні тіла по поверхні;*
- Г у всіх випадках сила тертя однакова*

4. Однією з причин виникнення сили тертя є:

А шорохуватість поверхонь;

Б вага тіла;

В рух по поверхні;

Г жодна з названих

5. По горизонтальному столу рівномірно тягнуть ящик, прикладаючи силу 120 Н. Яка сила тертя діє на ящик ?

А 120 Н

Б 12 Н

В 0 Н

Г 1200 Н

6. Автомобіль рівномірно рухається по горизонтальному шосе. Вкажіть, чому дорівнює сила тертя, що діє на автомобіль:

А силі тяжіння;

Б силі реакції опори;

В силі тяги;

Г вазі автомобіля

Осмислення знань – це заглиблення в суть явищ, процесів, які вивчаються. Воно передбачає насамперед розкриття внутрішніх закономірностей цих явищ. Основними прийомами такої роботи є аналіз і синтез, абстрагування і конкретизація, порівняння й узагальнення, моделювання, класифікація тощо. Наприклад, для учнів 8 класу на етапі закріплення знань (рефлексії) з теми «Кількість теплоти» доцільне використання такого типу тестових завдань:

1. Встановіть порядок послідовності зазначених термінів у визначенні поняття:

Тепловий рух – це...

1) молекул і атомів ;

2) температуру тіла ;

3) безладний рух ;

4) який визначає .

2. Встановіть взаємозв'язок між процесами і їх характеристиками:

1) до тіла або над тілом виконують механічну роботу;

2) від тіла виконують механічну роботу;

3) теплопередачі або виконання ним роботи.

А. Внутрішня енергія тіла зменшується внаслідок.

Б. Внутрішня енергія тіла збільшується, якщо теплопередача відбувається в напрямі.

3. Встановіть взаємозв'язок :

1) перенесення теплоти , яке може відбуватися без проміжного середовища і зумовлене випусканням і поглинанням теплового проміння ;

2) перехід з твердого стану у рідкий ;

3) процес передачі внутрішньої енергії від нагрітого тіла до холодного без виконання механічної роботи ;

4) передавання енергії від одного тіла до іншого в результаті теплового руху та взаємодії частинок;

5) процес перенесення енергії струменями рідини або газу ;

А. Теплообмін.

Б. Теплопровідність.

В. Конвекція.

Г. Випромінювання.

4. Встановіть взаємозв'язок

1) $Q=Lm$	1. Кількість теплоти, яку потрібно надати тілу під час нагрівання.
2) $Q=qm$	2. Кількість теплоти, яку потрібно надати тілу під час плавлення .
3) $Q = cm(t_2 - t_1)$	3. Кількість теплоти , яку потрібно надати тілу під час випаровування
4) $Q = \lambda m$	4. Кількість теплоти , яка виділяється під час згоряння палива.
5) $\eta = \frac{A_k}{Q}$	5. Коефіцієнт корисної дії нагрівника .

5.Встановіть взаємозв'язок

1) пароутворення , яке відбувається з вільної поверхні рідини ;

2) пароутворення в усьому об'ємі речовини;

3) процес переходу рідини в пару .

А .Пароутворення .

Б. Випаровування .

В. Кипіння .

6.Правдиве твердження чи хибне ?

1.Швидкість випаровування залежить від виду речовини.

2. Швидкість випаровування не залежить від площі поверхні рідини .

3. Швидкість випаровування залежить від наявності потоків повітря і його вологості .

4.Кількість теплоти , яка потрібна для випаровування рідини при температурі кипіння не залежить від маси рідини.

5.Кількість теплоти , яка потрібна для випаровування рідини при температурі кипіння , залежить від роду речовини.

Таким чином, разом із засвоєнням навчального матеріалу учні засвоюють різноманітні навички та вміння роботи з тестовими завданнями, що формуються на основі знань, умінь і навичок [5]. Таким чином, в основу формування вмінь і навичок виконання тестових завдань, покладено розбір і глибоке засвоєння навчального матеріалу; подолання труднощів під час набуття навички роботи з тестами; вдосконалення й автоматизація навички; закріплення досягнутого рівня навички та використання її на практиці. Виконання тестових завдань забезпечує можливість підвищення ефективності навчально-виховного процесу з фізики, оскільки мають суттєві переваги перед іншими видами моніторингу рівня засвоєння навчального матеріалу учнями [1]. Тест, як оперативний і педагогічний засіб, не лише сприяє контролю

знань, вмінь та навичок учнів та несе виховну, розвивальну та навчаючу функції, а й ефективно впливає на розвиток компетентностей в учнів.

Література:

1. Голубєва Н.В., Дурєєв В.О., Бондаренко С.М., Мурін М.М. Комп'ютерне тестування як одна з форм сучасного контролю знань // Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: зб. наук. пр. Львів: ЛДУБЖД, 2006. Вип. 1. С. 309-313.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посібн. К.: Академвидав, 2004.
3. Сікорський П. І. Моделювання дидактичних систем оцінювання // Шлях освіти. 2006. №2. С. 2-6.
4. Сікорський П.І., Біляковська О.О. Принципи моделювання оцінювальних систем // Шлях освіти. 2006. № 1. С. 14-17.
5. Ткачова Н.І. Формування особистості учня у навчально-виховному процесі. Х.: Вид. група «Основа»: «Тріада +», 2007. 208 с.
6. Упатова І.П. Активізація навчально-пізнавальної діяльності школярів у процесі контролю знань // Педагогіка та психологія: зб. наук. пр. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2006. Вип. 29. С. 157-161.

Євтифієва Оксана Іванівна,

учитель образотворчого мистецтва

КУ загальноосвітня школа I-III ст. №12 ім. Б. Берестовського м. Суми

ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ ТЕХНІК НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ДЛЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ (урок)

Мета: ознайомити учнів з новою (або забутою) технікою «парчмент-крафт», з історією її виникнення; навчити виконувати основні елементи в цій техніці;

розвивати вміння й навички виконання основних елементів образної діяльності, образне мислення; формувати навички роботи в різних техніках;

розвивати відчуття ритму, рівноваги, декору на площині, творче ставлення до роботи; виховувати акуратність, терпіння, любов до прекрасного.

Матеріали та обладнання: калька, манікюрні ножиці, булавки, гачки, комп'ютерні коврики для мишки, трафарети, проектор.

План роботи

1. Вступ
2. Історія виникнення техніки «парчмент-крафт»
3. Інструменти та матеріали
4. Послідовність та основні правила виконання роботи в техніці «парчмент-крафт»
5. Виконання вправ
6. Виконання роботи «Метелик» (елемент для оформлення листівки)
7. Джерела інформації

Радувати близьких і друзів нам доводиться досить часто. Трапляється, що на дорогий подарунок іноді не вистачає коштів або, навпаки, необхідно приділити увагу людині, яка може

собі дозволити все. У будь-якому випадку, здивувати допоможе незвичайний подарунок у стилі «парчмент-крафт».

Парчмент-крафт або пергамано – настільки складну назву дано дуже красивому, і разом з тим, відносно нескладному виду рукоділля. Пов'язане воно із створенням ажурних, невагомих малюнків-мережив із звичайної паперу. Хоча... папір не зовсім звичайний – це спеціальна калька, покрита воском – саме завдяки такому складу паперу, з неї виходять чудові вироби.

А почнемо нашу роботу з короткого екскурсу в історію цього виду ручної роботи.

Мистецтво парчмент-крафт виникло в Європі в Середні століття, приблизно в XIV столітті. Старовинні книги, які переписувались від руки, і закладки для них прикрашалися легкими ажурними малюнками, чарівні подарунки – [серветочки](#) або [листівки](#), виконані в цій техніці, отримували в середньовіччі маленькі дівчатка, які перший раз приходили на причастя.

Уперше пергамент з'явився в місті Пергам в Малій Азії в II столітті до н. е. Цей матеріал являв собою тонкі ретельно вичинені шкури тварин. Пергамент виявився зручніше, міцніше і довговічніше папірусів і досить швидко замінив собою єгипетський матеріал.

У XV столітті з'явився більш дешевий і зручний у виготовленні матеріал - пергаментний папір, який швидко витіснив цей пергамент з друкарства. Тим не менш художники продовжували використовувати пергамент, отриманий зі шкіри тварин.

З'явившись як релігійне мистецтво, парчмент-крафт до XIX століття набув поширення і в світському середовищі. Особливо популярним цей вид прикраси пергаментного паперу став у Франції; дами, відповідаючи на палкі листи кавалерів, прикрашали краї паперу найрізноманітнішими малюнками та візерунками.

З розвитком індустріального суспільства, зі збільшенням кількості видаваних книг мистецтво парчмент-крафт застаріло і ледь не кануло в Лету. Однак нове життя йому подарували черниці-католички, навчаючи цієї техніки в монастирях і навчальних закладах Південної Америки. Саме там з цим мистецтвом познайомилася Марта Віспин, засновник бренду Pergamano. Дівчина побачила роботи в цій техніці в Колумбії, коли їй було всього 14 років. Закохавшись в чудове мистецтво, вона продовжила займатися ним і в Європі, а також навчати інших бажаючих. Але виникли труднощі з інструментами і матеріалами, і тоді Марта, вже будучи дружиною Тьємена Венема, почала розробляти і виробляти інструменти і матеріали під своїм брендом, відомим з 1988 року.

Сьогодні фірма Pergamano International випускає численну серію продуктів, що дозволяють втілювати будь-які задуми в області мистецтва пергамано. Можна придбати папір, фарби, пензлі, олівці, перфоратори, інструменти для тиснення.

Якщо говорити коротко, то суть пергамано полягає у видавлюванні на папері візерунка(завдяки особливому складу, при натисканні, папір змінює свій колір), а так само створення на папері перфорації. Поєднання ілюзії обсягу, який досягається за рахунок видавлювання малюнка на папері, з вирізуванням окремих його деталей, дозволяє в підсумку отримати виріб, на перший погляд схожий на вишивку рішельє. Отже, давайте поговоримо про основи роботи в техніці парчмент-крафт.

Етапи виготовлення.

1. Вибираємо в інтернеті будь-який малюнок, який вам сподобався: метелик, тварина, квіти, серце, візерунки для татуювань, віньєтки). Вибір залежить від того, що вам необхідно

сказати людині. (Увага! Бажано вибрати такий малюнок, в якому є не тільки лінії, різні за товщиною, але і замальовані ділянки (наприклад, візерунки на крилах метелика).

2. Роздруковуємо візерунок на принтері.

3. Накладаємо на папір, кальку і акуратно обводимо олівцем (бажано білим акварельним, або гелевою білою ручкою) роздрукований малюнок, ледве-ледве натискаючи на стрижень.

4. Беремо ручку або гачок і акуратно продавлюємо силует малюнка на кальці, що лежить на килимку для мишки, «промальовуємо» необхідні ділянки (цяточки, прямокутники, гілочки та ін), а точніше – продавлюємо.

(Головне – не перестаратися, не порвати тонку кальку.)

5. Тепер можете перевернути малюнок і захопитися тим, що у вас вийшло.

6. Останній етап – найцікавіший. Малюнок вирізається по краях, прикрашається намистинками або іншими підручними матеріалами.

Потім беріть картон і наклеюйте зверху тих же метеликів, робіть рамку і підписуйте готову листівку.

Чи варто говорити, який політ фантазії можливий, завдяки техніці пергамано? Придумуйте будь-які малюнки, прикрашайте ними будь-які речі!

А якщо ви володієте тонким художнім смаком – спробуйте обвести фото коханої людини і намалювати його портрет, оформивши завершену роботу в «пристойну» рамку.

Такий подарунок захопить навіть того, хто все бачив чи може собі дозволити багато чого.

Джерела інформації:

<http://pergamanochka.blogspot.ru/>

<https://www.liveinternet.ru/users/ullitka/post426643784/>

<https://zhenskie-uvlecheniya.ru/intervyu-s-alloj-terpugovoj-sekrety-parchment-kraft.html>

<https://www.mastera-rukodeliya.ru/pergamano/7526-otkrytka-v-tekhniki-parchment-kraft-pergamano.html>

http://scrapbookstyle.ru/w/Парчмент_крафт

Євтушенко Олена Іванівна,

завідувач науково-методичною установою «Районний методичний кабінет»
відділу освіти Білопільської районної державної адміністрації,
методист із біології, хімії, природознавства, предмета «Основи здоров'я»

ГОТУЄМОСЯ ДО ІНТЕГРОВАНИХ КУРСІВ «ПРИРОДНИЧІ НАУКИ»

У статті аналізується проблема впровадження з 2018 року в старшій школі інтегрованого курсу «Природничі науки». Розкрито особливості методичної роботи у Білопільському районі, спрямованої на підготовку педагогів до освітньої діяльності з курсу.

Ключові слова: інтегрований курс «Природничі науки», учителі біології і екології, хімії, географії, фізики і астрономії.

Подією 2017 року було прийняття нового Закону України «Про освіту». Здається, немає жодного освітянина в нашій країні, байдужого до цього нормативного документу. Адже він повністю «новий» за всіма напрямками.

Зупинюся на одному з них – профілізація старшої школи. У пропонованому форматі її можна вважати, як то кажуть, фактом, що відбувся, оскільки вже з вересня 2018 року заплановано почати апробацію. У новому Законі «Про освіту» зазначено, що коли ми прийдемо до трирічної старшої школи, вона буде профільною. Тоді учні обиратимуть одні предмети для поглибленого вивчення, а інші предмети будуть «втиснуті» у меншу кількість годин або інтегрований курс (за суттю – об'єднання декількох предметів в один) [1]. Отже, замість того, щоб мати по одній годині різних предметів (що є дуже мало), учні матимуть, наприклад, три, із інтегрованого курсу. Так, для тих, хто обере природничий профіль, інтегруватись будуть література та історія. Для профілів гуманітарного спрямування – природничі науки, тобто біологія, екологія, хімія, географія, фізика, астрономія.

«Те, що мало б бути мейнстрімом – стало експериментом і апробацією. Це прикро, але треба рухатися, хай навіть ми йдемо невеликими кроками», – саме так говорить про інтегровані курси Павло Хобзей, заступник Міністра освіти і науки України [4]. Тож у 2018-2019 навчальному році розпочнеться пілотування інтегрованих курсів природничих дисциплін у школі III ступеня. Передбачається, що навчальні заклади самостійно вирішуватимуть, чи брати участь у пілотуванні та який з курсів чи проектів курсу (у випадку з природничими науками) обрати [1]. Тому всім бажаючим педагогам було надано можливість узяти участь у громадських обговореннях і виразити своє ставлення до проектів, розміщених на сайтах МОН України та EdEra [3].

Ідея впровадження профільного навчання в старшій школі не нова. Доказом цього є вже доволі тривале її існування. Пам'ятаємо кілька варіантів нормативного документу – Концепції профільного навчання, з якою мали справу протягом останнього десятиріччя. У кожному варіанті були свої «плюси» та «мінуси».

Аналіз упровадження профільного навчання в Білопільському районі Сумської області мало втішний для вчителів-природничиків – переважний відсоток учнів старшої школи обирали профілі гуманітарного спрямування. Думаю, що подібна тенденція характерна й для інших регіонів нашої країни.

Однією з причин, можливо навіть переважаючою, для вибору профілю навчання у старшій школі, є необхідність вибору випускниками предметів для ЗНО (зовнішнього незалежного оцінювання). Якщо українська мова й література – предмет обов'язковий для ЗНО, то подальший вибір – між історією України (для профільного вивчення предметів гуманітарного циклу) та математики (для природничого циклу). І от, орієнтуючись на ЗНО, випускники більш схильні до вибору історії України, аніж математики, предмета складного. Хоча третій та четвертий предмети, найчастіше, обирають саме природничо-математичного напрямку, не зважаючи на те, що навчалися за профілем гуманітарного спрямування. Не думаю, щоб у майбутньому ситуація зміниться кардинально.

Сьогодні перед учителями природничих дисциплін постало нове завдання – через впровадження інтегрованого курсу «Природничі науки» у класах неприродничого профілю показати учням цілісність світу та невід'ємний зв'язок природничих наук – біології і екології, хімії, географії, фізики і астрономії. А перед методистами – сформувати в учителів таку компетентність задля реалізації цього інтегрованого курсу. Складнощі з реалізації зазначеного завдання додають стислі строки виконання (апробація запланована з вересня 2018 року),

відсутність досвіду, невизначеність категорії фахівців на сьогоднішній день, здатних до впровадження курсу (не лише фахово, а й кадрово: хто саме залишиться в школі, а хто, на жаль, підлягатиме скороченню?). Передбачуваною є проблема забезпеченості навчальними ресурсами. Адже плануються лише електронні версії підручників (обов'язково знайдуться такі учні, у яких цих підручників не буде), матеріально-технічна база потребує оновлення (не в повній мірі зрозуміло – якого?) тощо.

Але завдання – «до виконання», а не «до обговорення». Вважаю, що доцільним було б надати першочергове право на викладання інтегрованих курсів «Природничі науки» учителям, які мають за дипломом спеціальність «біологія і хімія». Аргументація проста: по-перше, вони найбільш теоретично підготовлені, бо до навчальних планів педагогічних вишів, що готують означені спеціальності (зокрема, Сумського ДПУ ім. А.С. Макаренка однозначно), включено предмети «потрібного» спрямування (математика, фізика, географія, валеологія). А, по-друге, ці вчителі, зазвичай, і так викладають одноосібно біологію, і хімію, і основи здоров'я (змістова складова здоров'я людини у нових програмах є значною).

Тому роботу в Білопільському районі ми вже розпочали. Питання впровадження інтегрованих курсів «Природничі науки» розглядалося на засіданнях січневих районних методичних об'єднань вчителів біології, хімії, основ здоров'я. Говорили як про особливості інтегрованих курсів, так і про те, що потрібно бути психологічно готовим до можливого перерозподілу годин для викладання у 10 класі чи переходу в інший навчальний заклад. Було запропоновано всім учителям предметів природничого циклу (біологам-хімікам, географам-біологам, біологам-психологам) детально ознайомитися з проектами програм інтегрованих курсів, навчальних планів та відвідати вебінари за означеною темою (оскільки позиція Міністерства освіти і науки України – «будь-який вчитель, який має університетську педагогічну освіту, може це робити, бо має розуміти всі процеси краще, ніж учні 10-11 класів» [4]).

Також із метою здійснення самоосвітньої діяльності вчителів пропагую участь у фахових он-лайн курсах та конкурсах для вчителів природничих дисциплін. Серед останніх – [III Всеукраїнський Інтернет-конкурс «Учитель року – 2018» за версією науково-популярного природничого журналу «КОЛОСОК»](#), IV Всеукраїнський конкурс фахової майстерності «Геліантус – учитель-2018». Завдання конкурсів проблемні, водночас цікаві й творчі, потребують не вузькоспеціалізованих роздумів.

Для здійснення пропедевтичної роботи інтегрованого природничого змісту з учнями основної школи мною підготовлено збірку завдань за комплексами: «біологія+математика», «біологія+географія», «біологія+фізика». Доробок запропоновано колегам для використання в роботі, а також як орієнтир для самостійного накопичення та створення подібних завдань. Це спрямовує самоосвіту вчителів природничих предметів на набуття фахових знань, необхідних для впровадження інтегрованого курсу «Природничі науки».

А на далі – справа підкаже, в якому напрямі рухатися. Головне, щоб було бажання здійснювати цей рух.

Література:

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] / МОН України : [сайт]. URL: <http://mon.gov.ua/> (дата звернення 25.01.2018).

2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року [Електронний ресурс] / Законодавство України : [сайт]. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80> (дата звернення 29.01.2018).

3. Публічне обговорення проектів програм інтегрованого курсу «Природничі науки» для 10-11 класів [Електронний ресурс] / Нова Українська школа : [сайт]. URL: <https://www.ed-era.com/mon-nature/> (дата звернення 05.02.2018).

4. Хобзей П. Те, що мало б бути мейнстрімом – стало експериментом і апробацією [Електронний ресурс] / Нова Українська школа : [сайт]. URL: <http://nus.org.ua/articles/pavlo-hobzej-pro-integrovani-kursy-te-shho-malo-b-buty-mejnstrimom-stalo-eksperymentom-i-aprobatsiyeyu/> (дата звернення 07.02.2018).

Єрмакова Тетяна Петрівна,

учитель-методист, учитель музичного мистецтва
Харківської ЗОШ I-III ст. № 58 Харківської міської ради

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕГРАЦІЇ ФІЗИЧНОЇ ТА ЕСТЕТИЧНОЇ ОСВІТИ

Формування вітчизняної освіти в умовах єдиного європейського простору акцентує увагу на проблемі гармонійного фізичного і духовного розвитку учнів, їх соціалізації. Нова українська школа працює на засадах особистісно орієнтованої та компетентнісної моделі освіти. У рамках цієї моделі школа максимально враховує здібності, потреби та інтереси кожної дитини, на практиці реалізуючи принцип дитиноцентризму, це обумовлює звернення до питань підтримки та збереження здоров'я учнів та вихованці у освітніх закладах, формування художньо-естетичного смаку, ритмовідчуттів на уроках «Музичного мистецтва», «Ритміки», «Фізичної культури» відповідно до Державних стандартів[3], залучення до українських та європейських традицій, використання європейських методик сприяє формуванню здоров'язбережувальної компетентності.

Здоров'я в суспільстві, в першу чергу, низької культури, ще не стало на перше місце в ієрархії потреб людини. Здоров'я людини, як практична проблема нашого суспільства, це питання про створення необхідних економічних, соціальних, політичних і духовних аспектів здоров'я людини.

Здоров'я – це комплексне поняття, воно спирається на ідеї що людина є результатом природної, біологічної та соціальної еволюції має пристосовуватись до природних умов її життя і створеною нею культури.

Здоровий спосіб життя є однією з головних людських цінностей що пов'язана з формування загальної культури особистості. Це питання актуально в сучасному суспільстві та акумулюється у вітчизняній системі освіти. Актуальними є питання здоров'язбережувальної компетентності особистості, що є складовою її загальнокультурної компетентності, зокрема художньо-естетичного та фізичного виховання.

Химинець В.В. відзначає що освітні заклади, зокрема початкова школа пов'язана з пошуком нових педагогічних ідей і технологій, впровадженням передового європейського

педагогічного досвіду. У теорії й методиці фізичного виховання країн Західної Європи широко використовуються системи відомих педагогів Ж. Ж. Далькроза, А. Дункан, Р. Лабана, К. Орфа та ін., які багаторічною практикою підтвердили свою актуальність та ефективність у розвитку психофізичних якостей дітей і молоді. Відзначені методики дають змогу ефективніше вирішувати комплексне завдання формування здоров'язберезувальної компетентності, розвитку й саморозвитку творчої особистості учнів [5, с. 6].

Е. Вільчковський відзначає що у процесі навчання дітей рухів повинна існувати наступність між музикою та рухами [2, с. 32].

Цінності є основою й фундаментом культури, обґрунтовують норми або очікування й стандарти. Формування здоров'язберезувальної компетентності у школярів, та особливо у учнів молодшої школи має свої принципи відмінності. Культура здорового способу життя учнів розглядається як різнобічна діяльність спрямована на отримання валеологічних знань, формування естетичних смаків та навичок і звичок культури здорового способу життя.

Художньо-естетичне та фізичне виховання у освітніх закладах проводиться протягом усього періоду навчання учнів у режимі освітньої діяльності й у позаурочний час і здійснюється в різних формах та спрямовано на формування здоров'язберезувальної компетентності.

Фізичне та естетичне виховання в позаурочний час покликано підвищити рухову активність учнів, сприяти зняттю нервово-емоційної напруги. Актуальним на нашу думку є впровадження вправ з ритмічної гімнастики Альфреда й Марії Кнессів (ФРН), що знайшли широке впровадження в дошкільних закладах та школах у 60-70-х рр. ХХ ст. Сьогодні інтеграція предметів передбачає відхід від традиційних форм її проведення, передбачає ритмічні рухи дітей під час уроку, творчість вияву емоційних почуттів у фізичних вправах, що виконуються під музику тощо. Це обумовлює впровадження різних варіантів гімнастики за А. і М. Кнессів (ритмічна гімнастика, творча, природна, танцювальна тощо). Такі види інтеграції музичного мистецтва, ритміки, фізичного виховання сприяють формування знань, умінь і навичок, здоров'язберігаючої компетентності, та залучення школярів до проведення самостійних фізкультурних занять. *Швейцарський композитор і педагог Еміль Жак-Далькрóz (Emile Jaques-Dalcroze; 1865–1950) на початку ХХ ст. розробив особливу методику музичного виховання, котра згодом отримала назву «Ритмічна гімнастика» або «Евритміка». категорія руху, що становить сутність життя та є необхідною для гармонійного розвитку особистості. За допомогою руху можна налагоджувати координацію між нервовою та мускульною діяльністю, утверджуючи органічні зв'язки між психічним і фізичним станом дитини [4, с.34].*

Методика А. і М. Кнессів ґрунтується на трьох основних елементах: рухові - ритмі - музиці. Але основою є ритм, який впливає на правильність виконання всіх фаз руху в часі й визначеному темпі. Автори також підкреслюють, музика є певним фоном, але вона сприяє підвищенню інтересу до запропонованих учням рухів[6].

Разом з тим, професійною педагогічною позицією, є визначення педагогічних умов, що впливають на формування здоров'язберезувальної компетентності учнів, зокрема актуально впровадження **ідей** концепції К. Орфа, який запропонував практичну і здійснену модель музикування учнів. Ця методика, під назвою «Шульверк», вже досить поширена в Україні, деякі її елементи навіть увійшли до програми з музичного мистецтва. Учні повинні не тільки слухати музику і відтворювати написану кимось музику, але і, в першу чергу, створювати і виконувати

свою, дитячу. Елементарну музику. Це потрібно для творчого самовираження особистості. В її основі – поєднання трьох процесуальних видів мистецтва: музики, літератури і хореографії. Виходячи з цього, важливими формами колективної роботи є не лише спів і гра на музичних інструментах, а й декламація та ритміка[1, с.66].

Дитину запрошують у «Шульверк» не як гостя, а як співавтора і творця його особистого музичного світу. Це дуже цікаво, дітям подобається. Орф вважав, що першим засобом музичної виразності був ритм, а тому починати музичне виховання потрібно з ритмічних вправ. Далі естетичний розвиток повинен здійснюватися відповідно до історичного розвитку музики (на початку вузькі звукоряди, потім мажор і мінор; насамперед одноголосся, далі багатоголосся; спершу прості форми, згодом складні).

Сьогодні у ряді концепцій наголошується на сполученні навчального процесу з практичною художньо-естетичною та фізичною діяльністю учнів; наявністю цільової настанови й мотивації учнів на зміцнення свого здоров'я й здобуття відповідних знань, умінь, навичок ритмічного виховання; актуальними є педагогічні умови, зв'язані з організацією освітнього процесу. Найважливішою педагогічною умовою формування культури здорового способу життя є вдосконалювання змісту навчання з предметів за допомогою включення в нього системи валеологічних знань й умінь. Сформована система утворення не сприяє формуванню культури здорового способу життя. Збереження й зміцнення здоров'я перебувають у прямій залежності від рівня культури, що відбиває міру усвідомлення й відносини людини до самої себе. А це міра містить у собі систему знань про здоров'я, спрямованих на стиль життя, що має моральні початки.

Таким чином, необхідність формування культури здорового способу життя учнів, здійснювати навчання, впроваджувати методики щодо збереження й зміцнення їхнього здоров'я. Здоров'я збережувальна компетентність є інтегративним утворенням, основними компонентами якого є знання про збереження й удосконалювання особистого здоров'я.

Література:

1. Азарова А. «Шульверк» Карла Орфа як система розвитку музичного слуху дитини // Студії мистецтвознавчі. К.: Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М.Т. Рильського НАН України, 2012. Число 3. С. 66-72.
2. Вільчковський Е.С., Денисенко Н.Ф., Шевченко Ю.М. Інтеграція рухів і музики у фізичному розвитку дітей старшого дошкільного віку: навч.-метод. посібн. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 128 с.
3. Закон України «Про загальну середню освіту»; Державний стандарт загальної середньої освіти. URL:http://dneprtest.dp.ua/cms/index.php?option=com_content&view=article&id=45%3Azakonprozagserosvitu&catid=37%3Alaws&limitstart=5
4. Ключко В. Рухова інтерпретація музичних творів у ритміці Еміля Жак-Далькроза: наукова думка Польщі // Актуальні питання мистецької освіти та виховання. Суми: Сумський державний пед. університет імені А.С. Макаренка, 2014. № 1-2 (3-4). С. 34-44.
5. Химинець В.В. Інновації в початковій школі. Тернопіль: Мандрівець, 2012. 312 с.
6. Gniewkowski W. Gimnastyka rytmiczna A. I Kniessow – nie znana w naszym kraju metoda tworcza wf. // Wychowanie w Przedszkolu. № 1. 1988.

Іващенко Інна Іванівна,

методист з управлінської діяльності

КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

СКЛАДОВІ ІМІДЖУ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

У перекладі з англійської слово «імідж» означає образ, уявлення, що викликає конкретне враження, думку ставлення до оточення.

У побутовому розумінні слово «імідж» використовують стосовно людини в двох вимірах: зовнішньому та внутрішньому.

Зовнішній вимір описує зовнішні характеристики і вигляд людини. Внутрішній вимір описує внутрішні характеристики, із яких формується репутація. Ці частини становлять єдине ціле, тому можна сказати, що імідж – це цілісний образ особистості. Бачимо зовнішній вигляд, а оцінюємо репутацію.

У суспільній свідомості склався усталений імідж професії педагога, у якому узагальнено типові характеристики, що виявляються через любов до дітей, широку ерудованість, стриманість, скромність, орієнтованість на виправлення негативних ситуацій, налаштованість на внутрішній світ дитини. А такі якості особистості, як зовнішність, голос, уміння вести діалог можуть зіграти вирішальну роль у кар'єрі.

Педагогічний імідж виконує конкретні функції:

- функцію психологічного захисту (надає можливість педагогу приховати певні особисті недоліки);
- функцію соціального тренінгу (коригувати власну поведінку, адаптуватися до соціальних умов);
- функцію символічного впізнання.

Остання є найважливішою складовою іміджу. Символи, зафіксовані в одязі, мовленні, манерах та організації простору. Одяг має викликати повагу. У манері одягатися чітко простежується правило: красиво виглядати – означає виявляти повагу до оточення. Зовнішній вигляд ділової людини – перший крок до успіху. Костюм є кодом, який свідчить про ступінь надійності та респектабельності.

Мова педагога – правильна, красива, широкий словниковий запас, художнє багатство, простота і чіткість висловлювань, доцільність і коректність, насиченість позитивними емоціями.

Поведінка має бути адекватною ситуації; виваженою, позитивно зорієнтованою, діловою, довірливою. Добрий, приємний вигляд обличчя. З усміхненими людьми легше спілкуватися, установлювати взаємодію. А відчуття адекватного сприймання дає змогу справді стати успішною, упевненою в собі людиною, яка керується позитивними думками, любов'ю до професії, до дітей.

Життєва практика довела, що імідж – це шлях до успіху. Він може забезпечити успішність професійної діяльності, а також позитивно вплинути на імідж професії в цілому та навчального закладу зокрема.

Практична педагогічна діяльність лише наполовину побудована на раціональних технологіях, друга її половина – мистецтво. Тому перша вимога до професійного педагога – наявність педагогічних здібностей. Виокремимо їх: організаторські, дидактичні, перцептивні,

комунікативні, сугестивні, дослідницькі, науково-пізнавальні. Наукові дослідження останніх років виявили «провідні» й «допоміжні» здібності. До провідних належать педагогічна пильність (спостережливість), дидактичні, організаторські, експресивні, решта може бути віднесена до допоміжних.

Формування особистості педагога – процес складний, тривалий. Він вчиться все життя. Проте дуже важливо навчити педагога аналізувати свою діяльність, виявляти причини успішності чи неуспішності в роботі. Успішність визначають за *педагогічними критеріями*, що включають рівень навченості учнів, рівень сформованості загальнонавчальних умінь і навичок, стан дослідницької діяльності й самоосвіти, освіту педагога й підвищення кваліфікації, здібність до самоаналізу й рефлексії, участь в інноваційній діяльності; *психологічними критеріями*, що включають інтерес, мотивацію, свідоме навчання, взаємини «учитель-учень», урахування індивідуальних особливостей педагога й учня; *особистими критеріями*, що включають емоційність, виразність мовлення, творче становлення, організаторські здібності, почуття гумору, наполегливість, дисциплінованість.

Успішний педагог, як правило, досягає чималих успіхів на педагогічній ниві, стає прикладом для інших. Тож створення позитивного професійного іміджу потребує постійного, безперервного саморозвитку й самоудосконалення. Як результат, відбуваються зміни в особистісному та професійному зростанні педагога. Кандидат педагогічних наук Яків Іващенко у статті «Професійний розвиток педагога: концепції, функції, діагностика» зауважує, що педагог, здатний займатися саморозвитком, повинен навчитися здійснювати такі дії:

- *цілепокладання* (ставити перед собою професійно значущі цілі й завдання саморозвитку);
- *планування* (обирати засоби і способи, дії і прийоми саморозвитку);
- *самоконтроль* (порівнювати хід і результати саморозвитку з тим, що планувалося);
- *корекцію* (коригувати роботу над собою).

Оволодіння такими діями вимагає часу і певних умінь. Дослідники визначають три стадії професійного педагогічного розвитку.

На початковій стадії процес самовиховання протікає як навчальна процедура, тому педагог потребує допомоги з боку значущого колеги, викладача. Способи та засоби самовиховання ще не повністю освоєні.

На другій стадії оволодіння саморозвитком цілепокладання – більш визначене й конкретне. Цілі й завдання, що ставить перед собою педагог, стосуються конкретних якостей його особистості. Розсудливість, самоінструкції, самокритичність – суттєві прояви саморозвитку на цій стадії.

На третій стадії процесу самовиховання педагог самостійно й обґрунтовано формулює його мету та завдання. Усі основні дії саморозвитку – цілепокладання, планування, самоконтроль, самокорекція – здійснюються автоматично, невимушено.

Саморозвиток і самоудосконалення – необхідні складові життя культурної, освіченої людини, запорука творчого професійного зростання педагога.

Високі розумові й інтелектуальні здібності, гнучке й незалежне мислення, уміння бачити зв'язки й установлювати закономірності між явищами, здатність бути критичним до себе й до оточуючих, моделювати різні можливі варіанти розв'язання проблем, уміння проявляти

фантазію, сміливість, нетрадиційний підхід у розв'язанні складної та цікавої проблеми – це риси, які визначають педагога як творчу особистість.

За привабливим педагогом учні з бажанням ідуть у світ знань і культури. Це актуально для педагога, тому що з'являється прагнення ефективно працювати і творити, досягати справжньої самореалізації – професійної й особистої.

Література:

1. Галкіна Л. Від чого залежить успіх? // Методист. 2016. № 6. С. 51-59.
2. Іващенко Я. Професійний розвиток педагога // Методист. 2017. № 4. С. 60-69
3. Мартинець Л.А. Імідж сучасного вчителя. К.: Шкільний світ. 2011. 96 с.
4. Радченко А.Є. Моніторинг професійної педагогічної компетентності вчителя // Управління школою. 2017. № 28-30. С. 31-76

Ільєнко Світлана Григорівна,

вчитель обслуговуючої праці,

КЗСОП Конопотська загальноосвітня санаторна школа-інтернат I-II ступенів

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ ПРАЦІ

У статті розглядається роль професійної компетентності вчителя обслуговуючої праці та використання сучасних педагогічних технологій для розвитку здібностей учнів.

Ключові слова: професійні компетентності, види професійних компетентностей, творчі здібності.

У сучасних умовах перед загальноосвітнім навчальним закладом постає важливе завдання, яке полягає: у створенні умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України; вихованні покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя; оберігати й примножувати цінності культури. У педагогіці відбувається становлення нової системи навчання, тому перед сучасною школою стоять такі завдання: розвинути індивідуальні пізнавальні здібності кожної дитини; максимально виявити, ініціювати, використати, індивідуальний (суб'єктний) досвід дитини; допомогти особистості пізнати себе, самовизначитися, самореалізуватися сформувати в особистості культуру життєдіяльності, яка дає можливість продуктивно будувати своє повсякденне життя, тобто формувати технологічно освічену особистість, підготовлену до самостійного життя [1].

Сьогодні ефективність педагогічної праці залежить не тільки від базової професійної підготовки, а й від інших сучасних компонентів професіоналізму. Саме тому на етапі модернізації сучасної освіти і виховання в Україні особливої гостроти й актуальності набувають питання підвищення й розвитку професійної компетентності вчителів. Педагогові доводиться самостійно розв'язувати такі завдання, які раніше не входили до його компетенції - діагностування, прогнозування, проектування, розроблення авторських програм, оптимізація всіх аспектів навчально-виховного процесу [3].

У Законі «Про вищу освіту» визначено, що компетентність – це «динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на

певному рівні вищої освіти» [3]. Удосконалення рівня професійної компетентності – один із основних напрямків реформування освіти.

У сучасній науковій школі також досліджують структуру професійної компетентності й виділяють такі види педагогічної компетентності:

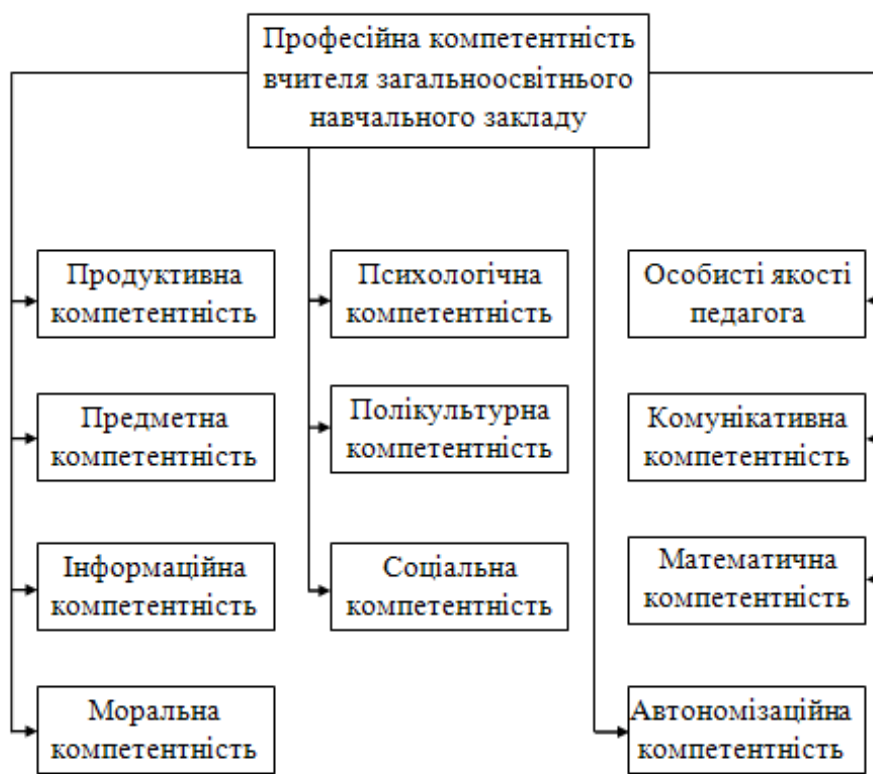

Рис.1. Ключові компоненти професійної компетентності вчителя загальноосвітнього навчального закладу

Розвиток та вдосконалення професійної компетентності вчителя здійснюється через внутрішньо шкільне управління, орієнтоване на людину та її потреби, відповідно до сформульованих цілей і завдань шкільного колективу, створюючи умови для забезпечення всебічного розвитку особистості кожного школяра і вчителя та через мотивацію їх на ефективну, самокеровану індивідуальну й колективну діяльність. Успіх змін в освіті залежить від педагога, його творчого потенціалу, готовності до безперервної самоосвіти, здатності до гнучкого мислення, гуманістичної спрямованості особистості. Важливу роль у цьому процесі відіграє удосконалення особистісно-професійної компетентності педагога.

Особистий приклад вчителя у всьому (у ставленні до справи, дітей, вміння поважати та в міру вимагати і допомагати) – невід’ємна якість компетентного професіонала. А також володіння методами, прийомами взаємодії з навколишніми, здатність орієнтуватися в різних ситуаціях спілкування, це – особливості національної і загальнолюдської культури, духовно-моральні основи життя людини і людства, окремих народів, культурологічні основи сімейних, соціальних, суспільних явищ і традицій, їх впливу на світ [4].

Головна задача – створення умов навчання, які допоможуть дитині самій відкрити нове, розвинути власні думки, ідеї. Уроки обслуговуючої праці є головними у підготовці молодого покоління до участі у суспільному виробництві, адже саме там діти дістають відомості про

сучасну індустрію, розвивають інтерес, творчі здібності, уяву, задатки дослідника, конструктора, умільця.

Інтерес до праці формує позитивне ставлення учнів до неї. Учні охоче беруться за роботу, швидко, якісно й ретельно її виконують, відчують задоволення від процесу й результату праці, прагнуть до нової роботи, яка є цікавішою та складнішою. Особливо на уроках обслуговуючої праці учням подобаються уроки з художніх ремесел. Безперечним є факт, що трудова активність формується у процесі навчання і виховання, спрямованих на вироблення відповідних умінь та навичок, професійної майстерності, готовності до життєдіяльності в умовах ринкових відносин.

У підготовці і проведенні уроку варто дотримуватись таких чинників, як: правильне визначення мети; відбір змісту роботи і обладнання уроку; використання різних форм навчальної діяльності; організація навчального процесу з урахуванням вікових особливостей учнів; рівня їх пізнавальних можливостей; орієнтації на розвиток особистості; вибір оптимальних заходів для перевірки знань досягнення мети. Постійне відстеження якості навчального процесу через моніторинг навчальної діяльності учнів та участі у конкурсах різних рівнів, надає можливість своєчасно вносити корективи до системи роботи та підвищувати якість навчання

Особливо на уроках обслуговуючої праці учням подобаються уроки з декоративно-прикладного мистецтва. Розвиток у них креативності та інтересу до прикладних мистецтв при вивченні розділів програми предмету «Обслуговуюча праця» може відбуватись шляхом збагачення змісту навчального матеріалу, введення різноманітної практичної діяльності, організації позакласних заходів. На таких уроках домінує естетична, художня творчість, робиться акцент на сприймання природної краси, розвивається емоційність, чуттєвість. [6]

Активне спілкування учнів, взаємодія сприяє перетворенню уроку трудового навчання в спільну працю. Колективна пізнавальна діяльність більш емоційна і сприяє до прояву ініціативи. Двосторонній обмін інформацією є найбільш важливою складовою всіх інтерактивних методів навчання. Взаємодія між учнем та вчителем та між учнями мають фундаментальний принцип. Саме в такій взаємодії народжується творча особистість, яка здатна до генерування і використання нового (ідей, задумів, підходів та рішень) та орієнтується в складних умовах життя.

Не існує меж саморозвитку особистості. Кожний педагогічний крок – це риторичний крок пошуку досконалості, де творчість і майстерність народжують педагогічну ідею, яка продовжується у творчості й майстерності учнів.

Сучасний учитель трудового навчання повинен стати конструктором нових педагогічних ситуацій, нових завдань, спрямованих на розвинуту сучасну, креативну, впевнену у своїх силах та здібностях, соціально адаптовану та гармонійно розвинену особистість.

Література:

1. Педагогічна майстерність: підручник / І.А.Зязюн, Л.В.Крамущенко, І.Ф.Кривонос та ін.; за ред. І.А.Зязюна. К.: Вища школа, 2004. 286 с.
2. Професійна освіта: словник: навч. посібник / уклад. С.У. Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г.Ничкало. К.: Вища школа, 2000. 380 с.
3. Скворцова С.О. Професійна компетентність вчителя: зміст поняття // Наука і освіта. 2009. № 4. С. 93-94.

4. Закон України «Про вищу освіту». Закон № 1556-VII від 01.07.2014 [Електронний ресурс] . URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
5. Дубова Н. Мотивація творчої діяльності учнів на уроках обслуговуючої праці. // Трудова підготовка в закладах освіти. 2004. №2. с.8 10.
6. Морев О. Формування загально трудових умінь у різних дидактичних системах трудового навчання. // Трудова підготовка в закладах освіти. 2005. №5. с.51 53.
7. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. / за ред.О.І.Пометун. К.: Видавництво А.С.К., 2004. С. 192.
8. Кава Л.Г. Розвиток творчих здібностей на уроках трудового навчання. Жидачівська гімназія, 2013. 35с.
9. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем-майстром / Упорядники: Андреева В.М., Григораш В.В. Х.: Вид. група «Основа», 2006. 352 с.

Заворотько Лариса Анатоліївна,

вихователь-методист дошкільного навчального закладу (ясел-садка) № 8 «Дзвіночок»
м. Ромни

«PERSONA DOLLS» ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ В СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Педагоги нашого закладу дошкільної освіти постійно шукають ефективні педагогічні технології, які викликали б емоційний відгук дитини та стимулювали її до активних дій.

Серед великої кількості інновацій хочеться виділити Persona Dolls, ефективну педагогічну методику, що дає змогу в комфортний і незагрозливий спосіб усувати упередження, безболісно соціалізуватися дітям.

Ця технологія відповідає вимогам Базового компоненту дошкільної освіти та сприяє його реалізації. Під час роботи з ляльками-персонами вихованці на практиці вдосконалюють навички вирішення проблемних ситуацій, оцінюють різні варіанти їх залагодження й обирають ті, які найімовірніше приведуть до успіху.

Методика дає дитині розуміння, що й інші люди також переживають щось подібне, що цими переживаннями можна ділитися. Поступово в дошкільників поповнюється словниковий запас, вони опановують і починають користуватися словами, що описують почуття ляльок та їхні власні емоції.

Робота в нашому закладі дошкільної освіти проводиться за трьома напрямками: з дітьми, батьками та педагогами.

На сьогоднішній день в садочку є 5 ляльок-персон (2 хлопчики і 3 дівчинки), кожна лялька індивідуальна, у неї визначена стать, фізичні характеристики, колір шкіри, характер, тип родини, культурна, релігійна і соціальна приналежність, стан здоров'я, страхи, уподобання, особливі здібності та потреби.

Під час роботи з ляльками педагог виконує функцію їх перекладача. Педагог не є лялькою (не перевтілюється у цей персонаж), а лише говорить від її імені: переповідає дітям те, що лялька «прошепотіла» на вушко або розповіла раніше. З лялькою поводимося бережно, коректно, подаємо дітям приклад, як вони мають ставитися один до одного. Зустрічі з лялькою

проходять у формі бесід тривалістю 5-7 хвилин з усією групою або у підгрупах (по 10-12 малюків). Розміщуємо дітей півколом, щоб якомога більше з них могли долучатися до обговорення. Педагоги виступають в ролі фасилітатора, який ставить відкриті запитання, насамперед, щоб спонукати вихованців виявляти відношення до ситуації та говорити про емоції, заохочує називати почуття (свої власні та ляльки), слухати один одного, висловлювати свої ідеї та співпереживати персонажеві.

У дитячому садочку встановлені правила використання ляльок. Наприклад, не використовувати їх під час звичайних ігор. Адже це особливі ляльки, які «приходять» у гості лише, коли група збирається разом для спільної бесіди. Це не іграшка у звичному розумінні. Ляльки персони зберігаються не в групових осередках, а в методичному кабінеті в спеціальних коробках. Час від часу лялька чи ляльки можуть залишатися у приміщенні групи під наглядом дорослого з особливою метою: можливо, вони трішки посидять у куточку книги, або приєднаються до дітей на музичному занятті чи в них буде індивідуальна бесіда з окремою дитиною. Іноді лялька може «прошепотіти» щось на вушко окремій дитині (слова підбадьорення, пораду тощо).

Щоразу, додаючи новий персонаж до нашої колекції, запрошуємо всіх вихователів обговорити та узгодити особисту історію ляльки та інші аспекти. Залучаємо до цієї розмови батьків. Ведемо записи про кожну персону, фіксуємо всі деталі, які додаємо під час занять з дітьми, коли лялька розповідає свою історію. Всі вони мають паспорт (інформація про ляльку) та окремий зошит із історіями, а на обкладинці – фото. Батьків ознайомлюємо з цими записами. Знаючи особисту історію кожної ляльки, легше вибрати саме ту, яка допоможе вирішити проблему з життя дошкільнят. Педагоги закладу чергують щасливі історії з історіями про емоційні та соціальні проблеми. Лялька-персона дякує малечі за турботу й допомогу у вирішенні її проблеми. Це допомагає вихованцям відчувати гордість і свою приналежність до групи.

У своїй роботі педагоги тісно співпрацюють з родинами вихованців. Батьки мають змогу познайомитись з особливостями впровадження та метою застосування методики на офіційному сайті ЗДО, буклетах, рекомендаціях, пам'ятках. Вони пропонують теми для наступних історій, які допомогли б вирішити конкретні проблеми.

Так у різних вікових групах проведено як традиційні форми роботи: бесіди, зустрічі, консультації, так і нетрадиційні: етичний тренінг «Адаптація дітей», буккросинг «Життєві ситуації», пошукова стежина «Відносини з однолітками», презентація світу «Дитинство» та інші.

Завдяки введенню в освітньо-виховний процес методики Persona Dolls, наші вихованці стали більш відкритими до розмови, чуйними, толерантними, добрішими, вчаться висловлювати свої почуття. Саме за допомогою ляльок-персон у простій, доступній, ігровій формі проходить успішна соціалізація дитини.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти // Дошкільне виховання. 2012. №7. С.6-14.
2. Ганієва Ю.С. Лялька як персона // БВДС. 2017. №10. С. 51-56.
3. Дятленко Н. Лялька якперсона, або нові можливості застосування ляльки в педагогічному процесі //Вихователь-методист дошкільного закладу. 2017. №5. С.9-14.

4. Ляльки з особистими історіями (ляльки-персони): методика соціального та психологічного розвитку дитини / Під заг. ред. Софій Н.З. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 52с.

Кайдалова Жанна Борисівна,

учитель-методист, учитель російської мови та літератури гімназії № 43

Міської ради Московського району м. Харкова

КОМИЧЕСКОЕ И САТИРИЧЕСКОЕ В ИНТЕРМЕДИИ «УКРАИНИЗАЦИЯ» И УСМЕШКЕ «НЕМНОГО УКРАИНОВЕДЕНИЯ» О.ВИШНИ

Истоки осмысления комического восходят к трудам Аристотеля, противопоставлявшего комическое трагическому. В истории философии комическое рассматривалось в его соположении с другими эстетическими категориями.

Основными видами комического считаются юмор, и сатира (сарказм выделяется не всеми), которые дифференцируются по типу эмоционального отношения к объекту или фрагменту действительности, отраженном в художественном произведении[3].

Выделяются типы текстов:

- юмористические
- сатирические художественные
- художественно-публицистические тексты [1, 31-33].

Основными стилистическими фигурами контраста являются две их разновидности:

- 1) противопоставление, в котором соотносятся противоположные понятия, образы, смысловые сферы;
- 2) противоречие, внутри которого несовместимость разных понятий предстает как взаимосвязь, синтез.

В создании комического эффекта в художественной прозе могут принимать участие те стилистические фигуры, которые способны реализовать противоречие, то есть так называемые фигуры контраста сопутствующей группы: образное сравнение, метафора, гипербола, литота, повтор и т.п. [1, 33].

В творчестве О.Вишни комическое представлено как единство трех основных форм его выражения - комизм сатирический, комизм юмористический и ирония как промежуточная форма. Остап Вишня прибегал к резким тонам сатиры. Он с ее помощью давал идейные оценки советскому государству. Воспользуемся классификацией Виктора Раскина, который разбил существующие теории на три группы: теории несовместимости (incongruity theories), теории враждебности (hostility theories) и теории высвобождения (release theories). В работе В. Раскина содержится утверждение, что все три группы теорий хорошо описываются семантической теорией юмора, развитую и дополненную Сальваторе Аттардо [7, 94]. Согласно идеям этих исследователей юмористический эффект возникает при внезапном пересечении двух независимых контекстов в точке бисоциации: «ситуации пересечения в сознании воспринимающего двух независимых, но логически оправданных ассоциативных контекстов»

Например, в интермедии «Украинизация» к пьесе «Вий» и усмешке «Немного украиноведения». Отмечен процесс «украинизации», который имеет комедийный характер. В

интермедии есть персонаж «кумедник», который комментирует ход событий, факты, высказывания героев. Яркой личностью обладает «Гражданка», или «советская панна», Ундервуд, которая не знает, кто такие «крестьяне». Функции комического неразрывно связаны с функциями смеха, возникающего как реакция на проявления комического. Смех является обязательным следствием как юмористического, так и сатирического творчества, но природа и смысл смеха принципиально отличаются. Семантическая теория юмора В. Раскина [7], а также теория обманутого ожидания и теория комического шока внесли важный вклад в понимание природы возникновения комического эффекта, например в творчестве О.Вишни: «Украинизация, – отмечает героиня, – проводится для того, чтобы оставить всех на должностях. Ведь если чиновников не украинизировать, то их надо было бы всех выгнать» [4-5].

Украина и ее народ ассоциируются у героев с борщом и галушками. Автор высмеивает уровень и мировоззрение председателя комиссии, оценивающего ответы экзаменуемых о смысле «главного в Украине».

Действие усмешки «Немного украиноведения» наполнено комическим, и по сути; это фарс, участники которого сатирически высмеяны талантливым мастером пера [4].

«Немного украиноведения» – попытка поиска ответа на вопрос: «Что такое Украина?». Композиционно она состоит из двух частей. В первой излагаются взгляды «русотяпов», во второй – «истинных украинцев». Выбрав такую художественную форму сатиры, автор показывает политическую абсурдность стереотипов того времени.

Основные признаки юмора и сатиры заключаются в отношении к осмеиваемому предмету или явлению. Если для юмора характерно «отношение к осмеиваемому предмету:

- сочувственное, снисходительное;
- глубокое, серьезное под маской смешного.

Сатиру отличает жестокое отношение к предмету осмеяния [7].

Появившись на культурном небосклоне « украинского ренессанса» О.Вишня вобрал в себя богатство художественных традиций комического, и способствовал возникновению нового литературного и публицистического опыта как комического так и сатирического. Своим талантом юморист обязан сложной исторической судьбе, в которой смех был важным защитным механизмом. Остап Вишня наследовал типичные черты национального характера украинцев, и естественно, в его творчестве особенно отчетливо отражен характер советских бюрократов и чиновников с помощью комического. От первого до последнего написанного им произведения писатель опирается на самобытный юмор украинцев, оригинальными средствами комизма и сатиры является мировоззрение, мысли, настроения, чувства советских людей [4].

Его публицистическое наследие богато и неисчерпаемо средствами комизма и сатиры, описана правдивая действительность, которую современный читатель может оценить в наше время.

Литература:

1. Антонио И.А. Комическое и юмор: в чем разница? // Вестник МАПРЯЛ. 2008. №58. С. 31-33.
2. Бергсон А. Смех. М. Искусство, 1992. 127с.

3. Гундорова Т. Проявлення слова: дискурсія раннього українського модернізму. Вид. друге, перероб. та доп. К.: Критика, 2009.
4. Остап Вишня. URL:http://www.greatest.com.ua/v/ostap_vishnja
5. Остап Вишня Твори в семи томах 1963-1965. К.: Дніпро, 1963-65.
6. Пришва Б. Засоби гумору в творах Остапа Вишні. К., 1977.
7. Raskin V. Semantic Mechanisms of Humor – Dordrecht , 1985. 284p.

Камишанська Віталія Олексіївна,

директор ДНЗ «Сумське міжрегіональне вище професійне училище»

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ УЧНІВ ПТНЗ

У статті йде мова про реалізацію проекту щодо інноваційної діяльності педагогічного колективу. Зокрема, зазначено, що колектив викладачів, майстрів виробничого навчання зосереджує увагу на впровадженні в освітній процес педагогічних та виробничих інновацій, спрямованих на формування професійних компетенцій здобувачів освіти, розвиток їхніх інтелектуальних, творчих, моральних, фізичних, соціальних якостей; забезпечення умов для підвищення педагогічної майстерності педагогів та удосконалення навчально-методичної бази ДНЗ «Сумське міжрегіональне ВПУ».

Ключові слова: *освітній процес, здобувачі освіти, інновації, конкурентоспроможний випускник, дуальна освіта, педагогічна майстерність.*

Світова спільнота прагне створити систему освіти, що відповідала б викликам часу, враховувала б сучасний стан економічного розвитку країн.

У сучасному світі, де знання і технології оновлюються швидше, ніж життя одного покоління людей, необхідно спрямувати освітній процес не тільки на засвоєння базових знань, а й на набуття потреби, умінь і навичок самостійно засвоювати нові знання та інформацію протягом усього життя й ефективно використовувати їх на практиці, вміння орієнтуватися в змінах, які стають невід'ємною рисою діяльності людини. Однією з основних вимог до професійної освіти є вимога забезпечення її якості.

Головним мірилом якості освіти стає компетентність кваліфікованого робітника. Професійна (професійно-технічна) освіта все більше орієнтується на підготовку кваліфікованого робітника, конкурентоздатного на національному та європейському ринках праці, який не тільки вільно володіє вибраною професією й орієнтується в суміжних галузях діяльності, а й готовий до постійного удосконалення, соціальної та професійної мобільності. Лідерам бізнесу потрібен фахівець, який в оптимальні терміни зможе реалізувати певний проект, спрямований на вирішення проблеми розвитку чи виживання організації.

Для того, щоб забезпечити конкурентоспроможність випускника училища на ринку праці, колектив ДНЗ «Сумське міжрегіональне ВПУ» знаходиться у постійному пошуку інноваційних ідей. Реалізація проекту «Інноваційна діяльність педагогічного колективу в формуванні професійних компетенцій учнів ПТНЗ», започаткованого у 2015 році, має на меті виробити ефективні підходи до розширення інноваційного освітнього середовища, удосконалення педагогічної майстерності викладачів, майстрів в/н; забезпечення умов для формування професійно компетентного та конкурентоспроможного на ринку праці випускника, який би

задовольняв потреби економіки країни; виховання соціально активної, творчо мислячої, відповідальної особистості. Бо як пише автор книги «Школа майбутнього»: «Освітня сфера не може бути незмінною величиною, у ній має бути одвічне прагнення створити найкращі умови для реальних людей у реальних спільнотах в нашому завжди мінливому світі» [2].

У базових нормативно-правових актах щодо формування професійних компетентностей учнівської молоді ПТНЗ зазначено, що освітній процес повинен бути спрямований на формування професійних компетенцій здобувачів освіти, розвиток їхніх інтелектуальних, творчих, моральних, фізичних, соціальних якостей, прагнення до саморозвитку та самоосвіти, набуття ними навичок самостійної науково-практичної, дослідницько-пошукової діяльності, який неможливий без суб'єктної взаємодії з педагогами ПТНЗ на інноваційних засадах [1].

Саме тому основними завданнями інноваційної діяльності адміністрації та колективу педагогів навчального закладу визначено такі:

- створення умов щодо формування та розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб учнів навчального закладу в процесі їхньої загальноосвітньої і професійної підготовки;
- забезпечення умов для життєвого і професійного самовизначення здобувачів освіти, формування базових компетенцій за обраною професією;
- розвиток коучингової компетентності педагогів, яка сприяла б генерації унікальних ідей і впровадженню інновацій;
- створення у ПТНЗ позитивної атмосфери і сприятливих умов, що позиціонують навчальний заклад як освітній центр з високим рівнем технологічної, інформаційної, інноваційної культури в регіоні.

«Прогресивні зміни в освіті нового століття можливі лише за умови розвитку лідерського потенціалу всіх учасників освітнього процесу» [3].

Ось чому, реалізуючи завдання даного проекту адміністрація, **по-перше**, удосконалює та розширює навчально-матеріальну базу училища та профільного навчально-практичного центру з впровадження інноваційних технологій у будівництві.

По-друге, комплексно підходить до організації навчально-виробничого процесу з формування базових компетенцій учнів, тому що якість освіти сьогодні розглядається як найважливіший фактор стійкого розвитку країни, її технологічної, економічної, інформаційної та моральної безпеки [1].

У нашому училищі вперше в Україні, відкрито нові професії, що вимагає регіональний ринок праці: «Монтажник гіпсокартонних конструкцій», «Монтажник систем утеплення будівель», «Монтажник-складальник металопластикових конструкцій». Для забезпечення якісних освітніх послуг, майстри виробничого навчання будівельних професій, в рамках реалізації німецько-українського проекту: «Професійна освіта в будівельній галузі», пройшли навчання за темами: «Сухе будівництво. Гіпсокартонні системи» (м. Бровари, Україна); «Енергоефективне будівництво» (м. Котбус, Німеччина); «Гіпсокартонні роботи». У грудні 2016 року за участі німецького експерта Мітіаса Кайзера проведено п'ятиденний навчальний курс «Гіпсокартонні конструкції. Сухе будівництво». Організатор зазначених заходів – делегація німецької економіки в Україні за дорученням Федерального Міністерства закордонних справ Німеччини у співпраці з організацією «Global Project Partners».

Для успішного впровадження інноваційних технологій у підготовку робітників для будівельної галузі через профільний навчально-практичний центр у співпраці з компанією «Хенкель Баутехнік (Україна)» створена ефективна, на нашу думку, педагогічна система, яка забезпечує умови поглибленої професійної і загальнотехнічної підготовки учнів, орієнтує на успіх у житті та кар'єрі в умовах ринкового суспільства.

Ця співпраця дає можливість використовувати освітні ресурси (посібники, електронні засоби навчання), матеріальні ресурси (сучасні будівельні технології, обладнання, устаткування, інструмент) Компанії для організації навчальної, виробничої практики і стажування учнів, слухачів, викладачів і майстрів виробничого навчання. Також співпраця стала сприятливою умовою для впровадження технологічних будівельних інновацій в освітній процес закладу освіти: внесено до навчальних програм за професіями будівельного профілю регіональний компонент змісту професійного навчання; розпочато навчання за додатковим навчальним модулем; забезпечується стовідсоткове працевлаштування випускників; надходять додаткові фінансові ресурси для розвитку закладу освіти.

В цілому, за час дії нашого проекту на базі навчально-практичного центру з впровадження інноваційних технологій у будівництві, пройшли навчання 525 осіб, з яких: 357 учнів; 65 майстрів виробничого навчання; 34 робітники будівельних організацій; 53 викладачі; 18 осіб з числа незайнятого населення; 13 осіб за індивідуальним замовленням.

У цьому навчальному році колектив бере участь у всеукраїнському експерименті з підготовки робітників за професією «лицювальник-плиточник» шляхом впровадження дуальної освіти. За розробленими спільними угодами з роботодавцями, учні мають можливість проходити виробниче навчання, як і виробничу практику, на робочих місцях у будівельних компаніях. Така організація освітньої діяльності формує колективну відповідальність за результат роботи, почуття взаємодопомоги, підтримки і допомагає прискоренню адаптації учнів та випускників до реальних виробничих ситуацій будівельних організацій.

З метою розширення загального кругозору, вироблення практичних умінь користуватися інформацією для особистісного та професійного зростання, формування системи людських цінностей, учні, крім державних стандартів, опановують програми курсів за вибором та факультативів, а саме: «Побудова кар'єри», «Формування безпечної поведінки молоді», «Сучасні технології зварювального виробництва», «Сучасні технології в будівництві», «Основи енергоефективності», «Новітні інформаційні технології в будівельній галузі».

Досягти успіху колективу неможливо без забезпечення інноваційного розвитку педагогів. «Головною рушійною силою інноваційної діяльності є вчитель. Педагог-новатор є носієм конкретних нововведень, їхнім творцем, модифікатором», – зазначається у статті М. Сервачук [3], тому, **по-третє**, керівництво закладу освіти зосереджує увагу на створенні умов для підвищення педагогічної майстерності викладачів, майстрів виробничого навчання через участь у всеукраїнських, міжнародних курсах, семінарах, конференціях, на яких вони не тільки слухачі, а й активні учасники обговорення актуальних питань з педагогіки, методики викладання, психологічних основ навчання.

Особливістю освітнього простору нашого училища стає спільна діяльність педагогів та учнів на партнерських засадах. Зацікавленість та активність колективу в освоєнні інноваційних педагогічних та виробничих технологій дали поштовх до осучаснення професійно-практичної

підготовки. Уроки виробничого навчання організуються за інтерактивними формами роботи, де учні об'єднані в умовні бригади, отримують відповідне завдання, яке виконують колективно, розподіляючи ролі за зразком виробництва (бригадир, інженер з охорони праці тощо). Активні форми роботи підвищують мотивацію учнів до оволодіння професією будівельника, відео уроки – формують і шліфують практичні вміння, прискорюють соціалізацію здобувачів освіти.

Адміністрація училища продовжує творчий пошук у формуванні методично грамотного викладача, майстра виробничого навчання, який все більше стає організатором освітнього і виробничого процесу, керівником пізнавальної і професійної діяльності учнів в набутті загальних компетентностей, необхідних для трудової діяльності, сприяє розвитку їх активності та самостійності.

Маючи певні позитивні результати від реалізації проекту, можемо зазначити, що освітній процес в нашому закладі освіти стає більш технологічним, забезпечується конкурентоздатність та мобільність випускників на ринку праці. Створюються умови для професійного розвитку упродовж життя і для педагогічних працівників, і для учнівської молоді через інноваційну освітню діяльність, міжнародне співробітництво.

На нашу думку, формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих фахівців – цілісний педагогічний процес, який підвищує рівень ефективності освітнього процесу як з боку викладачів, майстрів виробничого навчання, так і учнів, у якому сукупність методичних підходів навчання спрямована на набуття учнями певних компетенцій, а також на розвиток морально-етичних якостей характеру особистості учня як майбутнього учасника професійної діяльності.

Саме тому весь освітній процес в училищі спрямовуємо на формування організаційно-управлінських, пізнавально-креативних, інтелектуальних, соціально-професійних компетенцій, шліфування, стабілізацію й утвердження ціннісних якостей і здібностей майбутніх кваліфікованих робітників, таких як: комунікативність, толерантність, творчість, гнучкість, делікатність, партнерська взаємодія, відповідальність тощо. Докладаємо зусиль для удосконалення методичного арсеналу, яким повинен бути озброєний сучасний педагог, майстер виробничого навчання ПТНЗ.

Література:

1. Галіцина Л. Банк інноваційних педагогічних технологій. К.: Шк. світ, 2012. 104 с.
2. Мазур О. Професійна компетентність педагогів // Директор школи. 2016. № 5-6. С. 9-18.
3. Ничкало Н. Підручник – справа державна // Професійно-технічна освіта, 2008. № 2.

Кириченко Лариса Михайлівна,

учитель трудового навчання

Сумської спеціалізованої школи №29 Сумської міської ради

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

Сьогодні Сумська спеціалізована школа №29 – потужний мистецький та освітній центр усього міста, що забезпечує індивідуальне просування в освіті кожного учня, його всебічний повноцінний розвиток згідно з природними задатками.

Система організації позаурочної художньо-творчої роботи з учнями будується в школі за трьома напрямками: музична, літературна, образотворча та декоративно-прикладна діяльність.

У закладі запроваджене поглиблене та профільне вивчення предметів художньо-естетичного циклу з 1-го по 11-й класи. Учителі предметів художньо-естетичного циклу розробили зміст 53 навчальних програм профільних естетичних курсів, які схвалені для використання Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти МОН України.

Наявність матеріально-технічної бази дає можливість забезпечити інтенсивний розвиток творчої, конкурентоспроможної особистості учня й учителя на основі інтеграції загальної та художньо-естетичної освіти.

У національній культурі важливу роль відіграє декоративно-прикладне мистецтво, яке художньо-естетично формує матеріальне середовище, створене людиною. Тому одним із актуальних завдань Сумської спеціалізованої школи №29 є формування національної самосвідомості учнів на основі вивчення народного мистецтва.

Завдяки поглибленій підготовці обдарованих і здібних дітей на уроках праці та декоративно-ужиткового мистецтва учні можуть вивчати народні ремесла Сумщини.

Двадцять п'ять років працює в місті Суми школа №29 естетичного виховання, її випускники творчо-обдаровані учні, які закінчили вищі мистецькі заклади в Сумах, Харкові, Львові, Одесі та Києві.

З перших днів у школі працює майстерня народних ремесел «Обереги долі» де учні знайомляться із усіма видами декоративно-ужиткового мистецтва. Учні вивчають українську народну вишивку, традиційне вбрання, художню обробку деревини, писанкарство, ткацтво, витинанку, кераміку, гончарство, соломоплетіння, народну ляльку та розпис. На кафедрі образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва викладають досвідчені викладачі. Їх учні є переможцями 39 Міжнародних конкурсів та 27 Всеукраїнських. За відтворення найкращих зразків народного мистецтва учні-переможці протягом 23 років отримують стипендії міського голови (25 учнів), 1 президентська.

Завдання спеціалізованої школи №29 не лише надати учням певні знання, але й навчити їх використовувати, а в разі необхідності й творчо опрацьовувати.

Велику увагу приділяється дослідницькій діяльності. Формування науково-дослідницьких вмінь у учнів – процес складний і довготривалий. А тому завдання вчителя-керівника – формувати дослідницькі навички, здійснювати контроль, аналізувати та виправляти помилки, поєднувати дослідницьку діяльність з наукою.

Під час літніх канікул у школі організують пошукові експедиції по Сумській, Харківській, Полтавській, Чернігівській областях, де учні збирають вироби декоративно-прикладного мистецтва: зразки керамічних виробів, замальовують крій традиційного народного одягу, фотографують зразки слобожанської вишивки, вивчають техніки шитва на рушниках, досліджують головні убори та прикраси одягу. Після експедиції учні вивчають зібрані експонати, старанно заносять їх в картотеку.

Зібрані матеріали представляють мистецтвознавцям сумських музеїв з якими спілкуються, порівнюють із зразками які є у фондах музею. Деякі експонати бувають дуже цінними і музейні працівники з радістю їх досліджують, а потім проводять учням лекції про культурну спадщину Сумщини та регіональні особливості Слобідського краю.

Народне мистецтво відіграє величезну роль у формуванні творчої особистості молоді, у розширенні знань про культурно-історичну, морально-духовну спадщину свого народу. Виховання учнів засобами традиційного народного мистецтва спрямоване на формування загальнолюдських цінностей, національної самосвідомості, поваги до історичного минулого, усвідомленого збереження та примноження духовних і мистецьких цінностей.

Отже проведення наукових досліджень у школі №29 доцільно поєднуються з розвитком творчої особистості та у розширенні знань про культурно-історичну, морально-духовну спадщину свого народу. Важливими для навчального процесу є також краєзнавчі матеріали та регіональні особливості художніх промислів Слобожанщини. Вчителі самі вивчають кролевецькі рушники, фарфор Буди, межирицьку кераміку, декоративний розпис, художню обробку деревини, лозоплетіння, писанкарство, традиційне вбрання та вишивку Слобожанщини. На уроках праці учні вивчають кольорову гаму у виробках, відроджують згідно зразків стародавніх технік шитва, символіку на вишивці, писанках, кераміці, дерев'яних виробках та тканих кролевецьких рушниках.

Отже головним завданням патріотичного виховання у школі є формування у учнів загальнолюдських цінностей, виховання здатності художньо-творчого самовираження та самоздійснення в практичній діяльності. Саме тому вивчення декоративно-прикладного мистецтва, спрямоване на:

-використання засобів декоративно-прикладного мистецтва в національно-патріотичному вихованні особистості;

-розширення знань молоді про культурно-мистецьку спадщину свого народу;

-розширення знань про традиції, звичаї, обряди, символіку нашого народу;

-вміння самостійно виготовляти твори декоративно-прикладного мистецтва;

-розвиток індивідуальних якостей творчої особистості;

-засвоєння основних понять про різні види народного мистецтва;

-оволодіння техніками та технічними навичками різних художніх ремесел;

Професійне становлення вчителя відбувається у природному взаємозв'язку з особистим розвитком. Тому зрілість учителя як творчої особистості виступає невід'ємною складовою розвитку його професіоналізму та зумовлює необхідність набуття нетипових для традиційної освіти вмінь: розкривати учням своє особисте бачення мистецького твору, активізувати їхні процеси переживання, «відчувати» внутрішній світ іншого, його особистісні потреби; здійснювати діалогове спілкування, імпровізувати. Щоб учнів зацікавити виконувати творчі вироби, його потрібно здивувати власними виробами. Тому, у фойє школи №29 працює постійно діюча виставка де вчителі кафедри образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва виставляють свої роботи та кращі роботи своїх учнів. Народні майстри впродовж віків освоювали секрети технічної майстерності, формотворення, орнаментування, розвитку художніх образів, що несло в собі мову мистецтва, запозичену в світі природи, в народних звичаях та обрядах. Наприклад, я зі своїми учнями виставляли роботи у музеї Слобожанщини у місті Харкові шість років тому. І виставку відвідали 85 навчальних закладів. На цей рік знову запросили представити відроджені традиційні вироби слобідського краю. Завдяки спілкуванню з мистецтвознавцями які дозволили вивчити матеріали з фонду музею, мною були відроджені головні жіночі убори, традиційні спідниці та керсетки сумського народного костюму, візерунки

обрядових рушників та рушникові шви на цих виробках. На виставку також буде представлена відроджена кераміка яка виготовлялась у селі Межирич де вже десять років на працює керамічна майстерня. Також будуть представлені і чоловічі сорочки вишиті із чоловічою символікою та забутими техніками лічильних швів.

На уроках трудового навчання учні замість нічної сорочки виконують вишиванку де дотримуються візерунків та крою сорочок Сумщини, відроджують забуті техніки шитва, кольорову гаму візерунків та символіку. Вишивають сорочки собі та своїм сестричкам.

Для подарунків виготовляють традиційну народну ляльку Сумщини, а на свято Пасхи виконують писанки та вирізують пасхальні яйця з деревини. Кожна учениця виткала собі торбинку, килимок - технікою крелевецького ткацтва, а ще тчуть дуже гарні повсякденні дівочі головні убори -«чільця». Цікаву сувенірну продукцію виготовляють із глини: свічники, свистунці, ложки, емблему Сум, невеличкі пано з панорамою архітектурних споруд міста.

На базі закладу проводився регіональний науково-педагогічний експеримент за темою «Розвиток і формування творчої особистості в умовах навчально-виховного комплексу естетично профілю». За результатами дослідно-експериментальної роботи спроектована та запроваджена в практику модель школи-комплексу, яка забезпечує інтенсивний розвиток творчої, конкурентноспроможної особистості на основі інтеграції загальної та художньо-естетичної освіти.

Під час цього семінару який проводився у нашій школі учні показували майстер-класи по виготовленню виробів з усіх номінацій декоративно-ужиткового мистецтва.

Але гордістю учнів в нашій школі є вишитий власноруч рушник. Це рушники різного призначення: подарункові, коровайні, кілкові, надіжники, плечові та весільні. Всі вони виконані по музейним зразкам нашого регіону.

Соціально-активну та духовно-багату особистість сьогодні не можливо уявити без глибокого знання історії рідного краю, його національних і культурних традицій. Кожне наступне покоління має виховуватися в народному дусі, на ідеях та засобах народного мистецтва, історії, краєзнавства, фольклору, рідної мови, звичаїв та обрядів, символіці, природі рідного краю, а також ознайомити із творчістю провідних майстрів свого регіону.

Киян Тетяна Василівна,
учитель зарубіжної літератури
загальноосвітньої школи I-III ступенів № 6 м. Лебедин

МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ

У статті розглянуто типи навчальних проектів, етапи роботи над проектом, складові портфолію та паспорту проектної роботи, види презентацій, розмаїття форм продуктів проектної діяльності. З'ясовано особливості використання методу проектів у практиці викладання зарубіжної літератури.

Ключові слова: *метод проектів, педагогічна технологія, типи проектів, етапи роботи над проектом, портфолію, паспорт проектної роботи, презентація, продукти проектної діяльності.*

Завданням сучасної системи освіти є підготовка нового покоління до життя в нових умовах. Тому впровадження інноваційних технологій у навчальний процес – складова частина сучасної школи. Метод проектів як педагогічна технологія дає можливість самореалізуватися як учневі, так і педагогу, розкриває інтелектуальний потенціал учасників проекту, забезпечуючи їх широким спектром діяльності. Саме тому ця методика буде завжди актуальною й однією із найперспективніших.

Учитель літератури, за В. Сухомлинським, має відкривати перед учнями незвичайний світ краси, надихати їх, спілкуватися з ними, допомагати їм читати, пізнавати світ, переживати красу; він творець духовного світу юної особистості [4, 47]. Готуючись до уроку, педагог щоразу стикається із проблемою: як на уроці створити захоплюючу емоційно піднесену атмосферу, щоб кожний урок став справжнім уроком мистецтва, спонукав учнів до творчості – в особистісній і соціокультурній діяльності? Вирішити цю проблему можливо лише за умови відходу від авторитарної педагогіки і впровадження сучасних педагогічних технологій, що сприяють саморозвитку як учнів, так і педагога.

Однією із найперспективніших складових освітнього процесу є проектна діяльність, оскільки вона створює умови творчого саморозвитку та самореалізації учнів, сприяє формуванню всіх необхідних життєвих компетенцій: соціальних (вміння працювати в групі); інформаційних (вміння самостійно здобувати інформацію); комунікативних (вдосконалення спілкування в групі); саморозвитку та самоосвіти.

У педагогіці під словосполученням «метод проектів» розуміють метод навчання, форму організації занять, педагогічну технологію, систему організації навчання, за якої учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань-проектів. В основі методу проектів лежить розвиток навичок високого рівня: навичок вибирати, створювати, аналізувати, передбачати, організовувати, розробляти, планувати, описувати, розвиток вмінь вирішувати ту чи іншу проблему шляхом самостійних дій з обов'язковим викладенням отриманих результатів. У процесі роботи над проектом розвиваються пізнавальні навички учнів, критичне мислення, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі; уміння самостійно конструювати свої знання.

Навчальні проекти розрізняються типами: дослідницькі, творчі, інформаційні, реферативні, практико – орієнтовані, рольові та ігрові тощо.

Дослідницькі проекти за своєю структурою найбільш наближені до реальних наукових досліджень, оскільки передбачають наявність таких складових: висвітлення актуальності обраної теми, визначення об'єкту та предмету дослідження, конкретизація мети, висунення гіпотези, узагальнення результатів дослідницької роботи, формулювання висновків, передбачення нових проблем для дослідження.

Натомість реалізацією творчих проектів не передбачено чіткого визначення та прописування наповнення етапів здійснення дослідницької роботи, оскільки явною є підпорядкованість жанру кінцевого результату: газеті, презентації, фільму, виховному заходу тощо. Метою інформаційних проектів є збір необхідних даних, ознайомлення з їх змістом, аналіз та узагальнення наявних матеріалів. Відповідно впровадженням інформаційного проекту передбачено планування діяльності учителя й діяльності учнів на кожному з етапів здійснення самостійної дослідницької роботи учнів та презентації ними кінцевих результатів.

У рольових та ігрових проектах структура тільки намічається і залишається відкритою до завершення роботи. Учасники беруть на себе певні ролі, зумовлені характером і змістом проекту. Це можуть бути митці або вигадані герої, які імітують соціальні, ділові відносини, що ускладнюються тими ситуаціями, які вигадують учасники проекту. Ступінь творчості тут дуже високий, але провідним видом залишається рольова чи ігрова діяльність [1, 37].

За кількістю учасників можна виділити такі проекти: особистісні (індивідуальні), парні, групові, колективні.

За тривалістю виконання проекти можуть бути:

- короткостроковими (для вирішення невеликої проблеми або частини більш складної проблеми), які можуть бути реалізовані на одному або декількох уроках за програмою одного предмета чи як міждисциплінарні;
- середньої тривалості (від тижня до місяця);
- довгостроковими (від місяця до декількох місяців).

Робота над проектом починається з конференції (зборів всієї групи (класу), на якій учні самі пропонують проекти.

Цьому передують вступне слово вчителя, в якому він у загальних рисах ознайомлює учнів із темою, яка вивчалась, та слухає пропозиції. Їх висувають окремі учні або групи. Якщо виникає кілька пропозицій, то вони обговорюються, й обирається найцікавіша. Після чого проект поділяється на кілька міні-проектів. Учні розпочинають роботу щодо збирання необхідної інформації й визначення основних напрямків його аналізу.

Наступним етапом є обробка інформації у великій групі й обговорення змісту й форми звіту.

Останньою ланкою в проектній системі є підсумкова конференція, на якій звіт (презентація) заслуховується й обговорюється.

Проектна тека (портфоліо) – одна з обов'язкових складових проекту, яка пред'являється на захисті (презентації) проекту.

Сучасна вітчизняна література пропонує шість етапів роботи над проектом.

Етапи	Зміст	Діяльність учнів	Діяльність учителя
Підготовка	Визначення теми і мети проекту	Обговорюють предмет з учителем, отримують необхідну інформацію, визначають мету.	Пояснює суть проектного підходу і формує в учнів мотивацію діяльності, допомагає визначити мету.
Планування	Визначення джерел інформації, способів збирання та аналізу інформації, способу презентації продукту. Розподіл обов'язків між членами команди.	Виробляють план дій, формулюють завдання.	Пропонує ідеї, висуває припущення.
Дослідження	Збір інформації, виконання проміжних завдань. Основні інструменти: інтерв'ю, опитування, спостереження, експеримент.	Виконують дослідження, виконують проміжні завдання.	Спостерігає, радить, опосередковано керує діяльністю.
Результати і висновки	Аналіз інформації. Формулювання висновків.	Звітують, обговорюють результати.	Підбиває підсумки обговорення, робить зауваження.
Звіт або презентація	Форма залежить від виду продукту.	Виступають учасниками презентації.	Слухає, ставить доцільні питання, як звичайний учасник.
Оцінка результатів і процесу в цілому		Оцінюють діяльність шляхом колективного обговорення і самооцінок.	Оцінює зусилля учнів, креативність, інформативність використаних джерел, потенція подальшої роботи. Загальний рівень презентації.

Портфоліо – добірка робочих матеріалів і оформлених результатів роботи над проектом. Цей документ відображає хід роботи проектної групи.

До складу портфоліо входять:

- 1) Паспорт проекту.
- 2) Плани виконання проекту й окремих його етапів.
- 3) Проміжні звіти групи.
- 4) Вся інформація, зібрана за темою проекту.
- 5) Результати дослідження і аналізу.
- 6) Записи всіх ідей, гіпотез і рішень.
- 7) Звіти про проведені дискусії.
- 8) Матеріали до презентації (сценарій).

Як правило, паспорт проектної роботи складається із наступних пунктів:

- 1) Назва проекту.
- 2) Координатор проекту.
- 3) Предмет, у рамках якого проводиться робота.
- 4) Навчальні дисципліни, близькі до теми проекту.
- 5) Вік учнів, на яких розрахований проект.
- 6) Склад проектної групи (П.І.учнів, клас).
- 7) Тип проекту (реферативний, інформаційний, дослідницький, творчий, практико – орієнтований, рольовий).
- 8) Мета проекту (практична і педагогічна).
- 9) Задачі проекту (найчастіше розглядаються 2- 4 задачі, особлива увага приділяється розвивальним задачам).
- 10) Питання проекту (висуваються 3- 4 проблеми за темою).
- 11) Анотація (актуальність проекту, вагомість – на рівні школи і соціуму, виховний аспект, стисло – зміст).
- 12) Очікувані продукти проекту.
- 13) Етапи роботи над проектом (для кожного етапу вказати форму, тривалість і місце роботи учнів, зміст роботи, вихідний продукт етапу).
- 14) Попередній розподіл ролей у проекті [2, 106-107].

Презентація – це публічний захист проекту. Види презентацій надзвичайно різноманітні: наукова доповідь, прес - конференція, рольова гра, спектакль, реклама, мандрівка, екскурсія, наукова конференція, інсценування події, ділова гра, демонстрація відеофільмів, діалог визначних митців, ілюстрація фактів, подій тощо. Різноманітні продукти проектної діяльності: віртуальний музей, екскурсія пам'ятними місцями або залами музею, фотоальбом «Мої улюблені письменники (художники, музиканти, актори)», книга відгуків у музеї митця, виставка, газета, журнал, карта, оповідання, сценарій, гра, свято, аналіз соціологічного опитування, диск із записами музичних творів до теми, відеокліп, відеофільм, публікація, буклет, дослідження, серія ілюстрацій, пакет рекомендацій, путівник, атлас, довідник, альбом тощо [3, 65].

У методичному доробку вчителів зарубіжної літератури нашої школи проекти: «Наш Гоголь» (<http://metodportal.com/node/31374>), «Дон Кіхот у світовому мистецтві» (Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 2007. № 11-12. С. 46- 47), літературне дослідження «Образ Прометея у творчості світових майстрів слова» (Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 2006. № 9. С. 27-36), прес-конференції («Зв'язки Гоголя з Україною та її культурою», «Рільке і Україна», «Оноре де Бальзак і Україна»), художньо-естетичні колективні творчі справи до ювілеїв зарубіжних письменників, як різновиди проектів: театралізована літературно – музична композиція «Я, конечно, вернусь...», літературна вітальня «Нет, я не Байрон, я другой...», літературний салон «Зустріч із С. Єсенінім».

Залучення учнів до роботи над проектами – справа складна і водночас цікава. Проект дозволяє вийти за рамки уроку, змінити відносини між учнями та вчителем і ставлення до самого себе, сформувані ключові життєві компетенції у школярів. Завдяки впровадженню методу проекту учні засвоюють всі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, оцінка). Цінність залучення учнів до проектної діяльності полягає у створенні певного інтелектуального продукту, а це значить, що застосування методу проектів на уроках надає можливість

практичного використання знань, дозволяє перетворити академічні знання на реальний життєвий досвід учнів, сприяє вихованню в учнів почуття обов'язку та відповідальності.

Проектна діяльність, як вид шкільної роботи, дозволяє дитині і її наставнику піднятися на більш високий рівень розвитку і повірити у свої можливості.

Компетентнісно орієнтована освіта передбачає використання найновіших педагогічних досягнень та освітніх технологій. Завдання педагога полягає в тому, щоб опанувати арсеналом новітніх методів та прийомів, ефективно впроваджувати їх на уроках, знайти максимум педагогічних ситуацій, у яких може бути реалізоване прагнення дитини до активної пізнавальної діяльності.

Література:

1. Ісаєва О. Сучасні технології навчання у процесі викладання зарубіжної літератури // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 2003. № 3. С.37.
2. Косогова О. Метод проектів на уроках зарубіжної літератури. Харків: Ранок, 2008. 144 с.
3. Микитюк О.М., Соловйов В.О., Васильєва С.О. Наукові дослідження школярів: Навчально-метод. посібник / Під ред. І.Ф. Прокопенка. Харків: Скорпіон, 2003. 80 с.
4. Хроменко І. Навчання, наближене до життєвих реалій // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 2005. № 9. С.47- 48

Кіктенко Валентина Іванівна,

учитель біології та хімії Білопільської ЗОШ I-III ст. №2 ім. С.М. Гордієнка
Білопільської районної ради Сумської області

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ХІМІЇ

*Знає не той, хто переказує, а той,
хто застосовує знання на практиці*

Освіта – одна з головних речей в житті людини. Здобути освіту має прагнути кожен, знання нікому ще не заважали, навпаки. Освічені люди були в пошані з давніх часів. Сучасний світ, яким ми його сьогодні бачимо, з новітніми технологіями – все це зробили дуже розумні люди.

Хімія як природничу науку є частиною духовної і матеріальної культури людства, а хімічна освіта – невідокремною складовою загальної культури особистості, яка живе, навчається, працює, творить в умовах використання високих технологій, змушена протистояти екологічним ризикам, зазнає різнобічних впливів інформації. Хімічні знання створюють підґрунтя реалістичного ставлення до навколишнього світу, в якому значне місце посідає взаємодія людини і речовини, сприяють розкриттю таємниць живого через пізнання процесів життєдіяльності організмів на молекулярному рівні.

Саме тому організувати процес навчання необхідно так, щоб учні сприймали хімію як необхідну і важливу для життя науку, як частину світової культури. Щоб кожен розумів, що саме ця наука – потрібна кожній освіченій людині для формування цілісної картини світу. Отже, навчання хімії тільки традиційними методами та підходами неефективне, тобто лише формування хімічної грамотності, навчання розрахунків, максимальне насичення теоретичних знань. Необхідним є створення умов для розвитку природної пізнавальної активності дитини та

її самоствердження через нагромадження індивідуального досвіду. Саме тому важливою є роль учителя в розкритті можливостей нових комп'ютерних технологій.

Найголовніше – творчо підходити до викладання хімії. Тобто організувати навчально-виховний процес таким чином, щоб кожен учень мав змогу приймати участь у проектуванні свого власного розвитку та особистого зростання. Саме ІКТ повинні стати інструментом вчителя, а сучасні засоби – потужним інструментарієм навчального процесу. ІКТ-компетентність вчителя може бути представлена як система компетентностей:

- технологічна (чітко визначення з базовими функціями комп'ютера та його можливостями);
- алгоритмічна (опанувати сучасні системи розробки програмного забезпечення, створення алгоритмів);
- модельна (використовувати моделі електронних засобів навчального призначення з хімії);
- дослідницька (виконувати лабораторні роботи з хімії, опрацьовувати матеріали до дослідницьких проектів);
- методологічна (брати участь у форумах, листуватися електронною поштою, розміщення інформації в мережі Інтернет).

Корисною є програма PowerPoint.

Використання PowerPoint дає можливість учителеві та учням складати презентації для організації інформаційної підтримки під час підготовки і проведення уроків хімії і в позакласній роботі. Ця методика передбачає використання на уроках хімії мультимедійного проектора.

Презентація дає можливість вчителю ілюструвати досліджуваний навчальний матеріал і приклади його використання. Наприклад, під час вивчення окремих тем можна використовувати електронний навчальний матеріал, відео фрагменти за всіма темами досліджуваного курсу. Саме ця програма надає унікальну можливість демонстрації пропонованого матеріалу без перевантаження зорового простору учнів, фіксуючи їхню увагу лише на досліджуваному об'єкті, дозволяє розвивати і вдосконалювати пізнавальний інтерес і творчі здібності учнів, розвиває креативність та пам'ять.

Говорячи про використання Інтернету, слід зазначити, що це дозволяє учням розширити обсяг одержуваної інформації для самостійної роботи та її збагачення під час вивчення курсу хімії не тільки в профільній школі, але й простій загальноосвітній школі. На життя сучасного учня незалежно від нашого бажання, свідомості чи волі впливають нові інформаційні технології.

Комп'ютерна грамотність та комунікативна освіченість школярів є компетенціями, що формуються тільки в умовах застосування інформаційно-комунікаційних технологій і забезпечують успішний результат у широкому спектрі освітньої діяльності.

Методи і прийоми, що використовуються під час вивчення навчального матеріалу з хімії у формі презентацій, практика навчання та аналіз результатів показують, що це сприяє:

1. Розширенню дидактичних можливостей уроку.
2. Більш наочному поданню навчального матеріалу.
3. Більш ефективному засвоєнню теоретичних основ хімії і практичному їх застосуванню, підвищенню інтересу до предмету через активізацію пізнавальної діяльності учнів.
4. Самовираженню та впливу на почуття й емоції учнів.

5. Розвитку прийомів мислення: аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення.

6. Розвитку вмінь здійснювати обробку інформації; у стислій формі відтворювати інформацію.

7. Формуванню інформаційної культури.

8. Естетичному вихованню за рахунок використання комп'ютерної графіки, технології мультимедія.

9. Надбанню досвіду використання інформаційних технологій в індивідуальній та колективній навчально-пізнавальній діяльності.

Найкращий освітній результат від застосування інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема презентацій, досягається в предметному навчанні тоді, коли вони використовуються в поєднанні з іншими інноваційними освітніми технологіями навчання й органічно вписуються в сценарій уроку. Використання презентації дозволяє вчителю мотивувати учнів на активну пізнавальну діяльність і забезпечити ефективну роботу зі створення проекту. Також хочеться додати, що люди, зазвичай, запам'ятовують менше 10% від почутого, прочитаного, приблизно 30% від побаченого і більше 70% від того, що чують і бачать одночасно. Саме тому презентація, яка поєднує ці впливи, є найефективнішим засобом донесення інформації і переконання людей.

Інтерактивна дошка

І ось у школі окрім, ставши звичайним, комп'ютера та відеопроєктора з'явився в кабінеті хімії мультимедійний комплекс. Це безмежно розширює методичні можливості уроку, навчання, освіти, а я можуть створювати власні конспекти уроків, спираючись на можливості інтерактивної дошки, самостійно готуючи відповідні програми, чи використовувати готові електронні ресурси.

На звичайній дошці можливі записи тільки крейдою. На білій дошці можливі записи тільки фломастерами-маркерами кількох кольорів. Інтерактивна дошка може показувати зображення в кольорі (відео, анімації, слайди тощо), на ній можна робити записи також маркерами кількох кольорів, є можливість писати поверх зображення та давати можливість запам'ятовувати необхідний для подальшої роботи кадр.

На інтерактивній дошці можна відтворити 3-D модель молекул в об'ємі та русі, реалізувати їх обертання у просторі. На інтерактивній дошці можна накреслити зовсім простесеньку схему, малюнок тощо у спрощеному вигляді спереду, а потім показати реальний об'ємний вигляд.

Коли я почала працювати з інтерактивними дошками й не відзначили би стрімкого підвищення інтересу учнів до навчання, до уроку. А відомо, що формування в учнів стійкого активного інтересу є визначальною проблемою сучасної шкільної освіти. Якщо розглянути найпоширеніші способи розвитку пізнавального інтересу, то видно, що за допомогою інтерактивних дошок реалізується кілька способів формування пізнавального інтересу.

Способи навчально-пізнавальної діяльності, реалізовані при роботі з інтерактивними дошками:

1. Актуальність і новизна змісту.

2. Продуктивно використовується у процесі постановки цілей і задач уроку, актуалізації раніше невідомого.

3. Розкриття значущості знань.

4. Сприяє ефективному відбору інформаційного й контрольного матеріалу;

5. Наочність.

6. Сприяє розширенню ілюстративної бази уроку.
7. Зацікавленість.
8. Сприяє зацікавленості на уроці.
9. Емоційність.
10. Порівняння й аналогії.
11. Проведення дискусій.
12. Ігрові технології.
13. Можливе застосування ігрових технологій при спеціальному вибудовуванні уроку за допомогою електронних освітніх ресурсів.
14. Практичні роботи дослідницького характеру.
15. Можливе проведення робіт дослідницького характеру за допомогою інтерактивних моделей та комп'ютерних середовищ.
16. Проблемне навчання.

У моєму навчальному досвіді інтерактивна дошка тільки півроку. Наочність і інтерактивність (можливість активно міняти, працювати з комп'ютером прямо на дошці) – ось основна перевага інтерактивної дошки! Я завжди в центрі уваги своїх учнів, я дивлюся на них і говорю з ними, в цей час я демонструю свої матеріали і управляю комп'ютером, я з учнями в постійному контакті. Завдяки використанню інтерактивної дошки я економлю масу часу на уроці, масу дорогоцінних хвилин.

Література:

1. Кукса Л. Використання методу проектів у вивченні хімії // Хімія. Шкільний світ. 2009. №24. С. 2-4.
2. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. Учебное пособие. М.: Народное образование, 1998. 256 с.
3. Хуторской А. Практикум по дидактике и современным методикам обучения / А.Хуторской. Санкт-Петербург, 2004. 538 с.
4. Роберт И. Сучасні інформаційні технології в утворенні: дидактичні проблеми; перспективи використання. М: Школ-Пресс, 1994. 205с.
5. Непогодьєва А.А. Застосування комп'ютерних моделей і інформаційних технологій у процесі навчання хімії, Васьковская середня школа.

Ковтун Єлизавета Федорівна,

старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА ВИХОВАТЕЛІВ ДО СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI столітті одними з визначених головних завдань держави є «розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості, підготовка кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукоємних та інформаційних технологій, конкурентно спроможних на ринку праці» тощо [8, с.11].

Який педагог може назвати себе конкурентно спроможним? Оскільки у нашому суспільстві ідея дитиноцентризму стає однією з провідних педагогічних ідей, сьогодні Україні потрібні педагоги, не тільки з гарною теоретичною підготовкою, з наявними фаховими знаннями, а ще і такі, що здатні зайняти особистісно-гуманну позицію по відношенню до вихованців, до себе та до всіх учасників виховного процесу. Для кожної дитини соціальне середовище у закладі є новою соціальною життєдіяльністю у якій необхідно набути соціально-емоційної рівноваги та стійкості до змін соціальних умов. Від того, якою значущою та дієвою соціальною інституцією стане заклад дошкільної освіти, залежить успішне функціонування кожної особистості у суспільному житті. Вихователь закладу дошкільної освіти отримуючи теоретичну підготовку у педагогічному вузі, опановує професійні знання, нові методичні підходи, усвідомлює їхню потребу впровадження у практику, але вмінь у створенні благодатного соціума, на тлі якого має будуватися педагогічний процес, соціально-педагогічних умінь, у нього недостатньо.

Отже, крім теоретичної та методичної готовності педагога, надзвичайно важливе місце займає соціально-педагогічна готовність, яка забезпечить соціальний супровід кожної дитини, у кожному закладі.

Аналіз наукової та навчально-методичної літератури з проблем визначення поняття «соціалізації» вказує на наявність загальної особливості – соціально значущого характеру діяльності. За визначенням В. В. Нечипоренко, суб'єктами реалізації процесу соціалізації у виховному закладі виступають педагоги закладу (суб'єкти, які відіграють роль системоутворювального чинника щодо реалізації технологій соціалізації), діти, їх батьки [3].

Спеціальні дослідження, проведені з метою виявлення особливостей ставлення практичних працівників до соціалізації дошкільника, дозволяють зафіксувати потребу вихователів у їхньому ознайомленні із сучасними проблемами соціалізації дітей дошкільного віку [1,2,4,7]. Відтак, потреба у спеціалістах, які покликані забезпечити соціально-педагогічний супровід соціалізації особистості, є сьогодні надзвичайно актуальною.

Перш за все у кожному освітньому закладі маємо створити такі соціально-педагогічні умови, які би самі по собі вже сприяли набуттю соціально-педагогічних знань та навичок педагогів. Першочерговою умовою є створення позитивної атмосфери взаємовідносин у колективі, забезпечення високого рівня педагогічної культури спілкування, гуманістично спрямованого виховання.

Методичні служби різних рівнів мають працювати над підвищенням соціально-педагогічних знань у системно, використовуючи різні форми. Зокрема, організовуючи, педагогічні читання, міні-лекції, науково-методичні семінари та інші форми групової методичної роботи з педагогами, ми можемо детальніше познайомитися із сучасними дослідженнями проблеми соціалізації. Краще визначити роль закладу дошкільної освіти у соціалізації дитини, дослідити рівень соціалізованості дітей старшого дошкільного віку допоможуть наукові висновки А.Богуш [1], А.Запорожець [2], Т.Поніманської [5,6] та ін. Надзвичайно важливо у такій роботі керуватися принципом індивідуалізації виховних прийомів, саме так із врахуванням вікових особливостей кожного вихованця розкривають соціально-психологічні аспекти соціалізації вчені І.П. Печенко [4], І.П. Рогальська [7]. Психолого-педагогічну компетентність фахівців мають забезпечити такі форми роботи, у яких, кожен учасник буде відчувати себе як об'єктом, так і

суб'єктом психолого-педагогічного навчання, приймати активну участь в аналізі проблеми, розв'язанні поставлених завдань.

Добре зарекомендували себе психолого-педагогічні тренінги, у яких беруть участь педагоги, психологи, керівники закладу.

На відміну від традиційних, тренінгові форми навчання повністю охоплюють весь потенціал людини: рівень та обсяг її компетентності (соціальної, емоційної та інтелектуальної), самостійність, здатність до прийняття рішень, до взаємодії тощо, що надзвичайно важливо у формуванні соціальних навичок у самих педагогів і таким чином впливає на соціальні відносини всіх сторін виховного процесу. У процесі організації тренінгових занять реалізуються основні завдання розвитку соціально-педагогічної компетентності вихователя:

- формування позитивних взаємовідносин з колегами, вихованцями, батьками;
- управління власним емоційним станом;
- формування навичок психолого-педагогічного спілкування;
- здобуття соціально-педагогічних знань;
- мотивація до самоосвіти.

На сучасному етапі включення вихователів до розв'язання проблем соціалізації маємо цілу низку активних форм роботи з кадрами з високим потенціалом педагогічної продуктивності. То є майстер-класи, методичні фестивалі, дискусії, творчі ігри, робота творчих об'єднань, груп тощо.

Як у роботі з дітьми, так у роботі з дорослими важливого значення сьогодні набувають ігрові технології, як засіб пізнання соціального світу. Продуктивною формою методичного навчання є, так звані **воркшопи** – колективний навчальний захід, учасники якого отримують нові знання і навички в процесі динамічної групової роботи. Це найпродуктивніший формат навчання і розвитку педагогів, оскільки в процесі його учасники не тільки здобувають знання і навички, але і практично вирішують актуальну задачу. Воркшопи спрямовані на соціалізацію дошкільників засобами соціально-орієнтовних ігор, формують навички використання в роботі ігор, спрямованих на взаємодію, взаєморозуміння, на формування у дошкільників колективної думки, відповідальності за колективний продукт різних видів дитячої діяльності.

Критерієм готовності педагогів до соціалізації вихованців виступає не лише ступінь засвоєння знань щодо проблеми, рівень практичних педагогічних умінь, а й повнота самостійності, ініціативності, творчості особистості. Важливо, щоб у закладі дошкільної освіти реалізовувалася модель, що забезпечує активну та успішну соціалізацію дошкільника у єдності із родинами вихованців на тлі професійного зростання педагогів.

Література:

1. Богуш А. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / Науково-дослідний центр з проблем соціальної педагогіки та соціальної роботи АПН України, Луганський нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ: Альма-матер, 2006. 368 с.
2. Запорожец А. В. Избранные психологические труды : в 2-х т. М., 1986.
3. Нечипоренко В. В. Соціальна практика учнів – магістральний напрям розвитку спеціального закладу як відкритої соціально-освітньої системи: монографія кандидата педагогічних наук. Запоріжжя, 2012. 28 с.

4. Печенко І.П. Соціалізація та виховання особистості в дошкільному дитинстві: компетентнісний підхід // Вісн. Луган. нац. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки. 2008. № 7 (146) квітень. С. 209-217.

5. Поніманська Т.І. Люди і я: Світ дорослих як чинник соціалізації особистості дитини // Дошкільне виховання. 1999. № 8. С. 14-15.

6. Поніманська Т.І. Формування соціальної компетентності дитини // Нова педагогічна думка. 1998. № 2. С. 91-95.

7. Рогальська І.П. Соціалізація особистості у дошкільному дитинстві: сутність, специфіка, супровід: монографія. К.: Міленіум, 2008. 400 с. .

8. Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти» від 17 квітня 2002 року N 347/2002 (розд. I, 2підрозд.)

Ковтун Ірина Іванівна,

учитель української мови;

Овсянникова Тетяна Юріївна,

учитель англійської мови

гімназії № 43 Міської ради Московського району м. Харкова,
ХНУ, Прилегант ХНУ ім. В. Н. Каразіна

СИНТЕЗ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ТА ХУДОЖНЬОГО У ТВОРЧОСТІ І.БАГРЯНОГО

Спостерігаємо синтез художності й публіцистичності у творчості І. Багряного, який досліджують І. Дзюба, І. Михайлин, М. Сподарець, Н. Колошук. У мовознавчому аспекті публіцистику Івана Багряного вивчала О. Клещова. У дослідженні «Мова публіцистики Івана Багряного» (Київ, 2003) проаналізувала семантику, структуру, стилістичні функції лексичних і фразеологічних одиниць у публіцистичних текстах письменника.

Опрацьовуванням творчості І. Багряного займалася й інша дослідниця – Н. Шаповаленко. У науковій праці «Форми синтезу ідейно-публіцистичного та образно-художнього начал у творчості Івана Багряного» (Київ, 2007), встановлено конкретні форми синтезу й прояви публіцистичності в літературному доробку письменника [5].

В періодизації історії світової й української літератури виокремлювали тенденції співвідношення художнього й публіцистичного. У ХХ ст. науковці-літературознавці, літературні критики припускали, що «нова» художня література переінакшиться на художню публіцистику, бо існували виразні тенденції перевтілення на користь публіцистичного начала.

Під час аналізу художніх творів І. Багряного, варто брати до уваги те, що він мав чутливу, романтично окрилену душу митця. Вже з юності дебютував як поет і художник, простежується сенс інтермедіальності його творів – філософія множинності:... моя душа від природи – це душа поета і мистця. А значить... не має панцира, та я це витримувати мушу. Мушу! Хто розуміє це слово?! Серце кожного поета і романтика мусить іти на Голгофу [1, с.24].

Звернення до публіцистичності І. Багряним спостерігаємо під час перебування у Німеччині. Маючи активну громадянську позицію І. Багряний почав писати як суто публіцистичні твори, так і художні романи на основі життєвих фактів. Він звертається також до епічного

викладу матеріалу. Це простежується у романі «Сад Гетсиманський». Погоджуємось з висновками В. Карпової про те що «публіцист І. Багряний перемиг мистця» [3, с.280].

У.Самчук та інші письменники наголошують про значущість ідеї національного визволення України. Іван Багряний поєднував її з ідеями соціальної демократії і соціальної справедливості. Основною силою визвольного руху в Україні вважав робітників, селян, трудову інтелігенцію. Наголошував на значущості роману «Сад Гетсиманський», оскільки визначив цінність людини у суспільстві того часу [3,с.147].

Після «Саду Гетсиманського» побачили світ: повість «Огненне коло» (1953), поема «Антон Біда – герой труда» (1956), роман «Маруся Богуславка» (1957), перша частина незавершеної трилогії «Буйний вітер», роман «Людина біжить над прірвою» (1965), твори для українських дітей, яким письменник надавав особливого значення, – «Казка про лелек та Павлика – мандрівника» (1947), «Телефон» (1960). В яких теж простежується публіцистичний початок.

Його твори висвітлюють проблеми, що є переважно соціально детермінованими. Це дозволяє Н. Колошук, стверджувати, що поетика І. Багряного є гранично суб'єктивованою [4, с.9].

За своїм світобаченням Іван Багряний був романтиком і «невиправним мрійником». «Мій чоловік був життєрадісний і все вірив у щасливе майбутнє», – згадувала Галина Багряна». Простежуємо ліризм і глибокий психологізм у романах І. Багряного[2].

Табірній прозі І. Багряного (романи «Тигролови», «Сад Гетсиманський», «Людина біжить над прірвою» притаманно зображення поведінки людини в кризовій ситуації (хоча й створеній за певної політичної системи). Із плином часу тексти романів стають ще злободенніше, гострополітичніше тощо.

Романи І. Багряного ми не можемо назвати повністю публіцистичними, оскільки публіцистика тут не пронизує весь роман. Вона не домінує над сюжетом, образами, деталями, не вона веде оповідь. Сюжет романів І. Багряного засновано на розвитку образів, міфологем. Його герої стійко і мужньо, тож не дивно, що такі самі і його герої Максим Колот і Андрій Чумак, Григорій Многогрішний. Вони просто не могли бути слабкими і немічними духом, оскільки Іван Багряний ніколи не втрачав віри в себе, у свій народ і людину взагалі, в добро її душі [6, с. 198-207]. На його надгробку є слова: «Ми є. Були. І будемо ми. Й Вітчизна наша з нами». Цією несхитною вірою, що була невідомою частиною багрянівського світовідчуження, перейняті всі його твори, а надто «Сад Гетсиманський», «Тигролови», «Людина біжить над прірвою».

Як публіцист І. Багряний написав понад 200 статей в яких викривав комуністичну систему поневолення, знекровлення української нації. Серед творів образотворчого мистецтва І. Багряного – портрети С. Петлюри, М. Грушевського. Як художник І. Багряний оформив обкладинки багатьох книг, його перу належить низка відомих і популярних пісень і маршів. Напружена громадянська діяльність супроводжувалась тиском національно налаштованих співвітчизників. Тому нерідко дослідники наголошують на ідеологічності його творчості. Проте романи І. Багряного не можна вважати тільки ідеологічними. Бо ним майстерно вплетені в текст романів систему образів і міфологем, що дозволяють дійти висновків про те, в яку глибину прірву котилося суспільство.

Художні образи наповнено також дискурсом божевілля, дискурсом материнства й батьківства, дискурсом краси, любові та їх протилежностей потворності та руйнації. В Івана

Багряного віра у світле майбуття свого народу природна; наче настирливий паросток, вона з'явилася з його глибокого особистого переконання, безпосередньо пов'язана з його романтичним світовідчуженням.

Окремо слід акцентувати увагу на способі вираження публіцистичного начала у творах Івана Багряного простежуємо образи-уособлення, композиційні прийоми, особливі імена і прізвища персонажів тощо.

Персонажі романів письменника часто виступають як носії певних ідей. Наприклад, головний герой «Тигроловів», Григорій Многогрішний – це політичний в'язень, який втік із потягу, а його переслідувачі – чекісти. У власних іменах простежуються протиставлення двох сил Григорія Многогрішного й чекіста Медвина.

Наявність у романі «надзвичайного героя» — ознака неоромантичного стилю: контрастне протиставлення уособлень добра і зла, ідеалізовані персонажі тощо.

Публіцистичність у творах І. Багряного простежується також в особливих, публіцистичних принципах побудови романів, законах композиції, на основі контрастів. Наприклад: затишне купе – «поїзд-дракон», один потяг їде на захід, інший – на схід тощо.

Ознакою публіцистичності є й те, що людей називають за політичними поглядами (наприклад, Многогрішний («Тигролови»), Соломон («Людина біжить над прірвою»), типізуючих імен (Наталка Сірківна «Тигролови»).

Таким чином, наголошуємо про те, що в прозі І. Багряного простежується синтез публіцистичного та художнього, перемога людського над масовою ідеологією, індивідуального над суспільним. Ідеї національного визволення України письменник поєднував з ідеями соціальної демократії і соціальної справедливості. Основною силою визвольного руху в Україні вважав робітників, селян, трудову інтелігенцію. Визначив цінність людини у суспільстві того часу. Його самобутня манера письма викликають довіру в найвибагливішого читача.

Література:

1. Багряний І. Листування : у 2 т. Т. 1. 1946-1963. К.: Смолоскип, 2002. 705 с.
2. Багряний Іван. URL:<http://www.lib.solor.gov.ua/?w=section&cat=1&id=35>
3. Ильин И.А. Что такое художественность // Одинокий художник М., 1993. 348 с.
4. Колошук Н. Іван Багряний: доміанти творчості та проблеми вивчення : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / Надія Колошук. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2010. 104 с.
5. Шаповаленко Н. Форми синтезу ідейно-публіцистичного і образно-художнього начал у творах І.Багряного: автореф. дис. ...к. філол. наук : спец. 10. 01.08 журналістика. К., 2007. 18 с.

Ковтун Тетяна Миколаївна,

завідувач Березівським методичним кабінетом Березівської сільської ради

ІНТЕРАКТИВНА ДОШКА ЯК ДАЇНЬ МОДИ ЧИ ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНОГО УРОКУ

У статті розглядається питання щодо ефективного використання інтерактивної дошки у системі загальної середньої освіти, визначаються методичні та технічні проблеми її застосування в закладі.

Ключові слова: мультимедійний комплекс, інтерактивна дошка, готовність вчителів до використання сучасних засобів навчання, проблеми обслуговування.

В умовах становлення Нової української школи, де за партами сидять учні покоління Z, актуальною залишається здатність учителя утримувати увагу учнів, ефективно доносити цінні знання, пробуджуючи інтерес і цікавість до свого предмету. Єдиний вихід – це йти в ногу з новими вимогами часу, не відставати від тих, кого вони навчають: і в плані знань і технічних навиків роботи з сучасними мультимедійними засобами [1], модернізувати спосіб подачі матеріалів, впроваджуючи сучасні мультимедійні технології в навчальний процес.

Сьогоднішні діти розвинені і креативні, а тому Березівська сільська рада разом з відділом освіти проводить послідовну цілеспрямовану роботу щоб вони мали всі можливості проявити себе. За останні два роки значно покращилась матеріально-технічна база закладів освіти: оновлюється обладнання навчальних кабінетів, науково-методичні засоби, здійснюється підключення до швидкісного Інтернету, але більш всього ми раді мультимедійним комплексам (інтерактивна дошка + персональний комп'ютер + мультимедійний проектор) та програмному забезпеченню для них.

Мультимедійний комплекс виводить процес навчання на якісно новий рівень. Він відповідає тому способу сприйняття інформації, яким відрізняється нове покоління школярів, що виросло на ТБ, комп'ютерах і мобільних телефонах, у якого набагато вище потреба в темпераментній візуальній інформації й зоровій стимуляції [2].

Інтерактивна дошка відображає не тільки те, що відбувається в комп'ютері, а й дає можливість вносити виправлення й корективи, робити кольорові позначки й коментарі, креслити таблиці та схеми, наносити на зображення, яке проектується, позначки, показувати відео, слайди, зберігати матеріали уроку для подальшого використання й редагування, роздрукувати, надіслати електронною поштою, зберегти у вигляді Web-сторінок і розмістити їх в Інтернеті. До комп'ютера і, як наслідок, до інтерактивної дошки можна підключити мікроскоп, Web-камеру, цифровий фотоапарат або відеокамеру. І з усіма цими відображеними матеріалами можна продуктивно працювати прямо під час уроку [3, с.97]. Її використання значно розширює можливості уроку, дає змогу вчителю складати електронні конспекти, вмонтовувати в урок відео, анімації, дає можливість писати навіть поверх тексту, при потребі запам'ятовувати слайди, таблиці, працювати з документами в Microsoft Word, Excel, створювати презентації.

Отже, працюючи з інтерактивною дошкою, вчитель по-перше, завжди перебуває в центрі уваги, завжди веде спілкування з учнями на пряму й підтримуємо постійний контакт із класом, тобто сучасно і ефективно управляє процесом обміну інформацією. По-друге, великий екран дозволяє реалізувати один з найважливіших принципів навчання – наочність і не у вигляді абстрактних малюнків, а, відображаючи реалії життя. Кольорові маркери допомагають виділяти головне, встановлювати зв'язки, шукати першопричини.

Застосування в освітніх закладах Березівської сільської ради інтерактивної дошки не є сьогодні екзотикою. Ми маємо вчителів, які успішно працюють з мультимедійними дошками і на основі власного досвіду стверджують, що інтерактивна дошка:

- мотивує і стимулює пізнавальну активність учнів;
- дозволяє значно розширити й більш творчо підходити до надання інформації для учнів, таким чином збільшуючи динамічність практично будь-якого уроку;
- сприяє доцільній організації колективної роботи учнів на уроці, розвитку соціально важливих рис особистості;

– зумовлює розуміння учнями складних ідей та закономірностей завдяки зрозумілішому, ефективнішому й динамічнішому поданню навчального матеріалу.

Прагнучи підвищення педагогічної майстерності, учителі самостійно освоюють ази інтерактивних технологій і діляться один з одним власним досвідом на методичних заходах. На допомогу учителям у створенні інтерактивних вправ та завдань, для пояснення роботи та можливостей програмного забезпечення залучаються учителі інформатики.

Проте, іноді, маючи в кабінеті інтерактивну дошку, учителі не використовують її, лише, через незнання інструментарію, можливостей (сприймають тільки як екран) та страх перед її експлуатацією в зв'язку з високою вартістю.

Напевно, уперше технічне обладнання шкіл у цілому й предметних кабінетів зокрема, здійснюється швидше, ніж дидактичний супровід цього процесу. Мова йде не про недостачу готових дисків у магазинах, а про готовність учителя застосувати всі наявні можливості для навчання та розуміння на уроці. Зрозуміло, що мультимедійний засіб – це відмінний комплексний інструмент, але, як і будь-яка технологія він потребує досконалого вивчення всіх його методичних і технічних можливостей.

Виникли питання: – А чи готові наші учителі йти в ногу із новими вимогами часу? Які методичні і технічні проблеми вони мають при роботі з сучасним обладнанням? Вивчення цих питань через спостереження, співбесіди з учителями допомогло нам виявити ряд труднощів, над вирішенням яких ми маємо працювати. А саме:

1. Купуючи інтерактивну дошку в кабінет, учитель повинен усвідомити, що з нею має бути програмне забезпечення, що містить багато інструментів: лінійки, циркулі, транспортири, колби, ваги, гирі та інші. Також є галереї малюнків і картинок, конструктори уроків і багато корисних функцій [4]. Усе це дозволить йому творчо конструювати урок, використовуючи інтернет-ресурси, програми Microsoft Power Point, Smart Notebook.

Якщо з програмою Microsoft Power Point наші вчителі вже працюють доволі успішно, то програма Smart Notebook для них є новою. Smart Notebook – це програма, що дозволяє створювати свого роду «презентацію» до уроку, складається з окремих сторінок (обстановок, сцен, слайдів), що змінюють один одного в довільному порядку. Кожна ж сторінка «презентації» Notebook – це окрема сцена, на якій якісь об'єкти і обстановки вже можуть бути заздалегідь підготовлені і розміщені, а якісь будуть створюватися вчителем і учнями безпосередньо в процесі уроку. Об'єкти будуть переміщатися, з'являтися, створюватися, змінюватися і видалятися не за встановленими заздалегідь правилами, а в режимі «запланованої імпровізації». Отже, кожна сторінка Notebook в процесі уроку інтерактивна, з нею можуть працювати учитель і учні, змінюючи її зміст, вносячи будь-який текст, переміщуючи, видаляючи і додаючи різні об'єкти [5].

2. Програмне забезпечення має бути зручним, функціональним, українською мовою.

3. Сьогодні, комп'ютерна грамотність вважається нормою для будь якої сучасної людини. Але стрімкий розвиток інформаційно-комунікативних та мультимедійних технологій потребує розвитку вже не комп'ютерної, а мультимедійної грамотності в учителів. Для роботи з інтерактивною дошкою вчителям не достатньо прослухати тільки інструктаж щодо її можливостей, їм не вистачає сформованості певних навичок. До того ж інтерактивні дошки закупалися або надавалися різними фірмами і в різний час. Базові їх можливості та технології

застосування різні, а тому, навчаючись на методичних об'єднаннях та на курсах підвищення кваліфікації, учителі отримують більше знання та вміння щодо загальних підходів роботи з дошкою.

Тому, найчастіше, рівень використання мультимедійних засобів залежить саме від майстерності, професіоналізму і бажання учителя не тільки освоїти сучасний засіб навчання, а й ефективно використовувати всі його можливості:

- використовувати інтерактивну дошку;
- проводити інтерактивні уроки з використанням мультимедіа-технологій;
- розробляти комп'ютерні презентації;
- використовувати електронні підручники;
- створювати постери, плейкасти, буктрейлери, тощо.

Адже дошка сама по собі – це всього лише засіб навчання.

4. Конче необхідні викладачі у галузі комп'ютерних технологій, які б допомагали вчителям певних предметів створювати інтерактивні вправи та завдання, показували можливості програмного забезпечення, знайомили б з інструментарієм різних програм.

5. Серед проблем або можливих труднощів, можна відзначити також дорогий ремонт у разі несправності, і відповідно брак коштів у освітніх закладів для придбання та обслуговування інтерактивної дошки.

6. Наявність чисто технічних проблем, пов'язаних із скачками напруги або відмовою дошки з невідомої причини, відключення Інтернету, напруги, тощо, а також дотримання санітарно - гігієнічних норм щодо використання електронної інтерактивної дошки. Старі приміщення і площа класів інколи не дозволяють забезпечити кабінет мультимедійними засобами. Тоді творчі вчителі записуються в чергу до кабінету інформатики, щоб показати учням і адміністрації свої професійні можливості.

Таким чином, інтерактивні дошки, комп'ютери та інформаційні технології – це зручні інструменти, які при розумному використанні здатні принести в навчальний процес елементи новизни, підвищити інтерес сучасних учнів до набуття знань, полегшити учителю підготовку до занять. За умови систематичного використання мультимедійних навчальних програм у навчальному процесі в поєднанні з традиційними методами навчання та педагогічними інноваціями значно підвищується ефективність навчання. Однак, не варто купувати інтерактивну дошку як данину моді. Це відмінний комплексний інструмент, але, як і будь-яка технологія, він вимагає вивчення. Необхідно, щоб школа і вчителі розуміли цінність і можливості інтерактивної дошки.

Література:

1. Мороз Т.Ю. Переваги та недоліки використання інтерактивної дошки на заняттях з іноземної мови [Електронний ресурс]. URL:http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/4940/1/Moroz_44_47.pdf

2. Мультимедійний комплекс у школі [Електронний ресурс]. URL:<http://intis.com.ua/index.php/ru/poleznye-mate>

3. Данилова, В. Манак, Д. Манак Мультимедія власноруч: текст, графіка, анімація, відео. К. : Видавничий дім «Шкільний світ»: Вид. Л. Галіціна, 2006. 120 с.

4. Інтерактивні дошки. Школа потребує нових технологій [Електронний ресурс].
URL:<http://osvita.ua/school/55200/>

5. Готуємось до інтерактивного уроку [Електронний ресурс].
URL:<http://osvita.ua/school/method/technol/5900/>

Кожем'якіна Ірина Володимирівна

старший викладач кафедри професійної освіти та менеджменту
Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

КОМПЕТЕНТІСНИЙ РОЗВИТОК ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ЗМІН

Проблема безперервного розвитку компетентності особистості визначається гострою потребою бути функціональним та реалізованим в умовах інформаційно та соціальноактивного суспільства. Це питання особливо стосується сучасного вчителя, бо він є основним рушієм для становлення, функціонування і розвитку сучасного учня, а значить має бути компетентним у своїй професійній сфері діяльності.

Вагомою ключовою якістю для ефективного професійного функціоналу вчителя стає його професійна компетентність, яка є багатшаровою і може функціонувати за умови розвитку основних (ключових, базових) компетентностей, які визначаються потребами суспільних, а відтак і освітніх змін. На думку дослідниці у сфері післядипломної освіти вчителя В.В.Сидоренко «підґрунтя професіоналізму закладають професійна кваліфікація вчителя, професійно-педагогічна компетентність, професійна вмільність або вправність у навчально-пізнавальній, виховній, методичній, комунікативній, діагностичній та інших сферах, що окреслюється набором компетенцій, і кваліфікаційна категорія» [2, с.94].

Аналіз наукових психолого-педагогічних праць відомих фахівців (І.А.Зимня, О.Овчарук, О.Я.Савченко, Г.К.Селевко, А.В.Хуторський та ін.) та молодих науковців свідчить, що поняття «компетентність/компетенція», «професійна компетентність», «педагогічна компетентність» трактується неоднозначно, тому тривають активні різновекторні дослідження у форматі спрямування на компетентнісні складові професіоналізму сучасного вчителя.

В останніх дисертаційних дослідженнях здійснюється спроба сконцентруватися на формуванні у майбутніх учителів початкових класів професійної (А. Крижановський), методико-математичної (О.Борзенкова, Н.Глузман), інформатичної (Л.Петухова), полікультурної (О.Кондратьєва, Н.Колесник), комунікативної (Л. Бірюк, І.Когут, Л.Ярошук), інформаційно-комунікативної (І.Тимофєєва), самоосвітньої (Д.Ратушинська), лінгвістичної (О.Мамчич), мовної компетентності в процесі здійснення навчального перекладу (Ю.Тельпуховська).

Існує певна кількість досліджень щодо формування компетентностей комунікативного спрямування майбутніх учителів початкових класів: комунікативної компетентності (Л. Бірюк, Л. Ярошук), професійно-комунікативної компетентності (С. Скворцова, Ю. Вторнікова), комунікативно-стратегічної компетентності (М. Оліяр).

Зараз активно змінюється зміст освіти, який передбачатиме формування компетентної особистості учня здатного ефективно функціонувати у постійно змінному суспільстві. У цьому

контексті слід розуміти нагальну потребу щодо розвитку компетентностей сучасного вчителя, як такого що закладає ключові (базові) компетентності кожного учня.

Орієнтуючись на світовий досвід досліджень в контексті компетентнісного розвитку суб'єктів освітнього процесу (вчителя та учня) у матеріалах методичного семінару щодо реалізації європейського досвіду компетентнісного підходу в освітній галузі компетентність характеризується як інтегрована категорія, що виражає сформовану насамперед засобами освіти здатність індивіда успішно розв'язувати загальні і специфічні проблеми як у трудовій діяльності в якості фахівців, так і в суспільному житті в якості громадян. Набори компетентностей охоплюють знання, уміння, навички, особистісні якості, необхідні для виконання індивідом економічних і соціальних функцій [1, с.349].

Поняття компетентність не зводиться до знань, вмінь та навичок у роботі вчителя. Як зазначено у Концепції неперервної освіти, компетентність можна розглядати як деяку сферу відносин між знаннями, вміннями, навичками людини, а саме вчителя, та здатністю їх реалізації в процесі життєдіяльності. Сприяти постійному розвитку професійної компетентності та різноаспектних компетентнісних складових професіоналізму вчителя початкових класів в умовах задекларованого Міністерством освіти України оновлення змісту освітньої системи мають інститути післядипломної освіти. Їх пріоритетним напрямком діяльності постійний ефективний науково-методичний супровід вчителя щодо його компетентнісного становлення.

Стосовно розвитку професійних компетентностей учителів початкових у системі післядипломної освіти цікавими для нашого дослідження можна зазначити такий спектр наукових розвідок: етична компетентність (Л. Хоружа), інформаційна компетентність (О. Нікулочкіна), професійна компетентність (В. Баркасі, Н. Лісова).

В процесі реалізації концепції неперервної освіти основними напрямками є: підготовка кваліфікованого робітника відповідного рівня та профілю, конкурентноздатного на сучасному ринку праці, компетентного, вільно оперуючого вміннями і навичками в відповідній сфері діяльності, здатного ефективно працювати на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного росту, соціальної та професійної мобільності.

Важливим аспектом сучасної української системи освіти була і залишається якісна підготовка молоді до функціонального та ефективного існування в соціумі. Для реалізації такого завдання виникла необхідність в якісній підготовці вчителя початкових класів, яка дозволяє поєднувати професійні базові знання з інноваційним мисленням та практико-дослідницьким підходом до розв'язання педагогічних проблем.

У першу чергу це стосується вчителів, які вже працюють в рамках навчально-виховного процесу в сучасній школі. Їх професійне вдосконалення залежить від якісної системи післядипломної освіти, яка є функціональною складовою неперервної освіти людини протягом всього життя.

Тому одним з вагомих напрямків в роботі сучасного закладу післядипломної педагогічної освіти стає якісне підвищення, а можливо, і формування багатьох компетентностей сучасного вчителя в форматі пролангованого процесу взаємодії.

Література:

1. Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України: матеріали методологічного семінару. К.: Педагогічна думка, 2009. 360 с.

2. Сидоренко В.В. Теоретичні і методичні засади розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти: дис. ...д-ра пед. наук: 13.00.04. Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. К., 2013. 486 с.

Косаріна Світлана Вячеславівна,

викладач екології

житлово-комунального коледжу ХНУМГ ім. О.М. Бекетова

ЕКОЛОГІЯ ТА ВІЙНА

Екологія як окремий розділ біологічної науки склалася наприкінці XIX ст. Екологія – наука, що вивчає всю сукупність взаємин організмів з їх середовищем. Інтерес до екології науковці виявили в середині XX ст. після Другої світової війни. Г. Морґентау, засновник теорії політичного реалізму в міжнародних відносинах у праці «Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace» («Політичні відносини між націями. Боротьба за владу і мир») аналізував істотні зміни, що відбувалися на міжнародній арені в 40-50-х рр. XX в. Наголошуючи на неспроможності Ліги Націй і розв'язуванні Другої світової, та «холодної війни» 1. «Коли держава знаходиться у стані війни і переходить до завершальної її стадії в ролі переможця, її зовнішня політика буде націлена на зміну довоєнних міжнародних відносин. Навіть війна, яка переможцем була розпочата як оборонна, спочатку націлена на збереження суверенітету країни і відновлення довоєнних міжнародних відносин, перетворює зовнішню політику держави-переможця на імперіалістичну. Яскравий приклад трансформації імперіалістичної політики — загарбницькі війни Німецького імперіалізму в період з 1935 р. до закінчення Другої світової війни. Відносини Status Quo, які склалися в Європі після 1914 р., характеризувалися балансом таких держав, як Австрія, Франція, Німеччина, Англія, Італія і Росія. Перемога союзників в Другій світовій війні й подальші мирні договори стали основою нового розподілу сил і закріплення нових відносин Status Quo при зростанні імперіалістичних тенденцій з боку Франції», вважає Морґентау [2, р. 51].

Ріст чисельності населення планети, кризи і катастрофи, війни та катаклізми викликані наслідками антропогенної діяльності. Вперше словосполучення «глобальні проблеми» стало вживатися економістами у зв'язку з дослідженнями «Римського клубу»[3]. Глобальні проблеми сьогодні все частіше пов'язують з військовими діями, діяльністю терористів, спеціальною організацією озброєних людей – армією. Сучасна війна – це політична боротьба та застосування збройного насильства [4].

Ведення війн пов'язують з кризовим екологічним станом, що спричинений також надто низьким рівнем екологічної науки, освіти та виховання, які зумовили відповідно низький рівень культури й свідомості людини у ставленні до природи. Найганебніше риса людської цивілізації є війна. До проблем війни звертались як українські вчені: О. Данильян, О. Дзьобань, В. Мандрагеля, Є. Мануйлов, О. Панфілов, А. Папікян, В. Смолянук, М. Требін, М. Цюрупа так, і західні: Д. Альбертс, Р. Арон, Зб. Бжезінський, М. Едмондс, К. фон Клаузевиць, Б. Ліддел-Гарт та ін. Вченими підраховано, що за останні 6000 років люди жили в мирі всього 292 роки. Військова діяльність спрямована на те, щоб чинити шкоду перш-за все людині, тому ця діяльність має суто антиекологічний характер. Із огляду на сучасні геополітичні проблеми

планети, наявність надпотужної зброї, застосування якої може стати причиною глобальної катастрофи чергової світової війни[5].

Війни, за підрахунками вчених, забрали життя 40 млн. людей. Для забезпечення всім необхідним цього вистачило б на кілька тисяч років! На військові потреби в світі витрачаються енергетичні ресурси, запаси нафти, величезні території відводяться під військові бази, склади, полігони тощо - і це переважно родючі землі або лісові масиви. В усьому світі військові бази та полігони займають близько 42 млн. га суші.

Сьогодні відбувається подальша деталізація та уточнення вад глобалізації, класифікації війн та воєнних конфліктів, що відображають трансформацію суспільно-політичних та екологічних взаємовідносин. У зв'язку із зростанням ролі інформаційної складової у збройному протистоянні в умовах глобалізації і розбудови інформаційного суспільства окремі дослідники І. Воробйов, В. Гулін, Г. Почепцов, В. Сліпченко вважають правомірним введення терміну „інформаційна війна”, коли мета протистояння досягається суто засобами інформаційної боротьби. У працях Д. Мейнига, У. Кірка, С. Коена, К. Грея й особливо у Г. Кіссінджера та З. Бжезинського описано („програвалися”) всі сценарії даного виду війни [6].

Третя світова війна, що завершилася на рубежі 90-х років ХХ, яка отримала назву «холодної», була по суті «війною поз». Термін «холодна війна» був введений до обігу Черчиллем в ході його виступу в Фултоні (США) 5 березня 1946 року[7]. Початок її було пов'язаний з атомною зброєю. Як відомо, в 1945 р. США виявилися єдиною ядерною державою в світі. В ході війни з Японією вони підірвали атомні бомби над японськими містами Хіросімою і Нагасакі. У 1949 р. СРСР провів випробування своєї першої атомної бомби. Ця подія стала справжнім потрясінням для західного миру і важливою віхою «холодної війни». В ході подальших форсованих розробок в СРСР незабаром була створена ядерна, а після цього і термоядерна зброя. Воювати стало дуже небезпечно для всіх. Форми ведення військових дій в цій війні: активна – демонстрація загрози й пасивна – пошук безпеки, що виходить від противника [8].

Ряд західних дослідників насильство безпосередньо пов'язують із природною людською агресивністю. Так, у 60 х роках ХХ ст. А.Бандурою, Л.Берковіц, Р.Джіном, С.Фешбек та ін. доводили що світовий конфлікт може бути викликаний ненавмисно, в результаті розповсюдження локальних суперечностей, втрати контролю над ядерним озброєнням тощо. Сьогодні події на Донбасі, свідчать що повністю не виключено захоплення ядерних арсеналів з боку терористичних груп. У ХХІ ст., незважаючи на локальність самих військових дій (Донбас, Сірія, Ізраїль, Грузія) екологічні проблеми набули глобального характеру, торкнувшись інтересів всього світового співтовариства.

Витрати на військові потреби у світі в 2,5 раза переважають витрати на охорону здоров'я і в 1,5 раза – на освіту. І це тоді, коли мільйони людей в світі не отримують медичної допомоги, п'ють забруднену воду й мешкають у жахливих умовах. Прикладом є тривале арабо-ізраїльське протистояння на Близькому Сході, військові дії на теренах Іраку, Афганістану, збройні конфлікти та тероризм в Росії, Україні, Сирії.

На підготовку до війни витрачаються найкращі матеріали, новітні технології, розум кращих вчених. Усе це відволікає від вирішення найбільш актуальних екологічних проблем людства. Глобалізація міжнародного життя - явище, що охоплює всі галузі людської діяльності.

Сьогодні абсолютно очевидний взаємозв'язок різноманітних сфер життя країн світу. це стосуються всіх народів і кожної людини (екологія, роззброєння, обмеження і ліквідація ядерної небезпеки, створення всесвітньої інформаційної мережі, забезпечення природними ресурсами тощо).

Розробляються і випробовуються плани безпосереднього впливу на природу з метою зміни клімату, впливу озоновий шар Землі, на газообмін і тепловий баланс атмосфери й гідросфери, створюється «геофізична» зброя. Є дані про дослідження військових, спрямовані на викликання штучних землетрусів, провокування вивержень вулканів, утворення тайфунів, появу штучних дір в озоновому шарі Землі тощо. Розроблено безпрецедентні за своєю вражаючою силою отрути й зразки бактеріологічної зброї.

Берегти Землю - це розумно, по господарські її використовувати, щоб служила вона довго, багатьом наступним поколінням.

Незважаючи на локальний характер бойових дій під час цих конфліктів, кожен з них має глобальне значення та визначається рядом наступних факторів: впливом на зовнішню політику великих держав; небезпекою застосування зброї масового знищення (ядерна, хімічна, біологічна тощо); втручанням миротворчих сил ООН, та представниками збройних сил держав-членів НАТО або антитерористичної коаліції; загроза екологічній безпеці регіону або всієї планети; хвилі мігрантів із зони бойових дій; підвищення небезпеки поширення ВІЛ / СНІДу та інших небезпечних хвороб; використання території конфлікту для створення терористичних баз і нових маршрутів транспортування наркотиків; можливість поширення локальних конфліктів; загроза підриву довіри до міжнародних інститутів та системи міжнародної безпеки тощо.

Таким чином, на сьогодні невирішеними є інтерсоціальні проблеми – війни та миру, припинення гонки озброєнь, демілітаризації економік, проблема подолання відсталості країн і розвитку людини, наявні екологічні катастрофи, забезпечення майбутнього. А нагальним завданням сучасності є встановлення миру між державами, та їх економічна, екологічна та культурна інтеграція.

Література:

1. Кинг А., Шнайдер Б. Первая глобальная революция. Доклад Римского клуба. М.: Прогресс. Пангея, 1991. С.162
2. Клаузевиц К. О войне: Пер. с нем. М.: Изд. Корпорац. «Логос», Междун. изд. компан. «Наука». 448 с.
3. Кучерявий В.П. Екологія. Львів: Світ, 2001. С.474.
4. Молодцов М.М. Опыт разработки систем социально-политического проектирования в США и СССР // Общество и безопасность: история, перспективы эволюции, современное состояние: Межвуз. сб.к научн. ст. / Под ред. Н.П. Шебанова. Саратов: СВРХБЗ, «Научная книга», 2007. С. 196-197.
5. Потіш А.Ф., Медвідь В.Г., Гвоздецький О.Г., Козак З.Я. Екологія: основи теорії і практикум. Навч. посібник. Львів: Новий світ-2000, Магнолія плюс, 2003. 296с.
6. Рябець К.А. Екологічне право України. Навч. посібник. ЦУЛ, 2009. 440с.
7. Черчилль Уинстон. Вторая мировая война. Т3. М.: «Воениздат», 1991. 414с.
8. Nobel J.W. Morgenthau's Struggle with Power: The Theory of Power Politics and the Cold War // Review of International Studies. 21(1). January, 1995. P. 61-86.

9. Morgenthau Hans J. Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace. Second Edition, Alfred A. Knopf: New York, 1955. P.51

10. Wilkinson D. Globalizations // Gills B. K. and Thompson W. R. (eds). Globalization and Global History. New York: Routledge, 2006. P.68-78.

Котенко Юлія Леонідівна

учитель фізики КУ Сумська гімназія №1 м. Суми

ФОРМУВАННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПРИ РОЗВ'ЯЗУВАННІ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ЗАДАЧ З ОПТИКИ

У статті розкриті основні форми роботи з учнями при формуванні експериментальних компетентностей в учнів шляхом розв'язування експериментальних задач з оптики. Описано форми роботи вчителя щодо досягнення поставленої мети.

Ключові слова: експериментальна компетентність, компетентнісний підхід, життєві компетентності експериментальні задачі, вивчення фізики.

У сучасній системі загальної освіти одним із головних напрямків є впровадження компетентнісного підходу, за яким на уроках фізики учні здобувають загальнокультурні, практичні, комунікативні, інформативні компетентності. При вивченні фізики значну роль посідає формуванню експериментальної компетентності, оскільки фізика є експериментальною наукою. Специфіка даного предмету не надає розвинути на високому рівні предметні компетентності без виконання експерименту.

Компетентна освіта на часі посідає особливе місце серед педагогів та науковців. Багато сучасних українських та зарубіжних викладачів працюють над безпосереднім впровадженням компетентнісного підходу до вивчення фізики серед них І. Беха, С. Величко, Ю. Галатюк, С. Гончаренк, Ю. Жук, В. Каленик, В. Краєвський, І. Зимова, О. Хуторський, В. Шарко, М. Шут.

Розробка аналізу науково педагогічних робіт, які присвячені вивченню предметних і експериментальних компетентностей учнів з фізики належить О. Пінчуку. Робиться акцент на тому що наявність предметної компетентності в учнів при вивченні фізики є ознакою високої якості його навчальних умінь, опанування можливістю установлювати зв'язки між набутими фізичними знаннями та реальною ситуацією, здатність знаходити метод розв'язання, що відповідає проблемі та успішно використовувати свої уміння, сформовані протягом усього періоду вивчення фізики. На основі цього можна виділити чотири компоненти предметної компетентності учнів з фізики: мотиваційний, світоглядний, змістово-процесуальний та рефлексивний. Проте за Н. Єрмаковою можна виділити 5 предметних компетентностей:

– **навчально-пізнавальна компетентність**, має на увазі оволодіння учнями основними науковими фактами і фундаментальними ідеями, які дають змогу обґрунтовано підійти до здійснення обраного виду діяльності;

– **компетентність розв'язувати фізичні задачі** передбачає наявність певних навичок складати та розв'язувати задачі фізичного типу;

– **експериментальна компетентність** – має на меті вміння учнями працювати з фізичними приладами;

– **дослідницька компетентність** передбачає уміння учнів проводити дослідницькі роботи розробляти та захищати дослідницькі проекти, мати навички проводити та планувати експериментальні дослідження;

– **методологічна компетентність** передбачає наявність в учнів досвіду з оцінювання конкретних фізичних методів дослідження для розв'язання завдань прикладного характеру.

Навчальний фізичний експеримент виступає одночасно джерелом знань, методом навчання й видом наочності. На сьогоднішній день існує встановлена система шкільного фізичного експерименту, основними компонентами якої є демонстраційні досліди, фронтальні лабораторні роботи, фізичні практикуми, позакласні спостереження та досліди, експериментальні задачі. В свою чергу, саме фізичний практикум, згідно цілям та завданням, які на нього покладені, в більшій мірі сприяє розвитку дослідницьких умінь та навичок учня під час вивчення ними фізики.

Експериментальними будемо називати такі фізичні задачі, постановка та розв'язування яких органічно пов'язані з експериментом (з різними вимірюваннями. Відтворенням фізичних явищ, спостереженнями за фізичними процесами, складанням експериментальних установок, розробкою приладів тощо). Існує безліч причин використання експериментальних задач на уроках фізики, а саме:

1) фізика являється експериментальною наукою, тому необхідно навчити учнів виконувати такий тип задач задля формування майбутнього фізика-дослідника;

2) під час розв'язання експериментальних задач в учнів формується здатність творчо знаходити розв'язок фізичної проблеми, що теж є суттєвим фактором становлення майбутнього фізика-дослідника;

3) так як практика є критерієм істини, то міцне засвоєння фізичних знань можливе лише тоді, коли набуті знання закріплені експериментально (на практиці);

4) процес експериментального пошуку дає змогу учням "проникнути" в невидимі сторони фізичних явищ, розглядати ці явища із нестандартних позицій;

5) становлення майбутнього фізика-експериментатора можливе лише тоді, коли учні вільно володіють навичками роботи з найпростішими фізичними приладами та інструментами.

Під час розв'язування експериментальних задач можна використовувати різні форми організації процесу розв'язування задач: робота в групах, фронтальна (усім класом) та самостійне розв'язування. Експериментальні задачі доцільно використовувати на уроках різних типів, а їх місце у кожному випадку визначається дидактичними цілями та закономірністю побудови уроку. Наприклад, на уроці вивчення нового навчального матеріалу експериментальні задачі можна використовувати як для постановки проблеми і активізації пізнавальної активності дітей на початку уроку, так і при дослідженні фізичних закономірностей, або для закріплення набутих на уроці знань.

Експериментальні задачі, також, можна широко використовувати на факультативах та гурткових заняттях, добираючи задачі доцільно пропонувати учням такі завдання, до яких не подано перелік обладнання тощо. Це дозволить, виходячи з матеріально-технічного забезпечення кабінету варіювати їх вибір. Експериментальні задачі та лабораторні роботи для практикуму слід добирати (готувати) наступним чином:

1) вивчити відповідну літературу та впроваджувати вже розроблені раніше роботи;

2) вивчити досвід Всеукраїнських учнівських олімпіад (III, IV рівнів), юніорських фізичних турнірів та адаптувати під виконання лабораторного практикуму;

3) розробити власну систему лабораторного практикуму з фізики тощо.

У науковій літературі досить широко запропонований фізичний експеримент та експериментальні задачі з таких розділів фізики як «Механіка», «Молекулярна фізика», «Електрика», «Оптика».

Отже, в умовах удосконалення фізичної освіти школярів на засадах компетентнісного підходу невирішеною залишається проблема формування предметних компетентностей, однією з яких є практична компетентність з питань розв'язування експериментальних задач. Розв'язування таких завдань формують практичні вміння та навички; дають змогу повторювати, закріплювати, узагальнювати матеріал; розвивають творчі здібності учнів; дають можливість готуватись до зовнішнього незалежного оцінювання та учнівських предметних олімпіад; підвищують ефективність уроків фізики і в цілому курсу навчання фізики.

Список використаних джерел[^]

1. Державний стандарт базової і повної середньої освіти [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>.

2. Лавров А.В. Формування предметної компетентності учнів старшої школи під час навчання фізики [Електронний ресурс]. URL: http://www.rusnauka.com/2_KAND_2015/Pedagogica/4_184664

Котлярова Юлія Олексіївна,

директор Комунальної установи

«Міський міжшкільний навчально-виробничий комбінат» Сумської міської ради

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

У статті узагальнені теоретичні положення щодо сутності поняття «професійна компетентність», яка розглядається як інтегрована властивість особистості, що володіє комплексом професійно значущих для вчителя якостей, має високий рівень науково-теоретичної й практичної підготовки до творчої педагогічної діяльності та ефективної взаємодії з учнями в процесі педагогічної співпраці на основі впровадження сучасних технологій для досягнення високих результатів. Схарактеризовані етапи професійного розвитку вчителя. Визначені та проаналізовані структурні компоненти професійної компетентності вчителя та умови, спрямовані на підвищення професійної компетентності.

Ключові слова: вчитель, професійна компетентність, критерії професіоналізму вчителя, структурні компоненти професійної компетентності вчителя.

Постановка проблеми. Сучасна система професійної освіти спрямована на вирішення складних завдань підготовки кваліфікованих робітників відповідно до потреб економіки держави та відповідної галузі виробництва з урахуванням нахилів, уподобань, вибраного рівня кваліфікації, світогляду. Це спонукає педагогічну спільноту до пошуку нових підходів до організації навчально-виробничого процесу, удосконалення змісту та структури, форм та методів організації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх робітничих кадрів, впровадження сучасних педагогічних, інформаційних та виробничих технологій навчання.

У забезпеченні якісних результатів професійної підготовки кваліфікованих робітників особлива роль належить педагогу, його професійно-педагогічній компетентності, зокрема методичній компетентності, яка поєднує професійні уміння робітника високої кваліфікації у певній галузі, технологічні знання з відповідного виробництва і майстерність педагогічної діяльності. Від вчителя сьогодні чекають готовності до розроблення авторських навчальних та методичних матеріалів, які б включали інформацію про сучасний стан розвитку виробництва, використання в своїй діяльності вискоелективних педагогічних засобів і прийомів, інноваційних технологій, організації дослідної роботи, організації й аналізу її результатів, конструктивних дій у різноманітних педагогічних ситуаціях, досконалої комунікативної поведінки.

Зважаючи на це, актуалізується потреба у виявленні та практичній реалізації механізмів, форм і методів, засобів розвитку методичної компетентності вчителя, яка закладає основу формування професійної компетентності, поступово вибудовуючи індивідуальний стиль педагога.

Учитель має надзвичайні потенційні можливості впливати на формування особистості, світогляду, політичних переконань, настроїв і моралі підростаючого покоління. Але реалізація цих можливостей залежить в кожному окремому випадку від особистих якостей педагога; реальну роль відіграють його талант, любов до дітей, бажання працювати. Окрім цього, височінь соціального положення професії педагога, її престиж залежить від тієї системи суспільних відносин, у якій живе і працює вчитель. Сфера освіти, починаючи з Я.А. Коменського, базувалась на таких основних категоріях, як знання, вміння і навички. Професійна сфера сьогодні повинна працювати з іншими категоріями - компетенціями. У цьому розумінні професія дає відповідь на те, якою компетентністю повинна володіти людина. Тому професійна сфера оперує компетенціями, а освіта - знаннями, вміннями, навичками. І якщо педагогічний процес не задіює своїх суб'єктів у продуктивній діяльності, то вони стають просто споживачами.

Поняття професійної компетентності педагога

Поняття «компетентність» (лат. *Competens* – відповідний, здібний) означає коло повноважень будь-якої посадової особи чи органу; володіння знаннями, досвідом у певній галузі.

Під професійною компетентністю педагога розуміють особистісні можливості вчителя, які дозволяють йому самостійно й ефективно реалізовувати цілі педагогічного процесу. Для цього потрібно знати педагогічну теорію, уміти застосовувати її в практичній діяльності (Ш. Амонашвілі, М. Коломієць, Н. Кузьміна, А. Орлов, В. Пилипівський, В. Синенко, А. Хуторський, В. Цапок та ін.).

Педагогічна компетентність вчителя – це єдність його теоретичної і практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності. Психолого-педагогічна підготовленість складається із знань методологічних основ і категорій педагогіки; закономірностей соціалізації і розвитку особистості: суті, цілей і технологій навчання та виховання; законів вікового анатомо-фізіологічного і психічного розвитку дітей, підлітків, юнацтва. Вона є основою гуманістично-орієнтованого мислення педагога. Психолого-педагогічні і спеціальні знання є необхідною, але недостатньою умовою професійної компетентності. Практичне розв'язання педагогічних завдань забезпечують уміння і навички, передумовою яких є теоретично-практичні і методичні знання.

Зважаючи на те, що розв'язання будь-якого педагогічного завдання зводиться до тріади «мислити – діяти – мислити», що збігається з компонентами (функціями) педагогічної діяльності та відповідними їм уміннями, В.О.Сластьонін розподілив педагогічні уміння на чотири групи.

1. Уміння «переводити» зміст процесу виховання в конкретні педагогічні завдання: вивчення особистості і колективу для визначення рівня їх підготовленості до активного оволодіння новими знаннями і проектування на цій основі розвитку колективу й окремих учнів; виділення комплексу освітніх, виховних і розвивальних завдань, їх конкретизація і визначення завдання, що домінує.

2. Уміння побудувати і привести в дію логічно завершену педагогічну систему: комплексне планування освітньо-виховних завдань; обґрунтований відбір змісту освітнього процесу; оптимальний відбір форм, методів і засобів його організації.

3. Уміння виділяти і встановлювати взаємозв'язки між компонентами і факторами виховання, приводити їх в дію: створення необхідних умов (матеріальних, морально-психологічних, організаційних, гігієнічних та інших); активізація особистості учня, розвиток його діяльності, яка перетворює його із об'єкта в суб'єкт виховання; організація і розвиток спільної діяльності; забезпечення зв'язку навчального закладу із середовищем, регулювання зовнішніх незапрограмованих впливів.

4. Уміння облікувати й оцінювати результати педагогічної діяльності: самоаналіз і аналіз освітнього процесу і результатів діяльності вчителя; визначення нового комплексу стрижневих і другорядних педагогічних завдань.

Поняття компетентності й компетентнісного підходу в освіті

Необхідність розгляду проблем освіти з точки зору компетентнісного підходу викликана загальноєвропейською й світовою тенденцією інтеграції, глобалізації світової економіки, стандартизацією європейської освіти на засадах Болонської угоди, реформи української освіти. Істотним, як зазначає І.Зимня, є й той факт, що універсалізація перетворень у галузі освіти, забезпечення учнівської й викладацької мобільності, міжнародне визнання ступенів, уведення освітніх кредитів – все це передбачає певну термінологічну уніфікацію. Це стосується й поняття компетентності. Крім того, необхідність уведення поняття компетентності й компетентнісного підходу в освіті визначається зміною освітньої парадигми – сукупності переконань, цінностей, технічних засобів тощо.

Оскільки сформованість кожного компоненту професійної компетентності можна оцінити, то її розгляд та оцінювання повинні здійснюватись за допомогою певних критеріїв. О.І. Локшина зазначає що критерій – набір якісних характеристик, як використовуються для винесення судження щодо виконання, продукту виконання або як інструмент оцінювання.

В якості критеріїв сформованості професійної компетентності вчителя нами було виділено наступні (рис. 1).

Рис. 1. Критерії сформованості професійної компетентності вчителя

Ціннісна педагогічна орієнтація вчителя – усвідомлення особистісної та суспільної значущості професії, інтерес до всіх складових професійної компетентності та їх використання, наявність мотивів та потреб у формуванні професійної компетентності. Показниками даного критерію є цілі, мотиви та інтереси формування професійної компетентності.

Когнітивний – знання про сутність професійної компетентності, усвідомлення її значущості для підготовки педагога в умовах переходу до інформаційного суспільства, володіння системою знань, необхідною та достатньою для успішного формування професійної компетентності. Виділяємо такі показники: знання з предмету спеціалізації, соціальні знання, комунікативні знання, методичні знання, знання комп'ютерних технологій.

Суб'єктність позиції та діяльності вчителя – сукупність професійних умінь (гностичних, комунікативних, дидактичних, організаційних, проєктивних, конструктивних, управлінських); активне використання інформаційних технологій та комп'ютера в професійній діяльності, як засобу пізнання та розвитку професійної компетентності, самовдосконалення та творчості, а також виховання подібних якостей у своїх учнів. До показників даного критерію відносимо: вміння формувати позитивне ставлення до предмету, вміння використовувати ігрові моменти під час навчального процесу із залученням комп'ютера, вміння управляти якістю та результативністю навчально-пізнавальної діяльності, вміння грамотно використовувати комп'ютер при проведенні уроків з інформатики, комунікація як взаємодія людини з комп'ютером та іншою людиною в процесі навчання.

Особистісний – професійно важливі якості особистості. Показники: організаторські (механізм діяльності), гнучкість мислення і поведінки –самостійне перенесення раніше засвоєних знань, умінь, способів діяльності в нові ситуації, бачення проблеми, що виникає, з різних рольових позицій, комбінування раніше відомих способів у новий; емпатійність – уміння поставити себе на місце учня, поглянути на подію з його позиції, емоційно відгукнутись на його проблеми, педагогічний такт.

Педагогічна рефлексія – розуміння власної значущості в колективі та розуміння результатів своєї діяльності, відповідальності за результати своєї діяльності, пізнання себе і самореалізації в професійній діяльності.

Проблема узгодження вітчизняної педагогічної термінології й науки загалом із компетентнісним підходом полягає в тому, що науковці переважно користуються традиційною й

зрозумілою тріадою «знання – уміння – навички», з якої виходить ціла низка категорій і понять. При цьому поняття компетенції також закономірно впливає зі співвідношення знань, умінь і навичок у певній галузі професійної діяльності.

Наразі на сторінках науково-педагогічних видань ведеться дискусія про співвідношення понять компетенція й компетентність. Розглянувши основні підходи до їхнього розуміння, ми дійшли висновку, що професійна компетенція це професійно-статусні можливості по здійсненню людиною державних, соціальних й особистісних повноважень у професійній діяльності.

Можна констатувати існування як широкого, так і більш вузького тлумачення поняття «компетентність».

У широкому сенсі компетентність в основному розуміється як ступінь соціальної й психологічної зрілості людини, яка передбачає певний рівень психічного розвитку особистості, психологічну готовність до певного виду діяльності, що дозволяє індивіду успішно функціонувати в суспільстві та інтегруватися в нього. У вузькому сенсі компетентність розглядається в якості діяльнісної характеристики, як міра інтегрованості людини в діяльність. А це передбачає певну світоглядну спрямованість особистості, ціннісне ставлення до діяльності та її предметів.

Компетентнісна в окремій галузі людина володіє певними знаннями та здібностями, які дозволяють їй обґрунтовано судити про цю галузь й ефективно діяти в ній. Професійна компетентність у контексті зазначеної концепції включає знання й уміння з різних сфер життєдіяльності людини, які необхідні для формування умінь і навичок здійснення діяльності творчого рівня.

Шляхи формування та вдосконалення професійної компетентності педагога

Реформування освіти в Україні є частиною процесів оновлення освітніх систем, пов'язаних з визнанням значимості знань як рушія суспільного добробуту та прогресу. Ці зміни стосуються створення нових освітніх стандартів, оновлення та перегляду навчальних програм, змісту навчально-дидактичних матеріалів, підручників, форм і методів навчання.

Стає очевидним, що досягнення мети сучасної освіти пов'язане з особистісним потенціалом вчителя, його загальною та професійною культурою, без яких неможливе вирішення наявних проблем навчання та виховання відповідно до нових освітніх парадигм.

Сучасному вчителю необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін умов життя. Основні якості сучасного вчителя визначено на рис. 2.

А це можливо лише за умови високого рівня професійної компетентності, наявності розвинених професійних здібностей. Ця проблема зафіксована у державній національній програмі «Освіта» та «Закону України про Освіту», де наголошується, що один з головних шляхів реформування освіти полягає в необхідності «підготовки нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їх професійного та загальнокультурного рівня» .

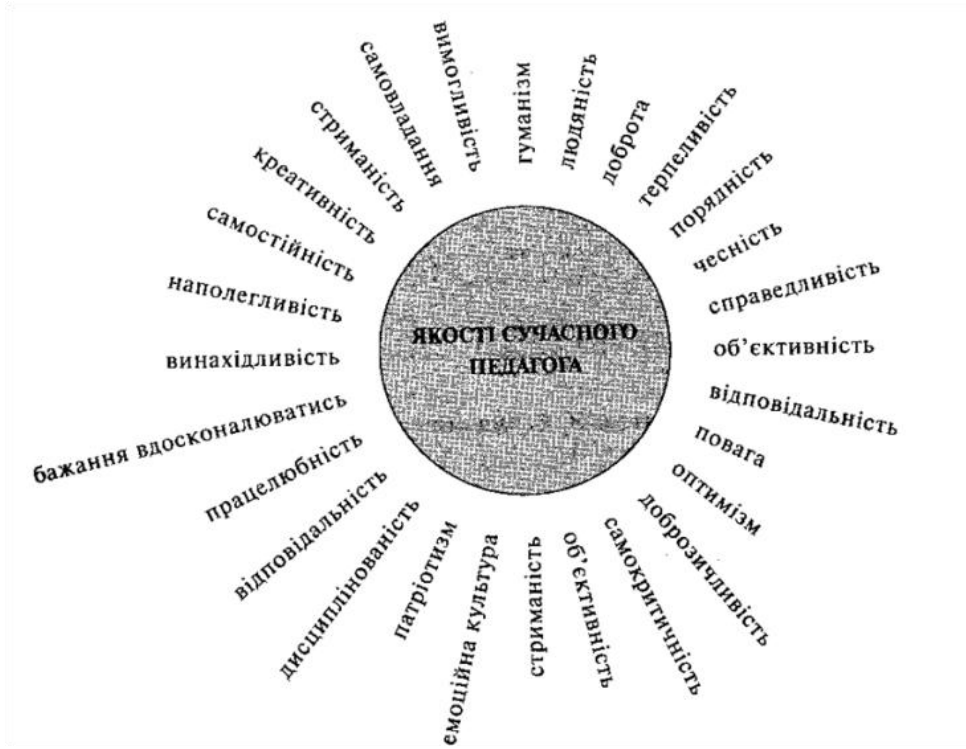

Рис. 2. Основні якості сучасного педагога

На професійний розвиток вчителя впливають зовнішня та внутрішня сфери.

Внутрішня сфера складається з п'яти «само-»:

- самоосвіти;
- самовдосконалення;
- саморозвитку;
- самовиховання;
- самоаналізу.

Самоосвіта вчителя є основною формою підвищення професійної педагогічної компетентності, яка складається з удосконалення знань та узагальнення педагогічного досвіду шляхом цілеспрямованої самоосвітньої роботи. Механізм самоосвіти – це само формування (яким я себе зроблю, яким я себе уявляю). Самоосвіта – це усвідомлений рух від: «Я» РЕАЛЬНЕ – «Я»ІДЕАЛЬНЕ – «Я» СФОРМОВАНЕ.

Зовнішня сфера – це педагогічні поради, постійно діючі семінари, методичні об'єднання, творчі групи та інші форми методичної роботи.

На формуванні творчої компетенції позначається те, що в ній педагогічні вміння невіддільні від знань основ виробництва, психології, педагогіки. Педагог має усвідомити, що в процесі навчання треба намагатися формувати свої практичні вміння та навички, розвивати творчі задатки й здібності, готуватися бути раціоналізатором своєї праці

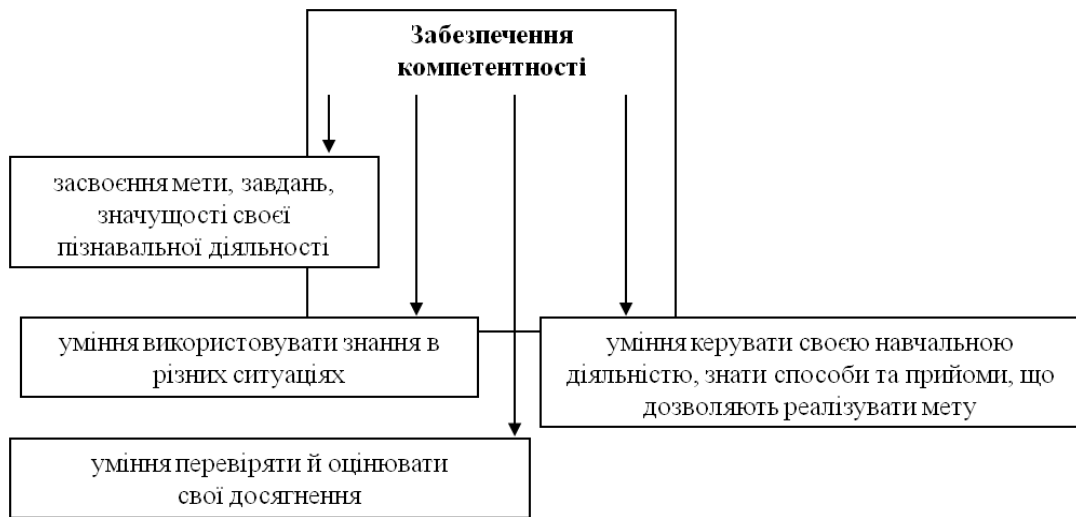

Рис. 3. Шляхи забезпечення компетентності

Висновки.

Аналіз моделі професійної компетентності та умов, що стимулюють професійне зростання педагога дають можливість більш цілісно вивчити процес удосконалення професійно-педагогічної майстерності вчителя, розглянути освітню ситуацію в різних аспектах та ракурсах, визначити цілі та завдання, відповідно до яких має відбуватися процес підготовки педагога, а самому ж учителю – визначити власний рівень професійної компетентності, створити індивідуальну траєкторію професійного зростання, спрогнозувати програм самотворення, саморозвитку та самореалізації, оскільки професійна компетентність вчителя – це результат творчої професійної діяльності, інтегрований показник особистісно-діяльнісної сутності педагога.

Таким чином, формування компетентності входить у загальний контекст формування особистості. Тому важливим аспектом розуміння компетентності є її оцінно-світоглядна спрямованість, що характеризує людину як суб'єкта спеціалізованої діяльності в системі суспільного розвитку праці. Тут враховується здатність людини давати кваліфіковані судження, приймати адекватні та відповідні рішення в проблемних ситуаціях, планувати та здійснювати дії, які призводять до раціонального й успішного досягнення поставлених цілей. Тому під компетентністю може розумітися стійка здатність виконувати певний вид діяльності, яка включає такі аспекти, як: глибоке розуміння сутності виконуваних завдань і вирішуваних проблем; гарне знання досвіду, який є в цій галузі, активне оволодіння його найкращими досягненнями; вміння обирати засоби та способи дії, адекватні конкретним обставинам місця й часу; почуття відповідальності за досягнуті результати; здатність учитися на помилках і вносити корективи в процес досягнення цілей. Такий підхід ми окреслюємо в нашому дослідженні як діяльнісний. Учитель – автор, але його слухачі і глядачі не аплодують йому.

Він – скульптор, але його праці ніхто не бачить. Він – лікар, але його пацієнти рідко дякують йому за лікування і не завжди хочуть лікуватися. Де ж йому взяти сила для щоденного натхнення?

Лише в самому собі, лише в усвідомленні величі своєї праці

С.Соловейчик.

Література:

1. Педагогічна майстерність: підручник / І.А.Зязюн, Л.В.Крамущенко, І.Ф.Кривонос та ін.; за ред. І.А.Зязюна. К.: Вища школа, 2004. 286 с.
2. Білявська О.О. Професійна компетентність учителя як складова ефективної педагогічної діяльності [Електронний ресурс]. URL:<http://lib.mdpu.org.ua/nvs/>
3. Демура І. Сутність професійних компетентностей // Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць. Вип. XXXVIII / заг. ред. проф. В. І. Сипченка. Слов'янськ : Видавництво центр СДПУ, 2007. С. 64-71.
4. Крокошенко О. Я. Особливості педагогічної компетентності вчителя трудового навчання / О. Я. Крокошенко // Освіта Донбасу. 2009. № 2.
5. Нестерова Л.В., Манько В.М., Герлянд Т.М., Петрова М.Я., Романенко Л.В., Слатвінська О.А., Шевчук Л.І., Шимановський М.М. / Наук. ред. Нестерової Л.В., Герлянд Т.М. К: ІПТО НАПН України, 2012. 264 с.
6. Сергієнко Н.Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя УДК 371.133 // URL:<http://tme.umo.edu.ua/docs/5/11sercmt.pdf>
7. Бойчук Н.І. Професійна компетентність вчителя як запорука успішності успішності суспільства. // URL:<http://intkonf.org/boychuk-ni-profesiyna-kompetentnist-vchitelya-yak-zaporuka-uspishnosti-suspilstva/>
8. Сергієнко Н. Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя. – [Електронний ресурс]. URL:http://images/content/nashi_vydanya...upr

Крамаренко Любов Дмитрівна,

старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ГРОМАДЯНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ – СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

У статті розкривається суть та специфіка поняття «компетентність», «громадянська компетентність»; розглядаються види ключових компетентностей для навчання впродовж життя; аналізуються компоненти громадянської компетентності.

Ключові слова: компетентність, громадянська компетентність, компоненти.

Постановка проблеми. Освіта є соціальним інститутом, через який проходить кожна людина, набуваючи при цьому рис особистості, фахівця і громадянина. Завдяки діяльності вчителя реалізується державна політика у створенні інтелектуального, духовного потенціалу нації, розвитку вітчизняної науки, техніки і культури, збереженні і примноженні культурної спадщини й формуванні людини майбутнього, а також забезпечується конституційне право громадян України на здобуття повної загальної середньої освіти. Все це висуває проблеми підготовки вчителя, його професійного становлення і професійної компетентності.

Проблемі формування й удосконалення професійної компетентності педагогів присвятили свої дослідження вітчизняні та закордонні науковці: В.Биков, Л.Білоусова, Л.Ващенко,

М.Жалдак, І.Зязюн, М.Корнілова, Н.Морзе, Н.Ничкало, О.Овчарук, О.Савченко, С.Сисоєва та ін. Різноманітні аспекти громадянського виховання опрацьовані в наукових і практичних дослідженнях Г.Ващенко, В.Андрющенка, В.Кременя, О.Пометун, П.Вербицької, А.Сиротенка.

Метою статті є спроба визначити основні складові змісту громадянської компетентності вчителя та розглянути шляхи її формування, розвитку та удосконалення.

Виклад основного матеріалу. З огляду на тему пропонованого дослідження, варто окреслити сутність назви «компетентність». Під компетентністю людини розуміють спеціальним шляхом структурований (організований) набір знань, умінь, навичок і ставлень, що дають їй змогу ефективно здійснювати діяльність або виконувати певні функції, забезпечуючи розв'язання проблем і досягнення певних стандартів у галузі професії або виду діяльності [3, с.23].

Громадянська компетентність може бути розглянута як одна з ключових компетентностей людини. Під громадянською компетентністю розуміють здатність людини активно, відповідально й ефективно реалізовувати громадянські права та обов'язки з метою розвитку демократичного громадянського суспільства [3, с.23].

Закон України «Про освіту» також не дає нормативного визначення поняття громадянської компетентності, а лише згадує громадянську освіту, наприклад у ст.5 Державна політика у сфері освіти, говориться: «Держава створює умови для здобуття громадянської освіти, спрямованої на формування компетентностей, пов'язаних з реалізацією особою своїх прав і обов'язків як члена суспільства, усвідомленням цінностей громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина» [2].

17 січня 2018 року схвалено оновлену редакцію ключових компетентностей для навчання впродовж життя – рекомендація 2018/0008(NLE) Європейського Парламенту та Ради Європи [4].

Перелік і назви компетентностей, порівняно з попередньою редакцією, оновлено (табл.1):

Таблиця 1.

Ключові компетентності для навчання впродовж життя

Було (2006)	Стало (2018)
1. Спілкування рідною мовою (Communication in the mother tongue)	1.Грамотність (Literacy competence)
2. Спілкування іноземними мовами (Communication in foreign languages)	2.Мовна компетентність(Languages competence)
3. Математична компетентність та основні компетентності у природничих і точних науках (Mathematical competence and basic competences in science and technology)	3.Математична компетентність та компетентність у науках, технологіях та інженерії (Mathematical competence and competence in science, technology and engineering)
4. Цифрова компетентність (Digital competence)	4.Цифрова компетентність (Digital competence)
5. Навчання вчитись (Learning to learn)	5.Особиста, соціальна та навчальна компетентність (Personal, social and learning competence)
6. Соціальна і громадянська компетентність (Social and civic competences)	6.Громадянська компетентність (Civic competence)
7. Почуття ініціативності та взаємодії (Sense of initiative and entrepreneurship)	7. Підприємницька компетентність (Entrepreneurship competence)

initiative and entrepreneurship)	
8. Культурна впевненість і самовираження (Cultural awareness and expression)	8. Компетентність культурної обізнаності та самовираження (Cultural awareness and expression competence)

Українському суспільству необхідне покоління громадян, які: приймають громадянські цінності та відповідальні рішення, в ситуації вибору мають розвинуте почуття відповідальності за долю країни. Найбільш точним визначенням якості, яку має формувати школа для цього, є громадянська компетентність. Громадянські компетентності виокремлено як складові Нової української школи. І хоча школа нібито давно займається формуванням громадянськості в учнів, часто навіть педагогам важко визначити її суть, адже поняття в науковій літературі досить розмите. Громадянську компетентність відносять здебільшого до психологічної категорії та визначають – як здатність захищати та піклуватися про права, інтереси та потреби людини і громадянина держави й суспільства. Тут також згадують: рівень навичок і здібностей, завдяки яким реалізується суспільна та громадянська активність, комплекс знань, умінь, навичок, якостей та практичного досвіду громадянської діяльності, викликаних орієнтацією людини на реалізацію громадянських цінностей [1].

За словами О. Пометун, одним з найважливіших завдань сучасного виховання є формування людини- громадянина, для якої демократичне громадянське суспільство стане осередком реалізації творчих можливостей, задоволення особистих та соціальних інтересів [5,с.18]. Громадянську компетентність О. Пометун розуміє як «здатність, спроможність людини активно, відповідально й ефективно реалізовувати громадянські права і обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства. Громадянська компетентність є інтегративною характеристикою особистості, яка включає й певний рівень психологічної готовності до активного здійснення суспільного життя – громадянськість»[5,с. 18].

Часто зміст громадянської компетентності розкривається через характеристику якостей, якими володіє людина :патріотизм, інтернаціоналізм, демократизм ,гідність, громадянську активність, дисциплінованість, відповідальність, совість, чесність, принциповість, справедливість, повагу, працелюбність[1].

Громадянська компетентність є сукупністю трьох компонентів: мотиваційного, когнітивного, діяльнісного. Мотиваційний компонент виявляється в інтересі до суспільного життя, вірі в певні суспільні ідеали, в державу. В освіті найважливішою умовою формування мотиваційного компоненту є цінності та особисті переконання вчителя. Когнітивний полягає у знаннях в галузі права, політики, суспільствознавства, державотворення тощо. Діяльнісний компонент реалізується через можливість діяти, щось робити, отримувати навички громадянської діяльності. За змістом і формами до діяльнісного компоненту можна віднести такі виховні заходи: шкільне самоуправління ; волонтерство; зустрічі з представниками інших культур ; тренінги та зустрічі, спрямовані на згуртованість; краєзнавчі екскурсії ; екологічні акції та ін. [1].

Основними шляхами підвищення громадянської компетентності вчителя є:

- 1.Формування методичного середовища або професійна взаємодія з колегами.
- 2.Формування гнучкої системи безперервної освіти педагога:інноваційний підхід до

вдосконалення рівня громадянської компетентності; самоосвітня діяльність, саморозвиток; складання плану самовдосконалення громадянської компетентності; цілеспрямована систематична робота над методичною темою; збір та складання творчого портфолію; удосконалення методів, прийомів і форм навчально-виховної взаємодії з учнями; рефлексія власної діяльності.

3. Створення інформаційно-освітнього простору з рівноправним доступом всіх педагогів до інформаційно-освітніх ресурсів: бібліотека, інтернет, медіа-та відеотека педагогічного досвіду, реєстр педагогічних програмних засобів навчання і т.д. Вважаємо, що жоден з перелічених способів не буде результативним, якщо вчитель сам не усвідомить необхідність підвищення власної професійної компетентності.

Висновки. Громадянська компетентність вчителя сприяє розвитку знань, досягненню високого рівня наукової творчості, самореалізації у професійній діяльності та спонукає їх до аналізу, осмислення і творчого ставлення до професійної діяльності. Розглянувши роль і місце громадянської компетентності в загальній структурі професійних компетентностей, можемо стверджувати, що потрібно дбати про рівень професійної підготовки викладачів, сприяти оновленню освітніх програм, навчальної літератури, технологій навчання, слід акцентувати увагу на розвитку критичного мислення та цінностей, а не на передачі знань.

Перспективи подальших досліджень. У виконаному дослідженні не вичерпані всі аспекти проблеми формування громадянських компетентностей вчителя. Подальшого наукового пошуку потребують питання, пов'язані із застосуванням різноманітних технологій та форм навчання слухачів курсів підвищення кваліфікації з метою удосконалення професійних компетентностей.

Література:

1. Громадянська компетентність вчителя та учнів – кому більше треба? [Електронний ресурс]. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/1251-navchayuchi-navchayus-gromadyanska-kompetentnst-vchitelya-ta-uchnya>
2. Закон України «Про освіту» [Ел. ресурс]. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Компетентнісний підхід у сучасній українській освіті: світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. Овчарук. К.: «К.І.С.», 2004. С. 23.
4. Ключові компетентності для навчання впродовж життя 2018. Цифрова компетентність. [Електронний ресурс]. URL: <http://dystosvita.blogspot.com/2018/01/2018>
5. Пометун О.І. Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки // Вісник програм шкільних обмінів . 2005. № 23. С. 18.

Крот Галина Вікторівна,

старший викладач кафедри теорії та методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

САМОРОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

У статті розкривається сутність саморозвитку творчих можливостей учителів трудового навчання, як впродовж всього життя так і в міжтестастійний період. Визначені необхідні умови для здійснення творчості у педагогічній діяльності вчителя. А також

з'ясовано, що творча індивідуальність учителя трудового навчання передбачає якісне перетворення особистості фахівця і реалізується поетапно.

Ключові слова: саморозвиток, творчість, креативність самоосвіта, типологія творчої особистості, вчитель трудового навчання.

Сучасна освіта, як зазначається в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, має забезпечити підготовку активного, самостійного, творчого фахівця, здатного до постійного пошуку нестандартних способів вирішення будь-якого виробничого завдання, використання досягнень науково-технічного прогресу, реалізації та самореалізації своїх сутнісних сил у різних видах діяльності. Природно, що створення умов для розвитку творчого потенціалу кожного громадянина України визначається Конституцією України, законодавчими документами про освіту як пріоритетне завдання держави.

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні особливої актуальності набуває проблема модернізації підвищення кваліфікації вчителів відносно професійної діяльності та забезпечення їхньої конкурентоспроможності на ринку праці. Саме тому проблеми розвитку творчості вчителя, його професіоналізму стають дедалі більш значимими у міжтестастаційний період. Українська загальноосвітня школа потребує вчителя трудового навчання з високим рівнем творчої активності, фахової майстерності, здатного до саморозвитку і навчання упродовж життя.

Необхідність розвитку творчого потенціалу особистості в сфері підготовки фахівців освіти з трудового навчання, передбачає розвитку здатності до саморозвитку та самоосвіти, потреби в самоактуалізації, вивченні закономірностей функціонування творчої особистості. Адже лише ерудований та спеціально підготовлений фахівець на основі глибокого аналізу та осмислення сутності виникаючих проблем, шляхом творчого уявлення та уявного експерименту, здатний знаходити нові оригінальні шляхи та способи у їх розв'язання.

Проблеми становлення та розвитку творчої особистості вчителя трудового навчання висвітлюються у наукових дослідженнях М. Поташника, С. Сисоєвої та ін. Водночас постійна динамічність та зростання потреб суспільства у фахівцях із високим рівнем розвитку творчості в різноманітних наукових, освітніх та загалом професійних галузях діяльності вимагає від педагогічної науки розробки нових методів, прийомів та засобів щодо розвитку креативного потенціалу особистості як вчителя, так і учня.

Творчість зумовлена творчим потенціалом особистості, який формується на основі накопиченого нею досвіду, психолого-педагогічних знань, нових ідей, умінь і навичок, що дозволяють знаходити і застосовувати оригінальні рішення, новаторські форми і методи і тим самим удосконалювати виконання своїх професійних функцій. У дослідженні творчості та визначенні типології творчої особистості В. І. Андрєєв виділяє п'ять типів: теоретик-логик, теоретик-інтуїтивіст, практик, організатор, ініціатор, кожний із яких має власну характеристику та особливості. Означені типи не є повністю автономними, вони мають спільну характерну рису - новаторство, яке є засобом для отримання найкращого результату у професійній діяльності [1, с. 354-359]. Таким чином, творчість є необхідною умовою становлення педагога, його самопізнання та розвитку у педагогічній діяльності.

В.І. Загвязинський, В.А. Кан-Калик, Л.М. Лузіна, М.Д. Нікандрова, М.М. Поташник та ін. досліджували специфіку педагогічної творчості вчителя, сутність якої полягає у створенні

сприятливих умов для розвитку потенційних можливостей кожного учня у навчально-виховному процесі. Загалом, на основі теоретичного аналізу сучасних педагогічних досліджень проблеми розвитку творчого потенціалу вчителя трудового навчання можна визначити такі його риси:

- співтворчий характер щодо суб'єкта-об'єкта педагогічної діяльності;
- можливість суб'єктивної новизни й оригінальності процесу і результату;
- обмеженість творчої діяльності педагога часом;
- вплив на педагогічну творчість учителя багатьох чинників, які важко передбачити [5, с.

78-84].

Відповідно до специфіки педагогічної творчості формується і творча особистість учителя трудового навчання, оскільки педагогічна діяльність – це процес постійної творчості. Педагогічна діяльність має якісну характеристику, що зумовлена різноманіттям педагогічних ситуацій, неоднозначність яких вимагає варіативних підходів до аналізу і вирішення поставлених завдань.

Так, у своїх працях Н.В. Кузьміна та В.А. Кан-Калик зазначають, що для здійснення творчості у педагогічній діяльності необхідними є наступні умови:

- тимчасова спресованість творчості, коли між завданнями і способами їх вирішення немає великих проміжків часу;
- зв'язаність творчості педагога з ініціативою учнів і інших педагогів;
- необхідність прогнозування результатів;
- атмосфера прилюдного виступу;
- необхідність постійного співвідношення стандартних педагогічних прийомів і нетипових ситуацій [6, с. 67-68].

Вирішення проблеми саморозвитку творчої особистості вчителя трудового навчання залежить від процесу навчання, який має бути організований таким чином, щоб активізувати механізм особистісного розвитку, продуктивного навчання та педагогічної діяльності особистості.

Особливе значення має безперервність творчого процесу. Практика показує, що епізодична творча діяльність малоефективна. Вона може викликати інтерес до конкретної роботи, активізувати пізнавальну діяльність під час її виконання, може навіть сприяти виникненню проблемної ситуації, але ніколи не призведе до розвитку творчого відношення до праці, прагнення до винахідництва і раціоналізації, експериментаторської і дослідницької роботи, тобто до розвитку творчих якостей особистості.

Творча індивідуальність учителя трудового навчання передбачає якісне перетворення особистості фахівця і реалізується поетапно:

I етап характеризується вираженою спрямованістю особи на професійно-педагогічну діяльність (діяльність педагога носить відтворювальний характер);

II етап пов'язаний із підвищенням рівня опанування діяльністю, інтенсивним творчим опануванням нових професійних методів, засобів і прийомів (діяльність педагога на даному етапі набуває форми творчого наслідування);

III етап передбачає збагачення діяльності педагога за допомогою зниження наслідувальних дій та збільшення ініціативних дій (діяльність педагога характеризується

вільним володінням комплексом продуктивних творчих педагогічних технологій);

IV етап відзначається виразним переходом від копіювання до самостійної творчості (діяльність педагога характеризується зростанням числа творчих дій);

V етап пов'язаний із підвищенням професійно-творчої активності особистості педагога, наявністю індивідуального творчого стилю діяльності та вмінням оперативно розв'язувати нестандартні задачі [2, с.56].

Таким чином, творча індивідуальність учителя трудового навчання виявляється в неповторності, оригінальному способі здійснення педагогічної діяльності, що передбачає його перетворення, розвиток творчого потенціалу.

В основі творчого потенціалу лежить сукупність якостей, що визначають можливість участі людини у будь-якій діяльності, результат практичної енергії. Творчий потенціал, виявлений у тій або іншій сфері діяльності, репрезентує творчі здібності особистості у конкретному виді діяльності, а також складну особистісно-діяльнісну освіту, включаючи мотиваційно-цільовий, змістовний та інші компоненти, що відображають сукупність особистісних якостей і здібностей, знань, умінь і навичок, необхідних для досягнення високого рівня його розвитку.

У сучасних дослідженнях ознак творчої особистості існує суперечлива тенденція, де з одного боку, важливе значення надається здатності помічати та формулювати альтернативи, вмінню зануритись у проблему та побачити перспективу, відмову від орієнтації на авторитети, вмінню відходити від життєвої рівноваги та стійкості заради невизначеності та пошуку. З іншого боку, до ознак творчої особистості відносять легкість асоціювання, критичність мислення, здатність до узагальнення та ігнорування неістотного. Також існує тенденція до визначення творчої особистості як такої, якій притаманна креативність у формі здатності перетворювати діяльність у творчий процес [9, с.112].

В психолого-педагогічній літературі поняття «творчість» пов'язують із поняттям «креативність». Про це свідчать результати досліджень, які розглядають означену проблему у зв'язку з розвитком творчості, творчої діяльності, творчої уяви, творчої особи.

Так Л. С. Виготський, звертаючись до творчості, вказує на необхідність прояву і розвитку таких здібностей, які виражають готовність педагога до створення принципово нових ідей [4, с.241]. Я. А. Пономарьов у своїх роботах наголошує, що до повноцінної творчої діяльності здатна лише людина, яка володіє розвиненим внутрішнім планом дій, а також розвитком особистісних якостей, без яких не можлива справжня творчість [8].

Таким чином, визначаючи характеристики креативності, науковці характеризують її як творчу здатність, прояв і розвиток якої пов'язаний із розвитком уяви, фантазії. Під креативністю розуміється здатність, що відображає властивість створювати оригінальні цінності, приймати нестандартні рішення [3]. До цього поняття можна звернутися у зв'язку з характеристикою сучасних підходів до освіти, оскільки основною вимогою сьогодення є розвиток творчої особистості, здатної виходити за межі відомого, приймати нестандартні рішення, створювати продукти, що характеризуються новизною.

Л.С. Виготський визначає креативність як здатність або властивість особистості, яка визначає її здібність до творчості [4, с.240]. Торранс під креативністю розуміє здібність до загостреного сприйняття недоліків, прогалин у знаннях. Автор вважає, що творчий акт складається зі сприйняття проблеми, пошуку рішення, виникнення і формулювання гіпотез,

перевірки гіпотез, їх модифікації і знаходження результату [9]. Е. Фромм поняття креативності трактує як здатність дивуватися і пізнавати, уміння знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, націленість на відкриття нового і здібність до глибокого усвідомлення свого досвіду [9].

Сучасними науковцями визначаються критерії креативності у зв'язку з вивченням творчих проявів людини в різних видах діяльності. Дж. Гілфорд виділив чотири основні параметри креативності:

- оригінальність - здатність продукувати віддалені асоціації, незвичайні відповіді;
- семантична гнучкість - здатність виділяти функцію об'єкту і запропонувати його нове використання;
- образна адаптивна гнучкість – здатність змінити форму стимул-реакції так, щоб побачити в ній нові ознаки і можливості для використання;
- семантична спонтанна гнучкість – здатність продукувати всілякі ідеї в нерегламентованій ситуації.

У більш пізніх дослідженнях Дж. Гілфорд виділив шість параметрів креативності:

- здібність до виявлення і постановки проблем;
- здібність до генерування великого числа ідей;
- гнучкість - здібність до продукування різних ідей;
- оригінальність – здатність відповідати на подразники нестандартно;
- здатність удосконалювати об'єкт, додаючи деталі;
- здатність вирішувати проблеми, тобто здібність до аналізу і синтезу [9].

Таким чином, теоретичний аналіз сучасного стану дослідження проблеми креативності дозволив нам з'ясувати, що креативність - це здібність до творчості. У даному випадку творчість розуміється як явище, що розвивається, і відповідно з ним розвивається креативність.

Тому особливого значення набуває проблема співвідношення професійної підготовки, виховання ініціативної творчої особистості, розвитку вмінь та навичок, що носять креативний характер у різних видах діяльності. Досить вагомим аспектом досліджуваної проблеми є характер та ефективність креативної педагогічної взаємодії, яка зумовлюється існуванням таких необхідних умов, як:

- активізація інтерактивної функції спілкування у педагогічній взаємодії;
- уживання елементів педагогічного проектування і самопроектування [10, с.322].

У контексті дослідження розвитку творчого потенціалу вчителів трудового навчання доцільно зазначити, що саме на заняттях трудового навчання, як правило, використовуються різні практичні методи навчання, які класифікуються за типом пізнавальної діяльності: репродуктивний, відтворювальний, проблемний виклад, частково пошуковий (евристичний), дослідницький [11, с.7].

При виборі методів роботи вчитель повинен добре уявляти собі рівень мислення кожного учня, розвиток його творчих здібностей і враховувати досвід його попередньої творчої роботи.

Рівень сформованості творчого потенціалу вчителя трудового навчання впливає на визначення та застосування ним у педагогічній діяльності та взаємодії таких загально визнаних та водночас нестандартних методів діяльності як синектика (метод розв'язання творчих задач

шляхом пошуку аналогії) та метод контрольних питань, який передбачає постановку умови і можливих відповідей [7. с.12].

Одним із найбільш ефективних методів розвитку творчого потенціалу фахівців трудового навчання є метод проектів, який визначається як система навчання, за якою знання здобуваються в процесі планування і виконання завдань, які поступово ускладнюються, – проектів [7, с.12]. Відповідно до вимог соціального і науково-технічного прогресу творчі проекти з виготовлення виробів, що мають попит, вимагають знань і умінь підприємницької діяльності. Це змінює не лише зміст, але й методи навчання і дозволяє адаптуватися до нових соціально-економічних умов.

Готовність педагога до діяльності у сучасному соціальному середовищі визначається рівнем самоосвіти і включенням особистості фахівця у самостійну творчість, в якій основне місце займає впровадження технологічної діяльності як діяльності, що спрямована на розвиток проектних, конструкторських, аналітичних, технологічних і інших умінь. Творчий потенціал та його розвиток зумовлюється також задатками, особистісною активністю та впливом соціального середовища. Сама особистість може нарощувати чи зупиняти розвиток творчого потенціалу, тому і творча активність, і творчий потенціал мають тенденцію до самовираження.

Підготовка підростаючого покоління з урахуванням вимог суспільства зумовлена готовністю вчителя трудового навчання до самоосвіти, оскільки сьогодні необхідно орієнтуватися на уміння самостійно і творчо поповнювати власні знання. Сучасність вимагає від освіченої людини умінь самостійно здобувати знання, оновлювати, систематично поповнювати і використовувати їх для оцінки нових фактів та явищ оточуючої дійсності. Оскільки розвиток особистості відбувається в процесі самостійної діяльності в нестандартних умовах, то для найбільш яскравого прояву творчості в діяльності необхідні як творчі задатки вчителя, так і постійна робота щодо формування навичок самостійної роботи.

Таким чином, аналіз сучасного стану дослідження творчого потенціалу вчителів трудового навчання дозволяє констатувати, що розвиток творчої особистості у системі загальноосвітніх навчальних закладів є актуальним, обумовлений сучасними потребами і завданнями, які визначатимуть спрямування специфіки освіти у найближчий період її розвитку. Творчий характер педагогічної діяльності вимагає від фахівця постійного особистісного і професійного зростання, розвитку творчої індивідуальності, удосконалення професійної майстерності, що може бути реалізовано лише в процесі постійної роботи над собою.

Література:

1. Андреев В.И. Педагогика: учебный курс для творческого саморазвития. 2-е изд. Казань: Центр инновационных технологий, 2000. 608 с.
2. Болсун С. Модель ідеального вчителя // Рідна школа. 1999. №2. с.55-58.
3. Бухвалов В. А. Развитие в процессе творчества и сотрудничества. М.: Центр «Педагогический поиск», 2000. 144 с.
4. Выготский Л.С. Педагогическая психология. М.: Педагогика, 1991. С. 240-245.
5. Загвязинский В.И. Педагогическое творчество учителя. М., 1987. 159 с.
6. Кан-Калик В.А., Никандров Н.Д. Педагогическое творчество учителя. М, 1987. 159 с.
7. Коберник О.М. Методика трудового навчання : проектно-технологічний підхід : навч. посіб. К.: Міленіум, 2008. 121 с.

8. Пономарев Я.А. Психология творчества и педагогика. М. : Педагогика, 1976. 280 с.
9. Психология творчества / Под ред. Я.А.Пономарева. М, 1990. 350 с.
10. Саєнко Т.О. Системний підхід у процесі творчої професійної підготовки майбутнього вчителя // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. С.Д. Максименка. Т.VII, вип.7. К., 2005. С. 322-328
11. Сидоренко О.Д. Розвиток художньо-творчих умінь і навичок майбутніх учителів трудового навчання в процесі професійної підготовки: автореф. дис. ... к. пед. н.. К., 2006. 22 с.

Кухарська Тетяна Анатоліївна,
заступник директора з навчальної роботи Тернопільського обласного
центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИХОВАНЦІВ ГУРТКІВ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО ПРОФІЛЮ

У статті розглянуті питання визначення соціальних компетентностей у нормативних документах, педагогічній літературі та формування їх у вихованців закладу позашкільної освіти еколого-натуралістичного профілю шляхом використання різноманітних технологій, форм та методів.

Ключові слова. Закон України «Про освіту», Концепція «Нова українська школа», компетентності, соціальна компетентність, самоврядування, проектна діяльність, тренінгові технології.

У сучасних умовах значних змін зазнали виховання та освіта: змінюється освітні та виховні технології, як нагальна потреба суспільства модернізується зміст самої освіти, створюються докорінно нові заклади освіти, нормативні документи, навчальні програми, модулі.

Проте, економічні проблеми, воєнний конфлікт, навала негативної інформації, зниження рівня здоров'я – все це негативно відображається на емоційному стані суспільства загалом та кожної людини зокрема.

Така ситуація не може не відобразитись на моральному та психічному здоров'ї дітей. Як результат – відмова від живого спілкування, невміння поводитись серед людей, неготовність до життя в суспільстві, нездатність виконувати елементарні завдання. Таким чином сьогодні нагальною стала проблема соціалізації учнівської молоді.

Стаття 12 Закону України «Про освіту» визначає формування компетентностей, в т.ч. громадянських та соціальних, що «пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей» як шлях для досягнення мети повної загальної середньої освіти – «всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності» [1].

Відповідно до Концепції «Нова українська школа» завданням сучасної школи є формування ключових компетентностей – динамічної комбінації знань, способів мислення,

поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [2].

Одна з компетентностей – соціальна та громадянська – усі форми поведінки, які потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, в сім'ї, на роботі. Уміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів. Повага до закону, дотримання прав людини і підтримка соціокультурного різноманіття [2].

У фаховій сучасній літературі є багато досліджень, які розглядають класифікацію компетентностей – Кузьміна Н., Мудрик А., Краєвський А., Пометун О., Зимня І., Кононко О. та інші. У дослідженнях спостерігаються різні підходи до класифікації, проте у всіх класифікаціях виділена соціальна компетентність у тому чи іншому вигляді – соціально-професійна, соціально-психологічна, соціально-педагогічна та ін.

Соціальну компетентність розглядають також як складову життєвої компетентності школярів, яка характеризується спроможністю налагоджувати продуктивну взаємодію з іншими людьми, працювати в команді, знаходити консенсус, запобігати конфліктам, приймати самостійне рішення, відповідати за їхні наслідки для оточення, ціннісно ставитися до довкілля та власного «Я» [4, с.8].

Освітнє середовище закладу позашкільної освіти надає реальні можливості для роботи над формуванням компетентностей нової української школи та соціальної, зокрема, оскільки, лише в суспільстві особа здатна набувати соціальних якостей.

Деякі шляхи формування соціальної компетентності вихованців Тернопільського ОЦЕНТУМ

Період *молодшого шкільного віку* є визначальним для формування соціальної компетентності. Це період регулярного залучення дітей до громадського життя. В цей час вони знайомляться з новими соціальними ролями, встановлюють нові соціальні контакти (класний колектив, гурток), несуть першу соціальну відповідальність за свою поведінку. У дітей розвивається здатність до взаємодії з однолітками в грі та навчанні, вони вчаться домовлятися, поступатися, реалістичніше оцінюють дорослих. Головним в цей період стає набуття соціального досвіду.

Формування соціальної компетентності молодших школярів відбувається в процесі вивчення програми гуртків та залучення вихованців до масових заходів. Так, програми гуртків «Основи екологічних знань» та «Природа рідного краю» мають інтегрований характер, дозволяють навчити дітей самостійно вирішувати творчі завдання, приймати рішення щодо поведінки в природі, в колективі, в місті.

Окрім того гурткова робота дозволяє не обмежуватись словесними методами виховання, а проведення планових екскурсій, масових заходів, інтегрованих занять дозволяє втілити в практику теоретичні знання вихованців.

Доречним буде розв'язування ситуаційних задач, в тому числі таких, що носять моральний характер. Таким чином проходитиме формування вміння використовувати отримані знання та особистий початковий досвід.

Створення ситуації успіху дасть можливість усвідомити власну значущість, повірити у власні сили, відчути радість здобутків.

Процес формування компетентностей стане значно ефективнішим за умови застосування технології *критичного мислення* – сукупності різноманітних педагогічних прийомів, які спонукають дітей до дослідницької творчої активності, створюють умови для усвідомлення ними матеріалу, узагальнення одержаних знань. Критичне мислення (КМ) – самостійне мислення. КМ характерне для будь-якого віку і вчитися його можна будь-коли. Іноді навіть першокласники володіють КМ. Навчати його можна в різних формах – усній, письмовій, за допомогою проведення дослідницької роботи.

Технологія формування та розвитку критичного мислення – система діяльності, що базується на дослідженні проблем та ситуацій на основі самостійного вибору, оцінки та визначення міри корисності інформації для особистих потреб і цілей.

Учніське самоврядування – важливий шлях залучення учнівської молоді до перетворень, що відбуваються в суспільстві. В Тернопільському ОЦЕНТУМ працює учнівське самоврядування «ЕКОЛАЙН», в якому діють центри: Центр природоохоронної роботи, Навчально-творчий центр, Центр дозвілля, Центр здоров'я, Народознавчий центр, Центр агробіологічного дослідництва, Волонтерський центр, Інформаційний.

Метою діяльності учнівського самоврядування «ЕКОЛАЙН» є залучення вихованців до різноманітної діяльності, створення умов для самовизначення, самоствердження й самореалізації кожної особистості, залучення вихованців до організаторської роботи, забезпечення реалізації прав та обов'язків слухачів закладу позашкільної освіти, розвиток креативності, ініціативи, формування активної громадянської позиції здобувачів освіти.

Залучення вихованців до планування роботи закладу.

До планування роботи закладу залучаються педагоги, батьківська громадськість, вихованці. Здійснюється це шляхом анкетування, спільного аналізу діяльності за попередній рік, залучення активу самоврядування, вивчення актуальних запитів суспільства.

Формування у вихованців активної природоохоронної позиції.

Педагоги закладу постійно акцентують увагу вихованців на екологічних проблемах краю – під час занять, проведення практичних робіт, екскурсій, експедицій, походів. Особливе занепокоєння викликає забруднення м.Тернополя побутовими відходами. Свої напрацювання з вивчення цієї проблеми вихованці представили на учнівській конференції «Екологічні проблеми Тернополя очима дітей». Учасниками її стали представники духовенства, влади, громадськості. Було прийняте звернення до влади міста з пропозиціями щодо покращення екології Тернополя.

Проектна діяльність займає все більше місце в педагогічній практиці Центру і забезпечує продуктивний зв'язок теорії і практики в навчально-виховній роботі, сприяє формуванню в учнів життєвих компетентностей.

Проектна діяльність – це конструктивна і продуктивна діяльність особистості, спрямована на розв'язання життєво значущої проблеми, досягнення кінцевого результату в процесі формування цілей, планування і здійснення проекту [3, с. 717].

Вперше роботи над проектом педагоги Тернопільського ЦЕНТУМ розпочали у 2007 року з довготривалого дослідницького проекту «Впровадження органічного землеробства в шкільне агробіологічне дослідництво» (2007-2017 р.).

Метою проекту є вивчення методики впровадження органічного землеробства в шкільне агробіологічне дослідництво, покращення основних показників стану здоров'я населення,

охорона довкілля, забезпечення раціонального використання і відтворення ґрунтів та інших природних ресурсів. Допомагає у реалізації проекту створене на базі Центру учнівське трудове об'єднання «ОРГАНІК», яке об'єднує вихованців гуртків агробіологічного напрямку та співпрацює з професором Університетом Матея Бела (Словаччина), членами «Клубу органічного землеробства» м. Тернопіль та м. Івано-Франківськ.

Ще один довготривалий проект «Біопаливні культури, їх біологія та особливості вирощування» (2012 р.-2020р.).

Метою даного проекту є привернення уваги до проблем пошуку альтернативних видів палива на прикладі біопаливних культур, вивчення їх біологічних характеристик та особливостей вирощування залежно від ґрунтового-кліматичних умов. На навчально-дослідній земельній ділянці Тернопільського центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді закладено колекцію біоенергетичних культур. Вихованці під керівництвом педагогів провели дослідницькі роботи «Вплив строків та глибини садіння ризомів на продуктивність біомаси *Miscanthus giganteus*» та «Оцінка впливу регуляторів росту рослин на приживаність та морфометричні показники *Miscanthus giganteus*».

Окрім того на заняттях гуртків усіх рівнів проводяться короткотривалі проекти, тематика яких відповідає пізнавальним інтересам учнів і знаходиться в зоні їхнього найближчого розвитку. Такі проекти носять, як правило, дослідницький характер, найчастіше проводяться в природі та на базі ТОЦЕНТУМ – в теплиці, Зимовому саду, на НДЗД, або в зоологічному відділі.

Застосування тренінгової технології.

На відміну від традиційних, тренінгові заняття охоплюють весь потенціал вихованців: рівень та обсяг їх компетентностей, самостійність, здатність до прийняття рішень, до взаємодії і, як форма педагогічного впливу, передбачає використання активних методів групової роботи, сприяє соціалізації дитини в колективі, в процесі якої вона засвоює форми поведінки, які необхідні їй для нормальної життєдіяльності в колективі.

Тренінги з формування соціальних компетентностей сприяють формуванню особистої відповідальності за рівень знань і самоосвітньої діяльності, що особливо актуально на сьогоднішній день, коли регулярного контролю за рівнем підготовки дітей до навчання немає.

Позашкільна освіта дає значно ширші можливості для тренінгів, оскільки проведення таких занять передбачає значні затрати часу.

Традиційним в Центрі стало проведення розвиваючих екологічних тренінгів-подорожей, екологічних практикумів-тренінгів, семінарів-тренінгів, що сприяють психічному й особистісному розвитку, подоланню стереотипів мислення, вчать бачити проблему і шукати її різносторонні вирішення, а також спрямовані на підвищення рівня екологічних знань школярів.

Важливо в позашкільному навчальному закладі створити середовище, атмосферу пошуку нового, що сприяє виявленню та розвитку соціально активної учнівської молоді. Саме за таких умов можливе виховання особистості, підготовленої до майбутнього, у якому необхідно розв'язувати проблеми та приймати конкретні рішення.

Література:

1. Закон України «Про освіту» URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» Розпорядження КМУ № 988-р від 14.12.16 року. URL:http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В.Г.Кремень. К.: Юрінком інтер. 2008. 1040 с.
4. Николаєску І. О. Формування соціальної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до вимог нових державних освітніх стандарті: науково-метод. посібник. Черкаси: ОІПОПП, 2014. 76 с.
5. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посібн. К.: А.П.Н., 2002. 135 с.
6. Савенко Н.І., Ковганіч Г.Г., Кириченко В.І., Єрмаков І.Г. Прогностичні орієнтири інноваційного розвитку позашкільного закладу: практико зорієнтований посібн. Х.: Видавництво «Точка», 2009. 256 с.

Лабуз Олена Анатоліївна,
вчитель Сумської спеціалізованої школи №29
Сумської міської ради

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Педагогічна компетенція – це процес і результат творчої професійної діяльності, інтегрований показник особистісно-діяльнісної сутності вчителя, зумовлений рівнем реалізації його гуманістичної спрямованості.

Тож відповідно вдосконалення рівня професійної компетенції педагогів нині є одним із основних напрямків реформування освіти, до якого в головних нормативно-правових документах Міністерства освіти і науки України ставляться такі вимоги: «Педагогічні та науково-педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру». (Закон України «Про освіту»), «Підготовка педагогічних і науково-педагогічних працівників, їх професійне самовдосконалення – важлива умова модернізації освіти». (Національна доктрина розвитку освіти).

Таким чином, основним напрямком удосконалення рівня професійної компетенції вчителя є професійне самовдосконалення шляхом цілеспрямованої самоосвітньої діяльності.

Які ж засоби необхідні для цього? У першу чергу це новітні освітні технології, що сприяють поступовому зміцненню співвідношення «освіта – самоосвіта» до домінування самоосвіти. І це є пріоритетом часу, адже швидкий розвиток сучасної науки, постійне накопичення інформації, підвищення вимог до будь-якого працівника щодо його професійної компетентності потребують від кожного прагнення й уміння систематично та наполегливо займатися самоосвітою.

Що ж стосується компетенції вчителя трудового навчання, то вона містить у собі такі першорядні складники, а саме: схильність, здібність та спроможність до професійної діяльності і професійних компетентностей (сукупність знань, умінь і навичок особистості та здатність до їх ефективного використання в певних галузях (педагогічній, психологічній, виробничій тощо) і проявляється в першу чергу у проведенні нестандартних уроків, зокрема уроку-вікторини, уроку-

змагання, уроку-гри, інтегрованого уроку тощо, де педагог має можливість яскраво проявити свій творчий духовний і професійний потенціал – упевнено заявити про свою компетенцію. Впровадження в навчання проектно-технологічного підходу, який передбачає шлях від появи творчого задуму до реалізації готового продукту. Саме такий підхід дасть змогу формувати і розвивати творчу ініціативу, творчий пошук, створити реальні умови для реалізації індивідуальних можливостей кожного учня.. А складниками цього вияву логічним буде назвати етапи роботи над проектом на нестандартних уроках трудового навчання. А саме: вдалий вибір теми проекту; доведення необхідності або значення майбутнього виробу; аналіз можливостей виконання проекту; збір інформації, необхідної для виконання проекту; висування ідеї проекту на обговорення з метою вибору оптимального варіанта; планування технології виготовлення (складання ескізів, креслень, визначення послідовності технологічних операцій, вибір доцільної технології виготовлення обраної конструкції, урахування економії матеріалу); виконання роботи; самооцінка та захист виконаного проекту.

Зрозуміло, що впровадження методу проектів потребує зміни методики викладання. Тож учитель повинен стати організатором дитячої творчості: уміло скласти план роботи, запропонувати проекти виробів, які є цікавими й посильними, допомогти кожному учневі у вирішенні поставлених завдань, підказати раціональні та оптимальні технологічні рішення. Безперечно, усе це не тільки засвідчить всебічну компетенцію педагога, а й посилить його авторитет.

Вчитель повинен пам'ятати, що трудове навчання має на меті забезпечити підготовку учнів до трудової діяльності у різних сферах виробництва та в домашньому господарюванні, дати учням загальні відомості про основи виробництва, сучасну техніку, технології, процеси управління, основні групи професій та їх вимоги до людини: залучити учнів до основних видів проектно-конструкторських і технологічних робіт, сформувати навички розв'язання творчих практичних завдань, а тому й сам мусить бути компетентним у різних видах конструкторсько - технологічної діяльності. А ще учитель- зобов'язаний бездоганно володіти сучасними комп'ютерними технологіями.

Отж, маючи вище окреслену власну сформовану особистісну компетенцію, учитель трудового навчання здатен успішно реалізувати її на своїх учнях відповідно до Національної доктрини розвитку освіти, із якої випливає те, що потрібно не тільки дати учню базовий рівень освіти, а й сформувати компетентності, яких потребує сьогодні суспільство, зокрема це: здібність навчатися протягом усього життя; комунікативність; творчість та креативність; самовдосконалення; здатність робити вибір та нести за нього відповідальність; високий рівень самостійності особистості.

Для формування життєвих компетентностей учнів практикуються традиційні та інноваційні технології організації навчальної діяльності. Перевага ж надається особистісно зорієнтованому навчанню, основи якого висвітлені у дидактичних працях Якиманської І.С., методичних посібниках Гузика Г.П., А.Фасолі. Ця технологія сприяє індивідуалізації навчання, здійсненню диференційованого підходу, самовираженню; самореалізації особистості допомагає проблемне навчання. Серед інноваційних застосовується інтерактивні технології, які пропагуються Пехотою О.М., Пироженко Л.В., Пометун О.І. Керуючись методичними порадами Л.Скуратівського, Г.Шелехової, використовуються інформаційно-комунікаційні технології.

«Компетентнісний підхід» – це спрямованість процесу навчання на формування та розвиток ключових (базових) та предметних компетентностей особистості. А тому окреслимо завдання, які має вирішити сучасний урок, зорієнтований на реалізацію компетентнісного підходу в навчанні. Це зокрема: підвищення рівня мотивації учнів; використання суб'єктивного досвіду, набутого учнями; ефективне та творче застосування набутих знань та досвіду на практиці; формування в учнів навичок отримувати, осмислювати та використовувати інформацію з різних джерел; здійснення організаційної чіткості та оптимізації кожного уроку; підвищення рівня самоосвітньої та творчої активності учнів; створення умов для інтенсифікації навчально-виховного процесу; наявність контролю, самоконтролю та взаємоконтролю за процесом навчання; формування моральних цінностей особистості; розвиток соціальних та комунікативних здібностей учнів; створення ситуації успіху.

Тож на основі цього передбачається така взаємна діяльність учнів та вчителя на уроці компетентісно орієнтованого навчання:

На уроці учні мають:	Діяльність учителя повинна бути спрямована на:
<ul style="list-style-type: none"> - вирішувати проблеми, застосовувати власний досвід; - займатися самонавчанням; - працювати з різноманітними базами даних, документацією; - здобувати інформацію; - мати власну думку; - розуміти думку інших; - оцінювати життєву ситуацію; - раціонально застосовувати знання та навички; - оцінювати вчинки; - співпрацювати з учнями та дорослими; - приймати рішення; - вміти дійти загальної згоди; - працювати в групах; - вміти організувати власну працю; - нести відповідальність за вчинки; - встояти перед труднощами тощо. 	<ul style="list-style-type: none"> - використання в роботі інтерактивних технологій; - проведення нестандартних уроків; - організацію дослідницької праці; - стимулювання самонавчальної діяльності учнів; - відслідковування динаміки розвитку учнів; - пропаганду науки і культури; - добір завдань, які потребують застосування додаткових джерел інформації; - проведення консультацій з пошуку необхідної інформації; - навчання засобам складення планів, написання конспектів, вмінню виділяти головне; - підготовку завдань творчого характеру; - стимулювання висловлення власної думки; - застосування діалогічних методів праці; - розробку завдань різного рівня; - створення проблемних ситуацій; - введення методів самооцінювання та взаємоперевірки; - організацію роботи в парах та групах змінного складу та інше.

Тож виходячи зі сказаного, можна зробити підсумок, що в такій взаємній співпраці на уроці сформована компетенція вчителя й така, що перебуває в активному формуванні – учнів, витворюють разом нову якість – компетенцію і менталітет громадянина майбутнього.

У процесі своєї роботи, реалізуючи науково-методичну проблему, виробляю в учнів соціально-трудова компетенції як сукупність взаємопов'язаних якостей особистості, необхідних

для продуктивної дії в їх практичній роботі, тобто формую творчу компетенцію дітей через: мотивацію навчальної діяльності з домінуванням мотивів її удосконалення; розвиток пізнавальної самостійності; формування й розвиток творчих здібностей; засвоєння узагальнених і раціональних способів діяльності; формування досвіду самоосвіти; використання на практиці здобутих компетенцій; створення умов для розвитку та самореалізації учнів; задоволення запитів та потреб школяра; засвоєння продуктивних знань, умінь і навичок; розвиток потреби поповнювати знання протягом усього життя; створення простору для фантазії, уяви; стимулювання пізнавального інтересу, потреби учнів у творчості.

Відомо, що виховати творчу особистість може лише творча особистість – учитель, який не тільки ґрунтовно володіє знаннями, а й творчо використовує їх, імпровізує, експериментує, створює власні способи розв'язання практичних задач.

Тож у процесі навчально-виховної діяльності використовую інтерактивні методи та прийоми. Вони є універсальними для розвитку життєвих компетентностей, формують уміння колегіально вирішувати завдання, сприяють активізації особистісних якостей школяра.

Застосовуючи елементи інтерактивних технологій, дотримуюся певних вимог щодо структури уроку, а саме: мотивації; оголошення, представлення теми та очікуваних навчальних результатів; надання необхідної інформації; інтерактивна вправа – центральна частина заняття; підбиття підсумків, оцінювання результатів уроку.

На етапі активізації опорних знань та мотивації навчальної діяльності використовую такі прийоми, як «Ланцюжок», «Так – ні», «Збери пазл». Наприклад, форма роботи – «Збери пазл» застосовується при вивченні теми у 5 класі. Учні отримують картки, у яких міститься текст із пропущеними назвами деяких інструментів та технологічні процеси, які потрібно вписати в пропущені місця. Це завдання індивідуального характеру, під час якого учень виконує той обсяг роботи, який може виконати, і працює в зручному для себе темпі. Таким чином, створюється оптимальна психолого-педагогічна ситуація для реалізації навчальної мети.

Мотивація є своєрідною психологічною паузою, яка дає можливість учням насамперед усвідомити, що вони зараз почнуть вивчати інший (після попереднього уроку) предмет, що перед ними інший учитель і зовсім інші завдання. Із цією метою використовую прийоми, що створюють проблемні ситуації, викликають у дітей здивування, подив, інтерес до змісту знань та процесу їх здобуття, підкреслюють парадоксальність явищ та подій. А це може бути коротка розповідь учителя, бесіда, демонстрування наочності й нескладна інтерактивна технологія («мозковий штурм», «мікрофон», «сенкан»), уявна прогулянка тощо.

Забезпечую ж використання інтерактивної методики в умовах групової та парної форм організації навчально-трудої діяльності. Досить часто на своїх уроках упроваджую роботу в невеликих групах та парах, адже це дає всім учасникам можливість діяти, практикувати навички співробітництва, міжособистісного спілкування.

Так, вивчаючи тему «Конструкційні матеріали та їх вибір» у 7 класі, застосовую прийом «Ажурна пилка», у ході якого кожна група хлопців отримує індивідуальне завдання - опрацювати теоретичний матеріал про деревинні матеріали (пиломатеріали), будову та призначення інструментів для виконання практичної діяльності. Потім ця ж група ознайомлює інших тільки з тим аспектом проблеми, який вона вивчала. Використання таких прийомів заохочує учнів до активності, розвиває розумову та практичну сфери, формує творчі компетентності.

Активність же учнів у самостійному здобуванні знань та набутті навичок практичної діяльності здійснюю шляхом впровадження проектної технології, яка основана на використанні проблемних і дослідницьких методів. Під моїм керівництвом діти розробляють дослідницькі, інформаційні, практико – орієнтовані проекти різної тематики. У роботі спираюся на головні принципи в реалізації даної технології: самостійність, діяльність, результативність; адже проектна технологія дозволяє успішно формувати ключові компетентності особистості в подальшому житті (комунікативні, інформаційні, соціальні).

А ще під час виконання творчого проекту разом із дітьми здійснюю економічний розрахунок фінансових затрат на виготовлення виробу, затрат часу на нього, враховую можливості масового підприємства, ціну продажу тощо. Наші навчальні проекти містять у собі проблему, яка потребує правильного вирішення, та формулюють одне чи кілька завдань. Наприклад, під час вивчення теми «Підставка для гаджет. Технологія ручної обробки деревини». Добираю модель, яка відповідає вимогам сучасної людини, та не потребує використання дорогих матеріалів, пропоную послідовність виготовлення виробу, можливі варіанти виготовлення гаджетіві, планую організаційно-технічні заходи, що забезпечать високу ефективність праці, а також підвищать її продуктивність, знизять собівартість, покращать якість продукції. Використовуючи проектний метод навчання, діти засвоюють усю технологію розв'язання завдань – від постановки питання до результату. Проектна діяльність залучає кожного учня до активного пізнавального процесу та дає змогу враховувати під час навчання національні, регіональні умови. Наприклад, зміст програми з трудового навчання, спрямований на виявлення та розвиток здібностей дітей із різних видів декоративно-ужиткового мистецтва: традиційної вишивки, різьблення, виготовлення сувенірів тощо.

Уважаю, що сучасний урок трудового навчання не може бути втиснений у традиційну класно-урочну систему. Тому намагаюсь робити свої уроки «живою» формою набуття знань, перевтілюючи їх у гру, диспут, екскурсію, творчу лабораторію тощо. Тому, реалізуючи свою науково- методичну проблему на практиці, упроваджую нестандартні форми проведення уроків, які за типом є не що інше як уроками узагальнення й систематизації знань, а саме: урок-усний журнал «Таланти твої, Україно!», «Від ремесла до творчості»; урок-подорож у країну майстрів (вивчення будови механізмів); урок-презентація (представлення власноруч виготовлених виробів); урок-конкурс (зробити кращий зразок). Проведенню таких уроків передую велика дослідницька, пошукова і творча робота учнів, що підвищує їхню пізнавальну активність і самостійність, допомагає самореалізуватися.

Викладаючи предмет, використовую унікальну можливість розкрити й показати учням взаємозв'язок між виробництвом, технікою і мистецтвом. Адже сприйняття й розуміння людиною прекрасного виникло, головним чином, у процесі трудової діяльності. Щоб працюючи, людина діставала задоволення від успішних творчих, фізичних і розумових зусиль, від корисності вдосконалення своїми руками виготовлених предметів, від естетики перетворення довілля. Тому на уроках часто використовую репродукції картин, ілюстрації, музичні твори, фотографії костюмів різних епох, цікаві композиційні рішення у вишитих виробах, елементи і прийоми сервірування столу.

Таким чином, формування творчих компетентностей дозволяє мені повно розкрити природні здібності дитини: неординарність думок, спроможність до висловлення та

застосування на практиці різноманітних ідей, можливість здійснювати «свій вибір», знайти себе у світі та відкрити світ у собі. Уважаю, що робота з розвитку творчих компетентностей має бути систематичною і здійснюватися на кожному уроці. Тож головною метою уроків трудового є формування особистості учня, розвитку його здібностей, обдарувань, наукового світогляду, тобто формування і розвиток його життєвих компетентностей.

Отже, виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що особистісна компетенція вчителя трудового навчання не замикається в собі, а переходить на його учнів, еволюціонуючи в якісно нову компетенцію нової людини.

Література:

1. Коберник О. Теоретико-методичні засади компетентнісного підходу в технологічній освіті // Наукові записки Тернопільського нац. педагогічного ун-ту. Серія: Педагогіка. 2007. №7.
 2. Пометун О.І. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти // Рідна школа. 2005. №1. С. 65-69
 3. Родигіна І. В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. Х.: Вид. група «Основа», 2005. 96 с. (Б-ка журналу «Управління школою»; вип. 8 (32)).
 4. Терещук Г.В. Компетентнісний підхід як фактор зближення освітніх систем // Професійні компетенції та компетентності вчителя. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім.В.Гнатюка, 2006.
 5. Терещук А.І., Дятленко С.М. Методика організації проектної діяльності старшокласників з технологій: метод. посіб. для вчителів, навч. прогр., варіат. Модулі. К.: Літера ЛТД, 2010. 128 с.
- Електронні джерела
6. URL:<http://osvita.ua/school/method/2340/> URL: <http://timso.koippo.kr.ua/.../formuvannya-ta-rozvytok-klyuchovy>

Латіфова Неллі Григорівна,

старший викладач

Сумського вищого училища мистецтв і культури ім. Д.С. Бортнянського,

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЧЕРЕЗ СПРИЙМАННЯ ТВОРІВ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

У статті висвітлено основні підходи до викладання образотворчого мистецтва, зокрема через сприймання творів декоративно-прикладного мистецтва, як засобу розвитку творчого бачення особистості.

Основним завданням сучасної освіти є розвиток творчої особистості, розвиток специфічних для художнього процесу універсальних якостей: художньо-творчої уяви, асоціативно-творчого мислення, спостережливості, зорової пам'яті. Згідно з теорією психології художнє сприймання є результатом індивідуального розвитку особистості, тому проблема розвитку творчого потенціалу особистості була і залишається актуальною в усі часи.

Одним із головних і визначальних документів про освіту є Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Він ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів, що реалізовані в освітніх галузях і відображені в результативних складових змісту базової і повної загальної середньої освіти [2]. Відповідно до

стандарту учні мають володіти компетентностями, серед яких проектно-технологічна компетентність – здатність учнів застосовувати знання, уміння та особистий досвід у предметно-перетворювальній діяльності; міжпредметна естетична компетентність – здатність виявляти естетичне ставлення до світу в різних сферах діяльності людини, оцінювати предмети і явища, їх взаємодію.

Можливості мистецтва розслабляти і активізувати розумову діяльність, створювати певний настрій, допомагати процесам релаксації є важливими для розв'язання багатьох завдань підготовки педагога. Ж. Гюйо писав:- Найвища ціль мистецтва – змушувати битися серця, тому що серце – центр життя, мистецтво повинне постійно знаходитися в найтіснішому зв'язку з усім моральним та матеріальним життям людини [1]. Якщо дитина не радіє першій літній веселці, байдуже проходить повз досконалу скульптуру, не помічає композицію з квітів, це означає, що у неї нерозвинена здатність до естетичного сприймання, тобто емоційного відображення красивих об'єктів та явищ природи, мистецтва. Естетичне сприймання тренує спостережливість, стимулює мислення, розвиває вміння оцінювати і висловлювати відповідне судження. Естетичне сприймання сприяє розвитку й емоційної сфери, оскільки кожне естетичне явище викликає емоції радості, захоплення, піднесення, а твори мистецтв – складні почуття, переживання. Отже, у школяра в процесі споглядання краси інтенсифікується інтелектуальний розвиток. Здатна до естетичного сприймання людина не зашкодить ні природі, ні продукту праці, бо в ньому також закладена краса. Людина, яка не байдужа до прекрасного, прагне й сама бути красивою як зовні, так і в думках, вчинках, поведінці.

Серед завдань, які вирішують через сприймання мистецтва виділяють: формування уявлень, про особливості образної мови різних видів образотворчого мистецтва, розуміння ролі виражальних засобів у створенні художнього образу (певного стану, настрою, характеру, тощо) твору мистецтва; розвиток уміння виразити своє ставлення та емоційне переживання щодо твору, який аналізується; формування знань та уявлень про мистецтво і художників, специфіку праці, засвоєння спеціальних художніх термінів.

Формування компетентностей майбутнього вчителя образотворчого мистецтва обов'язково повинно ґрунтуватися на знаннях закономірностей вікового розвитку дітей та вмінні виявляти індивідуальні особливості кожної дитини. Сприймання дошкільниками живопису залежить від рівня їхнього естетичного розвитку. На першому рівні дитина емоційно радіє зображенню знайомих предметів, які вона впізнавала на картинці. Ставлення до них має предметний або життєвий характер (вибрав листівку тому, що «вдома такої немає», тому, що яблуко, воно смачне"). На другому рівні дитина починає бачити й усвідомлювати елементарні естетичні якості, які роблять для неї картину привабливою, може отримувати елементарну естетичну насолоду, оцінюючи колір, їх поєднання, рідше - форму і композиційні прийоми. Діти молодшого дошкільного віку можуть помітити на одному малюнку не більше 4-х предметів; середнього – 5-ти; старшого дошкільного віку – до 10-ти предметів. Більша їх кількість опиняється поза полем зору дитини, яка, зосереджуючись на деталях, пропускає головне. Тому, добираючи картинки для розгляду дітьми, слід враховувати, що багатопредметність гальмує процес сприймання зображеного. Тривалість розглядання картинки теж залежить від віку дитини: 4-річна зосереджується на ній 6 хвилин, 5-7-річна - до 12 хвилин. У цих часових межах

доцільно демонструвати твори, оскільки триваліший показ знижуватиме гостроту сприймання і послаблюватиме розвивальний ефект.

Дошкільнята добре впізнають знайомі предмети і ситуації, однак ставляться до картинки інакше, ніж дорослі. Для дитини вона є повторенням дійсності, особливим її видом, а не відтворенням (зображенням) її. Їй часто видається, що намальовані люди, предмети можуть мати ті самі ознаки, що й справжні. Коли малюкові показують картинку, де зображено спиною до нього людину, на запитання, "де в неї обличчя", він обертає малюнок зворотною стороною, сподіваючись там його побачити.

Осмислення сюжетних картинок, розуміння зображених на них ситуацій та подій залежать від правильності сприймання і характеру зображеного сюжету: наскільки він складний, знайомий, доступний дитині. Про прості картинки вони розповідають досить детально, розглядаючи складні - перелічуватимуть постаті і предмети. Від складності малюнка залежить і його трактування. Старші дошкільники вже спроможні послідовно і детально розглянути композиційно складні малюнки, пояснити їх, якщо сюжет не виходить за межі їх життєвого досвіду. Тому перед демонструванням картинки доцільно спочатку провести бесіду, у якій фігуруватимуть зображені на ній об'єкти. Адже ефективність сприймання зумовлюється досвідом дитини, її знанням зображених предметів.

Використання творів образотворчого мистецтва є важливим засобом в формуванні творчої активності дітей. З цією метою підбираються твори усіх жанрів живопису (портрети, натюрморти, пейзажі), графіки (естампи, гравюри, офорти, книжкові ілюстрації), малі форми скульптури (вироби з фаянсу, гіпсу, дерева), твори декоративно-ужиткового мистецтва (кераміка, художнє скло, народні декоративні вироби та ін.).

Перш за все потрібно виховувати у дітей інтерес до творів мистецтва, визивати увагу до них, поступово виховувати у дітей здатність естетичного сприйняття. Розглядаючи картини або скульптуру, діти цікавляться тим, що зображено, впізнають знайомі предмети та явища, знайомляться з тими, яких раніше не знали. Під впливом творів мистецтва діти не просто знайомляться з явищами життя: вони отримують уявлення про прекрасне, гармонічне, доцільне, виразне, вчать творчо сприймати життя.

Для сприйняття характерне переживання того, що сприймається, зацікавлене, хвилююче відношення до зображувальних явищ. Художник використовує для цього колір, тон, лінії. В декоративному мистецтві особливості побудови візерунка, красоти кольорового сполучення. Чим краще діти сприйматимуть засоби виразності, якими користується художник, тим глибше розкриється для них зміст творів, багатство думок та почуттів, виражених в ньому, і тим більший емоційний відгук воно викличе.

Особливе значення має сприймання творів народного мистецтва, яке є яскравим зв'язком, поєднанням історичного минулого та культури сьогодення. Декоративно-прикладне мистецтво відіграє важливе значення для розвитку розумових здібностей, естетичних та технологічних нахилів учнів, їх естетичного смаку тощо [3, 4]. Погоджуємося з думкою Л.В. Серих, що «переглядаючи та виготовляючи витинанки, ми сприяємо розвитку їх окоміру, вчимо пізнавати кольори та кольорові поєднання, гармонійно сполучати та поєднувати їх, розвиваємо почуття пропорції, ритму, симетрії, асиметрії, гармонії. Працюючи в традиційній техніці, ми досягаємо збереження, розвитку народного мистецтва, дослідженню його, пробуджуємо інтерес до

створення якісно нового, творчого бачення мистецтва, що допомагає розвинути почуття ритму, краси, фантазію, захоплює світом сюжетів і орнаментів, кольорів і пропорцій» [4].

Українське народне мистецтво вивчається за трьома напрямками: пластичним, живописним і графічним. У стильових різновидах, графічних мотивах, декору для прикраснення побутових предметів поєднується висока майстерність та художня традиція. Серед улюблених мотивів оздоблення – геометричні: трикутники, квадрати, ромби; архаїчні солярні та інші знаки – лінії, кола, хрести, крапки; рослинні: в'юнкі гілки, квіти, вазони; зооморфні: силуети, птахи тощо. Ці орнаменти становили первинний шар в іконографії народів світу. Стилістична єдність у творчості росіян, українців і білорусів простежується на всіх історичних етапах і стосується не тільки орнаментики, символіки, але й пізніших образотворчих надбань.

Орнаментика творів народного мистецтва також дуже різноманітна. Орнаменти і композиції народного стінопису збереглися у так званих *мальовках* – малюнках на папері. Рослинні мотиви вирізалися по контуру або фігурно і наклеювалися на коминач печей, сволоках, круг вікон – тобто на тих елементах, які традиційно підкреслювались. Смуги з геометричних і рослинних мотивів прикрашали *неполив'яну кераміку* на Поділлі. Різноманітністю технік, багатством орнаментальних сюжетів вражають традиційна кераміка Прикарпаття та Закарпаття, *димлений посуд* Полісся. Антропоморфні, зооморфні, рослинні та геометричні мотиви наносили також на *писанки*. На Наддніпрянщині – переважно рослинний орнамент (дубовий чи горіховий лист, рожі, гвоздики на темно-вишневому або зеленому тлі); на Поділлі – рослинний, рідше геометричний орнамент на чорному, фіолетовому тлі; на Поліссі – геометричний чи геометризований білий, іноді з додаванням червоного, жовтого кольорів; у Східній Карпаті – геометричні поліхромні орнаменти з жовтими або білими контурами. У килимарстві – рослинні, геометризовані – у центральних і частково західних районах; геометричні – у західних, особливо у гірських районах.

Методика використання творів народного декоративно-ужиткового мистецтва проходить у кілька етапів. На першому подаються узагальнені поняття про побутову культуру наших предків. Дітей необхідно підвести до усвідомлення природного розуму, таланту, працьовитості, естетичного смаку та краси наших пращурів, які вміли все робити своїми руками, створювали корисні й прекрасні речі. На другому етапі необхідно сформулювати уявлення про різновиди народного декоративно-прикладного мистецтва, про його регіональні особливості, що виявляються у кольоровій гамі, способах і прийомах виготовлення та оздоблення. Для третього етапу визначальним є те, що дітям подаються знання про окремі види народних ремесел, звичаї, традиції, обряди, пов'язані з виготовленням та використанням виробів.

Виділяють загальні методи та методичні прийоми, що стосуються ознайомлення з усіма видами декоративно-прикладного мистецтва і використовуються на всіх етапах: розгляд ілюстрацій, екскурсії, мистецтвознавча розповідь про різні види народного декоративно-прикладного мистецтва з демонстрацією зразків різноманітних виробів, дидактичні ігри, тематичні заняття та бесіди, спостереження, використання фольклору.

Сприймання декоративно-прикладного мистецтва впливає на внутрішній світ дитини, залучає її до емоційного перевтілення, виховує здатність орієнтуватися у навколишньому житті, пробуджує почуття прекрасного.

Використані джерела:

1. Бачення В.А., Сандулов Ю.А. Історія західної соціології: Підручник. СПб.: Видавництво «Лань», 2002. 384 с.
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. URL:<https://mon.gov.ua>
3. Івенко В. І., Івенко Л.Ф. Культура і побут населення України. К.: Либідь, 1991. 230 с.
4. Сєрих Л. В. Використання традиційної народної витинанки у подіях сьогодення: Дзвони Чорнобиля: Метод. посіб. для вчит. предметів художньо-естетичного циклу. Суми, 2006. 38 с.

Лебединець Наталія Іванівна,
учитель хімії, біології, екології, основ здоров'я
КУ Сумської ЗОШ I-III ст. №8 Сумської міської ради

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ-ФАСИЛІТАТОРА В ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ІЗ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

У статті окреслено особливості педагогічної фасилітації вчителем проектної технології, впроваджуваної при викладанні природничих дисциплін.

Ключові слова: фасилітатор, педагогічна фасилітація, метод проектів, учитель природничих дисциплін.

Стратегія сучасного навчання передбачає впровадження діяльнісного підходу, що базується на ідеї розвивального навчання, демонструє перехід від репродуктивної моделі освіти до продуктивної, гуманістичної, культуро-орієнтованої. Така модель містить два основні компоненти: інформаційний, засвоєння якого дає школяреві змогу орієнтуватися в інформації, і діяльнісний, у процесі якого відбувається постійна, активна взаємодія учня з предметом, що вивчається. Це потребує створення діяльнісного навчального середовища, яке дасть можливість кожному учневі розвивати потребу в самонавчанні і саморозвитку, вміння самовизначатися в навчальній діяльності з усвідомленням особистої відповідальності в ній, розвиває потребу в колективній роботі, спрямованій на одержання спільного результату [5, с. 150-157].

Учитель має виступати не стільки в ролі інтерпретатора науки і носія нової інформації, скільки потребує організаторських умінь систематичної самостійної пошукової діяльності учнів з отримання знань, набуття умінь і навичок та засвоєння способів розумової діяльності. Учитель у процесі такої діяльності відіграє кілька освітніх ролей, одна з яких – роль фасилітатора. Фасилітатор – той, хто спонукає до навчання, сприяє навчанню. Метод навчання приводить до ділової, конструктивної, міцної співпраці «Вчитель – Учень». Задача педагога полягає в тому, щоб складне і незрозуміле зробити простим і ясным, громіздке – компактним, тривале – лаконічним, розподілене і розосереджене – концентрованим, фрагментарне – цілним [1; 8].

Сьогодні метод проектів зайняв чільне місце у шкільній освіті. Практично в усіх навчальних закладах цей метод (або його принципи) використовується для організації процесу отримання знань під час уроків, виконання домашніх завдань, науково-дослідних робіт, для організації позакласної навчальної та виховної роботи. Крім того, окремі елементи проектної методики щоденно застосовують у своїй практиці учителі різних навчальних дисциплін як засіб засвоєння традиційних знань [3, с. 3].

Сучасних здобувачів освіти треба навчити: перетворювати інформацію в знання, здійснювати цілеспрямований пошук інформації за допомогою комп'ютерної техніки та інформаційно-комунікаційних технологій, навчити самостійно міркувати, використовуючи знання фактів, закономірностей науки, робити обґрунтовані висновки, приймати самостійні аргументовані рішення (часто за відсутності інтересу до навчання!), робити відкриття, усвідомлювати важливість здобутих знань. Формування компетентностей, на який спрямовується сьогodнішня освіта, – це складний, цілеспрямований процес, у якому вчителю потрібно, на додачу до всього, навчити учнів слухати інших, поважати альтернативну думку, моделювати, розв'язувати життєві й соціальні ситуації, учитися будувати конструктивні стосунки в групі, прагнути до діалогу, знаходити спільне розв'язання проблеми в атмосфері довіри та взаємодопомоги [4].

Нові поняття «педагог-фасилітатор», «педагогічна фасилітація» у педагогіці й психології виникають на основі теорій, запропонованих у 50-х рр. ХХ ст. американським психотерапевтом і педагогом К. Роджерсом разом з іншими представниками гуманістичної психології, зокрема у праці «Свобода навчатися». Термін «фасилітація» походить від англійського дієслова «*facilitate*» – «полегшувати, сприяти, допомагати, просувати». Мета фасилітації – організація ефективної роботи учнів на засадах гуманізму, особистісного саморозвитку, конструктивної взаємодії [6; 8]. Педагогічну фасилітацію визначають як вид педагогічної взаємодії, яка забезпечує усвідомлений, інтенсивний і продуктивний розвиток, саморозвиток її учасників і яка ставить за головну мету діяльності створення сприятливих передумов для реалізації внутрішніх сил кожної особистості. Її суть – в урізноманітненні особистісно-орієнтованого впливу на учня з боку вчителя за умов: 1) довіри, поваги, толерантного ставлення педагога до учнів, 2) проблемності навчання, 3) забезпечення учнів інформаційними, дидактичними, матеріально-технічними ресурсами. Під фасилітацією навчання розуміють такий його тип, при якому педагог-фасилітатор, займаючи партнерську позицію, сприяє розвитку учня та себе. Фасилітація – це організація в групі процесу колективного розв'язання проблем; відповідно керує цим процесом – фасилітатор (ведучий, головуючий). Проте, «головуючий» – це назва формальної ролі, а «фасилітатор» – характеристика змісту діяльності. Головуючий не є фасилітатором, якщо не організовує ефективного обговорення проблеми і не сприяє її розв'язанню групою [6].

На сьогodнішній день педагогічна фасилітація розглядається як: стиль керування; як форма та ефективний інструмент будь-якої групової роботи; як спосіб мотивації групи до спільної діяльності; як спосіб виходу із конфліктних ситуацій; як спосіб об'єднання абсолютно різних поглядів; як процес планування і контролю при створенні проектів [6; 7; 8].

Неодмінною умовою проектної діяльності є наявність заздалегідь вироблених уявлень про кінцевий продукт діяльності, етапів проектування (вироблення концепції, визначення цілей і завдань проекту, доступних і оптимальних ресурсів діяльності, створення плану, програм і організація діяльності з реалізації проекту) та реалізації проекту, включаючи його осмислення і рефлексію результатів діяльності [3; 4].

Використання пошуково-дослідницької діяльності передбачає кардинальну зміну ролі вчителя, який тепер має стати організатором цієї діяльності. Визначають таку систему дій вчителя:

- уміння обрати потрібний рівень проведення навчального дослідження залежно від рівня розвитку мислення учня;
- уміння поєднувати індивідуальні та колективні форми проведення досліджень на уроці і в позаурочній діяльності;
- уміння формувати проблемні ситуації залежно від рівня навчального дослідження, його місця в структурі уроку і від мети уроку.

Отже, роль учителя-фасилітатора полягає в допомозі учням досягнути очікуваних результатів навчання. Тому педагог-фасилітатор системою запитань спонукає учнів до формулювань різних думок, точок зору в групі. На відміну від презентатора, який є певним чином експертом в презентованій інформації, фасилітатор пропонує процес, який допомагає учасникам засвоїти знання [7].

Приєднуюсь до думки І. Єрмакова, який вважає, що важливим сутнісним показником в умовах проектної навчальної діяльності є докорінна зміна у стосунках «учитель – учень», а саме:

- учень визначає мету діяльності – учитель допомагає йому в цьому;
- учень відкриває нові знання – учитель рекомендує джерела знань;
- учень експериментує – учитель розкриває можливі форми і методи експерименту, допомагає організувати пізнавально-практичну продуктивну діяльність;
- учень обирає – учитель сприяє прогнозуванню результату вибору;
- учень активний – учитель створює умови для розвитку активності;
- учень відповідає за результати своєї діяльності – учитель допомагає оцінити отримані результати і виявити способи вдосконалення діяльності;
- учень – суб'єкт навчання, учитель – партнер [2].

Фасилітатор організовує роботу учнів, сприяє розвитку їх особистісних якостей, допомагає ідентифікувати проблеми і приймати рішення спілкування. Вчитель не кидає учнів напризволяще. Він за першої ж необхідності опиниться поруч. А перед початком проекту обов'язково створить ресурси, що нададуть підтримку впродовж навчання.

Педагоги нашого навчального закладу при викладанні природничих дисциплін добре розуміють свою роль учителя-фасилітатора, тому на уроках панує партнерство і співробітництво. Враховуються потреби та інтереси учнів, забезпечується підтримуюче середовище їх зростання та розвитку.

Підготовка учнів до участі в природничих конкурсах та позакласних заходах є однією із фасилітативних форм діяльності вчителів, адже такі форми роботи з учнями в повній мірі можна віднести до освітніх проектів. Учитель і учні працюють у тандемі, при цьому вчитель є консультантом і партнером. Така робота завжди приносить позитивний результат, моральне задоволення і є запорукою перемоги. Про ефективність використання фасилітативних форм і методів свідчать результати школярів Сумської ЗОШ I-III ступенів № 8 у міських та всеукраїнських природничих конкурсах (таблиця). Презентація й захист проектів – невід'ємна й обов'язкова складова застосування методу проектів. Найчастіше їх поєднують із заходами в межах позакласної роботи з природничих предметів, а також з нестандартними уроками. Плани

навчальних проєктів, звіти про їх виконання представляють у формі мультимедійної презентації, у вигляді публікацій та буклетів.

Висновки. Впровадження технологій сучасної освіти потребує готовності вчителя до оновленої діяльності. Учитель, який прагне розкрити всі здібності своїх учнів, навчити їх знаходити істину, обов'язково буде шукати шляхи поліпшення власної методики викладання. Для ефективного впровадження методу проєктів учитель, зокрема, виконує роль фасилітатора. Вона виявляється в ненав'язливій допомозі, що виходить з потреб окремого учня чи групи в цілому; в розумній постановці запитань; в створенні умов для посилення зацікавленості учнів у навчальному предметі та вмілому їх вмотивовуванні на процес навчання.

Література:

1. Дудко Н.В. Спецкурс 1. Технології concept mapping та mind mapping у контексті інформаційно-дидактичного середовища. URL: http://dl.soippo.edu.ua/pluginfile.php/13310/mod_resource/content/.
2. Єрмаков І. Компетентнісний потенціал проєктної діяльності // Проектна діяльність у школі. К. : Шкільний світ, 2006. С. 5-18.
3. Косогова О. О. Метод проєктів у практиці сучасної школи. Х.: Ранок, 2010. 144 с.
4. Методичні рекомендації щодо викладання біології у загальноосвітніх навчальних закладах у 2017-2018 навчальному році // Лист МОН України від 09.08.2017 № 1/9-436. URL: https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/56860/ (дата звернення 29.01.2018).
5. Проблеми дидактики історії: зб. наукових праць / [редкол.: С.А. Копилов (голова, наук. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені Івана Огієнка, 2014. Вип. 5. 184 с.
6. Фасилітація. Поняття фасилітації. Фасилітація в роботі керівника / Навчальні матеріали онлайн. Основи конфліктології. URL: <http://pidruchniki.com/12920522/psihologiya/fasilitatsiya>.
7. Фісун О. В. Формування фасилітуючої позиції вчителя у системі науково-методичної роботи загальноосвітнього навчального закладу // Педагогіка і психологія: зб. наук. пр. 2010. Вип. 36. С. 20-27.
8. Шевченко К.О. Рівень розвитку компонентів фасилітативної компетентності педагогів сільських та міських шкіл // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка: зб. наук. праць. 2015. № 3 (45). С. 92-103.

Таблиця 1

Результативність участі школярів Сумської ЗОШ I-III ступенів № 8 у міських та всеукраїнських природничих конкурсах

Навч. рік	Назва конкурсу, тема проєкту	К-сть учнів	Результат (Керівник Лебединець Н.І.)
2012-2013	Всеукраїнський конкурс на кращу туристсько-краєзнавчу експедицію учнівської молоді з активним способом пересування «Мій рідний край». Тема. Комплексна оцінка антропогенного впливу на компоненти ландшафту у м. Суми та його околиці	0	II місце в міському етапі. (Керівники: Лебединець Н.І., Васильківська С.М.)
2013-	Всеукраїнський конкурс «Мій рідний край –		II місце в міському етапі.

2014	моя земля». Інформаційно-дослідницький проект. Тема. Вивчення видового різноманіття хребетних тварин у м. Суми 2012-2013 роках		
	Міський конкурс кращих учнівських проектів еколого-хімічного змісту. Тема. Чи причетні ми та наші родини до порушення колообігу Оксигену в природі?		II місце в міському етапі (учні 7 кл.: Самодай А., Рудяк А., Кривець В.). Виготовлено каталог кімнатних рослин
2014-2015	Всеукраїнський інтерактивний конкурс «Еко клас». Тема. Чи причетні ми та наші родини до порушення колообігу Оксигену в природі?		Учасники конкурсу: учні 7 кл.: Самодай А., Рудяк А., Кривець В.
2015-2016	V міський екологічний конгрес «Краса землі в твоїх руках». Тема. Чи причетні ми та наші родини до екологічного сліду? Тема. Дослідження стану атмосферного повітря восени 2015 року		II місце в міському етапі. Учні 7 кл. Кривець А., Охрименко Д. нагороджені грамотою в номінації «Краєзнавство». Учень 11 кл. Ващенко Д. нагороджений грамотою в номінації «Антропогенний вплив»
2016-2017	Міський захід «День Європи. Науковий пікнік». Тема. Скло: його види, властивості, застосування. Технологія вторинної переробки скла		Учні 10 кл.: Шахбахова Л., Тошбекова З.
2017-2018	Міський Екологічний марафон, 2017: січень - «Екоказка», лютий - «Годівничка», квітень – «Посади своє дерево», травень – «Чиста річка – чиста совість», листопад – «Природа просить допомоги»	9 0	III місце. Крапивний С., уч.8 кл. (Керівник: Говоруха В.І.) IV місце, учні 1-4 кл. (Керівники: учителі школи I ступеня) IV місце, учні 10 кл. (Керівник: Щербань Н.М.) III місце, учні 8, 9 кл. (Керівник: Смишляк Н.В.) III місце, учні 10 кл. (Керівник: Лебединець Н.І.)

Личко Лідія Володимирівна,

методист початково-технічного відділу

Сумського міського Центру науково-технічної творчості молоді

ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПЕДАГОГІЧНОГО ІМІДЖУ ПЕДАГОГА ПОЗАШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Сучасна модернізація системи освіти в Україні вимагає наявності у позашкільному освітньому просторі професійно компетентного та конкурентноспроможного педагога. У зв'язку з цим зростають вимоги до формування професійного іміджу педагога позашкільного навчального закладу, діяльність якого має сприяти вихованню творчої, компетентної, соціально активної особистості вихованця, здатної ефективно вирішувати складні життєві ситуації, творчо виконувати соціальні ролі, створювати власну життєву позицію.

З огляду на вищезазначене, набуває актуальності проблема створення позитивного іміджу педагога позашкільного навчального закладу. А.Калюжний трактує імідж (англ. image - образ)

як уявлення про людину, що складається на основі її зовнішнього вигляду, звичок, манери говорити, менталітету, вчинків [1, с. 45]. Імідж педагога позашкільного навчального закладу – гармонійне поєднання особистісних якостей, привабливий зовнішній вигляд, наявність широких універсальних і професійних компетентностей, здатність постійно їх удосконалювати, розвиватися в особистому та суспільному житті, збагачувати досвід та впроваджувати у свою роботу інноваційні ідеї.

Професійний імідж – продукт особистої діяльності педагога щодо створення або перетворення іміджу. Формування особистої чарівності супроводжується величезною роботою над собою, але дійсно приносить хороші плоди. Американський дослідник іміджу Л. Браун вважає, що професійні навички не забезпечать педагога роботою або кар'єрним зростом. Для цього варто викликати прихильність до себе вихованців, їх батьків та колег, тобто слід створити потрібний позитивний імідж. Інтерес до іміджу педагога-позашкільника є засобом активізації зацікавленості вихованців до навчання у гуртку, запорукою збереження сталого контингенту гуртківців упродовж навчального року та високої результативності. Образ педагога мусить надихати, тому що він є головною рушійною силою в забезпеченні процесу формування життєвих компетентностей вихованців. Від його особистісно-професійної компетентності залежать результати, яких досягнуть вихованці, що дадуть їм змогу знайти своє місце в подальшому житті, ефективно засвоїти життєві та соціальні ролі.

Взагалі, кожен педагог повинен усвідомлювати, що імідж позашкільного закладу є віддзеркаленням його особистого професійного іміджу. Тому, позитивний імідж закладу – це не лише добрі слова на його адресу, а й високий професіоналізм та імідж кожного педагога, що забезпечує сталу наповнюваність навчальних груп, активну співпрацю з батьками, сприяє розвитку соціального партнерства.

Рушієм формування професійного іміджу є мотивація. Під мотивацією розуміють сукупність внутрішніх та зовнішніх сил, які збуджують педагога до діяльності та надають їй певного змісту [6, с.405]. Мотивація створення іміджу педагога формується на основі: прагнення до постійного самовдосконалення, самореалізації та самоствердження особистості, професійного зростання, наявності пізнавальної зацікавленості, розширення кругозору, підвищення рівня розвитку усіх видів компетентностей, підвищення кваліфікаційної категорії під час атестації.

Основною формою підвищення особистісно-професійної компетентності є самоосвітня діяльність, яка в свою чергу є ключовою у формуванні професійного іміджу педагога. Відмінною рисою самоосвіти педагога є те, що результатом його роботи виступає не лише самовдосконалення в особистому та професійному плані, створення позитивного іміджу, а й вплив на розвиток вихованців. Педагог повинен досягти успіху, щоб досягли вихованці, а вихованці повинні досягнути успіху, щоб його досягло суспільство.

Аналізуючи та узагальнюючи все вищесказане, необхідно підкреслити, що формування іміджу педагога – позашкільника є активною цілеспрямованою діяльністю, орієнтованою на постійне самовдосконалення особистісно-професійної компетентності. Правильне розуміння навчально-виховного значення іміджу педагога для розвитку підростаючого покоління формує його відповідальне ставлення до моделювання свого іміджу, вимагає багатства духовної сфери, високої моральності та психологічної стійкості [5, с.12]. Успішно спроектований педагогічний

Імідж є основою для позитивного конкурентноспроможного іміджу позашкільного навчального закладу. Педагогічний імідж не може бути заданим один раз і назавжди, його потрібно створювати, і в основі його створення лежить кропітка праця над собою. Вона починається із мотиву, продовжується пошуком та використанням знань, діяльністю та корекцією свого іміджу, оцінкою результатів роботи.

Модель позитивного іміджу педагога позашкільного навчального закладу

<p>Професійність</p> <ul style="list-style-type: none"> • знання предмета діяльності; • любов до дітей; • розумна вимогливість • педагогічний такт; • педагогічне передбачення; • прагнення до інновацій. 	<p>Особисті якості</p> <ul style="list-style-type: none"> • високий рівень соціальної відповідальності; • прагнення до самоосвіти • духовна культура; • гуманність, оптимізм; • критичність мислення.
<p>Компетентності</p> <ul style="list-style-type: none"> • особистісна компетентність; • освітня компетентність; • продуктивна компетентність; • психологічна компетентність; • інтелектуальна компетентність; • комунікативна компетентність. 	<p>Творчі якості</p> <ul style="list-style-type: none"> • креативність; • інтуїція ; • дивергентність; • оригінальність.

Література:

1. Калюжний А.А. Психологія формування іміджу вчителя. М.: ВЛАДОС, 2004. 222 с.
2. Вороніна Г.Л. Формування професійної компетентності керівників гуртків позашкільних навчальних закладів // Імідж сучасного педагога. 2010. №9(108). С. 49-50.
3. Гузій Н.В. Педагогічний імідж і професійна культура // Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики : зб. наук.праць. К., 1997. С. 28-31.
4. Межеріцька О.А. Професійний імідж як інструмент педагогічного впливу // Управління школою. 2009. № 25 (253). С. 29-31.
5. Навроцька М.М. Імідж педагога в освітньому просторі // Таврійський вісник освіти. 2014. № 1(45). С. 8-12.
6. Торубара О.М. Формування педагогічного іміджу викладача спецтехнологій у професійно-технічному навчальному закладі // Вісник. Серія: Пед. науки. №144. С. 405-408.

Луган Олена Вікторівна,

учитель української мови та літератури;

Швидка Любов Федорівна,

учитель української мови та літератури

гімназії № 43 Міської ради Московського району м. Харкова

ДОМІНАНТИ ТВОРЧОСТІ І. БАГРЯНОГО

Іван Багрянний – видатна постать в українській літературі ХХ століття, яку довгий час в Україні не знали. Причина відома: він був ворогом комуністичної ідеології і пануючого режиму, борцем за вільну Україну.

Лише після проголошення Україною державної незалежності, Іван Багряний опинився в оваціях заслуженої слави та повертається на батьківщину як її вірний син. Не змогли дійти через «залізну завісу» в Україну його твори: «Сад Гетсиманський», «Людина біжить над прірвою», «Тигролови», «Огненне коло»..., хоча і були опубліковані на Заході ще в 40-50-ті роки, але ім'я Багряного зарясніло на сторінках журналів «Червоний шлях», «Всесвіт», «Плужанин», «Гарт», «Кіно».

Як громадський діяч І. Багряний стояв біля витоків створення Української революційно-демократичної партії, основним завданням якої, за його ж означенням, було здобуття державної незалежності України. Із його ініціативи в Західній Німеччині, США та Канаді було створено низку громадських організацій. Їхню діяльність було спрямовано на інформування західних політиків та світової громадськості про злочинну політику Сталіна щодо України, на збереження історичної пам'яті українців.

Григорій Костюк поділяє творчу біографію І. Багряного «на чотири, хоч і нерівномірних, періоди».

Перший – (1926-1932), тобто від початку його літературної праці до дня першого арешту. І. Багряний відомий досі більше як прозаїк, проте починав він як поет. У другій збірці «До меж заказаних» (1929) представлені різні стилі творчості літературного генія: ліричний («Люблю» – 1926), поетичні й громадські маніфести («Канів» – 1927, «Газават» – 1929), майстерність езопової мови, натяку («Монголія» – 1926, «Туман» – 1927).

Другий період – (1932-1940) – доба сталінських в'язниць та концтаборів. В цей час можна відстежити два напрямки: *активно-наступальний* «Мечоносці» (1932) і «3 камери смертників» (1939), у яких автор кидає виклик усім формам пригноблення й насильства, та *ліричний* – «Золотий бумеранг» (1932), «Матері» (1933).

Третій період (1941-1945). Це доба Другої світової війни й окупації України фашистами. Багато творів із цього періоду загублено та втрачено, з'являються «Тигролови» (1944) – найпопулярніший твір (історія арештанта, котрий утік з етапу на Далекому Сході), та «Гуляйполе» (1944) – «поетичний документ доби», величний заклик до боротьби за українську державу. Саме в цей період маємо дослідити творчі здобутки охтирського періоду з життя Івана Багряного.

Четвертий період охоплює час повоєнної доби та еміграції (1944-1963). Письменник працює в різних жанрах, створює п'єси «Генерал» (1943), «Морі турі» та «Розгром» (1948), ряд романів: «Людина біжить над прірвою» (1949), вершинне досягнення «Сад Гетсиманський» (1950), «Огненне коло» (1953), «Маруся Богуславка» (1956) [4, с.6-12].

Активно працював Іван Багряний у 1928-30-х роках. За цей період були написані романи і поеми «Батіг», «Собачий банкет», «Вандея», «Гутенберг», епопея «Комета», збірка оповідань «Крокви над табором» та інші.

Серед усіх досягнень прозаїка є й те, що він був редактором газети «Голос Охтирщини», яка сповідувала ідеї самостійної України. У Новому Ульмі Іван Багряний засновує газету «Українські вісті», створює об'єднання МУР (Мистецький Український Рух), діячами якого були І. Багряний, Ю. Клен, Ю. Косач, І. Костецький, В. Петров (Домонтович), У. Самчук, Ю. Шерех та інші. Всі вони прагнули національної та державотворчої спрямованості

літературного дискурсу. Це повинно було забезпечити резонанс державотворчої ідеї у свідомості читача.

Пошуки україномовного ідеологічного підґрунтя, подальшого розвитку української літератури за кордоном сприяли формуванню цілісної естетичної системи. Вона мала вплив на розвиток мистецтва модерної Європи.

І. Багряний у своїй творчості відштовхувався від народницької традиції та заперечував канони соціалістичного реалізму. Визначивши високі естетичні завдання, І. Багряний намагався позбавитись того, що література «підпорядкована ідеології, ставала прикладним мистецтвом, ілюстрацією для політичних догм» [6, с. 201].

В основу роману «Тигролови» покладено автобіографічні події, невимовні переживання відбування заслання на Далекому Сході, які органічно «вжилися» в драматичні долі героїв його творів. Сюжет захоплюючий і динамічний, читач постійно знаходиться в емоціональному напруженні. За своїм світобаченням І. Багряний був романтиком й «невиправним» мрійником. Сюжетна канва роману вибудована на полюванні майора НКВД Медвина, новітнього «тигролова», за гордим, неприрученим тоталітарною системою молодим «тигром» з України, Григорієм Многогрішним, який знайшов у тайзі волю, земляків, перше кохання... Через мотиви утечі й «польованої людини» образ Григорія асоціюється з цим сильним вольнолюбивим диким звіром. У цьому творі І. Багряний показує становлення «нового українця», який зможе здолати систему і таким чином вибороти право свого народу на майбутнє

Пізніше І. Багряний очолює УРДП, обирається головою Української Національної Ради. В цей час він пише сотні публіцистичних статей. Перебуваючи в Німеччині, Новому Ульмі, Іван Багряний написав і видав збірку віршів «Золотий бумеранг» (1946), сатиричну поему «Антон Біда, герой труда» (1947), перевидав роман «Тигролови», згодом перекладений англійською, німецькою, французькою і голландською мовами. Багряний в історії української літератури започаткував «табірну прозу». У 1950 році опублікував «Сад Гетсиманський», 1953 – «Огненне коло», 1957 – «Маруся Богуславка», 1965 – «Людина біжить над прірвою» [6].

Його творчість це свідчення того, що ідея «великої літератури» виявила амбівалентність (С. Павличко). Він перебував під впливом ідейно-естетичних уподобань О. Грицай, і Ю. Шерех, які розробляли ідею «великої літератури» [1, с.23].

Писав твори для дітей. На його вірші бандурист і композитор Г. Китастих створив пісні «За Україну», «Балада про Тютюнника», «Марш українських січових стрільців».

Літературний архів І. Багряного з 1990 року знаходиться в Українській Вільній Академії наук у США. Спостерігаючи винищення цілих літературних шкіл та стильових напрямків, зумисну уніфікацію та регламентацію літературного процесу в радянській Україні, письменники, що поповнили українську еміграційну літературу під час війни та по її завершенні, зберігали пам'ять про цей негативний досвід. Тому не стільки ідея, скільки стиль, причому стиль «національно-органічний» мав нейтралізувати стильову «монотонність» літератури, створеної в інтернаціональній соцреалістичній системі, та забезпечити справжню стильову поліфонію [2, 3-8.].

1992 року Івану Багряному посмертно присуджено Державну премію України ім. Тараса Шевченка серед письменників діаспори. О. Гончар, говорив: «У галузі художньої літератури премії посмертно удостоєно видатних українських письменників... Івана Багряного – славного

нашого письменника, який став до того ж першим лауреатом Шевченківської премії з-поміж української діаспори. Подвигу гідна велична постать цього високоталановитого автора, чії твори тільки зараз повертаються до українського читача. Відзначені премією його романи «Сад Гетсиманський» і «Тигролови» - це художньо-історичний вирок жажливій тоталітарній системі, дикунській імперії зла, яка морально калічила людину і фізично знищувала її. Прикро і сумно, що доводиться з великим запізненням пошанувати справді гідних шани митців, які упродовж нелегкого життя чесною творчою працею допомагали рідній Україні виборювати державність»[5].

Творча спадщина і невтомна громадська діяльність засвідчують, що письменник навіть перебуваючи поза Україною, завжди жив нею, уболював за її долю, у своїх творах говорив про те, що сам пережив.

Таким чином, творча діяльність письменника охоплює два літературні періоди – «Розстріляне Відродження» 20-х рр. ХХ ст. та бурхливий сплеск української еміграційної літератури 1940-х рр., так званий період МУРу (Мистецького українського руху), засновником і активним учасником якого він був Іван Багряний а його романи («Тигролови», «Сад Гетсиманський», «Маруся Богуславка», «Людина біжить над прірвою») увійшли до «золотого фонду» української літератури ХХ ст.

Література:

1. Багряний І. Листування 1946-1963. Т.1,2. К.: Смолоскип, 2002. 706 с.
2. Дзюба І. Громадська снага і політична прозорливість: До 90-річчя від Дня народж. І.Багряного // Дивослово. 1996. № 10. С. 3-8.
3. Дятленко Т. До проблеми формування в старшокласників уміння аналізувати пейзаж у прозових творах різних художніх систем. На прикладі роману І. Багряного «Тигролови» // Українська література в загальноосвітній школі. 2004. № 7. С. 16-20.
4. Костюк Г. Іван Багряний: сторінки спогадів //УМЛШ. 1993. № 10. С.4-12.
5. Павло Параскевич. Іван Багряний і його літературна, публіцистична, політична діяльність // Просвіта Херсонщини URL:<http://prosvita-ks.co.ua/books/vtf/2vyp/vtf2-6.htm#ixzz4MUcwp2dc>
6. Тарнавський О. Чи мовчала українська муза під час війни? // Тарнавський О. Відоме й позавідоме.– К.: Вид-во «Час»,1999. С.198-207. (Українська модерна література).
7. Шугай О. Іван Багряний2 або через терни гетсиманського саду. К. Рада, 1996. 480 с.

Макаренко Оксана Олександрівна,

вихователь-методист Шосткінського ДЗО №2 «Іскорка»

ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНЕ ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ АНГЛОМОВНИХ ГРУП ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто проблему особистісно-професійного зростання педагогічних працівників в умовах діяльності англomовних груп закладу дошкільної освіти. З'ясовано особливості вимог сьогодення до професії вихователя з правом викладання англійської мови. Викладено погляди на проблему професійної підготовки вихователів з додатковою спеціалізацією «Іноземні мови». Основну увагу в роботі акцентовано на самоосвіту вихователів.

Ключові слова: дошкільна освіта, раннє навчання іноземної мови, створення англomовних груп, модернізація, вихователі нового формату, проблема професійної підготовки вихователів, засоби ІКТ, гіперактивні діти, саморефлексія, саморозвиток, самовдосконалення.

В умовах глобалізаційних змін на часі модернізація змісту дошкільної освіти. Раннє навчання іноземної мови - один із важливих напрямів удосконалення і розвитку системи освіти. Актуальною є проблема створення англomовних груп у дошкільних навчальних закладах.

Професійна діяльність сучасного педагога закладу дошкільної освіти (ЗДО) в умовах модернізації української освіти ускладнюється та поповнюється новим змістом.

Заклади дошкільної освіти отримують вихователів нового формату. На практиці ці вихователі демонструють дуже різні рівні володіння іноземною мовою. Вихід тут один – треба вдосконалювати знання мови. В силу вікових особливостей дошкільнята дуже рухливий народ, тому використання ігрових прийомів [1] перетворює навчання іноземної мови до природного розвитку дитини. До того ж останнім часом зростає кількість гіперактивних дітей, у яких концентрація уваги дуже обмежена, що потребує від вихователів високого професіоналізму.

Слід взяти до уваги і факт збільшення терміну професійної діяльності вихователя перед виходом на пенсію. Сукупність цих факторів вимагає від педагогів-вихователів досконалого володіння іноземною мовою, знання психології і фізіології, уміння робити саморефлексію.

У дошкільній освіті існує проблема: недостатня кількість фахівців здатних в однаковій мірі успішно працювати за двома напрямками – забезпечити дошкільну освіту і навчання іноземної мови [2].

К.Ю.Віттенберг намагається вирішити проблему професійної підготовки вихователів з додатковою спеціалізацією «Іноземні мови» шляхом підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Автор окреслила організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів засобами ІКТ до навчання дошкільнят іноземної мови і пропонує наскрізне застосування ІКТ в усіх формах організації навчально-виховної діяльності вихователів ДЗО. Даний напрямок роботи з дошкільнятами активно розробляється і впроваджується китайськими педагогами. У ДЗО України цей процес лише розпочинається. Причина: слабка матеріальна база і мала кількість вихователів щоденно застосовуючих ІКТ в організованій освітній діяльності ДЗО через брак знань можливостей засобів мультимедії.

Вимога постійного особистісного і професійного зростання є чи не найважливішою для професії педагога сьогодні.

Педагоги минулого наголошують на тому, що вихователь має спершу виховати себе. Цей погляд є актуальним і сьогодні. Видатний німецький педагог А. Дістервег, вважаючи самоосвіту, самовиховання суттєвою передумовою розкриття творчого потенціалу педагога, у “правилах” для вихователя закликав кожного педагога бути вихованим, постійно працювати над собою, навіть тоді, коли навчаєш і виховуєш інших [3, с.10]. Підкреслюючи необхідність самоосвіти педагога К.Д. Ушинський стверджував, що педагог існує як фахівець, допоки вчиться сам. Головний шлях до оволодіння педагогічним мистецтвом як наукою великий педагог бачить у прагненні вчителя до самоосвіти, до вивчення найновішої педагогічної літератури, оскільки тільки обізнаність з усією “різноманітністю педагогічних заходів і методів виховання може

врятувати вихователя від тієї впертої однобічності, яка, на жаль, надто часто зустрічається в педагогів-практиків” [9, с.40]. В.О. Сухомлинський закликав педагогів бути не просто “споживачами” педагогічних знань, а дослідниками і раціоналізаторами і заохочував до поєднання індивідуального і колективного самовдосконалення педагогів [8, с.471].

Загальновідомо, що професійний саморозвиток вихователя дошкільного навчального закладу здійснюється протягом усієї його педагогічної діяльності, тому, як ніколи, актуальною виступає необхідність створення такої моделі професійного зростання вихователя, яка давала б йому змогу економно, раціонально й успішно формувати ті цінності, які адекватні вимогам сучасної дошкільної освіти, соціуму і часу.

Важливими складовими професійного саморозвитку особистості є навички самоосвіти, рефлексивне мислення, участь у діалозі культур, володіння мікродіалогом або внутрішнім діалогом, прагнення до власної життєтворчості.

Метою методичної діяльності є надання психолого-педагогічної і методичної допомоги вихователям у їх професійному розвитку і саморозвитку.

Отже, погоджуючись з міркуваннями вчених, доходимо висновку: професійний саморозвиток вихователя постає як процес активного створення особистості, котра розвивається у сфері життєвих відносин, які допомагають їй у визначенні свого «професійного життєвого простору», створюють умови і перспективи для її подальшого вдосконалення. Особистість вихователя закладу дошкільної освіти, яка постійно саморозвивається й самоактуалізується, свідомо формує перспективну стратегію свого професійного життя, де визначальним є критичне ставлення до довкілля, інших людей і самого себе.

Готовність фахівця дошкільного профілю до навчання дітей іноземної мови найбільш оптимально має «складатися з наступних компонентів: мотиваційний, змістовий, організаційний, комунікативно-лінгвістичний та особистісно-професійний [5]».

Підсумовуючи сказане, ми дійшли висновку, що будучи першою освітньою ланкою в житті людини, дошкільна освіта повинна допомагати дитині збагачувати свої знання та реалізувати природний потенціал. Оволодіння іноземною мовою представляється одним із шляхів входження дитини до полікультурного соціуму, в чому допоможуть професіонали-педагоги, які володіють ІКТ та постійно займаються самоосвітою і самовдосконаленням.

Література:

1. Богуш А.М., Луцан Н.І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників. Мовленнєві ігри, ситуації, вправи: навч.-метод. посібн. К.: «Слово», 2008 256 с.
2. Віттенберг К.Ю. Підготовка майбутніх вихователів засобами інформаційно-комунікаційних технологій до навчання дітей іноземних мов : дис. ... канд.пед.н.: 13.00.04. Херсон, 2010. 275 с.
3. Дистервег А. Избранные педагогические сочинения. М.: Учпедгиз, 1956. 374 с
4. Коменский Я.А., Локк Д., Руссо Ж-Ж., Песталоци И.Г. Педагогическое наследие / Сост. В.М. Кларин, А.Н. Джуринский. М.: Педагогіка, 1988 416с
5. Мордоус І. Особистісно-професійний компонент фахової готовності майбутнього вчителя іноземної мови в ДНЗ // Вісник Інституту розвитку дитини, 2011. – № 13 [Електронний ресурс]. – URL:http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vird/2011_13/index.htm

6. Николаєнко В.В., Петько Л.В. Англійська мова для вступників до магістратури зі спеціальностей: 8.01010101 «Дошкільна освіта», 8.01010201 «Початкова освіта»: навч. посібн. для студентів, бакалавр. та аспірантів ВНЗ. 2- 10 ге вид., стереотип. / за ред. Андрущенко В. П. К.: Ун-т «Україна», 2012. 140 с.

7. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: У 5-ти тт. Т.4. К.: Рад. школа, 1977. 638 с.

8. Ушинський К.Д. Твори: В 6-ти т. Т.1. К.: Рад. школа, 1954. 449 с.

Малишевська Валентина Олександрівна,
завідувач Сумського ДНЗ (ясла-садок) № 1 «Ромашка»

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В КОНТЕКСТІ БАЗОВОЇ ПРОГРАМИ «Я У СВІТІ»

У статті розглянуто проблему формування професійної компетентності фахівця дошкільної освіти. Охарактеризовано професійні якості та здібності, знання та вміння спеціалістів з дошкільної освіти, роботи. Розкрито основні завдання з формування професійної компетенції вихователів дошкільної освіти в контексті Базової програми розвитку дитини «Я у Світі», а саме самовизначення педагога у світовій і національних культурах, у тому числі й педагогічній, вироблення на цій основі соціально-професійної компетентності, ціннісного ставлення до педагогічної діяльності.

Ключові слова: фахівець дошкільної освіти, самовдосконалення, педагогічні здібності, науково-дослідна робота, педагогічна майстерність, педагогічна практика.

Сучасний етап розвитку освіти актуалізує вирішення проблеми оцінки професіоналізму педагога, рівня його професійної компетентності і культури, перспективи росту й можливостей професійної реабілітації. Проблема професіоналізму фахівця взагалі та його професійної компетентності зокрема розглядається як одна з центральних у психолого-педагогічних дослідженнях. У даний час наука має у своєму розпорядженні певний обсяг знань, використання яких у педагогічній діяльності є важливою умовою становлення професійно компетентного педагога, педагога-дослідника, здатного вдосконалювати навчально-виховний процес, направляти його на вирішення завдань особистісного становлення та розвитку як дітей, так і самого педагога. Разом з тим, незважаючи на важливість проблеми, в науці і практиці приділяється недостатня увага формуванню професійної компетентності вихователя дошкільного навчального закладу в контексті Базової програми розвитку дитини «Я у Світі».

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми свідчить про її важливе значення й актуальність. Вимоги до організації діяльності з професійного становлення педагогів розглядають І. Багаєва, Н. Брюханова, О. Ігнат'єва, А. Жук, Н. Кузьміна, В. Сластьонін та ін. Сутність педагогічної творчості характеризують і обґрунтовують В. Загвязінський, В. Кан-Калик, М. Поташник, У. Решетько та ін. Шляхи формування професійної компетентності педагога, система стимулювання його педагогічної творчості обґрунтовуються також Ю. Бабанским, О. Жуком, Н. Кухаревим, М. Скаткіним, Г. Щукіною та ін. Професійна діяльність вихователя дошкільного закладу розкрито в працях І. Беха, Н. Кузьміної, О. Кононко, К. Крутій, В. Кузьменко, Е. Панько та ін. Компетентність, вважає О. Ігнат'єва, вища ступінь володіння знанням або прояв знань [4, с.140]. Н. Брюханова під компетентністю розуміє властивість професіонала, яка

вказує на його спроможність доцільно і ефективно діяти за певних обставин, тобто реалізовувати певні групи досвідних надбань стосовно тих чи інших напрямів чи етапів здійснення діяльності, зокрема професійної діяльності [2, с.42].

Мета статті – проаналізувати проблеми формування професійної компетентності фахівця дошкільної освіти в контексті Базової програми розвитку дитини «Я у Світі».

Науковці зазначають, що професійна компетентність – це професійна підготовленість і здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків повсякденної діяльності [6, с.160].

Професійна компетентність вихователя дошкільного закладу – це сукупність діяльнісно-рольових і особистісних характеристик педагога, що дозволяють йому на високому рівні формувати у дошкільника основи життєвої позиції як системи ціннісних відносин до природи, рукотворного світу (культури), до людей і самого себе. Важливе місце відводиться формуванню у дошкільника самотворення, розуміння дитячого «Я», виховання у дитини позитивного ціннісного ставлення до себе.

Професійна компетентність включає також наявність у фахівця стратегічного мислення і його креативність, тобто здатність і психологічну готовність брати активну участь у процесах розвитку [2, с.45]. На думку Г. Ларіонової, професійна компетентність – показник готовності фахівця до виконання конкретної професійної діяльності на відповідному якісному рівні з використанням устояних професійно важливих якостей і досвіду [8, с.4]. Основними складовими професійної педагогічної компетентності є: 1) система психологічних, загальнодидактичних та спеціальних фахових знань; 2) система фахових умінь; 3) професійні здібності та професійно значущі риси особистості [3]. Умовами успішного формування професійної компетентності є: формування світогляду та спрямованості особистості, на основі яких відбувається засвоєння знань і умінь; розвиток професійних здібностей та професійно значущих рис особистості в контексті набуття педагогічного досвіду [1, с.37].

Професійна компетентність вихователя – це необхідна умова підвищення якості педагогічного процесу. На основі аналізу різних визначень даного поняття за умов особливостей діяльності вихователя можна синтезувати наступний варіант: професійна компетентність вихователя ДНЗ – це здібність до ефективного виконання професійної діяльності, визначуваної вимогами посади, що базується на фундаментальній науковій освіті і емоційно-ціннісному відношенні до педагогічної діяльності. Вона передбачає володіння професійно значимими установками і особливими якостями, теоретичними знаннями, професійними вміннями і навиками. Вихователь має бути компетентним в питаннях організації і вмісту діяльності по наступних напрямках: здійснення цілісного педагогічного процесу; створення розвиваючого середовища; забезпечення охорони життя і здоров'я дітей; знання цілей, завдань, вмісту, принципів, форм, методів і засобів вчення і виховання дошкільників; вміння результативно формувати знання, вміння і навички відповідно до освітньої програми; вміння керувати основними видами діяльності дошкільників; вміння взаємодіяти з дошкільниками; консультативна допомога батькам; створення умов для соціалізації дітей; захист інтересів і прав дітей. Особливі вимоги до вихователя визначає особлива роль дошкільного періоду розвитку в процесі становлення особистості. Вихователь обов'язково повинен усвідомлювати відповідальність за щасливе дитинство дитини та її долю, володіти високим рівнем розвитку емпатії, безпосередністю, емоційною врівноваженістю, творчою уявою, душевною щедрістю

тощо. Особливістю праці педагога, що працює з дітьми дошкільного віку, є велике навантаження на його психофізіологічну сферу. Тому до професійно значущих якостей педагога-дошкільника належать висока працездатність, витримка, врівноваженість. Усі перераховані вимоги до професійної компетентності вихователя також визначені в структурі Базового компонента дошкільної освіти.

Структура професійної компетентності вихователя, крім світоглядних позицій особистості, глибокої обізнаності й практичних умінь, обов'язково включає професійно важливі якості особистості. Вони забезпечують можливість вільно, впевнено й толерантно діяти в залежності від наявної необхідності та потреб оточуючого життя. Кожен педагог проходить в своєму професійному розвитку певні етапи професійного становлення:

1 етап (стаж від 1 року до 5 років). Характерний інтерес до оволодіння методичними ідеями навчальних програм, їх змісту.

2 етап. Розвиток професійної діяльності (стаж від 5 до 10 років). Основний акцент у своїх запитах ці вихователі роблять на проблеми методики та організації різних видів пізнавальної діяльності. Значна увага приділяється новим педагогічним психологія, розвитку культури самовдосконалення.

3 етап. Професійної зрілості (від 10 років і старше). Прагнення вихователя осмислити свій педагогічний досвід, співвіднести його з передовою практикою [7, с.56].

Для вирішення завдання формування професійної компетентності вихователя, методична служба має постійно шукати сучасні форми і методи роботи, залучати педагогів до активної діяльності. Саме вихователь методист покликаний удосконалювати професійну компетентність педагогів, використовуючи при цьому безцінні пласти педагогічної спадщини, сучасні досягнення психолого-педагогічної науки та перспективного педагогічного досвіду. Використовуються як традиційні, так і нетрадиційні форми роботи досягнення психолого-педагогічної науки та перспективного педагогічного досвіду. У педагогічній практиці дедалі ширше використовують інтерактивні методи.

Масові форми науково-методичної роботи сприяють збагаченню інтересів, підвищенню кваліфікації педагога, виробленню ними практичних професійних навичок. Використовуються як традиційні, так і нетрадиційні форми роботи [8, с.5]. Традиційні: інструктивно-методичні наради, методичні об'єднання, семінари-практикуми, конкурси педагогічної майстерності, індивідуальні методичні консультації, школи передового-педагогічного досвіду, дні ініціативи і творчості, науково-практичні конференції тощо. Нетрадиційні: панорама методичних знахідок, клуби, літературні світлиці, педагогічні консиліуми, методичні аукціони, проблемні столи, творчі звіти педагогічних колективів та ін. [5, с.16]. Якість формування професійної компетентності вихователів залежить правильної організації та дотримання педагогічних умов. У статті ми виділяємо наступні педагогічні умови формування професійної компетентності вихователів: виявлення і визначення спеціальних функції управління розвитком професійної компетентності; система управлінської діяльності керівника повинна стимулювати формування у вихователя дитячого садка внутрішньої потреби у творчому самовдосконаленні, у розвитку своїх професійних здібностей; застосування програмно-цільового підходу до розвитку професійної компетентності вихователя ДНЗ; розробка і реалізація модель управління розвитком

професійної компетентності, в центрі якої має бути вихователь з його індивідуальними здібностями, схильностями [6, с.35].

Проблема професіоналізму взагалі й професійної компетентності зокрема розглядається як одна з центральних у психолого-педагогічних дослідженнях. Компетентність є якісною характеристикою володіння людиною відповідною компетенцією і включає її особистісне ставлення до неї та предмету власної діяльності. Науковці зазначають, що професійна компетентність – це підготовленість і здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків повсякденної діяльності. Професійна компетентність вихователя – це необхідна умова підвищення якості педагогічного процесу в дошкільному навчальному закладі. Вихователь-методист покликаний удосконалювати професійну компетентність педагогів. Для ефективності використання форм і методів діяльності методиста, необхідно дотримуватися певних педагогічних умов по формуванню професійної компетентності педагога. Подальше дослідження планується спрямувати на вивчення процесів удосконалення методичної роботи по формуванню професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів.

Література:

1. Асаева И.Н. Основные проблемы и направления развития профессиональной компетентности воспитателей дошкольных учреждений // Современные проблемы науки и образования. 2008. № 4 С. 36-41.
2. Брюханова Н. Підходи до розуміння компетентності та компетенції в освіті // Педагогіка і психологія професійної освіти. 2007. № 4. С. 40-49.
3. Гришина И.К проблеме разработки концепции профессиональной компетентности педагога // Дошкільна освіта. 2005. № 2.
4. Керівництво дошкільним навчальним закладом: Інформативно методичні матеріали на допомогу керівникові дошкільного навчального закладу / Упор.: Н. Майор, Ю. Манилюк, М. Марусенець та ін. Тернопіль: Мандрівець, 2007. 168 с.
5. Компетентність педагога як важлива умова його професійної діяльності: Методичний посібник / Н.Н. Мурована. Севастополь: Рибзст, 2006. 24 с.
6. Методична робота в ДНЗ / Упоряд. Л. А. Швайка. Харків: Основа, 2007. 288 с.
7. Маркова А. К. Психологические критерии и ступени профессиональности учителя // Педагогика. 1995. № 6. С. 56-63.
8. Олійник В.В., Даниленко Л.І. Професійне зростання педагогічних працівників: організаційно-педагогічний аспект // Методист. 2003. № 3. С. 2-5.

Махновець Юлія Анатоліївна,

аспірант кафедри філософії і освіти дорослих

ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», методист Центрального інституту ППО

МЕТОДИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

В умовах підготовки вчителя Нової української школи особлива увага відводиться якісному рівню професійної компетентності, зокрема методичній компетентності, яка поєднує професійні уміння, загальні знання з галузі психології, педагогіки та спеціальні знання з Інтернет-технологій, що забезпечуються особистісними якостями вчителя та безперервним професійним розвитком.

Різні аспекти поняття «методична компетентність» досліджували як зарубіжні вчені, так і вітчизняні, а саме: В. Адольф, О. Бігич, Я. Гаєвець, О. Зубков, Л. Коваль, Н. Кузьміна, А. Кузьминський, О. Лебедева, О. Савченко, С. Скворцова, Т. Руденко, Н. Тарасенкова, А. Щукін та інші.

Більшість науковців розглядають методичну компетентність вчителя як найважливіший компонент професійно-педагогічної компетентності, який встановлює залежність розвитку цієї компетентності від якості діяльності; поєднання системи спеціально-наукових, психологічних, педагогічних, методичних знань, умінь і особистого досвіду в їхньому застосуванні; здатність розпізнавати і вирішувати методичні завдання, що виникають у ході педагогічної діяльності вчителя. У сучасних умовах поняття «методична компетентність» наповнюється новим змістом.

Відповідно до Типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти, затвердженої наказом МОН № 36 від 15.01.2018 року, метою якої є підвищення методичного та практичного рівнів професійної компетентності вчителів 1-х класів щодо реалізації завдань Державного стандарту початкової освіти відповідно до напрямів державної політики у галузі освіти, зазначені профілі базових компетентностей педагогічних працівників початкових класів, а саме: професійно-педагогічна, соціально-громадянська компетентність, загальнокультурна компетентність, мовно-комунікативна компетентність, психологічно-фасилітативна компетентність, підприємницька компетентність, інформаційно-цифрова компетентність[1]. Усі ці профілі базових компетентностей стосуються основних індивідуально-особистісних та професійно-діяльнісних якостей, яким має володіти сучасний вчитель початкової школи та є невід'ємними складовими на шляху підвищення методичної компетентності.

Пропонуємо такі основні чинники підвищення методичної компетентності:

- методичне середовище, яке включає інноваційні форми методичної роботи, дослідницьку діяльність, участь у форумах, конференціях, вебінарах, круглих столах, педагогічних web-квестах, методичних дискусіях, методичних фестивалях, методичних семінарах, масових он-лайн відкритих курсах тощо;

- практика проведення занять, майстер-класів, тренінгів, створення власних проєктів методичної web-сторінки або блогу, електронного портфолію, представлення авторських методичних розробок, які включали б інформацію про сучасні тенденції розвитку початкової освіти, особливості сучасних процесів викладання і навчання молодших школярів, способів реалізації інтеграційного підходу в навчанні молодших школярів із використанням різноманітних форм, методів і технологій;

- сприятливі умови для ефективного творчого потенціалу та безперервного професійного розвитку вчителів початкової школи.

Обстоюємо думку, що методична компетентність вчителя початкової школи – це обізнаність з новітніми методологічними та теоретичними знаннями з різних галузей, особливостями сучасних процесів викладання і навчання молодших школярів, що практично реалізуються на основі інтеграційного та компетентнісного підходів .

Отже, сучасний методично компетентний вчитель Нової української школи – це високоерудований та конкурентоздатний вчитель, який має мобільні знання, здатний творчо

працювати, розв'язувати нестандартні методичні завдання, знає і розуміє сучасні тенденції розвитку початкової освіти, особливості сучасних процесів викладання і навчання молодших школярів, організовує дитиноцентрований процес та педагогічну діяльність на компетентнісних та інтеграційних засадах, реалізує сучасні програми навчання та проектує власну програму професійного розвитку.

Література:

1. Наказ МОН № 36 від 15. 01. 2018 року про затвердження Типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/58996/ (дата звернення: 29. 01. 2018 р.)
2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / Упорядники: Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова [та ін.]; заг. ред. М. Грищенко // К.: МОН України, 2016. 40 с.
3. Скворцова С. О. Професійна компетентність вчителя: зміст поняття / С. О. Скворцова // Наука і освіта. 2009. №4. С. 93-94.
4. Матеріали наради «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової освіти «Нова українська школа», проведеної МОН України 17.01.2018р. URL: <http://umo.edu.ua/university/ogoloshenya/vidbulasja-narada-z-orghanizacii-j-provedennja-vseukrajinsjogho-eksperimentu-za-temoju-rozroblennja-i-vprovadzhenja-navchaljno-metodichnogho-zabezpechennja-pochatkovoji-osviti-v-umovakh-realizacii-novogho-derzhavnogho-standartu-pochatkovoji-osviti-nov>
5. Сорочан Т. М. Програма підготовки тренерів для навчання вчителів Нової української школи. Презентація.

Марусиченко Людмила Миколаївна,

вчитель музичного мистецтва,

Конотопського НВК: ЗОШ I ст. – ЗНЗ м. Конотоп

**ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ
МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

Особистісно-професійна компетентність вчителя музичного мистецтва як складова освіти повинна включати в собі наступні елементи:

Спеціально-педагогічну компетентність (обізнаність вчителя в області музично-педагогічної науки; володіння ним мистецтвом перетворення педагогічної науки і музичного мистецтва на засіб формування музичної культури учня).

Методичну компетентність (усвідомлення вчителем того факту, що будь-який метод музично-педагогічної дії, що стає методом музично-естетичної діяльності учня, перетворюється на метод самовиховання і творчого саморозвитку учня).

Соціально-психологічну компетентність (обізнаність вчителя в області багаторівневої художньо-діалогічної комунікації; усвідомлення її як детермінанти процесу досягнення пошукових музично-педагогічних результатів).

Диференціально-педагогічну компетентність (знання вчителем індивідуальних особливостей кожного учня: його здібностей, сильних сторін волі і характеру, переваг і недоліків, статусних характеристик).

Аутопсихологічну компетентність (усвідомлення вчителем способів професійного самовдосконалення, сильних і слабких сторін своєї особистості і її діяльності і того, що і як потрібно зробити відносно самого себе, щоб підвищити якість своєї праці).

Культурологічна орієнтація професійної компетенції вчителя музичного мистецтва виявляється у трьох аспектах:

- семантичному (розуміння, оцінка і відношення до музично-педагогічної ситуації в контексті наявних культурних зразків);
- проблемно-діяльному (адекватність ефективного вирішення музично-педагогічних проблем і завдань в даних культурних обставинах);
- комунікативному (художньо-діалогічна взаємодія в ситуаціях музично-педагогічного спілкування в контексті відповідних культурних образів).

Таким чином, професійна компетентність вчителя є багатофункціональною, міждисциплінарною, і багатовимірною, дозволяючи йому вирішувати різні питання соціально-культурної, музично-педагогічної життєдіяльності.

Професійні знання систематизуються за рівнями:

- методологічний (знання закономірностей розвитку загально-філософського плану, обумовленості цілей виховання);
- теоретичний (закони, принципи, правила педагогіки і психології, музичної педагогіки, основних форм діяльності);
- методичний (рівень конструювання музично-педагогічного процесу);
- технологічний (рівень вирішення практичних учбово-виховних завдань в конкретних умовах).

Склад компоненту професійної компетенції вчителя музичного мистецтва представлений системою педагогічних знань, умінь і навичок:

- яскраво і захоплююче транслювати художню інформацію;
- осмислювати способи художньо-педагогічної побудови уроку, варіювати типи і форми занять;
- управляти розвитком художньо-пізнавальних процесів, груповою і індивідуальною музичною діяльністю учнів;
- діагностувати рівень розвитку музичних здібностей учнів, оперувати методами педагогічного дослідження на музичних заняттях.

Професійна компетентність вчителя музичного мистецтва виявляється у високому рівні музично-педагогічної діяльності, у свідомому саморозвитку ним в процесі праці своїх особистих якостей, у внесенні до професії свого індивідуального творчого внеску, в стимулюванні в суспільстві інтересу до результатів своєї роботи.

Професійна компетентність вчителя музичного мистецтва є результатом, як саморозвитку, так і тієї педагогічної системи, в якій він отримав загальноосвітню, спеціальну і професійну підготовку. Її значущість визначається:

- по-перше, вимогами компетентнісного підходу до сучасного змісту музично-освітнього процесу (формування у школярів інформаційних, комунікативних, художньо-музичних здібностей; узагальнених навиків культурної поведінки і способів організації власної музично-естетичної діяльності);

- по-друге, необхідністю створення сприятливого розвиваючого середовища для всебічного становлення особистості учнів і професійного самовдосконалення і саморозвитку особистості вчителя.

Компетенції педагога-музиканта

Ефективність музично-педагогічної діяльності вчителя забезпечується володінням ним взаємопов'язаною сукупністю ключових компетенцій, формування яких повинне здійснюватися практично на всіх етапах і у всіх ланках професійної підготовки.

Наступний рівень компетенцій вчителя музичного мистецтва представляють загальнопредметні компетенції, які повинні з'явитися, на наш погляд, як освітні результати в психологічній і педагогічній сферах професійної підготовки вчителя музичного мистецтва. Отже, до ключових загальнопредметних компетенцій необхідно віднести: психологічну компетенцію (як чинник професійної придатності вчителя музичного мистецтва і зростання його особистості) і педагогічну компетенцію, адекватну суспільним вимогам до професійної діяльності вчителя музичного мистецтва.

Як його результати повинні з'явитися наступні загальнопредметні компетенції:

- музично-теоретична компетенція – досвід аналізу і вирішення завдань по гармонії, анутованню музичних творів, аналізу музичних форм; досвід реконструкції музично-історичного процесу;

- диригентсько-хорова і вокальна компетенції – досвід диригування хором колективом і керівництва вокальним ансамблем, читання хорових партитур; досвід вокалізу і чистоти інтонації;

- музично-виконавська компетенція – досвід художньо-інтерпретаційного аналізу музичного матеріалу і його емоційно-образного виконавського відтворення; досвід концертмейстерської роботи і творчого музикування (читання з листа, підбір по слуху, транспонування);

- методична компетенція – досвід організації музично-виховного процесу з опорою на психологію, музикознавство і загальну педагогіку; досвід формування цілісної музично-естетичної культури школярів.

Таким чином, кожна з учбових дисциплін і кожен з розділів цих дисциплін, складає зміст професійно-педагогічної підготовки вчителів музичного мистецтва, повинно бути орієнтовані на формування не тільки певної предметної компетенції, але і становлення загальнопредметних компетенцій, сприяючих творчому самовизначенню майбутнього педагога-музиканта, розвиваючих його соціально-культурний досвід.

Особистісно-професійна компетентність вчителя музичного мистецтва вбирає в себе систему музично-теоретичних, диригентсько-хорових і вокально-хорових, музично-виконавських і методичних знань, умінь і навичок, які складають інформаційну основу загальної професійної компетентності фахівця і що мають етичну і педагогічну спрямованість. Саме їх наявність (у сумі із загальнокультурними, психолого-педагогічними знаннями і вміннями, ціннісними і творчими

орієнтаціями, педагогічними і музичними здібностями, професійно значущими якостями) виступає найважливішою умовою і передумовою ефективної музично-виховної діяльності сучасного вчителя музичного мистецтва загальноосвітньої школи.

Література:

1. Білявська О.О. Професійна компетентність учителя як складова ефективної педагогічної діяльності. [Електронний ресурс]. URL: [http://lib.mdpu.org.ua/nvs/]
2. Демура І. Сутність професійних компетентностей // Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. пр. Вип. 38 / заг. ред. проф. В.І. Сипченка. Слов'янськ: Вид-во центр СДПУ, 2007. С. 64-71.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. К.: «К.І.С.», 2004. 112 с.
4. Марченко І.А. Основні вимоги до професійної компетентності вчителів початкових класів у педагогічній спадщині В.Сухомлинського. URL: http: innovac-koippo.edukit.kr.ua
5. Назаренко Г.І. Професійна компетентність особистості викладача післядипломної педагогічної освіти // Освіта Донбасу. 2010. № 2. С. 80.
6. Скворцова С.О. Професійна компетентність вчителя: зміст поняття // Наука і освіта. 2009. № 4. С. 93-94.
7. Сергієнко Н. Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя. [Електронний ресурс]. URL: http: //images/content/nashi_vydanya...upr

Мельник Світлана Анатоліївна,

к.п.н., проректор з навчально-методичної роботи, КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Чуркіна Вікторія Григорівна,

канд. мистецтвознавства, доцент кафедри виховання й розвитку особистості, магістр управління ЗНЗ, КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У НЕПЕРЕРВНІЙ ОСВІТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ВНЗ ТА ІППО

Розглядаються ключові аспекти впровадження компетентнісного підходу в умовах неперервної педагогічної освіти. Особлива увага приділяється питанню здібностей та структурі професійних компетентностей в умовах модернізації вітчизняної освіти та науки. Визначено що при цьому актуалізується питання результативності та якості освіти, а також креативність, творчість, критичне та емоційне мислення і дидактична культура викладача.

Ключові слова: компетентність, здібності, креативність, творчість, мислення

Однією з сучасних тенденцій оцінки якості освіти, є оцінка сформованих компетентностей педагогічних працівників ВНЗ та ІППО. Такий підхід має ряд переваг, бо педагогічна та освітня діяльність (формальна, неформальна, інформальна відповідно до ухваленого 05.09.2017 Верховною Радою закону «Про освіту»), визначає ряд специфічних вимог, серед яких значущими є не тільки професійна педагогічна компетентність і дидактична культура, а й здібності, креативність, творчість, критичне та емоційне мислення тощо.

Метою даного дослідження є виявлення особливостей впровадження компетентнісного підходу у неперервній освіті педагогічних працівників в ІППО та ВНЗ.

Сьогодні актуалізується питання неможливості об'єктивної оцінки виявленої викладачем чи експертом компетентності, бо яким би підготовленим не був викладач чи експерт, все одно буде здійснена його суб'єктивна оцінка якості знань. Дійсно всі оцінки знань є суб'єктивними і спрямовані на аналіз здібностей.

Здібності в їх традиційному розумінні — це сукупність властивостей людини, які відповідають вимогам діяльності та забезпечують високі її досягнення. Є.П. Ільїн обґрунтував функціонально-генетичний підхід до визначення здібностей [1, с. 37-47]. Його ідея полягає у тому що ознаками здібностей є якість психічних функцій, зокрема вроджених, тобто, відзначається генетична зумовленість здібностей.

За А. К. Марковою, структура професійних компетентностей та здібностей викладача може бути структурована за рівнями: професійні знання, професійні уміння, психологічні і педагогічні знання; психологічні позиції, установки, особистісні особливості [7, с. 26].

Актуальними є висновки і В. Лозової, що виокремлює ряд складників, зокрема дидактичні здібності (здібності передавати студентам навчальний матеріал, надавати матеріал або проблему ясно і зрозуміло, викликати інтерес до предмета, активізувати пізнавальну активність студентів. Академічні здібності - здібності до відповідної галузі наук. Викладач знає предмет не тільки в обсязі навчального курсу, а й вільно володіє матеріалом, забезпечує науково-методичну роботу в освітньому закладі. Перцептивні здібності — внутрішній світ студента, вихованця, слухача психологічна спостережливість, пов'язана з тонким розумінням особистості студента і його тимчасових психічних станів. Здібний викладач, вихователь враховує внутрішній стан студента. Мовні здібності - здібності ясно і чітко виражати свої думки, почуття за допомогою мови, а також міміки і пантоміміки. Мова викладача вирізняється внутрішньою силою, переконаністю, зацікавленістю темою розмови. Вираження думки має бути ясне, просте, зрозуміле для учнів. Організаторські здібності — здібності організувати групу студентів, згуртувати її, надихнути на вирішення важливих завдань, здібності правильно організувати власну роботу, що припускає уміння правильно планувати і самому контролювати її. У досвідчених викладачів вироблено почуття часу – уміння правильно розподіляти роботу, укладатися в намечений термін. На нашу думку автор обґрунтовує здібності до менеджменту (за В. Лозовою «авторитарні здібності») – здібності безпосереднього емоційно-вольового впливу на студентів, авторитет. Менеджерські здібності залежать від цілого комплексу особистісних якостей викладача, зокрема його вольових якостей (рішучості, витримки, наполегливості, вимогливості тощо. Комунікативні здібності — здібності до спілкування зі студентами, уміння знайти правильний підхід до них, установити з ними доцільні з педагогічної точки зору взаємини, наявність педагогічного такту. Педагогічна уява (чи прогностичні здібності) – це здібність, що виражається в передбаченні наслідків своїх дій, у виховному проектуванні особистості студентів, пов'язаному з уявленнями про те, що зі студента вийде в майбутньому, в умінні прогнозувати розвиток тих або інших якостей вихованця, здібність до розподілу уваги одночасно між декількома видами діяльності, а також визначення змісту та форми викладу матеріалу [6, с.96-99].

Згідно із гіпотезою Н. Кузьміної, педагогічні здібності взаємопов'язані із педагогічним уміннями: прогностичними, умінням планувати, конструктивними, організаторськими, комунікативними тощо. Тому, оцінка якості освіти здійснюється за допомогою вимірювання заходів вираженості цих та інших умінь. Н. Кузьміна виокремлює два рівні педагогічних здібностей: перцептивно-рефлексивні та проєктивні. Перший рівень педагогічних здібностей, – перцептивно-рефлексивні здібності – містить «три види чутливості»: почуття об'єкта, пов'язане з емпатією і оцінкою збігу потреб студентів і вимог, пропонуваних до них ВНЗ; почуття міри, чи такту, і почуття причетності. Ці прояви чутливості є основою педагогічної інтуїції [5, с. 157]. Ці здібності забезпечуються, чотирма факторами: здібністю до ідентифікації, чутливістю до індивідуальних особливостей студентів, добре розвиненою інтуїцією, сугестивними властивостями та мовною культурою (змістовність, впливовість).

Організаторські здібності виявляються у виборчій чутливості до способів організації студентів у групі, в освоєнні навчального матеріалу, самоорганізації студентів, самоорганізації власної діяльності викладача [5, с. 160].

Відзначаючи важливість оцінки компетентності педагогічних працівників ВНЗ та ІППО при оцінюванні якості освіти, необхідно виокремити здатності до освітньої діяльності в умовах модернізації вітчизняної освіти та науки. Якість освіти не можливо визначати мірою, оскільки відбувається процес «розробки та затвердження 125 стандартів вищої освіти освітнього рівня бакалавра; 127 стандартів вищої освіти освітнього рівня магістра; 117 стандартів освітньо- наукового рівня доктора філософії», у створенні Національного репозитарію академічних текстів, підвищення рейтингових показників якості менеджмент-освіти за результатами Глобального індексу конкурентоспроможності Світового економічного форуму тощо[2].

Якість освіти пов'язують з оцінюванням універсальних і професійних знань; педагогічних знань і умінь. Але традиційна оцінка знань піддається формалізації та містить у собі певну градацію оцінок. Щодо оцінки компетентності фахівців сфери освіти (фахові знання та практика), передбачає теж наявність певних рівнів та складників. Одним зі складників є прояв педагогом особистого життєвого досвіду і досвіду професійної практики. Він може запропонувати відповідь, в якій досить якісно може бути віддзеркалена одна з компетенцій згідно із ключовими компетентностями: навчання впродовж життя; грамотність (Literacy competence); мовна компетентність (Languages competence); математична компетентність та компетентність у науках, технологіях та інженерії (Mathematical competence and competence in science, technology and engineering); цифрова компетентність (Digital competence); Особиста, соціальна та навчальна компетентність (Personal, social and learning competence); Громадянська компетентність (Civic competence); Підприємницька компетентність (Entrepreneurship competence); Компетентність культурної обізнаності та самовираження (Cultural awareness and expression competence), однак в них неможливо відокремити продукт освітньої діяльності та особистий досвід [3]. Також треба відзначити, що якість виявлених компетенцій залежить від здібностей до педагогічної діяльності. На питання про роль здібностей як проявлених педагогом компетенцій варто зупинитися в силу невизначеного розуміння в психології ознак професійних здібностей.

Значущим є поняття «педагогічна освіта – система підготовки до професійного зайняття педагогічною діяльністю» [4], вона пов'язана зі створенням системи неперервної педагогічної освіти – це крок на шляху до становлення економіки, заснованої на знаннях; організації навчання протягом життя – з раннього дитинства до глибокої старості в різних умовах: формальних – у навчальних закладах і неформальних – у соціальному житті. Зі здатністю оперувати інформацією є неможливою без здатності творити інформацію та знання. Таку здатність ототожнюють із процесами творчості, креативності, нелінійного мислення, критичного мислення тощо. Тема креативності та творчості, емоційного інтелекту безпосередньо актуалізується через проблему вимірів людського буття. У даному контексті цікаві думки зустрічаємо у М.В. Поповича, який виокремлює три виміри людського буття й три виміри комунікації («розум, воля, почуття») [8, с.69]. Творчості, креативності, нелінійного мислення, критичного мислення мають наповнювати освітній процес. Лише вступивши у проблемні ситуації, які спонукують творчість чи креативність, можна набути її як певну якість, що відзначає дипломованого спеціаліста. У реальній практиці освітнього процесу це означає творчу комунікацію та взаємодію учителя й учня, викладача й студента, педагогічного працівника й слухача.

Таким чином, включення до взаємодії з іншими людьми, у педагогічній комунікації передбачає залучення нових рівнів освітньої діяльності, а також легкість, адекватність встановлення контактів зі співрозмовниками, уміння стежити за реакціями слухачів, адекватно реагувати на неї, одержувати задоволення від спілкування.

Сьогодні вчитель викладач, управлінець, представник освітньої сфери має бути компетентним у

психолого-педагогічній та предметній галузі знання, вмінні інтегрувати знання з кількох наукових галузей знань, вмінні репродукувати на високому рівні професійні знання, формувати уміння і навички.

Результативність та якість викладацької діяльності передбачають продукти діяльності (заняття, методики, технології.). А також психологічні продукти діяльності є сам учень, студент, слухач (розвиток його особистості, здібностей, знань і навичок). Рівень професіоналізму викладача ІППО та ВНЗ залежить від його компетентності, а також від ступеня розвитку професійно-педагогічного мислення. Педагогічна творчість ефективна тоді, коли вона спирається на високу професійно-педагогічну компетентність.

Література:

1. Ильин Е.П. Проблема способностей: два подхода к ее решению // Психологический журнал. 1987. Т. 8. № 2. С. 37-47.
2. Календар реформи освіти і науки [ел.ресурс] URL:<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/kalendar-reformi-osviti-i-nauki.pdf>
3. Ключові компетентності для навчання впродовж життя 2018 – Цифрова компетентність [ел.ресурс] URL:<http://dystosvita.blogspot.com>
4. Концепція розвитку педагогічної освіти (Проект) [ел.ресурс] URL:<https://mon.gov.ua/.../kontseptsii-rozvitku-pedagogichnoi-osviti>
5. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения: монограф. М.: Высшая школа, 2013. 184 с.
6. Лозова В.І. Формування педагогічної компетентності викладачів вищих навчальних закладів освіти // Педагогічна підготовка вищих навчальних закладів : матер. міжвуз. наук.-практ. конф. Х.: ОВС, 2002. 164 с.
7. Маркова А.К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя // Советская педагогика. 1990. № 8. С. 26-29.
8. Попович М.В. Рациональність і виміри людського буття. К.: Сфера, 1997. 290 с.
9. Proposal for a COUNCIL RECOMMENDATION on Key Competences for Lifelong Learning [ел.ресурс] URL:<https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf>

Метейко Алла Володимирівна,

методист з хімії

КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ХІМІЇ

У статті дано визначення професійно-педагогічної компетентності, названі її складові, перелічені компетентності вчителя нової української школи, які потрібно розвивати у педагогів під час курсового підвищення кваліфікації та в міжкурсовий період. Визначено напрями роботи методиста з хімії Сумського ОІППО щодо підтримки вчителів та надання їм фахової допомоги.

Ключові слова: професійно-педагогічна компетентність, базові компетентності вчителя нової української школи, методичний poradnik, вебінар.

Сучасний науково-технічний прогрес вимагає докорінних змін у системі освіти, оскільки виникла значна невідповідність між шкільними навчальними програмами, підходами до викладання предметних дисциплін та вимогами суспільства й роботодавця до майбутнього випускника. Приймавши Закон України «Про освіту» та Концепцію Нова українська школа

держава зробила вагомі кроки в напрямку реформування освіти та вирішення визначених протиріч.

Зазначимо, що в нормативних документах поруч з реформуванням структури освіти, більш детально розглядаються механізми процесу оновлення місії школи та розвитку професійних компетентностей вчителя, його готовності до безперервності навчання в ситуації постійних змін.

У Типовій освітній програмі для підвищення кваліфікації педагогічних працівників, затвердженій наказом МОН України від 15.01.2018 № 36 визначено сім компетентностей вчителя, що відповідають Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. А саме: професійно-педагогічна, соціально-громадська, загальнокультурна, мовно-комунікативна, психологічно- фасилітативна, підприємницька й інформаційно-цифрова [5].

Ми розуміємо, що всі компетентності є вагомими та взаємопов'язаними одна з одною, проте, зараз хотіли б зупинитися на розвитку саме професійно-педагогічної компетентності, що стоїть на першому місці зазначеного переліку і, на нашу думку, є базовою в ефективній професійній діяльності вчителя.

За визначенням В. Пелагейченко, *професійно-педагогічна компетентність учителя* – це єдність його теоретичної та практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності [3]. Н. Сергійко розширює це поняття з точки зору видів педагогічної діяльності, визначаючи чотири складові: функціональну (реалізація професійних знань), інтелектуальну (здатність до аналітичного мислення й комплексного підходу до виконання своїх обов'язків), ситуативну (діяльність залежно від професійної ситуації), соціальну (реалізація комунікативних та інтеграційних здібностей) [4, с. 4]. Типова освітня програма для підвищення кваліфікації педагогічних працівників (2018) розглядає професійно-педагогічну компетентність педагога з точки зору складових компетентності (знання, вміння, цінності) і передбачає:

- обізнаність педагога із новітніми науково обґрунтованими відомостями з педагогіки, психології, методик, інноватики для створення освітньо-розвивального середовища, що сприяє цілісному індивідуально-особистісному становленню учнів;
- здатність до продуктивної професійної діяльності на основі розвиненої педагогічної рефлексії відповідно до провідних ціннісно-світоглядних орієнтацій, вимог педагогічної етики та викликів освітнього закладу.

Кожне визначення професійно-педагогічної компетентності ні в якому разі не можна відкинути. Усі вони є актуальними, розширюють змістове навантаження поняття та дають можливість побудувати наступні ствердження:

1. Учитель сьогодні на уроці, це не тільки фахівець з предмета, а й методист, який розробляє і проводить інноваційний урок, застосовуючи сучасні засоби, методики, технології, підходи. Це психолог, який не тільки створює на уроці ситуацію успіху, виховує в учнів доброзичливі соціальні стосунки, а й вибудовує нові відносини між учнями, вчителями, батьками (організатор, фасилітатор, тьютор, коуч тощо). Учитель також є частиною освітньої реформи (агент змін), бо від його бажання, вмотивованості та відповідальності буде залежати її реалізація.

2. У сучасному динамічному суспільстві рівень професійно-педагогічної компетентності педагога залежить від його обізнаності із *новітніми* науково обґрунтованими відомостями з педагогіки, психології, методик, інноватики, а тому її потрібно постійно саморозвивати та бути готовим до безперервного навчання.

3. Розвиток професійно-педагогічної компетентності педагога повинен починатися з рефлексії його попередньої педагогічної діяльності та бути спрямованим на вирішення провідних ціннісно-світоглядних орієнтацій, вимог педагогічної етики та викликів освітнього закладу.

Згідно з законом України «Про освіту» сучасна гнучка безперервна освітня траєкторія педагога будується на основі не тільки формальної, але і неформальної та інформальної освіти.

Неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. *Інформальна освіта* (самоосвіта) – це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям [2].

Сформуванню потреби неформального або інформального професійного розвитку – складна задача для багатьох учителів, які працюють у певному «вакуумі» інновацій, у відсутності професійного середовища співпраці, в умовах недостатньої методичної підтримки з боку колег, керівників, методичних служб.

Як не парадоксально, але кількість таких учителів, зокрема з хімії, збільшується. По-перше, в окремих регіонах Сумської області доволі високий відсоток учителів викладає три та більше предметів і не завжди одного напрямку. Це веде за собою збільшення кількості підготовок до уроків, часу на розробку перевірочних робіт, їх перевірку, ведення документації, а також підготовку учнів до зовнішнього незалежного оцінювання з фахових дисциплін і олімпіад. Наслідком цього є односторонній поверхневий розвиток тільки фахової складової професійної компетентності педагога.

По-друге, проходження реформи у напрямку територіальної децентралізації також призводить до виникнення ряду питань, які потребують вирішення, а саме:

– кожна окружна територіальна громада створює свій відділ освіти і методичний кабінет при ньому, проте мала кількість штатних працівників (визначається за кількістю навчальних закладів), зачасу зовсім нових – не дозволяє надати методичну допомогу вчителю на належному рівні;

– методичні об'єднання учителів хімії, які працюють у закладах освіти окружних територіальних громад, налічують невелику кількість педагогів (три-чотири, а інколи й менше), що значно звужує їх коло спілкування і обмін педагогічними ідеями щодо викладання предмету.

По-третє, важко перенавчати вчителів, педагогічна система яких сформувалася на принципах і викликах суспільства ХХ століття.

Постає питання, як допомогти вчителю, який має великий педагогічний стаж роботи, найвищий кваліфікаційний рівень, швидко змінитися з урахуванням вимог ХХІ століття, та як

допомогти молодому вчителю адаптуватися до сучасних реалій освітнього закладу, не маючи досвідченого наставника поруч.

На даний момент у Сумській області для вчителів хімії, у межах методичної роботи Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, розроблено два напрями роботи:

1) проведення щорічних вебінарів з актуальних питань організації навчального процесу з хімії в новому навчальному році;

2) виїзд обласного методиста у район (місто, ОТГ) для проведення семінару (методичного порадики), під час якого розглядаються актуальні, заздалегідь обговорені, питання для вчителів хімії даного регіону. Станом на 2018 рік найбільший запит мають теми: «Специфіка організації навчально-виховного процесу з хімії в контексті концепції «Нова українська школа», «Напрями реалізації вимог Державного стандарту загальної середньої освіти», «Навчально-методичне та матеріально-технічне забезпечення навчального кабінету хімії. Вимоги до оформлення документації кабінету хімії», «ЗНО з хімії як складова національної системи моніторингу якості вивчення предмета в закладах загальної середньої освіти: аналіз та перспективи».

Перевагами даної форми роботи, є:

– усі вчителі хімії району (міста, ОТГ) мають можливість поспілкуватися між собою, поставити питання методисту з фаху, проконсультуватися з приводу актуальних питань;

– оскільки методичні порадики є тематичними, то глибина знань щодо опрацьованих питань збільшується, а ефективність роботи підвищується;

– під час порадики вчителі залучаються до активних (інтерактивних) форм роботи, що сприяє осмисленню технології їх проведення та ефективності застосування під час навчально-виховного процесу;

– даний захід не потребує для районних (міських) бюджетів додаткових витрат на відрядження до обласного центру великої кількості педагогічних працівників, оскільки вчителі переїзжать лише в межах свого району (міста).

За відгуками учителів хімії, учасників методичного порадики, дана форма роботи є ефективною і корисною, оскільки враховуючи кількість предметів, яку вони викладають, у них немає змоги відвідувати усі заходи, які є для них актуальними, й матеріальні витрати доволі великі.

На весні заплановано провести методичний порадики для методистів методичних кабінетів відділів (управлінь) освіти, які опікуються викладанням хімії в закладах загальної середньої освіти.

Отже, підсумовуючи все вище сказане, можна зробити висновок, що професійний (само)розвиток є особистісним ресурсом успішності педагога. Тому в цьому повинні бути зацікавлені всі: сам педагог, адміністрація закладу, методичні служби закладу, району й області. Робота в цьому напрямі може бути як груповою, так і персональною, головне щоб вона була актуальною і відповідала запитам вчителів.

Інформаційні джерела:

1. Закон України «Про освіту» [Ел. ресурс]. URL:<https://ru.osvita.ua/legislation/law/2231>

2. Петрікова Н.І. Професійна компетентність учителя – важлива складова якісної освіти. [Електронний ресурс]. URL:http://osvita.ua/school/lessons_summary/administration/34011/

3. Пелагейченко В. Ключові компоненти компетентності вчителя [Електронний ресурс]. URL:<http://osvita.ua/school/method/9170/>

4. Сергейко Н.Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя. [Електронний ресурс] URL:<http://tme.umo.edu.ua/docs/5/11sercmt.pdf/>

5. Типова освітня програма для підвищення кваліфікації педагогічних працівників, затвердженої наказом МОН України від 15.01.2018. № 3. [Електронний ресурс]. URL:https://www.pedrada.com.ua/files/articles/1973/Typova_osvitnia_programa_vchyteliv_NUSh_Pedrada.pdf

Мірошниченко Юлія Варданівна,
вихователь-методист Сумського дошкільного
навчального закладу(ясла-садок) № 12 «Олімпійський»
м. Суми, Сумської області

МНЕМОТЕХНІКА – СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Важливим принципом сучасної освіти є оптимізація навчання шляхом застосування новітніх освітніх технологій і, зокрема, мнемотехнічних методів запам'ятовування як одного з найбільш ефективних методів запобігання інформаційного перенавантаження.

Мнемотехніка (від грец. mneme – пам'ять і techne – мистецтво) – це спосіб поліпшення засвоєння нової інформації шляхом свідомого утворення асоціативних зв'язків за допомогою спеціальних методів і прийомів.

Автором технології Г.А.Чепурним виділено 5 методів мнемотехніки: перетворення, зв'язування, порядкова система, підсилення та збереження, кожен із яких складається з певної кількості мнемотехнічних прийомів. Основними мнемотехнічними процесами є: збереження, забування, відтворення і впізнавання.

Основне правило мнемотехніки: уява + позитивні емоції + партнерська співпраця = секрет успішного навчання. Навчання, основане на грі та фантазії, не обтяжує дитину, навпаки – переключає її на діяльність іншої півкулі, а отже – дитина відпочиває. До того ж, застосовуючи мнемотехніку, ми підключаємо інші відчуття: слухові, тактильні, рухові, нюхові і навіть смакові! Таким чином, відбувається розвиток усіх видів пам'яті, і, як наслідок, ефективність освітнього процесу покращується.

Мнемотехніка – багатофункціональна технологія, побудована на розвивальних іграх, креативному мисленні, груповій роботі, яка може бути використана в усіх видах дитячої діяльності: різноманітних видах художньої та художньо-мовленнєвої, пізнавальної, конструктивної діяльності тощо.

Таким чином, упровадження технології мнемотехніки в сучасну освіту є актуальним, тому що вона:

- належить до здоров'язберезувальних технологій;
- сприяє поліпшенню ефективності засвоєння нової інформації;

- розвиває комунікативні та пізнавальні здібності особистості;
- розвиває творче, логічне й образне мислення;
- формує навички самонавчання;
- підвищує упевненість у власних можливостях.

Література:

1. Богуш А.М. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція): затв. Наказом МОН молоді та спорту України № 615 від 22.05.2012 р. // Дошкільне виховання: науково-методичний журнал для педагогів і батьків. 2012. № 7. С. 4-19.
2. Гавриш Н.В. Як ми виховуємо творчу особистість // Палітра педагога. 2000. № 3. С. 19.
3. Дошкільна освіта: від традицій до інновацій: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. для студентів, магістрантів та молодих науковців (30-31 берез. 2016, м. Суми). Суми: ФОП Цьома С.П., 2016. 324 с.
4. Мартинцова О.В. Використання інноваційних технологій інтелектуального розвитку дошкільника на заняттях у ДНЗ // Дошкільний навчальний заклад. 2015. № 2. С. 20-21.
5. Чепурний Г.А. Мнемотехніка: технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 149 с.
6. Меженко Ю.С. Быстрое и эффективное развитие памяти, внимания и умственных способностей. Донецк: ООО ПКФ «БАО». 2005. 224с.

Моргун Інна Сергіївна,

учитель – логопед

ДНЗ (ясла-садок) «Зірочка» м. Білопілля

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА

Збільшення числа дітей з порушеннями мовлення – реалії сьогодення. Надання їм необхідної корекційної допомоги – одне із найважливіших завдань освіти. Особливої важливості це набирає в дошкільному віці. Саме цей період є найбільш ефективний та продуктивний для корекційної роботи. Оскільки порушення мовлення не рідко стає серйозною перепорою для успішного навчання в школі. Труднощі в оволодінні читанням та письмом, пов'язані з мовленнєвими вадами, виникають при недостатньо сформованому фонематичному сприйнятті, недостатньо розвиненій лексико-граматичній будові мови.

Зміни у сучасному українському суспільстві, що пов'язані з гуманізацією освіти, розвитком нового етапу відношення до осіб із відхиленнями у фізичному та психічному розвитку, пошуками шляхів реформування спеціальної освіти, призвели до необхідності підвищення рівня професійної компетентності фахівців корекційно-розвивального навчання [4].

Як зазначає Волкова Г.А., «професійна компетентність – складне інтегративне утворення, що включає сукупність систематизованих знань, умінь і навичок, особистісних якостей, що визначають готовність педагога до творчого вирішення проблем освітнього процесу» [2].

Для ефективності логопедичної роботи з навчання, виховання, корекції та профілактики мовленнєвих порушень дітей має особливе значення особистість педагога. У освітньому процесі учитель - логопед завжди є дійовою особою, співучасником, а іноді й ініціатором своєї

самоосвіти, спрямованим на особистісний професійний розвиток, розкриття своїх можливостей та талантів.

Фахівець цієї галузі повинен бути глибоко компетентною людиною, захоплюватись своєю професією та характеризуватися такими якостями як: любов до дітей; гуманістична переконаність, відповідальність, твердість і послідовність у словах і діях, пізнавальна і педагогічна спрямованість; педагогічна творча уява і спостережливність; цивільна і моральна зрілість; вимогливість до себе і оточуючих, справедливість, витримка і самокритичність; щирість, скромність, відданість справі, активність та ініціативність [2].

Вимоги до професійного рівня корекційних педагогів постійно зростають. Учитель – логопед повинен мати не тільки систему загальнотеоретичних і спеціальних професійних знань, сукупність і широта яких формує в нього уявлення про розвиток дитини, про способи попередження і подолання мовленнєвої недостатності, про методи психолого-педагогічного впливу, але й орієнтуватись в сучасних і закордонних досягненнях суміжних з логопедією наук, а також бути в постійному творчому пошуку. Такий педагог має вести пошук найкращих засобів корекції мовлення дітей, узагальнюючи передовий досвід, володіти різноманітними уміннями: навчально-пізнавальні (робота з літературою, спостереження за дитиною, моделювання педагогічного процесу, вибір оптимальних шляхів корекційно-виховного впливу); навчально-організаційні (перспективне та календарне планування, проведення індивідуальних і групових занять, створення обладнання, забезпечення комплексності впливу та визначення в цьому комплексі своєї реальної участі); навчально-педагогічні (аналіз кожного випадку, вибір адекватних засобів корекції).

У процесі формування професійної компетентності засвоєння знань є не самоціллю, а необхідною умовою для відпрацювання «знань в дії», тобто умінь та навичок – головного критерію професійної готовності. Як зазначає В.О. Сластьонін, «знання, що лежать в структурі досвіду вчителя мертвим вантажем, не зведені в систему, залишаються нікому не потрібним надбанням» [3].

Тож учитель – логопед дошкільного навчального закладу має володіти:

- методами диференціальної діагностики для визначення типу порушень;
- методами та прийомами роботи з дітьми, які мають мовленнєві патології;
- уміннями співпрацювати з батьками і педагогами дітей, які мають проблеми мовленнєвого розвитку;
- здоров'язберігаючими педагогічними технологіями.

Професійна компетентність корекційного педагога як форма виконання ним своєї педагогічної діяльності та його особистісні якості має значний вплив на рівень соціалізації дитини та якісні показники його здоров'я.

У цьому контексті центральним завданням модернізації освіти постає підготовка вчителів-логопедів до вирішення зазначеної проблеми, підвищення рівня їхньої професійної компетентності, що реалізується через самоосвіту.

Українські вчені В.Крижко та Є.Павлютенков професійну компетентність розглядають, по-перше, як результат професійної підготовки в системі безперервної освіти; по-друге, як результат методичної роботи; по-третє, як найвищий рівень професійно-педагогічної майстерності [4].

Компетентність – це також форма виконання педагогом своєї діяльності, яка зумовлена глибокими знаннями явищ, об'єктів і предметів, які він перетворює як доскональне володіння змістом своєї праці. Це відповідність праці професійно важливим якостям дефектолога-логопеда.

У сучасних умовах розвитку освіти в Україні характерна інтеграція наук, прагнення отримати більш точне уявлення про загальну картину світу. Ці ідеї відображено в концепції сучасної освіти. Але розв'язати таку проблему неможливо в межах однієї дисципліни. Тому постає необхідність в їх інтеграції, де найбільш можливо досягнути між предметних узагальнень.

Об'єкт, на який спрямована діяльність учителя-логопеда дошкільного закладу (дошкільник) – є фундаментом його професійної компетентності (психологічні, педагогічні та спеціальні знання про дитину). А комунікативна, діагностична, організаційно-методична, конструктивна, формуюча, прогностична, стимулюючо-регулююча та аналітична функції є операційно-технологічними засадами професійної компетентності вчителя-логопеда.

Аналіз літературних джерел свідчить про різноманітність поглядів вчених, педагогів на природу такого феномена як професійна компетентність та її складової педагогічної компетентності (О.Аксьонова, О.Бахтуріна, В.Бондар, Л.Васильєва, Н.Денисенко та ін.)

Науковими дослідженнями в галузі корекційної педагогіки доведено винятково важливе значення раннього розпізнавання дефекту та його ранньої корекції. Встановлений найбільш оптимальний час для початку корекційної роботи з дітьми, що мають дефекти розвитку - дошкільний вік, тому що саме в цей період відбувається інтенсивний морфо-функціональний розвиток мозку, заставляється та розвивається почуттєва база пізнання, орієнтовно-дослідницька діяльність, формуються механізми пам'яті, мислення, мовлення [1]. Тому дуже важливо, щоб на цьому етапі взаємодії з дітьми з порушеннями розвитку, у тому числі із проблемами в мовленнєвому розвитку, працювали професійно-компетентні фахівці, що не тільки розуміють ступінь відповідальності, що вони беруть на себе за виховання і навчання дітей, але й спеціалісти, які знають сутність педагогічного процесу, особливості та закономірності корекційно-педагогічного впливу на дітей, які правильно вибирають методи та засоби педагогічного впливу, які грамотно аналізують досягнуті результати. Очевидно, що здійснення науково-обґрунтованої логопедичної роботи можливо за умови професійної компетентності логопедів, детальної розробки діяльності логопеда та реалізації на практиці вищезгаданих аспектів відповідно до цілей та завдань реабілітації дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

Отже, сучасний вчитель-логопед повинен бути не просто спеціалістом своєї справи, фахівцем високого рівня, а має повідати наступним вимогам: формувати мовленнєву компетенцію дошкільника, що стане запорукою успішного навчання у школі та підготує дитину до впевненого та благополучного життя в соціумі.

Література:

1. Шеремет М.К. Логопедія. Підр./ за ред. М.К.Шеремет. К.: Вид. Дім «Слово», 2010. 376 с.
2. Волкова Г.А. Логопедия. М.: Просвещение, 1989. 528 с.
3. Сластенин В.А. Педагогика. М. : Школа-Пресс, 1997. 512 с.
4. Лупінович С.М. Довідник учителя-логопеда. Тернопіль: Мандрівець, 2008. 112с.

5. Выготский Л.С. Основные проблемы дефектологии: собр. соч. М., 1983. С. 6-84. (Т. 5).

6. Остапчук Н.В. Педагогический анализ процесса становления психолого-педагогической компетентности педагога. Екатеринбург, 1999. 171 с.

7. Петелина Н.Г. Воспитание профессиональной самостоятельности учителя-логопеда // Передовые технологии науки и образования: сб. науч. тр. / под ред. В.А. Иванова. Курск : Изд-во КГУ, 2004. С. 3-4.

Ніколаєнко Михайло Сергійович,

старший викладач кафедри ОІТ

КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

РОЛЬ ІНТЕРАКТИВНОЇ ДОШКИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

У статті розглянуто особливості використання інтерактивних дошок та їх переваги.

Ключові слова: інтерактивна дошка, освітній процес, ефективна подачу навчального матеріалу

Сучасна школа потребує організації навчального та виховного процесу з використанням сучасних технічних засобів навчання і сучасних інформаційних технологій.

Мета статті: Проаналізувати освітні можливості інтерактивної дошки, особливості її використання.

Інтерактивні дошки в школі використовуються для викладання самих різних предметів – від арифметики до кібернетики і психології. Їх використання під час занять дозволяє задіяти всі основні сенсорні системи людини - візуальну, слухову і кінестетичну, що робить освітній процес більш успішним.

Особливе значення психологи надають кінестетичній системі, тому що саме з нею пов'язано явище моторної пам'яті і можливість довести навички до автоматизму.

Інтерактивна дошка в початковій школі або в дитячому саду в значній мірі сприймається як цікава іграшка, які дозволяють просто доторкнутися до демонстрованим картинкам, щоб зробити вибір і відповісти на питання або вирішити нескладне завдання.

У середніх і старших класах інтерактивні дошки використовуються в якості електронних інтерактивних інструментів – сучасних, потужних, значно прискорюють доступ до необхідної інформації, що полегшують її сприйняття і в чималому ступені сприяють формуванню творчої атмосфери спілкування в навчальному класі.

Інтерактивне обладнання в дитячому саду, на уроці в початковій, середній та вищій школі не повинно сприйматися як модний аксесуар. Так само, як і комп'ютери, інтерактивні дошки стають необхідністю і невід'ємною частиною освітнього процесу.

Що дає використання інтерактивних дошок на уроках в школі?

- Ясну, ефективну і динамічну подачу навчального матеріалу

Викладачі можуть зробити свої заняття більш яскравими, можуть вибирати різні стилі навчання, працювати з різними додатками і ресурсами, орієнтуватися на певні потреби різних вікових груп.

- Істотне підвищення мотивації учнів

Заняття стають цікавіше і цікавіше. Навіть ті учні, які з неохотою йдуть на урок, ментально залучаються до навчального процесу, тому що самі прекрасно орієнтуються в цифровому світі і активно використовують в повсякденному житті різні електронні пристрої.

- Активізацію пізнавальної діяльності учнів і комунікативних навичок

Інтерактивна дошка в початковій і середній школі - це незамінний інструмент для організації самостійних і колективних форм роботи на уроці, дискусій, в яких розвивається вміння учнів аргументувати і пояснювати свою точку зору.

- Економію навчального часу

Немає необхідності конспектувати заняття. Застосування інтерактивної дошки на уроці в школі допомагає економити час на веденні поточних записів по ходу уроку. Всі матеріали учні можуть зберегти, роздрукувати, повернутися до них вдома або на наступних заняттях.

Заздалегідь підготовлені заняття (а також діаграми, малюнки, тести, таблиці, музика, карти та інші ресурси для уроку) дають можливість зберігати швидкий темп уроку. Викладачеві і учням не потрібно витратити час на те, щоб написати текст на звичайній дошці або переходити від екрану до клавіатури комп'ютера. У режимі online на інтерактивній дошці можна працювати з матеріалами уроку - коментувати, вносити додавання, тримати зв'язок з усім світом, маючи вихід в Інтернет.

- Створення і розширення методичної бази

Викладачі можуть створювати свою колекцію інтерактивних занять з різноманітних предметів і тем. Можуть ділитися матеріалами один з одним, використовувати створені матеріали з року в рік, адаптуючи їх під конкретну аудиторію.

- Одночасне використання самих різних матеріалів

Можна використовувати на уроці одночасно зображення, текст, звук, відео, ресурси Інтернет і інші необхідні матеріали. Учитель має можливість впливати на всі системи людини одночасно (візуальну, слухову, кінестетичну), тим самим орієнтується на кожного учня в своєму класі.

- Оперативний контроль знань і можливості дистанційного навчання

Викладачі можуть створювати і проводити опитування в режимі реального часу, демонструвати учням результати тестування.

Використання інтерактивної дошки надає вчителю нові можливості для оптимізації процесу навчання, створення змістовних і наочних завдань, розвиваючих пізнавальну активність учнів, структуруванні уроку, поліпшенні темпу і течії заняття.

Основною метою застосування інтерактивної дошки в викладанні предмета є розвиток пізнавальної активності учнів за рахунок оптимізації процесу навчання, підвищення його наочності та змістовності.

Які ж основні форми роботи вчителя на уроці з використанням інтерактивної дошки?

- Робота в режимі білої дошки: створення записів при наявності можливості їх збереження і подальшого коректування (дана форма дуже зручна, коли тема вивчається на кількох, розірваних за часом уроках - можна зберігати проміжні результати і коригувати їх на наступному уроці).

– Робота з презентаціями, створеними в Microsoft Office: демонстрація презентацій, створення заміток на презентаціях, виділення ключових моментів за допомогою інструментів «Указка» і «Лупа», використання виділення іншим кольором тла (фону).

– Робота з готовими конспектами, створеними в програмі інтерактивної дошки (малюнків, «розібраних» малюнків, креслень з включенням графічних об'єктів з бібліотеки, відеофайлів і ін.).

– Інтерактивні дошки дозволяють проектувати зображення на екран з метою показу динамічних моделей, відеоматеріалів, презентаційних і графічних матеріалів.

– Використання інтерактивної дошки на уроках дозволяє вчителю посилити сприйняття інформації за рахунок збільшення кількості ілюстративного матеріалу, будь то картинка з Інтернету або великомасштабна таблиця, текстовий файл або географічна карта; є незамінним супутником учителя на уроці, відмінним доповненням його словесного пояснення.

– Інтерактивні дошки допомагають вчителю створювати прості і швидкі поправки в наявному методичному матеріалі прямо на уроці, під час пояснення матеріалу, адаптуючи його під конкретну аудиторію, конкретні завдання уроку.

– Використання інтерактивної дошки в школі забезпечує вчителю процес імпровізації на уроці, можна швидко вносити коментарі поверх підготовлених матеріалів, відеосюжетів, комп'ютерних програм і навчальних програм.

– Інтерактивні дошки дають можливість зберігати і друкувати створені записи і переглядати їх згодом на комп'ютері.

– Інтерактивні дошки дозволяють використовувати спеціальні програмні продукти та відеосюжети для демонстрації різних віртуальних моделей об'єктів і процесів.

Це все дуже приваблює учнів.

Для того щоб забезпечити ефективність використання інтерактивної дошки в навчальному кабінеті, необхідна наявність ряду умов.

По-перше, повинен бути забезпечений доступ до інтерактивної дошки, щоб учитель міг працювати з нею постійно. По-друге, дошка повинна використовуватися не тільки викладачем, але і учнями, тим більше, що інтерактивна дошка надає більше можливостей для участі в колективній роботі, розвитку особистих і соціальних навичок. По-третє, необхідно пам'ятати про те, що вчителю, в умовах нестачі готових електронних наочних посібників для роботи з інтерактивною дошкою, потрібно чимало часу на підготовку до заняття, щоб створити власний конспект в програмі дошки. Ця діяльність вчителя – інноваційна, експериментальна. Крім того, вчителю необхідна навчально-методична та технічна підтримка, щоб звести до мінімуму можливі проблеми, що виникають при освоєнні і використанні нового технічного засобу (мова йде за фахівців відповідної кваліфікації, яких потребує школа із запровадженням сучасної техніки, а не перекладати все на вчителя інформатики, який є також звичайним вчителем як і ін.).

Результатом такої роботи стане: для вчителя – пошук нових підходів до навчання, стимулювання професійного зростання для учнів – розвиток творчої активності, впевненості в собі, і, як наслідок, підвищення мотивації до навчання.

Висновки. Однією з актуальних проблем сучасного суспільства України є реформування системи освіти до світових стандартів, що відповідають сучасному стану науково-технічного прогресу та інформатизації всіх сфер життєдіяльності. Це передбачає принципово нові функції освіти і забезпечення педагогічними працівниками відповідності освіти запитам і вимогам сучасного інформаційного суспільства.

Суттєву роль відіграє технічне оснащення навчального закладу. Використання інтерактивної дошки спонукає вчителя до творчості, учня – до продуктивного навчального процесу, а в цілому збільшується результативність отриманих компетентностей.

Література:

1. Антонченко М.О. Сутність поняття «інформаційна компетентність педагога» // Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика : матер. І Всеукр. наук.-методичної практичної конференції (28 лютого 2017 р.) Суми : НІКО, 2017. С. 21-24.
2. Закон України від 02.12.2012 № N 5463-17 «Про Національну програму інформатизації» [Електронний ресурс]. URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80>
3. Иванов Д. Компетентности и компетентностный подход в современном образовании / Дмитрий Иванов. М.: Чистые пруды, 2007. 32 с.
4. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України; за заг. ред. В.Г.Кременя. Київ: Педагогічна думка, 2016. 448 с.
5. Николаенко М.С. Комп'ютерний практикум. Практичні поради: навч. посібн. Суми: Ніко, 2017. 80 с.
6. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. [Ел. ресурс]. URL:<http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%202016/12/05/konczepcziya.pdf>

Оксом Павло Михайлович,

к. н. з фіз. виховання та спорту, доцент кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПРЕДМЕТУ «ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ»

У сучасних умовах, у зв'язку з анексією Криму, подіями на сході нашої країни пов'язаними з агресією Російської Федерації, дуже гостро постала проблема зміцнення обороноздатності держави [1;2]. У цьому контексті важливою ланкою є підвищення рівня викладання предмету «Захист Вітчизни», тому розгляд питання професіоналізму вчителя предмету «Захист Вітчизни» є необхідною умовою безпечної держави.

Метою дослідження було з'ясувати стан професійної компетентності вчителів предмету «Захист Вітчизни». Базою дослідження став Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. Для з'ясування стану проблеми у 2014-2017 рр. було проведено анкетування слухачів курсів підвищення кваліфікації у кількості 120 осіб.

За результатами анкетування виявлено: тільки на посаді вчителя предмету «Захист Вітчизни» працюють 20,0% вчителів, 80,0% – довантажені годинами предмету «Захист Вітчизни», 82,0% – мають вищу педагогічну освіту, 18,0% – вищу військову освіту. 51,0% вчителів предмету «Захист Вітчизни» мають педагогічний стаж більше 20 років, 30,0% - від 10 до 20 років, 19,0% - до 10 років. Серед учителів предмету «Захист Вітчизни» 10,0% мають вік до

30 років, 15,0% – від 31 до 40 років, 30,0% – від 41 до 50 років, 30,0% – від 51 до 60 років і 15,0% – старше 60 років.

Аналіз відповідей респондентів дав змогу встановити, що здоров'я та безпека людини є найвищою суспільною та особистою цінністю для 88,0%, а захист Вітчизни – почесний обов'язок для 100,0% опитаних вчителів. Але разом з тим 78,0% вчителів предмету «Захист Вітчизни» не готові на сьогоднішній день здійснювати ефективно діяльність по підготовці молоді до захисту Батьківщини та її територіальної цілісності, 74,0% – недостатньо усвідомлюють пріоритетність підготовки молоді до захисту Вітчизни та її територіальної цілісності через діяльність вчителя предмету «Захист Вітчизни», 68,0% вчителів мають низьку мотивацію своєї діяльності щодо виховання молоді, 65,0% учителів найважливішим напрямом роботи по розвитку особистості учнів, формуванню у них готовності до захисту Вітчизни вважають якісний навчально-виховний процес з предмету «Захист Вітчизни». Проте тільки 10,0% учителів відчувають внутрішню потребу в реалізації навчально-виховного процесу з предмету «Захист Вітчизни» в сучасних умовах, 30,0% – відчувають частково, 60,0% – не відчувають взагалі внутрішньої потреби в реалізації навчального процесу в сучасних умовах. Але усі 100,0% вчителів предмету «Захист Вітчизни» на запитання «Хто саме повинен навчати дітей, формувати їх готовність до захисту Вітчизни?» відповіли ствердно, що саме вчителі предмету «Захист Вітчизни»

Висновки:

1. Проблема професійної компетентності вчителів предмету «Захист Вітчизни» є актуальною на сучасному етапі розвитку держави Україна

2. Отримані дані свідчать про те, що 81,0% вчителів предмету «Захист Вітчизни» є досвідченими педагогами (мають педагогічний стаж більше 10 років), проте велика кількість педагогів (45,0%) має уже достатньо зрілий вік – старше 50 років.

3. Враховуючи зазначене вище для сучасних інститутів післядипломної педагогічної освіти вкрай актуальним є питання підвищення кваліфікації вчителів предмету «Захист Вітчизни», які повинні відповідати прогностичним тенденціям розвитку суспільства.

Література:

1. Сайт газети «Народна армія» / [Електронний ресурс] – URL:[http:// www.na.rul.gov.ua](http://www.na.rul.gov.ua)
2. Сайт журналу «Військо України» / [Електронний ресурс] – URL:[http:// viysko.com.ua](http://viysko.com.ua)

Осетрова Світлана Михайлівна,

учитель української мови та літератури

Степанівської ЗОШ I-III ст. Степанівської селищної ради Сумського району

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЯКІСНОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито актуальність проблеми професійної суспільно-гуманітарної компетентності педагога, розглянуто її сутність та компоненти, виділено складові педагога-майстра.

Ключові слова: професійна компетентність, соціально-гуманітарна компетентність, компетенції, педагог-майстер.

Сучасні цивілізаційні процеси докорінно змінюють суспільну свідомість і мораль. Визначаються нові пріоритети, поширюються в освітянській практиці гуманістично зорієнтовані парадигми й технології. Упорядники Концепції Нової української школи зауважують, що найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями [5, с.6]. Отже, життя вимагає змін, тобто перезавантаження української шкільної освіти.

Реалізація цих стратегій належить вчителю, праця якого в сучасних реаліях значно ускладнюється, оскільки задаються й нові цільові, змістові та методичні орієнтири. Гарантом ефективної професійної діяльності вчителів є високий рівень професійної компетентності.

У Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що підготовка педагогічних і науково-педагогічних працівників, їх професійне самовдосконалення – важлива умова модернізації освіти [4, с. 15].

Упродовж останнього десятиліття з'явилися праці, які стосуються шляхів формування та подальшого розвитку компетентності вчителів соціально-гуманітарних дисциплін.

Аналіз наукових джерел з педагогіки, психології, дидактики, лінгвістики, лінгводидактики та інших наук свідчить про суттєві дослідження вчених щодо професійної педагогічної компетентності, зокрема вчителів соціально-гуманітарних дисциплін: психолого-педагогічної та методичної (О. Глузман, Л. Карпова, С. Сисоева); філологічної та лінгвістичної компетенцій, які стосуються окремих аспектів мови (О. Колодич, М. Пентиліук, С. Єрмоленко, В. Скуратівський, О. Семенов, О. Кучерява, А. Лановенко, В. Сидоренко, І. Халимон,).

Мета статті – розкрити актуальність проблеми професійної суспільно-гуманітарної компетентності педагога, розглянути її сутність та компоненти, виділити складові педагога-майстра.

Формула нової української школи складається з восьми ключових компонентів, зокрема нового змісту освіти, заснованого на формуванні компетентностей (умінь шукати, адаптуватися, співпрацювати тощо), потрібних для успішної самореалізації в суспільстві [5, с.9]. Так, школа має не стільки нашіговувати учнів знаннями, скільки вчити їх ними користуватися, критично мислити.

Нова школа потребує нового вчителя, який може стати агентом змін [5, с.18]. Більшість зарубіжних і вітчизняних учених однакові, що тільки умотивований учитель, який має свободу творчості, матиме на меті підвищення своєї кваліфікації як основи неперервної освіти – розвиток та вдосконалення своєї професійної компетентності протягом життя та діяльності.

На думку Л. Коваленко [2, с. 133], професійну суспільно-гуманітарну компетентність педагога можна охарактеризувати як:

- 1) здатність фахівця відповідати вимогам професії в сучасному світі;
- 2) бездоганно володіти нормами сучасної літературної мови, бути лінгвістично освіченим, з добре розвиненим мовним чуттям;
- 3) виявляти належні особистісні якості та високий рівень мовної культури в ситуаціях професійного спілкування з учнями, вчителями, батьками;
- 4) демонструвати знання фахової термінології, лінгвістично правильно використовувати терміни в усному й писемному професійному мовленні;

5) виявляти широку ерудицію, знання теорії, історії, етапів формування і розвитку мови та літератури, персоналій, обізнаність із творами вітчизняного та світового письменства, перекладною літературою;

6) уміти користуватися словниками різних типів, граматики, довідниками, Інтернет-ресурсами, електронними посібниками та ін.;

7) володіти власним арсеналом засобів підготовки учнів до контрольної-оцінювальної діяльності, моніторингу, зовнішнього незалежного оцінювання тощо;

8) уміти створювати програмно-тематичні комплекси опанування матеріалу за традиційними та інноваційними технологіями навчання в сучасній школі тощо;

9) мати сталу внутрішню мотивацію та досвід самовдосконалення та саморозвитку, усвідомлюючи їх необхідність для подальшого професійного зростання;

10) успішно розв'язувати завдання навчання й виховання підростаючого покоління, готувати для суспільства випускника з бажаними психологічними якостями, морально-етичними принципами та почуттям свідомої національної самоідентифікації.

Шляхом досконалої організації самоосвітньої діяльності постійно удосконалюється професійна майстерність учителя, як наслідок, формується авторитет педагога серед учнівської та батьківської громадськості, серед колег. Таким чином, творчо працюючий педагог сам створює свій особливий імідж, який сприймається, який бачать інші. Частіше бажаний імідж формується згідно із соціально прийнятною моделлю педагога-майстра [3, с.134], що базується на професійності, компетентностях, особистих та творчих якостях педагога (рис. 1).

<p style="text-align: center;">Професійність</p> <p>знання предмета діяльності (учитель повинен вільно оперувати інформацією, бачити зв'язок у складній структурі доказів, уміти легко подавати учням знання й націлювати їх на оволодіння ними); любов до дітей (віра в потенційні можливості учнів); розумна вимогливість; педагогічний такт (створення толерантних стосунків); педагогічне передбачення (уміння визначити можливі утруднення); інноваційність науково-педагогічного мислення.</p>	<p style="text-align: center;">Особисті якості</p> <p>високий рівень соціальної відповідальності; прагнення до самоосвіти (тісно пов'язане із зацікавленістю вчителя, натхненням до роботи, що, у свою чергу, підвищує емоційно-вольовий вплив на учнів); духовна культура, справжня інтелігентність; гуманність, оптимізм, почуття гумору; критичність і самокритичність; креативність мислення.</p>
<p style="text-align: center;">Компетентності</p> <p>інтелектуальна компетентність (наукові знання), психологічна компетентність; управлінська компетентність (базові знання); проективна компетентність; мотиваційна компетентність; методична компетентність.</p>	<p style="text-align: center;">Творчі якості</p> <p>креативність (здатність виробляти нові ідеї); інтуїція (виявлення суттєвості); дивергентність (здатність мати декілька підходів до вирішення однієї проблеми); оригінальність (наявність творчої уяви до підходу); асоціативність (уміння проводити аналогію).</p>

Рис. 1. Модель педагога-майстра

Наслідком цього є продуктивність освітнього процесу: зростання професійного рівня педагога; сучасність та ефективність виконання прийнятих рішень; високий ступень навченості та високий рівень вихованості здобувачів освіти.

Отже, сучасний педагог – це педагог компетентний, знаючий, обізнаний, здатний в умовах НУШ до розвитку педагогічної майстерності за індивідуальною освітньою траєкторією. Від набутого й удосконаленого рівня професійно-педагогічної компетентності, професійної відповідальності такого вчителя, його художньо-педагогічної творчості та ініціативи безпосередньо залежить формування нового громадянина держави з активною позицією, високою суспільно-гуманітарною освіченістю, багатою мовною картиною світу. [2, с.42]

Література:

1. Зимняя И. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования // Высшее образование сегодня. 2003. № 5. С. 34-42.
2. Коваленко Л.В. Компетентнісний підхід до організації навчально-виховної роботи в закладах освіти / Л.В. Коваленко // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2016. Вип. 1 (12). С. 130-137.
3. Локшина О.І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.): Монографія. К.: Богданова А.М., 2009. С. 134-135.
4. Національна доктрина розвитку освіти. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/show/347/2002>.
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. [Ел. ресурс]. URL:<http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>.

Павлюк Віктор Дмитрович,

к. військових наук, доцент, доцент Хмельницького ОІППО

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИКО- МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті представлено підхід до формування компетентності вчителів фізико-математичних дисциплін із питань охорони праці та безпеки життєдіяльності.

Ключові слова: охорона праці, безпека життєдіяльності, компетентність, навчання, інструктаж, навчальний кабінет підвищеної небезпеки.

В умовах створення «Нової української школи» більшого значення набуває завдання створення безпечного середовища для здобувачів освіти і сприятливих умов праці для співробітників навчальних закладів. Багато в чому успішність вирішення цього завдання залежить від учителів фізико-математичних дисциплін як завідувачів навчальних кабінетів підвищеної небезпеки, до компетентності яких належать питання організації, ведення й контролю стану безпеки освітнього процесу. На жаль, недостатньо визначено підходи до формування компетентності завідувача навчального кабінету підвищеної небезпеки з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності.

Запобігання нещасним випадкам та травмуванням під час освітнього процесу розглянуто в роботах Царенко І. Л. [5], Катренко Л.А., Пістун І. П. [4, с.42]. У їхніх працях підкреслено, що нещасні випадки, що трапляються з учнями під час освітнього процесу, є причиною приблизно

15 % усіх дитячих травм. Основною причиною в багатьох випадках є організаційний чинник. Тому профілактика шкільного травматизму, на думку зазначених авторів, залишається важливішою й дуже складною проблемою в організації освітнього процесу й має проводитись у позаурочний час.

На нашу думку, робота щодо профілактики шкільного травматизму більш результативна саме під час підготовки до проведення уроку, яку організують і проводять учителі фізико-математичних дисциплін як завідувачі кабінетів підвищеної небезпеки. Для цього вони мають бути відповідним чином відібрані, навчені, мотивовані й компетентні зі складних питань охорони праці й безпеки життєдіяльності.

Метою доробку є опрацювання рекомендацій керівництву закладу освіти щодо формування компетентності завідувачів навчальних кабінетів підвищеної небезпеки з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності.

З огляду на мету дослідження нами окреслено такі завдання:

- визначити наявні чинники, небезпечні для здоров'я й життя здобувачів освіти в кабінетах підвищеної небезпеки;
- з'ясувати порядок підготовки завідувача кабінету й обладнання навчального кабінету до нового навчального року й під час освітнього процесу;
- визначити порядок навчання здобувачів освіти при підготовці та проведенні занять у кабінетах підвищеної небезпеки;
- опрацювати практичні рекомендації керівнику освітнього закладу щодо формування необхідної професійної компетенції вчителів фізико-математичних дисциплін.

Заклад загальної середньої освіти забезпечує реалізацію права громадян на загальну середню освіту, тому потребує постійної уваги з боку держави. На жаль, останнім часом немає чіткого уявлення про важливість охорони праці та безпеки життєдіяльності у вихованні сучасної людини. Це стосується й завідувачів кабінетів підвищеної небезпеки. Для успішної роботи в цьому напрямі потрібні специфічні риси компетентності й напружена праця керівництва освітнього закладу щодо їх формування.

Стрімко зростає забезпеченість кабінетів сучасним демонстраційним обладнанням, реактивами та хімічним приладдям, цифровим вимірювальним обладнанням тощо. Тому завідувачу кабінету треба знати вимоги про обладнання кабінетів і чітко уявляти небезпеку цього обладнання для педагогів і здобувачів освіти.

Під час навчання в кабінетах хімії та біології можливі такі наслідки впливу небезпечних та шкідливих чинників на працюючих та здобувачів освіти: хімічні опіки при попаданні на шкіру або в очі розчинів кислот, лугів та інших агресивних речовин; термічні опіки при необережному використанні нагрівних приладів і нагріванні речовин у пробірках, колбах тощо; поранення рук у разі необережного поводження з лабораторним посудом, ріжучими та колючими інструментами; отруєння парами та газами токсичних хімічних речовин; ураження електричним струмом при порушенні правил користування електроприладами.

Під час роботи в кабінеті фізики можливі такі наслідки впливу небезпечних та шкідливих чинників на працюючих та учнів: ураження електричним струмом при порушенні правил користування електроприладами; забій обертовими частинами машин; затягування довгого

волосся в обертові частини машин; термічні опіки при необережному поводженні з нагрівними приладами тощо.

Під час перебування в кабінетах інформатики на здобувача освіти діють такі небезпечні та шкідливі чинники: дрібна вібрація та мерехтіння від монітора комп'ютера здатні перевантажувати м'язи очей, що повільно та неухильно призводить до поступового зниження гостроти зору; постійне перенапруження очей може викликати спазм акомодациї, яка лікується за допомогою комплексу спеціальних вправ; комп'ютер шкідливий для хребта учнів. У дитячому віці постійне використання комп'ютера в неправильному положенні може призвести до викривлення хребта. Електромагнітні хвилі, що випромінює комп'ютер, призводять до погіршення стану здоров'я людини. Довга сидяча поза перед комп'ютером провокує виникнення теплового ефекту між стільцем (кріслом) і тілом людини. Комп'ютер дуже небезпечний для слабкої психіки дитини.

Навіть стислий перелік небезпечних чинників, що мають місце в кабінетах підвищеної небезпеки закладу освіти, показує, наскільки важливе є відчуття відповідальності та високий рівень компетентності й обізнаності з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності для завідувачів кабінетів. Крім того, завідувач кабінету підвищеної небезпеки несе безпосередню відповідальність за безпечний стан робочих місць, обладнання, приладів, інструментів, інвентарю тощо [2]. Треба пам'ятати й про те, що в разі порушення законів та інших нормативно-правових актів про охорону праці згідно зі статтею 44 Закону України «Про охорону праці» винні особи притягаються до дисциплінарної, адміністративної, матеріальної та кримінальної відповідальності згідно із законом [1].

Тому, на нашу думку, керівництво закладу освіти має пильно стежити за навчанням завідувачів навчальних кабінетів підвищеної небезпеки з метою формування відповідного рівня компетентності з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності, застосовуючи різноманітні форми й методи навчання.

Основною формою навчання вважається навчання посадових осіб навчального закладу на спеціальних тижневих курсах підвищення кваліфікації з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності. Міністерство освіти і науки України надає керівництву місцевих органів управління освітою право обирати місце і форми навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності керівників закладів дошкільної, позашкільної та середньої освіти, заступників керівників, осіб, що є відповідальними за охорону праці, педагогічних та інших працівників, які викладають питання безпечного ведення робіт або проводять інструктажі з охорони праці, безпеки життєдіяльності, а також співробітників місцевих органів управління освітою. За вимогами чинних нормативно-правових актів навчання зазначених категорій осіб має проводитися на базі методичних підрозділів відповідних органів управління освітою або в закладах освіти та навчальних центрах, визначених місцевими органами управління освітою не рідше одного разу на три роки. Керівництву закладів освіти треба пам'ятати про недопуск до роботи працівників, які не пройшли навчання й перевірку знань із питань охорони праці, безпеки життєдіяльності [3].

Виникає питання про навчання посадових осіб і спеціалістів закладів освіти, які входять до складу окремих територіальних громад, що підпорядковані безпосередньо обласним органам

управління освітою. Раціональним вирішенням цього питання виявляється навчання зазначених посадових осіб на базі обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Керівник освітнього закладу має дбати про формування високого рівня професійної компетенції вчителів фізико-математичних дисциплін. Для цього перед початком нового навчального року з метою підвищення компетенції завідувачів кабінетів підвищеної небезпеки з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності, на нашу думку, їх бажано залучити до роботи в складі робочої комісії з контролю готовності навчального закладу.

Стосовно навчання здобувачів освіти з питань безпечного поведіння в кабінетах підвищеної небезпеки під час освітнього процесу дієвим методом залишається навчання методом інструктажів. У кожному кабінеті, лабораторії, майстерні, спортзалі тощо на початку навчального року, перед початком занять, перед початком канікул, а також перед початком заходів за межами закладу освіти викладачами, учителями, класоводами, кураторами груп, вихователями, класними керівниками, майстрами виробничого навчання, тренерами, керівниками гуртків проводиться первинний інструктаж із безпеки життєдіяльності [3].

Крім первинних інструктажів, проводиться також позаплановий інструктаж із безпеки життєдіяльності в разі порушення здобувачами освіти вимог нормативно-правових актів з охорони праці під час освітнього процесу, що може призвести чи призвело до травм, надзвичайних ситуацій тощо, зміни умов виконання навчальних завдань (лабораторних робіт, виробничої практики, професійної підготовки тощо), а також у разі нещасних випадків, що сталися під час освітнього процесу та за межами закладу [3].

Цільовий інструктаж із безпеки життєдіяльності проводиться зі здобувачами освіти в разі організації позанавчальних заходів, під час проведення громадських, позанавчальних робіт (прибирання територій, приміщень, науково-дослідна робота на навчально-дослідній ділянці тощо).

Запис про проведення первинного, позапланового та цільового інструктажів із безпеки життєдіяльності робиться в окремому журналі реєстрації первинного, позапланового, цільового інструктажів із безпеки життєдіяльності здобувачів освіти, який зберігається в кожному кабінеті, лабораторії, майстерні, цеху, спортзалі тощо [3].

Треба мати на увазі, що перед виконанням кожного завдання, пов'язаного з використанням різних матеріалів, інструментів, приладів, на початку уроку, заняття, лабораторної, практичної роботи тощо також проводиться первинний інструктаж із безпеки життєдіяльності. Він реєструється в журналі обліку навчальних занять, виробничого навчання на сторінці предмета в розділі про запис змісту уроку, заняття [3].

Стислий перелік інструктажів показує важливість підтримання достатнього рівня компетентності вчителів фізико-математичних дисциплін із питань охорони праці та безпеки життєдіяльності.

Крім обов'язкового навчання один раз на три роки, бажано застосувати, на нашу думку, такі шляхи формування компетентності вчителів фізико-математичних дисциплін: залучати до розробки плану роботи навчального закладу на новий навчальний рік та опрацювання розділу «Охорона праці, безпека життєдіяльності» в колективному договорі освітнього закладу; включити до складу постійно діючих комісій, а саме комісії з атестації робочих місць за умовами праці, комісії з розслідування нещасних випадків в установі, комісії з питань охорони праці;

запропонувати очолити комісію з перевірки стану охорони праці, безпеки життєдіяльності в навчальному закладі.

Висновки. В умовах стрімкого зростання забезпеченості кабінетів підвищеної небезпеки сучасним демонстраційним обладнанням завідувач кабінету має отримати ґрунтовні знання законів і нормативно-правових актів з охорони праці, гігієни праці, надання домедичної допомоги потерпілим, електробезпеки, правил пожежної безпеки та безпеки праці в галузі освіти відповідно до займаної посади.

Керівник навчального закладу з метою формування компетентності завідувачів навчальних кабінетів підвищеної небезпеки з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності має застосовувати непрямі методи у формі залучення вчителів до роботи в постійно діючих комісіях галузі охорони праці в закладі освіти впродовж року.

В подальшому слід розглянути та опрацювати методи і форми формування компетентності педагогів професійної та позашкільної освіти з охорони праці, безпеки життєдіяльності.

Література:

1. Закон України «Про охорону праці» (відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 49, ст. 668) (зі змінами, внесеними згідно із Законами).
2. Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.08.2001 № 563 зі змінами, внесеними згідно з наказом МОН України від 20.11.2006 № 782.
3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 18.04.2006 № 304 зі змінами, внесеними згідно з наказом МОН України від 22.11.2017 № 1514.
4. Охорона праці в галузі освіти: навч. посіб. / Л.А. Катренко, І.П. Пістун. Суми: видавництво «Університетська книга», 2001. 339 с.
5. Царенко І.Л. Методологічні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів із безпеки життєдіяльності // Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної й технологічної освіти: зб. наук. праць Кіровоградський держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Вип. 5. 2014. Ч. 2. С. 221-224.

Панченко Світлана Миколаївна,

к. псих. н., доцент, проректор КЗ СОІППО

Коростіль Лідія Анатоліївна,

к. пед. н., доцент, доцент кафедри теорії і методики змісту освіти КЗ СОІППО

ШКОЛА, ЯК САМОНАВЧАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ: ТЕХНОЛОГІЯ КОРПОРАТИВНОГО НАВЧАННЯ ПЕДАГОГІВ

Анотація. У статті розглядаються теоретичні підходи до понять організація, самонавчальна організація в системі освіти, корпоративне навчання, висловлюється авторське припущення про необхідність розгляду школи в сучасних умовах як самонавчальної організації.

Ключові слова: організація в системі освіти, самонавчальна організація, дисципліни самонавчальної організації, корпоративне навчання.

У компонентній формулі нової школи провідне місце відводиться вчителям нової формації, які перебувають в авангарді суспільних та освітніх перетворень, успішних, умотивованих, компетентних, які є агентами сучасних змін. Переосмислення соціальної й професійної місії вчителя Нової української школи актуалізує необхідність підготовки фахівців, адаптованих до сучасних соціокультурних умов, здатних творчо працювати, приймаючи нестандартні рішення в ситуаціях ринкової конкуренції, уникаючи стереотипізації й шаблонів, засвоювати нові професійні ролі та функції, забезпечувати випереджувальний розвиток країни, реалізовувати освітні проекти національного масштабу, витримувати конкуренцію на європейському і світовому ринку освітніх послуг тощо [1].

З січня 2018 року вчителі початкових класів уже розпочали підвищувати свою кваліфікацію за Типовою освітньою програмою для підвищення кваліфікації педагогічних працівників, затвердженою наказом МОН України від 15.01.2018 № 36 на базі обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти. Програма передбачає підготовку вчителів Нової української школи до реалізації освітньої політики держави шляхом опанування новітніми практиками, технологіями, методиками, формами, методами професійної діяльності на засадах інноваційних освітніх підходів з урахуванням потреб педагогів, держави та глобалізованого світу [Там же].

На нашу думку, ефективність цих курсів, тренінгів посилиться, якщо для навчених учителів у закладах освіти вже будуть створені умови для реалізації нових ідей, з'явиться атмосфера освітньо-розвивального середовища, що базується на ціннісно-світоглядних ідеях. Закінчивши курси, вчителі повинні й надалі продовжувати вчитися у себе в закладі, вдосконалювати свою роботу у процесі сумісної діяльності, вчитися один в одного.

Заклади освіти мають стати самонавчальними організаціями, тому що перед ними постала нова задача – самостійно управляти процесом підвищення кваліфікації вчителів. За дослідженням McKinsey&Company, директори надуспішних шкіл світу завжди турбуються про створення умов для професійного зростання вчителя. На думку керівників шкіл тих країн, де успішно проходять зміни, вчитель має допомагати учням вчитися, а директори – допомагати вчитися дорослим. За їх словами освітні реформи стоять на трьох китах: професійний розвиток учителів, професійний розвиток директорів і професійний розвиток тих, хто ними керує. Також у своєму прагненні підвищити якість викладання передові шкільні системи твердо дотримуються трьох принципів:

- залучати в школи найкращих учителів (якість системи освіти не може бути вище якості вчителів, які у ній працюють);
- перетворювати цих учителів в ефективних педагогів (єдиний спосіб покращити результати учнів – це покращити якість викладання);
- створювати систему і забезпечити персональну підтримку таким чином, щоб кожна дитина мала рівний доступ до висококваліфікованого викладання (єдиний спосіб досягти найвищого рівня результативності системи – підняти рівень кожного учня) [2, с.16].

Отже, розглянемо основні поняттєві складові нового терміну «самонавчальна організація». Звертаємо увагу на те, що терміносполучення «самонавчальна організація» дотримуються не всі дослідники порушеної проблеми. Численні науковці такі організації називають організаціями, що навчаються або організація, яка навчається (Л. Лозова, В. Чичун).

Поняття «організація» розглядається вченими як адаптована до свого оточення соціальна система, що має певні кордони й намагається зберегти свою цілісність і внутрішню структуру при будь-яких (зовнішніх і внутрішніх) деструктивних впливах. Зрозуміло, що кожна організація має постійно навчатися, щоб зберегти стабільність і конкуренцію на ринку праці.

В умовах реформування освіти, найбільш цінним для школи як організації стає не тільки здатність навчатися – швидко осмислювати зміст змін, і бути готовим до їх реалізації, тобто адаптуватися, а й творити ці зміни, бути їх ініціаторами.

Тому ми погоджуємося з думкою Г. Ігнатієвої, що самонавчальна організація в системі освіти – це організація, яка осмислено змінює свої кордони й перебудовує свою функціональну структуру для більш повної реалізації свого головного призначення або мети.

Для загальної теорії організацій нормою є стабільна форма організації, а період її змін асоціюється з кризою, неминучими втратами. У теорії самонавчальної організації все навпаки: стабільність є зупинкою у розвитку. Можна сказати, що така організація весь час знаходиться в періоді трансформації, активного пошуку і конструювання нових інтенсивних процесів саморозвитку, в ній весь час народжується щось нове [3, с.51].

Таким чином, за сутністю самонавчальна організація – це така організація, яка створює умови для навчання і розвитку всіх працівників і, знаходячись у процесі постійного самовдосконалення, змінює таким чином форми своєї поведінки і навколишній їй світ.

Концепція самонавчальної організації стала відома завдяки книзі професора Массачусетського технологічного інституту Пітера Сенге «П'ята дисципліна», що була опублікована у 1990 році. Його п'ять основних понять, або «дисциплін» відображають основні технології самонавчальної організації:

1. *Вдосконалення особистої майстерності.* Особлива увага приділяється особистості. Під час роботи над досягненням спільних цілей в індивіда мають бути власні прагнення щодо особистого розвитку та вдосконалювання професійних знань і вмінь.

2. *Створення спільного бачення.* Визначення загальних цілей, що досягаються в результаті спільної згуртованої роботи. Вона дозволяє формувати загальне уявлення майбутнього стану організації, заохочує, створює щире зацікавлення у загальному успіху.

3. *Групове навчання.* Вагомості набуває діалог і обговорення в групах. Для того, щоб працювати в команді, потрібно навчитися долати бар'єри і досягати не просто консенсусу, а істинної єдності і ефективності. Групове навчання відбувається як у рамках всієї організації в цілому, так і в рамках окремих команд.

4. *Виявлення найпоширеніших ментальних моделей.* В управлінні організацією є небезпека стереотипів і їх влади на організаційному рівні. Нові способи вступають у конфлікт з укоріненими ментальними моделями. Тому багато продуктивних управлінських ідей так і залишається не втіленими в життя. Четверта дисципліна пропонує заглянути всередину самих себе для аналізу інтелектуальних штампів. Витяг їх на світло та обговорення створює простір для змін і служить цілям трансформації тієї чи іншої організації.

5. *Системне мислення.* Організація – це комплексні системи взаємовідносин. Тому кожен працівник організації має чітко розуміти власну роль у команді, роль команди в організації та роль організації в зовнішньому оточенні [4].

Самонавчальна організація не має якоїсь особливої організаційної структури, але якщо вона бажає стати такою, то в ній мають відбутися певні зміни, з одного боку, в управлінні та розвитку персоналу, а з іншого боку, у підходах до адаптації та управління змінами. К. Арджиріс вважає, розширення можливостей організації можливо, якщо процес самонавчання буде пролонгованим і самовдосконалення працівників буде відштовхуватися від рефлексії власної діяльності.

Г. Ігнатієва зазначає, що самонавчальну організацію можуть організувати тільки ті працівники освіти, які незадоволені існуючою системою освіти, і причини незадоволення яких мають принциповий характер, який криється у протиріччях організації цієї системи, а не її функціональних збоїв (умовах конкретної школи, низької заробітної плати, тощо). Позитивний досвід їх педагогічної діяльності приносить реальні плоди, але погано вкладається в чинні організаційні рамки. До того ж ці працівники повинні бути здатні до практичної співпраці в справі проектування нових форм організації освітнього процесу. Сукупність суб'єктів освітньої діяльності, що мають вище перелічені якості, мають складати ядро самонавчальної організації в системі освіти [3].

Також навчання організації передбачає два рівні: «одинарна петля» і «подвійна петля». Очікуваним результатом навчання першого порядку має стати здатність організації досягати відомих цілей. Воно пов'язане з рутинним і поведінковим навчанням і не приводить до зміни базових підвалин організації.

Навчання другого порядку приводить до переоцінки організаційних цілей, цінностей і переконань, а також зміну корпоративної культури. Зазначимо, що другий рівень передбачає навчання організації тому, як потрібно навчатися [4].

Організаційна діяльність відкритої самонавчальної організації, у першу чергу, спрямована на створення системи підвищення кваліфікації працівників на робочому місці у відповідності до запитів працівників і цієї організації. Це дає їй можливість вирішувати проблеми, що пов'язані з організацією освітнього процесу саме в їх закладі, а саме: орієнтуватися на потенційні можливості педагогів закладу; тренувати і розвивати специфічні вміння на практиці в реальних умовах; спрямовувати на практичну діяльність в реальних умовах освітнього процесу. Навчання персоналу має стати необхідною і суттєвою складовою стратегії її розвитку. Навчання персоналу має бути актуальним, загальним, свідомим, неперервним, інтегративним і може здійснюватися на індивідуальному, груповому та організаційному рівнях. При цьому керівник освітньої організації повинен створювати такий клімат, в якому всі співробітники мали можливість систематично і продуктивно навчатися.

Отже, виникає потреба створити систему інформаційно-методичних сервісів, які б представили все розмаїття освітніх можливостей, відповідно до різноманітності потреб освітніх закладів. Це завдання потребує вирішення з двох боків. З боку управлінців, потрібно організувати систему багаторівневої підтримки педагога й освітніх закладів в їх професійному розвитку, з боку педагога й освітніх закладів – забезпечити особисту і організаційну професійну конкурентоспроможність.

Серед сучасних освітніх технологій дослідники виділяють два головні види навчання: «підтримувальне» (maintenance learning) та «інноваційне» (innovative learning). Підтримувальне навчання – це процес і результат освітньої діяльності, спрямованої на підтримку та відтворення

наявної культури, соціального досвіду соціальної системи. Воно є традиційним для закладів освіти. «Інноваційне» або «креативне» навчання – це процес і результат освітньої діяльності, що стимулює інноваційні зміни в існуючому соціально-культурному середовищі. Інноваційне навчання пов'язане з творчим пошуком на основі наявного досвіду, з відгуком на проблемні ситуації, що виникають як перед окремою людиною, так і організацією в цілому [5].

У сучасних організаціях більшого поширення набуває інноваційний тип навчання, орієнтований на придбання нових знань, нових моделей мислення, за допомогою яких формується новий виробничий потенціал – *корпоративне навчання*.

Корпоративного навчання в освіті – це процес інтеграції завдань професійної підготовки (готовності) педагогічних працівників та організаційного розвитку закладу освіти (перетворення з метою досягнення конкурентних переваг) [6].

На відміну від традиційного професійного навчання, корпоративне навчання, має характерні риси та пріоритети, серед яких виділяють наступні:

1. До системи корпоративного навчання залучені всі члени організації. Організації, як і люди, різняться здатністю вчитися. Відсутність в організації цієї здатності негативно впливає на її конкурентоспроможність.

2. Корпоративне навчання має випереджувальний характер стосовно структурних змін та оновлення. Стрімкий розвиток науки і техніки, зміни в соціумі призводять до появи нових не існуючих сфер діяльності, що призводить до утворення бар'єру між накопиченням знань, підготовленістю персоналу до їх впровадження і ефективного використання. Подолання такого бар'єру можливо за умови, що навчання випереджає потреби практики.

3. Корпоративне навчання є мотивуючим і спрямоване на формування в педагогів потреби оволодіння новими знаннями, навичками, здібностями, на усвідомлення необхідності саморозвитку та самореалізації. Підвищуючи кваліфікацію і здобуваючи нові навички та знання, педагоги отримують додаткові можливості для професійного зростання, як у межах організації, так і поза нею. Професійне навчання також сприяє загальному інтелектуальному розвитку людини, зміцнює впевненість у собі.

4. Корпоративне навчання неперервне – як у набутті професійних знань, навичок та вмінь, так і в соціально-культурному розвитку.

5. Система корпоративного навчання гнучка й мобільна, здатна адаптуватися до постійних змін, що відбуваються в суспільстві, економіці, на виробництві.

6. Метою корпоративного навчання є результативне передавання знань, що передбачає максимальне їх використання у реальній виробничій ситуації та виражається у зміні поведінки працівників, якості їх діяльності, підвищенні продуктивності. Пріоритетом такого навчання є не отримання великого обсягу «найкращих знань», а підвищення ефективності діяльності організації.

7. Корпоративне навчання є інноваційним або креативним [5].

Для проведення корпоративного навчання можна визначити внутрішнього тренера, який отримає конкретне завдання і вибудує процес навчання. Але в цьому є і негативний бік: відсутність нових поглядів на проблему, а також ставлення співробітників до тренера як до «своєї» людини може заважати повноцінному сприйняттю інформації.

Таким чином, обираючи корпоративну форму навчання, педагогічний персонал школи постійно самостійно розвиваючись, забезпечить професійний розвиток всього колективу. Організаційна діяльність школи, як самонавчальної організації, у першу чергу, спрямована на створення системи підвищення кваліфікації працівників на робочому місці у відповідності до запитів працівників і цієї організації. Це дає їй можливість вирішувати проблеми, що пов'язані з організацією освітнього процесу саме в їх закладі, а саме: орієнтуватися на потенційні можливості педагогів закладу; тренувати і розвивати специфічні вміння на практиці в реальних умовах; спрямовувати на практичну діяльність в реальних умовах освітнього процесу. Педагоги, що живуть в умовах постійних змін працюють, навчаються і розвивають готовність до інновацій і свою компетентність одночасно.

Література:

1. Типова освітня програма для підвищення кваліфікації педагогічних працівників, затв. наказом МОН України від 15.01.2018 № 36. [Електронний ресурс]. URL:https://www.pedrada.com.ua/files/articles/1973/Typova_osvitnia_programa_vchyteliv_NUSh_Pedrada.pdf.
2. Барбер М., Муршед М. Как добиться стабильно высокого качества обучения в школах. Уроки анализа лучших систем школьного образования мира. [пер. с англ.] // Образовательная политика, 2008. № 3. С. 7-60.
3. Игнатьева Г.А. Самообучающаяся организация как модель развивающего обучения педагога в системе повышения квалификации // Психологическая наука и образование, 2005. №4. С 47.
4. Сенге П. Пятая дисциплина: искусство и практика самообучающейся организации. М. : ЗАО «Олимп-Бизнес», 1999. 406 с.
5. Панченко С. Модель корпоративного навчання як інноваційна технологія післядипломної освіти педагогів // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал. № 8 (72) / МОН України, Сумський держ. пед. ун-т ім. А.С.Макаренка; [редкол.: А. А. Сбруєва, М.А.Бойченко та ін.]. Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2017. С. 168-178.
6. Внутрикорпоративное обучение [Електронний ресурс]. URL:<http://studall.ru/ref/387-vnutri korporativnoe-obuchenie.html>. (22.05.2014)

Панченко Олена Миколаївна,

учитель фізичної культури

Конотопської ЗОШ I-III ст. № 7 ім. Григорія Гуляницького

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МЕТОДАМИ СПОРТИВНИХ ІГОР

XXI століття – століття змін, інновацій, інтелекту, глобалізації диктує свої умови життя, проповідує інші цінності, ставить нові вимоги перед людиною. З огляду на це основним результатом навчального процесу повинна стати не система знань, умінь та навичок сама по собі, а набір ключових компетентностей у різних сферах життя.

На сучасну школу покладається завдання виховання компетентної особистості, яка не лише володіє знаннями в галузі збереження й зміцнення здоров'я, а й уміння застосовувати їх у

житті, адекватно діяти в різних ситуаціях, адаптуватися до складних соціальних умов, долати життєві труднощі, підтримувати своє здоров'я на належному рівні. Тому пріоритетами державної політики для зміцнення здоров'я громадян як найвищої соціальної цінності, забезпечення реалізації прав особи на оздоровчу рухову активність свідчить Указ Президента України № 42/2016 від 9 лютого 2016 року «Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність – здоровий спосіб життя - здорова нація"[9].

Сьогодні важливим чинником підвищення якості галузі освіти є здійснення навчання та виховання школярів на засадах здоров'язбереження. Ця проблема широко висвітлюється в працях багатьох науковців: Н.Бібік, М.Віленського, Б.Долинського, С.Свириденко, О.Ващенко, О.Газмана, В.Клімової, С.Кондратюк й ін.[3].

На наш погляд, Н.С. Кравченко влучно сформулював здоров'язберезувальні компетентності, які потрібно сформувати в дітей:

- формувати загальне уявлення учнів про цінність власного здоров'я та здоров'я оточуючих;
- створення в школярів мотиваційних установок на здоровий спосіб життя як головної умови формування, збереження й зміцнення фізичного, духовного й соціального здоров'я;
- уміти запобігати та виходити з будь-яких конфліктних ситуацій;
- приймати нестандартні рішення й нести за них відповідальність;
- використовувати знання як інструмент для розв'язування життєвих проблем;
- усвідомлення важливості дотримання санітарно - гігієнічних вимог при виконанні фізичних вправ;
- значення рухової активності в житті людини для покращення здоров'я, самоконтролю в процесі занять фізичною культурою;
- дотримання правил безпечної поведінки під час уроків, змагань та інших форм фізичного виховання.

Стан здоров'я учнів загальноосвітніх шкіл викликає серйозне занепокоєння, навіть характеризується як катастрофічний. 53% учнів мають відхилення в стані здоров'я та 58% - обмеженні за станом здоров'я у виборі професії після закінчення школи. За дослідженням Є.Н.Овчарова, практично здорових дітей у віці 7 років налічується 23%, старшокласників - 10%, послаблене здоров'я мають 53% учнів загальноосвітніх шкіл [5].

Як вважає Л.П. Заплатников, уже з початкової школи дві третини дітей виходять із порушенням постави, а у 80% учнів 5-6 класів виявляється розлад нервової системи, у кожній третій дитини до 14 років виникає хронічна патологія. Більшість учнів у 17-18 років мають короткозорість, 30-40% страждають на серцево-судинні захворювання, 20-30% мають нервово-психічні розлади. Погіршення стану здоров'я пов'язане із суттєвим зменшенням рухової активності школярів. Учні перебувають в умовах суворої регламентації шкільного режиму, тому не можуть задовольнити своїх потреб у рухах [5]. Сучасні умови побуту також породжують обмеження рухової активності дітей. Усе це сприяє зниженню захисних сил організму й у підсумку призводить до появи багатьох захворювань у дітей у ранньому віці.

Уроки фізичної культури – обов'язкова форма занять, що забезпечує необхідний мінімальний рівень знань, умінь, навичок, що є умовою різнобічного виховання учнів. На уроках фізичної культури зі школярами молодших класів вивчаємо комплекси ранкової гімнастики,

гімнастику до занять і фізкультхвилинки, ознайомлюємося з різноманітними спортивними іграми, набуваємо знання щодо зміцнення свого здоров'я, профілактики травматизму, а також діти отримують завдання й рекомендації щодо занять фізичними вправами вдома.

Саме початок навчання дитини в школі збігається з різним зниженням її рухової активності. Дитина, яка постійно рухалася, з приходом до школи більшу частину дня сидить за партою, потім виконує домашні завдання, читає книжки, дивиться телевизор, працює з комп'ютером. Тому й «омолоджується» захворювання серцево-судинної та нервової системи, порушуються обмінні процеси. Це відбувається тому, що під час навчальних занять в учнів м'язи не беруть активну участь у роботі, бо працюють у статичному режимі. Навіть у найзручнішому положенні м'язи спини та шиї перебувають під статичним навантаженням, що у свою чергу, призводить до порушення кровообігу [8].

Отже, процес формування здоров'язбережувальної компетентності учнів не повинен бути хаотичним і фрагментарним. Реалізувати ці компетентності потрібно планово, цілеспрямовано, поетапно, з урахуванням особливостей психічного, фізіологічного та соціального розвитку кожної дитини.

На думку вчених В.І. Майєра, І.Ю.Круцевича, спортивні та рухливі ігри – найбільш ефективні засоби гармонійного фізичного розвитку дитини.

Фізичний розвиток у процесі ігрової діяльності відбувається за рахунок удосконалення швидкісно-силових та координаційних здібностей, формування й закріплення стрибкових навичок, засвоєння елементарних техніко-тактичних дій, а також поліпшення діяльності серцево-судинної, опорно-рухової та інших систем організму. Крім цього, спортивні та рухливі ігри мають величезний соціально-психологічний розвиваючий потенціал, що дає змогу виховувати позитивні особистісні якості та підвищувати ефективність командної взаємодії [3].

Власний педагогічний досвід підтверджує: спортивні ігри - не лише позитивний вплив на емоції, але й хороша спортивна підготовка: це і спорт, і розвага. Ігри задовольняють потребу дитячого організму в русі, сприяють збагаченню її рухового досвіду, виховують такі фізичні якості, як швидкість, витривалість, спритність. Спортивні ігри носять динамічний, емоційний характер, що викликає в дітей задоволення та бажання займатися фізичними вправами [4].

На уроках спортивних ігор ми застосовували форми навчання, як фронтальну, групову, індивідуальну, а також потокову. Але краще за все їх комбінувати, тоді ефект від навчальних занять буде максимальним. Наприклад, фронтальну форму використовували при виконанні загально-розвивальних вправ без предметів і з ними, спеціальних бігових вправ, під час ходьби, шиккування, перешиккування, при відпрацьовуванні технічних прийомів гри у волейбол, футбол, баскетбол, у парах, трійках і т.д. Потокову форму використовували під час закріплення різноманітних ударів по м'ячу, штрафних кидків, у волейболі при вивченні подачі в зони тощо. Групова форма передбачає об'єднання учнів у групи, її використовую в основній частині уроку. Вона також дає можливість ущільнити заняття та забезпечити різнобічний вплив на учнів. Індивідуальну форму роботи використовували в основному тоді, коли учні отримують фізичні навантаження різного плану та виконують орієнтовні навчальні нормативи.

Знайомство з новим матеріалом зі спортивних ігор проводили за наступними етапами:

- короткий теоретичний нарис історії розвитку спортивних ігор;
- вивчення основних правил гри;

- визначення техніки, тактики в спортивних іграх;
- характеристика фізичних якостей, необхідних для тієї чи іншої спортивної гри.

З метою підвищення ефективності навчально-виховного процесу є доцільним під час вивчення нового матеріалу проведення нестандартних уроків (уроки-подорожі, уроки-ігри, уроки-вікторини), а також використання інноваційних технологій [8].

Одна з ефективних форм роботи на наш погляд «урок-змагання».

Учнів класу об'єднуються в групи, які приблизно однакові за рівнем знань. У кожній обираємо капітана й консультанта. Консультант працює зі слабшими членами команди. Урок складається з кількох конкурсів і змагань. Учнів попереджаємо, що в процесі роботи враховується активність кожного з них і команди загалом. За відповідь, естафети виставляю бали у відомість. Наприклад, можуть бути такі конкурси: «Бліц», «Конкурс кмітливих», «Склеювання слів» та ін.

Викладання теоретичного матеріалу на уроках спортивних ігор є необхідною умовою для вивчення рухових дій, формування практичних навичок на цьому етапі, виправлення помилок [4]. Наприклад, у роботі використовуємо хмарні сервіси та особистий блог. Основні хмарні сервіси, щозастосовую на своїх уроках: електронна пошта Outlook, електронний календар, текстовий редактор Word Online, електронні книги Excel Online, електронний записник OneNote, редактори презентацій PowerPoint Online та Sway, Forms, Skype, електронна пошта Outlook, що дає можливість відправляти різного типу повідомлення (документи, аудіо, відеофайли, програми) [7]. Пропонуємо лист із завданням групі дітей, окремому учню та однакове завдання всім школярам. Наприклад, при підготовці розповіді з історії виникнення баскетболу пропонуємо учням об'єднатися в групи, відправляю завдання для «Істориків», які знаходять інформацію про історію розвитку гри, користуючись посиланням. Завдання для групи «Дослідники» – знайти інформацію про різновиди баскетболу, для групи «Лікарі» – ознайомитися з інформацією про вплив спортивних ігор на організм. Учні вдома знаходять матеріал, вибирають головне й розташовують його в електронному записнику OneNote Online, до якого маю доступ і можу перевірити й відредагувати, знаходячись удома. Це дає можливість формувати в школярів уміння отримувати, аналізувати інформацію з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку й самовдосконалення; відповідальність за результати навчання; само організованість [7; 2].

Досвід показує, що використання комп'ютерних презентацій дає можливість демонструвати технічні прийоми спортсменів вищих розрядів, що вдосконалює техніку самих учнів [7].

Наприклад, на початковому етапі для учнів 5 класу(навчання техніки основних прийомів у гандболі із застосуванням сучасних інформаційних технологій) використовуємо **методику навчального мультфільму для вивчення техніки виконання передачі м'яча в гандболі**.

На уроках інформатики, геометрії, біології вихованці переглядають навчальний мультфільм (казка «Ріпка») [6], де проводилася аналогія в правилі додавання векторів: закони біомеханічного додавання сил при виконанні передачі м'яча, взаємодію сил у мурашок, що перетягують ноші, та закони складання сил при будь-якому колективному одно напруженому русі.

Для підняття емоційного стану та уваги проводимо улюблені ігри дітей: «За м'ячем», «Злови м'яч», «Кого назвали, той ловить м'яч», «Боротьба за м'яч», «У кого менше м'ячів», «М'яч ведучому», «М'яч у повітрі». Це рекомендую проводити в 5-7 класах.

Вважаємо, що вправи на жонгливання м'ячем теж доцільно включати в розминку. Вони підвищують так назване «почуття м'яча». Їх виконуються на місці й у русі.

Наприклад:

- 1) обертання м'яча навколо шиї;
- 2) обертання м'яча навколо тулуба;
- 3) обертання м'яча навколо колін;
- 4) перенесення м'яча між колінами на місці й у русі;
- 5) підкидання м'яча зі зміною рук між колінами;
- 6) підкидання м'яча позаду двома руками чи однією - ловіння попереду;
- 7) підкидання м'яча попереду – ловіння позаду.

В основній частині уроку при освоєнні технічних прийомів гри починаємо з того, що навчаємо учнів правильно тримати м'яч. Використовуємо наступні вправи: жонгливання, ловіння, передачі, ведення[2].

Також у процесі навчання спрямовуємо їхню увагу на знання з техніки, стратегії, тактики та вміння застосовувати їх у командних діях. При засвоєнні правил і техніки гри на власному прикладі показую дітям техніку виконання ловіння й передачі м'яча, захисні переміщення й навички особистого захисту. Необхідно пам'ятати, що доцільним є спільне вивчення техніко-тактичних дій. Наприклад, ловіння й передачі м'яча, захисні переміщення й навички особистого захисту, розвиток фізичних якостей одночасно з удосконаленням техніко-тактичних дій [2, 1].

На заключному етапі уроку застосовується аутогенне тренування, що відіграє велику роль у формуванні компетентного ставлення до свого здоров'я.

Таким чином, можна зробити висновки, що спортивні ігри мають велике виховне значення, всебічно розвивають людину. Важливо, щоб спортивні ігри використовувалися доцільно, їх необхідно ретельно підбирати відповідно до мети заняття, їх розумне, доцільне й постійне застосування дозволить викладачеві урізноманітнити заняття, підвищити його емоційність та щільність, сформувані потрібні фізичні якості, потрібні майбутнім фахівцям тої чи іншої сфери. Все вище викладене доводить, що фізичне виховання учнів із використанням спортивних ігор є активним методом формування здоров'язберезувальної компетентності на уроках фізичної культури.

Актуальними є подальші дослідження щодо формування здоров'язберезувальної компетентності на уроках фізичної культури методами спортивних ігор.

Література:

1. Ващенко О.М. Організація і методика здоров'язберезувальної діяльності молодших школярів: навч - метод. посіб. Київ: навчальна книга, 2017. 39 с.
2. Горашук В.П. Формирование культуры здоровья школьников (теория и практика). Луганск: Альма-матер, 2003. С. 4.
3. Єрмолова В.М. Навчаємо граючись: метод. посіб. Київ: Література ЛТД, 2012. 208 с.
4. Журнал. Фізичне виховання в рідній школі. №4. 2016. 48с

5. Інформаційні матеріали щодо стану здоров'я дітей в Україні та основних чинників, які впливають на його збереження // Інформ. зб. МОН України. 2017. № 16. С. 23-25.
6. Кириленко С. В. Розвиток педагогічних технологій формування культури здоров'я старшокласників // Рідна школа. 2003. №11 (886). С. 50
7. Литвинова С. Г. Хмарні сервіси Office 365: навч. посіб. Київ: Компрінт, 2015. 170 с.
8. Навчання здоровому способу життя на засадах розвитку навчання через систему шкільної освіти: оцінка ситуації: навч.- метод. посіб. Київ: ДІПСМ, 2004. 245с.
9. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. Київ: Шк. світ, 2001. 24с.

Пашкова Людмила Анатоліївна,

учитель загальноосвітнього навчального закладу № 6 м. Шостка

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА САМООСВІТИ ВЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ

Входження України у європейський та світовий соціокультурний простір, вимагає змін у підготовці педагогів, а саме формування в майбутніх вчителів професійної компетентності. Професійна компетентність в педагогічній сфері розглядається як: педагогічна компетентність, психолого-педагогічна компетентність, професійно-педагогічна компетентність, компетентність вчителя. Розвитку професійної компетентності вчителя присвячені роботи багатьох науковців. Між тим, до цих пір не існує загальноприйнятого визначення цього поняття, дослідники здебільше вивчають лише окремі його сторони. Існує дуже багато підходів до визначення професійної компетентності вчителя наприклад такі трактування цього поняття:

– професійна компетентність – це властивість особистості, що виявляється в здатності до педагогічної діяльності;

– професійна компетентність – це єдність теоретичної й практичної готовності педагога до здійснення педагогічної діяльності;

– професійна компетентність – це спроможність результативно діяти, ефективно розв'язувати стандартні та проблемні ситуації, що виникають у педагогічній діяльності.

Отже, можемо зробити такі висновки, що професійна компетентність вчителя математики розглядається як:

– властивість особистості, що виявляється в здатності до педагогічної діяльності, а саме до організації навчально-виховного процесу на рівні сучасних вимог;

– єдність теоретичної й практичної готовності педагога до здійснення педагогічної діяльності;

– спроможність результативно діяти, ефективно розв'язувати стандартні та проблемні ситуації, що виникають в процесі навчання учнів математики.

Удосконалення рівня професійної компетентності – один із основних напрямків реформування освіти. Головні нормативно-правові документи Міністерства освіти і науки України свідчать: «Педагогічні та науково-педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру». (Закон України «Про освіту»). «Підготовка педагогічних і науково-педагогічних працівників, їх професійне самовдосконалення – важлива умова модернізації освіти» (Національна доктрина розвитку

освіти). Таким чином, основним напрямком удосконалення рівня професійної компетентності вчителя є професійне самовдосконалення шляхом цілеспрямованої самоосвітньої діяльності.

Нові освітні технології сприяють поступовому зміцненню співвідношення «освіта – самоосвіта» до домінування самоосвіти. Швидкий розвиток сучасної науки, постійне нарощування інформації, підвищення вимог до будь-якого професіонала щодо його професійної компетентності потребують від кожної особистості прагнення й уміння систематично та наполегливо займатися самоосвітою.

Сучасна ж педагогіка має потребу у висококваліфікованих спеціалістах, які здатні творчо підходити до організації навчально-виховного процесу та досягати високих якісних результатів. Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що виникає потреба в досконалій організації та управлінні самоосвітньою діяльністю педагогів. Педагогічні працівники повинні бути здатні до безупинного самовдосконалення, орієнтованого на відповідність динаміці дійсності.

«Якщо людина не знає, до якої мети вона рухається, для неї жоден вітер не буде попутним»(Сенека). Ці слова дуже вдало розкривають зміст самоосвіти педагогів. Завдяки моніторингу особистої педагогічної діяльності відбувається накопичення інформації про рівень самоосвіти педагога. Таким чином, у кожного педагога з'являється можливість прогнозувати та моделювати особистий розвиток, забезпечуючи безперервне професійне зростання.

Самоосвіта – це безперервний процес саморозвитку та самовдосконалення. Механізм самоосвіти – це самоформування (яким я себе зроблю, яким я себе уявляю). Самоосвіта – це усвідомлений рух від: «Я» РЕАЛЬНЕ – «Я» ІДЕАЛЬНЕ – «Я» СФОРМОВАНЕ

Відмінною рисою самоосвіти педагога є те, що результатом його роботи виступає не лише самовдосконалення в особистому та професійному плані, а й розвиток учнів. Вчитель повинен досягти успіху, щоб досягли учні, а учні повинні досягнути успіху, щоб його досягло суспільство.

Н.В.Бухлова пропонує розглядати самоосвітню діяльність як сукупність декількох «само-»:

- Самооцінка – вміння оцінювати свої можливості;
- Самооблік – вміння вибирати своє місце в житті, у суспільстві, усвідомити свої інтереси;
- Самоорганізація – вміння знайти джерело пізнання й адекватні своїм можливостям форми самоосвіти, планувати, організовувати робоче місце та діяльність;
- Самореалізація – реалізація особистістю своїх можливостей;
- Самокритичність – вміння критично оцінювати переваги та недоліки власної роботи;
- Самоконтроль – здатність контролювати свою діяльність;
- Саморозвиток – результат самоосвіти.

Шляхом досконалої організації самоосвітньої діяльності постійно удосконалюється професійна майстерність учителя, як наслідок, формується авторитет педагога серед учнів, батьків, колег. «Творчість – це виживання», - вказує К.Роджерс. Таким чином, творчопрацюючи педагог сам створює свій особливий імідж. Імідж, який сприймається, - це той образ, який бачать інші. Частіше бажаний імідж формується згідно із соціально прийнятою моделлю вчителя-майстера.

Модель вчителя-майстра

Професійність

– Знання предмета діяльності (учитель повинен вільно і гучно оперувати інформацією, бачити зв'язок в складній структурі доказів, уміти легко подовати учням знання і націлювати їх на оволодіння ними);

- Любов до дітей (віра в потенційні можливості учнів);
- Розумна вимогливість (дисциплінує учня);
- Педагогічний такт (створення толерантних стосунків);
- Педагогічне передбачення (уміння визначити можливі утруднення);
- Іноваційність науково-педагогічного мислення

Компетентності

- Інтелектуальна компетентність (наукові знання);
- Психологічна компетентність; Управлінська компетентність (базові вміння);
- Мотиваційна компетентність;
- Проективна компетентність; Методична компетентність

Особисті якості:

– Високий рівень соціальної відповідальності;

– Прагнення до самоосвіти (тісно пов'язане із зацікавленістю вчителя, натхнення до роботи, що, у свою чергу, підвищує емоційно-вольовий вплив педагога на учнів); духовна культура, справжня інтелігентність;

– Гуманність, оптимізм, почуття гумору; критичність і самокритичність; Креативність мислення

Творчі якості

– Креативність (здібність виробляти нові ідеї);

– Інтуїція (виявлення суттєвості);

– Дивергентність (здібність мати декілька підходів до рішення однієї проблеми);

– Оригінальність (наявність творчої уяви до підходу); Асоціативність (вміння проводити аналогію)

Наслідком цього є продуктивність:

- зростання професійного рівня;
- сучасність та ефективність виконання прийнятих рішень;
- високий ступень навченості учнів;
- високий рівень вихованості учнів.

На мою думку, у формуванні професійних компетентностей учителів дуже важливу роль відіграє самоосвіта та наполеглива праця над собою, вдосконалення своїх знань та вмінь.

Учитель – автор, але його слухачі і глядачі не аплодують йому.

Він – скульптор, але його праці ніхто не бачить

Він – лікар, але його пацієнти рідко дякують йому за лікування і не завжди хочуть лікуватися . Де ж йому взяти сил для щоденного натхнення?

Лише в самому собі, лише в усвідомленні величчї своєї праці

С. Соловейчик

Література:

1. Педагогічна майстерність: підручник. за ред. І.А. Зязюна. К.: Вища школа, 2004. 286 с.

2. Професійна освіта: словник: навч. посібник / уклад. С.У.Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г.Ничкало. К.: Вища школа, 2000. 380 с.

3.Скворцова С.О. Професійна компетентність вчителя: зміст поняття // Наука і освіта. 2009. № 4. С. 93-94.

4. Біляковська О.О. Професійна компетентність учителя як складова ефективної педагогічної діяльності URL:37.013-051

5.Сергієнко Н.Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя [URL://http://tme.umo.edu.ua](http://tme.umo.edu.ua)

6.Професійна компетентність учителя. Б-ка Уманського педагогічного університету URL:<http://library.udpu.org.ua/chytachevi/bibliografichni-ohliady/21-profesiina-kompetentnist-uchytelia>

7. Петрікова Н.І. Професійна компетентність учителя - важлива складова якісної освіти URL:http://osvita.ua/school/lessons_summary/administration/34011/

Перлик Вікторія Володимирівна,
старший викладач кафедри професійної освіти та менеджменту
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ОПОРНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД

Цього року на шкільну освіту чекають кардинальні реформи, особливо в сільській місцевості. «Зараз нам необхідно турбуватися саме про середню школу», - озвучив голова уряду. – Саме для того щоб середня освіта стала якісною, уряд запропонував новий проект опорних шкіл. Це нова система якісної освіти для дітей, які навчаються в маленьких містечках і селищах. Створюється система, де базова школа матиме інвестиції в навчання і якісні знання».

Міністерство освіти і науки України планує створити систему опорних шкіл. Опорні школи створюватимуть у межах децентралізації освіти й оптимізації мережі шкіл. Об'єднані громади самостійно визначатимуть структуру навчальних закладів. Про це в інтерв'ю «Громадському радіо» повідомив заступник Міністра освіти і науки Павло Хобзей. «В Україні сьогодні відбувається процес децентралізації. Ми вже давно говорили про освітні округи. Те, що раніше було освітнім округом, зараз є об'єднаною територіальною громадою. Ці громади є різної величини. Йдеться, передусім, про сільську місцевість. Ми вибираємо певну школу, даємо їй певні критерії, а школи, що є навколо неї, стають її філіями. Призначаємо одного директора. Для цього у нас існують інвестиційні програми, які допоможуть створити якісну матеріальну базу. В бюджеті цього року закладено 200 млн грн. для інвестування пілотних опорних шкіл», - сказав П. Хобзей.

Опорний заклад – навчальний заклад, що надає повну загальну середню освіту, забезпечений кваліфікованими педагогічними кадрами, має сучасну матеріально-технічну і навчально-методичну базу, зручне розташування і забезпечує до профільну підготовку та профільне навчання, поглиблене вивчення окремих предметів. *З положення про освітній округ.*

Насамперед ми маємо з'ясувати поняття «децентралізація», «територіальна громада», «освітні округи», «система опорних шкіл», від розуміння яких залежить отримання оптимального рішення для покращення узгодженості механізмів впровадження державної освітньої програми на регіональному та місцевому рівнях.

Децентралізація – процес перерозподілу або диспергування функцій, повноважень, людей або речей від центрального управління (*Вікіпедія: uk.wikipedia.org/wiki*).

Територіальна громада – жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр (*Вікіпедія: uk.wikipedia.org/wiki*). Основними її ознаками є спільні територія існування, інтереси під час вирішення питань життєдіяльності, соціальна взаємодія у процесі вирішення цих інтересів, психологічна самоідентифікація кожного члена з громадою, комунальна власність, сплачування комунальних податків.

Така територіальна освітня система лише тоді буде ефективною й забезпечить освіту високої якості, коли з найбільшою можливістю задовольнятиме потреби соціального замовлення.

Тому з'являється необхідність продовжити упровадження освітніх округів як прояву нового підходу до управління якістю освіти та розвитку середньої освіти на місцевому рівні: безпосереднього управління діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів, створення умов оптимального функціонування та розвитку закладів освіти.

Освітній округ – один із прикладів горизонтальної форми самоврядування та кооперації в освіті. Межі освітнього округу не обов'язково мають збігатися з адміністративно-територіальним розподілом міста (*Вікіпедія: uk.wikipedia.org/wiki*).

Територіальну громаду можна розподілити на один або декілька освітніх округів, до складу яких мають входити дошкільні, загальноосвітні, позашкільні навчальні заклади, філії школи юних математиків, юних філологів, відділення центру розвитку обдарованої молоді тощо, а також за згодою – заклади культури та вищі навчальні заклади. Центрами освітнього округу є опорні загальноосвітні навчальні заклади, дошкільні заклади освіти тощо. Вони діють на підставі Положення про опорний заклад освітнього округу. Управління освітнім округом здійснюють на колегіальних засадах координаційною радою освітнього округу, до складу якої входять представники управління освіти та навчально-методичного центру, керівники всіх суб'єктів освітнього округу, представники громади та батьків. Науковий, навчально-методичний, психолого-педагогічний супровід діяльності освітніх округів здійснює відповідна сервісно-ресурсна методична служба громади.

Отже, сьогодні найактуальнішою є проблема доступності до якісної освіти. Єдиний засіб зробити якісну освіту доступною – відмовитись від думки створення біля кожного будинку своєї школи. Мають бути базові опорні заклади, де зосереджені сучасні освітні ресурси, яких немає в окремо розташованій школі. А освітній округ – один із можливих варіантів в освітній мережі певного розміру створити необхідні й достатні умови для отримання освіти того чи іншого змісту і рівня в опорній школі.

Тому серед критеріїв підбору територій для об'єднання в освітні округи має бути критерій забезпечення рівного доступу до якісної освіти всіма учасниками освітнього процесу шляхом надання повноти якісних освітніх послуг.

Тобто на території освітнього округу має бути все, що потрібно для якісної освітньої системи, починаючи від дошкільних установ, опорних і професійних навчальних закладів та вищими навчальними закладами. При цьому звільнення та перерозподіл ресурсів між освітніми

зкладами мають сприяти створенню нових освітніх можливостей, зокрема і розвитку матеріально-технічної бази відповідно до сучасних вимог.

Отже, округ не може створюватись як реакція на погіршення стану, як «удосконалення» старої системи. Його створення повинно бути орієнтоване на модернізацію та підвищення якості освіти за умов майбутньої 12-річної школи.

Головна мета майбутньої 12-річної школи – підвищення якості освіти та її відповідність сучасним стандартам на підставі ефективного використання потенціалу ресурсів кожного навчального закладу, координації та консолідації зусиль усіх суб'єктів освітнього округу на базі опорних і базових профільних шкіл.

Опорна школа є базовим навчальним закладом з організації різних напрямів профільної роботи в регіоні; у практичній діяльності розрізняють опорну школу з питань військово-патріотичного виховання; опорну школу з питань художньо-естетичного виховання тощо; опорну школу освітнього округу. У сільській місцевості опорна школа має входити до складу освітнього округу. Отже, опорна школа є локальним базовим майданчиком із забезпечення якісних освітнянських послуг, яка забезпечує рівний доступ до якісної та профільної освіти всім учасникам навчального процесу.

Створення мережі опорних шкіл пріоритетом Плану діяльності Уряду, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 травня 2016 року № 418. При цьому було визначено процедуру створення опорної школи. А саме головним нормативно-правовим актом, що урегулює питання створення представницьким органом місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад, районними радами (далі – засновники) опорних закладів та їх філій є Положення про освітній округ, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 року №777 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 20 січня 2016 року № 79) (далі – Положення).

Алгоритм створення опорної школи такий:

- 1) Підготовка до прийняття рішення засновником про створення опорного закладу (п. 5 Положення).
- 2) Затвердження умов і проведення конкурсу засновником для визначення опорного закладу серед підпорядкованих йому загальноосвітніх навчальних закладів (п. 6 Положення).
- 3) Прийняття рішення про створення опорного закладу, його філій (п. 7 Положення) у порядку, визначеному Законом України «Про місцеве самоврядування».

Як основний варіант рішення має бути прийняте про реорганізацію загальноосвітніх навчальних закладів шляхом приєднання – визначення одного загальноосвітнього навчального закладу (юридичної особи) як опорного та приєднання до нього інших загальноосвітніх навчальних закладів як структурних підрозділів – філій (із одночасним припиненням їх як юридичних осіб) відповідно до вимог Цивільного та Господарського кодексів України, а також відповідно до вимог трудового законодавства, оскільки відповідна реорганізація тягне за собою зміни суттєвих умов праці та скорочення працівників.

Рішення має вирішити основні питання діяльності опорних закладів та їх філій, у тому числі щодо затвердження установчих документів (статуту, положень) і визначення відповідальних осіб за державну реєстрацію опорного закладу як юридичної особи.

4) Державна реєстрація опорного закладу як юридичної особи відповідно до вимог Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань».

5) Вирішення відповідним органом управління освітою кадрових і фінансових питань діяльності опорного закладу, зокрема затвердження штатного розкладу – призначення директора та його заступників, завідувачів філій, їх заступників, інших педагогічних працівників згідно з Законом України «Про загальну середню освіту» та трудовим законодавством, а також вирішення питань фінансування (затвердження кошторису) та порядку ведення бухгалтерського обліку опорного закладу.

Отже, ми маємо усвідомити : щоб отримати бажаний результат, особливого значення набуває управління, навчання та виховання за умов компетентнісного підходу, який, насамперед, потребує від педагогів та їхніх керівників нових знань і вмінь, пов'язаних із розширенням різних комунікацій та розвитку його соціальної ролі в комунікативних зв'язках не тільки з учасниками освітнього процесу, а й з владою, громадою, бізнесом.

Література:

1. Офіційний веб-сайт Міністерства освіти та науки України. [Електронний ресурс]. URL:<http://www.mon.gov.ua>.
2. Офіційний веб-сайт Інститут інноваційних технологій і змісту освіти. [Електронний ресурс]. URL:<http://iitzo.gov.ua>.
3. Офіційний веб-сайт Національної академії педагогічних наук України. [Електронний ресурс]. URL:<http://www.ipv.org.ua>.

Понирко Галина Федосіївна,
вчитель хімії Глухівської ЗОШ I-III ст. №3
Глухівської міської ради Сумської області

ТВОРЧИЙ УЧИТЕЛЬ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті схарактеризовано необхідність забезпечення навчально-виховного процесу школи творчим вчителем, котрий є конкурентоздатним в умовах нової української школи. Представлено власний досвід учителя хімії в рамках формування його творчості та креативності в ході спільної діяльності з учнями.

Ключові слова: нова українська школа, вчитель, конкурентоздатність, творчість, креативність, якості творчої особистості.

Учитель – це людина, від якої залежить реалізація всіх освітніх реформ в Україні. Без нього будь-які зміни будуть неможливими, а тому якщо він хоче щось змінити, повинен починати з себе. У концепції нової української школи знаходимо, що метою повної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України; здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою; має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя; готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності [2].

Відтак, сьогодення вимагає від кожного вчителя відповідальності за свою роботу, відмови від стандартних форм і методів навчання, вміння творчо працювати. Саме від його професійної

підготовки, кваліфікації, творчої майстерності залежить організація навчання, ефективність кожного уроку. Чим більше вчитель розвиває й удосконалює себе, чим повніше реалізує свої можливості, тим цікавішим стає для своїх учнів, тим вагомим буде його внесок у шкільну діяльність.

Нова українська школа потребує не просто вчителя, а агента змін, який має високу фахову кваліфікацію та професійну культуру, здатний об'єктивно осмислювати педагогічні явища й факти, критично оцінювати й творчо сприймати педагогічну дійсність. До школярів має прийти вчитель-лідер, котрий може вести за собою, любить дітей та свій предмет і фахово його викладає. Місія нової школи – допомогти та розвинути здібності, таланти та можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем і учнем [2].

Головне завдання вчителя сучасної української школи – не «донести», «пояснити» та «показати» учням, а організувати спільний пошук розв'язання завдання, що виникло перед учасниками освітнього процесу. Вчитель виступає як режисер міні-вистави, що народжується безпосередньо в класі. Нові умови навчання потребують від педагога вміння вислухати всіх охочих із кожного питання, не відкидаючи жодної відповіді, стати на позицію кожного, хто відповідає, щоб зрозуміти логіку його міркування та знайти вихід із постійно мінливої навчальної ситуації. А тому вчитель – це креативна особистість, яка творчо плекає українську ідентичність.

У психологічній літературі поняття «креативність» і «творчість» чітко диференціюють. Під творчістю розуміють діяльність, результатом якої є створення чогось нового індивідуально-неповторного, а під креативністю – здатність до творчості, яка обумовлена комплексом інтелектуальних та особистісних якостей, що сприяють становленню і прояву творчості [3].

Отже, креативний вчитель, наділений здатністю до творчості, вдихає в наукові факти, гіпотези та теорії нове життя, відкриває учням шлях до їх розуміння, спонукає до пізнання, веде до успіху. Чим вищою є креативність вчителя, тим більше шансів для розвитку творчого потенціалу в учнів.

Зазначимо, що творчість – важлива умова в становленні самого педагога. Вітчизняною та закордонною наукою накопичено певний досвід у розробці основних теоретичних передумов формування творчої особистості педагога. Цю проблематику розкрито в працях І. Бонь, О. Гур'янова, Н. Стельмах, Н. Шварп, Н. Язан та ін. Учені виокремлюють пріоритетні якості творчої особистості вчителя. Схарактеризуємо найважливіші з них.

Прагнення до самореалізації. Одна з вищих потреб особистості, що виявляється в реалізації власних творчих сил і здібностей, у постійному зростанні та збагаченні власних внутрішніх можливостей, у підвищенні своєї професійної діяльності, в орієнтації на загальнолюдські цінності.

Захоплення справою як покликанням. Висока зацікавленість вчительською справою, ототожнення себе з нею, глибока задоволеність і, разом з тим, постійна готовність удосконалювати справу.

Автентичність особистості. Щира та відверта позиція щодо ставлення до себе та інших, небажання ховатися за умовними масками, ховати свої спрямування, думки та переконання, власні індивідуальні особливості.

Незалежність щодо суджень. Здатність особистості до висловлювання власних суджень, не пристосовуючись до думки інших; повна самостійність в оцінках.

Упевненість у власних силах. Оцінка своїх сил та можливостей адекватна досвіду: вибір цілей і задач, які людина здатна вирішувати на високому рівні якості, відсутність невиправданої тривожності під час вибору та реалізації цілей.

Індивідуальність і гнучкість. Здатність до самостійної постановки цілей та зміни їх залежно від умов діяльності, вести інших за собою, бути оригінальним і неупередженим під час вирішення проблем, що виникають.

Критичність і високий ступінь рефлексії. Постійна увага до адекватності власних дій і вчинків, нетерпимість до недоліків і непродуманих рішень, уміння вчитися на помилках, постійний аналіз та осмислення власної діяльності.

Дитяча сприйнятливості і відкритість у ставленні до нового. Поєднання зрілої думки з дитячою свіжістю сприйняття [1].

На нашу думку, усі якості творчого вчителя реалізуються і розвиваються в процесі роботи з обдарованими учнями, зокрема з хімії.

Виявлення обдарованих дітей починається ще з початкової школи на основі спостережень, у ході вивчення психологічних особливостей розвитку, логічного мислення, уваги, оригінальності суджень. Заздалегідь спілкуючись з учителями молодших класів, ми з'ясуємо, які учні цікавляться природничими дисциплінами, мають високий рівень розвитку пізнавальної активності. Але, як показує практика, для глибокого опанування знаннями з хімії, потрібні насамперед знання з математики, уміння критично мислити, аналізувати. Перш ніж починати роботу з дітьми звертаємо увагу навіть на те, в яких гуртках вони займаються чи часто змінюються їх інтереси.

Перше знайомство учнів з хімією відбувається на уроках природознавства в 5 класі, де за програмою ми вивчаємо деякі хімічні поняття, виконуємо практичні роботи, вперше знайомимося з хімічними явищами. І хоча це відбувається на ознайомчому рівні, уже навіть на цьому етапі можна помітити учнів, які особливо зацікавились дослідженнями й із задоволенням виконують домашні експерименти. У цьому аспекті важливо не пропустити момент, підхопити цю зацікавленість, підтримати і розвивати далі у двох напрямках.

Перший напрям – це підтримувати в учнів інтерес і бажання вчитися на уроці. Дуже вагому роль у цьому відіграють перші уроки з курсу хімії. Наскільки вчитель податиме їх яскраво, цікаво і емоційно, настільки діти схочуть дізнатися про захопливий світ хімічних сполук, про їх застосування в побуті. Хімія – особливий предмет, він формує не тільки теоретичні знання, але й практичні навички. Вже багато років практикуємо вирощування кристалів, що робиться учнями із задоволенням. У кабінеті вже є ціла колекція робіт юних дослідників, які не завжди мають високі оцінки на уроках. Також ми намагаємося підібрати яскраві досліди, де відбувається зміна кольору, виділення газу, осаду. Зорієнтовуємо учнів на те, що через певний час вони не тільки самостійно зможуть проводити ці реакції, але зможуть пояснити що відбувається, самостійно підібрати реагенти, визначити речовини. Саме в цей час з'являються ті, хто бажає відвідувати хімічний гурток, ті, хто ставить нестандартні для їх віку запитання і ті, хто зацікавився хімічними експериментами. З цими дітьми переходимо до другого напрямку розвитку – готуємо до інтелектуальних змагань, учнівських олімпіад.

Підготовка до олімпіад триває протягом усього року. Справа це далеко не проста й має такі особливості:

- проводиться на суто добровільних засадах під час відвідування учнями факультативів, гуртків, індивідуальних консультацій;
- підготовка учнів включає випереджальне опанування змісту навчального предмета та розгляд позапрограмового матеріалу;
- розглядаються завдання підвищеної складності з врахуванням навчального навантаження, що відповідає розумовому рівню здібного учня.

На перших етапах намагаємося підібрати такі завдання, розв'язання яких створює ситуацію успіху, що є необхідною умовою для подальшої мотивації учнів. Приділяємо значну увагу формуванню в учнів позитивних психологічних якостей-впевненості в собі, наполегливості. Важливим є розширення кола інтересів через міжпредметні зв'язки, тому часто співпрацюємо зі своїми колегами, особливо вчителями математики та фізики.

Під час підготовки практикуємо заняття в різнорівневих групах, де учні старших класів виступають в ролі наставників і передають свій досвід участі в олімпіадах молодшим. Це розвиває вміння пояснити, донести свою думку, знайти різні способи виконання завдання. Таким чином, із року в рік відбувається наступність, формуються взаємостосунки між учнями, доброзичливий мікроклімат в групі. Стало доброю традицією обговорення результатів участі в олімпіаді за «круглим столом». Ні в якому випадку не можна дорікати учневі за те, що він не показав очікуваного результату. Похвала і вдячність учням за їх роботу, старанність.

Можливо, не всі учні збережуть інтерес до хімії, бо вона досить складна наука, та якщо для когось це стане поштовхом для подальшого вивчення предмета в виші, поставлену нами мету буде досягнуто.

Вважаємо, що в будь-якій роботі ніколи не можна зупинятися на досягнутому, а в навчанні учнів тим паче. Як тільки вчитель хоча б на хвилинку подумає про те, що він вже всього досягнув, він перестає бути творчим вчителем. Саме постійний пошук, постійне прагнення до вдосконалення є рушійною силою праці вчителя, а відтак, визначає його успішну професійну діяльність. Письменниця Марієтта Шагінян зазначала: «Учитель на все життя запам'ятовується людям як особистість, як характер, як індивідуальність. Мені здається, сила дії уроку, його запам'ятовуваність, а головне – органічне сплетіння чогось пізнаного розумом з чимось таким, що увійшло у волю і совість, тобто ідеал поєднання навчання з вихованням, – цілком залежить не від якихось теоретичних хитромудрощів учених і методистів, а саме від особи самого вчителя, від його персональної чарівності, від оригінальності його характеру, від виразності та небанальної його поведінки в класі...» [4].

Література:

1. Гекало Л. Розвиток творчого потенціалу педагога // Перша всеукраїнська газета для першого вчителя : «Початкова освіта», 2014. № 10. С. 43-49.
2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / за ред. М. Грищенко. К., 2016. 40 с.
3. Методи вивчення психічного розвитку дитини-дошкільника / Інститут психології АПН України. К.: Світоч, 2003.
4. Пушкар Ф.П. Шлях до історичного Олімпу [Електронний ресурс]: URL:http://historyshostka.blogspot.com/p/blog-page_4769.html

Поставний Олександр Валерійович,

методист районного методичного кабінету
відділу освіти Сумської районної державної адміністрації

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ СИЛОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Завданнями фізичного виховання дітей старшого шкільного віку є зміцнення здоров'я, поглиблення знань основ спортивного тренування і самоконтролю, сприяння всебічному фізичному розвитку всіх рухових якостей, а зокрема сили, досягнення і підтримання високої працездатності в процесі навчання, формування стійкої мотивації до самостійних занять фізичними вправами.

Основним засобом розвитку силових здібностей є силові вправи. Ці вправи направлено стимулюють збільшення ступеню напруги м'язів, а значить ступінь їх функціональних можливостей.

Розвиток силових здібностей однаково необхідний для юнаків та дівчат старшого шкільного віку, адже зі збільшенням силових показників у ході тренувань і уроків фізичної культури та самостійних занять збільшується рівень їх загартованості, працездатності та здатності протистояти життєвим труднощам.

Але слід зазначити, що розвивати силу можна у кількох напрямках відповідно до її видів. Наприклад, для розвитку максимальної сили треба поєднувати вправи, направлені на збільшення внутрішньом'язової координації, міжм'язової координації та м'язової маси. Для розвитку вибухової сили застосовуються вправи з обтяженням маси предметів (штанга, гирі тощо), вправи балістичного характеру (метання різних предметів, стрибки тощо), вправи в швидкісних (вибухових) ізометричних напруженнях м'язів, тощо. Розвиток силової витривалості схожий на розвиток загальної витривалості, відмінністю є те, що при вихованні силової витривалості застосовуються різноманітні обтяження.

Отже прояви усіх видів такої фізичної якості як сила однаково необхідні у всебічному фізичному розвитку старшого підлітка. Розглянемо методику розвитку сили на прикладі вправ, направлених на збільшення м'язової маси. Суть напрямку силової підготовки полягає в організації тренувального процесу так, щоб він сприяв інтенсивному розщепленню білків у м'язах, що несуть основне навантаження. Продукти розщеплення білків стимулюють їх синтез у період відновлення з подальшою суперкомпенсацією міозину і відповідним зростанням м'язової маси. Розвивати силу шляхом переважного зростання м'язової маси найбільш доцільно в роботі з підлітками, особливо юнаками. Це буде сприяти не тільки розвитку власне сили, а й загальному зміцненню опорно-рухового апарату, підвищенню функціональних можливостей вегетативної системи.

Для розвитку м'язової маси найбільш ефективними є вправи з обтяженням маси предметів, з подоланням опору еластичних предметів і вправи на спеціальних тренажерах. Досить ефективними є також вправи з партнером та вправи на подолання опору власного тіла з додатковим обтяженням. Виконувати зазначені вправи доцільно, використовуючи інтервальний і комбінований методи, дотримуючись низки методичних положень. Величина зовнішнього опору підбирається індивідуально і повинна бути такою, щоб підліток міг його долати протягом 20-35

сек. За цей період напруженої роботи в м'язах вичерпуються запаси фосфогенів і активізується розщеплення білків. За меншої тривалості вправи (до 10 сек.) розщеплення білків практично не відбувається а не вичерпні запаси креатин фосфату швидко відновлюють дефіцит АТФ у паузах відпочинку між вправами. При тривалості роботи 40-45 сек. активність розщеплення білків буде незначною, що також не буде сприяти ефективному зростанню м'язової маси.

Важливе значення для розвитку м'язової маси має темп виконання динамічних вправ. Спостереження засвідчують, що найбільший тренувальний ефект досягається при виконанні долаючої фази руху за 1-1,5 сек., поступаючої – за 2-3 сек. Наприклад, у жимі штанги лежачи на вижимання витрачається 1 сек., а опускання у в.п. – 2 сек. За такого темпу на одноразове виконання конкретної фізичної вправи витрачається від 3-х до 4,5 сек. Якщо оптимальну тривалість роботи (20-35 сек.) поділити на оптимальну тривалість одного руху (3 – 4,5 сек.), ми визначимо необхідну кількість повторень вправи в одному підході – від 6-8 до 10-12 разів.

Кількість підходів для розвитку конкретної м'язової групи зумовлюється рівнем фізичної підготовленості людини. Так початківці виконують, як правило, 2-3 підходи, а фізично добре підготовлені – до 5-6 підходів на одну групу м'язів. Після виконання необхідної кількості підходів для однієї групи м'язів починають тренувати іншу групу м'язів. При цьому спочатку виконують вправи для більш масивних м'язових груп, а потім для дрібних. Між підходами застосовується екстримальний варіант відпочинку (ЧСС повинна відновитися від 100 – 120 уд/хв). Між серіями вправ для різних м'язових груп доцільно застосовувати повний інтервал відпочинку (ЧСС повинна відновлюватися до 90 - 100 уд/хв). Характер відпочинку між підходами – активний (повільна ходьба, вправи на відновлення дихання, розслаблення і т.і.), а між серіями вправ для різних груп м'язів – комбінований.

Як бачимо, тренування з розвитку м'язової маси вимагає значних затрат часу (багато повторень вправи з відносно тривалими інтервалами відпочинку) і великих затрат енергії, тому в межах одного заняття доцільно навантажувати не більше 1/3 скелетних м'язів. Наприклад, робота тільки з м'язами рук і плечового поясу або тільки м'язи тулуба. У системі суміжних занять заняття з розвитку м'язової маси можна вирішувати двома шляхами:

1. Почерговий розвиток різних груп м'язів. Наприклад: I-е заняття - м'язи ніг і тазу, II-е заняття - м'язи тулуба, III-є заняття - м'язи рук і плечового поясу. У подальших заняттях багаторазово повторюється цей цикл протягом 4-6 тижнів без зміни тренувальної програми. Після 4-6 тижнів тренувальну програму змінюють, оскільки до вправ попередньої програми організм уже адаптувався і не відповідатиме адекватним зростанням м'язової маси та сили.

Як засвідчує практика, така побудова суміжних занять дає досить високий тренувальний ефект у роботі з дітьми старшого шкільного віку.

2. Концентрований розвиток декількох м'язових груп. Протягом 4-6 тижнів на кожному занятті виконується робота з розвитку одних і тих же м'язових груп. При цьому необхідно враховувати, що активізація білкового синтезу розвивається дуже повільно і після великого навантаження триває протягом 48-72 год. Тому повторні великі навантаження на одні і ті ж групи м'язів можна планувати не частіше ніж через 2-3 дні. Надалі за необхідності може бути продовжена робота з розвитку маси тих самих м'язів. Але для підвищення тренувального ефекту доцільно застосовувати інші фізичні вправи. Якщо ж планованого тренувального ефекту було досягнуто, то можна перейти до розвитку інших груп м'язів.

Для подальшого збереження досягнутого тренувального ефекту варто продовжувати виконання силових вправ і для тих груп м'язів, які вже досить розвинені. Для цього необхідно застосовувати силові навантаження, які складають 30-40% у межах розвивального циклу.

Зі зростанням маси м'язів і їх сили повинна адекватно зростати і величина тренувальних обтяжень, яка завжди повинна бути такою, щоб людина могла її подолати від 5-6 до 10-12 разів в одному підході.

У процесі силової підготовки дуже важливо здійснювати адекватний розвиток м'язів, які забезпечують виконання протилежно спрямованих рухів. Наприклад, робота над розвитком сили м'язів-згиначів тулуба вимагає виконання аналогічної роботи над розвитком м'язів-розгиначів тулуба; зростання сили згиначів плеча вимагає відповідного розвитку сили розгиначів і т.п. Якщо не забезпечується відповідність між рівнем розвитку м'язових груп конкретного суглоба (суглобів), які здійснюють рухи в протилежних напрямках, можуть виникнути негативні наслідки: порушення постави, неправильне положення суглобів, зростання загрози травматизму суглобових хрящів і сухожиль.

Отже, розвиток силових здібностей, який так необхідний для формування опорно-рухового апарату у юному віці, потребує довгої, планомірної та послідовної роботи, яку слід поєднувати із розвитком інших фізичних якостей, таких як витривалість, гнучкість та швидкість. У тренувальному та навчальному процесі потрібно контролювати та при необхідності, коригувати досягнутий рівень силових якостей школярів. Для цього використовують різноманітні вправи – тести, які дозволяють оцінити ефективність тренувальної чи навчальної програми, здійснюють контроль за веденням учнями щоденника силових показників, здійснюють корегування техніки виконання самих силових вправ тощо.

Актуальними є подальші дослідження щодо розвитку силових здібностей у старшокласників та спостереження за динамікою їх зростання.

Джерела та література:

1. Булич А.Д., Здоровье человека: Биологическая основа жизнедеятельности и двигательной активности и её стимуляции. М.: Олимпийская литература, 2013. 158 с.
2. Виленська Т.Е. Фізичне виховання старшого шкільного віку: Навч. посібн. для студентів освітніх закладів середньої професійної освіти. Освіта, 2009. 256 с.
3. Теорія і методика фізичного виховання. Т.1 / За ред. Круцевич Т.Ю. К.: Олімпійська література, 2009. 424 с.
4. Хартманн Ю., Тюннеманн Х. Сучасне силове тренування. Берлін: Шпортферлаг, 2011. 336-338 с.
5. Холодов Ж.К., Кузнецов В.С. Развитие силовых качеств: учеб. пособие для ст. вузов. М.: Академия, 2010. 480 с.
6. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Ч. 1. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2011. 272 с.

Пронікова Ольга Костянтинівна,
керівник гуртка-методист Лебединського центру позашкільної освіти
Лебединської міської ради Сумської області

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ЯК СКЛАДОВОЇ ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАНЦІВ ПОЗАШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Творча компетентність все більше і більше починає розглядатися як характеристика творчої особистості, стиль життя, спосіб відносин зі світом. Однією зі складових творчої компетентності є прояв креативного мислення або креативності, розвиток якого допомагає впевненіше діяти в проблемних ситуаціях, здійснювати самостійний пошук вирішення завдань, адекватно реагувати на стрімкі зміни сучасності тощо[1]. Актуальність креативності у наш час очевидна, вона всюди: і в анкеті з працевлаштування, і в реалізації наших планів, і в кар'єрному зростанні, і в творчій самореалізації, і в культурі цивілізації, і в нестримному русі прогресу.

Креативність – це здатність до творчості, здатність створювати незвичайні речі, придумувати, знаходити, бачити світ якимось по-особливому, це творчість, яка корисна і на роботі, і в житті. Креативна людина придумує і фантазує, роблячи життя яскравіше, цікавіше, перетворюючи все у щось нове, неповторне.

Психологи [3], ніяк не можуть зійтися на єдиному визначенні терміну креативності, але всі однодумці знають, що креативність – це властивість бачити речі в новому незвичному світлі, знаходити унікальні рішення проблем. Дослідники цієї теми вважають, що креативність і інтелект – не одне і теж. Згідно з багаточисельними результатами компетентних досліджень, не всі люди з високим інтелектом володіють креативністю. В своїх дослідженнях вчені роблять акцент на різні складові процесу креативності, або виділяють як пріоритетну одну складову чи будують складну систему взаємодіючих процесів.

Дж. Гілфорд [4] описує шість параметрів креативності:

1. Здатність до виявлення і постановки проблеми.
2. Здатність до генерування великої кількості ідей.
3. Гнучкість – здатність продукувати різноманітні ідеї.
4. Оригінальність – здатність відповідати на подразники нестандартно.
5. Здатність удосконалити об'єкт, доповнюючи деталі.
6. Здатність вирішувати проблеми, тобто здатність до аналізу і синтезу.

У наш час особливо актуальна проблема творчого розвитку людини вже на самому початку його шляху, ще з дитинства. Володіючи такого роду вмінням справлятися з труднощами, дитина відчувається комфортніше в оточуючому світі, її соціалізація відбувається більш гармонійно. В той же час, сучасна стратегія в теорії та практиці освіти щодо розвитку творчих здібностей дитини характеризується певними суперечностями між соціальною значимістю розвитку креативного мислення та недостатньою розробленістю науково-методичного забезпечення для організації творчої діяльності учнів.

Позашкільна освіта, як одна з ланок системи освіти, є потужною базою та стартовою доріжкою для розвитку саме творчого, креативного мислення, що допомагає дитині орієнтуватися у величезному потоці інформації, а творчість – це той шлях, який може ефективно реалізувати цю мету. Концепція, умови та форми організації освітнього процесу в

позашкільному закладі освіти спрямовані на гармонійний, всебічний розвиток кожної дитини. Адже позашкільна освіта, як одна з ланок безперервної освіти в Україні, найближче знаходиться до проблеми розвитку креативного мислення особистості, бо творчість та креативність завжди знаходяться поряд [2].

Тому, щоб розвинути креативне мислення наших вихованців, перш за все, необхідно навчити їх бачити речі в новому ракурсі, тобто, шукати незвичайні способи застосування звичайних речей. Не потрібно замикати дітей за суспільні стереотипи. Задатки творчих здібностей, креативного мислення притаманні будь-якій дитині, треба тільки зуміти розкрити їх і розвинути. Для цього доцільно скласти модель формування та розвитку креативного мислення вихованців, основними складовими якої є:

- впровадження нетрадиційних форм навчання: заняття-екскурсія, заняття-інтерв'ю, заняття-конкурс, заняття-аукціон, майстер-клас, інтегровані заняття;

- залучення вихованців до реалізації творчих робіт та проектів: створення власних ескізів, робота над творчими проектами, персональні виставки, творчі звіти, презентації творчих проектів;

- стимулювання самостійного вирішення проблем: запровадження проблемного методу навчання, створення особистісно орієнтованої ситуації;

- використання нестандартних завдань: створення власного портфоліо, пошук додаткової інформації.

Але найважливішою умовою розв'язання проблеми формування та розвитку креативного мислення у вихованців позашкільного закладу є виховання педагогом власної креативності, він сам має бути творчою, професійною особистістю, прагнути подолати в собі сили інерції, шаблону, формальності у викладанні, адже китайський афоризм свідчить: «Якщо ви продовжуватимете робити те, що завжди робили, ви будете мати те, що маєте».

Література:

1. Волобуєва Т.Б. Розвиток творчої компетентності школярів // Управління школою. Харків, 2005. 110 с.
2. Герасименко О.В. Виховання творчої особистості у позашкільному навчальному закладі: від задумів до конкретних технологій // Педагогічна Сумщина. 2006. № 3. С. 39-40.
3. Гільбух Ю.З. Розумово обдарована дитина // Психологія, діагностика, педагогіка: Пер. з рос. К.: Фірма «Віпол», 1993. 75 с.

Радевич Вячеслав Олександрович,

учитель фізичної культури,

Конотопської ЗОШ I-III ст. №5 Конотопської міської ради Сумської області

РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ВСЕБІЧНОМУ РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Виховна робота вчителів фізичної культури має протистояти натиску масової «культури» низького ґатунку, а фактично – безкультур'я. Відтак, саме педагоги мають бути своєрідним еталоном, взірцем для молоді, тому вчителю потрібно бути не тільки фахівцем високого рівня, а й вишуканою, вихованою людиною, тобто дотримуватись певного іміджу. Особливо це стосується вчителів фізичної культури, адже молодші школярі часто переносять своє ставлення

до вчителя, його іміджу, поведінки, манер, на всю школу, або й систему навчання загалом. Як зазначає Т.Б.Кулакова, унікальність і незамінність учителя в навчальному процесі пояснюється наявністю позитивного іміджу. Ставлення до навчання, той образ учителя й школи, що залишається в учнів на все життя, впливає на подальший розвиток і становлення особистості учня [2]. Освіта, як окультурення, покликана сприяти розкриттю того образу людини, що міститься в ній самій, виховувати й навчати її з урахуванням як її власних цілей і внутрішніх потенцій, так і всієї сукупності можливих наслідків, які спричиняють її включення в педагогічний процес. В наш час роль професійного іміджу як презентації й ствердження унікальності суб'єкта забезпечує не тільки професійну ідентифікацію й саморозвиток особистості, але й, визначаючи становлення культури педагогічної діяльності вчителя, стає однією з актуальних проблем.

Аналіз наукової літератури останніх років присвяченої питанням професійного іміджу вчителя фізичної культури, дозволив говорити про появу нової галузі іміджелогії – педагогічної іміджелогії. У загальновизнаному уявленні, імідж учителя – експресивно зафарбований стереотип сприйняття образу педагога в уявленні колективу учнів, колег, соціуму, в масовій свідомості. При формуванні іміджу педагога, наявні якості органічно переплітаються з тими властивостями, які приписуються довколишніми людьми. Проте, педагогічна іміджелогія – принципово нова галузь психологічної науки, яка працює на аудиторію. Педагогічна іміджелогія дозволяє інакше подивитися на образ вчителя, як на продукт особливої діяльності зі створення або перетворення іміджу, як результат докладання цілеспрямованих професійних зусиль [7, с.56].

Існує кілька принципів технології побудови іміджу. Згідно першого принципу, думка про вас у будь-якої людини може сформуватися на основі прямої іміджеформуючої інформації. У загальному вигляді його можна сформулювати в такий спосіб: впливаючи на людей з метою створення в них потрібної думки, необхідно впливати не тільки на їхню свідомість, але й на їхню підсвідомість, щоб в них поза їхньої волі виникло б приємне почуття, пов'язане з вашим ім'ям [8, с. 220].

Другий принцип можна представити так: формуючи свій імідж, треба більше впливати на підсвідомість людей, аніж на їхню свідомість. Думка, що виникла в людини під впливом підсвідомої інформації, ніби її власна, тому що неочевидно джерело цього почуття. Оскільки люди зазвичай собі довіряють більше, ніж іншим, то й підсвідомій думці вони будуть довіряти більше, ніж думці свідомій.

Спираючись на наявні визначення іміджу, виділимо його основні, найбільш значущі складові:

1. Зовнішній вигляд. Він допомагає людині привернути до себе увагу, створити позитивний настрій, викликати прихильність, створити враження не тільки симпатичної людини, але й прекрасного вчителя. Учитель всім своїм зовнішнім виглядом має налаштовувати до себе учнів та дорослих. В його образі, зовнішньому вигляді мають відбиватися його багатий внутрішній світ, любов до дітей і турбота про них. Варто завжди пам'ятати, що діти вчать у дорослих людей, і насамперед в улюбленого вчителя, правильно і доречно одягатися, поводитись тощо.

2. Використання вербальних і невербальних засобів спілкування. Вербальні й невербальні засоби спілкування – важливі складові іміджу педагога. Для поліпшення свого професіоналізму

учителеві необхідно звернути увагу й на вміння представити себе доволішнім у найбільш вигідному ракурсі.

3. Внутрішня відповідність образу професії – внутрішнє «Я». Важливо щоб імідж не розходився із внутрішніми настановами вчителя, відповідав його характеру й поглядам. Створюючи свій образ, учитель фізичної культури тим самим самовдосконалюється.

Професійний саморозвиток учителя фізичної культури вимагає від нього здатності змінювати форми й методи, структуру й зміст програми навчального матеріалу, індивідуалізовані освітні програми, розробку інтегративного курсу. Основа готовності до цього – розвиток самостійності, творчої ініціативи вчителя. Формування індивідуального іміджу є невід'ємною частиною саморозвитку вчителя.

Отже імідж вчителя фізичної культури впливає на процес становлення особистості молодшого школяра, а також формування іміджу відбувається завдяки активній, усвідомленій і цілеспрямованій діяльності суб'єкта іміджу, спрямованої на самопізнання, самовираження й самовдосконалення в індивідуальному, особистісному й професійно-діяльнісному аспектах, визначено яку важливу роль у свідомості школярів відіграє стереотип сприйняття іміджу.

Література:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: Підручник. К.: Либідь, 2008. 848 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: Сходження до духовності. К.: Либідь, 2006. 272 с.
3. Бех І.Д. Формування у дитини почуття цінності іншої людини // Педагогіка толерантності. 2010. №2. С. 16-23
4. Виховання моральності підростаючого покоління: наук.-метод. посіб. / К.І.Чорна, В.О.Білоусова, Н.І.Ганнусенко, В.А.Киричок та ін. К.: Богдан, 2005. 288 с.
5. Занюк С.С. Мотивація та саморегуляція учня. К.: Главник, 2004. 96 с.
6. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. К.: Рад. шк., 1989. 608 с.
7. Крутецкий В.А. Психология обучения и воспитания школьников. Книга для учителей и классных руководителей. М.: Просвещение, 1976. 303 с.
8. Мясищев В.Н. Понятие личности в аспектах нормы и патологии // Психология личности. Т.2. Хрестоматия. Самара: Издательский Дом «БАХРАХ», 1999. С. 197-223.

Рассказова Олена Львівна,

к. пед. н., доцент, доцент кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

КЛЮЧОВІ (ЗАГАЛЬНІ) ОСВІТНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОРΟΣЛИХ: СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ

Анотація. У статті представлені результати аналізу смислового розуміння суб'єктами освіти поняття ключових (загальних) компетентностей дорослих, визначені особливості змістового наповнення, види й місце ключових (загальних) компетентностей в семантичному полі сучасного компетентнісного підходу до освіти дорослих.

Ключові слова: компетентнісний підхід, ключові (загальні) компетентності дорослих, семантичне поле.

Орієнтована на компетенції освіта (*competence based education*) розпочата з 60-х років минулого століття. Сьогодні, в умовах стрімких економічних, технологічних, цифрових змін, компетентнісний підхід набуває особливої актуальності для неперервної освіти дорослих. Багато з існуючих сьогодні робочих місць десять років тому не існувало, багато нових форм зайнятості буде створене в найближчому майбутньому. У «Білій книзі про майбутнє Європи» підкреслено: «...Завдання, пов'язані з більш широким використанням технологій і автоматизації, торкнуться всі робочі місця і галузі. Максимальне використання нових можливостей при одночасному пом'якшенні будь-яких негативних наслідків потребуватиме значних інвестицій у формування кваліфікацій працівників і серйозного переосмислення систем освіти та неперервного навчання» [1].

Неперервна освіта дорослих в Україні провідним, серед інших, застосовує компетентнісний підхід. Визначити особливості семантичного поля ключових освітніх компетентностей дорослих є метою представленої статті.

Під семантичним полем ми розуміємо сукупність мовних одиниць, об'єднаних певною загальною (інтегральною) семантичною ознакою. По-іншому, семантичне поле в основі містить вивчення значення одиниць мови, яке: зрозуміле носію мови та має для нього психологічну реальність; автономне і може бути виділене як самостійна підсистема; його одиниці пов'язані тими чи іншими системними відносинами; пов'язане з іншими семантичними полями і утворює певну систему. Тобто, ми ставили завданнями з'ясувати: 1) смислове сприйняття і розуміння суб'єктами освіти поняття ключових компетентностей; 2) змістові ознаки як одиниці ключових компетентностей; 3) автономність визначення і змістового наповнення поняття ключових компетентностей; 4) види і місце ключових (загальних) компетентностей в освітньому ряді сучасного компетентнісного підходу.

Питанням компетентнісного підходу присвячені праці вчених зарубіжних країн: Р. Бадер, Е. Зеєр, І. Зімняя, Д. Мертенс, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, Л. Петровська, Дж. Равен, В. Серіков, Г. Селевко, Р. Уайт, Н. Хомський, А. Хуторської, Н. Шаблігіна, А. Шелтон, Е. Шорт та ін. Цій тематиці значну увагу приділено і в наукових дослідженнях вітчизняних вчених: Н. Бібік, Г. Данилова, І. Зязюн, В. Луговий, О. Овчарук, О. Пометун, В. Радкевич, О. Савченко, Т. Сорочан, Т. Сущенко, І. Тараненко та ін.

Задля реалізації мети і розв'язання визначених завдань нами також були проаналізовані нормативно-правові документи: «Меморандум навчання протягом життя» (2000 р.), «Європейська система кваліфікацій»: спільна доповідь Ради з освіти та Європейської Комісії (2004 р.), присвячена реалізації робочої програми «Освіта і навчання 2010», «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя»: рекомендації Європейського Парламенту та Ради (ЄС) (2006 р.), «Європейська кваліфікаційна рамка для навчання протягом усього життя (ЄКР)» (2008 р.), «Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти» (2009 р.), «Національна рамка кваліфікацій» (2011 р.), «Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» (2017 р.), «Про освіту»: Закон України (2017 р.), «Ключові компетенції для навчання впродовж життя»: рекомендації Європейського Парламенту та Ради (ЄС) (2018 р.).

Здійснення аналізу й інтерпретація отриманих результатів дозволили нам зробити такі узагальнення. У семантичному полі сприйняття і розуміння поняття ключових (загальних)

освітніх компетентностей дорослих існують певні розбіжності. Суб'єктами освіти вони сприймаються і розуміються як: 1) цілісна сукупність знань, розумінь, умінь, навичок, цінностей, які особистість здатна та/або готова застосувати в будь-якій предметній / фаховій сфері діяльності на певному рівні; 2) одна із двох і більше складових комплексу компетентностей, які розуміються як загальні, базові, основні, широкі, інтегральні, інваріантні, над-, між-, метапредметні, міждисциплінарні, соціальні, етичні, особистісні тощо, і мають універсальний, не прив'язаний до предметно-спеціальної або професійно-фахової області, характер; 3) опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики кожного рівня щодо навчання та/або професійної діяльності; 4) інтегральний результат особистісної і професійної самореалізації індивіда, сформульований у термінах виявлених знань, умінь, навичок, здатностей; 5) цілісна результативно-цільова основа компетентнісного підходу в освіті.

Узагальнення означених варіантів сприйняття і розумінь ключових (загальних) освітніх компетентностей дорослих дозволило виокремити ознаки поняття ключових освітніх компетентностей дорослих як його смислових одиниць. Концептуальними ознаками більшість учених визнають такі: динамічна єдність базових знань, розумінь, умінь, навичок і здатностей особи, незалежна від предметної / фахової області; набуття особами, які неперервно навчаються протягом життя; універсальне виявлення в усіх сферах життєдіяльності дорослого; взаємозалежність рівнів і якості особистісної і професійної діяльності дорослого; інтегроване відображення результатів самореалізації дорослого.

Результатами оволодіння ключовими (загальними) компетентностями є: загальна здатність до професійної діяльності; сукупність особистісних якостей, необхідних для продуктивної діяльності; готовність виконувати практичні завдання; підготовленість дорослого до реалізації практичних цілей у процесі предметної / фахової діяльності.

Вочевидь, що зміст ключових (загальних) освітніх компетентностей дорослих виявляється через широкий суспільний прояв людини у соціумі незалежно від предметного / фахового спрямування. Вони є, по суті, загально-соціальними, відбиваючи особливості взаємодії, спілкування, культуродоцільних і життєвих поліфункціональних базових навичок, застосування цифрових технологій тощо. Вимірниками результативності прояву ключових освітніх компетентностей є особистісні та міжособистісні якості, здібності, навички і знання, які виражені в різних формах і різноманітних ситуаціях професійного, громадянського і соціального життя дорослих.

Ключові (загальні) освітні компетентності дорослих визначаються через здатності дорослих ефективно розв'язувати різноманітні, різного рівня складності, завдання: інструментальні (когнітивні, методологічні, технологічні, лінгвістичні тощо); міжособистісні (здатність до критики та самокритики, комунікація, соціальна взаємодія та співпраця, здатність працювати в міжнародному середовищі, етичні зобов'язання тощо); системні (дослідницькі навички, здатність працювати самостійно, лідерські якості, здатність пристосовуватись до нових ситуацій, здатність породжувати нові ідеї (креативність), здатність до організації та планування, навички управління інформацією, розроблення нових систем тощо).

Оновлені рекомендації Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Ключові компетентності для навчання впродовж життя» (2018 р.) [2] змінили і доповнили рекомендації «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» (2006 р.) [3]. У них визначені еталонні рамки

ключових (загальних) компетентностей, яких дорослі потребують для особистої реалізації та розвитку, активного громадянського життя, соціальної єдності та можливості працевлаштування, кожна, з яких вважається однаково важливою. Серед них: грамотність; мовна; математична та компетентність у науках, технологіях та інженерії; цифрова; особиста, соціальна та навчальна компетентність; громадянська; підприємницька; культурної обізнаності та самовираження [2].

Таблиця 1. Порівняльний аналіз ключових компетентностей для навчання впродовж життя [2; 3]

«Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» (2006 р.) [3]	«Ключові компетентності для навчання впродовж життя» (2018 р.) [2]
1) спілкування рідною мовою;	1) грамотність;
2) спілкування іноземними мовами;	2) мовна компетентність;
3) знання математики та загальні знання у сфері науки і техніки;	3) математична компетентність та компетентність у науках, технологіях та інженерії;
4) навички роботи з цифровими носіями;	4) цифрова компетентність;
5) навчання заради здобуття знань;	5) особиста, соціальна та навчальна компетентність;
6) соціальні та громадянські навички;	6) громадянська компетентність;
7) ініціативність та практичність;	7) підприємницька компетентність;
8) обізнаність та самовираження у сфері культури	8) компетентність культурної обізнаності та самовираження

Щодо співвідношення і місця ключових (загальних) освітніх компетентностей дорослих, на сьогодні, поширеним і загальноприйнятим в освітньому семантичному полі є поділ усіх компетентностей на дві великі групи: ключові (загальні) компетентності (key (generic) competences, transferable skills) та предметно-спеціальні (фахові) компетентності (subject-specific (professional) competences). Згідно з визначенням останні залежать від предметної / фахової / спеціальної області / галузі, предметні / спеціальні знання і вміння з якої, і визначають профіль, специфіку, освітню програму та кваліфікацію в цілому.

Висновки. Аналіз семантичного поля сучасного поняття ключових (загальних) компетентностей дорослих дозволив представити результати смислового розуміння суб'єктами освіти поняття ключових (загальних) компетентностей дорослих, з'ясувати їхні змістові ознаки, визначити особливості змістового наповнення поняття ключових (загальних) компетентностей дорослих, види й місце із врахуванням компетентнісного підходу до освіти дорослих.

Література:

1. White paper on the future of Europe : reflections and scenarios for the EU27 by 2025. European Commission COM(2017)2025. 1.03.2017. URL:https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/white_paper_on_the_future_of_europe_en.pdf (дата звернення 10.02.2018)
2. Proposal for a COUNCIL RECOMMENDATION on Key Competences for Lifelong Learning. 2018/0008 (NLE). Brussels, 17.01.2018. URL:<https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf> (дата звернення 29.01.2018)
3. Про основні компетенції для навчання протягом усього життя. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС). 18.12.06. URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/>

Родіна Валентина Василівна,
учитель початкових класів гімназії № 43
Міської ради Московського району м. Харкова

ТВОРЧИЙ ПОШУК О.ВИШНІ І О.ДОВЖЕНКА

Творчість письменника О.Вишні вивчають літературознавці, зокрема І. Дузь та І. Зуб [1-3]. Вони досліджують не тільки літературну і журналістську творчість, його діяльність як публіциста й журналіста, особливості авторського стилю, засоби сатири і гумору, словотвір. Серед мовознавців необхідно відзначити праці Б. Пришви, В. Тимченка, В. Ужченка [5-7].

Науковці стверджують, що 22 липня 1921 року на сторінках газети «Селянська правда» вперше з'явився підпис – Остап Вишня. З цього почалося творче життя письменника і журналіста. Свій вибір псевдоніма письменник пояснював тим, «що плід вишні солодкий і смачний, але водночас терпкий і кислуватий, саме таким і повинен бути доброзичливий сміх, а при потребі кісточкою з вишні затиснувши її у двох пучках, можна влучно стрільнути» (О.Слоньовська). Відчуваючи відповідальність перед народом та пам'яттю великих попередників, Остап Вишня в щоденнику писав: «Судилося бути мені спадкоємцем Котляревського... Одного хочу: щоб, не дай Бог, не принизити своєю роботою Котляревського».

У 1924 році вийшла у світ книжка Остапа Вишні «Літературні усмішки», ілюстрована Сашком – О.П.Довженком. Ця книга стала прикладом творчого союзу майстрів пера і пензля Остапа Вишні та Олександра Довженка.

Харків став місцем знайомства митці. В 1923 році Олександр Петрович Довженко почав працювати у харківській газеті «Вісті ВУЦВК» художником-ілюстратором. Свої дотепні і гострі карикатури він підписував псевдонімом Сашко. Засновник та редактор цієї газети Василь Елан-Блакитний запрошував на роботу творчих особистостей [2].

В цей час у газеті уже працював Остап Вишня. О.Довженко з задоволенням ілюстрував твори Остапа Вишні. Митців пов'язувала щира взаємна приязнь і плідна співпраця на сторінках тогочасних періодичних видань. Як згадує Варвара Олексіївна, Вишня «...любив Довженка за неспокійну вдачу, за творчий пошук. Коли він розповідав про Сашка, то просто диву давався: Ви тільки послушайте, де тільки він не вчився і чого тільки не робив! Закінчив школу, вступив до учительського інституту, потім до комерційного, тоді до київської академії художеств, пізніше до приватного художнього училища в Берліні. Працював учителем, секретарем Губнаросвіти, комісаром театру, членом правління Робосу, в посольстві Польщі і Німеччини, плакатистом у «ВУФКУ» і нарешті художником у газеті «Вісті». І все це за тридцять років свого життя.»

У газеті «Вісті ВУЦВК» надруковано усмішки О.Вишні, які були заборонені за радянських часів: «Перші кроки», «Не страміть нас», «І там таке саме», «Узскакування й зспригування», «Теж пора!», «Тіпун» вам на язик!, «Вольовий спосіб».

За три роки роботи в газеті О.Вишнею було видано ряд творів. «Сільські усмішки» (1923 р.) – враження від поїздки до с. Пасіки на Харківщині; «Кримські усмішки» – результат відпоинку в Нижньому Симеїзі у (1924 р.); цикл «Лицем до села» написано під час перебування в с. Мануйлівці на Полтавщині влітку 1925 р.

За три роки роботи в газеті, було надруковано О.Довженком понад 100 карикатур та кумедних шаржів. Іноді він особисто підписував художні витоври мистецтва: карикатури та шаржі[2].

Відомо, що своє покликання митці віднайшли не відразу. Олександр Петрович прийшов у кіно, маючи 32 роки, Остап Вишня вперше виступив у пресі зі своїми фейлетонами у 30.

До цього О.Довженко встиг попрацювати учителем, дипломатом, художником, а О.Вишня – військовим фельдшером у госпіталі та лікарні Південно-Західної залізниці.

Обидва зажили великої слави кожен на своєму поприщі.

У 20-ті роки творчість О.Вишні був надзвичайно популярним. Загальна кількість його творів була значною (протягом десяти років вийшло близько 25 збірок). Серед них найбільш популярні «Вишневі усмішки»: сільські, кримські, закордонні, кооперативні... Письменник був справжнім майстром своєї справи. Читачі сміялися, ледь почувши його прізвище. Його знали всі, – згадував – відомий артист Ю.Шумський. – Його впізнавали на вулиці та на зустріч з ним приходили з навколишніх сіл за десятки кілометрів.

І ось на довгі десять років - з 1933 по 1943 - Остап Вишня зник із літературного процесу.

У таборі Остап Вишня вів щоденник «Чиб'ю». З нього можна дізнатися про суворе арештантське життя: контингент ув'язнених, їхні будні, порядки, почуття самого письменника.

Відновив літературну діяльність з 1944 року. Щоденникові записи, спогади друзів свідчать, що для Остапа Вишні був важливим не результат полювання і навіть не сам процес його, а особлива атмосфера, що панувала там. Не випадково «Мисливські усмішки» з'явилися після виходу письменника на волю. У цих творах йому не потрібно було йти на компроміс із власною совістю, кривити душею, він писав їх щиро. Останнє творче десятиліття було особливо плідним для письменника. Бо світ побачило чимало його гумористичних творів, які відразу полюбилися читачам. Одна за одною виходять книжки Остапа Вишні - він перекладає Миколу Гоголя, Ярослава Гашека, Володимира Маяковського, Антона Чехова... А ще, незважаючи на хворобу, багато їздить, часто виступає перед глядачами [4].

Україна не знала кращого режисера, ніж Олександр Довженко, і кращого гумориста, ніж Остап Вишня на початку ХХ століття. Їх творчість і нині є актуальною.

Література:

1. Дузь І.М. Остап Вишня: Нарис про творчість. Одеса: Вища школа, 1989. 184 с.
2. Довженко О.П. – карикатурист «Вістей ВУЦВК» URL:<http://nbuv.gov.ua/node/787>
3. Зуб І.В. Остап Вишня. Риси творчої індивідуальності / АН УРСР. Ін-т літератури ім. Т.Г. Шевченка. К.: Наук. думка, 1991. 172 с.;
4. Панкрат'єв Сергій URL:http://kyiv-vestnik.com.ua/public_s1203.html

5. Пришва Б.Г. Языковые средства комического в произведениях Остапа Вишни: Автореф. дис. ...канд. филол. наук / Киев. пед. ин-т. К., 1970. 38 с.

6. Тимченко В.Д. Творческая индивидуальность Остапа Вишни (Проблемы стиля и жанра): Автореф. дис. ...канд. филол. наук / Харьк. ун-т. Х., 1973. 21 с.

7. Ужченко В.Д. Фразеология произведений Остапа Вишни: Автореф. дис. ...канд. филол. наук / Харьк. ун-т. Х., 1973. 28 с.

Сахарова Ольга Євгеніївна,

учитель української мови і літератури Степанівської ЗОШ I-III ст. №1

Степанівської селищної ради Сумського району Сумської області

САМООСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ УЧИТЕЛЯ- СЛОВЕСНИКА ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Нові умови існування освітньої системи, які орієнтують її на задоволення запитів конкретних споживачів освітніх послуг, вимагають від педагога підвищення професійної компетентності та індивідуальної мобільності.

Модернізація системи підвищення кваліфікації визначається новими концептуальними підходами до формування і розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури з урахуванням загальноєвропейських, вітчизняних та регіональних стандартів, запровадженням нових індивідуально-диференційованих, особистісно зорієнтованих моделей підвищення кваліфікації, урізноманітненням умов та акмеологічних факторів для професійно-фахового та індивідуально-особистісного зростання педагога-словесника. У нових соціокультурних умовах спостерігаємо зміну філософії навчання і викладання, поступове формування нової педагогічної свідомості, коли вчитель української мови і літератури виступає не пасивним транслятором готових педагогічних чи методичних рецептів, а творчим лідером, фундатором освітніх ініціатив та інновацій, яскравою індивідуальністю.

Сучасний учитель повинен уміти сам і навчити учнів творчо опановувати знання, застосовувати їх у конкретних навчальних і життєвих ситуаціях, критично осмислювати здобуту інформацію, володіти вміннями й навичками саморозвитку, самоаналізу, самоконтролю та самооцінки.

Учитель має оволодіти всіма складовими професійної компетентності, зокрема когнітивно-технологічною, методичною, комунікативно-ситуативною, ауто-психологічною, кооперативною, валеологічною, загальнокультурною тощо, а також способами мотивації діяльності, навичками формування необхідних компетенцій для здійснення професійного самовдосконалення на засадах компетентнісного підходу.

Конкурентоспроможність учителя на ринку праці визначається обсягом компетенцій у сфері професійної діяльності, залежить від рівня кваліфікації, педагогічного досвіду, майстерності, професійно значущих якостей особистості. Рівень професійної компетентності вчителя — це його знання, вміння, особистий досвід. Бути компетентним означає бути здатним мобілізувати в певній ситуації отримані знання й досвід. Але професійна компетентність учителя потребує постійного розвитку й удосконалення. Проблема підвищення професійної

компетентності педагогічних кадрів розглядається в різних аспектах у працях Ю. К. Бабанського, С. Я. Батищева, В. І. Бондаря, Ю. З. Гільбуха, М. І. Дробнохода, В. І. Лозової та інших [3, с.15].

Поняття професійної компетентності педагога виражає єдність його теоретичної та практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності й характеризує його професіоналізм. Педагогічний професіоналізм, компетентність — розглядається в контексті безперервної педагогічної освіти й її діяльності, вимог до вчителя і його підготовки. Підвищенню компетентності учителя сприяє післядипломна освіта, яка тримається на трьох китах: *самоосвіта; курсова перепідготовка; участь у методичній роботі*. [2, с. 23].

Сьогодні в час інформатизації, вирішальну роль у творчому і професійному становленні вчителя відіграє самоосвіта. "Хто дорожить життям думки, той знає дуже добре, що справжня освіта – це самоосвіта," – зазначав Д.Писарєв. Курсова перепідготовка не в змозі подолати той розрив між необхідним темпом отримання нових знань та їх традиційним поновленням. Самоосвіта – це процес свідомої самостійної пізнавальної діяльності, який здійснюється добровільно, планується, керується, контролюється самим педагогом.

На сьогодні виникла необхідність у більш глибокому вивченні діяльності педагога з метою визначення рівня його професійної підготовки, компетентності, об'єктивної оцінки його праці.

Діяльність з самоосвіти починається з діагностики власних утруднень, проблем. Проведення зовнішнього діагностування з педагогічної, методичної, психологічної підготовки вчителя та спонукання до самооцінки та самоаналізу власних можливостей, якостей, результатів професійної діяльності – основна умова ефективної самоосвіти.

Розглянемо, що собою уявляє самоосвітній процес. Загальна його характеристика має такий вигляд.

З одного боку – це керованим адміністрацією навчального закладу, з іншого – самокерованим з боку особистості. Сьогодні педагоги повинні розуміти: бути гарним професіоналом означає бути в постійному пошуку, зростанні, розвитку. Діяльність педагога відрізняється високою мобільністю, надзвичайною складністю, вимагає від нього глибоких та різнобічних наукових професійних знань, умінь, навичок, що становлять основу професійної компетентності. Підвищення професійної компетентності педагога - запорука успішного реформування системи освіти в цілому.

Систему самоосвіти вчителя можна розглядати як сукупність складових:

- Самооцінка – вміння оцінювати свої можливості;
- Самооблік – вміння брати до уваги наявність своїх якостей;
- Самовизначення – вміння вибрати своє місце в житті, суспільстві, вміння усвідомлювати свої інтереси;
- Самоорганізація – вміння знайти джерело пізнання й адекватності своїм можливостям, форми самоосвіти, планувати, організувати робоче місце та діяльність;
- Самореалізація – реалізація особистістю своїх можливостей;
- Самокритичність – уміння критично оцінювати переваги та недоліки власної роботи.

Окрім того, програма самоосвіти включає в себе вдосконалення суспільно-політичних знань, ознайомлення з найбільш визначними досягненнями науки, збагачення літературних й естетичних уявлень, знайомство з новими тенденціями й явищами культурного життя.

Головним шляхом, що уможлиблює неперервний розвиток учителя-словесника, є самоосвіта, під якою розуміємо систематичну й цілеспрямовану діяльність педагога, спроектовану на розширення й поглиблення знань, умінь, визначення установок, підвищення рівня мовно-літературної, мовленнєвої, соціолінгвальної, функціонально стилістичної, прагматичної, етнопедагогічної, афектно-поведінкової та інших компетенцій, пошук шляхів професійної самореалізації; здійснення безперервного навчання. Організація такого творчого процесу – це результат навчання з обов'язковим цілепокладанням та врахуванням можливостей, здобутків, інтересів самого вчителя-словесника [4, с.58].

Серед інших шляхів формування і удосконалення професійної компетентності виділяємо:

- апробація сучасних науково-методичних концепцій, виявлення та впровадження на уроках словесності цілого спектру освітніх продуктивних технологій навчання і виховання;
- творча реалізація програм з української мови та літератури;
- підготовка учнів до участі в конкурсах, олімпіадах;
- складання плану самовдосконалення: вивчення передового досвіду, проведення відкритих уроків, самоаналіз уроків, участь у конкурсах;
- творче портфоліо словесника;
- забезпечення науково-методичного супроводу навчально-виховного процесу: розробка авторських програм, спеціальних та факультативних курсів;
- системне використання на уроках міжпредметних зв'язків та міжпредметної інтеграції;
- творче моделювання навчально-виховного процесу, збагачення індивідуального методичного досвіду вмінням будувати уроки різних типів відповідно до теми, мети та завдань, доцільно поєднувати традиційні та інноваційні їх модифікації [1, с.36].
- цілеспрямована робота над методичною проблемою;
- науково-дослідна діяльність учителя-словесника;
- розробка діагностичних процедур, завдань й тестів з української мови та літератури;
- кооперативна професійна взаємодія учителя-словесника з колегами;
- організація позаурочної діяльності з української мови та літератури, проведення інтегрованих позакласних заходів;
- співпраця з кабінетом української мови інституту післядипломної педагогічної освіти;
- рефлексія власної діяльності, самокорекція;
- поширення набутого й апробованого перспективного досвіду, оприлюднення індивідуальних наробок;
- організація майстер-класів, участь у наукових, проблемних семінарах, творчих дискусіях, методичних мостах, навчальних тренінгах;
- організація пролонгового міжкурсового періоду;
- підвищення загальноосвітнього й культурного рівнів.

Таким чином, організація словесником неперервного професійного зростання в міжкурсовий період сприятиме особистісному розвитку й професійному становленню вчителя (незаперечною істиною: «педагог живе доти, доки він учень»), його підготовці як конкурентноспроможного фахівця в умовах модернізації освіти в Україні.

Література:

1. Куцевол О. Творча лабораторія словесника // Дивослово. 2008. № 8. С. 36-40.
2. Ніколенко Л.Т. Особистісно орієнтована освіта та шляхи її реалізації в системі підвищення кваліфікації // Учебные записки. 2005. №3. С. 23-27.
3. Олійник В. В. Система післядипломної педагогічної освіти України : стратегія розвитку // Освіта на Луганщині. 2009. №2. С. 14-19.
4. Сорочан Т.М. Професіоналізм педагога в контексті післядипломної освіти // Методист. 2012. №5. С. 57–61.

Сахненко Анна Василівна,

аспірант

Сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка

АНАЛІЗ СТАНУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ

У даній науковій статті представлений аналіз науково-методичної літератури із задекларованої теми, розглянуто систему фізичного виховання вищих навчальних закладів аграрного профілю у сучасних умовах інтеграції вітчизняної освіти до Європейського наукового простору.

Ключові слова: *система освіти, вищий навчальний заклад, фізичне виховання, студенти.*

В умовах реформування системи освіти вищих навчальних закладів все частіше постає питання відповідності системи фізичного виховання інтересам студентства і потребам підготовки кваліфікованих спеціалістів, здатних до постійного пошуку нестандартних способів вирішення будь-якого виробничого завдання, використання досягнень науково-технічного прогресу, реалізації та самореалізації своїх сутнісних сил у різних видах діяльності [1, 4, 6].

Реалії сьогодення, інтенсивне оновлення соціально-економічної, науково-технічної сфери та духовного життя суспільства обумовлює зростання вимог до дієздатності студентської молоді, що покликана брати активну участь в ініціюванні та організації цього процесу. Сучасні умови навчання у вищих навчальних закладах (далі ВНЗ) України характеризуються інтенсифікацією та професійною спрямованістю, процес реформування вищої освіти, відповідно до вимог європейського освітнього простору, спрямований, в першу чергу, на підвищення якості навчання майбутніх фахівців, здатних до плідної багаторічної праці за фахом. Одним із невід'ємних атрибутів інтеграції до загальноєвропейського освітнього простору є оновлення змісту освіти [5, 6].

У теперішній час існує багато публікацій, які висвітлюють питання реформування сучасної вищої освіти України в контексті рішень Болонського процесу та адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу [4, 5]. Однак практично немає наукових праць, які стосуються питань реформування навчальної дисципліни «Фізичне виховання», висвітлення її основних завдань, функцій та змісту з урахуванням реалій сьогодення.

Праці вітчизняних вчених (Т.Ю. Круцевич, С.М. Канішевський, В.В. Приходько) засвідчують, що сучасна система фізичного виховання у вищих навчальних закладах недостатньо ефективна для покращення фізичної підготовленості студентів [1, 2, 6].

Не викликає сумніву той факт, що основною метою системи фізичного виховання, окрім вирішення оздоровчих та виховних завдань з залученням професійно-прикладної фізичної підготовки, є адаптація студентів до майбутньої успішної професійної діяльності [3].

На даному етапі розвитку нашої держави важливого значення набуває підготовка висококваліфікованих спеціалістів, здатних задовольнити вимоги сучасного ринку праці. В цьому контексті професійно-прикладна фізична підготовка, як одна з основних складових системи фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів, відіграє важливу роль у створенні передумов для успішного оволодіння професійними навичками та розвитку професійно-важливих фізичних якостей майбутніх фахівців [1, 3].

Сучасна наука, у сфері фізичної культури, дає інтегровану оцінку здоров'я людини, пов'язану з багатофакторністю та синкретичністю її складових: рівня рухової активності, генетики, статі, енергетичного потенціалу, умов навчання та способу життя. І в цьому контексті, основними елементами зміцнення здоров'я майбутньої генерації фахівців різних галузей виробництва та невиробничих сфер виступають фізична культура, спорт та соціальна орієнтація студентства на здоровий спосіб життя. Основи процесу формування гармонійно розвиненої особистості майбутнього фахівця закладаються у вищій школі. Насамперед, це зміцнення здоров'я, досягнення високої та стійкої працездатності за допомогою занять фізичною культурою, активним відпочинком і спортом [7].

Починаючи з нинішнього навчального року кількість академічних годин на практичні заняття фізичного виховання у всіх вищих навчальних закладах нашої країни суттєво зменшилась. Така тенденція буде відслідковуватися і у наступні роки в умовах процесу децентралізації влади. Саме це проголошує другий абзац дев'ятого пункту Постанови Верховної Ради України «Про забезпечення сталого розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні в умовах децентралізації влади» від 19 жовтня 2016 року за номером 1695-19: «рекомендувати ректорам вищих навчальних закладів з метою формування зазначеної компетентності та досягнення відповідних результатів навчання передбачити для студентів заняття з фізичного виховання не менш як протягом двох років навчання в обсязі 4 години на тиждень, враховуючи, що заняття з фізичного виховання мають відновлювальне та рекреаційне значення». Зазначені рекомендації, автоматично наполягають на оптимізації викладання фізичного виховання у вищих навчальних закладах та збільшенні часу на самостійні заняття фізичною культурою і спортивною практикою, що ускладнюється у сучасних умовах навчання, так як велике інформаційне навантаження студентства унеможливорює повноцінні заняття фізичною культурою [7].

Фізичне виховання в системі вищої освіти повинно спиратися на нові технології викладання, що дасть змогу забезпечити професійну фізичну й психофізіологічну готовність студентів до виконання професійних обов'язків. Тому пошук шляхів підвищення ефективності занять професійно орієнтованою фізичною підготовкою зі студентами аграрних спеціальностей є актуальним.

Проблема низького рівня підготовленості студентів свідчить про те, що існуючий стан організації професійно-прикладної фізичної підготовки не відповідає сучасним вимогам і стандартам якісної професійної освіти і реалізується, як правило, на рівні традиційних підходів, які недостатньо враховують специфіку цільової спрямованості виробничої діяльності.

Останні дослідження і публікації вітчизняних науковців дають змогу зазначити, що стан організації процесу професійно-прикладної фізичної підготовки у аграрних ВНЗ України не відповідає світовим і європейським стандартам та потребує подальшого осмислення з метою підвищення якості її реалізації насамперед з позицій системного підходу [3, 5].

У листі Міністерства освіти і науки України «Щодо організації фізичного виховання у вищих навчальних закладах» (лист від 25.09.2015 №1/9-454) керівництву ВНЗ рекомендовано переглянути існуючу застарілу систему фізичного виховання як таку, що не задовольняє сучасні вимоги підготовки кваліфікованих фахівців різних спеціальностей і не відповідає інтересам і потребам студентства. Одним із шляхів вирішення даної проблеми є професійно-орієнтована модель організації фізичного виховання у ВНЗ [7]. Також, у зазначеному листі вказано на необхідність надання завідувачами кафедр фізичного виховання звітів про стан фізичного виховання у своєму вищому навчальному закладі.

Аналіз таких звітів аграрних ВНЗ за 2015-16 навчальний рік дає змогу підтвердити вищесказане, та констатувати незадовільний стан викладання фізичного виховання. У більшості ВНЗ відсутня належна матеріально-технічна база, переважає традиційна модель організації фізичного виховання, яка подекуди суміщається зі спортивно-орієнтованою, що реалізується через факультативні заняття з фізичного виховання, які не є обов'язковими для відвідування. Обсяг годин, відведених на вивчення дисципліни «Фізичне виховання» та її зміст у різних аграрних вишах різний: кількість семестрів, протягом яких вивчається фізичне виховання варіюється від 4 до 6; кількість академічних годин від 2 до 4 на тиждень. У деяких заняття з фізичного виховання здійснюються взагалі у кількості двох годин на тиждень; відсутній підсумковий контроль. На третьому курсі навчальне навантаження для дисципліни «Фізичне виховання» у більшості ВНЗ аграрного сектору зовсім не передбачено.

Що стосується професійно-орієнтованого спрямування фізичної підготовки майбутніх спеціалістів агропромислового комплексу, можна констатувати той факт, що йому не приділяється належної уваги. У багатьох аграрних вишах незначні елементи професійно-прикладної фізичної підготовки реалізуються у таких обсягах, які не дозволяють здійснити підготовку студентів до умов майбутньої праці належним чином.

Однією з основних складових програмно-нормативного забезпечення системи фізичного виховання є навчальні програми з дисципліни. Вони містять науково-обґрунтовані завдання і засоби фізичного виховання, комплекси рухових умінь і навичок, переліки відповідних норм і вимог [4, 7]. Як показав аналіз документації аграрних ВНЗ України, на даний момент у більшості навчальних програм з дисципліни «Фізичне виховання» розділ «Професійно-прикладна фізична підготовка» не містить чітких науково обґрунтованих методичних вказівок щодо організації занять зі студентами аграрних спеціальностей. Також в дисципліні відсутнє програмне забезпечення даного розділу.

Враховуючи усе вищесказане можна констатувати той факт, що у вищих навчальних закладах аграрного профілю існує реальна проблема реалізації і вдосконалення професійно орієнтованої фізичної підготовки, спрямованої на забезпечення спеціалізованої фізичної підготовленості до вибраної професійної діяльності.

Проаналізувавши науково-методичну літературу та методичні документи ми указали на недоліки процесу викладання фізичного виховання у ВНЗ аграрного профілю. На фоні

задекларованого вище професійно-орієнтована модель організації фізичного виховання виглядає адекватним вирішенням існуючої проблеми для кращої фізичної підготовленості майбутніх фахівців агропромислового сектору та підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці.

Аналіз науково-методичної літератури з окресленого питання дає підставу зробити висновок, що професійна підготовка студентів спеціалізованих ВНЗ спрямована, передусім, на оволодіння визначеним обсягом теоретичних знань, практичних умінь і навичок, на підтримку необхідного стану здоров'я. Водночас не приділяється достатньої уваги цілеспрямованому формуванню в студентів спеціальної професійної працездатності, пов'язаної з достатнім розвитком психофізіологічних якостей.

Література:

1. Канішевський С.М. Умови, стан і перспективи розвитку фізичного виховання у вузах України // Теорія і практика фізичного виховання. 2008. № 1. С. 139-145.
2. Круцевич Т. Ю. Спрямованість цінностей індивідуальної фізичної культури студентів різних відділень вузу // Спортивний вісник Придніпров'я. 2008. № 3-4. С. 103-107.
3. Пилипей Л.П. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів: монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 39 с.
4. Попрошаєв О.В., Мунтян В.С. Визначення місця та ролі навчальної дисципліни «Фізичне виховання» в національній системі освіти//Спортивна наука України. 2016. №3. С.3-8.
5. Попрошаєв О. В., Білик О. А., Островський М. В. Фізичне виховання в контексті інтеграції в загальноєвропейський освітній простір. [Електронний ресурс] URL:<http://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/310/302>
6. Приходько В. В. Реформування вищих навчальних закладів фізичної культури і спорту в Україні // Теорія і практика фізичного виховання. 2008. № 1. С. 74-85.
7. Рубаненко А. В. Психофізіологічні аспекти професійно-прикладної фізичної підготовки студентів аграрних спеціальностей // Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту імені Т.Г. Шевченка. зб. наук. пр. 2017. №143. С. 238-241.

Северин Віктор Миколайович,

учитель-методист фізики

КУ Класична гімназія м. Суми Сумської області

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧИТЕЛЯ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

У статті розкриваються проблеми розвитку професійних компетентностей учителя. Визначаються змістові, організаційні та методичні аспекти підготовки вчителя до організації навчально-виховного процесу в умовах реформування освіти.

Ключові слова: професійна компетентність учителя, тенденції розвитку сучасної освіти, реформування освітньої сфери.

Однією з визначальних тенденцій розвитку сучасної освіти є підвищення фундаментальної, психолого-педагогічної та інформаційної культури вчителя. Оволодіння сучасними технологіями організації навчального процесу та методикою їх використання

забезпечує можливість спрямування освітньої діяльності на особистість людини, її професійне самовизначення та можливість ефективної самореалізації.

Оскільки, основною формою організації навчально-виховного процесу в школах є урок, то саме від учителя залежить ефективність застосування форм, методів і прийомів навчання з урахуванням якості сформованих компетентностей. Саме він організовує навчальний процес, шукає оптимальні способи організації уроку з метою інтенсифікації навчання й розвитку творчої індивідуальності учнів.

Отже, професійна компетентність учителя як основа реформування освітньої сфери суспільства викликає значний інтерес, тому багато вітчизняних і зарубіжних науковців і дослідників спрямували свою увагу на вивчення сутності і змісту професійної компетентності педагога. Дану проблему досліджували Ю.М.Кулюткін і Г.С.Сухобська, А.К.Маркова, Л.М.Мітіна, Н.Н.Лобанова, Н.В.Остапчук, В.О.Сластьонін та ін.

У статтях науковців Арефьева И., Блинова В., Кизенка В., Мальованого Ю. та Лікарчука І. [1, с. 3] обговорюються проблеми підготовки педагогічних кадрів до організації навчально-виховного процесу, акцентується увага на вивченні реального якісного стану педагогічних кадрів як необхідної умови для розробки головних напрямків змісту та методів організації удосконалення педагогічної майстерності. Цих питань частково торкаються автори публікацій [4, с.7], де зазначений аспект розглядається у більш широкому контексті:

- підвищення якості освіти через моніторинг навченості;
- розкриття індивідуальних здібностей, виховання соціально адаптованої особистості через впровадження особистісно-орієнтованих технологій у навчальну та позаурочну діяльність;
- володіння і впровадження інноваційних освітніх технологій у навчально-виховній роботі;
- поглиблення методологічно-теоретичної підготовки вчителів;
- діагностування професійної майстерності вчителів тощо.

Сучасне навчання спрямоване на набуття учнями навичок самостійної науково-практичної, дослідницько-пошукової діяльності, розвиток їхніх інтелектуальних, психічних, творчих, моральних, фізичних, соціальних якостей, прагнення до саморозвитку та самоосвіти. Саме тому, основними завданнями сучасного вчителя є:

- створення умов для врахування й розвитку навчально-пізнавальних інтересів, нахилів, здібностей і потреб учнів в процесі їхньої загальноосвітньої підготовки;
- виховання в учнів любові до праці;
- формування соціальної, комунікативної, інформаційної, технічної, технологічної компетенції учнів;
- забезпечення наступно-перспективних зв'язків між загальною середньою і подальшою освітою.

Мета сучасного навчання в школі – формування компетентностей в учнів, забезпечення можливостей для рівного доступу учнівської молоді до здобуття загальноосвітньої профільної та початкової допрофесійної підготовки, неперервної освіти впродовж усього життя, виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання й мобільності в умовах реформування сучасного суспільства. Учитель спрямовує навчально-виховний процес на набуття учнями навичок самостійної науково-практичної, дослідницько-пошукової діяльності,

розвиток їхніх інтелектуальних, психічних, творчих, моральних, фізичних, соціальних якостей, прагнення до саморозвитку та самоосвіти [5, с.3].

Сучасний учитель має прагнути забезпечувати розвиток в учнів навчально-інтелектуальних умінь: аналізувати, порівнювати, виділяти головне, класифікувати, доводити, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, узагальнювати, систематизувати, робити висновки, передбачати, оцінювати, планувати.

Саме тому, на нашу думку, учитель повинен мати інноваційний стиль науково-педагогічного мислення, основою в його роботі має стати творче застосування класичних і сучасних педагогічних та психологічних підходів: вікового, розвивального, індивідуального, гуманістичного, особистісно-орієнтованого, компетентісного, діяльнісного. Оновлення освітнього простору передбачає зміни в змісті і формах педагогічної діяльності, які включають освоєння педагогом гуманістичної парадигми та перебудови логіки викладання предмета з використанням сучасних технологій, форм і методів роботи. Доцільно перевагу надавати:

- лекційно-семінарським та практичним формам роботи;
- блочно-модульному підходу;
- самостійній роботі з різними інформаційними джерелами;
- покладанню на життєвий досвід учнів;
- навчанню у співробітництві;
- різнорівневому навчанню;
- використанню сучасних інформаційно – комунікативних технологій;
- побудові індивідуальної навчальної траєкторії учнем;
- формуванню банку власних досягнень (портфоліо) тощо.

Організація навчального процесу, за таких умов, потребує розширення діапазону компетентності учнів інформацією прикладного характеру, яка безпосередньо стимулюватиме інтерес школярів до навчання, а це передбачає оволодіння певною сумою знань і допомагає відчувати практичну цінність здобутих знань [3, с.22].

Таким чином, діяльність учителя полягає в тому, щоб підвищити мотивацію учнів до пізнавальної навчальної активності, надати можливість їм реалізувати себе, розкривати специфіку вивчення предмета в інтеграційному зв'язку з іншими предметами [2, с.27].

Потреба в розвитку ключових компетентностей учнів спонукає педагогів до прискореного удосконалення власних фахових педагогічних компетентностей, формування установок на постійне самовдосконалення і неперервну самоосвіту.

Серед ключових педагогічних компетентностей в науковій літературі головними виділені:

- індивідуальна – оволодіння основами педагогічної і творчої діяльності;
- самостворювальна – оволодіння елементарними здібностями з самопроекування, самореалізації і рефлексії;
- комунікативна – оволодіння комунікативною діяльністю, яка передбачає само- і взаємодопомогу в суспільному житті;
- пошуково-дослідницька – оволодіння навичками дослідницької діяльності;
- проектна і програмна – оволодіння способами складання проектів і програм;
- інформаційних технологій та ін .

Із вище зазначеного слідує, що для успішної організації навчально-виховного процесу освіти потрібні висококваліфіковані спеціалісти. Так, наприклад, комітет Асоціації з педагогічних комунікацій і технологій США затвердив такі характеристики професійної моделі педагога:

- систематичний розвиток теорії навчання за допомогою постійних досліджень;
- розв'язування навчальних проблем з переходом від теорії до практики;
- тривалий період тренувань і сертифікації (тренування охоплює вивчення природи і змісту професійної освіти, стандарти і практику працевлаштування, серію тестів, що гарантують професіоналізм);
- здатність здійснювати лідерство (тобто керувати колективом) і прогнозувати майбутнє для педагога;
- участь в асоціаціях за професією;
- визнання утвердження педагогічної технології як професії (педагогам необхідне усвідомлення своєї участі в розробці педагогічних технологій);
- професійна зацікавленість у відповідному використанні науково-педагогічної продукції (професіонали-педагоги мають нести відповідальність за свою продукцію, а також оцінювати здобуті результати).

Аналізуючи світовий і вітчизняний педагогічний досвід, адаптуючи його до вимог суспільства зазначимо, що невід'ємною частиною реформування освіти є створення умов для удосконалення фахових компетентностей педагогів.

Література:

1. Братанич О. Проблема дефініцій базових понять у теорії диференційованого навчання // Рідна школа. 2010. № 7. С.43-44.
2. Вербицька С.В. Концептуальні засади визначення ключових компетентностей в освітній програмі ОЕСР «DeSeCo» Педагогічні науки.
3. Гриньова М.В. Педагогічні технології: теорія та практика: Курс лекцій: Навч. посібн. Полт. держ. пед. ун-т. ім. В.Г.Короленка. П., АСМІ: 2014. 180 с.
4. Закон України про професійний розвиток працівників. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.misp.gov.ua/control/uk> Заголовок з екрану. Мова укр.
5. Радченко А.Є. Моніторинг професійної педагогічної компетентності вчителя (МППКВ) // Управління школою. 2015. № 35-36. с. 24-58.

Сердюк Оксана Петрівна,

методист з музики та предметів художньо-естетичного циклу
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті розкрито сутність формування предметних компетентностей учнів на уроках музичного мистецтва, обґрунтовано комплекс та зміст музичних компетентностей, які забезпечують процес у контексті реалізації змісту освітньої галузі «Мистецтво» Державного стандарту загальної середньої освіти.

Ключові слова: художньо-естетична освіта, компетентнісний підхід, предметні компетентності, музичні компетентності учнів, інноваційні художньо-педагогічні технології навчання, освітня галузь.

Сучасний етап модернізації шкільної мистецької освіти пов'язаний із упровадженням компетентнісного підходу до змісту та організації художньо-естетичного процесу у загальній середньої освіти. З огляду на це актуалізується потреба у розвитку компетентнісної художньо-естетичної освіти школярів, зорієнтованої на засвоєння особистістю конкретних навчальних результатів – знань, умінь, навичок, формування ставлень, досвіду, рівень засвоєння яких дозволяє їй діяти адекватно у певних навчальних і життєвих ситуаціях. Реалізація основної мети, визначеної Державним стандартом нового покоління освітньої галузі «Мистецтво», передбачає формування в учнів системи ключових, міжпредметних естетичних і предметних мистецьких компетентностей як інтегральної основи світогляду, здатність до художньо-творчої самореалізації та культурного самовираження [1].

Для розуміння особливостей реалізації компетентнісного підходу в мистецькій освіті важливими є праці українських учених: І. Беха, Н. Бібік, І. Єрмакова, О. Овчарук, Л. Масол, О. Пометун, І. Родигіної, О. Савченко, Є. Торшилової та ін.; російських науковців: І. Зимньої, А. Маркової, Г. Селевка, А. Хуторського та ін. [2; 3; 4; 6; 7; 11; 12 та ін.].

Зазначимо, що компетенція і компетентність – два різних поняття. *Компетенція* – це суспільна норма, вимога, яка включає знання, уміння, навички, способи діяльності, певний досвід. Компетенція сама по собі не є характеристикою особистості. Нею вона стає в процесі засвоєння і рефлексії учня, перетворюючись у компетентність.

Компетентність – це здатність застосовувати набуті знання, вміння, навички, способи діяльності, власний досвід у нестандартних ситуаціях з метою розв'язання певних життєво важливих проблем. Компетентність є особистісним утворенням, яке проявляється в процесі активних самостійних дій людини. Переважна більшість дослідників пов'язує визначення сутності поняття «компетентність» із кінцевими результатами навчання, що чітко фіксуються і вимірюються. У цілому компетентність трактується як інтегрований результат індивідуальної навчальної діяльності учнів, що формується на основі оволодіння ними змістовими, процесуальними і мотиваційними компонентами, його рівень виявляється в процесі оцінювання. У науці та практиці відома тривірнева ієрархія компетентностей, до яких належать ключові, міжпредметні та предметні компетентності. У спеціальній літературі наукового, методичного та практичного характеру визначено специфіку компетентностей, які формуються у школярів засобами мистецтва. Особливе значення мають Л. Масол, яка зазначає, що під час спілкування особистості з художніми цінностями у перебігу загального духовного зростання учнів їх мистецькі знання, практичний досвід, ціннісні художні орієнтації мають за певних умов трансформуватися в художньо-естетичні компетентності – органічні складові життєвих компетентностей, побудованих на комплексі взаємопов'язаних процедур, на комбінації інтересів, мотивів, ставлень, знань, умінь, які відображають інтегровані результати навчання у галузі мистецтва та сформовані особистісні якості [6].

Мета статті полягає у розкритті змісту формування предметних компетентностей учнів на уроках музичного мистецтва, визначенні комплексу музичних компетентностей, від яких

залежить їхній цілісний музично-естетичний досвід, а також здатність до розуміння і творчого самовираження під час сприймання і практичного опанування творів музичного мистецтва.

У Державному стандарті загальної середньої освіти освітньої галузі «Мистецтво» музичну компетентність визначено як здатність до розуміння і творчого самовираження у сфері музичного мистецтва, що формується у процесі музичної діяльності (сприймання, виконання, створення).

В обґрунтуванні нами предметних компетентностей, які формуються на уроках музичного мистецтва, важливу роль відіграє науково-практичний доробок Л. Масол, яка у сфері музичного мистецтва виокремлює інтерпретаційні та діяльно-творчі компетентності учнів. Разом із цим варто підкреслити, що основою для визначення комплексу музичних компетентностей є види музичної діяльності, пов'язаної зі сприйманням, виконанням та створенням музики. Також у визначенні змісту предметних музичних компетентностей ураховано державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів (знає, оцінює та інтерпретує, розуміє, уміє, застосовує, виявляє естетичне ставлення, виражає власні оцінні судження тощо) [1; 5; 7; 9; 10].

Отже, визначено такий комплекс музичних компетентностей: інтерпретаційні, вокально-хорові виконавські, інструментально-виконавські, творчі.

1. **Інтерпретаційні** (здатність до аналізу та інтерпретації музичних творів, усвідомлення розвитку музичного образу, застосування відповідної термінології);

2. **Вокально-хорові виконавські** (застосування вокально-хорових навичок під час виразного виконання народних і професійних пісень);

3. **Інструментально-виконавські** (застосування елементарних навичок гри на музичних інструментах: народних, сучасних (електронних), прочитання та виконання партитури на дитячих музичних інструментах);

4. **Творчі** (імпровізація (вокальна, інструментальна), драматизація, інсценізація, створення мелодій, ритмічних і музичних супроводів).

Метою організації навчального процесу на уроках музичного мистецтва є розвиток комплексу музичних компетентностей у процесі активної музичної діяльності школярів (слухання, виконання, створення). Урок музичного мистецтва є тим середовищем, у якому розгортається процес взаємодії, спілкування між вчителем і учнем, вчителем і музикою, учнями і музикою тощо. Діяльність педагога на уроках музичного мистецтва «на всіх етапах є спілкуванням і потрапляє під вплив спілкування», яке вчитель організовує в різних видах та формах музичної діяльності учнів, спрямованої на формування компетентностей учнів. Компетентнісний підхід посилює важливість творчої, проектної, інтерактивної та практичної діяльності. Разом із цим він обумовлює діалогічність, самоорганізацію, вибірковість щодо вибору змісту та форм діяльності, актуалізацію досвіду, удосконалення методів та освітніх технологій (перенесення акцентів з аналізу художнього матеріалу вчителем на самостійний пошук учнями інформації та її інтерпретацію, систематизацію, креативні та інтерактивні методи, медіа технології).

З огляду на це, процес формування предметних компетентностей на уроках музичного мистецтва обумовлює використання і комбінування таких інноваційних художньо-педагогічних технологій навчання:

1) інтерактивних;

- 2) ігрових;
- 3) інформаційно-комунікаційних, мас-медійних;
- 4) проектних.

Використання інтерактивних технологій пов'язане з колективним обговоренням проблеми або співставлення інформації, ідей, думок.

Серед ефективних інтерактивних методів виокремлюються наступні методи: «Акваріум», «Мозковий штурм», «Коло ідей», «Прес», «Навчаючи, вчуся», «Мікрофон», «Займи позицію», «Один-двоє-всі разом», «Карусель», «Дискусія в стилі ток-шоу», «Дебати», «Симпозіум», «Дерево рішень», «Аналіз казусів», «Переговори та медитація», «Сходи і змійки», «Кейс-метод»).

Форми інтерактивного навчання поєднують роботу в парах, ротаційні (змінні) трійки, роботу в малих групах, броунівський рух та ін.

Використання ігрових методів активізує креативну діяльність в умовних ситуаціях, в результаті якої пізнавальні дії включаються в контекст соціально або особисто значущої ситуації.

Усі ігри умовно можна поділити на 2 групи (класифікація Н. Кудикіної):

– з фіксованим змістом (музично-дидактичні, інтелектуальні, пізнавальні (загадки, ребуси, кросворди, вікторини, лото, аукціони, ярмарки, конкурси, естафети, турніри);

– творчі (художньо-конструкторські (з елементами праці) та сюжетно-рольові (гра-імітація образів музичних творів за допомогою «розмовляючих рук», рольова гра, ситуаційно-рольова гра, інтерактивна гра, гра-драматизація, інсценізація, театралізована гра, народна гра, комп'ютерна гра).

Інформаційно-комунікаційні, мас-медійні технології, пов'язані з широким застосування мультимедійних технологій.

Л. Масол під мультимедіа розуміє комплекс інформаційних технологій – апаратних і програмових засобів, що надають можливість користувачеві працювати в діалоговому режимі з різними типами інформації (графікою, текстом, звуком, відео), організованими в єдину систему. Обробка і збереження такої інформації, як зазначає дослідниця, здійснюється в єдиній цифровій формі.

До апаратних (технічних) мультимедійних засобів відноситься комп'ютер і периферійні пристрої (акустична система, звукова карта, мікрофон, принтер, сканер, фото та відеокамера).

До спеціалізованих мультимедійних апаратних засобів можна віднести мультимедіа-проектор та інтерактивну дошку, використання яких спрямоване на підвищення ефективності освітнього процесу.

Група освітніх мультимедійних засобів охоплює:

- педагогічний програмний засіб (ППЗ);
- комп'ютерну презентацію;
- електронну музичну енциклопедію;
- навчально-ігрову програму;
- програму для співу караоке;
- Інтернет-ресурси.

Проектні технології спрямовані на організацію самостійної діяльності учнів для досягнення певного результату (конкретно практичного).

Відповідно до домінуючого компоненту проекти можуть бути дослідницькі, інформаційні творчі, рольово-ігрові, практико-орієнтовані.

Проекти, що виконуються на одному уроці чи серії уроків, відносяться до короткотривалих, проекти, розраховані на місяць чи більше (до півроку), – середньої тривалості, проекти, виконання яких потребує від півроку до року, – довготривалі.

Реалізація змісту навчання на уроках музичного мистецтва здійснювалася у процесі 3-х етапів.

Перший (організаційно-мотиваційний) спрямований на активізацію мотиваційно-потребової сфери учнів, стимулювання їхніх пізнавальних художньо-естетичних інтересів.

Другий (змістово-компетентнісний) етап – створення сприятливих умов цілеспрямованого формування музичних компетентностей учнів, що передбачає здатність їх використання на практиці в нових, нестандартних ситуаціях, оволодіння змістом навчального матеріалу та способами діяльності.

Третій (ціннісно-рефлексивний) етап орієнтований на самостійне осмислене використання інтерпретаційних, вокально-хорових виконавських, інструментально-виконавських, творчих компетентностей, самовираження у сфері музичного мистецтва на основі глибокого проникнення в сутність художньо-естетичних явищ тощо.

Отже, в умовах впровадження нової української школи є актуальним формування ключових, міжпредметних естетичних та предметних компетентностей учнів в навчальній та позанавчальній музично-естетичній діяльності та потребують подальшого вивчення створенні цілісної системи, розробці критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів на засадах компетентнісного підходу.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п>; <http://www.nbuv.gov.ua/> (10.06.2013).
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / заг. ред. О. В. Овчарук. К.: К.І.С., 2004. 112 с.
3. Клепко С.Ф. Компетенція стандарту: компетентність культури. Про концептуальні підходи до освітніх стандартів // Управління освітою: часопис для керівників освітньої галузі. Спец. випуск «Діалоги про стандарти. серпень. С. 10-24.
4. Єрмаков І.Г., Єрмаков Т.І. Феномен компетентності у просторі наукового знання // Життєва компетентність особистості. К.: Богдан, 2003. С. 89-159.
5. Методика навчання мистецтва у початковій школі: посібник для вчителів / Л.М. Масол, О.В. Гайдамака та ін. Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. 256 с.
6. Масол Л.М. Компетентнісно-орієнтований підхід до загальної мистецької освіти. Зб. наук. праць: Педагогічні науки. № 2: Теорія і практика естетичного виховання в умовах соціокультурної трансформації / ред. кол. В.В. Крижко. Бердянськ: 2006. С. 25-31.
7. Падалка Г.М. Пріоритетні напрями розвитку сучасної мистецької освіти // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова. Сер. 14. Теорія і методика мистецької освіти : зб.наук.пр. К.: НПУ, 2004. Вип. 1(6). С. 15-20.

8. Пометун О. Запровадження компетентнісного підходу – перспективний напрям розвитку сучасної освіти [Електронний ресурс] URL:http://visnyk.iatp.org.ua/visnyk/issue_artikle/ (05.03.2013).

9. Ростовський О.Я. Методика викладання музики в основній школі: навч.-метод. посіб. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2011. 272 с.

10. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2005. 360 с.

11. Торшилова Е.М. Эстетическая компетентность: содержание и смыслы. Дубна: «Феникс+», 2008. 100 с.

12. Хуторской А.В. Ключевые компетенции. Технология конструирования // Народное образование. 2003. № 5. С. 55-61.

Серих Лариса Володимирівна,

к. пед. наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ТА ПОЗАШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ: КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД

У статті розглянуто теоретико-методологічні аспекти взаємодії загальноосвітніх та позашкільних закладів освіти з позиції компетентнісного підходу. Зміст статті дозволяє розглядати предметні компетентності навчальних предметів, дисциплін, ураховуючи можливості, принципово нові підходи до навчання й виховання учнів у позашкільній освіті.

Ключові слова: компетентність, компетентнісний підхід, взаємодія, освітній потенціал, заклад позашкільної освіти.

«Учень – не посудина, яку треба наповнити, а факел, який треба запалити»

Плутарх

В умовах реформування української освіти, запровадження концепції «Нова Українська школа: простір освітніх можливостей», нового Державного стандарту початкової освіти, закону України «Про освіту», видається можливим запроваджувати компетентнісний підхід за підтримки й тісної співпраці з позашкільними закладами освіти.

Ключовим перспективним розв'язанням проблеми доступності дошкільної освіти може бути запровадження кращого зарубіжного досвіду функціонування мережі дошкільних навчальних закладів різних типів і форм власності: стаціонарні та сезонні ясла, садки з різною тривалістю роботи (повним і неповним днем), дошкільні відділення при початкових класах, материнські школи, майданчики або відкриті дитячі садки та ін. [1, с. 45].

Якісна дошкільна освіта – це не лише кількісні показники. Якість вирішення завдань дошкільної освіти забезпечується підтримкою високого рівня професійної підготовки кадрів дошкільної ланки освіти та розповсюдженням сучасних навчально-методичних напрацювань, що відображають перспективний педагогічний досвід вітчизняних і зарубіжних фахівців. Практична спрямованість підготовки кадрів системи дошкільної освіти потребує значного поглиблення, адресного замовлення, сучасної політики розвитку людського ресурсу. Упровадження інновацій, свідомий аналіз практики, рефлексія особистого педагогічного досвіду слугуватиме покращенню якості дошкільної освіти [1, с. 46].

Науково-методичний супровід дошкільної освіти є вагомим фактором підвищення її якості. З огляду на це, викладачі кафедри теорії і методики змісту освіти Є. Ковтун, В. Лобода, І. Цимерман продовжують розробку нового змісту фахово-орієнтованих курсів підвищення кваліфікації педагогів дошкільної освіти, поширення відповідно до суспільних й особистих потреб профільності (за пріоритетними напрямками) роботи дошкільних навчальних закладів, акцентуючи увагу на тому, що кожна освітня лінія Стандарту починається від дитини – «Особистість дитини», «Дитина в соціумі», «Дитина у природному довкіллі» тощо.

У новій українській школі в умовах педагогіки партнерства та компетентнісного підходу розширюється розуміння підвищення кваліфікації вчителів – від обов'язкових, чітко регламентованих курсів в інститутах післядипломної освіти до навчання впродовж життя, неперервного професійного зростання через спілкування, обмін [1].

Новий Стандарт ґрунтується на компетентнісному підході, що важливо для забезпечення якості освіти, і пропонує інструменти для перенесення цього підходу в навчальні програми [2, с. 10].

Компетентнісний підхід – це місток, який поєднує школу з реальним світом і тими потребами, які ставить перед людиною життя [2, с. 10].

Під компетентністю тут розуміємо поєднання знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити діяльність у нових непередбачуваних умовах [2, с. 10].

Всім ключових груп компетентностей, окреслених у «Рекомендаціях європейського Парламенту та Ради Європи», є наскрізними у змісті всіх навчальних предметів, що буде відображено в очікуваних результатах (загальних і конкретних) до кожної освітньої галузі.

1. Спілкування рідною / державною мовою.

2. Спілкування іноземними мовами.

3. Математична компетентність та основні компетентності у природничих науках і технологіях:

(А). Математична компетентність.

(Б). Компетентності у природничих науках і технологіях.

4. Інформаційно-цифрова компетентність.

5. Уміння вчитися впродовж життя.

6. Соціальна та громадянська компетентності.

(А). Соціальна компетентність для здоров'я і добробуту.

(Б). Компетентності для демократичного громадянства.

7. Ініціативність і підприємливість.

8. Обізнаність та самовираження у сфері культури [2, с. 11].

Усі компетентності однаково важливі і взаємопов'язані: елементи, притаманні одній компетентності, можуть впливати на формування й інших.

Формулювання очікуваних результатів термінами компетентнісного підходу в рамках конкретної галузі – це формулювання **місії кожної галузі**, що передбачає функціональність, розмаїття, гнучкість та варіативність освітнього процесу. Перелічені тут ключові компетентності пронизують **усі освітні галузі та навчальні предмети**.

Інструментами впровадження компетентнісного підходу в освітні програми і програми навчальних предметів є: 1) зміщення центру ваги від нагромадження фактів до розвитку вмінь; 2) зменшення кількості предметів й інтегрованість змісту [2, с. 12].

1. Зміщення центру ваги від нагромадження фактів до розвитку вмінь досягається завдяки:

- зменшенню обсягу фактологічного матеріалу на користь практичної діяльності, надання достатнього часу на формування вмінь та відповідних ставлень – готовності, належної мотивації, самооцінки;

- проблемному навчанню, що допомагає відштовхнутися від конкретної проблеми для розвитку належних умінь і ставлень, пошуку та конструювання нових знань; інтерактивним методам, проектним технологіям, збільшенню частки навчального часу за межами класу;

- окресленню доцільного «ядра знань», що в українських реаліях допоможе, з одного боку, обмежити теоретичний складник змісту, з іншого – «ядро знань» стане тим орієнтовним навчальним матеріалом, на основі якого вчителям буде запропоновано формувати компетентності школярів [2, с. 13].

У початковій школі адаптаційно-ігровий цикл триватиме впродовж 1-2 класів. Характерні для дітей цього віку цілісність сприйняття навколишнього світу та пріоритетність гри зумовлюють конструювання змісту й організацію навчання на інтегрованій основі з переважанням ігрових методів. У 3-4 класах діти набувають досвіду соціальної взаємодії на інтегровано-предметній основі, розвивають уміння працювати самостійно і в групі на засадах морально-етичних цінностей тощо [2, с. 14].

Відповідно до зазначеного викладачі кафедри З. Декунова, А. Лавська (які є тренерами Всеукраїнського проекту «Нова Українська школа») розробляють програми, навчально-тематичні плани для здійснення навчання тренерів, що забезпечуватимуть інтегровано-предметну складову початкової освіти.

Важливим складником системи формування нового змісту освіти є чітке бачення того, яким має бути результат педагогічного партнерства «учень-вчитель». Діалог і багатостороння комунікація між учнями, учителями та батьками змінить односторонню авторитарну комунікацію вчитель – учень. [3, с. 20].

Запропоновані орієнтири відповідають на ті виклики, які стоятимуть перед Україною найближчими роками. Вони розподілені за основними групами – «Відчуваю», «Думаю» та «Дію», що віддзеркалює цілісність особистості, баланс між емоційною (притаманною українській філософії серця), мисленневою та діяльнісною сферами [2].

Звісно, Нова українська школа потребує нових підходів до навчання, які ґрунтуються на засадах **педагогіки партнерства**, співпраці між учнями та вчительством, відходу від авторитарної моделі комунікації, що вимагає **переосмислення ролі** і педагога, і учня.

У зв'язку з цим викладачі кафедри пропонують оновлений зміст фахової підготовки:

- учителів, керівників гуртків образотворчого, декоративно-ужиткового мистецтва, музичного, хореографічного, театрального мистецтва, художньої культури, інтегрованого курсу «Мистецтво», естетики (викладачі Л. Сєрих, І. Бубнова);

- учителів трудового навчання, креслення, предмету «Технології» (викладач Г. Крот);

- учителів фізичної культури, «Захисту Вітчизни»(викладач Д. Деменков);

- учителів математики, фізики та астрономії (викладач С. Кода);
- учителів біології, хімії, природознавства, екології, основ здоров'я (викладачі В. Успенська, Л. Коростіль);
- учителів географії та економіки (викладачі І. Удовиченко, О. Рассказова).

Новий Стандарт, що проголошує професійну свободу для вчительства, покладає на його плечі відповідальність. Ця відповідальність передбачає, зокрема, добір методів навчання відповідно до освітніх потреб різних учнів та фокусування на розвитку компетентностей для життя, вміння працювати з інформаційно-комунікаційними технологіями, а також налагоджувати комунікацію з батьками й не тільки з батьками.

Сьогодні саме позашкільна освіта покликана розширити, додати, якісно змінити підходи до навчання й виховання школярів, сформуванню принципово нове освітньо-виховне середовище учня.

Поряд із цим, педагогічна спільнота сьогодні розуміє невідповідність між потребами та реаліями у професійному зростанні, про що свідчить високий рівень незадоволення національними системами підвищення кваліфікації у різних країнах учительство однаково вважає цю систему 1) неефективною, 2) недостатньо інтерактивною, 3) такою, що нав'язується кимось, хто не розуміє їхнього досвіду, 4) неактуальною і застарілою, 5) такою, що не враховує їхнього професійного рівня [2, с. 21].

Виходячи з означених протиріч система підвищення кваліфікації, професійного розвитку педагогів у КЗ СОІППО оновлюється, трансформується, ґрунтується передусім на посиленні **взаємодії** загальноосвітніх та позашкільних закладів освіти, **співпраці** за чотирма орієнтирами й відповідає таким вимогам:

- **Орієнтована на активність того, хто навчається:** педагог вільно обирає відповідні можливості професійного розвитку або й бере участь у їх формуванні.
- **Орієнтована на досвід і знання:** актуальну інформацію надають у контексті наявного досвіду і знань та з урахуванням потреб учительства.
- **Орієнтована на оцінювання:** дає можливість педагогам отримувати якісний зворотний зв'язок, доброзичливу оцінку діяльності та процесу, щоб підвищити ефективність роботи.
- **Орієнтована на спільноту:** розбудова професійної спільноти зі стійкими горизонтальними зв'язками, що надають підтримку, зокрема на етапі впровадження нових ідей до навчальної діяльності.

Педагогами кафедри теорії і методики змісту освіти на допомогу вчительству створюються **інноваційні онлайн-продукти:**

- платформи з навчальним контентом для професійного розвитку і використання в освітньому процесі (методичні, дидактичні та ін. матеріали в різноманітних форматах – тексти, відео, ігри, зображення тощо);
- інструменти для співпраці (обмін конспектами уроків, дидактичні матеріали та ін.); системи наставництва / коучингу (інструменти та ресурси);
- інструменти аналізу різноманітних даних (для визначення персональних потреб учнів та персоналізованого навчання);
- платформи оцінювання (інноваційні інструменти моніторингу учнівських досягнень тощо).

Перехід позашкільних закладів у новий якісний стан співпадає у часі з усвідомленням позашкільної освіти не тільки як надзвичайно актуального явища для подальшого вдосконалення освітнього простору України, але і як однієї зі складових педагогіки розвитку [1, с. 62]. Тому позашкільна освіта не може розглядатись як додаток до школи, цей вид освіти – самостійний, самоцінний – ніколи ніякою школою замінений не буде, оскільки чим вище якісний рівень шкільної освіти, тим ширший стає спектр освітніх інтересів і запитів особистості, які сама загальноосвітня школа задовольнити не в змозі.

Література:

1. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / НАПН України; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)]; за заг. ред. В. Г. Кременя. К.: Педагогічна думка, 2016. 448 с.
2. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. Львів, 2016. 64 с.
3. Нова школа: простір освітніх можливостей: Проект / група упоряди. Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І. Коберник, П. Хобзей та ін. / заг. ред. М. Грищенко. Київ, 2016. 40 с.

Серих Тетяна Миколаївна,

аспірантка кафедри педагогіки та психології початкової освіти

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

**ЗАКОНОДАВЧИЙ СУПРОВІД ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ
КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ**

Глобалізаційні тенденції в економіці, постійний ріст міграційних процесів, прагнення України до інтеграції системи вищої професійної освіти у європейський освітній простір зумовлюють та актуалізують потребу у формуванні полікультурної комунікативної компетентності майбутніх учителів, яка допоможе молодому поколінню підготуватися до життя та активної діяльності в мультикультурному світовому просторі. Багатонаціональний склад населення нашої держави, прагнення до демократизації суспільних відносин потребує підготовки висококультурного громадянина України, що сприятиме розвитку демократичних відносин між окремими людьми, групами людей, які належать до різних національностей та мають різне віросповідання.

Ідеї полікультурності закладено у Конституції України, Національній доктрині розвитку освіти, у Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», у Державному стандарті базової та повної середньої освіти, законі України «Про освіту», законі України «Про Вищу освіту» тощо. У своєму посібнику В. Кузьменко констатує, що ці документи наголошують на необхідності вивчення кожною людиною національної культури народів, що живуть на території України, та світової культури [4; с. 4].

Зокрема, у Конституції України зазначено що наша держава сприяє не лише розвитку історичної свідомості, традицій і культури української нації, але й розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України [3].

У 6 статті Закону України «Про освіту» серед засад державної політики у сфері освіти та принципів освітньої діяльності названо «нерозривний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, національними традиціями» [7].

У багатьох законодавчих актах України прописано пріоритетність **міжнародної співпраці** у сферах освіти і науки. Зокрема, цьому питанню присвячено XI розділ Закону України «Про освіту» та XIII розділ Закону України «Про вищу освіту». Серед ключових положень цих законів зазначено сприяння нашої держави міжнародному співробітництву та створення належних правових та фінансово-економічних умов з боку держави для успішної міжнародної співпраці України у сфері освіти та науки. Серед основних завдань вищого навчального закладу, які прописані у 3 статті Закону України «Про вищу освіту», є «налагодження міжнародних зв'язків та провадження міжнародної діяльності в галузі освіти, науки, спорту, мистецтва і культури» [5].

З метою успішної реалізації **академічної мобільності**, у тому числі міжнародної, на яку, згідно із 62 статтею Закону України «Про вищу освіту», мають право особи, які навчаються у вищих навчальних закладах, проводиться робота Центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки, яка пов'язана із «встановленням еквівалентності атестатів і дипломів, міжнародним визнанням навчальних курсів, кваліфікацій, вчених звань і наукових ступенів» [7].

Отже, державна політика України у галузі освіти ґрунтується на принципі міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у європейський простір, але, як зазначено у 3 статті Закону України «Про вищу освіту», «за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи» [5].

Беручи до уваги, що на території України проживають громадяни понад 100 національностей, Верховна Рада України ще 1991 року прийняла Декларацію прав національностей України, в якій зазначається, що Українська держава «бере на себе обов'язок створювати належні умови для розвитку всіх національних мов і культур» [1, с. 1].

Мова освітнього процесу в Україні відіграє важливу роль у реалізації можливостей міжнародної академічної мобільності. Учителі середньої ланки покликані задовольнити мету повної загальної середньої освіти, яка прописана у 2 статті Закону України «Про освіту». У цьому ж документі констатовано, що досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, які необхідні кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності. Серед цих компетентностей, поряд із обов'язковістю вільно володіти державною мовою, наголошується на здатності спілкуватися рідною (у разі відмінностей від державної) та іноземними мовами. Тому 7 статтею цього закону та 48 статтею Закону України «Про вищу освіту» констатовано, що мовою освітнього процесу в закладах освіти та мовою викладання у вищих навчальних закладах є державна мова, але, разом з тим, «держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування, насамперед англійської мови» [7]. Крім того, закладам освіти дозволено відповідно до освітньої програми проводити викладання дисциплін двома чи більше мовами – державною, англійською та іншими офіційними мовами ЄС. Стосовно освіти у вищих навчальних закладах України, то саме «з метою створення умов для міжнародної академічної

мобільності» [5], на яку мають право особи, які навчаються у вищих навчальних закладах відповідно до 62 статті Закону України «Про вищу освіту», навчальним закладам надається право приймати рішення про «викладання однієї чи кількох дисциплін англійською та / або іншими іноземними мовами», але відповідна дисципліна повинна бути освоєна і державною мовою.

Про зацікавленість української держави у тому, щоб громадяни вільно володіли іноземними мовами, свідчить і Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. У цьому документі серед стратегічних індикаторів реалізації Стратегії мова йде про 75 відсотків випускників загальноосвітніх навчальних закладів, які володітимуть щонайменше двома іноземними мовами, що підтверджуватиметься міжнародними сертифікатами [8].

Розглядаючи сучасний стан проблеми формування полікультурної комунікативної компетентності, ми проаналізували доопрацьоване видання Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання та оцінювання, яке представляє собою останню стадію процесу, який активно відбувається з 1971 року і має сприяти співпраці численних представників учительської професії у Європі та за її межами.

Комітет з питань культурної співпраці у галузі викладання сучасних мов при Раді Європи у своїй роботі дотримується **трьох головних принципів**. Перший принцип стосується багатства різноманітності мов і культур у Європі і наголошується на тому, що це є цінним спільним джерелом для захисту і розвитку. Тому головне завдання освіти вбачається у перетворенні цієї розмаїтості «з перешкоди у спілкуванні на джерело взаємного збагачення та розуміння» [2, с. 2]. Задля того, щоб підтримувати європейську мобільність, взаєморозуміння і співпрацю, подолати упередження і дискримінацію, потрібне дотримання у роботі Комітету другого принципу. У Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти наголошується на тому, що «лише шляхом кращого володіння сучасними європейськими мовами можна полегшити спілкування та взаємодію між європейцями з різними рідними мовами» [2, с. 2]. Третій же принцип орієнтований на запровадження державами-членами РЄ єдиних вимог у галузі викладання та вивчення сучасних мов для співпраці та координації національної політики.

Радою з культурного співробітництва, її Комітетом з питань Освіти та секцією Сучасних Мов було визначено ряд **головних заходів**, спрямованих на **покращення вивчення мов** (згідно з вищезазначеними фундаментальними принципами). Серед цих заходів на перше місце висувається необхідність «забезпечити, наскільки це можливо, усім верствам населення доступ до ефективних засобів оволодіння мовами інших країн-членів РЄ (або інших спільнот з різних країн), їх пізнання, так само як і вміння користуватись цими мовами з метою задоволення їх **комунікативних потреб**...» [2, с. 3].

Серед інших можливих потреб, задовольнити які можна лише шляхом оволодіння іноземними мовами, у Рекомендаціях зазначено бажання **«брати участь у справах повсякденного життя іншої країни** та допомагати іноземцям, що приїхали до їх власної

країни, робити те саме»; **«обмінюватись інформацією** та думками з молоддю і дорослими людьми, які говорять різними мовами, і передавати один одному інформацію та почуття»; **«досягати** ширшого і глибшого **розуміння способів життя** і форм мислення інших людей та їх **культурного спадку**» [2, с. 3].

Проаналізувавши матеріал Рекомендацій РЄ з мовної освіти, ми зробили висновок про докорінні **зміни**, що стосуються **сучасної мети вивчення кількох мов**. Майстерне володіння двома, або навіть кількома мовами ізольовано одна від одної не може бути першочерговою метою під час вивчення мов, оскільки для сучасного мовця важливо розвивати вміння не сприймати ці мови у вигляді чітко розмежованих розумових блоків. Таким чином, формується «комунікативна компетентність, всередині якої усі мовні знання і досвід є складниками, та в якій мови переплітаються і взаємодіють» [2, с. 4].

Крім того, у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти акцентується увага на важливості усвідомлювати, що «вивчення мови – це завдання упродовж усього життя» [2, с. 5], тому актуальним стає розвиток мотивації, умінь та впевненості молодих людей у ситуаціях контакту з новим мовним досвідом.

Отже, розглянувши та проаналізувавши законодавчу базу Української держави щодо полікультурної та комунікативної компетентності, питань мовної освіти та актуальності підготовки молоді до іншомовної комунікації, життя у багатокультурному соціумі, ми можемо зробити висновок про недосконалість українського законодавства стосовно зазначених питань. Проблемою формування полікультурної комунікативної компетентності вчені нашої країни зацікавилися нещодавно і тому вона потребує подальшого вивчення та узагальнень.

Список використаних джерел:

1. Декларація прав національностей України від 01.11.1991 р. № 1771-XII, URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1771-12> (дата звернення: 24.02.2018).
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання, д. пед. наук, проф. С.Ю.Ніколаєва. К.: Ленвіт, 2003. 273 с.
3. Конституція України: [зі змін та допов., внесеними Законом України від 02.06.2016 р. № 1401-VIII]. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page>
4. Кузьменко В.В., Гончаренко Л.А. Формування полікультурної компетентності вчителів загальноосвітньої школи: Навч. посібник. Херсон: РІПО, 2006. 92 с.
5. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 01.01.2018, підстава 2233-19. URL:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
6. Про засади державної мовної політики: Закон України від 03.07.2012 р. № 5029-VI. URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>
7. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page7/print>
8. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>

Сиромля Микола Петрович,

методист методичного кабінету відділу освіти, молоді та спорту
Роменської районної державної адміністрації

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ІНТЕРЕСУ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ

У статті розглядаються окремі аспекти роботи учителя фізичної культури закладу загальної середньої освіти щодо формування у школярів інтересу до занять фізичною культурою.

Ключові слова: мотивація, фізичне виховання, здоровий спосіб життя.

Сьогодні однією з найактуальніших проблем нашого суспільства є пошук дієвих факторів оздоровчого впливу на школярів. Тривожні тенденції збільшення контингенту спеціальних медичних груп свідчать не тільки про проблематичність їх подальшого росту, а й про перспективи зростання молодого покоління із проблемами здоров'я, що призведе у свою чергу до зниження працездатного населення.

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, шалена популярність серед підлітків комп'ютерів, гаджетів згубно впливають на дитячий організм. Проблемою XXI століття можна назвати також малорухомий спосіб життя, психічні розлади у дітей, спровоковані агресивними комп'ютерними іграми, зростає кількість патологічних відхилень при народженні.

Моніторинг результатів медичного огляду школярів Роменського району показав, що із загальної кількості учнів (2380) до основної групи віднесено 1758 учнів (73,9 %), підготовчої – 574 (24,1 %), спеціальної – 35 учнів та звільнені від занять фізичною культурою – 13 (2%).

Спостерігається пасивна позиція самих дітей, їхніх батьків щодо власного здоров'я, що часто призводить до його погіршення, негативно впливає на загальний фізичний стан. Ця проблема на сьогодні є широкомасштабною і потребує негайного вирішення.

Однією з важливих складових загальної культури суспільства, що спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових, інтелектуальних здібностей людини, є фізична культура. Фахівці медичної галузі вважають фізичні вправи найкращим природним засобом боротьби із депресією, зняття збудження та підтримання м'язів у тонусі, вони допомагають зміцнювати здоров'я, продовжувати життя.

Як шкільний предмет, фізична культура сприяє розв'язанню проблеми пошуку нових шляхів удосконалення фізичного виховання підростаючого покоління в умовах демократизації освіти, надання їй стратегічного спрямування. Зміст шкільної програми з фізичної культури передбачає, що діти мають систематично займатися на уроках фізичної культури, вдома, у спортивних гуртках та секціях, оволодівати життєво необхідними навичками.

Досвід показує, що формування ціннісного ставлення до власного здоров'я, фізичного й духовного удосконалення відбувається поступово шляхом поетапного створення досяжних цілей, виховання відповідних потреб і формування мотивації до регулярних занять фізичною культурою. За цих педагогічних умов сформовані в учнів фізичні й духовні якості перетворюються на їх власні й стають надбаннями і цінностями особистості.

Мотивація підлітків до занять фізичною культурою і спортом на сьогодні є однією із найбільш актуальних соціально-педагогічних проблем. Система освіти потребує якісного та

інноваційного підходу до потреби людини у формуванні стійких мотивацій до фізкультурно-спортивної діяльності як важливої складової здорового способу життя й позитивної соціальної поведінки.

Мотивацію визначають як складну багаторівневу систему збудників, що включає потреби, мотиви, інтереси, ідеали, прагнення, установки, емоції, цінності, тобто усе те, що стимулює людину до певної дії. Серед основних чинників, покликаних спонукати особу займатися фізичною культурою, можна виділити такі: зміцнення здоров'я і профілактика захворювань; підвищення працездатності; задоволення від самого процесу занять фізичними вправами; прагнення покращити власні спортивні досягнення; бажання мати естетичне тіло; спілкування; інші так звані випадкові мотивації. Тож можна зробити висновок, що мотивація є рушійною силою, поштовхом до дії. Тому перше завдання, яке стоїть перед учителем фізичної культури - вдало мотивувати кожного учня в залежності від його потреб, пробудити інтерес до занять фізичною культурою. Чим активнішими будуть методи навчання, тим легше зацікавити школярів. Крім того, слід зауважити, що мотивація повинна бути диференційованою, оскільки у кожного учня свій мотив та свої індивідуальні потреби щодо неї.

Основною формою організації навчально-виховного процесу з фізичної культури в школі є урок. Щоб виконати завдання уроку й водночас зробити його цікавим і змістовним, а також викликати у вихованців інтерес і бажання виконувати фізичні вправи як на уроці, так і в позаурочний час, учителю, перш за все, необхідно ретельно продумувати та детально аналізувати його, виходячи із поставлених завдань та результатів, досягнутих учнями. Сьогодні навчальний процес потребує активного впровадження сучасних ефективних методів організації навчання. Підвищити емоційність викладання можна шляхом використання музичного супроводу, ігрових та змагальних елементів, мультимедійних засобів навчання. Цікавою для учнів є робота, що вимагає постійної активності. Легкі завдання, як правило, не викликають інтересу. Подолання труднощів навчально-тренувальної діяльності – важлива умова виникнення інтересу до неї. Проте складність навчального матеріалу сприяє підвищенню інтересу лише тоді, коли є умови для її подолання. Інакше інтерес швидко зникає.

Слід також зазначити, що потенційні можливості формування позитивних переживань, що сприяють зацікавленості учнів предметом, приховані в самому процесі навчання. Джерелом радісних переживань є сам учитель: він повинен «випромінювати» енергію, бажання працювати. Вказівки вчителя, його зауваження, команди, сигнали повинні звучати енергійно, мажорно. Від цього залежить не тільки настрій, а й результати. Поведінка учнів, їхній інтерес до занять, активність і дисципліна значно залежать від ставлення до вчителя.

Один із ефективних шляхів формування позитивної мотивації на уроках фізичної культури – інтегровані уроки. Міжпредметні зв'язки можна успішно використовувати для доповнення, підтвердження або розширення знань учнів. Інтеграція знімає втому, перенапруження учнів за рахунок переключення уваги на інші види діяльності. Варіанти інтегрованих уроків - різноманітні. Можна інтегрувати не лише два, а й більше предметів на одному чи кількох уроках.

Особливу роль у формуванні позитивної мотивації до занять фізичною культурою відіграє активна позакласна робота. Це організація і проведення фізкультурно-оздоровчих заходів, внесених до режиму дня школярів (загальношкільна ранкова зарядка, фізкультхвилинка,

рухливі ігри на перервах, динамічні паузи під час уроків та ін.), спортивних змагань, туристичних походів, заняття у спортивних секціях, гуртках, забезпечення активної фізкультурної діяльності педагогічного й учнівського колективів школи, а також батьківської громадськості (спортивні вікторини, ігри, турніри, старту надій тощо). Велике значення в культивуванні у дітей потреби займатися фізичною культурою та дбати про власне здоров'я мають зустрічі із видатними спортсменами, медичними працівниками, людьми, які пройшли шлях фізичного самовдосконалення і є прикладом для наслідування, а також активна пропагандистська робота (доречні історії із життя відомих людей, особистий приклад педагогів та батьків, демонстрація позитивного впливу фізичних навантажень тощо).

Як бачимо, спектр засобів впливу на свідомість школяра та «програмування» його на необхідність фізичного удосконалення за допомогою фізичної культури на сьогодні досить широкий. Результат напряду залежить від професіоналізму вчителя, уміння його вдало змотивувати підлітка, об'єднати зусилля школи та батьківської громадськості у популяризації здорового способу життя.

Список використаних джерел:

1. Безверхня Г.В. Інформаційні фактори, які впливають на формування мотивації школярів до занять фізичними вправами // Молода спортивна наука України: Зб. наук. ст. галузі фіз. культури і спорту. Л., 2002. Вип. 6. Т. 1. С. 154-157.
2. Безверхня Г.В. Мотивація до занять фізичною культурою і спортом школярів 5—11 класів : Автореф. дис. ...канд. н. з фіз. виховання і спорту. Львівський держ. ін-т фізичної культури.Л., 2004. 21с.
3. Горшкова Н.Б. Мотивація школярів до занять фізичною культурою і спортом // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2005. №6-7. С. 130-133.
4. Лещенко Г.А. Формування позитивної мотивації школярів до систематичних занять фізичними вправами: Автореф. дис. ...канд. пед. наук. Кривий Ріг, 2002. 18 с.
5. Лисак І. Співпраця сім'ї та школи у процесі фізичного виховання школярів // Спортивний вісник Придніпров'я. 2012. № 1. С. 59-63.

Скубко Юлія Василівна,
вихователь ДНЗ № 38 «Яблунька»
м. Суми

ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ З ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

З раннього віку дитина відчуває потяг до прекрасного. Її приваблюють яскраві, красиві речі які викликають позитивні емоції, сприяють всебічному розвитку малюка. Пізніше дитина ще більше починає тягнутися до прекрасного: її починають приваблювати твори мистецтва, вироби народних українських майстрів. У малюка з'являється бажання займатися образотворчою діяльністю, експериментувати з різними матеріалами, передаючи тим самим, власне бачення світу, який її оточує, створюючи свої власні естетично привабливі роботи, якими він пишається, завдяки яким може реалізувати свої потреби та прагнення.

Естетичне виховання дошкільника є основою формування творчої, гармонійно розвиненої особистості, воно є тим засобом, який збагачує емоційний світ дитини, піднімає її на якісно

новий щабель розвитку, ніби чарівним променем доторкаючись до вразливої дитячої душі – збагачуючи та зігріваючи її своїм безцінним теплом.

На сучасному етапі особливої актуальності набуває проблема формування основ естетичної культури у дітей дошкільного віку, без якої не можливий гармонійний розвиток особистості. Багато педагогів спрямовує свою роботу на те, щоб дати дітям базові знання з тих чи інших предметів, озброїти їх необхідними вміннями і навичками і часто не приділяючи достатньої уваги проблемі формування основ естетичної культури у дітей дошкільного віку.

Виходячи зі стратегічних завдань дошкільної освіти, питання формування основ естетичної культури у дошкільників виступає одним із центральних у навчально-виховному процесі. Враховуючи той факт, що у дошкільному віці відбувається становлення особистості, її моральний і духовний розвиток, закладаються основи культури поведінки, формується естетичний смак, з'являється потяг до прекрасного. Виникає інтерес до образотворчої діяльності, бажання створювати образи, фантазувати, експериментувати. Оскільки, дошкільне дитинство відіграє унікальну роль у становленні особистості дитини (Д.Ельконін, В.Мухіна). У ньому відбувається формування характеру, закладаються основи моральної поведінки, відбувається динамічний розвиток психічних процесів, з'являється потяг до певного виду діяльності. Враховуючи всі ці особливості розвитку дошкільника, одним із пріоритетних завдань на сучасному етапі, є естетичний розвиток дитини, розширення її кругозору та творчих здібностей, ознайомлення з творами образотворчого мистецтва, закладання основ культури поведінки, розвиток моральних почуттів дитини, вміння висловлювати свою думку, бачити красу у навколишньому середовищі.

Сучасна ж педагогіка визначає поняття «культура», як категорія, формування людини в дитинстві. Індивідуальний, всебічний, творчий розвиток особистості, тісно пов'язаний з поняттям «естетичної культури». Саме естетична культура виступає чинником зв'язку між соціальним та генетичним в особистості дитини і формує дошкільника, як всесторонньо розвиненого члена суспільства.

Державні документи й стандарти дошкільної освіти визначають культуру, як сукупність особистісних якостей, які обумовлюють критерії оцінювання особистістю прекрасного і потворного, вияв чуття міри у власній творчості. В залежності від суспільних умов, виховання, взаємодії з прекрасним естетична культура особистості постійно змінюється, вона не є чимось сталим і постійним. Вона може збагачуватися, сягаючи висот, а – збіднюватися, примітивізуватися. Одним із головних завдань, яке стоїть сьогодні перед нами – створити сприятливі умови навчання і виховання дошкільника; познайомити його з кращими надбаннями української культурної спадщини, доторкнутися до безцінних скарбів нашого народу; дати уявлення про прекрасне і потворне, та критерії його оцінювання; сформувати основи естетичної культури маленького громадянина, створивши умови для гармонійного розвитку особистості.

Розглянувши проблему формування основ естетичної культури дітей п'ятого року життя в процесі занять з образотворчої діяльності можемо зробити висновок, що цієї проблеми торкалися здебільшого принагідно, поверхово або коли мова йшла про дітей старшого дошкільного віку. Не достатньо висвітлене формування естетичних суджень і понять для дітей дошкільного віку, потрібно більше уваги приділити визначенню умов, які б сприяли успішному

вирішенню поставлених завдань, доцільним є розроблення послідовності, структури та змісту формування основ естетичної культури у дітей середнього дошкільного віку.

Отже, у теорії та практиці дошкільного виховання це питання потребує більш глибокого і детального вивчення.

Література:

1. Абрамович С.Д., Чікарьова М.Ю.Світова та українська культура: навч. посібник. Львів: Світ, 2004. 145 с.
2. Арховська П.Р. Незвичне у малюванні. К.: Рад. школа, 2001. 432 с.
3. Волкова Ю., Федієнко В. Уроки малювання. Розвиток естетичного смаку та навичок малювання. Х.: ВД «Школа», 2005. 347 с.
4. Горошко Н.А. Зображувальна діяльність в дошкільному навчальному закладі. Х.: Основа, 2007. 340 с.
5. Дикун С. Спостерігати, мислити, творити // Дошкільне виховання. 2001 № 9. С. 10-12.
6. Кириченко М. Т. Основи образотворчої грамоти. К.: Рад. школа, 2001. 394 с.
7. Ніколенко Д.Ф. Формування естетичних почуттів у дітей дошкільного віку. К. : Рад.шк., 1967. 95 с.

Сидоренко Людмила Михайлівна,

учитель географії Білопільської ЗОШ I-III ст. №2 ім.С.М.Гордієнка
Білопільської районної ради Сумської області

Знання потрібні не для того, щоб їх збирати, а щоб вміти ними користуватися

І.Гете

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ

Життєво важлива роль в житті людей належить освіті. Через навчання відбувається підготовка молодих людей до повсякденного життя і роботи. Школа займається фізичним, розумовим розвитком громадян, їх соціальною адаптацією.

Світ змінюється дуже швидко, отже, освіта повинна хоч на крок бути попереду, щоб показати молодому поколінню шлях вперед .Україна, як ніколи за свою незалежну історію, повинна показати світові і, насамперед, своїм громадянам готовність бути рушійною силою суспільства. Багато з нас, і не тільки вчителів, сьогодні замислюються над суттю і процесом навчання і виховання. Інформаційний бум довів, що важлива не сама кількість знань, а вміння розібратися з нею, відсіяти зайве, знайти раціональне у всім відомому. Стала важливою корисність інформації для практичного застосування.

Бути осторонь даної теми не могла бути і я, адже бачила , як не завжди успішними у подальшому житті ставали наші кращі учні, а ті, хто краще зміг призвичаїтись до змін не були перенавантажени у свій час навчанням. Бачила у цьому і свої недоліки, бо провідна роль в організації навчально-виховного процесу завжди належала і належить учителеві, намагаюсь знайти правильні шляхи, хочу вчити і виховувати компетентних учнів, здатних розуміти зміни навколо, бути спроможними розібратись у багатьох аспектах життя, формувати особистість, здатну перетворити культурні цінності у професійну та особистісну компетентність, побудувати на цій основі нові соціальні відносини, міжкультурний діалог.

Як довела світова практика, якість освіти пов'язана з якісними показниками вчительської діяльності. Зростають вимоги до особистості вчителя, його діяльності. Ефективність педагогічної праці залежить не тільки від професійної підготовки, а й від інших компонентів професіоналізму. Вчителю доводиться самостійно розв'язувати завдання, які раніше не входили до його компетенції – діагностування, прогнозування, проектування, розробка авторських програм, оптимізація всіх аспектів навчально-виховного процесу тощо.

Свідомий вибір тематики **компетентнісного підходу у навчанні і вихованні** привів мене до теоретичних засад по даному питанню.

В Україні проблеми компетентності вчителя досліджували Н. Бібік, Г. Єльнікова, І. Єрмаков, О. Овчарук (компетентнісний підхід в освіті), І. Булах (оцінювання проблеми компетентності), О. Пометун, О. Савченко, С. Клепко (розуміння поняття компетентність), О. Бігич, О. Бірюк, Л. Хоружа (різновиди компетентності). В Росії – І. Зимня, В. Кальней, А. Хуторський, В. Шадріков, С. Шишов (ключові компетентності), Н. Гришанова, Л. Луценко, О. Субетто, Ю. Татур (проблема компетентності).

Ґрунтовний аналіз сутності професійної компетентності вчителя дається у дослідженні В. Синенка. Він вважає, що слід розрізняти професійну підготовку вчителя і його професіональну компетентність. Перше поняття відбиває процес оволодіння необхідними знаннями і навичками, а друге – результат цього процесу, якісну характеристику. Компетентність – це ще й певна перспектива, яка тією чи іншою мірою доступна даному фахівцю через його індивідуальні можливості та різні об'єктивні фактори. Поняття «педагогічна компетентність» він вважає категорією педагогічної науки. Професійна педагогічна компетентність відображає істотні властивості і відносини всіх предметів педагогічної науки.

Компетентність – це загальна здатність, основою яких є знання, досвід, цінності, здібності, набуті завдяки навчанню.

Внутрішня структура компетентностей

Серед головних компетентностей вчителя розрізняють

Уміння вчитись

Соціальна компетентність

Загальнокультурна компетентність

Здоров'язберігаюча компетентність

Компетентність з інформаційних і комунікаційних технологій

Громадянська компетентність

Підприємницька компетентність

Насамперед, хотілось би узагальнити свої надбання у царині природничих наук, зокрема, географії.

Компетентності в освіті поділяють на такі рівні:

КЛЮЧОВІ визначаються на основі головних цілей загальної освіти, структурного представлення соціального досвіду й досвіду особистості.

Вважаю, що розвиток мислення дитини повинен передувати багатьом навичкам, особливо звертаю увагу на здатність критично мислити, вміти розібратись у причинно-наслідкових зв'язках. Часто використовую ОІС, ЛОС. Наша школа забезпечена підручниками географії С.Г.Коберніка для 8 і 9 класу, схемами до цього підручника, якими постійно користуємось - вивчаємо особливості понять, явищ, процесів; встановлюємо взаємозв'язки між об'єктами дослідження; здійснюємо класифікацію об'єктів; проводимо узагальнення навчального матеріалу; порівнюємо та зіставляємо інформацію, робимо власні висновки передбачення, прогнози

Нерідко результатом вивчення певної теми є переведення у знакову символічну систему текстової та картографічної інформації. Практикую на уроках створення та аналіз проблемних ситуацій, що підвищують не тільки пізнавальний інтерес, але й активізують творчий пошук школярів.

Учні створюють власні «шпаргалки» під час вивчення материків (7 клас), головна умова такої роботи-невеликий розмір і повнота інформації. Пошуковий метод використовую для проблемних і творчих завдань.

ЗАГАЛЬНОГАЛУЗЕВІ

Професійна компетентність вчителя обумовлена особливостями діяльності фахівців різних професійних галузей. Базовою характеристикою учителя залишається ступінь сформованості в педагогічних працівників єдиного комплексу знань, навиків, умінь, досвіду, що забезпечує виконання професійної діяльності. «Учневі не дають готових висновків, доведень правильності тієї чи іншої істини. Учитель дає учням можливість висунути кілька можливих пояснень. В самій дійсності шукати підтвердження й спростування кожної з висунутих гіпотез. Учні доводять одне і спростовують інше – як практикою у вузькому розумінні цього слова, тобто

безпосередніми спостереженнями над фактами і явищами, так і опосередкованим мисленням. Знання при цьому не пасивно засвоюються, як звикли говорити учителі, а здобуваються активними зусиллями.

Тому такі знання стають переконаннями, і учні дорожать ними. Від того, наскільки активно проявляються розумові зусилля дитини в процесі аналізу того чи іншого явища, залежить не тільки глибина знань, а й уміння користуватися ними на практиці» – писав В. О. Сухомлинський.

Неодмінною умовою й обов'язковою складовою вчителя професіоналізму є розвиток його професійної компетентності. Одним із шляхів оновлення і підвищення якості освіти є впровадження компетентнісного підходу в процес підвищення кваліфікації педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів.

Учитель доповнює, збагачує, поновлює свої знання впродовж усього життя, удосконалює свої вміння доносити дітям не тільки готову інформацію, а й уміння нею користуватись. Отже, професіоналізм вчителя як носія певних знань і умінь-це основа його діяльності.

ПРЕДМЕТНІ компетентності з географії пов'язані з використанням знань з предмета, зокрема, картографічна (вміння користуватись картографічною інформацією), екологічна, статистично-математична (побудова графіків, вміння користуватись статистичними даними, аналізувати їх, читати кліматодіаграми і тому подібне). До географічних компетенцій належить географічне бачення світу, емоційно-ціннісне ставлення до довкілля й людської діяльності у ньому та досвід творчої діяльності з географії – також є визначальними предметними компетенціями саме географічної освіти

Такого методу навчання, який би був універсальним, який би гарантував набуття учнем географічних компетентностей, мабуть, не існує у принципі через творчий характер компетентностей. Слід відмітити, що набуттю географічних компетентностей сприяє дослідницький підхід у навчанні, за якого ідеями досліджень просякнуті всі форми навчальної роботи: лекції, практичні заняття, індивідуальна та самостійна робота.

В основі компетентності – виховання особистості вчителя, яка має необхідні знання, професіоналізм, високі моральні якості, уміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовувати знання та брати на себе відповідальність за певну діяльність.

Географія як шкільний предмет покликана формувати в учнів систему поглядів на світ, їхнє мислення, географічну компетентність і екологічну культуру. При вивченні географії важливо перейти від заучування фактів до засвоєння смислу подій і явищ, формування інтегрованих умінь і розвитку інтелектуальних здібностей. Для реалізації цих завдань потрібне впровадження компетентнісного підходу до викладання географії у загальноосвітніх навчальних закладах, який забезпечує не тільки формування географічних знань і умінь, навичок самостійної пізнавальної діяльності, а й досвіду їхнього застосування.

Отже, сьогодні географічна освіта здійснюється на новій концептуальній основі в рамках компетентнісного підходу.

Конструктор компетентнісно – орієнтованого уроку географії

Завдання : формування інформаційних, соціальних, комунікативних, полікультурних компетентностей

Мета : формування мети уроку в співпраці вчителя та учнів, визначення очікуваних результатів...

Актуалізація опорних знань; мозковий штурм, асоціювання...

Повідомлення вчителя, розповідь про..., проблемна ситуація

Розповідь про...
Проблемна ситуація

Мотивація навчальної діяльності учнів

Рефлексія, критичний аналіз, творчий підхід до знань та їх застосування

Метод п'ять речень, географічний вернісаж, фотоальбом

Реклама

Сприйняття та усвідомлення навчального матеріалу

- Вукальні
- Переформулювання
- Вишлювачення
- Аналітичні
- Творчі (синтез)
- Практичні запитання

Система запитань Блума

Дослідження проблеми

- Спостереження, аналіз, висновки
- Сходінки до проблем. Самостійна робота з джерелами географічних знань
- Підручники, таблиці, схеми
- Ситуаційне моделювання
- Алгоритмічні методи щодо спадання та використання їх

Спільна творча діяльність

Групова, парна діяльність

- Співпраця, співтворчість
- Співробітництво, екскурсії
- Спільний пошукистими
- Знаю... Хочу дізнатися...

- Робота в команді
- Ділові, рольові ігри
- Дискусії, діалоги, Полілоги

Узагальнення та систематизація знань. "діамант пріоритетів"

Домашнє завдання : зміст, форми. Опрацювати текст, повторити, підготувати міні проект, провести дослідження теми, процесу...

Основні поняття, терміни

Причинно-наслідкові зв'язки

Закономірності розміщення понять, процесів

Практична значимість знань для учня

Засоби навчання на уроці - підручники, стінні карти, таблиці, електронні атласи та навчальні комплекси, презентації, мульти-медійний комплекс

Оцінювання

Література:

1. Життєва компетентність особистості: науково-метод. посібн. / за ред. Л. В. Сохань [та ін.]. К. : Богдан, 2003. 520 с.
2. Зубко А.М. Організація навчального процесу в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів : монографія. Херсон: Айлант, 2006. 124 с.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи [кол. автор.: Н.М. Бібік, Л.С. Ващенко та ін]. С.111.
4. Педагогічна майстерність / за ред. І.А. Зязюна. К.: Вища школа, 1997. 349 с.
5. Ніколенко Л.Т. Особистісно орієнтована освіта та шляхи її реалізації в системі підвищення кваліфікації. // Учебные записки. 2005. №3. С. 23-27.
6. Семиченко В.А. Психологічні аспекти професійної підготовки і післядипломної освіти педагогічних кадрів / В.А. Семиченко // Післядипломна освіта в Україні. 2001. №2. С. 54-57.
7. Скрипник М. Мистецтво бути педагогом. К., 2006.
8. Шевчук Л.І. Методологічні основи підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників у системі професійної освіти: посібн. для керівників, пед. працівників професійної освіти. Хмельницький (видавець А. Цюпак). 2006. 178 с.

Соловійова Світлана Владиславівна,

викладач професійно-теоретичної підготовки

ДПТНЗ «Конотопський професійний аграрний ліцей» Сумської області

ПІДВИЩЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

З метою вдосконалення підготовки майбутніх вчителів професійного навчання, досліджуються шляхи підвищення якості підготовки фахівців для підвищення компетентності педагога професійної освіти, які забезпечили б підготовку професійних педагогічних кадрів нового типу, що стало б важливою умовою відродження освітнього простору.

Ключові слова: компетентність, зміст професійної компетентності, основні шляхи підвищення професійної компетентності, розвиток професійної компетентності викладача.

Термін «компетентність» від латинського *competentis*, що означає належний, здібний. Професійна компетентність викладача - це єдність його теоретичної і практичної підготовки, готовність на високому професійному рівні виконувати свої посадові та фахові обов'язки відповідно до сучасних теоретичних, практичних надбань і досвіду, наближених до світових вимог та стандартів.

Науковці визначають зміст професійної компетентності, застосовуючи такі основні положення:

- це складна система внутрішніх психічних станів і властивостей особистості фахівця, що проявляється в його готовності та здатності до здійснення професійної діяльності (Ю. Варданян) [2, с. 45];

- це сукупність професійних знань, умінь, а також способи виконання професійної діяльності (Е. Зеєр) [3, с. 118];

- це здатність фахівця від моменту початку своєї професійної діяльності на рівні визначеного державою певного стандарту відповідати суспільним вимогам професії шляхом ефективної професійної діяльності та демонструвати належні особисті якості (С. Іванова) [4, с. 110].

Зарубіжні дослідники переважно визначають три основних елементи в компетентній освіті – знання, уміння і навички, цінності (ставлення) [5, с. 17]; експерти програми "DeSeCo" вважають, що структура компетентності охоплює пізнавальні ставлення і практичні навички, цінності, емоції, поведінкові компоненти, знання і вміння [5, с. 10]

Загальні вимоги до професійної компетентності майбутнього науково-педагогічного працівника, що включають:

~ *високу професійну компетентність*, яка передбачає глибокі знання і широку ерудицію в науково-предметній галузі, нестандартне творче мислення, володіння інноваційною стратегією і тактикою, методами вирішення творчих завдань та ін.;

~ *педагогічну компетентність*, яка включає знання основ педагогіки та психології, медико-біологічних і психофізіологічних аспектів інтелектуальної діяльності, володіння сучасними методами, засобами, методиками, технологіями та організаційними формами навчання та виховання, формування і розвитку особистості вихованця тощо;

~ *соціально-економічну компетентність*, яка передбачає знання глобальних, соціально-економічних і технологічних процесів розвитку цивілізації і функціонування сучасного суспільства, а також основ соціології, економіки та менеджменту і права;

~ *комунікативну компетентність*, яка включає розвинуту літературну усну і письмову мову, володіння іноземними мовами, сучасними технологіями, ефективними прийомами і методами міжособистісного спілкування тощо;

~ *високу професійну і загальну культуру*, яка передбачає науковий світогляд, стійку систему духовних, культурних, моральних та інших цінностей в їх національному і загальнолюдському вимірі [1, с. 41-42].

Тож сучасному викладачеві необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін умов життя.

Основними шляхами підвищення професійної компетентності педагогів є:

1. *Формування методичного середовища або професійна взаємодія з колегами*, тобто участь у колективних та групових інноваційних формах методичної роботи: співпраця у творчих групах, дослідній діяльності, організація консультативно-методичних груп, педагогічні чи психологічні тренінги, участь у чатах, форумах щодо розробки актуальних проблем, методичних фестивалів, панорамах, презентаціях, КВК, участь у діяльності навчального закладу (молодого викладача, педагогічного досвіду, професійної майстерності), методичних дискусіях, методичних аукціонах, методичних діалогах, проблемних столах, педагогічних консиліумах, ділових рольових іграх, дебатах, методичних мостах, клубі творчих педагогів, творчих салонах, освітянських вечорах, аналізі ситуацій, фокус-групах, ігровому конструюванні; панорамі методичних навичок, захисті творчих кооперативних проєктів, програм, передових ідей; підготовка й видання друкованих видань.

2. *Формування гнучкої системи безперервної освіти педагога:*

- *інноваційний підхід педагога до вдосконалення рівня професійної компетентності як у атестаційний, так і в міжатестаційний період*: участь у проведенні семінарів, творчих столів, наукових досліджень, розробка та публікація навчально-методичних матеріалів, авторських програм, робота в складі творчих груп, участь у професійних конкурсах тощо);

- *самоосвітня діяльність (епізодична і планова) викладача, саморозвиток*, пошук шляхів професійної самореалізації; здійснення безперервного навчання;

- *складання плану самовдосконалення професійної компетентності*: вивчення передового досвіду колег, проведення відкритих уроків, самоаналіз уроків, обговорення відвіданих уроків, участь у конкурсах тощо;

- *цілеспрямована систематична робота над методичною темою*,

- *збір та укладання творчого портфоліо викладача* – колекція власної бази кращих уроків, цікавих прийомів, знахідок на уроці й позаурочній діяльності, власних засобів наочності, дидактичних матеріалів, продуктивних педагогічних технологій, що відображають зусилля викладача, успіхи або досягнення з тієї чи іншої проблеми, індивідуальної творчої теми. У портфоліо включаються зразки робіт у письмовому чи друкованому вигляді, відеоматеріали, щоденник рефлексії, зразки дитячих робіт, фотографії компонентів навчального процесу;

- *самовиховання*, удосконалення методів, прийомів і форм навчально-виховної взаємодії з учнями; вироблення індивідуально-творчого стилю роботи;

- *рефлексія власної діяльності*, ведення щоденника рефлексії, в якому викладач, обмірковує власний досвід, види діяльності, визначає нові шляхи втілення творчих планів, прогнозує стратегії для покращення діяльності, визначає успіхи й невдачі, визначає комунікативну стратегію уроку тощо.

3. *Створення інформаційно-освітнього простору з рівноправним доступом всіх педагогів до інформаційно-освітніх ресурсів*: бібліотека; інтернет; медіа- та відеотека педагогічного досвіду, реєстр програмних педагогічних засобів навчання.

4. *Готовність до інноваційної діяльності, пріоритет освітніх технологій*:

- *апробація сучасних науково-методичних концепцій*, виявлення та впровадження освітніх продуктивних технологій навчання і виховання, які допоможуть учням з успіхом виконувати навчальні завдання;

- *переведення навчального процесу на технологічний рівень*, тобто попереднього проектування процесу навчання з урахуванням дидактичних цілей і заданого рівня засвоєння;

- *забезпечення методичного супроводу навчально-виховного процесу*: розробка авторських програм, спеціальних і факультативних курсів;

- *системне використання міжпредметних зв'язків і міжпредметної інтеграції*, тобто інтегративного підходу;

- *поповнення власного арсеналу інноваційними формами уроків*: урок-тренінг, урок-дослідження, урок-пошук, урок-мандрівка, урок-діалог, урок тематичної атестації, активізована лекція та ін.;

- *організація творчого педагогічного процесу*. Творча робота викладача можлива як результат самостійного навчання з врахуванням можливостей, здобутків, інтересів самого викладача [5].

Важливою умовою забезпечення ефективного розвитку професійної компетентності педагогічного працівника як показника професійного зростання у процесі підвищення кваліфікації є: проектування освітнього процесу на основі організації навчання на основі діяльнісного підходу (тренінги, ділові ігри, диспути, дискусії, діалоги, використання новітніх технологій); орієнтація навчальних модулів програми курсового підвищення кваліфікації на конкретну кваліфікаційну категорію спеціалістів; використання конкретних педагогічних ситуацій як метод відпрацювання ключових компетентностей; формування груп з максимальним урахуванням запитів щодо висвітлення окремої проблематики; використання різних форм проходження курсового підвищення кваліфікації (очна, заочна, індивідуальна, пролонгована); здійснення системи навчальної роботи з кадрами на місцях (консультування, проведення семінарів-практикумів, теоретичних семінарів); організація виїзних практичних занять, практики та практикумів, де слухачі набувають практичного досвіду, реалізуючи власні потреби.

Висновки. Таким чином, компетентнісний підхід полягає в зміщенні акценту з накопичування знань, умінь і навичок на формування й розвиток у педагогів здатності практично діяти, застосовувати індивідуальний підхід у ситуаціях педагогічної діяльності. У процесі підвищення кваліфікації педагогічних працівників на сучасному етапі особливе місце посідає стратегія розвитку особистості педагога; його професіоналізм, готовність і вміння створити таку атмосферу, яка забезпечувала б розвиток критичного мислення, творчості, виховувала б соціально відповідальних людей.

Література:

1. Алексеева Л.П., Шаблыгина Н.С. Интеграционные процессы в образовании и профессионализм преподавателей высшей школы // Содержание, формы и методы обучения в высшей школе: Аналитические обзоры по основным направлениям развития высшего образования. М.: НИИВО, 2003. Вып. 10. 52 с.
2. Варданян Ю.В. Строение и развитие профессиональной компетентности специалиста с высшим образованием (на материале подготовки педагога и психолога) : дис. д-ра пед. н. : 13.00.08 / Варданян Ю. В. М., 1999. 256 с.
3. Зеер Э.Ф. Становление личностноориентированного образования // Образование и наука: известия Урал. науч.-образоват. центра РАО. 1999. № 1. С. 112-122.
4. Иванова С. В. Функціональний підхід до визначення професійної компетентності вчителя біології та організація її вдосконалення в закладі післядипломної освіти // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. 2008. Вип. 42. С. 106-110.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / За заг. ред. О.В.Овчарук. К.: «К.І.С.», 2004. 112 с.

Сорокіна Тетяна Василівна,

заступник директора з навчально-методичної роботи
ДНЗ «Сумське міжрегіональне вище професійне училище»

ГОТОВНІСТЬ ДО ІННОВАЦІЙ – НЕОБХІДНА УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ)

У статті розглядається поняття «професійна компетентність» як інтегрована властивість особистості, що володіє комплексом професійно значущих для педагогічного

працівника якостей, має високий рівень науково-теоретичної й практичної підготовки. Проаналізована готовність колективу ДНЗ «Сумське міжрегіональне ВПУ» до творчої педагогічної діяльності, підвищення професійної компетентності, ефективної взаємодії з учнями в процесі педагогічної співпраці на основі впровадження сучасних технологій для досягнення високих результатів.

Ключові слова: професійна компетентність, впровадження інновацій, педагогічна співпраця, освітній процес, конкурентоспроможний випускник.

Професійна компетентність педагога – це динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність успішно здійснювати професійну діяльність.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. наголошується, що «сучасний ринок праці вимагає від випускника не лише глибоких теоретичних знань, а і здатності самостійно застосовувати їх у нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях, переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян». У професійній діяльності педагог виступає активним суб'єктом спілкування: передає та приймає інформацію від учнів, колег і батьків, будує взаємовідносини на основі діалогу, розуміє і сприймає їх внутрішній світ, прагне до максимальної реалізації здібностей кожного учня та забезпечення його емоційного комфорту в освітньому процесі.

На думку І. Зязюна, «складниками професіоналізму у будь-якій професії є компетентність та озброєння системою вмінь» [6, с. 112]. В тлумачному словнику вказано, що компетентний – це особа, яка має достатні знання в якій-небудь галузі, яка з чим-небудь добре обізнана; ґрунтується на знанні, кваліфікована [2, с. 445].

В основі поняття компетентності – ідея виховання особистості педагога, який має необхідні знання, професіоналізм, високі моральні якості, уміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовувати знання та брати на себе відповідальність за певну діяльність.

С. Скворцова розглядає професійну компетентність педагога як його поінформованість й авторитетність, як властивість особистості, що дозволяє продуктивно вирішувати навчально-виховні завдання, розраховані у свою чергу на формування особистості іншої людини. [8]. На думку І. Демури, компетентність – категорія оцінна, вона характеризує людину як суб'єкта спеціалізованої діяльності в системі суспільного розвитку праці, маючи на увазі рівень розвитку його здатності виносити кваліфіковані судження, приймати адекватні відповідальні рішення в проблемних ситуаціях, планувати й виконувати дії, що приводять до раціонального й успішного досягнення поставлених цілей [3, с. 66]. Дещо інший підхід до тлумачення поняття «компетентність» у наукових працях Н. Сергієнко, на думку якого «компетентність» виражає значення традиційної тріади «знання, уміння, навички» і служить сполучною ланкою між її компонентами. Компетентність у широкому значенні може бути визначена як поглиблене знання предмета або освоєне вміння [7]. Ґрунтовний аналіз сутності професійної компетентності викладача розкривається у дослідженнях В. Синенка, який вважає, що слід розрізняти професійну підготовку педагога і його професійну компетентність. Перше поняття відбиває процес оволодіння необхідними знаннями і навичками, а друге – результат цього процесу, якісну характеристику [4].

Професійному зростанню педагога й підвищенню рівня його професійної компетентності сприяють: систематична самоосвітня діяльність, яка включає навчання на курсах підвищення кваліфікації; участь у проектах, конкурсах, фестивалях, конференціях, семінарах, педагогічних майстернях, роботі методичних об'єднань, творчих груп тощо; особистісно зорієнтована методична підтримка; об'єктивна оцінка праці; моральне й матеріальне стимулювання.

Перед педагогічним колективом ДНЗ «Сумське міжрегіональне вище професійне училище» стоїть головна мета – виховання особистості як вищої національної цінності. Державна політика в галузі навчання та виховання спрямовує педагогів на формування творчої, інтелектуально розвиненої, компетентної особистості.

Саме тому вдосконалення професійних компетентностей педагогічних працівників училища – важлива умова модернізації освіти. Формування викладача як конкурентоспроможного фахівця, педагога нової генерації в контексті гуманізації та демократизації освіти пов'язане і з тенденціями розвитку світового співтовариства, і з виробленням наукового світогляду, забезпеченням можливостей для самоствердження в найбільш значущих для них сферах життєдіяльності.

Для того, щоб наш випускник був затребуваний на ринку праці необхідний постійний пошук нових підходів, щодо забезпечення його конкурентоздатності. Досягти цього можна за рахунок впровадження ефективної структури управління та інтенсивних педагогічних технологій і методик, оновлення змісту навчання, підвищення професійних компетенцій викладачів і майстрів виробничого навчання. Перед нами постала необхідність спрямовувати роботу педагогічного колективу на пошук, вивчення і впровадження сучасних, ефективних і цікавих для педагогів та для учнів, майбутніх кваліфікованих робітників, форм і методів організації освітнього процесу.

Проведено анкетування педагогічних працівників з вивчення готовності педагогічного колективу до впровадження інноваційних технологій, в якому взяли участь 84,5% членів педагогічного колективу.

Як показали дослідження: 70,7% – готові до впровадження інновацій у педагогічну діяльність; 61% – знають інноваційні технології навчання; 38% – володіють нестандартним мисленням.

На питання: «Що саме приваблює в інноваціях?» Учасники опитування віддали перевагу твердженню: цікаво створювати щось краще ніж було, друга

відповідь – використання інновацій підвищує інтерес учнів до навчання і виховання.

У цілому, за результатами анкетування, 68,9% – активно реалізують свої потреби у саморозвитку. Серед факторів, що сприяють удосконаленню найчастіше називають – вплив і приклад колег, керівництва, заняття самоосвітою, інтерес до роботи.

У 2017-2018 н.р. було сплановано нетрадиційні форми проведення методичної роботи:

- семінар – практикум «Тімбілдинг – як засіб формування професійної компетентності учня»;

- засідання циклової комісії професій харчових технологій та молодих спеціалістів (творча лабораторія);
- спільні засідання методичних об'єднань викладачів загальноосвітніх предметів та циклових комісій педагогів професійного спрямування;
- педагогічна рада «Роль інноваційних технологій навчання у розвитку творчих здібностей учнів на уроках».

Щорічно анкетування серед учнів та колег проводяться при підготовці узагальнених матеріалів педагогічної діяльності на педпрацівників, які атестуються. Професійні та загальнолюдські якості аналізуються також через анкети «Вчитель очима учнів», «Вчитель очима батьків».

Під час проведення практичної частини семінару «Базові компетентності. Складові методичних компетенцій та шляхи їх удосконалення» у жовтні 2017 року, провели анкетування з виявлення здатності педагогів до розвитку і саморозвитку, проаналізували стан професійної компетентності педагогів та їх готовність до впровадження інновацій (Рис. 1).

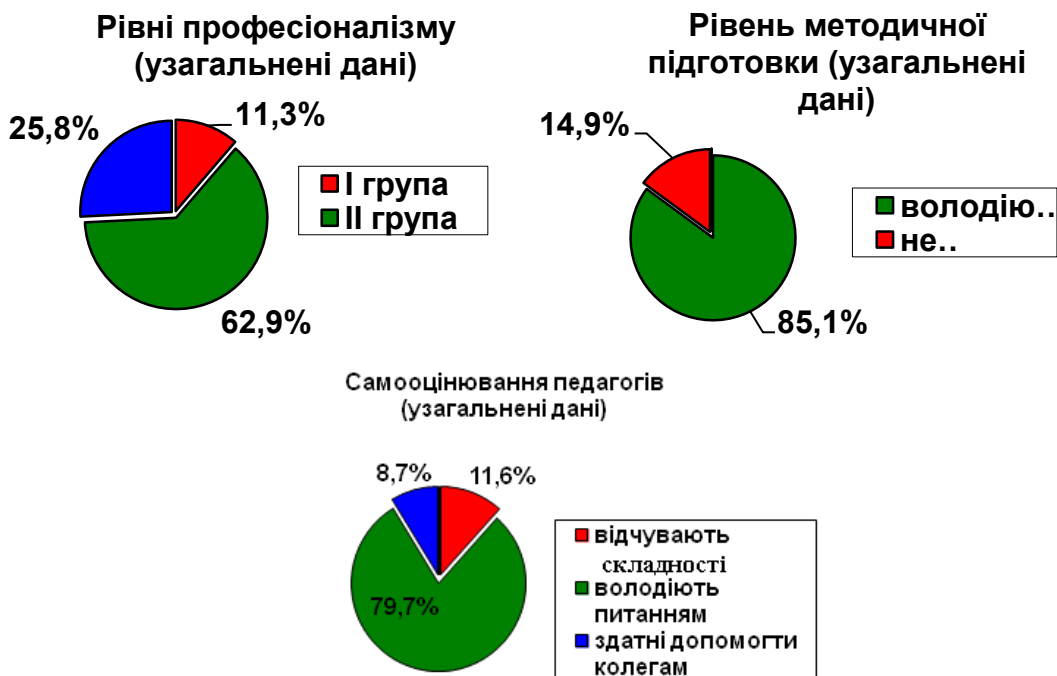

Рис. 1. Результати анкетування

Заплановано та проведено педагогічні ради за такими, на нашу думку, актуальними темами: «Творче використання інновацій в освітньому процесі педагогічними працівниками, їх вплив на результати й досягнення базових компетенцій учнів», «Роль інноваційних технологій навчання у розвитку творчих здібностей учнів на уроках теоретичного та виробничого навчання». Розгляд зазначених питань спонукає педагогічний колектив до удосконалення професійної майстерності, до підвищення рівня володіння ІКТ, до креативного підходу у методичній діяльності.

Педагогічний колектив цілеспрямовано працює над забезпеченням якісних освітніх послуг через розширення STEM-технологій в освітньому процесі, вивчення особливостей підготовки кваліфікованих робітників за дуальною та дистанційною формою навчання, формуванням соціальної компетентності учнівської молоді з особливими потребами, реалізуючи єдину

методичну проблему «Компетентнісно-спрямоване навчання – інструмент формування конкурентоспроможного випускника».

Література:

1. Білявська О.О. Професійна компетентність учителя як складова ефективної педагогічної діяльності. [Електронний ресурс]. URL:<http://lib.mdpu.org.ua/nvs/>
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / гол. ред. В. Т. Бусел. К.: Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
3. Демура І. Сутність професійних компетентностей // Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. пр. Вип. 38 / заг. ред. проф. В.І. Сипченка. Слов'янськ: Вид. центр СДПУ, 2007. С. 64-71.
4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібл. з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. К.: «К.І.С.», 2004. 112 с.
5. Педагогічна майстерність / за ред. І. А. Зязюна. К. : Вища школа, 1997. 349 с.
6. Сергієнко Н.Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя. [Електронний ресурс]. URL:http://images/content/nashi_vydanya...upr
7. Скворцова С.О. Професійна компетентність вчителя: зміст поняття // Наука і освіта. 2009. № 4. С. 93-94.

Сотніченко Ірина Іванівна,

доцент кафедри педагогіки, психології та менеджменту освіти
КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти» м. Біла Церква

ГОТОВНІСТЬ ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «ПРИРОДНИЧІ НАУКИ» В СТАРШІЙ ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ

Процеси реформування системи освіти України, що охоплюють всі її підсистеми та рівні, передбачають ґрунтовні зміни для старшої школи, яка має стати профільною. Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти і типовими навчальними планами передбачено з 2018/2019 навчального року можливість вибору школами інтегрованого курсу «Природничі науки» для 10-11 класів. Курс призначений для учнів, які навчаються за суспільно-гуманітарним профілем і не планують складати ЗНО з природничих предметів.

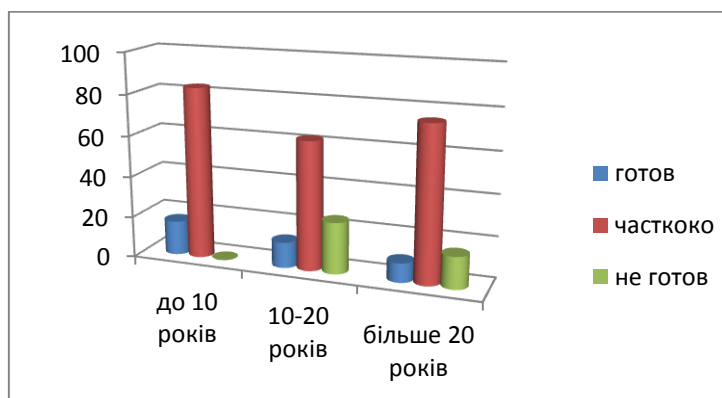
Мета курсу спрямована на формування в учнів природничо-наукової картини світу та природничо-наукової компетентності, уявлень про роль і місце людини в природі, засвоєння основних понять природознавства, що складають ядро знань про природу [3]; на демонстрацію зв'язку між наукою та повсякденним життям, розвиток наукового мислення [2]; на розуміння причинно-наслідкових зв'язків у природних процесах та їх впливу на суспільство, сприяння зростанню індивідуального та колективного адаптивного потенціалу учнів у швидкозмінній сучасності та у недостатньо передбачаному майбутньому [5]; на розкриття ролі природничих наук в розвитку цивілізації, формування уміння адаптуватися до динамічного сьогодення та майбутнього. [4].

Як зазначила у своєму інтерв'ю авторка однієї з програм інтегрованого курсу «Природничі науки» І.Дьоміна: «інтегрований курс – це спосіб вивчити щось нове або повторити те, що я вчив раніше і побачити його по-іншому» [1].

Головною проблемою запровадження інтегрованих шкільних курсів стає питання: а хто їх викладатиме? «Основне, що зараз потрібно, – вчителі, які не побояться за це взятися» [1].

На базі Комунального вищого навчального закладу Київської обласної ради «Академія неперервної освіти» на курсах підвищення фахової кваліфікації було проведено анкетування вчителів біології, хімії, географії, екології. Опитування засвідчило, що вчителі в більшості підтримують необхідність реформ в освіті. Щодо інтегрованого курсу лише 28,5% вчителів вважає введення такого курсу своєчасним та необхідним, переважна ж кількість опитаних (64%) віддає перевагу викладанню предметів природничого циклу як окремих дисциплін. Зазначаємо, що 53,6% респондентів викладають два і більше предмети природничого циклу.

Питаннями анкети вчителям також було запропоновано визначити рівень власної готовності до впровадження інтегрованого курсу. Результати анкетування показали, що тільки 17,9% вчителів вважають себе готовими до такої новації, основна частина респондентів (69,6%) визначили свій ступінь готовності як частковий, і лише 12,5% – відзначили власну неготовність. Залежність ступеня готовності від стажу роботи педагогічних працівників представлена на діаграмі 1.

Діаграма 1. Готовність вчителів до реалізації інтегрованого курсу «Природничі науки» (за стажем роботи)

Відмічаємо, що не виявилось таких, хто відзначив свою неготовність, серед вчителів з найменшим педагогічним стажем. Необхідно також зазначити, що лише 51% опитаних педагогів ознайомилися з програмами курсу, що розміщені на сайті Міністерства освіти і науки України, і тільки 23% визначилися з тим, яку з них обрали б для впровадження у освітньому процесі.

Світова практика, важливість розвантаження учнів, реалізація особистісно зорієнтованого та компетентнісного підходів диктують необхідність введення інтегрованих курсів в профільній школі. За результатами громадського обговорення обов'язкове впровадження курсу в старшій школі відтерміновано. Вибір залишається за навчальним закладом. Така можливість передбачає насамперед наявність педагогів, готових до реалізації інтегрованих програм. Більшість же українських вчителів не знайомі з підходом викладання об'єднаних дисциплін і вимагають спеціальної ґрунтовної підготовки.

Література:

1. Закірова С. Профільна шкільна освіта в Україні: «правильна реформа» чи «цілковита зрада»? [Ел. ресурс] URL:http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Npdntu_pps/2009_6/koval.pdf
2. Природничі науки. Інтегрований курс. 10-11 клас: навчальна програма для закладів загальної середньої освіти / І.Дьоміна, В.Задоянний, С.Костик [Електронний ресурс].

URL:<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>

3. Природничі науки. Інтегрований курс. 10-11 клас: навч. програма для закладів загальної середньої освіти / авт. колектив під кер. Ільченко В.Р. [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт МОН України. URL:<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>

4. Природничі науки. Інтегрований курс. 10-11 клас: навч. програма для закладів загальної середньої освіти / авт. кол. під керівн. Засєкіної Т. М. [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт МОН України. URL:<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>

5. Природничі науки. Інтегрований курс. 10-11 клас: навч. програма для закладів загальної середньої освіти / Д.Шабанов, О.Козленко: URL:<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>

Тихенко Лариса Володимирівна,

к. пед. н., доцент, директор КЗ Сумської обласної ради – обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто проблему впровадження компетентнісного підходу в діяльність закладів позашкільної освіти, що сприяє підвищенню якості освіти, прискоренню інноваційних процесів; визначенню нових пріоритетів освітньої діяльності, формуванню професійних компетентностей педагогів.

Ключові слова: компетентність, компетентнісний підхід, професійно-творчі компетентності, освітній потенціал, заклад позашкільної освіти.

Основою розвитку України є європейський вибір – надання пріоритетів загальнолюдським цінностям, ідеалам гарантованої демократії, визнання людини, її прав і свобод, що можливо за умови збалансованого розвитку – розбудови держави на основі узгодження й гармонізації соціальної, економічної та екологічної складових для задоволення потреб сучасних і майбутніх поколінь.

Сучасний стан розвитку суспільства передбачає необхідність більш ефективного використання потенціалу закладів освіти. Реалізація означеного завдання передбачена впровадженням компетентнісного підходу їх діяльність, що відзначається практичною спрямованістю, широкими можливостями для майбутньої самореалізації особистості. У наукових дослідженнях зазначається, що компетентність формується на основі опанування системою наукових знань, умінь і навичок, які забезпечують гармонійний розвиток особистості, формування її світогляду, набуття соціального досвіду, підготовку до суспільного життя й професійної діяльності (Н. Бібік, О. Биковська, С. Бондар, І. Зимня, А. Маркова, О. Пометун, О. Савченко, А. Хуторської, С. Шишов).

Формування професійно-творчих компетентностей педагога співвідноситься з розвитком його особистісних якостей, що забезпечує здійснення виважених дій, усвідомлення власної відповідальності й обов'язку за їх результати. Вищий рівень компетентності суб'єктів навчання

характеризується сформованістю їх компетентності як єдності, у якій науково орієнтована основа дії визначає логіку її практичного виконання, що полягає в інтелектуально-моральній саморегуляції, спрямованій на ефективне вирішення суб'єктом життєвих проблем [1; 2].

Педагогічні колективи закладів позашкільної освіти мають організовувати освітній процес на основі компетентнісного підходу для визначення стратегічних напрямів педагогічного впливу, створення умов для виховання в дітей та учнівської молоді толерантності та здатності до діалогу; розвитку громадських якостей, національної самосвідомості, патріотизму; реалізації форм і методів педагогічної взаємодії для формування у вихованців навичок і вмінь збереження здоров'я, культури організації вільного часу [3].

Сучасні вітчизняні науковці розглядають професійну компетентність педагогів як сукупність трьох складових: предметно-технологічної, психолого-педагогічної, загальнокультурної. До основних показників педагогічної компетентності належать: особистісні перетворювальні й психологічні якості, усвідомлена роль педагога в навчально-виховному процесі, безперервне підвищення загальної і професійної культури, володіння методами педагогічного дослідження, конструювання власного педагогічного досвіду, результативність освітнього процесу, активна педагогічна діяльність [4].

Аналіз наукової літератури та досвід практичної діяльності дають змогу визначити професійну компетентність педагога як комплекс професійних знань, умінь, навичок, що дозволяють здійснювати психолого-педагогічну, методичну, організаційну та просвітницьку діяльність; професіоналізм педагога як теоретичну та практичну готовність до здійснення педагогічної діяльності; зміст його професійної компетентності як взаємодію таких компонентів: *інформаційного* (теоретичного) – наявність педагогічної ерудиції, що передбачає сформованість світогляду, загальну культуру, загально-педагогічні, профільні (предметні) педагогічні, психологічні знання, володіння методикою позашкільної освіти; *операційного* (практичного) – професійна культура, культура мовлення, комунікативність, педагогічний такт, володіння різними технологіями та методами навчально-виховної та розвивальної роботи, методами моніторингу й корекції освітнього процесу, здатність до дослідницької роботи; *мотиваційного* (особистісного) – захопленість роботою, любов до дітей, вимогливість, доброзичливість, здатність прищеплювати інтерес до відповідного профілю позашкільної навчально-творчої діяльності, спрямованість на постійне вдосконалення педагогічної майстерності [5; 6].

Актуальність застосування компетентнісного підходу в позашкільній освіті визначено необхідністю формування самостійного наукового пізнання, самоосвіти. Це, у свою чергу, передбачає вдосконалення технологічної складової освітньої роботи творчих об'єднань шляхом упровадження ефективних педагогічних методик і технологій; уведення до систем роботи закладів освіти навчально-дослідницької складової. У такому контексті впровадження компетентнісного підходу забезпечує формування в педагогів нового стилю мислення, що зумовлює потребу впровадження сучасних форм, методів і засобів навчання і виховання, які сприяють розробленню та впровадженню новітніх педагогічних технологій. Використання досягнень інноваційних складових організації освітнього процесу відкриває нові можливості для корінної зміни стратегій освітньої діяльності закладів позашкільної освіти. Тому впровадження

компетентнісного підходу потребує перегляду методичних засад освітньої роботи, що є визначальним для розв'язання низки актуальних методико-технологічних проблем.

Актуальною є проблема розроблення науково-методичних матеріалів з упровадження компетентнісного підходу в практику роботи педагогів. Особливе значення в цьому контексті має:

– розроблення методичних і організаційно-технологічних матеріалів з проблеми формування творчих здібностей дітей та учнівської молоді, що є необхідними як для педагогів-практиків – організаторів позакласної та позашкільної діяльності дітей та учнівської молоді, так і студентів, магістрів вищих педагогічних навчальних закладів;

– організація конструктивної взаємодії між закладами загальної середньої і позашкільної освіти, науковими й науково-виробничими установами, що дозволяє не лише створити цілісний позашкільний освітньо-виховний простір, а й забезпечити його компетентнісну спрямованість, високу ефективність, практичну та профорієнтаційну спрямованість освітньої роботи [7].

Тому першочергового значення набуває проблема оновлення програмного забезпечення освітньої діяльності закладів позашкільної освіти, що має враховувати їх можливості щодо забезпечення сучасних потреб і запитів вихованців у творчій самореалізації, створення умов для здобуття знань і досвіду профільної пізнавально-практичної і комунікативно-творчої діяльності.

Особливого значення набуває *проблема використання* компетентнісного підходу в організації методичної роботи з педагогами. Огляд наукової літератури дозволяє стверджувати, що особлива увага має приділятися визначенню й обґрунтуванню різних компонентів професійної компетентності педагогів, зокрема: інформаційної, комунікативної, теоретико-методологічної, автономізаційної (здатність до творчості, самовизначення, самоосвіти, конкурентоспроможність), соціальної, продуктивної, моральної, профільної (предметної).

Рівень сформованості фахових компетентностей педагогів залежить від їх власного досвіду роботи в системі позашкільної освіти. До зазначених компетентностей належать: *психолого-педагогічна* – володіння знаннями з теорії загальної середньої освіти, уміння використовувати їх у практичній позашкільній діяльності; *загальнометодична* – володіння загальними педагогічними методиками з навчання, виховання та розвитку підростаючого покоління; уміння застосовувати їх у різних умовах, формах і напрямках позашкільної роботи; *професійно-творча* – гуманістична спрямованість педагогічної діяльності, професіоналізм, натхненність, досконале володіння методико-технологічним інструментарієм педагогіки співпраці і співтворчості тощо; *валеологічна* – володіння основними положеннями про формування, збереження та зміцнення здоров'я людини в духовному, психічному та фізичному аспектах; уміння використовувати їх в освітній роботі; сформованість особистої здоров'язбережувальної поведінки; спрямованість на здоровий спосіб життя, його популяризацію.

Слід зазначити, що постійне підвищення наукоємності освітньої роботи закладів позашкільної освіти зумовлює посилення вимог щодо формування у педагогів їх компетентностей. Такий підхід передбачає оптимізацію діяльності колективу, що виявляється в постійному вдосконаленні професійних і творчих здібностей педагогів, розробленні й упровадженні психолого-педагогічних програм, спецкурсів розвивального та дослідницького

спрямування для підвищення рівня інтелектуально-творчої діяльності вихованців; психолого-педагогічне конструювання та психолого-педагогічний супровід освітнього процесу. Упровадження сучасних педагогічних, інформаційно-комунікаційних технологій сприяє забезпеченню модернізації освітнього середовища, удосконаленню матеріально-технічних і психолого-педагогічних умов, підсиленню активності навчально-виховного мікросоціуму, формуванню цілісного освітнього та інформаційно-методичного простору.

Для системи роботи Сумського обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю характерними є низка методичних, процесуальних інновацій, що забезпечують реалізацію компетентнісного підходу в діяльності закладу позашкільної освіти. Методичними інноваціями є розроблення науково-методичних проблем, пов'язаних із розвитком творчих здібностей дітей та учнівської молоді; підвищенням креативної спрямованості позашкільного освітнього мікросоціуму; діяльність обласних профільних методичних об'єднань педагогів закладів позашкільної освіти. Процесуальними інноваціями є організація психологічного супроводу всіх суб'єктів освітнього процесу; упровадження програм психолого-педагогічних тренінг-курсів, нових освітніх програм розвивального спрямування тощо.

Аналіз матеріалів позашкільної педагогічної практики доводить, що необхідність упровадження компетентнісного підходу в усі напрями і види професійної діяльності педагогів закладів позашкільної освіти, що сприяє

формуванню комплексу професійних знань, умінь і навичок, особистісних якостей педагога, його творчих здібностей, інноваційної спрямованості, ціннісних орієнтацій і ставлень, особистісних мотивацій, важливих для забезпечення ефективності різних видів професійно-творчої діяльності, зокрема освітньо-виховної, методико-технологічної, організаційно-масової, оздоровчо-виховної, психолого-педагогічної, соціально-просвітницької тощо.

Підвищення рівня професійної компетентності педагогів у закладах позашкільної освіти забезпечується різними напрямами науково-методичної роботи, зокрема організаційно-методичним, навчально-методичним, видавничим тощо. Спільним в цих напрямках є їх спрямованість на консолідацію педагогічного мікросоціуму, підвищення ефективності інноваційних процесів, забезпечення розвитку закладів позашкільної освіти, їх творчих об'єднань як цілісних освітньо-виховних (педагогічних) систем; теоретичну та методичну підготовку педагогів до участі в науково-дослідницькій роботі провідних наукових установ.

Література:

1. Бех І.Д. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу в педагогіці / Формування базових компетентностей у вихованців позашкільних навчальних закладів : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 25-27 лютого 2013 р. / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України [та ін.]. К. 2013. С. 18-26.

2. Биковська О.В. Методологічна сутність компетентнісного підходу в позашкільній освіті // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. праць. Запоріжжя, 2007. Вип. 44. С. 77-85.

3. Вербицький В.В. Позашкільна освіта у вимірі ХХІ століття / Позашкільна освіта: історичні поступи та здобутки: зб. матер. Всеукр. пед. конф., 2-3 грудня 2008 р. / за заг. ред. д.п.н. В.В. Вербицького. К.: АБЕРС, 2008. 308 с.

4. Верніков М. Слово про академіка Степана Балея // Людина: становлення та розвиток // Філософські пошуки. Вип. IV. Львів-Одеса. Cogito – Центр Європи, 1997. 387 с.
5. Позашкільна освіта: теоретичні і практичні аспекти розвитку: у 3 кн.: монографія [за заг. ред. к.п.н. Л. В. Тихенко. Суми: Університетська книга, 2013. Кн.1. 270 с.
6. Тихенко Л.В. Розвиток позашкільної освіти України в контексті концептуальних ідей Болонського процесу / Л.В. Тихенко // Позашкільна освіта: історичні поступи та здобутки: зб. матер. Всеукр. пед. конф. 2-3 грудня 2008 р. / за ред. В.В. Вербицького. К.: АБЕРС, 2008.
7. Тихенко Л.В. Сучасні підходи до організації позакласної, позашкільної та позааудиторної роботи в навчальних закладах // Позашкільна освіта Сумщини: регіональний аспект / за заг. ред. Л. В. Тихенко; [упор. Л. М. Бондар, Т.М. Кречотіна, Н.В. Перепелиця]. Суми : Нота-бене, 2011. № 4. С. 3-6.

Троян Анатолій Григорович,
директор Лебединського ВПУ Лісового господарства Сумської області

ВПЛИВ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ КЕРІВНИКА ЗНЗ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ПЕДАГОГІЧНИМ КОЛЕКТИВОМ

У статті аналізується вплив комунікативних здібностей керівника загальноосвітнього навчального закладу на ефективність організації його управлінської діяльності.

Практичне розв'язання завдань сучасної освіти, зокрема середньої загальноосвітньої школи, можливе за умови належної підготовленості керівників, здатних ефективно здійснювати управління школою, організовувати діяльність особистості, групи, колективу в складних умовах сьогодення. Йдеться насамперед про розвиток якостей керівника школи, що можуть забезпечити ефективну реалізацію функцій його професійної діяльності як управлінця [1]. Особливо важливі комунікативні якості директора середнього загальноосвітнього закладу, оскільки керівництво цим закладом є процесом взаємодії керівника з колективом людей, зокрема з учасниками навчально-виховного процесу, для налагодження оптимальних взаємовідносин і досягнення найкращих результатів у реалізації мети управління.

Різноманітні аспекти фахових особливостей керівника і його управлінської діяльності є предметом уваги багатьох дослідників. До напрямків, що досліджуються найінтенсивніше, можна віднести вивчення особливостей керівництва виробничими колективами (В.В.Бойко, А.Л.Журавльов, В.Г.Ковальов, А.Л.Свенцицький та ін.), психологічних аспектів взаємодії керівника з підлеглими (Н.В.Бахарєва, Ю.Н.Ємельянов, Р.Л.Кричевський та ін.), розробку моделей і визначення показників ефективної управлінської діяльності (А.Л.Журавльов, Е.С.Чугунова, С.Вітковський, В.Врум, П.Естон та ін.), висвітлення соціально-педагогічних аспектів управлінської діяльності керівників шкіл (Л.М.Карамушка, Р.Х.Шакуров та ін.), висвітлення загальних положень теорії спілкування у навчальних колективах (О.Ф.Бондаренко, Л.М.Зінченко, О.В.Киричук, Л.Е.Орбан, Н.В.Чепелева, Т.С.Яценко та ін.), визначення основних принципів індивідуальних комунікативних якостей особистості (Б.Г.Ананьєв, І.С.Кон та ін.).

Незаперечним є і той факт, що функціонування закладу освіти розпочинається насамперед з керівника, в діяльності якого однією з вирішальних умов для досягнення успіху є наявність певних психологічних якостей та відповідність певним фаховим вимогам. При цьому

важливим структурним компонентом управлінської діяльності керівника є комунікативний, який сприяє упорядкуванню і встановленню взаємовідносин директора школи з учасниками навчально-виховного процесу: учнями, педагогічними працівниками, іншими спеціалістами, батьками.

Структурно комунікація складається з відправника комунікації, повідомлення, передавання та утримування інформації. До основних етапів комунікації відносять генерування ідеї, інформації; підготовки інформації; вибір форми комунікації; передавання самої інформації та отримання зворотного зв'язку.

На нашу думку, для ефективної організації комунікації керівнику слід дотримуватись наступних правил:

- чітко визначитись з потребою в передачі інформації (підлеглим треба знати лише те, що допоможе їм у роботі);
- дуже важливо правильно обрати канал передавання інформації: одні люди краще сприймають письмову інформацію, інші – усну; одні краще сприймають ділову мову, інші – емоційно забарвлену тощо;
- важливе значення має особисте спілкування керівника з підлеглими за рахунок можливостей відразу налагодити зворотний зв'язок;
- слід пам'ятати, що не вся інформація буде сприйнята адекватно, тому необхідно переконатися в тому, що думки і слова отримувач інформації зрозумів вірно;
- при передаванні інформації доцільно використовувати як раціональні, так і емоційні звернення до аудиторії;
- необхідно враховувати порядок подання інформації: акцентувати увагу на більш важливих моментах;
- використовувати різні прийоми для дублювання важливої інформації;
- враховувати те, що отримувач інформації сприймає її залежно від актуальності для себе;
- використання посередників в передачі інформації може призвести до суттєвих змін змісту або спрямованості інформації.

Проте, що комунікативним здібностям належить провідна роль у системі здібностей керівника, переконливо свідчать дослідження Р.А. Максимової, яка зазначає, що професійна діяльність керівників, які мають високий рівень комунікативних якостей, як правило, відзначається результативністю та ефективністю. В протилежній ситуації, тобто коли керівникові бракує саме комунікативних здібностей, він переважно опиняється в психологічній ізоляції від інших членів колективу і, зрозуміло, позбавляється їхньої підтримки [4].

Вищезазначене свідчить про те, що формуючи кадровий потенціал, потенційно придатний до управлінської діяльності, необхідно, перш за все, приділяти увагу їхнім комунікативним якостям, акцентуючи на ролі комунікабельності, оскільки цій комунікативній якості у загальній шкалі професійних цінностей працюючого належить 40%, в той час як психологічним можливостям і рівню кваліфікації – по 30% [3]. Підвищення вимог до рівня розвитку комунікативних якостей керівника закладу освіти впливає значною мірою не тільки зі специфіки соціальних функцій школи, яка має забезпечити можливості саморозвитку особистості, а також і з психологічних особливостей учителів, педагогічного колективу в цілому. Це пов'язане і з тим,

що педагогічна діяльність характеризується динамічністю, напруженням душевних сил та енергії.

На нашу думку, керівник закладу освіти має виявляти такі комунікативні якості, як доброзичливість, привітність, а також дипломатичність, чуйність, уважність, довіру до людей тощо. Водночас чисельні дослідження, що виконували (К. Кіллен, Г. Кунц, О'Доннел, А. Свенцицький, Р. Шакуров) свідчать про те, що керівники навчальних закладів, порівняно з підлеглими, у своїй безпосередній діяльності надають меншого значення комунікативним якостям і значно більшого - адміністраторським і діловим. Зазначене є наслідком також і того, що студенти вищих педагогічних навчальних закладів, а в недалекій перспективі – керівники середніх загальноосвітніх шкіл, інтенсивніше готуються до конструктивної та організаторської діяльності і зовсім недостатньо – до комунікативної [2].

Аналізуючи вищезазначену проблему, слід також зважати і на неоднорідність учасників навчально-виховного процесу школи, до складу якого входять представники різних вікових груп (учні, педагогічні працівники, інші спеціалісти, батьки), які істотно відрізняються за своїми соціально-психологічними особливостями, характером функціональних відносин з керівником школи. Тому керівникові необхідно володіти вмінням спілкуватися з людьми різного психологічного складу, виявляти гнучкість стилю його комунікативної діяльності, тобто мати високий рівень розвитку комунікативних якостей, які істотно впливають на ефективність управління педагогічним колективом. Директор школи має забезпечити оптимальну атмосферу психологічного мікроклімату в педагогічному закладі, виявляючи при цьому повагу до колективу і сприймаючи належним чином ідеї та пропозиції підлеглих.

Дослідження в галузі психології управління також констатують у деяких керівників шкіл відсутність витримки, зайву емоційність, які взагалі шкідливі керівникам, оскільки нервові, надто емоційні керівники зазвичай виявляють недовіру, недостатньо піклуються про інтереси підлеглих і менш схильні визнавати їх внесок у спільну справу. Результати аналогічних досліджень наведені Р.Х.Шакуровим, в них доведено, що ступінь комунікативної стійкості директорів шкіл значно знижується під впливом таких негативних рис, як злопам'ятність, імпульсивність, відсутність педагогічної винахідливості, необ'єктивність, невміння розібратися в мотивах людських вчинків тощо.

На нашу думку, для зростання ефективності управлінської діяльності в загальноосвітніх школах їх керівникам доцільно звертати особливу увагу на наявність у них широкого діапазону комунікативної стійкості. Оскільки науковцями було з'ясовано, що за аналізом конфліктів, у середньому, 59% випадків свідчить про несумісність людей «за вертикаллю» (на рівні керівник - підлеглий). Підтвердженням цьому є результати проведених науковцями досліджень, згідно з якими у більшості випадків причиною переходу педагога з однієї школи до іншої є відсутність нормальних взаємостосунків з директором школи та його заступниками [2].

Вищезазначене слід особливо врахувати ще й тому, що на стан соціально-психологічної ситуації в освітянському колективі значний вплив справляє і те, що переважаюча кількість працюючих в освіті – жінки (75,2%) [5, с.93]. Встановлено, що жіночий або переважно жіночий педагогічний колектив характеризується підвищеною емоційною напруженістю, високою чутливістю навіть до незначної несправедливості, що визначає забарвленість соціально-психологічного клімату в колективі.

Щодо ефективності комунікації, то вона багато в чому залежить від способу поширення інформації, яка важлива і потрібна не тільки для управлінців, а й для підлеглих, оскільки відсутність інформації породжує недовіру між менеджером і персоналом. Відомо, що в умовах горизонтальних комунікацій (між працівниками одного рівня) ефективність комунікацій досягає 90 %, а за вертикаллю (за рівнями управління) вона не перевищує 20-25 %. Це означає, що в чотирьох із п'яти випадків інформація від керівництва не доходить до виконавців або згубно «перекручується», що, безперечно впливає на ефективність управління колективом. Такий факт можна пояснити ще й тим, що працівники одного рівня краще розуміють один одного, тобто спілкуються ефективніше [5, с.101].

Вищевикладений матеріал свідчить про те, що саме розвиток комунікативних якостей керівника, які безпосередньо впливають на встановлення його взаєморозуміння з підлеглими є одним із значущих факторів, від яких залежить ефективність організації управління.

Література:

1. Психологія і педагогіка життєтворчості: Навч.-метод. посібн. К.: «Віпол», 2016. 792 с.
2. Савенкова Л.О. Комунікативні процеси у навчанні. (Елементи теорії і практики формування комунікативних умінь): Навч. посібник. К.: Вид-во КДЕУ, 2006. 120 с.
3. Управління закладами середньої освіти: психологічні аспекти. Науково-метод. посібник /за ред. Л.М. Карамушки. К.– Кіровоград, 2007. 150 с.

Турчин Зоя Миколаївна,

заступник директора з виховної роботи
Охтирської гімназії Охтирської міської ради

ФОРМУВАННЯ В ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ КУЛЬТУРИ МИРУ ЯК СКЛАДОВОЇ ГАРМОНІЙНИХ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ ЧЕРЕЗ ІННОВАЦІЙНИЙ ВИХОВНИЙ ПРОЕКТ «КЛУБ ЮНИХ МИРОТВОРЦІВ «БІЛІ КРИЛА»

У статті розповідається про особливості планування та реалізації виховного проекту «Клуб юних миротворців «Білі крила» Охтирської гімназії.

Актуальність теми визначають сучасні реалії, що вимагають від учителів нових інноваційних підходів до організації освітнього процесу школярів та формування в них миротворчих поглядів.

Перш ніж розпочати розмову про формування в підростаючого покоління культури миру, повернуся до 2013 року, коли Україна стояла перед загрозою втрати свободи та цілісності держави. Саме в цей час по всій країні розгорнулося волонтерство. Воно з фази теорії та дріб'язкових справ перейшло в глобальну площину. Охтирська гімназія не залишилася осторонь і долучилася до високоактивного всеукраїнського волонтерського руху. Ми тоді зрозуміли, що сьогоднішній маленький волонтер завтра стане полум'яним патріотом своєї Батьківщини. Уся волонтерська діяльність закладу була узагальнена й представлена проектом «Обличчям до біди» на Міжнародному конкурсі волонтерських проектів, що проводився Всеукраїнською громадською організацією «Служіння заради миру» та за підтримки МОН України. Робота визнана кращою в номінації «Волонтерські проекти», що представлялася в Міністерстві освіти та науки України.

Свідоме служіння на благо інших у межах проекту «Обличчям до біди» (Вчимося бути волонтерами: «Сьогодні маленький волонтер – завтра полум'яний патріот») надзвичайно позитивно вплинуло на учнів Охтирської гімназії. У школярів з'явилося бажання не тільки систематично допомагати постраждалим жителям Донецької та Луганської областей, добровольцям, бійцям Національної гвардії України, воїнам АТО, а й по-справжньому відстоювати культуру миру, що впливає на зрілість характеру й внутрішній світ, формування сталого мирного суспільства, поєднує людей, залучає до співпраці, забезпечує цілісний розвиток, руйнує бар'єри та трансформує серце.

Проект «Обличчям до біди» створив підґрунтя й дав нам можливість розпочати логічно обумовлену роботу над наступним, на нашу думку, надзвичайно важливим загальногімназійним проектом – це створення дитячої громадської миротворчої організації «Білі крила». Ми взяли до уваги й те, що Охтирська гімназія за свою позаурочну роботу з 2010 року є Асоційованою школою ЮНЕСКО, а основними напрямками цієї діяльності є освіта сталого розвитку, мир і людські права, сприяння зміцненню миру й безпеки.

Для нас стало зрозумілим, що культура боротьби починається з культури миру, а мир починається з нас, наших осель, поширюється на суспільство, а відтак - на регіональний, національний та міжнародні рівні. Корінням культури миру, на нашу думку, є серця людей зі зрілим характером, які поважають, поділяють погляди ближнього, толерантно спілкуються, уважно дослухаються, сприяють теплим стосункам у колективі, беруть активну участь у спільних добродійних справах, зможуть стати на захист ближнього, а пізніше - своєї родини, краю, Батьківщини. Так народиться особистість зі зрілим характером, у якої будуть знання добра, любов до добра та дії добра. І ця особистість житиме заради інших.

Чому миротворці? Бо саме миротворець – людина, яка утверджує мирне спілкування незбройними способами впливу, бо принципи миротворчості – ми всі – одна єдина сім'я людства; примирити роз'єднану сім'ю людства можна лише керуючись принципом «жити заради інших»; найкращі якості людини беруть початок у духовності та моральності; сім'я – це «школа любові та миру»; досягнення миру можливе завдяки співпраці за межами етнічних, релігійних та національних кордонів та інших протиріч.

Чому назва «Білі крила»? Бо білі крила – це визнаний символ миру. Білі крила має й Ніка – богиня перемоги. Згадаймо 2014 рік. У Ватикані Папа Римський Франциск виголосив промову із закликом припинити насильство в Україні. Випущені білі голуби - символи миру - були атаковані іншими птахами. Голубів з вікна випустили хлопчик і дівчинка, яких Франциск запросив узяти участь в «ангельській молитві». Проте, як тільки білі птахи вилетіли з вікна, на них накинулися чайка й ворон. З того дня білий голуб став символом України, що бореться з агресором.

Ось така нова ідея в нас народилася. Ми вважаємо, що Клуб юних миротворців «Білі крила» є актуальним і сьогодні. За Статутом Клубу – це самодіяльна, демократична громадська організація школярів, що на добровільних засадах об'єднує дітей, яких цікавлять історія Української держави та світової спільноти, миротворча діяльність міжнародних організацій та Збройних Сил України, конструктивна роль і потенційні можливості ООН у забезпеченні мирного співіснування народів світу, благодійна та волонтерська діяльність. Клуб діє відповідно до Конституції України, Закону України «Про об'єднання громадян», Закону України «Про молодіжні та дитячі громадські організації», у межах Статуту гімназії, дотримуючись принципів

суспільної спрямованості, органічного поєднання загальнолюдських духовних цінностей з національною історією та культурою.

У своїй діяльності юні миротворці взаємодіють із місцевими органами виконавчої влади, установами, організаціями освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, засобами масової інформації, молодіжними, дитячими, творчими, громадськими та іншими організаціями, підприємствами. Тісно співпрацюють з адміністрацією закладу, органами дитячого самоврядування Охтирської гімназії та батьківською громадськістю.

Метою Клубу юних миротворців «Білі крила» є сприяння вирішенню проблем міської громади як частини людства в рамках досягнення Цілей розвитку тисячоліття, що були прийняті ООН; сприяння збереженню миру та злагоди в Україні; сприяння утвердженню в Україні конституційних принципів і законів мирної цивілізованої, демократичної держави; виховання дітей у дусі миротворчості, демократичного світогляду, дотримання громадянських прав і свобод; утвердження в дитячому середовищі ідеалів культури миру, толерантності, милосердя; виховання духовно-моральних принципів молоді; активізація, популяризація та поширення миротворчого та волонтерського руху серед дітей та молоді; активізація військово-патріотичного виховання; формування потреби в здоровому способі життя; загартування сили, волі, духу гімназистів; оволодіння додатковими знаннями з основ безпеки життєдіяльності людини, пізнання світу; формування безконфліктної миролюбної психології підлітків.

Завдання Клубу юних миротворців «Білі крила»: оволодіти поняттям «Нового гуманізму в XXI столітті», проголошеним генеральним директором ЮНЕСКО у вересні 2010 року; сприяти розвитку особистості юного миротворця; поширювати ідеї «Культури миру» серед молоді; утілювати ідеали «Життя заради інших»; допомагати школярам оволодівати несиловими способами розв'язання конфліктів у міжособистісних стосунках, ситуацій у процесі активної діяльності по збереженню навколишнього середовища; сприяти становленню юних миротворців як громадян України, які поважають інші народи; створювати клімат доброзичливості, милосердя, толерантності з метою руйнування психологічних, фізичних соціальних бар'єрів, які виключають або обмежують участь людини в повноцінній життєтворчості та самореалізації особистості; здійснювати миротворчу діяльність у родині, на вулиці, у школі, на місцевому, регіональному, всеукраїнському рівнях.

Членом Клубу може стати будь-який учень чи учениця гімназії, якому виповнилося 13 років та визнає девіз, дотримується кодексу честі миротворця, виконує обов'язки члена організації й бажає брати активну участь у дитячій миротворчій діяльності. Відповідно до Статуту Клубу юних миротворців «Білі крила» прийом у членство здійснюється індивідуально на засадах добровільності. Юний миротворець зобов'язаний дотримуватися кодексу честі миротворця, може носити форму та елементи символіки. Усі члени Клубу мають рівні права на захист честі й достоїнства з боку організації; участь у виборах органів самоврядування та на вибори в будь-який із них; висловлення власної думки з будь-якого питання; членство в інших організаціях, чия мета не суперечить меті Клубу; добровільний вихід з організації.

Крім того, усі члени Клубу зобов'язані поширювати ідеї культури миру серед ровесників, утілювати ідеали життя заради інших, керуватися у своєму житті високими моральними стандартами та принципами; бути прикладом для інших у навчанні та всіх сферах життєдіяльності; займати активну громадянську позицію; проявляти небайдужість до проблем і

потреб людей; поважати життя у всіх його формах; бути дружнім до ровесників та здатним на взаємодопомогу; поважати свободу й рівність будь-якої людини; сповідувати чесність і справедливість; дотримуватися єдності слова та діла; бути милосердним та турбуватися про збереження навколишнього середовища; створювати клімат доброзичливості, милосердя, толерантності з метою руйнування психологічних, фізичних, соціальних бар'єрів, які виключають або обмежують участь людини в повноцінній життєтворчості та самореалізації особистості; діяти відповідно до Статуту.

Для всіх членів Клубу вводяться рангові східці росту: кандидат у юні миротворці, юний миротворець, кандидат у юні миротворці-інструктори, юний миротворець-інструктор.

Клуб складається з різновікових загонів, котрі є основою структури Клубу. Кількість учнів у загоні не повинна перевищувати 14 чоловік. До структури Клубу входять: центр захисту Вітчизни; центр пошукової роботи; центр волонтерської роботи; центр краєзнавчої та екскурсійної роботи; центр інформаційної роботи; центр порятунку та психологічної допомоги; центр захисту навколишнього середовища; центр захисту прав людини; рада консультантів, що складається з учителів, учасників миротворчих і гуманітарних місій, ветеранів війни й праці, батьків та спонсорів.

Загальне керівництво роботою Клубу здійснює його президент, обов'язки якого виконує директор гімназії. Організацію роботи Клубу здійснює його рада, до складу якої входять: керівник Клубу, обов'язки виконує заступник директора з виховної роботи, його заступники та загонові командири. Вищим керівним органом клубу є загальні збори. Рішення зборів приймаються простою більшістю в присутності не менше половини членів клубу. Клуб будує свою діяльність на принципах самоуправління, суспільної спрямованості, органічного поєднання загальнолюдських духовних цінностей з національною історією та культурою.

Форми роботи – це заходи інформаційного, просвітницького характеру (лекції, політінформації, конференції, зустрічі, тематичні вечори, бесіди тощо). Заходи дійового, практичного спрямування (окремі види змагань, конкурси, гурткова й шефська робота, екскурсії, походи пам'яті, естафети, урочисті зібрання з нагоди ювілейних дат, національних міжнародних свят (Міжнародний День Миру, День ООН, Міжнародний день толерантності, Міжнародний день добровольців, День Землі тощо). Комплексні заходи з усвідомлення їх суспільної й особистісної значущості (дискусії, огляди-конкурси, військово-спортивні свята, походи місцями бойової та трудової слави народу України, декади оборонно-масової роботи, волонтерська робота по наданню допомоги ветеранам, інвалідам, учасникам бойових дій тощо).

Через діяльність Клубу юних миротворців ми вшановуємо пам'ять тих, хто відстоював та відстоює незалежність України, нашу свободу й мир. Ми хочемо миру в Україні й тому виробили основні напрямки Клубу юних миротворців «Білі крила»: культура миру через толерантність і миротворчість, служіння заради інших через волонтерство й добродіяння, мирне суспільство – світ без війни через повагу та гідність до кожної людини без дискримінації та упереджень, національний патріотизм через захист Вітчизни та збереження історичної пам'яті. Головними атрибутами миротворця є значок, головний берет та галстук блакитного кольору. Ми маємо гімн на мелодію пісні Ляпеса Трубецького «Воїни світу».

На завершення хочу сказати, що педагогічний, учнівський та батьківський колектив Охтирської гімназії щиро вірить у слова американського антрополога Маргарет Мід, яка

зазначила: «Ніколи не сумнівайтеся, що мала група людей ідейних, рішучих громадян може змінити світ. Насправді саме так воно і відбувається». І ми це робимо через Клуб юних миротворців «Білі крила», члени якого твердо переконані в словах: «Не минає пора Україною жити!.. Служить Україні не минає пора! Будем рідній країні ми вірно служити, Бо вона, як і мати, у всіх нас одна».

Література:

- 1.Безкоровайна О.В. Педагогіка миру: визначення, завдання, шляхи їх реалізації // Педагогіка толерантності. 1999. № 3-4. С. 146-154.
2. Бех І.Д. Гуманістична педагогіка: перипетії становлення // Педагогіка толерантності, 2001. С. 21-24.

Успенська Валентина Миколаївна,

к. пед. н., доцент кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ЯК ІЄРАРХІЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Анотація. У статті обґрунтовано, що зміст професійної компетентності вчителя можна розглядати через володіння сукупністю ключових та загальнопредметних компетентностей (компетенцій). У статті подано визначення компетентностей (компетенцій), які складаються професійну компетентність учителя, дібраних за аналізом наукових джерела.

Ключові слова: компетентність, компетенція, професійна компетентність учителя, ключові компетентності вчителя, загальнопредметні компетентності вчителя.

Одним із підходів до розуміння компетентності є визначення поняття як багатогранного системного утворення, змістовим наповненням якого є компетенції. Визначає компетентність через компетенції А. Хуторської: «Компетентність – це володіння людиною відповідною компетенцією, що включає її особистісне ставлення до неї та предмета діяльності, а компетенція, відповідно, включає сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що задаються стосовно певного кола предметів і процесів, необхідних для якісної продуктивної діяльності щодо них. Тобто, під компетенцією розуміється деяка відокремлена, наперед задана вимога ... (до підготовки учня), а під компетентністю – його особистісна якість, яка вже склалася» [26].

Аналіз науково-педагогічних джерел [1-29] показав, що багатогранний феномен «професійна компетентність учителя» можна розглядати через сукупність компетентностей, які науковці відносять до її складу. Основою аналізу була ієрархія компетентностей, якими має володіти фахівець: ключові, загальнопредметні та спеціальнопредметні. Ключові (надпредметні, або базові), які є загальними (універсальними), дозволяють людині (не тільки вчителю) розуміти ситуацію і досягати результатів в особистому й професійному житті. Вони є базою для інших компетентностей, виробляються та формуються в соціумі у процесі навчання, виховання, розвитку особистості. Володіння ними вчителю дозволить не лише адаптуватися в сучасних освітніх та соціокультурних реаліях, а й створювати нововведення в навчально-виховному процесі. Загальнопредметні компетентності вчителя є галузевими, формуються та

проявляються у професійній педагогічній діяльності. Спеціальнопредметні (фахові) компетентності властиві тільки вчителю певного фаху [25, с. 43].

Таблиця

Види компетентностей (компетенцій), які складають професійну компетентність учителя

Вид компетенції (компетентності)	Визначення	Автор запропонованого визначення
1	2	3
Ключові компетентності		
Уміння вчитись (О. Савченко (2004) [21])	Формує стиль життя та мислення, алгоритм дії, вміння користуватись різними процесами через спостереження тощо; пошук, відбір та сортування інформації з різних джерел тощо	О. Савченко (2004)
Соціально-трудова (життєва) (М. Бараболя (2009) [1]; В. Краєвський, А. Хуторської (2007) [13])	Володіння знаннями і досвідом у суспільній діяльності, соціально-трудої сфері, сфері сімейних стосунків, у питаннях економіки і права, професійному самовизначенні. Це вміння діяти відповідно до особистої і суспільної вигоди, володіти етикою трудових і громадянських стосунків, навички соціальної активності	В. Краєвський, А. Хуторської (2007)
Громадянська (Г. Єльнікова (2011) [7])	Здатність орієнтуватися в проблемах сучасного суспільно-політичного життя в Україні, а також захищати власні права і свободи, виконувати громадянські обов'язки	Г. Єльнікова (2011)
Соціальна (Г. Єльнікова (2011) [7]; Л. Карпова (2004) [11]; Л. Костіна (2012) [12]; В. Сластьонін (2002) [15]; А. Маркова (1996) [19]; В. Ягупов (2007) [29]; С. Скворцова (2011) [24])	Здатність аналізувати та застосовувати механізми функціонування соціальних інститутів суспільства, до соціальної взаємодії та роботі в команді / Соціальні навички (обов'язки), що дозволяють адекватно виконувати норми і правила життя в суспільстві; означає готовність і здатність установлювати соціальні відносини, при цьому дуже важливим є розвиток соціальної відносності та солідарності	Г. Єльнікова (2011) / Л. Костіна (2012)
Моральна, етична, морально-етична (Л. Костіна (2012) [12]; В. Ягупов (2007) [29])	Готовність, спроможність та потреба жити за традиційними моральними нормами	Л. Костіна (2012)

Продовження табл.

1	2	3
<p>Здоров'я-збережувальна (валеологічна) (на всіх рівнях) (О. Біляковська (2011) [4]; Т. Бойченко (2008) [5]; Г. Єльнікова (2011) [7]; Л. Карпова (2004) [11]; (Л. Костіна (2012) [12]; В. Сластьонін (2002) [19]; В. Успенська (2015) [25]; О. Чубарук (2012) [27]; В. Ягупов (2007) [29])</p>	<p>Поведінка, спрямована на формування, збереження, зміцнення, використання (споживання), відновлення та передачу (ФЗЗВВП) фізичної, соціальної, психічної, духовної складових здоров'я /</p> <p>Відповідальне ставлення до власного життя та здоров'я, потреба в активному відпочинку, оволодіння навичками запобігання перевтомі, уміння переживати невдачі, погамовувати тривогу, горе, травми /</p> <p>Готовність до здорового способу життя, збереження власного здоров'я та здоров'я оточуючих людей, дбайливе ставлення до природних ресурсів тощо /</p> <p>Інтегральна характеристика педагога, який, визнаючи здоров'я найбільшою цінністю та володіючи компетенціями здоров'язбереження, здатний використати потенціал досягнень сучасної психолого-педагогічної науки для ефективного освітнього процесу здоров'яспрямованого змісту</p>	<p>Т. Бойченко (2008) /</p> <p>Г. Єльнікова (2011) /</p> <p>Л. Костіна (2012) /</p> <p>В. Успенська (2015)</p>
<p>Загально-культурна, соціокультурна (Н. Бібік (2005) [39]; О. Біляковська (2001) [4]; Г. Єльнікова (2011) [7]; Л. Карпова (2004) [11]; С. Скворцова (2011) [24]; О. Чубарук (2012) [27]; В. Ягупов (2007) [29])</p>	<p>Здатність аналізувати та оцінювати досягнення національної та світової культури, з дотримуватись загальнокультурних норм поведінки, проявляти творчу ініціативу щодо розвитку культури соціуму, бути толерантним в умовах різних культур тощо /</p> <p>Здатність дотримувати загальнокультурні норми поведінки, проявляти творчу ініціативу щодо розвитку культури соціуму</p>	<p>Н. Бібік (2004) /</p> <p>Г. Єльнікова (2011)</p>
<p>Нормативно-правова, правова, соціально-правова (Е. Зеєр (2005) [9]; В. Зелюк (2012) [8]; В. Ягупов (2007) [29])</p>	<p>Прояв знань нормативної бази, що регулює освітню діяльність, трудового законодавства, здатності правильно трактувати їх положення, встановлювати яким актом регулюється той чи інший аспект діяльності, дотримуватися їх</p>	<p>В. Зелюк (2012)</p>

Продовження табл.

1	2	3
Комунікативна (В. Зелюк (2012) [8]; Л. Ібрагімова (2010) [10]; Л. Карпова (2004) [11]; Н. Мурована (2007) [240]; С. Скворцова (2011) [24]; В. Саюк (2006) [22]; О. Чубарук (2012) [27]; В. Ягупов (2007) [29])	Здатність доречно і правильно використовувати мову в різноманітних соціально різнотипних ситуаціях спілкування; співвідносити вербальні та невербальні засоби з цілями й умовами спілкування; розуміти стосунки між комунікантами; будувати власне мовлення з урахуванням соціальних норм поведінки та системи культурних уявлень і цінностей певної мови	В. Зелюк (2012)
Рефлексивна (В. Зелюк (2012) [8]; Л. Ібрагімова (2010) [10]; Л. Костіна (2012) [12])	Здатність до саморефлексії, самооцінки, самоконтролю, самовдосконалення, постійне вдосконалення свого професійного рівня / Професійна якість особистості, яка дає можливість найефективніше й адекватно здійснювати рефлексивні процеси, реалізацію рефлексивної здатності, що забезпечує процес розвитку та саморозвитку, сприяє творчому підходу до професійної діяльності, досягненню її максимальної ефективності й результативності	В. Зелюк (2012) Л. Костіна (2012)
Компетентності з інформаційних та комунікаційних технологій / Інформаційно-технологічна (також загальнопредметна) Г. Єльнікова (2011) [7]; Л. Карпова (2004) [11]; Н. Мурована (2007) [17]; О. Овчарук (2009) [18]; С. Скворцова (2011) [24]; О. Чубарук (2012) [27]; В. Ягупов (2007) [29])	Здатності та уміння орієнтуватись в інформаційному просторі, володіти та оперувати, оцінювати та використовувати інформацію у відповідності до потреб ринку праці, володіти та застосовувати ІКТ / Уміння використовувати інформаційно-комунікаційні технології для виконання професійних обов'язків із застосуванням комп'ютерної техніки	О. Овчарук (2004) / Г. Єльнікова (2011)

Продовження табл.

1	2	3
Ціннісно-смилова / світоглядна (також загальнопредметна) (Л. Ібрагімова (2010) [10]; В. Краєвський, А. Хуторської (2007) [13])	Ціннісні уявлення вчителя, його здатність бачити і розуміти навколишній світ, орієнтуватися в ньому, усвідомлювати свою роль і призначення, уміти обирати цільові і смислові установки для своїх дій і вчинків, ухвалювати рішення / Особисті цілі вчителя, особисті смисли його професійної освіти, професійної діяльності	В. Краєвський, А. Хуторської (2007) / Л. Ібрагімова (2010)
Методологічна (за Н. Бібік навчально-пізнавальна) (також загальнопредметна) (Н. Бібік (2013) [3]; Л. Карпова (2004) [11]; О. Чубарук (2012) [27]; В. Ягупов (2007) [29])	Знання принципів, методів, форм, процедур пізнання і перетворення педагогічної діяльності, знання загальнонаукової методології, сформованість світогляду, розвиненість умінь з організації і проведення педагогічних досліджень, знання методологічних норм та умінь їх застосовувати в процесі вирішення проблемних ситуацій, здатність до інноваційної діяльності, наукового обґрунтування, критичного осмислення та творчого застосування деяких концептуальних положень, умінь прогнозувати, проектувати та управляти навчально-виховним процесом	Л. Карпова (2004)
Інформаційна (В. Введенський (2013) [6]; Л. Карпова (2004) [11]; Н. Мурована (2007) [17]; А. Маркова (1996) [19]; С. Скворцова (2011) [24]; О. Чубарук (2012) [27]; В. Ягупов (2007) [29])	Об'єм знань про себе, про учнів та їх батьків, про досвід роботи інших педагогів	В. Введенський (2013)
Екологічна (також загальнопредметна) (Л. Карпова (2004) [11]; А. Маркова (1996) [19]; В. Ягупов (2007) [29])	Ґрунтується на знаннях законів розвитку природи та суспільства, в т.ч. знанні синергетичних принципів побудови світу, а також екологічної відповідальності за професійну діяльність	Л. Карпова (2004)

Продовження табл.

1	2	3
Організаторська (Л. Костіна (2012) [12])	Вміння залучати членів педагогічного колективу, учнів, батьків до певної роботи і співпрацювати з ними задля досягнення поставленої мети	Л. Костіна (2012)
Особистісна (на всіх рівнях) (С. Скворцова (2011) [24]; В. Маслов (2008) [16]; В. Ягупов (2007) [29]) / особистісні якості (Л. Костіна (2012) [12])	Одна з найголовніших складових професійної компетентності – толерантність, доброзичливість, чуйність, урівноваженість, витонченість, рефлексія, людяність	Л. Костіна (2012)
Особистісного самовдосконалення (В. Краєвський, А. Хуторської (2007) [13])	Засвоєння способів фізичного, духовного й інтелектуального саморозвитку, емоційної саморегуляції і самопідтримки. Учитель оволодіває способами діяльності у власних інтересах і можливостях, що виражається в його безперервному самопізнанні, розвитку необхідних сучасній людині особистісних якостей, формуванні культури мислення і поведінки	В. Краєвський, А. Хуторської (2007)
Емоційна (В. Зелюк (2012) [8])	Прояв знань, вмінь та навичок, які дозволяють приймати адекватні рішення та діяти на основі результатів інтелектуальної обробки зовнішньої та внутрішньої емоційної інформації, яку нам надає емоційний інтелект	В. Зелюк (2012)
Загальнопредметні компетентності		
Методична (О. Біляковська (2011) [4]; В. Зелюк (2012) [8]; Л. Карпова (2004) [11]; Л. Костіна (2012) [12]; Н. Кузьміна (1990) [14]; В. Саюк (2006) [22]; О. Чубарук (2012) [27]; В. Ягупов (2007) [29])	Знання предмета і методики його викладання, обізнаність з останніми науковими досягненнями галузі, володіння науковими основами реформування сучасної освіти, тенденціями розвитку і модернізації його змісту; здатність здійснювати дослідно-експериментальну роботу у цій сфері	В. Зелюк (2012)
Дидактична (Л. Карпова (2004) [11]; В. Саюк (2006) [22])	Пізнавально-теоретична готовність до здійснення навчально-виховного процесу	В. Саюк (2006)

Продовження табл.

1	2	3
Інноваційна (В. Зелюк (2012) [8])	Володіння інноваційними освітніми інноваціями та спроможність ефективно впроваджувати їх в освітній процес; здатність до інноваційної діяльності, продукування та розробки нових ідей	В. Зелюк (2012)
Психолого-педагогічна (О. Біляковська (2011) [4]; В. Зелюк (2012) [8]; Л. Ібрагімова (2010) [10]; Ф. Шарипов (2010) [28]; педагогічна (О. Чубарук (2012) [27]; В. Ягупов (2007) [29]); психологічна (Л. Карпова (2004) [11]; А. Маркова (1996) [19]; В. Саюк (2006) [22]; О. Чубарук (2012) [27]; В. Ягупов (2007) [29])	Знання фундаментальних теорій, законів, принципів педагогіки та психології, здатність застосовувати їх на практиці; знання закономірностей і механізмів засвоєння суб'єктами навчання знань і вмінь у процесі навчання; уміння виявляти особистісні якості, визначати й ураховувати емоційний стан суб'єктів навчання; володіння методами педагогічних та психологічних досліджень	В. Зелюк (2012) Л. Ібрагімова (2010)
Навчально-пізнавальна (В. Краєвський, А. Хуторської (2007) [13])	Елементи логічної, методологічної, загально-навчальної діяльності, спів-віднесеної з реальними об'єктами (знання й уміння, цілепокладання, планування, аналізу, рефлексії, самооцінки)	В. Краєвський, А. Хуторської (2007)
Управлінська (лідерська, стратегічна, організаційна) (О. Біляковська (2011) [4]; В. Зелюк (2012) [8]; Л. Карпова (2004) [11]; В. Саюк (2006) [22]; Ф. Шарипов (2010) [28])	Уміння мотивувати, організувати та ефективно керувати процесом навчання, здійснювати зворотній зв'язок та моніторинг етапів навчання, здатність впроваджувати проекти, уміння будувати стратегію розвитку як окремого учня, так і колективу в цілому, здатність організувати інтерактивну роботу учнів	В. Зелюк (2012)
Інтелектуально-педагогічна (В. Введенський (2013) [6])	Уміння застосовувати наявні знання для встановлення педагогічно доцільних взаємостосунків, набуття і перетворення знань учнями та самим педагогом, а також для вироблення способів інноваційної діяльності	В. Введенський (2013р.)

Продовження табл.

1	2	3
Творча (Л. Костіна (2012) [12]; С. Скворцова (2011) [24])	Вміння генерувати нові ідеї, здатність заступника продуктивно організувати вирішення педагогічних проблем неординарними способами, діяти у тій чи іншій сфері відповідно до його інтелектуальної, комунікативної, психологічної компетентностей	Л. Костіна (2012)
Діагностична (Л. Костіна (2012) [12])	Вміння вивчати здібності фізичного, психічного, розумового розвитку, рівня морального, естетичного виховання, умов сімейного життя і виховання дітей.	Л. Костіна (2012)
Проектна (А. Пуліна (2010) [20]; В. Саюк (2006) [22]; О. Чубарук (2012) [27])	Наявність здатності і готовності, необхідних для здійснення проектувальної діяльності, а також педагогічного досвіду; є одним з критеріїв ефективності організації та здійснення процесу педагогічного проектування	А. Пуліна (2010)
Регулятивна (В. Введенський (2013) [6]; В. Ягупов (2007) [29])	Наявність вмінь управляти власною поведінкою (цілепокладання, планування, мобілізація та стійка активність, оцінка результатів діяльності, рефлексія). Головними регуляторами діяльності є моральні цінності	В. Введенський (2013)
Акмеологічна (О. Селезньова (2004) [23])	Інтегральна здатність людини будувати свій поступовий розвиток у різних сферах життєдіяльності з постійним ускладненням завдань і вікових рівнів досягнень	О. Селезньова (2004)
Прогностична (В. Введенський (2013) [6]; Л. Костіна (2012) [12])	Уміння визначити напрям своєї діяльності, її конкретні цілі і завдання на кожному етапі і передбачати кінцевий результат	Л. Костіна (2012)
Самопрезентаційна (В. Зелюк (2012) [8])	Уміння вибудувати педагогічно доцільний імідж вчителя: зовнішній вигляд, емоційна стабільність, чесність, відкритість, доброзичливість, авторитет у своїй галузі тощо; додержання педагогічної етики й моралі; уміння лаконічно, образно і виразно подати матеріал, аргументувати свою позицію, ораторське мистецтво	В. Зелюк (2012)

Література:

1. Бараболя М. М. Чинники розвитку професійної компетентності вчителя математики // Вісник Черкаського ун-ту. Серія: Педагогічні науки. 2009. Вип. 150. С. 145-151.
2. Бібік Н. М. Компетентнісна освіта – від теорії до практики К.: Плеяда, 2005. 120 с.

3. Бібік Н. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті // Гірська школа українських Карпат. 2013. № 8-9. С. 26-30.
4. Біляковська О. Професійна компетентність учителя як складова ефективної педагогічної діяльності // Проблеми підготовки сучасного вчителя : зб. наук. праць Уманського ДПУ імені Павла Тичини / [ред. кол. : Побірченко Н. С. (гол. ред.) та ін.]. Умань : ПП Жовтий О.О., 2011. Випуск 4. Частина 2. С. 55-60.
5. Бойченко Т.Є. Здоров'язберігаюча компетентність як ключова в освіті України // Основи здоров'я і фізична культура. 2008. № 11–12. С. 6-7.
6. Введенский В.Н. Компетентность и стиль в профессиональном образовании. Белгород : Политерра, 2013. 48 с.
7. Єльнікова Г. В. Про впровадження компетентнісного підходу в навчально-виховний процес вищого навчального закладу [Електронний ресурс] // Теорія та методика управління освітою. 2011. № 5. С. 11. URL: tme.umo.edu.ua/docs/5/11elnheo.pdf (дата звернення 02.02.2018).
8. Зелюк В. В. Структура і зміст професійної компетентності педагога / Наукові записки ПОІППО : Оптимальні шляхи, форми і методи формування професійних та ключових життєвих компетентностей у процесі профільного навчання. 2012. Вип. 3. С. 5-9.
9. Зеер Э. Компетентностный подход к модернизации профессионального образования // Высшее образование в России. 2005. № 4. С. 23-30.
10. Ибрагимова Л.А., Петрова Г.А. Профессиональная компетенция учителя: содержание, структура [Электронный ресурс] / Вестник НГГУ. 2010. № 1.
11. Карпова Л.Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2004. 190 с.
12. Костіна Л.М. Модель професійної компетентності заступника директора з навчально-виховної роботи ЗНЗ // Наукові записки ПОІППО : Оптимальні шляхи, форми і методи формування професійних та ключових життєвих компетентностей у процесі профільного навчання. 2012. Випуск 3. С. 39-46.
13. Краєвський В. В. Основы обучения. Дидактика и методика / В.В. Краєвський, А. В. Хуторської. М. : Академия, 2007. 352 с.
14. Кузьміна Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. М., 1990. 119 с.
15. Маркова А.К. Психология профессионализма. М. : Международный гуманитарный фонд Знание, 1996. 308 с.
16. Маслов В. І. Моделювання у теоретичній і практичній діяльності в педагогіці // Післядипломна освіта в Україні. 2008. № 1. С. 3-9.
17. Мурована Н.М. Педагогічне керівництво розвитком професійної компетентності вчителів музики в інститутах післядипломної педагогічної освіти (технологічний аспект) // Педагогічні науки: Зб. наук. праць: Ч. 2: Неперервна освіта: проблеми, пошуки, перспективи. Суми: Сум. ДПУ ім. А.С.Макаренка, 2007. С. 14-148.
18. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід в освіті: загальноєвропейські підходи [Електронний ресурс] // Інформаційні технології і засоби навчання. 2009. № 5 (13). С. 13-18. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/.../176/162> (дата звернення 05.02.2018).

19. Педагогика. Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Под ред. В. А. Сластенина. М.: Издательский центр «Академия», 2002. 576 с.

20. Пулина А. Формирование проектной компетенции современного учителя как критерий эффективности процесса педагогического проектирования // Імідж сучасного педагога. 2010. № 1 (100). С. 10-14.

21. Савченко О. Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : колективна монографія. К. : «К.І.С.», 2004. С. 33-44.

22. Саяк В.І. Розвиток професійної компетентності вчителів географії у системі післядипломної педагогічної освіти : дис...канд. пед. наук : 13.00.04. К., 2006. 236 с.

23. Селезнева Е.В. Развитие акмеологической культуры личности / Под ред. А. А. Деркача. М. : Изд-во РАГС, 2004. 260 с.

24. Скворцова С. О. Професійна компетентність вчителя: модель формування / Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя : проблеми теорії і практики : збірник наукових праць / Ред. кол.: Н. В. Гузій (відп. ред.) Вип. 14 (24). К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. С. 59-67.

25. Успенська В.М. Розвиток професійної компетентності вчителів основ здоров'я в системі післядипломної освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. К., 2015. 333 с.

26. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования // Народное образование. 2003. №2. С. 58-64.

27. Чубарук О. В. Теоретичні засади розвитку професійної компетентності вчителів філологічного профілю [Електронний ресурс] // Народна освіта. 2012. Випуск № 1 (16). URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/16/statti/chubaruk.htm (дата звернення 05.02.2018).

28. Шарипов Ф.В. Профессиональная компетентность преподавателя вуза // Высш. образование сегодня. 2010. № 1. С. 72-77.

29. Ягупов В.В. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти // Наукові записки. Серія: Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. 2007. Вип. 71. С.3-8.

Хабленко Н.М.,

учитель з трудового навчання СОЦСРДІ

ПЛАСТИЛІНОГРАФІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

«Витоки здібностей і дарування дітей на кінчиках їх пальців.

Іншими словами, ніж більше майстерності у дитячій руці, тим розумніше дитина»

В. О. Сухомлинський

Дрібна моторика – це здатність виконувати дрібні рухи пальцями і руками за допомогою скоординованих дій нервової, м'язової і кісткової системи.

Учені довели, що біля третини площі кори головного мозку проектується на кисті рук і тому розвиток дрібної моторики безпосередньо пов'язаний з формуванням інтелекту, розвитком

мови, пам'яті, уваги і мислення. Саме величина цієї проекції і її близькість до моторної зони дають можливість розглядати кисть як «орган мови», такої самої, як і артикулярний апарат.

У зв'язку з цим учені висунули допущення про значну взаємодію тонких рухів кистей і пальців на формування і розвиток мовної функції у дитини.

Моторика взаємодіє з усіма вищими властивостями свідомості: увагою, мисленням, оптико-просторовим сприйняттям (координацією рухів), спостережливістю, зоровою пам'яттю і т. д. Розвиток навичок дрібної моторики важливий ще і тому, що усе подальше життя людина використовуватиме координовані рухи кистей і пальців, щоб писати і малювати, одягатися, а також виконувати безліч різних побутових, виробничих і учбових дій.

Одним із способів розвитку і тренування моторики є образотворча діяльність. З'являються нові види образотворчої діяльності, які дозволяють відійти від традиційних штампів роботи, спрямованих на оволодіння дітьми тільки певних навичок в малюванні і ліпленні. Впровадження нових методів роботи дає поштовх розвитку дитини в цілому, так і розвитку її творчого потенціалу. Одним з таких нетрадиційних видів образотворчої діяльності є пластилінографія.

Пластилінографія – це нетрадиційна техніка роботи з пластиліном, принцип якої полягає в створенні ліпної картини із зображенням напівоб'ємних предметів на горизонтальній поверхні.

Основний матеріал – пластилін, а основним інструментом в пластилінографії є руки дитини. Найголовнішим в цій техніці є те, що вона доступна дітям з особливостями в розвитку і дозволяє швидко досягти бажаного результату. Пластилінографія робить творчі заняття дітей більш захоплюючими і цікавими, що дуже важливо для них.

Завдання, які вирішуються на заняттях з пластилінографії:

- сприяти пізнавально-творчому і сенсомоторному розвитку;
- розвивати сприйняття форми, фактури, кольору, ваги, пластичності матеріалу;
- розвивати дрібну моторику кисті руки, синхронізацію дій обох рук;
- розвивати фантазію, уяву, просторове мислення;
- удосконалювати зорове сприйняття;
- формувати емоційно-вольову сферу дітей, розвивати навички самоконтролю за виконуваними діями.

– сприяти соціалізації дітей : розвитку у них трудових навичок планування роботи по реалізації задуму, уміння передбачати результат і досягати його.

Види пластилінографії:

1. Пряма пластилінографія - зображення ліпної картини на горизонтальній поверхні (щільний ламінований картон).

У цій техніці роботи працюють діти всіх рівней розвитку, починаючи з початкового. Для цих дітей можна підготувати простий контурний малюнок, без дрібних деталей, а для дітей середнього та достатнього рівня розвитку – більш складні композиції, з дрібними деталями. Малюнок заповнюється м'якшим пластиліном, наприклад восковим. Він добре розмазується і прекрасно змішується. Таку техніку треба виконувати на листі щільного картону, але у такому разі необхідно заздалегідь обклеїти поверхню скотчем. Розмазувати пластилін по картону краще всього руками, оскільки матеріал під тиском лягає рівним шаром на поверхню, таким чином досягається ефект мазка масляними фарбами.

2. Зворотня пластилінографія – зображення ліпної картини із зворотнього боку прозорої поверхні.

Цей вид пластилінографії використовується на склі, зображення виходить з іншого боку, тому називається зворотня пластилінографія. Оскільки на склі дітям раннього віку працювати не можна, можна використовувати пластик або оргскло.

Малюнок переноситься на поверхню за допомогою маркера, а потім заповнюється пластиліном, починаючи з деталей. Для цього підбирається необхідний за розміром шматочок пластиліну і добре розминається в руках, а потім розмазується по основі. Розмазувати можна пальцями або стеком, ретельно придавлюючи його до поверхні, щоб вийшов тонкий шар. Новий колір треба наносити послідовно і окремо. По контуру отриману роботу можна обклеїти смужками, щоб вийшла акуратна рамка, або вставити в готову рамку.

3. Модульна пластилінографія – зображення ліпної картини з використанням різних елементів - валиків, кульок, дисків.

Ця техніка складніша, оскільки потрібне володіння усіма прийомами ліплення, тому вона використовується на заняттях з дітьми достатнього рівня розвитку. Спершу треба перенести малюнок на основу і заповнити кожну ділянку картини пластиліном відповідного кольору, що можна зробити маленькими кульками, джгутиками або цілими деталями, надавши краям потрібної форми за допомогою стеки.

4. Мозаїчна пластилінографія - зображення ліпної картини за допомогою кульок з пластиліну різного кольору.

Така техніка найбільш проста, оскільки елементи усі однакові – пластилінові кульки. Необхідно лише красиво поєднувати кольори і акуратно заповнювати простір, не виходячи за контур.

5. Контурна пластилінографія – зображення предмета за допомогою джгутиків.

Ця техніка більше походить для дітей середнього та достатнього рівня розвитку, оскільки вимагає посидючості та зосередженості при роботі. Контурний малюнок заповнюється джгутиками, які заздалегідь розкочуються самою дитиною або заздалегідь готуються педагогом. Для цього необхідно помістити пластилін у шприц, а шприц помістити в гарячу воду, щоб пластилін підтанув. Через 2-3 хвилини можна видавлювати пластилін, так можна підготувати абсолютно однакові джгутики, якими згодом заповнюється простір.

6. Багатошарова пластилінографія – об'ємне зображення ліпної картини з послідовним нанесенням декількох шарів.

Переваги цієї техніки в тому, що на площині можна виконати дуже красивий і яскравий сюжет. Така техніка підходить для зображення неба, гір, лісів і інших пейзажних сюжетів, коли один шар згори закривається іншим. Деякі деталі пластилінової картини можуть мати складний контур. У такому разі використовуються стеки та інші оздоблювальні інструменти та матеріали (фактурна маса). Якщо в картині представлені елементи, які важко виліпити, то їх повторюють тонким шаром пластиліну на папері, вирізають ножицями і приліплюють на основу за допомогою тонких пластилінових валиків, таким чином домагаючись 3-Д ефекту.

Займаючись пластилінографією, у дитини розвивається умілість рук, зміцнюється сила рук, рухи обох рук стають більше узгодженими, а рухи пальців диференціюються, дитина готує руку до освоєння такої складної навички, як письмо.

Розвивається вольове зусилля – діти проводять більше часу при виконанні завдання, прагнуть виконати його до кінця, формуються елементарні навички самоконтролю (організовано готують робоче місце, прибирають його, контролюють поведінку), відзначається підвищений інтерес до творчих занять (прагнуть виконувати завдання правильно).

Реалізується пізнавальна активність. Увесь підібраний матеріал для занять з дітьми, має практичну спрямованість, максимально спирається на життєвий досвід дітей, допомагає виділити суть ознак об'єктів і явищ з навколишнього світу, активізує образи і уявлення, що зберігаються в пам'яті дітей. Це дозволяє закріпити вже засвоєні дитиною знання, розширити їх і застосовувати на практиці.

В процесі тематичних ігротек та виконання практичних дій з пластиліном дуже важливим на заняттях є художньо-педагогічне спілкування педагога з дітьми. Така організація діяльності стимулює їх мовну активність.

Щоб діти краще засвоїли і закріпили практичні навички, навчання слід проводити поетапно. Освоєння техніки «пластилінографія» передбачає реалізацію трьох етапів :

1 етап – підготовчий, на якому формуються вміння дітей правильно використовувати матеріал, розкриваючи образотворчі можливості пластиліну. Педагог знайомить дітей з простими прийомами зображення: натиск, розмазування (ягідки, сніг, намисто і т.д.).

2 етап – основний, продовження освоєння доступних прийомів; створення умов для самостійного застосування накопиченого досвіду. На цьому етапі діти знайомляться з прийомами ліплення коловими і прямими рухами, розплющення. На заняттях з дітьми використовується мозаїчна пластилінографія кульковим способом (гриби, квіти, листя).

3 етап – узагальнення отриманих знань, умінь і навичок. На цьому етапі діти комбінують відомі техніки ліплення з новими, шукають альтернативні рішення.

На цьому етапі діти знайомляться з вітражним способом зворотньої пластилінографії, вчать отримувати «ефект мармуровості», «мерехтіння кольору».

В процесі навчання дітей пластилінографії не слід ставити перед ними дуже складні завдання. Важливо виховувати в дітях впевненість у власних силах та своїх творчих здібностях і хвалити їх навіть за невеликі успіхи.

Дуже важливо проводити заняття в ігровій формі, оскільки це забезпечує динамічність процесу навчання і максимально задовольняє потребу дітей в поведінковій і мовній самостійності. Заняття складаються з урахуванням вікових, психологічних і пізнавальних особливостей дитини. На кожному занятті педагог вирішує не лише практичні, але виховні і корекційно-розвиваючі завдання, що дозволяє розвивати особистість дитини. Діти вчать пізнавати світ і усвідомлювати себе і своє місце в ньому, єдність людини і природи, розширюються творчі можливості дітей.

Заняття пластилінографією сприяють не лише оволодінню практичними навичками, але і вчать дітей милуватися природою рідного краю, дбайливому до неї відношенню, допомагають перейнятися любов'ю до самої непримітної квіточки. Діти вже ніколи байдуже не зірвуть, не затопчуть, не завдадуть шкоди усьому живому.

Отже малювання пластиліном дуже цікавий, привабливий для дітей продуктивний вид діяльності, який відкриває великі можливості для вираження власних фантазій, бажань і самовираженню в цілому.

Харламенко Валентина Борисівна,

к. пед. наук, доцент

КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГА: КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД

У статті розглядаються теоретико-методологічні підходи професійного становлення педагога, його професійної компетентності як головного компоненту підсистеми професіоналізму діяльності вчителя; аналізуються перераховані дефініції, обґрунтовуються концептуальні положення професіоналізації вчителя, їх взаємозв'язок.

Ключові слова: професіоналізація, педагогічний професіоналізм, професіогенез, професійне становлення, професійний розвиток, професійна компетентність, концептуальні положення професіоналізації педагога.

Пріоритетною сферою соціально-економічного, духовного й культурного розвитку Української держави є система освіти, в якій провідна роль відводиться вчителю. Саме від його професіоналізму, компетентності, досвіду, педагогічної майстерності педагога залежить успіх освітянської справи.

Теоретико-методологічною основою концепції професійного становлення є дослідження: К.Абульханової-Славської, В.Ананьєва, Б.Ломова, М.Нечаєва, Г.Суходольського, В.Щадрикова. Великий вплив на проектування концепції досліджуваної проблеми мали праці Л.Бодальова, Ю.Забродша, Є.Клімова, М.Пряжнікова, С.Чистякової.

Проблема професійного становлення (професіоналізації) потрапила у фокус вивчення дослідників: А.Деркач, В.Зазикіна, Е.Зеєра, І.Кона, Н.Кузьміної, Т.Кудрявцева, А.Маркової, А.Маслоу, Л.Мітіної, Ю.Поваренкова, М.Пряжнікова, А.Реана, Дж.Спьюпера, О.Фонарьова, Дж. Холланда, та інших.

Процес формування професіонала від етапу адаптації до майстерності науковці послуговуються різними термінами, зокрема «професійне становлення», «становлення професіонала». (Т.Кисельова, Є.Клімов, Р.Шерайзіна), «професійний розвиток» (Л.Катц), «професіоналізація» (А.Карпов, Л.Мітіна), «професіогенез» (Т. Гура, З.Ковальчук, А. Маркова, Т. Траверсе), «системогенез професійної діяльності» (В. Шадриков).

На думку вчених педагогічний професіоналізм – це етап самоактуалізації в професії, що виявляється в усвідомленні педагогом можливостей виконання професійних обов'язків, пошуки індивідуальності, професійний саморозвиток, утвердження індивідуального стилю професійної діяльності [5].

«Професіоналізація» як категорія відображає процес саморозвитку людини протягом життя, у рамках якого відбувається становлення специфічних видів суб'єктної активності особистості на основі розвитку й структурування сукупності професійно орієнтованих її характеристик, що забезпечують реалізацію функцій і регуляції в конкретних видах діяльності й на етапах професійного шляху.

Проблема становлення професіонала – це особистісний і соціальний розвиток фахівця як суб'єкта соціальної дії. Сучасний професіонал має бачити свою професію у всій сукупності її

соціальних зв'язків, розуміти зміст і специфіку професійної діяльності, орієнтуватися у колі професійних завдань, вирішувати їх у змінених соціальних умовах.

Аналіз робіт дослідників дав нам можливість визначити наступні концептуальні положення професіоналізації:

- професійне становлення особистості має історичну і соціокультурну обумовленість;
- процес професійного становлення особистості має свої закономірності; - навчальна і професійна діяльність дозволяє людині реалізувати себе;
- центром професійного становлення є знаходження особистісного сенсу в професії;
- індивідуальна траєкторія професійного життя визначається певними чинниками;
- знання психологічних особливостей професійного становлення дозволяє людині усвідомлювати свою професійну біографію.

Деталізуючи підсистему професіоналізму діяльності вчителя, Н. Кузьміна вказує на гармонійне поєднання високої професійної компетентності і майстерності із залученням розвинених професійних вмінь та навичок. Визначаючи професійну компетентність головним компонентом підсистеми професіоналізму діяльності вчителя, науковець виокремлює наступні її аспекти:

- спеціальну предметну компетентність в галузі навчальної дисципліни, що викладається;
- методичну компетентність як володіння способами формування знань, вмінь та навичок учнів;
- диференційно-психологічну компетентність – знання вчителем мотивів, здібностей і спрямованості, проявів індивідуальності учнів;
- соціально-психологічну компетентність – обізнаність у сфері процесів спілкування, способів налагодження в ньому конструктивної взаємодії [4].

У процесі професіогенезу відбувається підсилення особистісних структур і особистості в цілому, формується професійний тип особистості з характерною манерою діяльності, поведінки, спілкування, інтересами, позиціями, світоглядом, що надає можливість надійно й успішно виконувати професійні обов'язки, проявляти у професійному середовищі свій професійний стиль, мати стабільно високі досягнення [1].

Ми маємо можливість навести результати опитування, що торкаються питань професійної компетентності, яка є в основі професіоналізації педагога. Дослідження проводилося протягом вересня–жовтня 2017 року на базі закладів освіти Сумщини й спрямовано на розуміння поняття «особистісно-професійна компетентність» педагогами й рейтинговість важливості визначених компетентностей. Всього опитано 323 особи. Опитування дає можливість проаналізувати ступінь розуміння особистісно-професійної компетентності педагогами.

Контент-аналіз отриманих даних дає нам підстави стверджувати, що майже половина опитаних педагогів розкриває зміст компетентності через сукупність окремих складових компетентностей (45,51%). Так, наприклад, більшість респондентів визначають компетентність як «...добре обізнана, має досвід і знання»; «...обізнаність, авторитетність, досвід»; «...знання, вміння, навички, які можна ефективно використовувати на практиці»; «...сукупність теоретичних знань, практичних умінь, досвід використовувати на практиці сучасні форми та методи навчання»; «...знання, досвід, професійні здібності», «...знання, уміння, навички і здатність їх застосовувати на практиці», «...динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок», тощо.

Чверть опитаних педагогів (24,14%) визначає компетентність як «здатність».

Про це свідчать висловлювання: «...здатність до реалізації на практиці свого накопиченого досвіду»; «...здатність ефективно виконувати посадові обов'язки»; «...здатність адаптуватися до змін та впроваджувати інновації», «...здатність вміло застосовувати у практичній діяльності отримані знання». 20,43% опитаних педагогів розкривають дане визначення через поняття «вміння». Це поняття було визначено педагогами таким чином: «...вміння виконувати поставлені завдання»; «...вміння діяти на основі здобутих знань»; «...вміння використовувати набуті знання»; «...вміння використовувати знання на практиці з урахуванням особистісних характеристик учнів та специфіки закладу освіти» «...вміння конструктивно оцінювати переваги та недоліки власної діяльності».

Значно менше опитаних педагогів розуміють поняття «компетентність» як «досвід» (5,58%). Респонденти визначали компетентність, як «...досвід заснований на знаннях та практиці», «...досвід в певній галузі» тощо. У свою чергу, 3,09% опитаних респондентів визначають дане поняття як «обізнаність», що проявлялось у висловлюваннях типу «...обізнаність у тому чи іншому питанні»; «...добре обізнана й має досвід роботи для успішного виконання своїх посадових обов'язків», «...обізнаність та майстерність у професійній діяльності» тощо.

Слід наголосити на тому, що 1,25% опитаних педагогів визначають дане поняття як «...ступінь кваліфікації, яка дозволяє успішно виконувати завдання, що поставлені перед педагогом»; «...інтегрований показник виконання посадових обов'язків», «...інтегрована характеристика, яка визначає готовність якісно виконувати поставлені завдання».

Таким чином, аналіз поняття «компетентність» дав можливість встановити, що переважна більшість педагогів вкладають у зміст даного поняття показник виконання посадових обов'язків (здатність, вміння, досвід). Лише незначна кількість опитаних педагогів звертають увагу на динамічну комбінацію знань, умінь і досвіду роботи.

У процесі визначення педагогами змісту особистісно-професійної компетентності, встановлено, що переважна більшість опитаних респондентів розглядає зміст даного поняття через призму складових професійної компетентності (84,83%). Свідченням цього є такі відповіді педагогів-учасників опитування: «здатність успішно виконувати посадові обов'язки», «система знань та досконале володіння методами, формами навчання» тощо.

Значно менше опитаних педагогів (13,93%) зазначають, що сутність особистісно-професійної компетентності першочергово розкривається через особистісні характеристики. І лише незначна кількість опитаних педагогів вказує на те, що особистісно-професійна компетентність є сукупністю особистісних характеристик і професійного досвіду для успішного виконання посадових обов'язків (1,24%).

Результати дослідження показали, що більшість педагогів надають перевагу складовим професійної компетентності (див.табл. 1).

Таблиця 1.

Визначальні складові особистісно-професійної компетентності педагога

з/п	Складові особистісно-професійної компетентності педагога	Надають великого значення		Надають середнього значення		Надають низького значення	
		осіб	%	осіб	%	осіб	%
	Організаційна компетентність	177	54,79	92	28,49	54	16,72
	Інформаційно-цифрова компетентність	165	51,08	90	27,87	68	21,05
	Мотиваційна компетентність	164	50,77	117	36,22	42	13,01
	Пізнавальна компетентність	139	43,03	112	34,67	72	22,30
	Здоров'язберезувальна компетентність	135	41,79	106	32,82	82	25,39
	Комунікативна компетентність	99	30,65	118	36,54	106	32,81
	Дослідницька компетентність	82	25,38	123	38,09	118	36,53
	Емоційно-регулятивна компетентність	59	18,26	142	43,97	122	37,77
	Соціально-рольова компетентність	44	13,62	113	34,99	166	51,39

Так, аналіз складових першого компоненту особистісно-професійної компетентності педагога дають підстави стверджувати: половина опитаних педагогів вважає, що особистісно-професійна компетентність у першу чергу залежить від професійної мотивації: «мотиваційна компетентність» (50,77%), третина опитаних наголошує на важливості вміння конструктивно взаємодіяти та ефективно співпрацювати: «комунікативна компетентність» (30,65%), відповідно, «емоційно-регулятивна компетентність» – (18,26%) й «соціально-рольова компетентність» – (13,62%). Переважна більшість опитаних респондентів надають перевагу складовим «організаційна компетентність» (54,79%), «інформаційно-цифрова компетентність» (51,08%). Близько половини опитаних педагогів виокремлюють такі складові, як «пізнавальна компетентність» - (43,03%) та «здоров'язберезувальна компетентність» – (41,79%), і лише чверть частини опитаних наголошує на важливості «дослідницької компетентності» (25,38%).

Вибраний нами у дослідженні період професіогенезу обумовлений вибором професії, що є вихідною точкою професіоналізації, головною стартовою подією і потребує особистісно - орієнтованого підходу, а саме: визначення змісту процесу професійного розвитку і розроблення відповідних концептуальних моделей професійного розвитку; прийняття до уваги динамічності процесу професійного розвитку і охоплення всього неперервного процесу професійного розвитку особистості від моменту професійного навчання й до творчої самореалізації особистості; аналіз соціальних умов професійної підготовки та здійснення професійної діяльності в соціальних інститутах професіоналізації, освітніх системах.

Отже, теоретичний і практичний аналіз вищеозначеної проблеми дає нам підстави стверджувати, що професіоналізація педагога ґрунтується на: процесі вибору професії, професійній самовизначеності, професійній підготовці, адаптації до професійної діяльності, досягненні високого рівня у професійній діяльності (самореалізація), професійній майстерності, в основі якої звичайно є професійна компетентність.

Література:

1. Деркач А. Акмеологические основы развития профессионала. М.: Модэкс, 2004. 752с.
2. Зеер Э. Профориентология. М.:Академический проект, 2008. 192с.
3. Зимняя И.А. Педагогическая психология: Учебник для вузов. М.: Логос, 2002. С. 155.
4. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. М.: Высшая школа, 1990. 119с.
5. Маркова А. Психология профессионализма. М.: Знание, 1996. 308с.

Цимерман Ірина Леонідівна,

старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

**САМООСВІТА ЯК ФАКТОР ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ
ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Стаття висвітлює особливості організації самоосвіти педагога сучасного закладу дошкільної освіти; розкрито сутність поняття «самоосвіта», особливості її структури, напрями, умови організації, критерії ефективності.

Ключові поняття: самоосвіта, саморозвиток, заклад дошкільної освіти, рефлексія.

Зміни в соціокультурному та економічному житті суспільства, що відбуваються останніми роками, вимагають якісного перетворення діяльності педагогів закладів дошкільної освіти, яка спрямовується на особистісний розвиток дитини, формування її життєвої компетентності, готовності до навчання у Новій українській школі. Не випадково, що найважливішим науковим напрямом в галузі освіти була і залишається подальша розробка проблеми підвищення рівня професійної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти.

Провідним компонентом професійного розвитку педагога є самоосвіта, під якою ми розуміємо «цілеспрямовану, визначеним способом здійснювану пізнавальну діяльність педагога з оволодіння загальнолюдським досвідом, методологічними та спеціальними знаннями, професійними вміннями і навичками, необхідними для удосконалення педагогічного процесу» [5, с.49].

Удосконалення фахової майстерності педагога-«дошкільника» передбачає цілу низку завдань як особистого, так і професійного розвитку. При цьому рівні особистого, морального й інтелектуального розвитку суттєво обумовлюють успішність професійно-педагогічної діяльності. Як процес оволодіння знаннями самоосвіта тісно пов'язана з самовихованням і є її складовою частиною (С.Б.Елканов, В.М.Оржеховська, Т.В.Хілько, С.В.Кириленко).

Отже, необхідною умовою освіти і самоосвіти педагога є взаємозв'язок особистого і професійного розвитку.

Самоосвіта педагога закладу дошкільної освіти має бути спрямована на ознайомлення з новітніми педагогічними та психологічними дослідженнями, на пошук нових напрямків у методиці та організації освітнього процесу, на розгляд на високому науковому рівні педагогічних проблем, що викликають утруднення в практичній роботі.

Останнім часом особлива увага приділяється здібності педагога до особистісно-професійного розвитку, до самоосвіти та саморозвитку.

Як свідчать результати дослідження не завжди і не всі педагоги закладів дошкільної освіти володіють навичками самостійної роботи (зазначають труднощі в доборі і вивченні методичної літератури –17%; виборі теми – 21%, постановці цілей і завдань – 23%; аналізі власного досвіду – 31% тощо).

Основною метою статті є розкриття змісту та технології самоосвіти педагогів закладів дошкільної освіти.

У сучасній науково-методичній літературі поняття «самоосвіта педагога» трактується як діяльність педагога, як форма підвищення кваліфікації або як процес саморозвитку педагога.

Наведемо декілька прикладів.

Самоосвіта педагога – свідомо діяльність з удосконалення своєї особистості як фахівця: адаптування своїх індивідуального неповторних якостей до вимог педагогічної діяльності, постійне підвищення професійної компетентності та неперервне вдосконалення якостей своєї особистості [4, с.108].

Самоосвіта педагога – це провідна форма вдосконалення професійної компетентності, що полягає в засвоєнні, оновленні, поширенні та поглибленні знань, узагальненні досвіду шляхом цілеспрямованої, системної самоосвітньої роботи, спрямованої на саморозвиток і самовдосконалення особистості, задоволення власних інтересів і об'єктивних потреб освітнього закладу [4, с.108].

Аналіз результатів досліджень, що присвячені професійному розвитку педагога (К.Ю.Білої, Н.В.Погрібняк, А.І.Щербаквої, Г.Яковлевої та ін.) переконливо доводить, що потреба в самоосвіті є характерною якістю розвиненої особи, необхідним елементом її духовного життя. Як вища форма задоволення пізнавальної потреби особистості, самоосвіта пов'язана з проявом значних вольових зусиль, високим ступенем свідомості і організованості людини, прийняттям на себе внутрішньої відповідальності за своє самовдосконалення.

Основними завданнями самоосвіти сучасного педагога закладу дошкільної освіти можна вважати: удосконалення теоретичних знань; оволодіння новими формами, методами, прийомами навчання, виховання та розвитку дітей дошкільного віку; вивчення та впровадження в практику передового педагогічного досвіду, новітніх досягнень педагогічної та психологічної наук, нових педагогічних технологій; розвиток у закладі дошкільної освіти інноваційних процесів.

Самоосвіта педагога дошкільної освіти багатогранна, багатопланова та має такі основні напрями

- вивчення сучасної науково-методичної літератури;
- ознайомлення з новими досягненнями педагогіки, дитячої психології, анатомії, фізіології;
- вивчення нових освітніх програм і педагогічних технологій;
- ознайомлення з передовою практикою дошкільних установ;
- підвищення загальнокультурного рівня [1, с.9].

Треба визнати, що інформатизація суспільства істотно змінила підходи до самоосвіти. Інформаційні технології зробили практично загальнодоступним колосальний об'єм інформації в самих різних напрямках людської діяльності. Інформаційна культура людини, уміння орієнтуватися в сучасних засобах комунікації, користуватися інформаційними ресурсами дають величезні можливості для саморозвитку і самовдосконалення.

Ефективність самоосвіти (як діяльності) значною мірою залежить від системної, послідовної, логічно побудованої роботи педагога над обраною науково-методичною темою.

Наведемо алгоритм роботи, що складається з декількох етапів:

1. Самоусвідомлення та прийняття рішення здійснювати процес самовдосконалення: підбір теми; визначення цілей, завдань, передбаченого результату.

2. Планування та вироблення програми самовдосконалення: підбір видів діяльності; підбір джерел самоосвіти; визначення етапів роботи, терміну виконання кожного етапу; визначення дій та заходів, що проводяться в процесі роботи над темою.

3. Безпосередня практична діяльність з реалізації поставлених завдань, пов'язаних із роботою над самим собою: самоконтроль та самокорекція цієї діяльності.

4. Спосіб демонстрації результату виконаної роботи.

Теми для самоосвіти можуть добиратися з урахуванням індивідуального досвіду, інтересів, утруднень і професійної майстерності кожного педагога. Вони завжди пов'язані з прогнозованим результатом (що ми хочемо змінити) і спрямовані на досягнення якісно нових результатів діяльності.

Оскільки самоосвіта – це пізнавальна діяльність, що здійснюється добровільно (тобто з доброї волі самої людини), то важливим для педагога є мотивація. Серед мотивів самоосвіти можна виділити наступні: мотиви успіху; мотиви подолання професійних утруднень; мотиви, спрямовані на поліпшення матеріального благополуччя; мотиви професійного визнання; кар'єрні мотиви та ін.

Педагогічний досвід свідчить, що роботу по самовдосконаленню треба починати з поглибленого аналізу особистої педагогічної практики, з виявлення причин успіху та невдач. Практика стає джерелом професійного зростання педагога лише в тій мірі, в якій вона є об'єктом структурованого аналізу. Аналізуючи результати і процес особистої діяльності, педагог здійснює рефлексію, без якої нема розуміння освітнього процесу, нема поступального руху до педагогічної майстерності.

У сучасній науково-методичній літературі визначені основні педагогічні уміння педагога щодо успішного здійснення самоосвіти. До них відносяться наступні уміння:

- вивчити необхідну літературу та передовий педагогічний досвід;
- виокремити з літератури, що вивчається, та передового педагогічного досвіду основні актуальні положення, факти, явища, що піднімають теоретичний і методичний рівень педагога;
- відібрати з прочитаного та побаченого педагогом думки та методичні знахідки для апробації власній педагогічній діяльності;
- систематизувати та розробити науково-методичні узагальнення;
- упровадити досягнення психолого-педагогічної науки та педагогічної практики у власний досвід роботи [2, с.11].

Важливою складовою самоосвіти педагога, на думку Р.П. Скульського, є формування в собі тих професійно-педагогічних якостей, які є передумовами творчої діяльності; керуючись всією системою дидактичних принципів, постійно оволодівати дослідницькими вміннями і прийомами вирішення педагогічних задач творчого характеру [3, с. 18].

Отже, підсумовуючи зазначене вище, можна визначити групу певних умов, що забезпечують продуктивність самоосвіти, а саме:

–в процесі самоосвіти реалізується потреба педагога до власного розвитку і саморозвитку;

–педагог володіє способами самопізнання і самоаналізу педагогічного досвіду;

–педагогічний досвід педагога є чинником зміни освітньої ситуації;

–педагог розуміє як позитивні, так і негативні моменти своєї професійної діяльності, визнає свою недосконалість, а отже, є відкритим для змін;

–педагог має розвинену здатність до рефлексії;

–програма професійного саморозвитку, самоосвіти містить у собі можливості дослідницької, пошукової, творчої діяльності;

–педагог є готовим до творчості;

–існує зв'язок особистісного та професійного розвитку і саморозвитку.

Висновок. В основу самоосвіти педагога-дошкільника повинні бути покладені системний, особистісно-орієнтований, діяльний, індивідуально-творчий підходи, які дозволяють підвищити професійний та особистісний рівень педагога.

Література:

1. Біла К. Самоосвіта педагогів дошкільного закладу // Вихователь-методист ДНЗ. 2010. №2. С. 9-13.

2. Подласный И.П. Педагогика: 100 вопросов – 100 ответов: навч. посіб. М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2001. 168 с.

3. Скульский Р.П. Учитесь быть учителем. М.: Педагогика, 1999. 143 с.

4. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1980. Т. 6.

5. Новичков В.Б., Шевченко В.М. Профессиональное самообразование учителя. М.: Просвещение, 1990. 216 с.

6. Шебко В. Самообразование как условие профессионального роста // Дошкольное воспитание. 2010. №7. С. 14-16.

Чишко Валентина Борисівна,

учитель біології Коровинської ЗОШ I-III ст.

Коровинської селищної ради Недригайлівського району Сумської області

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З БІОЛОГІЇ

У статті аналізується проблема оцінювання навчальних досягнень учнів з біології за різними рівнями складності. Обґрунтовано необхідність пошуку інтегрального підходу до оцінювання, що забезпечить формування особистості кожного учня, виявлення здібних, творчих та обдарованих дітей. Розглянуто рівні засвоєння учнями знань у співвіднесенні до характеристики їх якості.

Ключові слова: *якість знань з біології, методика безпосереднього вимірювання якостей знань учнів, рівні знань, завдання продуктивного характеру.*

Результативність, як ознака компетентнісного підходу в освіті, базується як на визначенні конкретних навчальних результатів, так і не адекватному сучасному оцінюванню знань, умінь,

набутих навичок учнів. Тому забезпечення ефективного оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів з будь-якої шкільної дисципліни, та, зокрема, біології, є завжди сучасною та актуальною освітньою проблемою.

Критерії 12-бальної шкали оцінювання навчальних досягнень учнів співвідносяться з характеристиками якості знань, які, в свою чергу, відповідають рівням засвоєння навчального змісту. У дидактиці та окремих методиках виділяються такі характеристики якості знань, як: *повнота*, що визначається об'ємом знань про об'єкт; *глибина*, що характеризується числом усвідомлених суттєвих зв'язків даного знання з іншими; *міцність*, що означає тривалість збереження їх у пам'яті, відтворюваність та виводимість їх при необхідності; *систематичність* як усвідомлення складу певної сукупності знань, їх ієрархії та послідовності; *системність*, що передбачає усвідомлення знань в структурі, яка східна зі структурою елементів науки; *оперативність*, що передбачає здатність учня застосовувати знання в ситуаціях, де ці знання можуть бути застосовані; *гнучкість*, що проявляється в знаходженні варіативних способів цього застосування при зміні ситуацій; *конкретність* та *узагальненість*, що полягає в здатності підводити конкретні знання під узагальнення та в розкритті втілень узагальненого знання; *розгорнутість* та *згорнутість*, тобто, здатність суб'єкту, з одного боку, виразити знання компактно, а з іншого боку, розкрити систему кроків, що веде до стиснення; *усвідомленість*, що передбачає розуміння характеру зв'язків між знаннями, розуміння механізмів становлення і прояву зв'язків, доказовості знань, розуміння способів їх отримання та сфери застосування; *міцність*, яка означає тривалість збереження їх у пам'яті, відтворюваність та здатність виводитися при необхідності.

Методика безпосереднього вимірювання якостей знань учнів, запропонована В.П. Беспалько [1], є рівневою, і може бути використаня нами для обґрунтування рівня знань учнів з біології. Визначаючи рівень засвоєння як «здатність учнів виконувати деякі цілеспрямовані дії для розв'язку певного класу задач, що пов'язані з використанням об'єкта вивчення», В. П. Беспалько наводить їх опис [1]:

1-й рівень – здатність людини розпізнавати об'єкт вивчення в ряді інших подібних об'єктів. Це – «рівнем знайомства, а набуті знання – «знаннями-знайомствами». Засвоєння на рівні знайомства обмежене найбільш загальними уявленнями про об'єкт вивчення. На цьому рівні засвоєння має місце наочно-образне або наочно-дійове мислення.

2-й рівень діяльності характеризується діями по відтворенню інформації про об'єкт вивчення, його властивостях, особливостях, характеристиках на рівні розуміння або пам'яті. Цей рівень називається «рівнем репродукції», а знання «знаннями-копіями». Засвоєння на рівні репродукції передбачає оволодіння основними поняттями предмету настільки, що дає можливість учневі здійснювати словесний опис дії з об'єктом вивчення. У цьому випадку можна говорити про вербальне мислення.

3-й рівень діяльності можна характеризувати ступінню оволодіння вміннями, застосовувати засвоєну інформацію в практичній сфері для розв'язку певного класу задач та отримання суб'єктивно нової інформації. Цей рівень діяльності названий «рівнем вмінь» і відповідно знання «знаннями вміннями».

4-й рівень діяльності – «рівень трансформації». На цьому рівні відбувається довільний відступ від установок, що склалися і діяльність набуває гнучкий та пошуковий характер. Учень

оволодіває методами мислення в даній області, що допомагає йому орієнтуватися та приймати рішення в творчих ситуаціях.

Контроль знань учнів з біології має бути як порівневим контролем якості знань, так і враховувати характер діяльності учнів.

Якщо учень в змозі виконати лише завдання 1-го та 2-го рівня, це означає, що його пізнавальна діяльність носить репродуктивний характер. Репродуктивне мислення характеризується діяльністю на рівні пам'яті, тобто йому властиві такі процедури: аналіз, синтез, порівняння, класифікація, абстрагування, емпіричне узагальнення. Це логіка чуттєвого пізнання, або формальна логіка. Інтелектуальні вміння, що формуються при вправлянні у такій діяльності, називаються формально-логічними вміннями. Вони формуються при переважанні у змісті навчання конкретних знань.

Завдання 3-го та 4-го рівня складності передбачають володіння учнями інтелектуальними вміннями продуктивної діяльності. Продуктивному мисленню притаманні такі процедури: бачення проблеми, здатність висувати гіпотези, знаходити способи вирішення проблеми, співвідносити результат з гіпотезою, при необхідності здійснювати повторний пошуку. Це діалектична логіка пізнання, або логіка науково-теоретичного мислення. Інтелектуальні вміння, набуті в результаті використання такої логіки під час навчання – це вміння продуктивної діяльності. Слід наголосити, що їх можливо сформулювати тільки при наявності в навчальному змісті теоретичних узагальнень. Необхідно також зазначити, що в процесі формування світогляду особистості провідна роль належить саме продуктивній діяльності, в той час як репродуктивна є індиферентною щодо цього.

Особливість завдань продуктивного характеру полягає в тому, що вони містять у собі інформацію, яка обов'язково будується на певному теоретичному узагальненні. У сучасній біології відомо кілька таких узагальнень: молекулярно-біологічні, цитогенетичні, екологічні, еволюційні, фізіологічні. Створити проблему на суто конкретному, фактичному навчальному матеріалі неможливо, адже при цьому, як зазначалось вище, не використовується діалектична логіка пізнання. Розв'язання проблемних завдань одночасно потребує від учнів володіння блоками знань, які відповідають основним теоретичним узагальненням сучасної біології; виявляти гнучкість та варіативність мислення, пропонуючи одразу кілька варіантів рішення. Враховуючи зазначені положення, продуктивні задачі при вивченні біології можна розділити на завдання 3-го рівня та 4-го рівня діяльності / складності.

3-й рівень діяльності можна характеризувати ступінню оволодіння вміннями застосовувати засвоєну інформацію в практичній сфері для розв'язку певного класу задач та отримання суб'єктивно нової інформації. Цей рівень діяльності названий «рівнем вмінь» і, відповідно, знання – «знаннями-вміннями». При розв'язуванні завдань 3-го рівня складності учень використовує знання в межах певної теми.

4-й рівень діяльності ще називають «рівнем трансформації». На цьому рівні відбувається довільний відступ від установок, що склалися, й діяльність набуває гнучкого та пошукового характеру. Учень оволодіває методами мислення в даній області, що допомагає йому орієнтуватися та приймати рішення в творчих ситуаціях, застосовуючи знання з інших тем та розділів біології або навіть з інших предметів.

Виходячи із переліку якостей знань та аналізу визначень, даних кожному рівневі

засвоєння, можна співвіднести рівні засвоєння та якості знань таким чином:

1-й рівень – «ознайомлення» – засвоєння виявляє повноту неузагальнених і несистематизованих знань-уявлень; учень оволодіває вміннями пізнавати, розрізняти об'єкти живої природи, не проникаючи в їхню сутність»;

2-й рівень – «відтворення (репродукції)» – прояв повноти, глибини, розгорну тості і згорнутості, міцності знань; учень може відтворити текст підручника або повторити сказане вчителем; репродукція інформації відбувається без глибокого розуміння їхньої сутності, а з опорою в основному на пам'ять;

3-й рівень – «умінь» – засвоєння виявляє такі якості знань, як системність та систематичність, оперативність, конкретність та узагальненість, усвідомленість знань; учень застосовує засвоєну інформацію для розв'язання навчальних завдань за раніше засвоєним зразком (наприклад, морфобіологічний опис рослин, розв'язання генетичних задач, вправ із молекулярної біології);

4-й рівень – «перенесення знань (трансформації)» – засвоєння потребує від учнів таких якостей знань як оперативність, гнучкість, усвідомленість; учень застосовує знання в новій, нестандартній ситуації, для виконання творчих навчально-дослідницьких завдань [2].

Контроль знань біології передбачає спеціальну підготовку учнів до цієї процедури.

Поради учням до виконання контролюючих робіт з біології

– Не витрачайте багато часу на обмірковування того чи іншого питання. Якщо виникає ускладнення, краще пропустіть це питання.

– На питання 2 рівня можуть існувати дві, або більше правильних відповіді (наприклад, а), б)). У такому випадку відповідь вважається зарахованою, якщо вказано *обидва*, або *всі* правильні варіанти.

– Завданнями третього рівня є задачі, для виконання яких слід використати набуті знання.

– Завдання 4-го рівня розраховані на творчість, тому є задачами узагальнюючого, інтегруючого характеру. Ці завдання передбачають використання знань з попередніх розділів біології, а також з інших дисциплін.

– Виконується робота в певній послідовності – від 1-го до 4-го рівня. Чим швидше долається перших два рівня, тим більше часу залишиться на виконання завдань 3-го та 4-го рівня.

– Максимальна оцінка за кожен рівень 3 бали, за всю роботу – 12 балів.

Методика вирішення задач 3-го та 4-го рівня вимагає в учителя особливої уваги, оскільки ці задачі формують інтелектуальні вміння саме продуктивної (синоніми: творчої, дослідницької) діяльності [5]. Сучасний освітній процес перестав розглядати урок, як цілісну, завершену, чітко структуровану одиницю змісту. При вирішенні задач творчого характеру вчителю важко спрогнозувати, скільки часу знадобиться на розв'язання тієї чи іншої проблеми. Виходячи з цього, завершеною одиницю навчального змісту слід вважати тему. Так, якщо проблему не вдалось вирішити протягом одного уроку, її можна перенести на наступний урок, водночас пропонуючи учням подумати над питанням удома.

С.М. Шевченко пропонує здійснювати орієнтовну продуктивну бесіду з учнями при

вирішенні творчих завдань за певним алгоритмом [5].

У 50-ті роки були відкриті надзвичайно ефективні хімічні препарати, що вбивають гризунів та діють як антикоагулянти, тобто викликають не зсідання крові. Особливо ефективним був варфарин. Спершу результати боротьби з пацюками були чудовими – вони майже повністю зникли на великих територіях, де застосовувався варфарин. Але до 1972 року вся країна (мова йде про Великобританію) була знову заселена пацюками в неменшій кількості, ніж до застосування цієї отрути.

Поясніть механізм та послідовність виникнення відповідних адаптацій та появу стійких форм.

Відповідаючи на це питання учні часто виказують думку про те що тварини «звикають» до отрути. У відповідь на це учитель може пропонувати наступне:

– Чи не здається вам, що термін «звикання» звучить досить загально та не пояснює суті даного явища? Давайте спробуємо глибше проаналізувати сам процес «звикання» та врешті-решт визначити, який саме механізм зумовлює появу стійких форм пацюків.

Учень: У цих тварин виникає імунітет до отрути.

Учитель: Але чому тоді імунітет виникає не у всіх тварин, а більшість їх за умовами задачі спершу гине?

Учень: Тому що існує такий фактор як мінливість, а як відомо, імунна реактивність обумовлюється генетично. Очевидно, не всі особини від народження мають однаково стійкий імунітет.

Учитель: Давайте прослідкуємо долю тварин з різною імунною реактивністю після впливу отрути.

Учень: Ті, які не мають спадково обумовленої стійкості до отрути гинуть, але стійкі виживають, вступають у розмноження та передають ознаку стійкості нащадкам. Таким чином, через кілька поколінь усі особини популяції мають ознаку стійкості до отрути.

Учитель: Тепер нам зрозуміла послідовність подій, які відбуваються у популяціях пацюків при дії отрути. Давайте подумаємо, наскільки правомірним тепер є застосування терміну «звикання» до даної ситуації. Можливо, тут має місце зовсім інший процес?

Учень: Швидше за все точнішим буде вираз, що тварини не звикають, а пристосовуються до нового фактору середовища.

Учитель: Чи можна вважати описаний нами механізм виникнення пристосувань універсальним для всіх живих організмів?

Учень: Так, завжди при виникненні пристосувань взаємодіють три фактори: спадковість, мінливість, добір. У даному випадку фактором добору виступає отрута.

Учитель: Тоді чому не всі організми настільки успішно пристосовуються до нових факторів середовища, у тому числі й отрути?

Учень: Тому що успішність вироблення пристосувань залежить ще й від швидкості розмноження. Пацюки розмножуються швидко, тому й стійкі форми виникли за відносно короткий проміжок часу.

Наведений приклад пошукової бесіди має орієнтовний характер. Ступінь самостійності учнів залежить від рівня їх підготовленості. Можливо на певних етапах пошуку вчитель сам має

повідомити додаткову інформацію, наприклад, у цій задачі відносно поняття «імунна реактивність» та її спадкової обумовленості.

Отже, співвідносячи рівень засвоєння знань з біології з їх якостями, учитель має змогу виявити не тільки об'єм набутих учнями знань, але й знати їх якісні характеристики, отже бачити результат своєї праці. Це допоможе досягнути «прогаліни» у знаннях учнів і вчасно корегувати їх, а також виявляти здібних та талановитих учнів.

Література:

1. Беспалько В.П. Элементы теории управления процессом обучения. М.: Знание, 1971. 80 с.
2. Загальна методика навчання біології / за ред. І. Мороза. К.: Либідь, 2006. 592 с.
3. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти: Наказ МОНМС України від 13.04.2011 р. № 329. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0566-11> (дата звернення: 03.02.2018).
4. Орієнтовні вимоги оцінювання навчальних досягнень учнів у системі URL: загальної середньої освіти: Наказ МОНМС України 30.08.2011 р. № 996. URL: <http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/normativno-pravova-baza/> (дата звернення: 03.02.2018).
5. Шевченко А.С., Шевченко С.М. Загальна біологія. Методичний пакет з теми «Вступ. Єдність хімічного складу організмів». Суми : ОІППО, 2003. 44 с.

Чмут Сергій Андрійович,

учитель трудового навчання КУ ЗОШ №18, м.Суми

КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

«Педагогічна ідея – це повітря, у якому розправляє крила педагогічна творчість»

В.О.Сухомлинський

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року визначає мету, стратегічні напрями та основні завдання, на виконання яких має бути спрямована реалізація державної політики у сфері освіти [5]. Нині в Україні відбувається становлення нової системи освіти, яка зорієнтована на входження в єдиний світовий освітній і інформаційний простір. Цей процес супроводжується істотними змінами в педагогічній теорії і практиці навчально-виховного процесу. Навчальний заклад має впливати на якість освіти через багатоканальний механізм розроблення інноваційних педагогічних ідей, теорій і технологій та підготовку фахівців, які б виступали носіями цих технологій та мали б компетенцію щодо їх реалізації в освітній практиці. Питання упровадження компетентнісного підходу є ключовими у нормативних документах у галузі розвитку вітчизняної вищої освіти. На цих аспектах наголошується в Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття), Законі України «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти та ін.

Сьогодні потрібні фахівці, які здатні практично розв'язувати життєві та професійні проблеми. Завданням кожного вищого навчального закладу є формування свого власного освітнього середовища для забезпечення якості підготовки майбутніх фахівців згідно

компетентнісного підходу, спрямованого на формування компетентностей особистості, необхідних для майбутньої професійної діяльності. Наразі існує суперечність між вимогами стратегії модернізації освіти шляхом застосування компетентнісного підходу та недостатньою обізнаністю викладачів з методологією та методикою його впровадження. Не достатньо дослідженою залишаються, зокрема, проблеми формування фахових компетентностей майбутніх учителів трудового навчання. Для практичної роботи із складання освітніх програм підготовки фахівців є нагальним широке обговорення та узгодження необхідних компетентностей для та умов їх набуття.

Актуальними стають активність, ініціативність, самостійність, висока відповідальність спеціаліста, що неможливо без професійної компетентності на основі фундаментальних знань, які забезпечують мобільність і адаптивність до динамічних умов ринку праці.

Головною метою трудового навчання є формування технологічно освіченої особистості, підготовленої до самостійного життя в умовах сучасного високотехнологічного, інформаційного суспільства для реалізації творчого потенціалу учнів.

Щоб досягти цієї мети, вчитель трудового навчання повинен освоїти сучасні технології навчання й виховання, повинен бути здатним пізнати й розвинути кожну дитину, мати нове педагогічне мислення, йти в ногу з сучасністю. Тому учителеві потрібно прямувати до певного ідеалу майстерності, спів ставляючи з ним якості своєї особистості і постійно розвиватись. Самоосвіта – безперервний процес саморозвитку та самовдосконалення вчителя, вона сприяє розширенню теоретичних знань про компетентність, як педагогічного явища. Самоосвіта – це вид пізнавальної діяльності, яку характеризують активність, самостійність, добровільність і спрямованість на вдосконалення розумових здібностей, формування культури розумової праці. Основні завдання самоосвіти - удосконалення теоретичних знань, професійної компетентності педагога, вивчення й упровадження в практику новітніх досягнень педагогічної науки, нових педагогічних технологій.

Провідним показником готовності до професійної діяльності на сьогоднішній день є професійна компетентність – інтеграційна характеристика ділових і особистих якостей фахівця, що відображає не лише рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення цілей професійної діяльності, але і соціально-етичну позицію особи [2, с. 56].

В українському суспільстві на сьогодні найактуальнішим залишається питання про конкурентоспроможність спеціалістів в умовах ринкової економіки, стрімких технологічних змін, глобалізації суспільства. На нашу думку, успіх вирішення даної проблеми безпосередньо залежить від працівників освітньої сфери, бо саме від професійної компетентності учителя залежить формування конкуренто- здатності, ключових компетентностей учнів, їх спроможності увійти у світовий глобальний простір.

Удосконалення рівня професійної компетентності майбутніх вчителів трудового навчання – один із основних напрямів реформування освітньої галузі «Технологія». Саме тому на сучасному етапі модернізації системи технологічної освіти й трудового виховання в Україні особливої гостроти й актуальності набувають питання підвищення й розвитку професійної компетентності вчителів трудового навчання.

Формування професійної компетентності вчителя трудового навчання розглядається, сьогодні, як невід’ємна складова реформи системи вищої педагогічної освіти в цілому. Основна

мета якої передбачає підготовку технічно і технологічно освіченого фахівця відповідно до вимог інформаційного суспільства, формування необхідних знань, умінь і навичок технічного характеру та формування основних компонентів інформаційної культури [4, с. 12].

У зв'язку з цим гостро постає проблема підготовки професійно компетентних педагогів, формування яких йде впродовж усього навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах (ВНЗ).

Останнім часом проблема професійної компетентності педагогічних працівників перебуває в центрі уваги дослідників. Цей факт є визнанням того, що професійна компетентність відіграє провідну роль у педагогічній діяльності.

Проблемі формування професійної компетенції присвячені праці К. Арановської, Н. Боритко, Е. Бондаревської, В. Зайцева, В. Монахова, А. Саранова, Е. Шиянова та ін., у яких розглянуто теоретико – методологічні основи формування професійної компетентності майбутнього фахівця освітньої галузі.

Проблемі застосування компетентнісного підходу у підготовці майбутніх учителів трудового навчання присвячені наукові доробки О. Коберника, В. Сидоренка, В. Стешенка, а також дисертаційні дослідження Н. Гусак і інших науковців.

Підвищення професійного рівня вчителя трудового навчання, оволодіння новими освітніми технологіями, безперервна самоосвіта пов'язані з володінням інформаційними технологіями, вмінням опрацьовувати різні види інформації, адже учні потребують формування здатності до оволодіння ІКТ.

«Педагогічна компетентність – це спосіб педагога перетворювати спеціальність, носієм якої він є, у засіб формування особистості учня з урахуванням обмежень і приписів, накладених на початково-виховний процес». (Н.В.Кузьміна) [7].

XXI століття – це час переходу до високотехнологічного інформаційного суспільства, у якому якість людського потенціалу, рівень освіченості і культури всього населення набувають вирішального значення для економічного і соціального поступу країни [3].

У цьому світлі основним завданням вчителя трудового навчання є створення умов для самореалізації та професійного самовизначення кожного учня, виховання в учнів любові до праці, забезпечення умов для їх життєвого і професійного самовизначення, формування готовності до свідомого вибору і оволодінню майбутньою професією, вироблення умов і творчого застосування здобутих знань [3].

«Ми виховуємо не носія знань, а людину, яка має жити в суспільстві, приносити йому користь» - ці слова В.О.Сухомлинського актуальні і сьогодні [6].

Рівень професійної компетентності – це сукупність його особистісних якостей, загальної культури та кваліфікаційних знань, умінь, особистого досвіду. Бути компетентним – бути здатним мобілізувати в певній ситуації отримані знання й досвід, професійні знання, теоретичні та практичні уміння і навички, уміло застосовувати їх на практиці, вміти самостійно вирішувати педагогічні ситуації, сприяючи особистісному розвитку учня, використовуючи такі якості вчителя, як спостережливість, винахідливість, вміння користуватися голосом, дикцією, безпосередній емоційно-вольовий вплив на учня, а також передбачення своїх дій.

Підвищення професійної компетентності здійснюється тоді, коли вчитель порівнює нові ідеї з ідеями в його пам'яті, поєднує кілька ідей, за допомогою міркувань та експериментів, помилок самостійно виробляє рішення проблеми і у такий спосіб навчається.

Особистий приклад вчителя трудового навчання у всьому (у ставленні до справи, дітей, вміння поважати та в міру вимагати і допомагати) – невід'ємна якість компетентного професіонала. [1]

Залучення учнів до дослідницької роботи, до участі в конкурсах дитячої творчості, заохочення учнів до створення власних виробів, бажання й уміння працювати не за зразком, а оригінально – це шлях до оволодіння ними ключовими компетентностями. Ще В.О. Сухомлинський наголошував: «Дуже важливо, щоб дитина придумувала, винаходила нові комбінації з діючих моделей, складала нові агрегати. Знаходила нову застосування механізмам» [6]

В системі уроків трудового навчання чільне місце займає проектна діяльність, яка впливає на розвиток ключових компетентностей учнів, активізує творчу уяву, ініціативність і можливість учнів. Частина знань отримується учнями в процесі самостійного пошуку шляхом вирішення пошукових завдань, формування вмінь учнів самостійно здобувати знання і застосовувати їх на практиці.

Вчитель організовує різноманітну роботу учнів з засвоєння ними нових знань, вмінь та навичок, в ході якої здійснюється їхнє виховання й розвиток. Навчання трудовому навчанню – навчання учнів власній діяльності з вивчення та оволодіння змістом предмета. Сучасний урок повинен будуватися на основі самодіяльності учнів в навчальному процесі, їх самоорганізації, самоконтролю, самооцінювання, розвитку їх особистості, колективної навчальної діяльності, відповідальності учнів (знає свої обов'язки, приймає їх, реалізує, контролює виконання). Учні вчаться мобілізувати в конкретних ситуаціях знання і досвід, що отримали при вивченні освітніх предметів.

Учитель спонукає учнів до формування внутрішньої мотивації до навчання, навчає їх ставити мету, планувати, відтворювати поставлені завдання шляхом практичного використання технологічних навичок.

Компетентність, як інтегрований результат індивідуальної трудової діяльності учнів, формується на основі оволодіння ними змістовими, процесуальними й мотиваційними компонентами, його рівень виявляється у процесі оцінювання.

Трудове навчання є важливим засобом всебічного розвитку учнів, якщо воно побудовано правильно, з врахуванням вікових та фізіологічних особливостей учнів. Дослідження, проведені лікарями, показали, що чергування практичної роботи в майстернях з аудиторними заняттями в класі підвищує працездатність учнів, завдяки зміні виду діяльності та позитивно впливає на розвиток практичних вмінь та навичок. Під час занять з трудового навчання фізична діяльність учнів поєднується з розумовою, адже учням доводиться розв'язувати цілий ряд творчих завдань, включаючи такі, як конструювання виробів, розробка технології їх виготовлення та ін. При цьому учні застосовують свої знання з основ наук і технології матеріалів, а також набувають нових знань. Таким чином, трудове навчання супроводжується напруженою розумовою діяльністю, що сприяє розвитку розумових здібностей учнів.

У процесі трудового навчання створюються умови й для морального виховання. Створюючи корисні речі, беручи участь в продуктивній праці, учні відчувають себе учасниками виробництва. Вони починають по справжньому розуміти значення багатьох професій в нашому житті і поважати людей – представників цих професій, і роблять деякі висновки стосовно вибору своїх майбутніх професій.

Трудове навчання в 12-річній школі сприяє формуванню в учнів компетентностей, а саме:

- *технічного і технологічного кругозору;*
- *культури праці та побуту;*
- *самостійного та критичного мислення;*
- *розвитку особистісних якостей, потрібних людині як суб'єкту сучасного виробництва і культурного розвитку суспільства, виховання відповідальності за результати власної діяльності.*

Дослідження науковців засвідчили, що творчість — це досить складний і своєрідний процес, якому можна навчитися. Для цього необхідно виявити його закономірності, на основі яких можна створити певні методи або прийоми. Пошук наукової організації творчої праці дав змогу розробити нові методи розв'язку проблемних задач. Серед розроблених ученими методів найбільш ефективними і відомими в сучасній літературі з питань технічної творчості є: метод мозкового штурму, метод фантазування, метод зразків, метод фокальних об'єктів, метод створення образу ідеального об'єкта.

Житло, громадські будівлі, транспорт та інші людські цінності – результат творчої праці людей. Тільки у праці розкриваються здібності, збагачуються знання, закріплюються уміння і навички, проявляється творчість.

До праці треба готувати себе ще з перших років навчання в школі. Необхідно виховувати в собі працелюбність і старанність, акуратність і бережливість, відповідальність за доручену справу, любов і повагу до людей праці.

Розглянемо складові професійної компетентності вчителя трудового навчання:

1. **Професійно-педагогічна компетенція** – фундамент педагогічної компетентності, вона характеризує інтеграційну єдність природничо- наукових, гуманітарно-соціально-економічних та психолого-педагогічних знань і умінь, що дозволяють вчителю аналізувати навчальний матеріал, педагогічні ситуації, вибирати способи взаємодії, форми і методи подання матеріалу.

2. **Соціально-мотиваційна компетенція** є показником усвідомлення соціальної значущості професії вчителя, здатність узяти на себе відповідальність за запропоновані нові методичні підходи та їх реалізацію, прояв зв'язаності особистих інтересів з потребами конкретного учня, навчального закладу, суспільства. Вона характеризує етичну культуру, ідеали, духовні цінності.

3. **Інформаційна компетенція** майбутнього вчителя трудового навчання передбачає володіння студентом спеціальними уміннями одержувати, опрацьовувати і використовувати необхідну інформацію в процесі професійної діяльності. Особливе місце займає оволодіння новими інформаційними технологіями, направленіми на досягнення цілей інформатизації освіти шляхом використання комплексу функціонально-залежних педагогічних, інформаційних, методологічних, психофізіологічних і ергономічних засобів і методик.

4. **Комунікативна компетенція** характеризує особливості комунікативної діяльності вчителя, специфіку його взаємодії з адміністрацією навчального закладу, колегами по роботі. Акцент ставиться на взаємозв'язку комунікативності з ефективністю педагогічної діяльності, направленої на досягнення навчальних цілей.

5. **Креативна компетенція** – навички до творчого вдосконалення. Творчий підхід у реалізації педагогічної діяльності є найважливішою об'єктивною характеристикою діяльності вчителя. Це обумовлено тим, що різноманіття педагогічних ситуацій, їх неоднозначність потребують варіативних підходів до аналізу і вирішення професійних завдань.

6. **Цільова компетенція** вчителя трудового навчання передбачає вміння ставити і реалізовувати освітні цілі різного рівня і спрямованості: навчальні, виховні, розвиваючі; поточні й перспективні; реальні й ідеальні; глобальні й приватні. Усвідомлення мети – перший крок до реалізації професійних завдань.

7. **Змістова компетенція** характеризує знання вчителем навчального предмету, вміння творчо працювати з навчальною програмою, розробляти робочу програму, що відображає специфіку регіону, навчального закладу, а також можливостей свого методичного потенціалу, інформаційного, технічного забезпечення і, звичайно, рівень підготовленості майбутніх вчителів.

8. **Проектна компетенція** включає вміння вчителя передбачати ре-зультати своєї діяльності, визначати послідовність своїх дій для досягнення мети, тобто зводити воедино свої педагогічну стратегію і тактику. У роботі вчителя трудового навчання набули поширення два види проектування: педагогічне (проектування конкретних предметів або системи занять з трудового навчання і об'єднані в один блок або розділ) і техніко-технологічне (проектування матеріальних об'єктів або послуг).

9. **Рефлексивна компетенція** пов'язана з вмінням вчителя оцінити свою працю в цілому, прослідкувати суттєвий зв'язок між завданнями, цілями, способами, засобами, умовами та результатами своєї педагогічної діяльності. Досвід вчителя буде джерелом методичного зростання тоді коли вчитель виступає об'єктом структурованого аналізу: невідрефлексована практика не дає результатів, а з часом призводить до професійної деградації вчителя.

10. **Моніторингова компетенція** вчителя трудового навчання характеризує вміння вчителя відстежувати процес навчання і співвідносити реально одержані результати із запланованими, тобто забезпечити якість освіти. Педагогічна діагностика – складова частина моніторингу, вона включає контроль, перевірку, оцінку, накопичення статистичних даних, їх аналіз, виявлення динаміки, прогнозування результатів.

Професійна підготовка майбутніх вчителів трудового навчання на сучасному етапі є неможливою без урахування основних положень компетентнісного підходу. Професійна компетентність передбачає здатність приймати рішення і нести відповідальність за їх реалізацію при виконанні функціональних обов'язків. Формування переліку професійних компетентностей на різних рівнях освіти є необхідною умовою підготовки вчителя трудового навчання на сучасному етапі. Врахування у повному обсязі педагогічних компетентностей у освітніх програмах та їх формування навчальному процесі буде сприяти підготовці вчителів трудового навчання, які здатні до ефективної професійної діяльності на рівні Європейських стандартів, конкурентоспроможні в умовах ринку праці.

Джерела та література:

1. Віаніс-Трофименко К.Б., Лісовенко Г.В. Підвищення професійної компетентності педагога. Х.: Вид. група «Основа», 2007. ст.21
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Світовий досвід та українські перспективи / за ред. О.В. Овчарук. К.: К.І.С., 2004. 112 с.
3. Концепція загальної середньої освіти №12/5-2 від 22.11.2001р.
4. Ничкало Н.Г. Філософія сучасної освіти // Педагогіка і психологія. 1996. № 4. С. 49-57.
5. Сериков В.В. Природа педагогической деятельности и особенности профессионального образования педагога // Педагогика. 2010. № 5. С. 29-37.
6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5 т.-Т.4.Ст. 335 К.: Рад.шк.,1977.
7. Ужакіна О.В. «Формула педагогічної компетентності вчителя трудового навчання. Ж. «Трудове навчання в школі» №10, 2013.

Шалда Наталія Володимирівна,
вихователь-методист ДНЗ № 1 «Дзвіночок»
м. Шостка Сумської області

**ІНТЕГРАЦІЯ LEGO – ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС
ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

Проблема сенсорного розвитку дітей завжди була однією з ключових у дошкільній освіті. Особливо гостро це відчувається сьогодні, коли потреба сенсорного пізнання навколишньої дійсності замінюється готовими відповідями і шаблонами, які нам пропонують медіа. Саме тому педагоги прагнуть до пошуку нових і дієвих способів та методів чуттєво-пізнавального розвитку дітей. Одним з таких методів і є широке використання конструкторів LEGO в освітній діяльності закладів дошкільної освіти.

LEGO – технологією зацікавилися давно, з того часу, коли в дошкільному закладі стали з'являтися LEGO конструктори. Помітивши зацікавленість дітей LEGO конструюванням, зрозуміли, що це не лише цікавий і корисний матеріал для гри дітей, а і ефективний засіб всебічного розвитку дошкільників, який доцільно системно використовувати в освітньому процесі.

Першочергово визначили умови, які б дозволили успішно впроваджувати LEGO – технологію, а саме: створення відповідного LEGO -середовища; збір та наповнення методичного забезпечення; ознайомлення педагогів з публікаціями в педагогічній пресі; осмислення набутої інформації, самооцінка знань з даної проблеми; оволодіння методикою роботи з LEGO – конструкторами; впровадження технології в різні види діяльності з дошкільниками.

Виникла потреба в розробці Методичного проекту «Інтеграція LEGO-технології в освітній процес». В рамках проекту працювала творча група. Діяльність якої була направлена на підвищення професійної компетентності педагогів, розробку механізмів інтеграції LEGO – конструктора в різні види діяльності дітей та пошук форм взаємодії з родинами.

Професійну компетентність педагогів підвищували через репрезентацію корисних веб-сайтів, вивчення чинних парціальних програм, оволодіння практичним інструментом для

навчання LEGO Foundation «Шість цеглинок»; проведення консультацій–презентацій, консультацій типу: «Методичне забезпечення організації освітнього процесу щодо впровадження LEGO -технологій», «Формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей засобами LEGO-конструктора», «Як покращити адаптацію дітей раннього віку засобами LEGO – конструювання». Для педагогів закладу були проведені теоретико – практичні семінари та семінари з елементами тренінгу: «LEGO -конструювання і розвиток особистості дитини»; «Розвиток логічного мислення у дітей засобами LEGO – конструювання»; майстер-класи: «Основні деталі LEGO та їх офіційні назви», «Граємо по-новому: розумні цеглинки»; організовано презентацію – огляд розвиваючих та дидактичних ігор на основі LEGO-конструктора за участю педагогів різних категорій.

На допомогу вихователям, за освітніми тематичними блоками для кожного віку дітей, творчою групою була розроблена орієнтовна тематика інтегрованих занять. Під час Панорами колективного перегляду інтегрованих занять з використанням LEGO конструкторів в кожній віковій групі, розглянули типові недоліки та окреслили шляхи вдосконалення практичних методів використання LEGO конструкторів в освітньому процесі з дошкільниками.

Перші результати роботи підвели на засіданні педагогічної ради з проблеми «Про інтеграцію LEGO – технології в освітній процес», де педагоги обмінялись досвідом роботи з розвитку пізнавальної сфери дошкільників засобами LEGO конструювання та досвідом роботи з родинами по впровадженню LEGO-технології, обговорили стан і перспективи впровадження LEGO – технології в освітній процес.

В дошкільному закладі систематично проводяться виставки, фотовиставки дитячих робіт чи композицій, створених дітьми, під загальною назвою: «Пізнаємо світ разом з LEGO».

Своїми здобутками і творчими знахідками педагоги обмінюються через фоторепортажі та мультимедійні фотоісторії, що розміщують на веб-сайті дошкільного закладу та у відкритих групах соціальної мережі на Facebook. Про перші кроки інтеграції LEGO технології в освітній процес педагогами закладу створений відеофільм «ЦІКАВИЙ СВІТ РАЗОМ З LEGO» <https://youtu.be/7ACZwrcWxnk>.

У процесі вивчення і впровадження LEGO технології, дійшли висновку, що LEGO – конструювання виходить далеко за межі розуміння поняття «конструювання» у традиційному смислі цього слова. Це цілий методичний комплекс, який може бути інтегрований практично у всі види роботи педагога при вивченні різних розділів програми як зі звичайними дітьми, так і з дітьми, які мають особливі освітні потреби. Технологія цікава тим, що використовується на інтегративних засадах і дозволяє забезпечити єдність виховних, розвиваючих і навчальних цілей. Ми переконались, що LEGO доцільно і бажано використовувати як універсальну іграшку для розвитку креативності, як допоміжний інструмент у процесі адаптації дітей раннього віку, як дидактичний ігровий засіб та засіб логіко-математичного розвитку і розвитку пізнавальної сфери, як засіб атрибутного забезпечення рухливої гри чи розваги. Практичним психологом і вчителем-логопедом LEGO – цеглинки успішно використовуються як засіб розвиваючої і корекційної роботи.

На нашу думку, в кожній віковій групі доцільно раз на тиждень проводити організовані групові заняття з використанням конструктора LEGO. Бажано, щоб розпочата робота з LEGO

конструювання в ранкові години, знайшла своє продовження в другу половину дня через розвиток сюжету творчої гри на основі колективної конструкції.

Без допомоги батьків – в нашій роботі досягти успіху неможливо. Тому з батьками вихованців проводимо системну просвітницьку роботу щодо використання LEGO конструювання для різнобічного розвитку дітей.

Варто зазначити, що робота з конструкторами LEGO сприяє ефективній підготовці дошкільників до життя і шкільного навчання. Адже під час конструювання у дітей розвивається дрібна моторика рук, творчість і фантазія, збагачується соціальний досвід, формуються вміння працювати в команді, розв'язувати проблемні ситуації спільними зусиллями.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. (нова редакція). Київ. 2014.
2. Безпала С. Інтеграція LEGO – конструювання в освітній процес. // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2014. №5. С. 20-26.
3. Геращенко Т. Розвиваємо мовлення з LEGO: дидактичні ігри // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2014. №5. С. 33- 35.
4. Гурковська Т. Конструктор як засіб атрибутового забезпечення гри. // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2014. №5. С. 7-9.
5. Пеккер Т.В. LEGO -конструювання. Програма розвитку конструктивних здібностей у дітей дошкільного віку. Київ. 2010.
6. Рома О. Конструктори LEGO Education як засіб формування пізнавальної сфери дітей дошкільного віку. // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2013. №2. С. 10- 17.
7. Рома О.Ю., Близнюк В.Ю., Борук О.П. Програма розвитку дитини від 2 до 6 років та методичні рекомендації «Безмежний світ гри з LEGO». Київ. 2016.
8. Сухенко І. Використання LEGO – конструювання в освітньому процесі ДНЗ // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2012. №2. С. 48- 52.
9. Шість цеглинок. Практичний інструмент для навчання. LEGO Foundation.

Шевченко Валентина Сергіївна,

викладач ДПТНЗ «Сумське вище професійне училище будівництва і дизайну»

ПІДВИЩЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ПРОФЕСІЙНО-ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ШЛЯХОМ УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглянуто шляхи підвищення професійної компетентності викладача та наведено приклади упровадження інноваційних технологій в освітній процес під час викладання предметів професійно-теоретичної підготовки.

Ключові слова: *освітній процес, компетентність, компетентнісний підхід, інновація, інноваційна технологія, кластер.*

Освіта є соціальним інститутом, через який проходить кожна людина, набуваючи при цьому рис особистості, фахівця і громадянина та висуває вимоги до підготовки викладача, його професійного становлення і професійної компетентності [1].

В умовах інформаційного суспільства традиційне навчання поступово знівельовується. Оскільки величезний обсяг інформації, яку отримує учень протягом навчання, перестає бути

актуальною, виникає необхідність навчити учня знаходити і перетворювати її самостійно. Тому дієвим інструментом поліпшення якості освіти є застосування компетентнісного підходу до освіти, який на перше місце ставить не поінформованість учня, а вміння на основі знань розв'язувати проблеми, які виникають у різних ситуаціях.

Від викладача сьогодні чекають готовності до розроблення авторських навчальних та методичних матеріалів, які б включали інформацію про сучасний стан розвитку виробництва, використання у своїй діяльності вискоелективних педагогічних засобів і прийомів, інноваційних технологій, конструктивних дій у різноманітних педагогічних ситуаціях, досконалої комунікативної поведінки. Зважаючи на це, актуалізується потреба у виявленні та практичній реалізації механізмів, форм і методів, засобів розвитку методичної компетентності викладача, яка закладає основу формування професійної компетентності, поступово вибудовуючи індивідуальний педагогічний стиль педагога [1].

Освітня інновація характеризується новизною в освітньому процесі та спрямована на якісне поліпшення освітньої діяльності.

Педагогічна інновація – це цілеспрямована свідомо організована, динамічна взаємодія учнів і викладачів, у процесі якої вирішуються суспільно необхідні завдання освіти.

Навчальна інноваційна технологія – це такий підбір операційних дій педагога з учнем, у результаті яких суттєво поліпшується мотивація учнів до освітнього процесу, тобто змінюються потреби у навчанні і зацікавленості; навчання стає життєвою цінністю [3].

Шляхи підвищення компетентності:

1. Формування методичного середовища або професійна взаємодія з колегами, а саме:

- участь у колективних та групових інноваційних формах методичної роботи;
- співпраця у творчих групах, дослідницькій діяльності;
- організація консультативно-методичних груп;
- педагогічні чи психологічні тренінги;
- участь у чатах, форумах щодо розробки актуальних проблем.

2. Формування гнучкої системи безперервної освіти педагога, а саме:

- інноваційний підхід педагога до вдосконалення рівня професійної компетентності в атестаційний та в між атестаційний періоди;
- самоосвітня діяльність викладача, саморозвиток;
- цілеспрямована систематична робота над методичною темою;
- збір та укладання творчого портфоліо викладача;
- удосконалення методів, прийомів і форм навчально-виховної взаємодії з учнями.

3. Готовність до інноваційної діяльності:

- апробація сучасних науково-методичних концепцій;
- виявлення та впровадження освітніх продуктивних технологій навчання і виховання, які допоможуть учням з успіхом виконувати навчальні завдання, наприклад: використання онлайн-дошки або технології веб-квест під час уроків професійно-теоретичної підготовки допомагає презентувати навчальну інформацію по-новому, враховуючи комунікаційні потреби сучасної особистості – ці технології використовуються як найбільш вдалий спосіб використання Інтернету на уроках;

- переведення навчального процесу на технологічний рівень, тобто попереднього проектування процесу навчання з урахуванням дидактичних цілей і заданого рівня засвоєння;
- забезпечення методичного супроводу навчально-виховного процесу;
- розробка авторських програм, спеціальних і факультативних курсів;
- системне використання міжпредметних зв'язків і міжпредметної інтеграції, тобто інтегрованого підходу [5].

4. Створення інформаційно-освітнього простору з доступом усіх учасників навчального процесу до інформаційно-освітніх ресурсів, а саме: електронна бібліотека, авторський блог, персональний сайт, медіа- та відеотека педагогічного досвіду [4].

Надзвичайна популярність блогів зумовлена двома головними обставинами: по-перше, публікувати в Інтернеті за допомогою блогів наймовірніше легко – фактично, створення нового поста зводиться до набирання його тексту у веб-формі та відправки його до сервера натисканням кнопки «Публікувати» або подібної, і все, після цього пост зберігається на сервері, який автоматично компонує веб-сторінки, різні посилання, додає стиль форматування тощо. Отже, користуватися блогом не важче, ніж простим текстовим редактором. І по-друге, – це моментальна доступність в Інтернеті опублікованої інформації, а тим більш, що існують де кілька безкоштовних систем блогування, де будь-хто може зареєструватися та вести свій блог, не прикладаючи особливих зусиль, до того ж блоги періодично скануються Інтернет-шукачами, такими як Google, Yahoo! та ін.

У процесі ведення блогу можна виділити три етапи: «пошук», «фільтрування» та «публікація». Щоб знайти інформацію, яку можна використовувати в Інтернет-щоденнику (прокоментувати, послатися), автори блогів відвідують безліч сайтів із певної тематики. У процесі роботи блогера необхідно ознайомитися з величезною кількістю інформації з теми, навіть якщо не вся вона потім буде згадуватися в блозі. Потім блогер повинен вибрати ту інформацію, яка буде розміщена в журналі. Необхідність системної роботи робить неперервним процес поповнення знань учнів за певними темами.

Використання блогів дає учням право брати участь у соціальних процесах. Одна з цілей навчання – включення учнів у життя суспільства. Блоги виводять завдання, які виконуються, за межі навчально-гопроцесу та взаємовідносин «викладач-учень», дозволяючи всім бажаючим оцінити і прокоментувати роботи учнів.

Використання блогів посилює інтерес до освітнього процесу. Новизна технологій є одним з мотивуючих факторів у цьому. Мотивація учнів у використанні блогів зумовлена не тільки технологічними можливостями, але й тим, що учні пишуть про те, що важливо особисто для них. Учні самі керують процесом свого навчання, займаючись активним пошуком інформації та отримуючи коментарі від інших людей [4].

Тому до засобів підвищення компетентності можна віднести:

- використання «хмарних» технологій для удосконалення комплексно-методичного забезпечення предметів професійно-теоретичної підготовки;
- ведення блога, персонального сайту;
- використання соціальних сторінок для розширення кругозору учнів та підвищення мотивації до навчання за професією;

- створення та адміністрування в соціальних мережах груп професійного спрямування;
- використання додатків Viber, Telegram, Skype для постійного консультування учнів і, відповідно, більш якісної підготовки учнів до уроку;

Також однією з інновацій у системі освіти є кластерний підхід.

«Кластер» – системне формування, основною цільовою властивістю якого є ефект, отримання якого визначає мету діяльності кластерної системи (КС), її системоутворюючий чинник.

Метою створення освітнього кластера є об'єднання, інтенсифікація зусиль, можливостей, потенціалу суб'єктів інноваційної структури для формування взаємоузгоджених дій, спрямованих на покращення якості регіональної освіти, її конкурентоспроможності на вітчизняному та світовому рівнях.

Основними принципами кластерної освітньої діяльності є такі:

- орієнтація на інноваційний спосіб розвитку освіти України;
- оптимізація мережі навчальних закладів з урахуванням демографічної та економічної ситуації і необхідності підвищення якості освіти;
- забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери в розвитку інноваційної діяльності;
- ефективне використання ринкових механізмів для сприяння інноваційній діяльності;
- здійснення заходів щодо підтримки обдарованих учнів навчального закладу, міста та області, їх соціального захисту та допомоги у просуванні на вітчизняному й міжнародному рівнях;
- сприяння розвитку регіональної інфраструктури;
- інформаційне забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності.

Наш освітній кластер:

Висновок. Аналіз моделі професійної компетентності та умов, що стимулюють професійне зростання педагога дають можливість більш цілісно вивчити процес упровадження інноваційних технологій, розглянути освітню ситуацію в різних аспектах та ракурсах, визначити цілі та завдання, відповідно до яких має відбуватися процес підготовки педагога, а самому ж викладачу – визначити власний рівень професійної компетентності, створити індивідуальну траєкторію професійного зростання, спрогнозувати програму саморозвитку та самореалізації, оскільки професійна компетентність викладача – це результат творчої професійної діяльності, інтегрований показник особистісно-діяльнісної сутності педагога.

Література:

1. Родигіна І.В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. Х.: Вид. група «Основа», 2005. 96 с.
2. Трубачова С.Є. Умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. К.: «К.І.С», 2004. 178с.
3. Пометун О.І. та ін. Сучасний урок. Інноваційні технології навчання: Наук.-метод. посібн. К.: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.
4. Дементієвська Н. П. , Морзе Н. В. Комп'ютерні технології для розвитку учнів та вчителів // Інформаційні технології і засоби навчання: Зб. наук. праць / За ред. В.Ю. Бикова, Ю.О. Жука / Інститут засобів навчання АПН України. К.: Атіка, 2005. 272 с.
5. Інноваційні педагогічні технології навчання професії: Монографія / Нікуліна А.С., Молчанов В.М., Максименко Ю.Б., Матвєєв Г.П. Донецьк: ДІПОІПП, 2005. 385 с.

Шеденко Ніна Володимирівна,

учитель української мови та літератури Берестівської ЗОШ I-III ст.
Липоводолинської районної ради Сумської області

**РОЗВИТОК КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ
ЗАСОБАМИ СКРАЙБІНГУ**

У сучасному суспільстві постійно збільшується обсяг навчального матеріалу та відбувається перехід від вербальної передачі інформації до візуального її зображення, що призводить до появи нових напрямків і форм візуалізації, які дозволяють по-новому організувати навчальний процес.

Відомо, що людина сприймає будь-яку інформацію відразу всіма органами чуттів, у той час, як звичайний текст апелює лише до логіки. Зображення не лише здатні викликати додаткові асоціації та дозволити учням глибше зрозуміти суть висловленого, а й дають можливість швидше запам'ятати будь-яку інформацію.

Усе вищесказане обумовлює **актуальність** теми дослідження «Розвиток ключових компетентностей школярів засобами скрайбінгу».

Мета роботи – висвітлення особливостей впровадження в навчальний процес скрайбінгу як засобу формування ключових компетентностей учнів.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені відповідні **завдання**:

- Дослідити особливості скрайбінгу в навчальному процесі.
- Розглянути види та техніки скрайбінгу.
- Скласти алгоритм роботи над скрайбінгом.
- Розглянути сервіси для створення відеоскрайбінгу.
- Практично довести ефективність такої інноваційної форми роботи як скрайбінг.

Слово «скрайбінг» поступово входить у загальноживану лексику людей, пов'язаних із бізнесом, дизайнерів, учителів. Зі словника дізнаємося значення цього слова.

Скрайбінг (від англ. Scribing) – це описування або розмітка, scribe – переписувати, описувати, розмічати, а scriber – це інструмент для розмітки. У сучасному світі скрайбінгом

називають візуалізацію інформації за допомогою малюнків та графічних символів. Певний аудіоряд супроводжується ілюстраціями «на льоту» маркером на білій дошці чи фломастерами, маркерами, олівцями, фарбами на папері.

Людину, яка працює над скрайбінгом, називають «скрайбером», а презентацію, яку вона створює – «скрайбом».

Скрайбінг ділиться на фасилітацію та відеоскрайбінг. Скрайбінг-фасилітація (від англійського facilitate – «допомагати, полегшувати, сприяти») – це своєрідний переклад інформації зі словесної форми у візуальну та фіксування цього процесу в режимі реального часу. Скрайбер прямо на очах слухачів замальовує основні моменти презентації, доповнюючи розповідь малюнками, графіками, схемами, певними знаками.

Відеоскрайбінг – це знятий відеоролик на певну тематику в техніці скрайбінгу. Він має певні переваги в тому, що його можна показувати необмежену кількість разів, використовувати як доповнення уроку чи заходу. Відеоскрайбінг буває «ручним» та «комп'ютерним». Ручний – це класична робота, коли голос за кадром супроводжується відео, де рука скрайбера малює зображення-ілюстрації, схеми, піктограми, записує ключові слова. У такому відеоскрайбінгу використовуються, як правило, аркуші паперу або презентаційна дошка, кольорові олівці, маркери, фломастери, фарби, навіть елементи аплікації. Також для роботи потрібна відеокамера чи фотоапарат, який може знімати відео, штатив і спеціальні програми для створення відео. Ми користуємося програмами Corel VideoStudio Pro X3, Nero StartSmart чи Photo Slideshow Professional.

Щоб озвучування й малювання співпадали в часі, при створенні відео процес малювання прискорюють у 2 – 4 рази, додають текст, роблять монтаж.

Наш приклад мальованого відеоскрайбінгу – презентація до поезії Максима Рильського «Дощ» – робота учнів 5 класу, 460 переглядів

https://www.youtube.com/watch?v=0heWv_BPOTg&feature=youtu.be,

«Соняшник – наша гра!» – робота учениці 7 класу Тимошенко Аліси, 469 переглядів

<https://www.youtube.com/watch?v=UYWXjDRAEoM&t=9s>.

Тривалість відеосюжетів залежить від задумки авторів і коливається від 45 секунд до 10 хвилин. Проте у скрайберів існує неписане правило – «сім – плюс – мінус – два». Це означає, що найкраща тривалість відеоскрайбінгу – 5 – 9 хвилин.

Головне у скрайбінгу – візуалізація інформації, а основне завдання – донести інформацію, зробити її привабливою для сприймання, допомогти краще її запам'ятати.

Комп'ютерний відеоскрайбінг створюється за такими ж принципами. Головна його відмінність від ручного в тому, що не потрібно самому промальовувати зображення, це виконає спеціальна програма. Для створення такого скрайбінгу потрібен комп'ютер і доступ до мережі Інтернет. У наш час існує безліч Інтернет-сайтів, за допомогою яких можна створити скрайб-презентацію. Зазвичай, більшість із них – на платній основі, проте є й безкоштовні сервіси. На жаль, вони часто мають обмежені можливості використання та всі вони англомовні.

Отже, для створення скрайбінгу можна користуватися такими сервісами:

1. Sparkol VideoScribe – дозволяє створювати відеоролики з ефектом промальовування сюжету від руки.

2. PowToon – безкоштовний онлайн-додаток для створення анімованих відеопрезентацій з додатковими платними можливостями. У програмі передбачено кілька варіантів анімації тексту на слайдах: написання тексту від руки, послідовна поява літер, а також прості варіанти анімації тексту, до яких всі звикли в програмі PowerPoint.

3. Moovly – один із найпростіших інструментів для виготовлення анімованих презентацій, багато елементів промальовується за допомогою ручки. Це платний онлайн-сервіс з урізаними безкоштовними можливостями.

4. GoAnimate – найцікавіша онлайн-програма зі створення презентацій і анімованих відеороликів з широкими можливостями. GoAnimate дозволяє перетворити презентацію на мультиплікаційний фільм. Програма має безкоштовну версію з обмеженими можливостями й різні варіанти щомісячної підписки. Готову презентацію можна скачати або викласти на Youtube.

5. Програма Plotagon дозволяє робити власні фільми, просто написавши сценарій, а віртуальні актори втілять його в життя. Програма знаходиться на стадії бета-тестування й вільна для скачування. Хоча додаткові сцени і акторів прийдеться купити.

Який би вид скрайбінгу ви не обрали, під час роботи над ним потрібно дотримуватися таких етапів:

1. Складання плану презентації – визначення основних моментів, потрібних для візуалізації.

2. Аналіз – детальний розбір основних ідей та візуальних образів скрайбінгу, які мають бути простими та зрозумілими.

3. Візуалізація – використання малюнків, аплікацій, аудіо та відео.

4. Таймінг – чітке визначення часу, необхідного для висвітлення своєї ідеї. Хронометраж скрайбінгу має бути дотриманий для того, щоб розглянути всі ідеї, але не перевантажити аудиторію тривалістю. Головне – донести повідомлення, зацікавивши слухачів.

Інновацією є застосування скрайбінгу при створенні буктрейлерів. Буктрейлери бувають ігрові, слайдові, ілюстраційні, анімаційні. Ми створюємо буктрейлери в техніці скрайбінгу. Це скорочує час, затрачений на створення буктрейлера, проте не погіршує якості. Буктрейлери, виконані скрайберами, привертають увагу школярів та набувають популярності в мережі Інтернет.

Наші роботи:

Буктрейлер на повість Юрія Винничука «Місце для дракона» – робота учня 8 класу Якименка Олександра, 79 переглядів

<https://www.youtube.com/watch?v=bUtoO-BxhGE&feature=youtu.be>,

буктрейлер на книгу Лесі Ворониної «Темне товариство боягузів, або засіб від переляку №9» – робота учениці 6 класу Тимошенко Аліси, 507 переглядів

<https://www.youtube.com/watch?v=OakSgN4I6KY>,

буктрейлер на повість Миколи Вінграновського «Сіроманець» – колективна робота учнів 5 класу, 124 перегляди

<https://www.youtube.com/watch?v=1EVFX--iQVY&feature=youtu.be>.

Безперечно, таку техніку презентацій використовувати складно, адже вона вимагає багато часу, засобів та вмінь, проте такий вид діяльності зацікавлює школярів, формує такі ключові компетентності учнів:

- Спілкування державною мовою.
- Інформаційно-цифрову компетентність.
- Уміння навчатися впродовж життя.
- Соціальні і громадянські компетентності. (Уміння працювати з іншими на результат, досягати компромісів).

– Загальнокультурну грамотність. (Здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва).

Скрайбінг є новою формою презентації навчального матеріалу, що дає змогу зацікавити учнів, залучити їх до обговорення, при цьому розвиваючи комунікативні навички, креативне мислення та творчу активність. Скрайбінг підвищує загальну освіченість учня, залучає дитину до літератури та сприяє духовному збагаченню. Крім того, працюючи над скрайбінгом, діти проходять повний цикл мотивації від уваги до задоволення й запам'ятовування матеріалу.

Результати впровадження скрайбінгу в навчальний процес доводять, що така робота урізноманітнює навчання, робить його живим і цікавим, що дуже важливо в сучасному світі.

Використані джерела:

1. Болеслав І. Тиждень проектів // Завуч. 2007. № 4.
2. Матеріали ІІ Всеукр. скрайбінг-фесту. URL:<http://osvita.ua/school/scribing/51803/>
3. Потькало О. Скрайбінг як сучасна форма візуалізації навчального матеріалу. URL:http://potkalo.blogspot.com/p/blog-page_24.html
4. Сорока Т. Скрайбінг як сучасна форма візуалізації навчального матеріалу. URL:[http://journal.osnova.com.ua/article/51806-Скрайбінг як сучасна форма візуалізації](http://journal.osnova.com.ua/article/51806-Скрайбінг_як_сучасна_форма_візуалізації)
5. Шеденко Н. Учнівські культурологічні Інтернет-ресурси як ІТ-потенціал вивчення української літератури // Матеріали VIII Міжнародного фестивалю педагогічних інновацій / Упорядн. Г.Назаренко. Черкаси, 2016. с. 194-199.

Шокун Марина Анатоліївна,

Заслужений учитель України, учитель фізики
Білопільської ЗОШ І-ІІІ ст. №2 ім. С.М.Гордієнка

СКЛАДОВІ КОМПОНЕНТИ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВЧИТЕЛЯ ПРИ ПЕДАГОГІЧНОМУ СУПРОВІДІ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Сьогоднішній день вимагає від майбутніх спеціалістів не простого відтворення отриманих знань, а глибокого розуміння суті фізичних процесів. Це потребує від вчителя перегляду методів і засобів навчання учнів. В навчальній програмі з фізики для загальноосвітніх навчальних закладів наголошено, що «одним із сучасних методів активації навчальної діяльності є метод проектів, який ефективно втілює діяльнісний принцип і забезпечує постійну й активну участь школярів у навчально-пізнавальній і науково-пошуковій творчій діяльності». Цей метод не є інновацією, він відомий ще з 20-х років минулого століття, але раніше міг використовуватися вчителями за бажанням. На сьогоднішньому етапі проекти набули значної ролі у формуванні предметної і ключових компетентностей учнів при вивченні фізики в школі.

Сучасний вчитель – це компетентний вчитель, який володіє як професійними так і ключовими компетентностями та реалізовує їх у своїй педагогічній діяльності, це справжній

професіонал, що ефективно діє в будь-яких ситуаціях, не тільки навчає дітей, використовуючи сучасні технології, а й прогнозує, проектує та аналізує свою діяльність на всіх етапах навчально-виховного процесу, інтегруючи всі предметні, педагогічні та психологічні знання. Структура компетентностей вчителя фізики, працюючого за проектною технологією, обов'язково має містити такі компоненти:

Компонент	Складові діяльності вчителя при роботі учнів над проектом
<p>Мотиваційний аспект (готовність до прояву компетенції), який передбачає сформованість та інтерес до професійної діяльності; допомагає планувати, прогнозувати та аналізувати діяльність як власну так і учнів.</p>	<p>Перед початком роботи над проектом вчитель чітко визначає тематику, мету проекту, його типологію та тривалість. При формулюванні тем проектів обов'язково враховує актуальність запропонованої теми, наявну матеріально-технічну базу, особливості розташування школи, а також інтереси учнів; мотивує учнів, підтримуючи, спрямовуючи їх в напрямку до поставленої мети. Нагадує учням правила поведінки під час роботи в малих групах, обговорює з учнями, як вони повинні презентувати результати роботи груп над обраним проектом.</p>
<p>Когнітивний аспект (володіння знаннями) Наявність знань, умінь, пов'язаних з виконанням обов'язків вчителя. Знання про різні типи задач, наукової термінології, сучасні факти та досягнення науки та техніки.</p>	<p>Вчитель не тільки добре знає свій предмет, але й компетентний в інших галузях науки, бачить точки їх зіткнення. Розробляє завдання для збору інформації при роботі над проектом; допомагає визначити джерела, засоби збору; стимулює роботу учнів з пошуку інформації; підказує нові джерела інформації чи скеровує дії учня в потрібному напрямку, непрямо керує діяльністю учнів.</p>
<p>Поведінковий аспект (уміння) Вміння застосовувати, аналізувати, синтезувати, комбінувати на практиці засвоєний навчальний матеріал Складає схеми, проводить опис експериментальних установок, використовує фізичні прилади та апаратуру для підготовки дослідів та демонстрацій.</p>	<p>Володіє методами роботи з великими об'ємами інформації, її аналізу, відбору потрібної; представляє опрацьовану інформацію за допомогою сучасних засобів (сервіси Google, хмарні технології тощо), сам є джерелом інформації. При потребі допомагає учням у відборі, опрацюванні, обробці та узагальненні інформації, не виконуючи роботи замість учнів. Допомагає учням визначити достовірність отриманої інформації. Здійснює керування підготовкою «продукту» проекту.</p>
<p>Ціннісно-змістовний аспект (ставлення до змісту компетенції) Сформованість почуття гордості за власні досягнення та здобутки. Любов до обраної справи, відповідальність</p>	<p>Під час супроводу роботи учня над проектом вчитель є активним і об'єктивним учасником процесу навчання. Він добре знає своїх учнів, їхні можливості, потреби, бажання. Його роль полягає в тому, щоб всіляко сприяти групі учнів чи окремому учневі в усвідомленні своїх загальних цілей, а також допомогти їм у досягненні цих цілей, стимулює і сприяє досягненню взаєморозуміння і консенсусу. Вчитель сприяє процесу творення, але не виробляє кінцевий результат.</p>
<p>Емоційно-вольова регуляція (Відношення до діяльності) Цілеспрямованість, прагнення до самовдосконалення, пошук нових способів реалізації своїх вмінь</p>	<p>Педагог має бути комунікабельним, доброзичливим, толерантним. Мати творчий потенціал, індивідуальність, вміння користуватися проектною технологією. Працювати над самоосвітою та самовдосконаленням.</p>

Отже, в процесі організації проектної діяльності компетентний вчитель перетворюється на організатора пізнавальної діяльності учнів, співучасника творчого процесу, консультанта та співробітника. Учень, в свою чергу, завдяки такому вчителю, стає втягнутим в активний творчо-пізнавальний процес.

Література:

1. Закон України « Про освіту». [Електронний ресурс]. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua>
2. Фізика. Навчальна програма для 7-9 класів ЗНЗ. [Електронний ресурс]. URL:<https://osvita.ua/school/program/program-5-9/56124/>
3. Освітні технології: навч.-методичний посібн. / за ред. О.М. Пехоти. К.: АСК, 2002. 255 с.
4. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання : науково-методичний посібник. К.: ІЗІН, 1998. 204 с.
5. Поплавський М. Д. Формування професійної компетентності вчителів дисциплін фізико-математичного циклу. Х.: Вид. група «Основа», 2015. 79, [1] с. (Серія «Б-ка журн. «Фізика в школах України»»; Вип. 6 (138)
6. Буравська І.В. Проектні технології в школі. Застосування методу проектів // Директор школи. грудень 2006, № 48 (432).

Шумицька Оксана Леонідівна,

учитель

КЗ Березівської сільської ради «Березівський НВК: ЗОШ I-III ст. ДНЗ «Веселка»
Сумської області

ОНЛАЙН – ОСВІТА – НОВИЙ ПОСТУП ДО ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Найголовнішим ворогом усіх змін в освіті є позиція «вчитель і так все знає – що знає, тому і навчить» і думка, що вчителю соромно питати про щось нове. У сприйнятті людей вчитель, що працює понад 15 років, автоматично стає професіоналом [1]. Проте, учені до основних характеристик професіоналізму відносять не педагогічний стаж, а досвід і репутацію вчителя, а також досягнення його учнів.

Останню тезу часто піддають сумніву, бо не всім учителям пощастило працювати у міських престижних закладах освіти, де навчаються більш відібрані діти. Ми з цим також частково погоджуємося, бо важко виробити ціннісні показники досягнень учнів. Однак інші два показники не залежать від престижності та географічного розташування закладу. Репутацію завойовують роками – знанням свого предмета, терпінням, витримкою, толерантністю, доброзичливістю тощо. Досвід також не видається разом з дипломом, його напрацьовують багаторічною працею, шляхом проб і помилок.

Свій досвід учитель застосовує на уроках, у позакласній роботі, але оцінити його може тільки адміністрація школи, методкабінет або методичне об'єднання. Як правило, зібрані матеріали – оброблені та проаналізовані – товстими теками «мертвим грузом» заповнюють шафи методкабінетів.

Змінюється світ, змінюються соціальні запити суспільства до педагога. , підходи. Постало нагальне питання про якісне оновлення ролі вчителя в навчальному процесі. Міністерство

освіти і науки України визначило сім базових компетентностей, якими має володіти вчитель: професійно-педагогічна, соціально-громадська, загальнокультурна, мовно-комунікативна, психологічно-фасилітативна, підприємницька й інформаційно-цифрова. Кожна з них спрямована на те, щоб учитель замкнений у класі, завалений книжками та безкінечними паперами змінився на осучасненого, креативного, мобільного педагога нової української школи. Який би успішно співпрацював з учнями, батьками та всім освітянським середовищем, вмів генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя задля підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави [2].

Сучасний інформаційний простір шляхом онлайн – освіти розширив можливості творчого вчителя як до форм підвищення свого професійного рівня, так і до презентації власного досвіду. Нині онлайн освіта вже не асоціюється лише з сайтом або блогом – це моніторинг, дистанційна освіта, онлайн книжки, вебінари тощо. Усі ці форми чекають улюблених у свою роботу, охочих змінюватися з часом учителів.

Наприкінці 2015 року команда проекту Global Education Discovery оголосила перший конкурс «Народний спікер». Мета конкурсу – надати можливість талановитим учителям поділитися своїми ідеями, практичним досвідом, напрацюваннями. Цей конкурс проходить абсолютно прозоро і залежить лише від зацікавленості інших учителів [1].

Щоб взяти участь у конкурсі необхідно заповнити анкету та заявку учасника, написати анотацію свого виступу-візитівки та зняти відеопрезентацію свого виступу.

Якщо візитівка за рішенням журі та глядацькими балами ввійде у 10-ку, то вчитель зможе:

1. Стати безпосереднім ведучим свого вебінару, отримавши запрошення на Педагогічну Не – конференцію на чолі з міністром освіти.
2. Стати учасником серпневого марафону від видавничої групи «Основа», де вдруге зможе провести свій вебінар дебют для всієї України.

Дійсно, можна організувати й власний вебінар для свого методичного об'єднання, але це менш широкий масштаб популяризації власного досвіду.

У 2017 році взяла участь у «Народному спікері» вперше. Обрала неординарну тему «Колообіг учителів у природі, або як не втратити інтерес до професії в перший, і в тридцятий рік педагогічної роботи». Написала на неї анотацію, де зазначила, що як у перший, так і в тридцятий рік роботи в школі, у вчителів часто виникають однакові проблеми, адже діти в епоху цифрових технологій змінюються швидше – ніж дорослі. Для участі в другому етапі відзняла відео-запис, де висвітлила початок робочого дня сільського вчителя (ранній підйом, порання по господарству, шлях з доланням перешкод до школи), який з роками майже не змінюється.

Не так просто зняти відео-запис, адже потрібно не лише продумати сценарій, що б зацікавив, зачепив, примусив голосувати, підтримувати, а і втілити його у життя, змонтувати, що, повірте, особливо складно, коли робиш це самостійно. А те, що в результаті вийшло, ви можете оцінити за посиланням:

[Народний спікер 2 – https://www.youtube.com/watch?v=ucxyiH11Gg](https://www.youtube.com/watch?v=ucxyiH11Gg)

Саме важке було чекати результатів, бо у першому турі було триста учасників. Усього три тури, кожен з яких відрізняється тим, що на першому ви залежні від голосів читачів, на другому – від оцінок членів журі, а на третьому – все вирішує кількість глядачів на вашому вебінарі. Завдяки неординарній темі та креативному підходу до справи мені вдалося зацікавити

педагогів-слухачів та зайняти 4 місце у фіналі. Одразу після закінчення конкурсу, вже точно знала, що буду брати участь вдруге, адже педагогічні конкурси зазвичай насичені атмосферою відкриттів, інновацій, інтерактиву, нових знайомств, геніальних ідей, а ніяк не конкуренції та заздрощів.

У червні місяці мені, як представнику десятки кращих спікерів, запропонували повторити свій вебінар вдруге в рамках наймасштабнішого педагогічного видання України – «Основа», яке особисто займалося рекламою вебінару на сторінках журналів та в Інтернет-ресурсах. Другий вебінар буває більш зворушливим, ніж перший, адже аудиторія, зазвичай, збирається доволі солідна – і за кількістю, і за досвідом роботи. Під час вебінару мною були підняті наступні питання:

Спілкування зі шкільним керівництвом.

Здобуття прихильності в колективі.

Працюємо з різною кількістю учнів.

Сленг у спілкуванні на уроці.

Відволікаємо учнів від телефонів.

Використовуємо соціальні мережі на уроці.

Зі змістом вебінару ви можете ознайомитися за посиланням:

<https://www.youtube.com/watch?v=fcsUZnn7iXI>

Моя відеопрезентація була оцінена заступником міністра освіти України Олександром Елькіним і мене особисто запросили на найграндіознішу подію вчительського світу – міжнародну Не-конференцію Ed-Camp Ukraine.

У 2018 році взяла участь у конкурсі вдруге. Мої нові напрацювання ви зможете побачити за посиланням: [Народний спікер 3 – https://www.youtube.com/watch?v=E-EMH0F6Ozg&list=PLkcX-p9dQ6IAIlgysJbxQaV_Q7mVNOaQiQ&index=17](https://www.youtube.com/watch?v=E-EMH0F6Ozg&list=PLkcX-p9dQ6IAIlgysJbxQaV_Q7mVNOaQiQ&index=17) і, вважаю, не в останнє. [Чекаю на ваші голоси та лайки.](#)

Насправді, все не так і просто, як здається на перший погляд. Адже конкурс заснований на голосах педагогів у соціальних мережах і зібрати їх не так і просто. Не всі вчителі знають про педагогічне змагання, не так часто заходять на офіційний сайт ВГ «Основа», де йде реклама конкурсу. Знову таки, теми анотацій настільки різнобічні, що складно обрати, яка саме зацікавить колег – тому анотація має бути коротко – лаконічно продуманою, а відеопрезентація – креативною.

Тому, я закликаю вчителів (особливо молодих), не соромтеся заявляти про себе на всю країну, бо:

1. Ви отримаєте дійсно важливі та потрібні знання саме з тієї сфери, яка вас цікавить. Крім того, матимете можливість поділитися власним педагогічним досвідом.

2. Ви отримаєте визнання у педагогічних колах.

3. Ви підтягнете свої знання у сфері створення презентацій та відеороликів.

4. Ви розширите для себе соціальні мережі.

5. Ви проявите себе як творча та креативна особистість.

6. Ваше коло знайомих помітно розшириться.

7. Ви будете змушені поглинути величезну кількість інформації не лише як слухач, а і як автор вебінарів.

8. Ви набудете шаленої популярності, повірте.

Отже, не будемо обмежувати онлайн-освіту лише плагіатуванням конспектів уроків з Інтернету. Будьмо сміливими і нестандартними педагогами!

Література:

1. GEdDiscovery для вчителя [Електронний ресурс] : URL:<http://geddiscovery.net/>
2. Яким має бути вчитель Нової української школи [Електронний ресурс] URL:<https://www.pedrada.com.ua/article/1973-yakim-ma-buti-vchitel-novo-ukrainsko-shkoli> (дата звернення: 28 січня 2018)

Юнак Світлана Сергіївна

учитель географії та основ здоров'я

Степанівської філії Степанівської ЗОШ I-III ст. Степанівської селищної ради

Сумського району Сумської області

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ – ОСНОВА ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

У статті розглядаються умови формування педагогічної компетентності вчителя географії у зміненому сучасному освітньому та культурному середовищі.

Ключові слова: компетентнісний підхід, професійна компетентність, педагогічна компетентність.

Сьогодні формування освітніх цілей відбувається не на рівні держав, а на міждержавному, міжнаціональному рівнях, коли основні пріоритети освіти й цілі проголошуються в міжнародних конвенціях та документах і є стратегічними орієнтирами міжнародної спільноти. Держави формують освітню політику, спрямовану безпосередньо на їх інтеграцію в міжнародні співтовариства. Зокрема це стосується Болонської декларації.

У світлі приєднання України до Болонського процесу змін потребує процес навчання у всіх ланках освіти. Важливим нині є не тільки об'єм знань, а й уміння ними оперувати, бути готовим змінюватись та пристосовуватись до нових потреб ринку праці, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя. Прогресивна освітня спільнота сьогодні ставить перед собою нове завдання – сформувати у школяра та дорослої людини вміння вчитися. Це вміння в системі загальної середньої освіти формується шляхом компетентнісно-орієнтованого підходу до навчання.

Саме розвиток у особистості життєво важливих компетентностей може дати людині можливість орієнтуватись у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, швидкоплинному розвитку ринку праці, подальшому здобутті освіти [4, с.1].

Педагогічна компетентність учителя географії – це єдність його теоретичної і практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності. Психолого-педагогічні і спеціальні (з предмета) знання є необхідною, але недостатньою умовою професійної компетентності. Через педагогічні уміння розкривається структура професійної компетентності вчителя. Будь-яке педагогічне завдання зводиться до тріади «мислити – діяти – мислити», що збігається з функціями педагогічної діяльності та відповідними уміннями.

Педагогічні уміння розподіляються на:

1. Уміння «переводити» зміст процесу навчання та виховання в конкретні педагогічні завдання: вивчення особистості і колективу для визначення рівня їх підготовленості до активного оволодіння новими знаннями і проектування на цій основі розвитку колективу й окремих учнів; виділення комплексу освітніх, виховних і розвивальних завдань, їх конкретизація і визначення завдання, що домінує.

2. Уміння побудувати і привести в дію логічно завершену педагогічну систему: комплексне планування освітньо-виховних завдань; обґрунтований відбір змісту освітнього процесу; оптимальний відбір форм, методів і засобів його організації.

3. Уміння створювати необхідні матеріальні, морально-психологічні, організаційні, гігієнічні умови, забезпечувати зв'язок школи із навколишнім середовищем.

4. Уміння оцінювати результати педагогічної діяльності.

Важливим компонентом у навчанні географії являються інформаційні уміння учителя, які пов'язані не лише з викладом навчальної інформації, а й з методами її отримання та обробки. Серед них уміння і навички роботи з друкованими джерелами, уміння здобувати інформацію з інших джерел і переробляти її відповідно до цілей і завдань педагогічного процесу; доступне викладання навчального матеріалу, із урахуванням специфіки предмету, рівня підготовленості учнів, їх життєвого досвіду і віку; логічна побудова процесу передачі навчальної інформації, використання різних методів і їх поєднання; ефективне використання технічних засобів навчання, наочності.

Складниками професіоналізму у будь-якій професії є компетентність та озброєність системою вмінь. У педагогічній діяльності для професіоналізму замало цих компонентів. Необхідні певні особистісні якості, адже сам педагог є інструментом впливу на учня. Цей інструмент – його душа – має бути чутливим до іншої людини, гуманним у своїх помислах [3, с.14].

Уміння педагогічного спілкування – це уміння розподіляти увагу і підтримувати її стійкість; обирати відповідно до групи й окремих дітей найдоцільніші способи поведінки і звертань; аналізувати вчинки учнів, визначати мотиви, якими вони керуються, їхню поведінку в різних ситуаціях; створювати досвід емоційних переживань учнів, забезпечувати атмосферу благополуччя у класі; керувати ініціативою у спілкуванні, використовуючи для цього багатий арсенал засобів, які підвищують ефективність взаємодії.

Педагогічна техніка є сукупністю вмінь і навичок, необхідних для стимулювання активності учнів. До неї входять уміння обирати правильний стиль і тон у спілкуванні, керувати їх увагою, темпом діяльності, навичками демонстрації свого ставлення до вчинків дітей. Серед вмінь і навичок педагогічної техніки особливе місце посідає розвиток мови педагога, що є одним із важливих виховних засобів і містить такі аспекти: правильна дикція, «поставлений голос», ритмічне дихання і розумне приєднання до мови міміки і жестів.

Крім названих, до вмінь і навичок педагогічної техніки належать: уміння управляти своїм тілом; регулювати власні психічні стани; викликати «на замовлення» почуття подиву, радості, гніву тощо; володіти технікою інтонування для вираження різних почуттів.

Метою базової загальної середньої освіти є розвиток та соціалізація учня, формування його національної самосвідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення і поведінки, творчих здібностей, дослідницьких навичок і навичок

життєзабезпечення, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів. Ці завдання спонукають учителя географії виділяти основні групи компетенцій, що визначаються у процесі вивчення географії. Ними є фізико-географічні, соціальні, економічні та екологічні процеси, що відбуваються у нашій державі та в інших країнах світу. Географічна компетентність, що формується в учнів, має ряд складових: краєзнавчу, історико-географічну, фізико-географічну, економіко-географічну, екологічну, соціологічну, соціокультурну. Для досягнення окресленої мети вчителю географії необхідно вирішувати такі навчально-методичні завдання:

- розвивати пізнавальний інтерес учнів до об'єктів і процесів навколишнього світу;
- навчити встановлювати зв'язки в системі географічних знань і на цій основі формувати ключові компетентності: вміння вчитися, громадянську, соціальну, підприємницьку, загальнокультурну, здоров'язберігаючу, інформаційну;
- залучати учнів до практичної діяльності щодо застосування отриманих географічних знань і вмінь у повсякденному житті.

Сучасне життя потребує оволодіння учнем навчальними компетенціями так, щоб він був готовий брати на себе відповідальність, активно приймати рішення, знати історико-етнічне надбання народу, оцінювати багатства рідного краю, берегти їх та раціонально використовувати, розуміти індивідуальність і несхожість людей на Землі, поважати культуру, віросповідання, мову, звичаї, ментальність інших народів світу.

Набута вчителями географії педагогічна компетентність у процесі самоосвіти, фахової підготовки та перепідготовки, міжкурсової роботи, участь у роботі семінарів, науково-практичних конференцій, написання статей з досвіду роботи, керівництво учнівськими дослідженнями в МАН, у підготовці дітей до географічних олімпіад, турнірів, конкурсів реалізуються у результатах їх випускників, готовності їх до вирішення життєвих проблем, набуття життєвого досвіду, застосування знань і вмінь у різних життєвих ситуаціях.

Крім того, сам учитель повинен вміти успішно вирішувати свої власні життєві проблеми, проявляти ініціативу, самостійність і відповідальність, орієнтуватися на ринку праці, бачити і розуміти життєві інтереси своїх учнів, поважати їхні думки та судження, відчувати проблемність різноманітних педагогічних ситуацій, пов'язувати навчальний матеріал із повсякденним життям, закріплювати знання і вміння на практиці, планувати урок з використанням усіх різноманітних форм і методів навчальної і самостійної роботи, ставити цілі і оцінювати рівень їх досягнення разом з учнями, демонструвати учням рольові моделі на прикладі реальних людей, керувати проектами, рольовими іграми, оцінювати досягнення учнів, бачити не вирішені питання у знаннях.

Готуючись до уроку, вчитель має проаналізувати, як саме певний навчальний матеріал можна використати для розвитку в учнів як предметних, так і базових компетенцій. Для цього складається їх орієнтовний перелік, який разом зі структурними компонентами компетенції відбивається в планах уроків.

У план уроку можна внести такі компоненти:

- назва навчальної теми;
- назва компетенції або її елемента;

- мінімальний досвід діяльності або попередній етап сформованості компетентності;
- соціальна, особистісна мотивація необхідності подальшого формування компетентностей;
- знання, вміння, навички, необхідні для подальшого формування компетентності;
- способи діяльності на певному етапі формування компетентності;
- рефлексія ефективності отриманого результату. [5, с.102]

Усе це може здійснювати лише педагог з високою професійною компетентністю, розвиненими творчими, дослідницькими здібностями, високим рівнем інтелігентності, духовно-морального потенціалу, конкурентоздатності, ерудованості, здібностями до безперервної освіти.

Література:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392 «Про затвердження Державного стандарту Базової повної загальної середньої освіти»
2. Концепція «Нова українська школа» 2016.
3. Педагогічна майстерність: підручник / за ред. І.А.Зязюна. К.: Вища школа, 2004. 286 с.
4. Сергієнко Н.Ф., Компетентнісний підхід як засіб розвитку професійної майстерності сучасного вчителя, 2014.
5. Коротюк З. М. Комунікативна компетентність сучасного педагога, 2016.
6. Паламарчук Л.Б. Інститут педагогіки АПН України. Формування педагогічної компетентності вчителя географії в умовах змін освітнього і культурного середовища: теорія і методика. Київ, 2015.
7. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи // Бібліотека з освітньої політики / За заг. ред. О.В. Овчарук. К.: «К.І.С.», 2004. С. 6-11.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

1. **Бех Іван Дмитрович**, доктор психологічних наук, професор, академік, директор Інституту проблем виховання НАПН України
2. **Абрамітова Ірина Миколаївна**, викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
3. **Алещенко Юлія Іванівна**, викладач вищої категорії відділу «Образотворче, декоративно-прикладне мистецтво та реставрація» Сумського вищого училища мистецтв і культури ім. Д. С. Бортнянського
4. **Артюшенко Оксана Миколаївна**, учитель фізики Комунальної установи загальноосвітня школа I-III ст.уренів №6 м. Суми
5. **Балагур Олена Миколаївна**, вихователь-методист Охтирського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) «Теремок» Охтирської міської ради Сумської області
6. **Барляева Олена Антонівна**, учитель російської мови і літератури гімназії № 43 Міської ради Московського району м. Харкова
7. **Білоножка Наталія Йосипівна**, практичний психолог Конотопської гімназії Конотопської міської ради Сумської області
8. **Бузовська Валентина Юріївна**, учитель трудового навчання та технології ОЗ Великочернечинська спеціалізована школа I-III ступенів Сумської районної ради Сумської області
9. **Буракова Юлія Дмитрівна**, вихователь-методист Комунальної організації (установа, заклад) «Шосткинський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 12 «Росинка» Шосткинської міської ради Сумської області»
10. **Васильченко Ірина Михайлівна**, старший учитель, директор Михайлівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Лебединської районної ради Сумської області
11. **Висневська Любов Олександрівна**, учитель російської мови та літератури гімназії № 43 Міської ради Московського району м. Харкова
12. **Власенко Олександр Володимирович**, практичний психолог Сумського міського Центру науково-технічної творчості молоді
13. **Вороніна Галина Леонідівна**, кандидат педагогічних наук, викладач КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»
14. **Гавриленко Ольга Володимирівна**, учитель обслуговуючої праці Лебединська загальноосвітня школа I-III ступенів № 3 Сумської області
15. **Гапон Анатолій Васильович**, старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
16. **Гладун Віра Миколаївна**, вихователь-методист ЗДО №1 «Ромашка» м. Суми
17. **Глова Оксана Анатоліївна**, учитель хімії Комунальної установи Сумський навчально-виховний комплекс № 16 імені Олексія Братушки «загальноосвітня школа I-III ступенів-дошкільний навчальний заклад» Сумської міської ради
18. **Голікова Наталія Іванівна**, вихователь-методист Комунального дошкільного навчального закладу (ясла-садок) «Ромашка» відділу освіти Тростянецької міської ради Сумської області
19. **Голубенко Тетяна Сергіївна**, методист з біології, екології, природознавства та основ здоров'я Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
20. **Гутак Інна Олександрівна**, заступник директора з навчально-виховної роботи Комунальна організація (установа, заклад) «Шосткинський навчально-виховний комплекс: спеціалізована школа I-II ступенів-ліцей Шосткинської міської ради Сумської області»
21. **Декунова Зоя Володимирівна**, старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
22. **Деменков Денис Вікторович**, старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
23. **Демченко Ольга Петрівна**, учитель фізики вищої категорії Липоводолинської спеціалізованої школи I-III ступенів Липоводолинської районної ради Сумської області

24. **Дикий Віктор Петрович**, учитель трудового навчання Гринцівського НВК Лебединського району Сумської області
25. **Дрантусова Олена Миколаївна**, учитель-методист, учитель російської мови та літератури гімназії № 43 Міської ради Московського району м. Харкова
26. **Дудник Світлана Сергіївна**, учитель фізики Комунальної установи загальноосвітня школа I-III ступенів №19 м. Суми
27. **Євтифієва Оксана Іванівна**, учитель образотворчого мистецтва Комунальної установи загальноосвітня школа I-III ступенів №12 ім. Б. Берестовського м. Суми Сумської області
28. **Євтушенко Олена Іванівна**, завідувач науково-методичної установи «Районний методичний кабінет», методист із біології та хімії відділу освіти Білопільської райдержадміністрації Сумської області
29. **Єрмакова Тетяна Петрівна**, учитель вищої категорії, учитель-методист, учитель музичного мистецтва Харківської ЗОШ I-III ст. № 58 Харківської міської ради Харківської області
30. **Заворотько Лариса Анатоліївна**, вихователь-методист Роменського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) № 8 «Дзвіночок» Роменської міської ради Сумської області
31. **Захаров Максим Миколайович**, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри освітніх та інформаційних технологій Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
32. **Захарова Ірина Олександрівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету підвищення кваліфікації та перепідготовки Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
33. **Іващенко Інна Іванівна**, методист з управлінської діяльності Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
34. **Ільєнко Світлана Григорівна**, викладач КЗСОР Конотопська загальноосвітня санаторна школа-інтернат I-II ступенів Сумської області
35. **Кайдалова Жанна Борисівна**, учитель-методист, учитель російської мови та літератури гімназії № 43 Міської ради Московського району м. Харкова
36. **Камишанська Віталія Олексіївна**, директор Державного навчального закладу «Сумське міжрегіональне вище професійне училище»
37. **Кириченко Лариса Михайлівна**, учитель трудового навчання Сумської спеціалізованої школи №29 Сумської міської ради
38. **Кириченко Олена Миколаївна**, завідувач науково-видавничого відділу Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
39. **Киян Тетяна Василівна**, учитель зарубіжної літератури Лебединської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 6 Лебединської міської ради
40. **Кіктенко Валентина Іванівна**, учитель біології і хімії Білопільської загальноосвітньої школи I-III ст. №2 ім. С. М. Гордієнка Білопільської районної ради Сумської області
41. **Ковтун Єлизавета Федорівна**, старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
42. **Ковтун Ірина Іванівна**, учитель української мови гімназії № 43 Міської ради Московського району м. Харкова, ХНУ, Прилегант ХНУ ім. В. Н. Каразіна
43. **Ковтун Тетяна Миколаївна**, завідувач Березівським методичним кабінетом відділу освіти, молоді та спорту Березівської сільської ради Сумської області
44. **Кода Світлана Василівна**, старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
45. **Кожем'якіна Ірина Володимирівна**, старший викладач кафедри професійної освіти та менеджменту Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
46. **Коростіль Лідія Анатоліївна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
47. **Косаріна Світлана Вячеславівна**, викладач екології Житлово-комунального коледжу ХНУМГ ім. О. М. Бекетова

48. **Котенко Юлія Леонідівна**, учитель фізики Комунальної установи Сумська гімназія №1 м. Суми Сумської області
49. **Котлярова Юлія Олексіївна**, директор Комунальної установи «Міський міжшкільний навчально-виробничий комбінат» Сумської міської ради
50. **Крамаренко Любов Дмитрівна**, старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
51. **Крот Галина Вікторівна**, старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
52. **Кухарська Тетяна Анатоліївна**, заступник директора з навчальної роботи Тернопільський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді
53. **Лабуз Олена Анатоліївна**, учитель обслуговуючої праці Сумської спеціалізованої школи №29 м. Суми Сумської міської ради
54. **Лавська Алла Михайлівна**, старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
55. **Латіфова Неллі Григорівна**, старший викладач з фаху відділу «Образотворче, декоративно-прикладне мистецтво та реставрація» Сумського вищого училища мистецтв і культури ім. Д. С. Бортнянського
56. **Лебединець Наталія Іванівна**, учитель хімії, біології, екології, основ здоров'я КУ Сумська загальноосвітня школа I-III ступенів №8 Сумської міської ради
57. **Личко Лідія Володимирівна**, методист Сумського міського Центру науково-технічної творчості молоді
58. **Луган Олена Вікторівна**, учитель-методист, учитель української мови та літератури гімназії № 43 Міської ради Московського району м. Харкова
59. **Макаренко Оксана Олександрівна**, вихователь-методист Шосткинського закладу дошкільної освіти №2 «Іскорка» Сумської області
60. **Малишевська Валентина Олександрівна**, завідувач Сумського дошкільного навчально-виховного закладу (ясла-садок) №1 «Ромашка» Сумської міської ради
61. **Марусиченко Людмила Миколаївна**, учитель музичного мистецтва Конотопського навчально-виховного комплексу: загальноосвітня школа I ступеня-дошкільний навчальний заклад Сумської області
62. **Махновець Юлія Анатоліївна**, методист вищої категорії ЦІППО, ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти
63. **Мельник Світлана Анатоліївна**, кандидат педагогічних наук, проректор з навчально-методичної роботи, КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»
64. **Метейко Алла Володимирівна**, методист з хімії навчально-методичного відділу координації освітньої діяльності та професійного розвитку Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
65. **Мірошниченко Юлія Варданівна**, вихователь-методист Сумського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) №12 «Олімпійський» м. Суми Сумської області
66. **Моргун Інна Сергіївна**, учитель-логопед Білопільського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) «Зірочка» Сумської області
67. **Ніколаєнко Михайло Сергійович**, старший викладач кафедри освітніх інформаційних технологій Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
68. **Овсянникова Тетяна Юріївна**, учитель англійської мови гімназії № 43 Міської ради Московського району м. Харкова, ХНУ, Прилегант ХНУ ім. В. Н. Каразіна
69. **Оксом Павло Михайлович**, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
70. **Осетрова Світлана Михайлівна**, заступник директора з навчально-виховної роботи, учитель української мови і літератури, «старший учитель» Степанівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Степанівської селищної ради Сумського району Сумської області

71. **Павлюк Віктор Дмитрович**, кандидат військових наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та освітніх технологій Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти
72. **Панасюра Ганна Сергіївна**, аспірант кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка
73. **Панченко Світлана Миколаївна**, кандидат психологічних наук, доцент, проректор Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
74. **Панченко Олена Миколаївна**, учитель фізичної культури Конотопської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 7 імені Григорія Гуляницького Сумської області
75. **Пашкова Людмила Анатоліївна**, учитель фізики та математики Шосткинського навчально-виховного комплексу: загальноосвітня школа I-III ступенів № 6 – дошкільний навчальний заклад імені Героя Радянського Союзу М. О. Колодка Шосткинської міської ради Сумської області
76. **Перлик Вікторія Володимирівна**, старший викладач кафедри професійної освіти та менеджменту Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
77. **Понирко Галина Федосіївна**, учитель хімії вищої категорії, «старший вчитель» Глухівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №3 Глухівської міської ради Сумської області
78. **Поставний Олександр Валерійович**, методист районного методичного кабінету відділу освіти Сумської районної державної адміністрації
79. **Пронікова Ольга Костянтинівна**, керівник гуртка-методист Лебединського центру позашкільної освіти Лебединської міської ради Сумської області
80. **Радевич Вячеслав Олександрович**, учитель фізичної культури Конотопської загальноосвітньої школи I-III ступенів №5 Конотопської міської ради Сумської області
81. **Рассказова Олена Львівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
82. **Родіна Валентина Василівна**, учитель вищої категорії, учитель початкових класів гімназії № 43 Міської ради Московського району м. Харкова
83. **Сахарова Ольга Євгеніївна**, учитель української мови і літератури Степанівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Степанівської селищної ради Сумського району Сумської області
84. **Сахненко Анна Василівна**, аспірант Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
85. **Северин Віктор Миколайович**, учитель-методист фізики Комунальної установи Класична гімназія м. Суми Сумської області
86. **Сердюк Оксана Петрівна**, методист з музики та предметів художньо-естетичного циклу навчально-методичного відділу координації освітньої діяльності та професійного розвитку Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
87. **Сєрих Лариса Володимирівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
88. **Сєрих Тетяна Миколаївна**, аспірант Глухівського національного університету імені Олександра Довженка, викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
89. **Сидоренко Людмила Михайлівна**, учитель географії Білопільської загальноосвітньої школи I-III ступенів №2 імені С. М. Гордієнка Білопільської районної ради Сумської області
90. **Сиромля Микола Петрович**, методист методичного кабінету відділу освіти, молоді та спорту Роменської районної державної адміністрації
91. **Скубко Юлія Василівна**, вихователь Сумського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) № 38 «Яблунька» Сумської міської ради
92. **Соловійова Світлана Владиславівна**, викладач професійно-теоретичної підготовки (вища категорія, звання «Старший викладач») Державного професійно-технічного навчального закладу «Конотопський професійний аграрний ліцей» м. Конотоп Сумської області

93. **Сорокіна Тетяна Василівна**, заступник директора з навчально-методичної роботи Державного навчального закладу «Сумське міжрегіональне вище професійне училище»
94. **Сотніченко Ірина Іванівна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології та менеджменту освіти, Комунального вищого навчального закладу Київської обласної ради (КВНЗ КОР) «Академія неперервної освіти»
95. **Сураєва Надія Миколаївна**, учитель фізики Комунальної установи Сумська загальноосвітня школа I-III ступенів №12 ім. Б. Берестовського
96. **Тихенко Лариса Володимирівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, директор Комунального закладу Сумської обласної ради – обласний центр позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю
97. **Троян Анатолій Григорович**, директор Лебединського ВПУ Лісового господарства Сумської області
98. **Трофименко Наталія Василівна**, учитель фізики Комунальної установи Сумська загальноосвітня школа I-III ступенів №5
99. **Турчин Зоя Миколаївна**, заступник директора з виховної роботи Охтирської гімназії Охтирської міської ради Сумської області
100. **Удовиченко Ірина Віталіївна**, кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної та методичної роботи Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
101. **Успенська Валентина Миколаївна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
102. **Хабленко Н.М.**, учитель з трудового навчання Сумського обласного ЦСРДІ
103. **Харламенко Валентина Борисівна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної освіти та менеджменту Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
104. **Цимерман Ірина Леонідівна**, старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
105. **Чишко Валентина Борисівна**, учитель біології Коровинської загальноосвітньої школи I-III ступенів Коровинської селищної ради Недригайлівського району Сумської області
106. **Чмут Сергій Андрійович**, учитель трудового навчання Комунальної установи загальноосвітня школа I-III ступенів №18, м. Суми
107. **Чуркіна Вікторія Григорівна**, канд. мистецтвознавства, доцент кафедри виховання й розвитку особистості, магістр управління ЗНЗ, КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»
108. **Шалда Наталія Володимирівна**, вихователь-методист Комунальної організації (установа, заклад) «Шосткинський дошкільний навчальний заклад» (ясла-садок) №1 «Дзвіночок» Сумської області
109. **Швидка Любов Федорівна**, учитель-методист, учитель української мови та літератури гімназії № 43 Міської ради Московського району м. Харкова
110. **Шевченко Валентина Сергіївна**, викладач Державного професійно-технічного навчального закладу «Сумське вище професійне училище будівництва і дизайну»
111. **Шеденко Ніна Володимирівна**, учитель-методист, учитель української мови та літератури Берестівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Липоводолинської районної ради Сумської області
112. **Шерудило Марина Павлівна**, асистент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного університету імені Олександра Довженка
113. **Шокун Марина Анатоліївна**, Заслужений учитель України, учитель фізики та математики Білопільської загальноосвітньої школи I-III ступенів №2 ім. С.М. Гордієнка Сумської області
114. **Шумицька Оксана Леонідівна**, учитель комунального закладу Березівської сільської ради «Березівський навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа I-III ступенів, дошкільний навчальний заклад «Веселка» Сумської області
115. **Юнак Світлана Сергіївна**, учитель географії, педагог-організатор Степанівської філії Степанівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Степанівської селищної ради Сумської області